Dr. PĂDUREAN I. DOMINUȚ

INSULA ȘERPILOR

EM MUNTENIA

Note sărite

53 Nivelul apelor Mării Negre a cunoscut de-a lungul istoriei oscilaţii dramatice: cu 5.000.000 de ani în urmă era cu 800 în sub nivelul actual; modificările cele mai spectaculoase au avut loc în cuaternar; acum 20 – 18.000 ani, nivelul apei mării a coborât cu 120 m, platoul continental fiind exondat; acum 15.000 de ani a început încălzirea climei, topirea calotei glaciare şi implicit creşterea nivelului apelor; acum 12.000 de ani nivelul apelor mării a ajuns până la pragul Bosforului şi chiar mai sus (în această

Apud Cpt. M.D. Ionescu, op. cit., p.71. Spratt T" Captain, **Remarks of the Serpend Island,** London, 1857.în iulie 1854, Thomas Spratt, căpitan al marinei regale britanice

216 Există şi alte lucrări scrise de autori care nu menţionează deloc Insula Şerpilor: Ioan Popo viei, Nicolaie Caloianu, Sterie Ciulache, Ion Leţea, **Enciclopedia descoperirilor geografice,** Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975; Dr.doc. Petre Gâştescu, Adrian Cioacă, **Insulele Terrei,** Editura Albatros, Bucureşti, 1986 (la p.20-este

445 Cpt. M.D. Ionescu, op. cit., p.305; „Analele Dobrogei", op. cit., (nota 26), p.189. În realitate, în 1931 erau angajaţi 4 „farişti" (Ştefan Petrov, Vasile Iona, Dumitru Curteanu

521 Halii Inalcik, **Imperiul otoman. Europa clasică.1300 – 1600**, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996, p.239.Acelaşi mare osmanist

arată (op. cit., p.233): „*Comerţul în Marea*

548 Germanul Hacquet în descrierea Bucovinei (Nürnberg, 1790 – 1796), în primul capitol al lucrării o numea **„Zara de Sus”. Bucovina** – iniţial, cu sensul de „pădurea de fag” (< slav, buk = fag) – apare atestată (ca termen comun, „bucovină”, pentru o regiune împădurită pe Siret) pentru prima dată într-un act emis la 30 martie 1392, de Roman I

602 „Comisia Europeană s-a născut din neputinţa Turciei [care până la 1829 stăpânise gurile Dunării**]** de a le întreţine navigabilitatea şi de a se opune încercărilor Rusiei de a le închide, pentru a-şi proteja traficul portului Odesa şi pentru a înăbuşi din germene cele două Principate la stăpânirea cărora visa”. Dr. Gr. Antipa, autorul constatării de mai sus, completa ideea arătând că Această instituţie, cu puteri de stat însă fără teritorii, îndeplinea rolul de stat-tampon între România şi Rusia, între toate statele ale căror interese găseau aici un colţ de frecare. Aceste motive au fost pentru care Comisia Europeană înfiinţată la 1856 numai pentru doi ani, s-a prelungit mereu (...) [până în anul 1947 – n.n.]”. Vezi: Dr. Grigore Antipa, **Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice,** Bucureşti, 1921, p.112.

Istoricul Florin Constantiniu (op. cit., p.229), arată că „libertatea de navigaţie pe Dunăre, pusă sub control internaţional, a îndeplinit o funcţie esenţială în crearea statului român modern”. În

continuare (p.230) istoricul face apel la felul în care Grigore Gafencu a fixat, cu adâncimea şi claritatea care l-au caracterizat, raporturile de determinare cauzală dintre războiul Crimeii – statutul Dunării – apariţia României moderne: „Războiul Crimeii avusese drept scop să stabilească în Răsărit o ordine şi o limită. Tratatul de la Paris a fixat această limită la Dunărea de Jos: Dunărea, fluviu european, trebuia să aparţină în întregime Europei; Basarabia, pământ moldovenesc, urma să revină statului, care asigura libertatea Dunării (de fapt, numai partea sa

614 Ibidem, p.354. În ceea ce ne priveşte, nu putem fi de acord cu impreciziile conţinute într-una din paginile valoroasei lucrări dedicate anului 1859 (Ibidem, p.260 – subsol **), în flagrantă contradicţie cu drepturile istorice şi juridice ale românilor: *Insula Şerpilor aşezată între gurile Dunării, Chilia şi Sulina,* ***răpită prin Tratatul de la Paris Rusiei***

809 Dl. general de corp de armata (r) Ion **Şuţa** scrie în legătură cu această dată următoarele: „Se continuă să se ignore faptul că la 22 iunie 1941 România se găsea în stare de război cu Uniunea Sovietică încă de la 28 iunie 1940”; la 22 iunie 1941 s-a trecut la o nouă formă a acţiunilor militare şi anume la ofensiva eliberatoare a teritoriilor răpite în iunie 1940; „Prin urmare, data de 22 iunie 1941 nu poate fi considerată data declanşării războiului, ci data

trecerii armatei române de la defensiva strategică de pe

841 Comandor **(r) ing. C. Enăchescu,** este autorul următoarei relatări: „În luna octombrie, pe când eram ofiţer cu navigaţia pe distrugătorul „Mărăşeşti”, am staţionat câteva zile în portul Sulina. Am avut ocazia ca împreună cu comandantul distrugătorului, locotenent comandor Ionescu Jeanot, să discut cu doi dintre cei 6 farişti de serviciu la farul Insula Şerpilor. Unul dintre ei era fiul unui fost negustor de vinuri, Barba Marulis, cu locuinţa pe strada a II-a din Sulina. Dumnealui, îmi relata că, într-o dimineaţă de august 1949 pe insulă erau de serviciu la far 3 farişti, ceilalţi 3 [fiind] în tura liberă la Sulina, [când] am zărit un număr mare de nave militare sovietice la orizont. Două nave s-au apropiat de insulă, iar cu şalupe cu motor au debarcat ofiţeri şi soldaţi bine înarmaţi, care i-au somat să se predea. Au primit aprobarea de a-şi lua cu ei strictul necesar [apoi] au fost transportaţi la Sulina fără a li se explica ceva. Speriaţi că nu vor mai avea serviciu, [că] nu vor mai primi salariu, s-au plâns autorităţilor. Au primit sfatul să păstreze tăcere, să nu comenteze nimic dacă vor să mai fie în libertate. (...). Aşa a fost ocupată Insula Şerpilor”. Vezi: C.R. 1 (r) C. Enăchescu, **Insula Şerpilor – străvechi pământ românesc,** în: „Democraţia”, Bucureşti, Anul II, Nr. 68, din Mai 1991, p.8.

Exceptând anul citat, întreaga descriere

coincide cu opiniile deja menţionate privind ocuparea insulei în august 1944! în opinia noastră s-ar putea ca interlocutorul citat să fi făcut involuntar confuzie. Pentru acest fapt pledează o serie de argumente greu de trecut cu vederea: după 23 august 1944 întreaga Românie a fost ocupată militar de sovietici, inclusiv insula noastră; dacă am admite, teoretic, varianta august 1949, ar însemna că la o dată neprecizată, situată între august 1944-august 1949, insula a fost părăsită de sovietici, fariştii români s-au reîntors pe ea, sovieticii reocupând-o în august 1949.

985 I-a Conferinţă s-a desfăşurat la Geneva, între 24 februarie-27 aprilie 1958 (86 de state participante); a II-a a avut loc tot la Geneva, între 17 martie-26 aprilie 1960 (88 de state participante); a III-a – s-a ţinut între anii 1973 – 1982 – (150 de state participante, dintre care 132 semnatare, între ele numărându-se şi România); a fost convocată de ONU în 1970 (Rezoluţia Adunării Generale a ONU nr. 2570/C/XXV) care, până în anul 1980 a avut (la Geneva şi New York) 8 sesiuni (1973,1974,1975,1976,1977,1978, ce-a de-a VIII-a ţinându-se la New York, în iulie-august 1979). Această a treia conferinţă de codificare a dreptului mării s-a încheiat (**Montego Bay** – Jamaica) prin

1096 Florin Constantiniu, O istorie sinceră... Ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Bucureşti.

DOMINUŢ PĂDUREAN

INSULA ŞERPILOR

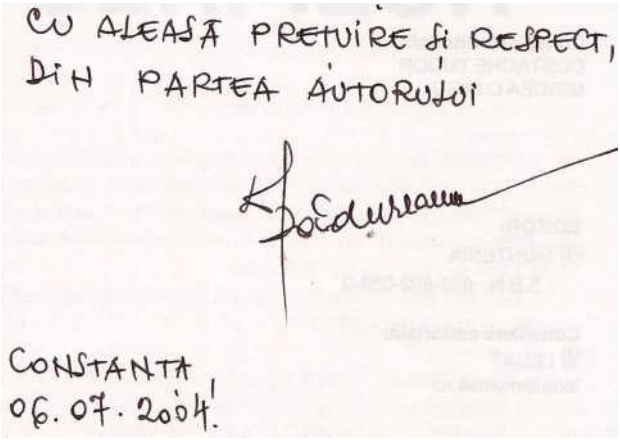

Consilieri editoriali:
COSTACHE TUDOR MIRCEA LUNGU
EDITOR:
MUNTENIA
I.S.B.N.: 973 – 692 – 038-O
Consiliere editorială:
i LEDI ledamymail.ro
Dr. DOMINUŢ PĂDUREAN
INSULA
ŞERPILOR
J
EU MUNTENIA CONSTANTA 2004

Această lucrare monografică a văzut lumina tiparului datorită acţiunii de sponsorizare căreia i-au dat curs, prompt şi dezinteresat, OAMENI de mare nobleţe sufletească, profund ataşaţi actului de cultură, progresului ştiinţific, idealurilor şi intereselor naţionale.

Autorul ţine să mulţumească – şi pe această cale –, următorilor SPONSORI:

S.C. RIG SERVICE S.A. Constanţa Director general dl, ing. FLORIN CÂRSTOCEA

FEDERAŢIA SINDICALĂ PETROMAR Preşedinte dl. GHEORGHE CÂTU

SINDICATUL INDEPENDENT AL PLATFORMELOR MARINE PETROMAR

Preşedinte dl. COSTEL NECULAI

INTRODUCERE

În ciuda numeroaselor vicisitudini istorico-teri tori ale de care a avut parte poporul român de-a lungul milenarei şi zbuciumatei sale istorii, nicio altă parte a pământului românesc nu a avut un destin atât de tulburător, de fascinant, dar şi de dureros, ca şi Insula Şerpilor.

Ea a fost de-a lungul secolelor – şi, din nefericire, a rămas încă! – „rana” deschisă a României.

La scară universală ea constituie un caz unic, întrucât nu se mai poate cita un alt colţ de stâncă care, cu o suprafaţă atât de mică, să fi cunoscut o atât de bogată şi zbuciumată istorie.

Din acest punct de vedere, Insula Şerpilor ilustrează la superlativ vechiul dicton *sunt fata locorurul*

De la prima sa atestare documentară, de către Arktinos din Milet, în lucrarea „Aithiopis” (Acthiopidia), în anul 777 î.Hr. – aceasta constituind şi prima atestare a pământului

românesc de către literatura greacă a antichităţii! şi până în zilele noastre, adică pe parcursul a aproape trei milenii, destinul insulei a fost mereu schimbător: exceptându-i pe autohtoni, cărora insula le-a aparţinut şi *de jure* şi *de facto*, fiind situată în dreptul ţărmurilor lor (dreptul natural a premers pe cel scris!), asupra ei s-au înstăpânit abuziv, de regulă prin forţă şi mai puţin prin tratate, toţi cei care au venit în contact cu ea, care au avut interese strategice legate de Marea Neagră, strâmtori, Dunăre, gurile şi delta bătrânului fluviu; rând pe rând, asupra ei şi-au exercitat autoritatea – direct sau formal – grecii, romanii, bizantinii, italienii, turcii, ruşii, iar turcii, sovieticii şi ucrainenii, excepţie făcând perioada 1878 – 1948, când ea a fost reunită cu ţara-mamă – România.

Inclusă militar (august 1944) şi politic (4 februarie 1948) în componenţa U.R.S.S.-ului, în baza unor „acte” lipsite de consistenţă şi relevanţă juridică internaţională, care încălcau flagrant şi modificau fraudulos prevederile Tratatului de pace de la Paris din anul 1947, deci nule şi de drept şi de fapt *ab initio*, după dispariţia conglomeratului statal de la răsărit de pe scena politică a lumii, insula a fost însuşită şi trecută sub autoritatea Ucrainei (1991), ca stat succesor al defunctei U.R.S.S., încălcându-se grav, încă odată, drepturile legitime ale României asupra singurei sale insule din Marea Neagră.

Judecând lucrurile *sine ira et studio,* prin

prisma dreptului internaţional, analizând cu obiectivitate şi luciditate „actele” juridice din 1948,1991,1997 (Tratatul româno-ucrainean), se poate afirma, fără rezerve, că, din punct de vedere juridic, în baza Tratatul de pace de la Paris din 1947, Insula Şerpilor este şi trebuie considerată în continuare pământ românesc.

Toate documentele sovieto-ucraineano-române de după protocolul din 4 februarie 1948, care au vizat direct sau indirect zona Insulei Şerpilor, au fost (şi rămân!) acte subsecvente unui act lovit de nulitate juridică absolută. Pe cale de consecinţă, prevederile lor referitoare la Insula Şerpilor sunt lovite de nulitate *sine die*, lipsa lor de validitate fiind mai presus de orice contestare sau argumentaţie.

Importanţa insulei – pe parcursul celor aproape trei milenii de existenţă atestată documentar – a fost şi este într-o disproporţie şocantă în raport cu suprafaţa sa de doar 17 ha.

Această importanţă a Insulei Şerpilor a cunoscut în timp o evoluţie sinuoasă, funcţie de o serie de factori obiectivi şi subiectivi, de raporturile existente la un moment dat între diversele puteri străine şi spaţiul biogenetic românesc: secole după secole, până aproape de creştinarea autohtonilor din spaţiul carpato-danubiano-pontic, insula a avut o foarte mare importanţă mitico-religioasă pentru lumea greacă de pretutindeni, ea fiind dedicată lui Achile, cel mai mare şi mai iubit dintre eroii greci; tot pământ

românesc în continuare, între secolele IV-XIV asupra ei s-a aşternut o tăcere aproape totală, rămânând un punct de reper maritim pentru marinarii şi vasele care au brăzdat apele vestice ale Mării Negre; între secolele XV-XIX, caracterul formal (simbolic) al dominaţiei otomane asupra insulei, situaţia geostrategică din arealul acestei mări, a făcut ca acest imperiu să nu acorde importanţă militaro-economică acestei palme de pământ românesc, dezinteresul lor faţă de insulă mergând până acolo încât n-au construit pe ea nici măcar un far; ocuparea insulei cu forţa de către ruşi, la începutul secolului al XIX-lea, transformarea ei într-un important punct strategic pentru gurile Dunării şi arealul vestic al Mării Negre, a schimbat radical destinul acestei insule româneşti, consecinţele acestui act samavolnic resimţindu-se până în zilele noastre; reunită în graniţele fireşti, în urma Tratatului de pace de la Berlin (1878) – timp de 70 de ani nimeni necontestându-i statutul juridic, apartenenţa sa la România –, insula şi-a urmat cursul firesc, fiind un important reper maritim în Marea Neagră (din nefericire, guvernele care s-au perindat la cârma ţării între anii 1878 – 1948, n-au acordat singurei insule româneşti din această mare importanţa cuvenită – cercetările arheologice în insulă au lipsit cu desăvârşire; cercetările botanice şi zoologice au avut un caracter sporadic, nesistematic; importanţa militară sau cea economică, de moment şi, mai ales, de

perspectivă, a fost subestimată ş.a.); ocupată militar de către sovietici în august 1944, ea nea fost smulsă în cursul anului 1948 printr-un protocol, respectiv un proces verbal de predare-primire, a căror nulitate juridică rămâne mai presus de orice dubiu; ulterior sovieticii au impus insula ca un important punct strategic pentru U.R.S.S. Şi Tratatul de la Varşovia, dotând-o militar cu instalaţii de radiolocaţie performante; în intervalul cât au deţinut-o (1944 – 1991) a prevalat importanţa sa militară, doar a doua parte a acestui interval aducând în actualitate importanţa sa economică; însuşită de Ucraina în anul 1991, în calitate de stat succesor al fostei U.R.S.S., insula a căpătat alături de importanţa militară o importanţă mereu crescândă din punct de vedere economic» aceasta şi datorită faptului că în imediata sa apropiere au fost descoperite însemnate cantităţi de hidrocarburi, gaz metan ş.a.

Cunoaşterea istoriei, destinului zbuciumat al acestei palme de pământ românesc, este nu numai o obligaţie morală, ci şi o necesitate istorico-juridică impusă de actualul său statut juridic, de implicaţiile acestuia asupra intereselor geostrategice ale României în Marea Neagră.

Apărarea intereselor teritoriale, economice, maritime şi militare ale României – prezente şi viitoare –, reclamă cu necesitate cunoaşterea tuturor aspectelor legate de Insula Şerpilor, apărarea acestor interese pe cale diplomatică,

juridică, prin apelul, la nevoie, la instanţele juridice internaţionale.

Lucrarea de faţă, **prima monografie ştiinţifică românească dedicată Insulei Şerpilor,** se adresează, în viziunea autorului, atât specialiştilor, cât şi publicului larg.

Ea cuprinde bogate date şi informaţii privind: coordonatele geografice, aspectele geologice, clima, solurile, flora şi fauna insulei (cap. I); numele insulei în intervalul de timp cuprins între 777 î.Hr. – 2004 (cap. II); prezenţa sa în cartografia secolelor II-XX (cap. III); dedicarea insulei lui Achile – de la mitologie la adevăr (cap. IV); farul din insulă (cap. V); statutul Insulei Şerpilor până la 1812, între 1813 – 1856,18571878,1879 – 1944/1948, precum şi cel de după 1948, de după anexarea sa samavolnică de către U.R.S.S. (cap. VI); insula ca bază militară sovietică (1944/1948 – 1991) şi ucraineană (1991 – 2003), problemele privind marea teritorială, zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă; negocierile româno-sovietice (1967 – 1987) privind platoul continental şi zona economică exclusivă a celor două ţări în Marea Neagră; Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României; tratatul cu Ucraina din 2 iunie 1997 şi implicaţiile acestuia asupra insulei; consecinţele acestui tratat asupra intereselor geostrategice ale României în Marea Neagră (cap. VII).

Redactată pe baza unei ample documentări,

pe parcurs nu am ocolit problemele spinoase, controversele, făcându-ne cunoscut fie punctul de vedere, fie preferinţa pentru acele interpretări sau puncte de vedere care ni s-au părut plauzibile, conforme cu adevărul istoric.

În lucrare, Insula Şerpilor este tratată unitar, sub multiplele ei aspecte, din antichitate până în zilele noastre, oferind cititorului un tablou complet şi complex, bazat pe o bibliografie (cap. VIII) care dacă nu este exhaustivă, a tins spre atingerea acestui deziderat.

Pe parcurs am acordat locul cuvenit problemelor istorice, juridice şi politice, făcând apel la sursele documentare primare. Pentru o mai bună relevanţă, la finalul lucrării (cap. IX), am anexat extrase speciale din documentele diplomatice legate de statutul istorico-politico-juridic al insulei, care atestă indubitabil drepturile României asupra acesteia.

Lucrarea de faţă probează faptul că sunt rarisime cazurile în lume când un colţ de stâncă – lipsit de apă potabilă, nelocuit şi fără viaţă economică proprie – a creat unui stat atâtea probleme (politice, militare, economice şi diplomatice), cum a creat Insula Şerpilor României.

Din acest punct de vedere insula reprezintă un caz tipic de disproporţie între dimensiunile sale fizice şi rolul istoric jucat.

Mică sub raport geografic (doar 17 ha), ea ne-a creat din chiar momentul ocupării militare

(august 1944) şi anexării sale frauduloase de către sovietici (4 februarie 1948) mari probleme şi, cu certitudine, având în vedere actualul statut juridic, modul „cum" decurg raporturile româno – ucrainene, ne va crea în viitor probleme din ce în ce mai mari! Natura acestora este şi va fi din ce în ce mai complexă, în prim plan situându-se cele economice.

Insula Şerpilor este şi are şanse să rămână mult timp *călcâiul lui Ahile*" în raporturile dintre România şi Ucraina…

Lectura acestei lucrări, de la primul până la ultimul său capitol, confirmă încă o dată adevărul – relevat de istoricul englez E.A. Freeman – potrivit căruia *„Istoria este politică în trecut, iar politica istorie în prezent"!*

Dr. Pădurean Dominuţ.

I. INSULA ŞERPILOR – STRĂVECHI PĂMÂNT ROMÂNESC

1. Coordonatele geografice generale

Nicio altă parte a pământului românesc nu a atras, atât de timpuriu şi atât de mult, atenţia şi admiraţia autorilor antici – greci şi romani – ca Insula Şerpilor.

Situată într-o mare de miracole şi legende – expediţia argonauţilor în căutarea lânei de aur[1],

1 Legenda greacă vorbeşte de faptul că doi fraţi, Phryxas şi Helle, pentru a scăpa de mama lor vitregă care voia să-i sacrifice, sau refugiat zburând pe berbecul de aur, dar la trecerea peste strâmtoarea Dardanele de astăzi, Helle a căzut şi s-a înecat (de la numele lui derivă vechea denumire Hellespont),

expediţia amazoanelor[2] ş.a. –, insula a reţinut atenţia autorilor antici în primul rând datorită faptului că ea a fost atribuită celui mai mare şi mai iubit dintre eroii Greciei antice, lui Ahille, celebrul erou al nu mai puţin celebrei „Iliade” a lui Homer.

Dacă primele menţiuni, sporadice, cu caracter mitologic, legendar sau geografic, au fost, de regulă, lapidare şi uneori imprecise, numărul şi valoarea surselor documentare va creşte treptat, pe măsură ce spaţiul carpato-danubiano-pontic a intrat în sfera de interese a statelor din bazinul mediteranean, după secolul al VIII-lea î.Hr., după înfiinţarea primelor colonii greceşti pe coasta apuseană a Mării Negre.

Primul scriitor antic care a menţionat Insula Şerpilor, sub numele de „Insula albă”, a fost Arktinos din Milet în anul 777 î.Hr., în lucrarea „Aithiopis” („Acthiopidia”)[3]

El nu a precizat însă unde anume era situată insula în arealul Mării Negre.

Atestarea Insulei Şerpilor în secolul al VIII-

în timp ce fratele său a reuşit să ajungă în Colchida, unde a jertfit berbecul zeilor iar regelui de aici i-a dăruit “lâna de ti«r”.Ulterior a avut loc expediţia legendară a argonauţilor - organizată de Jason, care pe corabia”Argo”a fost însoţit de 50 de viteji - spre Colchida (în ţinutul Caucazului) , pentru redobândirea “lânii de aur”, închinată zeului Marte.

2 .Pentru amazoane vezi cap.IV.2 .

3 George Popa Lisseanu, ΛEYKH - Insula Şerpilor, în : ’’Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie”(în continuare : R.I.A.F.), Bucureşiti, Vol.VII, 1894, p.395.

lea î.Hr., marchează totodată şi **prima menţiune scrisă în literatura antică a unui colţ al pământului românesc!** (cu 24 de ani înaintea fondării, după legendă, a Romei – 753 î.Hr.).

Istoricul şi geograful grec **Hecateu din Milet** (cca. 540 – 470 î.Hr.), în „Periodos gês" C'Călătorie în jurul pământului") – din care s-au păstrat doar câteva fragmente – scria că *„insula cea sfântă"* (Leuké) era situată în părţile de nord (evident faţă de spaţiul grec) şi anume în faţă cu ţinutul celţilor.[4]

Poetul liric grec **Pindar** (cea.518 – 438 î.Hr.) („Nemeene, IV, 49) făcea sublinierea că *„în Pont Achille are o insulă strălucitoare".*

Cronologic – aşa cum abordăm pe toţi autorii la care facem referiri – următorul autor antic care a scris despre Insula Şerpilor a fost marele poet tragic grec **Euripide** (cca. 480 – 406 î.Hr.). În „Andromacha", (v. 1249), vorbind de *„lăcaşul lui Achille"*, preciza (v.1260) că *„insula se află în interiorul [„mijlocul"-cfv. 1262] Pontului Euxin"*\ tot el, în „Iphigenia în Taurida" (v.435), pomenea *„ţărmul cel alb şi frumoasa cursă a lui Achille din Pontul Euxin".*

Un vechi geograf şi navigator **Scylax din Caryanda** (mijlocul secolului al IV-lea î.Hr.), în „Periplus" („Perplu", 68), scria: „Drumul în linie dreaptă de la Istru până la Criumetopon [Arietis

4 Apud Nicolae Densuşianu, Dacia preistorică , Bucureşti, 1913, p.94. Informativ menţionăm că o ramură a celţilor (britolagii sau britogalii) s-a aşezat în părţile Bugeacului.

frons, promotoriu în Chersonesul Tauric] e de trei zile şi trei nopţi. Dacă ia însă cineva ţărmul, drumul e dublu, căci aici este un golf în care se află o insulă, deşeartă ce e drept, numita Leuce

Ceva mai precis, renumitul grămătic şi poet alexandrin **Lycophron** (secolul III î.Hr.), în „Cassandra" (V, 189), arăta că insula Leuce era situată în faţa gurilor fluviului Keltos [Istros].

O nouă referire la această insulă va face scriitorul anonim – probabil **Scymnos din Chios** (cca. 250 – 180 î.Hr.) – al lucrării „Orbis Descriptio" („Descrierea pământului"; v.789 – 796): *„Drept în faţă-i* [e vorba de Pence] *este aşezată în mare insula lu' Achille".*[5]

Localizând insula ceva mai corect, el adăuga apoi că faţă de continent, *„nu-i mai departe de patru stadii*[6]

după cum spune Demetriu"[7] (face referire la un fragment din „Geografia" lui Demetrios din Callatis – originar din

Heracleea –, care a trăit în secolul al III-lea î.Hr. Şi a cărui lucrare, din păcate, s-a pierdut definitiv).

---

5 .Dr.Marin Popescu-Spineni, România în izvoare geografice şi cartografice.Din antichitate până în pragul veacului nostru, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p.17, citând din"Periegesis"(versul 785), dă o altă traducere: ‚Apoi după ea [Peuce] - în mare - e aşezată insula lui Ahile".

6 1 stadiu = 185 m (cf. cpt. M.D.Ionescu). La alţi autori, 1 stadiu = 600 de picioare greceşti sau 125 de paşi.

7 Vezi: CMüller, Geograph! Graeci minores Voll, Paris, 1854, p.228.

Cel mai mare geograf, istoric şi etnograf al antichităţii, **Strabon (63** î.Hr. – 19 d.Hr.), în valoroasa sa „Geographie” (Fcoypaqna wroprfipaâa – **ÎI.5.22; VII.3)), în** parte Pontul Euxin în două jumătăţi. În jumătatea vestică (despre care tot el afirma că se întindea de la Bizanţ până la gurile râului Borysthene), *„La cinci sute de stadii depărtare de revărsatul fluviului* [Tyras – Nistru] *se află în mare insula Leuce”* (potrivit spuselor sale, insula se afla la distanţa de 92,5 km de revărsarea acestui râu, distanţa reală fiind de 95 km).[8]

Unul dintre preţioşii geografi ai antichităţii, **Pomponius Mela** (prima jumătate a secolului I), în „De Situ Orbis” (ÎI.7) sublinia că insula era *„situată la revărsatul* [fluviu]/«/ *Borysthene” („Leuce Borysthenis ostio obiecta”) şi* că „e[ca] *foarte mică*”.[9]

Următorul autor antic, istoricul şi enciclopedistul roman **Caius Plinius Secundus** (23/24 – 79) – cel mai ilustru apostol al ştiinţei romane, cunoscut şi sub numele de **Pliniu cel Bătrân** – în „Naturalis Historia”[10] („Istoria

---

8 Pentru aprecierea distanţei dintre Insula Şerpilor - vărsarea Nistrului în Marea Neagră, vezi: loan Gh. Petrescu, Delta Dunării. Geneză şi evoluţie, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 957, p.37; Cpt. M.D.Ionescu, Insula Şerpilor, în (Voi.,):*** Dobrogea în pragul veacului al XX-lea, Bucureşti, 1904, p.309.

9 în 1585, călătorul Forquevaux scria (şi el) că insula era “foarte mică” (Apud: *** Călători străini despre Ţările Române. Vol III, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971, p.179).

10 Plinius Secundus Caius (Naturalis Historia, 1.47) a folosit

naturală", IV. 13.27,93) localiza *„insula lui Achille"* astfel: *„În faţa lui Borysthene se află (...) Leuce (...). Observaţii din zilele noastre o aşază la 140.000 de paşi de Borysthene, la 120.000 de Tyras şi la 50.000 de Pence".*

Celebrul matematician, astronom, astrolog, filosof (teoria cunoaşterii) şi geograf grec **Klaudios Ptolemaios (**cca. 90 – 168) – **Claudius Ptolemaeus,** pe numele său de cetăţean roman –, în cunoscuta lucrare (cartografică) „Geographia"[11] (**III.** 10), localiza insula mult prea la sud, lângă ţărmurile Moesiei Inferioare: *„Lângă ţărmul amintit al*

Moesiei inferioare se află insula (...) *Leuce a lui Achille" 12.* El da pentru Leuce următoarele coordonate geografice: 57°30; 46°40.13.14

Istoricul, geograful şi comandantul de armate **Flavius Arrianus (Arrian) Nicomedensis** (cca. 95 – 175), în calitate de guvernator al Capadociei a cercetat coastele Pontului Euxin, de la Trapezunt până la Sebastopolis (Dioscurias), constatările sale prezentându-le sub forma unei scrisori către împăratul Hadrian. În această scriere, intitulată „Periplus Ponţi Euxini" („Călătorie în jurul Pontului Euxin") – în trei părţi, pentru români un interes deosebit prezentând

---

pentru întâia oară denumirea Dacia. Vezi şi : *** Izvoare privind istoria României. Vol.I, Editura Academiei, Bucureşti, 1964, p.405.

11 reoypacpiK 'YcpïiyrjaiÇ ("îndreptar geografic") - 8 cărţi, cuprinzând 8.100 de denumiri.

partea a III-a, paragrafele 32 – 34 –, el scria (111: 32): *„Dacă din dreptul acestei guri* [„Psilon a Instruiui Gura Chiliei] *pluteşti cu vântul de nord spre largul mării, îţi stă înainte o insulă pe care o numesc unii Insula lui Achille, (...), iar alţii îi spun Leuce”.**u*** la martor ocular (ocpei) al celor descrise, el greşeşte totuşi puţin, insula fiind situată în partea de sud-est a deltei Chiliei.

Dionysios-Periegetul (prima jumătate a secolului al II-lea, în lucrarea „Orbis Descriptio” („Descrierea pământului” – 1187 de versuri – v.541 – 542), greşeşte şi el, dar spre deosebire de Ptolemeu care o situa mult prea la sud, el o situa mult prea la nord*: „În partea stângă a Pontului Euxin15 se găseşte în mare o vestită insulă în faţa lui Borysthene (...). Se numeşte Leuce*

Filosoful (sofistul) grec **Maximus din Tyr** (a doua jumătate a secolului al II-lea), în „Laconica” (XIX.6.11), scria că *„La gura Istrului se află în Pontul Euxin o insulă, cu numele Leuce* (...)”.16

O poziţie asemănătoare celei susţinute de Dionysios-Periegetul o consemna şi **Philostrat** (cca. **170 – 245),** în „Heroicos” (Dialoguri, **244):** *„cei ce intră în Pont o au la stânga”.*

12 Vezi şi: Cpt. M.D. Ionescu, op. cit., p.310. Marin Popescu-spineni, **România în istoria cartografiei. Până la** 1600.I. Bucureşti, 1938, p.37: *„Levca insula Achillis”.*

13 Apud C. Brătescu, **Dacia şi Moesia după Ptolemeus (sec. VI d.Hr.),** în: „Analele Dobrogei”, Constanţa, Anul IV, Nr. 3, iulie-

septembrie 1923, p…63.Vezi şi: Dr. Marin Popescu-spineni, op. cit., p.44.

14 Vezi: George Popa-Lisseanu, op. cit., p.402; Brătescu C., Lăzărescu C., **Două periple ale Mării Negre,** în: „Arhiva Dobrogei”.Vol. II (1919), Bucureşti, 1920, p. 277 – 278; Dr. Marin Popescu-spineni, op. cit., p.36.

15 Strabon, **Geografia,** XII, 3,2 (şi Diodor din Sicilia, **Biblioteca istorică,** XIX, *13): „când ieşi din Propontida* [Marea de Maimara], *ca să pluteşti în Pontul Euxin* [Marea Neagră], *ai în stânga ţărmul care începe la Bizanţ şi se ţine de Thracia, căruia suntem deprinşi ai spune Pontul* Sidreg” [gr. Ενωνυμος riovTOC) denumirea sub care navigatorii greci şi, mai apoi, după ei, istoricii şi geografii antici indicau ţărmul de apus al Mării Negre, cuprins între Bizanţ-Gurile Dunării].

16 Maximus din Tyr în **„Διαλέξεις”** („Discuţii” XV.7) scria: *„insulă drept în faţa Istrului, în Marea Pontică*

Scriitorul latin **Caius Iulius Solinus** (mijlocul secolului al III-lea), în lucrarea „Polyhistor” (XIX) – în care a introdus informaţii din lucrarea lui Pliniu cel Bătrân –, nu vine cu elemente noi, consemnând doar faptul că *finfaţa lui Borysthene se află insula lui Achille” („Ante Borysthenem Achillis insula est…”).*

Hesychiu (secolul al III-lea) nu aduce (nici el) informaţii noi.

Ultimul mare istoric roman al antichităţii, **Ammianus Marcellinus** (de origine greacă; cca.

330 – 400), în „Res gestare” (XXII.8), aşeza insula în mod greşit, în apropierea Tauridei: *„De această Taurida* [Crimeea] *ţine şi nelocuita insulă Leuce” („În hac Taurica insula Leuce sine habitatores ullis Achilli est dedicata”).*

Rufius Festus Avienus (secolul al IV-lea), cunoscut şi sub numele de **Sextus Rufus** – care a utilizat informaţii din lucrarea lui Dionysios Perigetul –, în „Descriptio orbis terrae” (1394 hexameri latineşti; V.v.720729), scria: „Dacă de aici începe cineva să taie în stânga apa de marmoră a Pontului Euxin, pe unde fluviul Borysthene se aruncă în mare, va zări de departe culmile Leucei” („... e regione procui spectabit culmina Leuces”).

Priscianus (secolele V-VI), în descrierea geografică în versuri, intitulată „Periegesis” (v.557 – 561) – o parafrazare după o lucrarea cu titlul omonim aparţinând lui Dionysios-Periegetul –, nota că*: „În partea stângă a Pontului Euxin şi în faţa fluviului Borysthene se află o insulă, care se numeşte Leuce”.*

Iordanes (mijlocul secolului al VI-lea) – născut undeva în Moesia (la Durostorum?) –, în lucrarea intitulată „De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis” („Despre originea şi faptele goţilor” – în care a făcut confuzie între geţi-goţi – n.n.), referindu-se la insula Leuce (cap. V) se rezuma la a afirma doar faptul că ea se afla situată înaintea Istrului*: „Ad cujus ostia (Danubii) insula est în fronte, Achillis nomine”.*

Stephan din Bizanţ (secolul al VI-lea), cunoscut grămătic, cel care în jurul anului 520 a alcătuit un „Lexicon” de nume de popoare, s-a rezumat la a menţiona că *Există o insulă a lui Ahille. Unii îi spun Leuce. „*[12]

O nouă abordare, după mai multe secole[13]

aparţine eruditului poet bizantin ***I. Tzetzes*** *(secolul al XII-lea). În lucrarea „Chiliade” (XII. Hist.396, versurile 937 – 940) – în care vom regăsi* informaţii de la Ptolemeu şi Lycophron –, localiza insula asemănător: Lângă ţărmul pontic al Moesiei se află două insule: una e insula Leuce a lui Achille, cea de-a doua insula Borysthene”.

Din cele de mai sus rezultă că cea mai mare parte a autorilor antici, fie greci, fie romani, n-au avut suficiente informaţii şi date privind poziţia geografică exactă a Insulei Şerpilor. Aşa se explică faptul că unii autori au consemnat lapidar doar faptul că ea se afla în Pontul Euxin, alţii au situat-o prea la nord sau prea la sud, alţii au plasat-o la gurile Dunării, nelipsind, în fine, cei care au confundat-o cu mica insulă Borysthene (Berezan).[14]

---

12 *** Izvoare privind istoria României.II.De la anul 300 până la anul 1000, Editura Academiei, Bucureşti, 1970, p.337.

13 A rmeanul Moise Chorenaţ’i vorbind în “Geografia”sa despre Sarmaţia (fostă realitate istorică şi geopolitică) pomeneşte faptul că aceasta cuprindea şi două insule - probabil Berezan şi Leuce.Vezi: Aurel Decei, Relaţii româno-orientale.Culegere de studii, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p.25.

14 Deşi Köehler H.K.E. (Mémoire sur les Illes et la Course consacrées à Achille dans le Pont-Euxin, în: ’’Mémoires de

Dacă acestea au fost opiniile autorilor antici şi medievali privind poziţia şi coordonatele geografice ale Insulei Şerpilor, iată în cele ce urmează cum au stat şi stau lucrurile în realitate.

Acest demers impune cu necesitate câteva consideraţii generale privind Marea Neagră – *„cea*

---

l'Academie imperiale des Sciences de St. Petersbourg".Tom X, 1826, p. 546) a fost de părere că mica insulă Berezan (f| Popuôyeuriç ufjôoç) a fost consacrată tot lui Achille;"(...) după toate probabilităţile - nota (1904) căpitanul M.D. Ionescu (op.cit., p.307-308) -, n-are a face cu cultul acestui erou; pe lângă acestea toţi scriitorii antici, câţi ne vorbesc de Leuce, nu ne pomenesc numic despre Insula lui Achille şi vice-versa, cei care amintesc de aceasta din urmă, trec cu vederea pe cea dintâi".

Ptolemeu (Geographia, III. 10), aşezând insula Leuce prea spre sud (lângă ţărmul Moesiei Inferioare) - aici aşezând şi mica Insulă Borysthene -, nu confundă insulele : "Lângă ţărmul amintit (...) se află insula Borvsthenis si [insula] Leuce a lui Achille".

Asemeni lui Ptolemeu, poetul Tzetzes (sec. XII) (Chiliad. XII, Hist. 396, v. 937- 940) este tranşant, scriind de"(...) două insule: (...) Insula Leuce a lui Achile [prima, iar](...)a doua insulă Borysthenes".

Asemeni lor, şi alţi alţi autori fac cuvenita distincţie, ceea ce nu înseamnă că lipsesc cei cu puncte de vedere contrare.

Tipic este cazul geografului roman Pomponius Mela (De Situ Orbis, II.7): "Şi în Pont sunt puţine [insule]. Leuce aşezată la vărsarea fluviului Borysthene (...)". ("... Leuce Borysthenis ostio obiecta parva admodum et quia ibi Achilles situs est.. ."). (***Izvoare...Vol.I, op.cit, p.391; acelaşi Mela a mai făcut o confuzie, între Callatis şi Tomis!)

Confuzia - între Berezan şi Leuce - se pare că o face şi Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, IV, 26 şi 27): "în faţa lui Borysthene, se află Achillea, numită şi Leuce (...)".

Calus Iulius Solinus (Polyhistor, XIX) - utilizând extrase după

mai admirabilă din toate mările" (Herodot[15] Istorii, IV, 85) –, cea care de milenii poartă în apele sale insula noastră.

Reprezentând un rest din Lacul Pontic (desprins din Marea Sarmatică), Marea Neagră, situată între 40°55 şi 46°32 latitudine nordică, respectiv 27°2T şi 41°42 longitudine estică, este o

---

Pliniu cel Bătrân -, repetă (şi) confuzia : "în faţa lui Borysthene se află insula lui Achille cu un templu sacru (...)".

Confuzia apare şi la Martianus Capella ("Borysthenis, propter Achillis insulam ejus sepulcro celebratam").(Vezi : George Popa-Lisseanu, Insula Şerpilor, în: ''Analele Dobrogei", Constanţa, Anul IV, Nr.2, aprilie-iunie 1923, p.283).

Vasile Pârvan - Getica.O protoistorie a Daciei, Editura Meridiane, Bucureşti, 1982, p.146 - arăta că această confuzie (Berezan-Leuce) a apărut din cauza "drumului lui Achilleus", care era acolo!

Alţi autori fac confuzie între Insula Leuké (Leuce) - care a intrat în istorie ca sediul templului şi cultului lui Achille - şi "Alergarea [Drumul] lui Achille" - o limbă de pământ nisipos de la gurile Niprului (Vezi:Dr.Marin Popescu - Spineni, România în izvoare geografice şi cartografice, op.cit., p.l 1, n.8).

15 F lavius Arrianus (Periplus Ponţi Euxini, 32) scria: "Cam din dreptul acestei guri [Psilon - gura Chiliei - n.n.], dacă pluteşti drept spre largul mării, dincotro suflă vântul Aparctias, se află o insulă căreia unii îi zic "Insula lui Achille", alţii "Drumul lui Achille" [AxiÀXefoç ôpopoç] ºi alţii o numesc "Insula Albă", Leuca.(***Dicţionar de istorie veche a României. (Paleolitic - sec.X), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p.370.Acelaşi fapt la Pindar - Scolii la Nemeene, IV, 79.0 altă confuzie, de această dată între"Ylanli Adasi" şi Delta Dunării (Peuce) a făcut-o cunoscutul Evlia Celebi.Vezi:***Călători străini despre Ţările Române.Vol.VI, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p.446.

Cunoscutul istoric, geograf şi comandant de oşti, Flavius Arrianus se înşela şi el - şi nu a rămas ultimul în această postură -, eroarea lui plecând de la numele celui căruia îi era dedicată

mare intercontinentală, ce separă Europa de sud-est de Asia Mică şi ţările Caucazului, scăldând totodată ţărmurile României, Ucrainei, Federaţiei Ruse, Georgiei, Bulgariei şi Turciei. Ea este legată spre sud-vest cu apele Mării de Marmara (Propontida antică) prin strâmtoarea Bosfor (în turc. Istanbul-bogazi, strâmtoarea Constantinopolului;80 km lungime, O, 76 – 3,6 km lăţime, şi 27 – 120 m adâncime/32 – 34 în la prag), iar cu Marea Egee prin strâmtoarea Dardanele (în antichitate – Hellespont; în turc. Acdeniz;65 km lungime, 1,3 – 7,5 km lăţime); spre nord-vest ea

---

insula , cât şi de la asemănarea numelui acestei insule cu "Alergarea" (Drumul lui ~), de la gurile Niprului.

La apariţia acestei confuzii, pe lângă motivul invocat, au contribuit şi alte realităţi istorice: între primele contoare milesiene de pe coasta de nord, s-a numărat - cum scrie Pierre Lévêque (Aventura greacă.Vol.I, Editura Meridiane, Bucureşti, 1987, p.303) - "insuliţa Berezan"; pe insula Berezan - scria Vasile Pârvan - "s-a aşezat mai întâi milesienii când au ajuns aici prin sec. VII (...)(Vasile Pârvan, op.cit., p.l46).Vezi şi: Ancient Berezan. The Architecture, History and Culture of the First Greek Colony in the Northern Black Sea, By S.L.Soloviov. Edited by John Boardman, Gocha R. Tsetskhladze. Brill. Leiden-Boston-Köln, 1999); "după ce Marea Neagră a fost colonizată, acest cult al lui Achille s-a extins în partea de nord a Mării Negre"(Vezi opiniile formulate de dr.Petre Alexandrescu - directorul Institutului de Arheologie din Bucureşti - în "Evenimentul", Bucureşti, nr.52, 29 aprilie-6 mai 1991, p.5) ş.a.

Unii autori au subliniat faptul că numele "Insula lui Achille", purtat iniţial de Leuce, a trecut mai apoi asupra insulei Borysthene (Berezan). (Vezi: ***Izvoare., .1, op.cit., p.343, nota 109; S.L.Soloviov, op.cit., p.424-425).

20 Cicero (De legibus 1.1, 5) l-a supranumit „pater historiae"(„părintele istoriei").

comunică cu Marea de Azov prin strâmtoarea Kerci (41 km lungime, 915 km lăţime şi 10 – 18 m adâncime).

Marea Neagră – una din cele mai mari mări închise de pe Pământ – are suprafaţa de 420.325 kmp, volumul apei de 547.015 km3, adâncimea maximă de 2212 m (cea medie – 1.282 m), o lungime totală a coastei mării de 2.200 Mm[16] (4.074 km), lungimea maximă (pe paralela 42°29 N) de 620 Mm (1.148,2 km; între golful Burgas şi partea de nord a gurii râului Inguri), o lăţime maximă (pe meridianul 31°12 E) de 332 Mm (614,8 km), lăţimea minimă, pe meridianul extremităţii de sud a Peninsulei Crimeea, de 144 Mm (266,6 km), salinitatea de 17 ‰ la suprafaţă şi 22 ‰ la fund (22 grame de sare la 1.1. de apă).

Ţărmul românesc al Mării Negre, în lungime de 245 km (132 Mm – 244,464 km, adică 6% din lungimea litoralului acestei mări), în partea de la nord de Constanţa, este jos, cu plaje întinse, iar la sud de aceasta este înalt, cu faleze a căror înălţimi variază între 20 – 40 m.

Zona uscatului continental (platforma continentală)[17]

se prelungeşte sub apele mării până la adâncimea de cea.200 m. Din bazinul actual al Mării Negre, platforma continentală ocupă

---

16 1 Mm = 1852 m.

17 Vezi: Popovici loan, Grigore Mihai, Marin Ion, Velcea Ion, Podişul Dobrogei şi Delta Dunării.Natură, om, economie, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.68 .

cea.35%; în dreptul ţărmului românesc ea are o uşoară înclinare spre est, lăţimea fiind de 200 km (în dreptul Portiţei), apoi se îngustează pe direcţia nord-sud; suprafaţa sa ajunge la cea.30.000 kmp. La nord, o paralelă imaginară între gura Musura-ţărmul Crimeii, n-ar intersecta taluzul continental pe toată lungimea ei; în această zonă, adâncimea este de cea.70 m. Platforma continentală atinge lăţimea maximă în dreptul gurii Portiţa, apoi, treptat, se îngustează ajungând la cea.100 km, la paralela localităţii Vama Veche. Panta de 1,48% înregistrată în sectorul nordic al platformei continentale creşte la 2,2% către sud.

Pe această întinsă şi importantă platformă continentală – fost uscat, acum acoperit de apele mării –, între curbele batrimetrice 20 şi 50 m, se află situată Insula Şerpilor.[18]

Insula Şerpilor este cea mai mare dintre puţinele şi micile insule ale Mării Negre (Sacalin – apărută din valuri în anul 1897 – situată la sud de gura de vărsare a braţului Sf. Gheorghe; Kefken – în partea de sud a mării, la 50 Mm de strâmtoarea Bosfor; câteva mici insuliţe şi stânci, la sud, în golful Burgas, fie la nord, la intrarea în limanul Berezan – aici aflându-se mica insulă Berezan, deja citată; în dreptul coastei de sud a Peninsulei Crimeea se află câteva stânci, cu părţi la suprafaţa apei, impropriu numite insule).

Ea este situată la 45°15,53” latitudine

18 Apud Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, Insula Şerpilor, Bucureşti, 1991, p. 7-8.

nordică şi 30°14.41” longitudine estică – alţi autori citând alte coordonate: Ptolemeu – 57°30 – 47°40; S. Corréard – 45°15.31” lat. N – 27°56.42” long. E[19]

lt. Athanasie Napoleon (1896) – 45°15.28” lat. N – 27°52.24” long. E; Cartea pilot a Mării Negre – 45°15 lat. N – 30°12 long. E ş.a. –, **la nord-est de oraşul Sulina [EeXivec], altfel spus în estul Deltei, în faţa braţului mijlociu al Dunării.**[20]

---

19 S.Corréard, Guide maritime et stratégique de la Mer Noire, Paris, 1854, p.65.

20 Caşin Popescu, Insula lui Achille, Leuce. Localizare şi precizări istorice, Casa de presă şi editură Anotimp, Editura Abaddaba, Oradea, 2000, p.39: “(••••••) afirmă:” Insula Şerpilor nu este tot una cu insula Leuce din antichitate (...). Insula Leuce s-a aflat în golful pe care Marea Neagră îl făcea pe locul actualei delte a Dunării, prin urmare localizarea ei trebuie făcută în Deltă”.La p.31 autorul este categoric: ’’Toate cele câte s-au spus mai sus ne îndreptăţesc să afirmăm, fără teama de a greşi(sic!) faţă de adevărul istoric, că “Insula lui Achile, Leuce trebuie identificată cu Insula Letea”! Identitatea “Insula lui Achille , Leuce” = Insula Letea, acum cuprinsă în Deltă, în grindul Letea” apare menţionată şi la p.55.La p.57 el arată că primul “(1975) care a văzut în Insula Letea vechea insulă Leuce” a fost Virgil-Alexandru Dragalina (autorul articolului “Insula lui Achille”, în: “Noi Tracii”, Anul I, nr. 9, mai 1975, p.1-6 şi, Anul II, nr. 1, septembrie 1975, p. 15-20).

Radu Stan Carpianu, Enigma Insulei sau călătorie peste şapte milenii, Bucureşti, 1990, p.80:”(...) miraculoasa insulă “Leuce” de la Gurile Dunării, care în decursul celor trei milenii, datorită avansării Deltei (cu medie 40-60 m/an), a fost încorporată în uscat, fiind amplasată în prezent, după unele opinii, în unul din grindurile Caraorman, Dunăvăţ sau Letea.” Marii noştrii istorici: N.Densuşianu, V.Pârvan, N.Iorga, D.M.Pipidi ş.a. şi marii noştrii geografi C.Brătescu, Gh.Murgoci, I.Vâlsan ş.a., au identificat, fără rezerve, insula Leuce cu Insula Şerpilor. Autorul Caşin

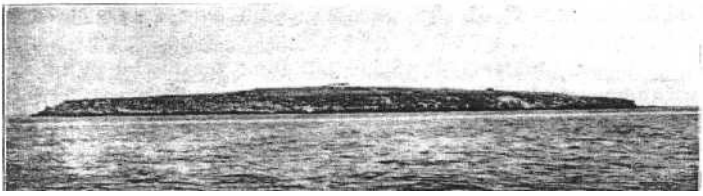 (După Călinescu R.I.)

Între Insula Şerpilor şi uscat (Sulina, situată la 29°41.24” long. E) distanţa este de cca. 45 km (44.814 m), alte izvoare citând: 400 de stadii (Scymnos din Chios), 22 Mm ş.a.[21]

Suprafaţa Insulei Şerpilor este de 17 ha

Popescu, face serioase eforturi pentru a identifica Insula Şerpilor cu Insula Letea - punct de vedere pe care îl respingem! Drept contrargumente menţionăm câteva realităţi indubutabile : între toponimele Letea-Leuce nu există nici o legătură; în zona Letea nu a fost descoperită nici o urmă arheologică legată de templul şi cultul lui Ahile; C.Brătescu s-a înşelat, fapt pe care l-a recunoscut şi Caşin Popescu (op.cit., p.42) - arhitectul C.Brătescu, fratele geografului C.Brătescu mi-a spus că acesta din urmă” a regretat “cronologia deltei” propusă de el ca “ştiinţifică”precum şi faptul că a considerat adevărurile din scrierile antice “lipsite de rigurozitate ştiinţifică”, - greşise, dar era prea tîrziu pentru a se dezice”; “(...) în secolul X e.n., insula Letea nu exista în întregime...”- scria Constantin Brătescu (Opere alese, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, p.109) ; cartografia secolelor II-XX, asupra căreia ne-am oprit în lucrare (Cap.III) este elocventă, demonstrând fără echivoc lipsa de legături între Letea-Leuce;ş.a.De altfel, pentru a încheia acest subiect, subliniem faptul că autorul în discuţie contrazice sau neagă tot ceea ce contravine punctelor sale de vedere!...

21 Anonymi (vulgo Scymni Chii), Orbis Descriptio, 789-796, în: C.Müller, op.cit.,
p.228;
John Boardman, Grecii de peste mări, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988, p.326 (45 km);***Cartea pilot a Mării Negre, Mangalia, 1981 (19, 4 Mm), N.Marcu (22 Mm) ş.a.

(170.000 mp – 1,7 kmp, adică 0,0004% din suprafaţa Mării Negre). În antichitate insula a avut *„o întindere mai mare decât astăzi”*[22]

efectul distructiv al valurilor reducând-o la aceste dimensiuni şi, cu siguranţă, efectul acestora va continua. *„Este incontestabil* – scria lt, col. Mihai Drăghicescu – *că dimensiunile sale se micşorează în continuu din cauza lovirii cu putere a valurilor”.*[23]

Privită de la distanţă, ea îmbracă forma unei stânci uriaşe care se luptă cu valurile; privită de sus, Insula Şerpilor are forma unui patrulater cu laturile neregulate, cu un promotoriu (peninsulă) în colţul său nord-estic.

Perimetrul insulei („circuitul insulei”, în limbajul de altă dată), conform planului ridicat de ofiţeri ruşi în anul 1823, era de 925 sagene, respective 1973 m.[24]

el putând fi parcurs în mai puţin de o oră (cca. 40).

Legat de „circuitul insulei”, de-a lungul timpului s-au vehiculat şi alte distanţe decât cea citată mai sus: Pliniu cel Bătrân – 80 de stadii (tot el, în Nat. Hist. IV.27, spune 10.000 de paşi);

---

22 Seişanu Romulus, Dobrogea, Gurile Dunării şi Insula Şerpilor. Schiţă monografică. Studii şi documente, Bucureşti, 1928, p.79.

23 Drăghicescu Mih.[ai], Lt.col., Insula Şerpilor, în (Voi.): Idem, Istoricul principalelor puncte pe Dunăre. De la gura Tisei până la mare şi pe coastele mării de la Varna la Odesa.Vol.il, Bucureşti, 1943, p.490.

24 Vezi: Köehler H.K.E., op.cit., p.600.

Pausanias – 20 de stadii; Philostrat – 30 de stadii; călătorul Guillaume Lavasseur de Beauplan (începutul sec. XVII-1650 – „vreo două leghe30 înconjur”); căpitanul T. Spratt (1856) – 1 milă, căpitanul M.D. Ionescu – 10 stadii; ş.a.

Măsurată de la nord la sud, are 440 m (lungime), iar pe direcţia de la est la vest 414 m (lăţime); diametrul său cel mai lung, pe direcţia NESV, trecând prin peninsulă, este de 662 m31. Pe timpul lui Phi lostrat (sec. n-III), aşa cum scria în „Heroica”, insula era *„lungă de treizeci de stadii şi lată nu mai mult de patru.32*

În partea de sud-vest insula este foarte înaltă, însă în partea de nord-est este mai joasă. Altitudinea insulei creşte dinspre margini spre centru, unde întâlnim un platou relativ neted (cu înclinaţie spre est, aceasta fiind o caracteristică a întregii suprafeţe a insulei), pe acest platou întâlnindu-se şi cota maximă, respectiv 40 m.j3

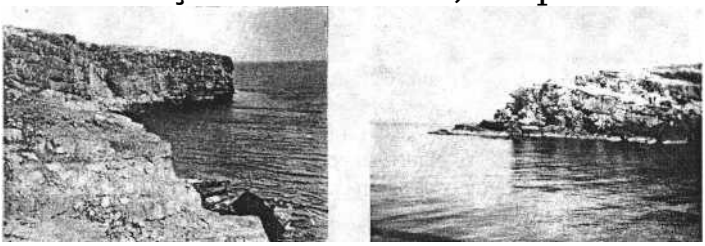

(După Călinescu R.I.)

Ţărmurile Insulei Şerpilor sunt înalte şi se termină cu faleze impunătoare, ceea ce dă insulei aspectul unei cetăţi înconjurate cu ziduri de piatră. Unele dintre faleze au fost presărate cu râpi adânci şi chiar cu peşteri incipiente, dintre

acestea cele mai multe sau năruit, furia valurilor şi eroziunea făcându-le să dispară.

Înălţimea ţărmurilor, în partea de sud şi est, ajunge la 21 m (media fiind de 12 – 15 m); în partea de nord şi vest a insulei, înălţimea

30.1 leghe = 5556 m.

JI Apud H.K.E. Köhler, op. cit., p.531.

32 *** izvoare...I, op. cit., p.659.

Conform Gheorghe Murgoci, **Cercetări geologice în Dobrogea nordică. Cu privire specială la rocile paleozoice şi eruptive,** în: „Anuarul Institutului Geologic al României" (în continuare: A.I.G.R.), Bucureşti, V, (1911), Fasc. II, Bucureşti, 1914, p.314 (37 m). După Taitbout de Marigny (citat de Cpt. M.D. Ionescu, op. cit., p.305), h = 129 *Vi* picioare (= 43 m).

acestora scade, existând porţiuni în care abia urca peste nivelul apei

— 34

mani.

Ţărmurile nordic şi estic se prelungesc în mare, alcătuind în partea de nord-est a insulei o peninsulă (altitudinea ei ajungând la 12 m), specialiştii considerând că aceasta reprezintă restul unei terase litorale.

(După

Călinescu R.I.)

Înălţimea ţărmurilor a variat, un factor important în acest sens fiind cota oglinzii apelor Mării Negre. În perioada antică oglinda Mării Negre se afla la o cotă medie de ±5 în sub nivelul de astăzi (regresiunea phanagoreiană), pentru ca spre sfârşitul aceleiaşi perioade apele mării să urce (transgresiunea nympheeană) până la cota actuală. Drept rezultat al celor două procese, înălţimea ţărmurilor Insulei Şerpilor a crescut în timpul regresiunii, scăzând însă pe timpul transgresiunii, înălţimea lor ajungând aproximativ la cotele din zilele noastre. Transgresiunea nympheeană făcând să crească apele, a dus la inundarea (parţială sau totală) câmpiilor litorale şi a cartierelor unora dintre oraşele antice (Histria, Olbia, Chersones, Phanagoria ş.a.); efectele acestui fenomen sau concretizat în modificări importante în zona vestică a Mării Negre, în Delta Dunării ş.a.

Adâncimea apei mării, la cca. 50 – 60 m distanţă de ţărmurile insulei, ajunge la 9 – 19 înspre est, 13 – 23 înspre sud, 10 – 16 înspre vest şi 4 – 6 înspre nord (în imediata apropiere a ţărmurilor insulei, adâncimea este de cca. 4 m). Această adâncime şi numeroasele stânci submerse, ce înconjoară insula ca un adevărat brâu de piatră, au făcut ca secole după secole, navele să nu se poată apropia prea mult de insulă, ancorând la o distanţă (medie) de 50 – 60 m, abordarea insulei făcându-se apoi cu ajutorul

bărcilor.[25]

O dovadă că aşa stăteau lucrurile, ne este furnizată de V. Meruţiu care a ajuns (1926) în apropierea Insulei Şerpilor cu ajutorul torpilorului „Năluca”: „În 2Vi ore, pe o mare relativ liniştită am ajuns în faţa insulei. La o distanţă de vreo 20 m, torpilorul s-a oprit, apropierea fiind împiedicată de stâncile, care se întind, nu prea adânc, sub apă. (...) Neam coborât în bărci, cu care am atins malul. „[26]

(După Meruţiu V.)

Necunoaşterea sau neglijarea situaţiei submerse din apele insulei, coroborate cu furtuni şi valuri puternice, s-au soldat uneori cu dezastre

25 Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.490. Murzachevitch a scris că în unele porţiuni h= 12-17 stânjeni;căpitanul englez Spratt (care la 6 noiembrie 1856 a vizitat-o), a scris mai apoi ca înălţimea ţărmurilor în unele locuri ajungea la 60-100 de picioare.

26 V.Meruţiu, O excursie în Delta Dunării, în :”Lucrările Institutului de Geografie al Universităţii din Cluj (în continuare :LI.I.G.U.C.), II (1924-1925), Cluj, 1926, p.25-26.

pentru echipajele unor nave sau bărci.

În antichitate, în Evul Mediu şi mult timp după aceea, Insula Şerpilor a constituit pentru navigatori un reper de orientare maritimă şi, deopotrivă, un loc de escală (emporion).

Al. G. Gălăşescu a susţinut că Insula Şerpilor a servit *„în toate timpurile”* ca punct de orientare pentru bastimente.[27]

Pindar,[28]

Euripide („Andromaca”, versul 1262) 38 şi alţi autori antici au subliniat poziţia de escală a Insulei Şerpilor.

Gheorghe I. Brătianu (1898 – 1953), autorul unei monografii a Mării Negre (în două volume), nota că Insula Şerpilor a constituit *„unul din popasurile cele mai vechi”*, precizând că insula a fost *„un punct de escală pentru milezieni” 39* (cel puţin începând cu secolul al VII-lea î.Hr.).

John Boardman, într-o lucrare dedicată grecilor de peste mări, sublinia (şi el) că Leuké a reprezentat o *„importantă escală pentru corăbiile care traversau Marea Neagră pe ruta Histria – Capul Kriu Métopon din extremitatea sudică a Crimeii”.40*

Insula Şerpilor a avut trei mici golfuri – în partea de sud, de est şi de nord – care, având deschiderile foarte mici, nu au putut oferi un

---

27 Al.G.Gălăşescu, Dunărea de la obârşie până la Marea Neagră.Leagănul şi tronul Dinastiei române.1866-1906, Bucureşti, 1906, p.154.

28 Dr.Marin Popescu-Spineni, op.cit., p.l 1.

adăpost sigur pentru nave; în plus, în zona lor fundul mării fiind acoperit cu scoici, nu era bun pentru ancorare întrucât ancora nu putea fi reţinută. Un cunoscut ofiţer al marinei române, M.D. Ionescu, în studiul său dedicat Insulei Şerpilor, arăta că pentru debarcare erau favorabile doar două puncte – unul situat în extremitatea NE, celălalt situat în partea de SE a peninsulei (aici vântul era mai slab, stâncile submerse mai rare şi mai puţin periculoase).

Cartea pilot a Mării Negre (ediţia 1981), în capitolul „Locuri de ancoraj" arată că *„se poate staţiona la ancoră* [şi] *lângă Insula Şerpilor".* precizând că atunci când bat vânturile de NE se poate staţiona la ancoră la sudul insulei, acolo unde adâncimea apei ajunge la 23 m.

Rufius Festus Avienus a scris – informaţia sa rămânând singulară – că pe timpul său (secolul IV), insula ar fi dispus de un golf foarte întins. El nu a folosit nici termenul lat, portus şi nici pe cel **gr. Ăiu, n** (liman).

Fie plecând de la – observaţiile acestui autor antic, fie de la alte surse.

Al. G. Gălăşescu a scris că în antichitate, aici a existat (probabil) un mic port, pentru adăpostirea navelor mici în caz de furtuni puternice.41

La rândul său.

It.col. Mihai Drăghicescu

38 Ibidem.

39Gheorghe I. Brătianu, **Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană,** vol. I. Editura Meridiane, Bucureşti.

1988, p.148.

40 John Boardman, op. cit., p.326.

41 Al. G. Gălăşescu, op. cit., p.154.

scria: „Se pretinde că această insulă ar fi avut chiar un mic port, în partea de sud-est, adăpost destul de bun, numai în contra vânturilor de la N-V şi pentru vase mici”.[29]

Acelaşi autor, scria că din cele mai vechi timpuri, panta de sud-est a insulei, al cărui ţărm prezenta o mică plajă, a fost întrebuinţată ca port.

George Popa-Lisseanu, căpitanul M.D. Ionescu ş.a., au respins aceste presupuneri, susţinând că Insula Şerpilor nu a avut niciodată port.4 – 3

Pe insulă nu au existat căi de comunicaţii, ci doar câteva poteci.

În partea de sud-est a insulei, după cum nota M.D. Ionescu, *„S-a făcut de curând* [1904] *în*

29 Lt.col .M.Drăghicescu, Dunărea de la Orşova la Mare şi coastele mării de la Varna la Cetatea Albă, Galaţi, 1892, p.247.

stânci o scară (…)” de acces pe insulă.[30]

În colţul de sud-vest, până în anul 1948, se mai puteau distinge urmele unui drum vechi.

După 1948, potrivit informaţiilor de care dispunem, sovieticii au amenajat o nouă cale de acces şi au construit un chei pentru acostarea navelor uşoare.

Înălţimea redusă atât a insulei cât şi a zonei continentale, distanţa dintre insulă şi Sulina, precum şi faptul că insula – aşa cum scriau Pomponius Mela (De Situ Orbis, II, 7) şi, mai apoi, călătorul francez Fourquevaux, în anul 1585 – era*, foarte mică*”, sunt cauzele naturale care au făcut şi fac ca de pe malul mării, de la Sulina (aşezarea românească cu cea mai joasă altitudine – 3,5 în faţă de nivelul mării), insula să nu poată fi văzută.

Dar nici de pe insulă – după cum corect au subliniat Scymnos din Chios *{„nu se poate vedea nicăieri continentul”*[31]

Priscianus *{„De pe ea nu se poate zări continentul…”*[32]

ş.a” –, uscatul continental nu poate fi văzut!

George Popa-Lisseanu, scria (1894) în termeni apropiaţi anticilor, în sensul că *„nici cea mai ageră privire nu poate zări de pe înălţimea lui* [farului din insulă], *ţărmurile continentului”.*[33]

---

30 Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.305 (nota 7).

31 Vezi nota 26.

32 Priscianus, Periegesis, v.557-561.

33 *G eorge Popa-Lisseanu,* ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.392 ; Idem, Insula Şerpilor...op.cit., p.271. Citatul este reluat aidoma, de cpt.

Dacă până în anul 1948 Insula Şerpilor a. fost punctul cel mai estic al României (30°14.41” long. E), după răpirea şi anexarea frauduloasă a acestei insule de către sovietici (1948), punctul cel mai estic al României a devenit localitatea Sulina (29°4 r24” long. E) – atestată în anul 950 de Constantin Porphirogenetul („De administrândo imperio”) sub numele de Selina (EeXivec).

2.Consideraţii de ordin geologic

Formarea Insulei Şerpilor a fost rezultatul unui proces geologic îndelungat, acesta parte integrantă a complexului şi lungului proces evolutiv prin care a trecut pământul românesc, respectiv bazinul Mării Negre.

La începutul erelor geologice, pământul carpato-danubiano-pontic a fost marcat de existenţa unei întinse mări – Marea Sarmatică. În miocen, aceasta acoperea aproape întreaga Platformă Rusă şi Platforma Europei Centrale. Fenomenele geologice care au avut loc în paleozoic, au avut drept consecinţă fragmentarea uriaşelor întinderi marine, apariţia uscatului, a unor noi forme de relief. Orogeneza mezozoică, cu procesele care au caracterizat această perioadă, au avut drept consecinţă o serie de modelări ale peisajului dobrogean, care includea şi actuala platformă continentală, implicit Insula Şerpilor,

---

M.D.Ionescu, op.cit, p.305. O apreciere similară celei citate, a formulat şi V.Meruţiu, op.cit., p.26.între Sulina-gura braţului Sf.Gheorghe, coasta este orientată nord-sud, pe o lungime de 17 km, joasă şi nisipoasă, greu vizibilă şi astăzi de pe mare.

aflată pe aceasta. În perioada neocarpatică, mişcările epirogenetice pozitive au avut ca rezultat înălţarea Carpaţilor, Subcarpaţilor, podişurilor şi câmpiilor (definitivarea lanţului muntos carpatic datorându-se erupţiilor vulcanice).

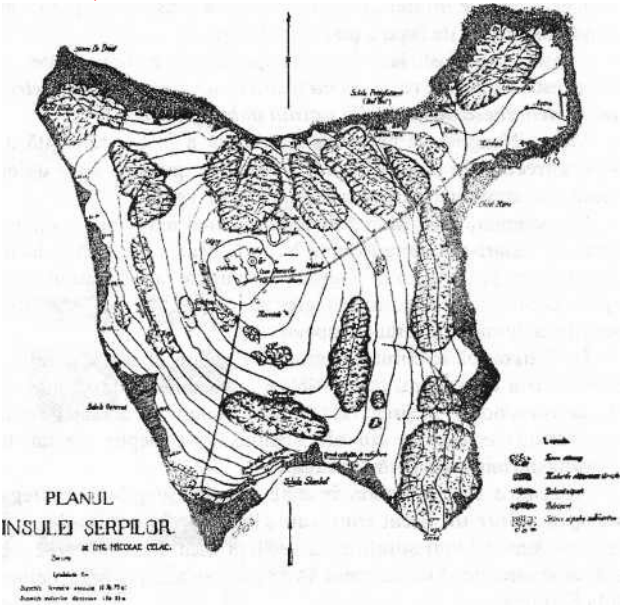

Raportată la pământul românesc în general, Dobrogea reprezintă o unitate morfostructurală veche, marcată de cutarea din partea sa nordică (zonele Tulcei şi Măcinului) şi suprafaţa sa aproape plată din partea de sud (Podişul Casimcei).

„Dobrogea de nordde care se leagă zona actualei platforme continentale pe care se află Insula Şerpilor, se caracterizează printr-un relief hercinic, kimmeric vechi, liasic, pe care loesul s-a depus la sfârşitul WUrm-ului, în

pleistocenul superior aparţinând cuaternarului. Structura sedimentară mezo-neozoică este formată din calcare, conglomerate, gresii şi depozite lossoide identice cu cele din Insula Şerpilor”.[34]

E. Suess, de acord cu L. Mrazec, a numit „Catenă Chimerică” vechea catenă (lanţ)[35]

de munţi – din care au rămas în timp munţii

Dobrogei –, ce se întindeau peste Crimei a, Insula Şerpilor, masivul Măcinului şi partea de nord a podişului bulgar.

Acestea au fost realităţile geologice care l-au îndreptăţit pe I. Simionescu să afirme că ***„temelia insulei este alcătuită din pietre*** *[roci]* ***ce nu se deosebesc de acele din nordul dobrogean***[36]

Marea Neagră – a cărei parte centrală a fost o rămăşiţă a Mării Tethis, a trecut, din punct de vedere geologic printr-o serie de etape şi procese care au marcat-o din toate punctele de vedere.

În cuaternar, când Marea Pontică (bazinul aralo-carpato-pontic) s-a separat în trei arii distincte (Marea Neagră, Marea Caspică şi lacul Arai, legătura dintre primele două şi a treia deschidere, a Bosforului, având loc în

---

34 Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, op.cit., p.ll.

35 Catenă < lat. catena, ae - lanţ [muntos]. DEX-ul (ediţia a Il-a, 1996, p.145) dă pentru acest termen următoarea explicaţie: “Şir de încreţituri ale scoarţei pământului, formate sub influenţa unei presiuni laterale

36 1. Simionescu, O ţară de poveşti. Vol.I. Dobrogea, Bucureşti, f.a., p.49.

paleopontic), apele Mării Negre au cunoscut mari oscilaţii, linia ţărmurilor sale modificându-se repetat.

În Würm, când clima a cunoscut o răcire drastică, nivelul apelor acestei mări a coborât cu cca. 40 – 80 m, una dintre consecinţele acestui fapt constituindu-l ieşirea la lumina zilei a actualei platforme continentale. Pe această suprafaţă întinsă s-a depus treptat loessul, transformând-o într-o adevărată câmpie.

Aceasta a fost perioada în care **Insula Şerpilor era legată de Dobrogea printr-un uscat continuu.** Gheorghe Munteanu-Murgoci, cel care a evidenţiat lumii ştiinţifice acest fapt încă din anul 1912, semnala totodată şi orizonturile de loess îngropate sub depozitele deltaice din Insula Şerpilor.

Cercetările geologice, sedimentologice ş.a., făcute de specialiştii români în cursul secolului al XX-lea, au evidenţiat – fără echivoc – că din antichitate şi până în secolul trecut, litoralul vest-pontic a suferit o întreagă suită de modificări.

După regresiunea phanagoreiană când oglinda mării se afla cu cca. 5 – 7 în sub nivelul actual – după unii cercetători ruşi chiar 40 – 50 m[37]

— A urmat transgresiunea nympheeană, o perioadă (spre sfârşitul antichităţii) în care nivelul apelor mării au început să crească, apele urcând

37 Gheorghe Murgoci, op.cit., p.326.

până la cota actuală (acum au intrat sub apă cartierele din partea de nord precum şi cimitirele Histriei...), ţărmul a înaintat pe direcţia est-vest, platforma continentală fiind inundată complet[38]

„În concluzie – arată Cucu Vasile şi Vlăsceanu Gheorghe, autorii primei minimonografii postbelice a Insulei Şerpilor (1991) –, regresiunea Würm, urmată de transgresiunea denumită Marea Neagră Veche de la sfârşitul pleistocenului superior, precum şi cele două transgresiuni holocene (neolitică şi valahă) au determinat creşteri şi descreşteri ale nivelului marin, înaintări şi retrageri ale liniei ţărmului, exodarea şi retragerea apelor din zona platformei continentale, existenţa unor legături a insulei cu uscatul sau izolarea ei. **Inundarea completă a insulei şi din nou apariţia ei la suprafaţă, sunt fenomene care şi-au pus amprenta pe geologia actuală a insulei, dar nu au înlăturat originea comună a insulei cu uscatul continental**".[39]

---

38 p erioadă , din Marea Neagră curgea apă dulce în Marea Mediterană , al cărei nivel era mai jos); acum 7.500 de ani nivelul apelor celor două mări s-a egalizat, a început schimbul bidirecţional de apă între ele, ducând, cu timpul, la transformarea Mării Negre într-un bazin anoxic.în legătură cu aceste aspcte nu lipsesc şi alte puncte de vedere! Pentru ele, vezi : *** Istoria Românilor.Vol.I. Moştenirea timpurilor îndepărtate, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001, p.30-31, 17 (în ultimele două milenii nivelul Mării Negre a crescut cu cca.5 m şi continuă să crească în continuare).

39 Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, op.cit., p.l 1.

În ceea ce priveşte cercetările geologice efectuate în – sau privitor la – Insula Şerpilor, cele româneşti au fost curmate brutal ca urmare a modificării statutului juridic al insulei în anul 1948. Chiar şi aşa, ţinând cont de specificul şi durata necesară transformărilor în acest domeniu, concluziile la care s-a ajuns rămân, pe mai departe, bunuri câştigate.

Aşadar, sub raport geologic, **Insula Şerpilor reprezintă un adevărat martor al unei vechi cutări tectonice (kimmeriană),** ale cărei urme pot fi regăsite şi astăzi, în anumite porţiuni muntoase din nordul Dobrogei.

Cercetările geologice efectuate de către specialişti străini şi români, rezultatele la care s-a ajuns, au relevat **identitatea fundamentului Deltei Dunării şi a Insulei Şerpilor.**[40]

— Constituit din gresii, conglomerate liasice, de vârstă jurasic inferior –, a cărui vechime a fost estimată la cca. 180.000.000 de ani. Ulterior, aşa cum am subliniat, insula a resimţit efectele benefice ale transgresiunii cuatemare.

„Toţi geografii şi geologii care au vizitat insula – scria Gheorghe Munteanu-Murgoci în anul 1911 –, au zis că e continuarea rocilor Dobrogei”[41]

Englezul Spratt Thomas (1857) a găsit-o constituită din cuarţite de tipul celor de la Beştepe.[42]

---

40 Al.G. Gălăsescu, op.cit., p.153.

41 Gheorghe Murgoci, op.cit., p.313.

42 (comandantul navei militare “Medina”), făcea o

Gr. Ştefănescu, a fost de părere că insula este constituită din conglomerate, ca cele de Tulcea.[43]

Specialist de mare renume şi largă recunoaştere internaţională, Gheorghe Munteanu-Murgoci (1872 – 1925), abordând aceleaşi chestiuni, conchidea: *„(...), Insula Şerpilor e constituită din gresii şi conglomerate cuarţoase (liasice Grestener-Schichten?) pe care le presupusese Peters în valea Teliţei sub loess şi că constituie tot subsolul Deltei spre mare”* [44]

Insula Şerpilor, parte a soclului continental al Dobrogei – *„insula stâncoasă”* cum o numea Euripide încă în secolul al V-lea î.Hr. – , **este alcătuită din gresii silicoase, dure, conglomerate şi cuarţite stratificate, acestea făcând parte din sistemul Permic (grupa primară).** Din această cauză insula a avut şi are şi astăzi un caracter arid.[45]

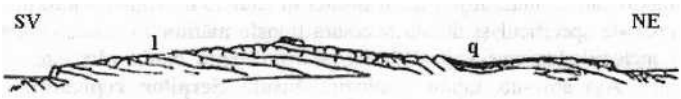

(După Murgoci G.)

Ca mărime, gresiile şi conglomeratele diferă; sub aspectul naturii lor, ele nu sunt altceva decât diferite varietăţi de cuarţ. Gresiile fine se

---

recunoaştere de-a lungul văii Carasu, în scopul de a face utilizabile comunicaţiile pe apă şi pe uscat.

43 Cpt.M.D. Ionescu, op.cit., p.135.

44 Gh. Murgoci, op.cit., p.313. Al.G. Gălăşescu, op.cit, p. 153: “(...) Insula Şerpilor, care deşi departe de gura Dunării [face parte din Delta Dunării”].

45 Vezi: V.Meruţiu , op.cit, p.26.

întrepătrund, uneori chiar în acelaşi loc, cu altele grosolane sau cu conglomerate. Culoarea gresiilor variază de la alb lăptos – acestea fiind predominante –, la cenuşiu, apoi la transparent sau translucid. În unele cazuri, între bancurile de gresii sau conglomerate, s-au descoperit nodule fine de gresii cenuşiu-verzui şi, în partea de sud a insulei, chiar argilă.

În general vorbind despre gresiile şi conglomeratele din Insula Şerpilor, acestea au în compunerea lor elemente din cuarţ – proporţiile variind de la caz la caz –, ceea ce a făcut ca rocile de pe insulă să aibă culoarea predominant albă.

În partea de nord-est a insulei exista un promotoriu (peninsulă), un rest de terasă litorală (cca. 12 – 15 în altitudine), ce prezenta un petec de terra rosa (determinările fiind făcute de prof. P. Enculescu, după mostre puse la dispoziţia sa de Călinescu I. Răul). Acest „petec” (cuaternar) s-a păstrat îndeosebi în zona gâtului promontoriului (istmul peninsulei); în continuarea gâtului acestuia, insula are pietrişuri şi blocuri stâncoase, rupte, rostogolite şi îngrămădite în mare.

Prezenţa acestei terase de 15 m, deasupra mării, în opinia lui Gheorghe Munteanu – Murgoci, *„ne arată sau un nivel al mării în trecut, sau o ridicare a insulei; ridicarea dacă a avut loc, ea trebuie să fie relativ recentă şi probabil în balanţare cu regiunea de la Deltă, unde baza loessului e scufundată sub nivelul mării, iar terasa de rocă de la Tulcea e de numai 3 – 4* m „61.

Legat de modul cum a apărut terra rosa pe insulă, iată consideraţiile lui Gheorghe Munteanu-Murgoci: *Atunci nu numai Insula Popina, dar* **şi Insula Şerpilor au fost unite cu uscatul**. *Atunci Dunărea avea o albie adâncă şi pe malurile ei trăiau anumite animale ca Elephas primigenius, etc.* **Atunci marea a tăiat terasa în stânca insulei Şerpilor** *şi a Popinei, iar Dunărea terasele de la Galaţi, Reni, Tulcea şi în Popinele din Baltă. Pe faţa rocelor calcaroase s-a format* **terra rossa,** *ce a fost purtată şi în alte părţi*, **până în Insula Şerpilor**.62

Potrivit lui Gheorghe Munteanu-Murgoci, păstrarea terrei rosa (lehm roşu), cu pietrişuri şi cuarţite la bază – în chiar gâtul promontoriului – se explică prin faptul că gresiile şi conglomeratele liasice se îndoaie chiar în această zonă sub forma unui slab sinclinal, ajungând în promotoriu aproape orizontale sau chiar bombate.63

În privinţa loessului, insula nu-l are. Însă, în partea de răsărit – după cum sublinia acelaşi reputat specialist – ea avea resturi de pietrişuri de cuarţite, conglomerate locale şi un lehm roşu, ca cele de la baza loessului, ce se vedea în zona malului mării (la Capul Midia, Constanţa şi alte locuri de pe litoralul Mării Negre). Gheorghe Munteanu Murgoci, pe baza observaţiilor făcute, conchidea: *„insula a fost odată acoperită cu loess, dar* [acesta] *a fost spălat de ploi şi valurile mării”*.64

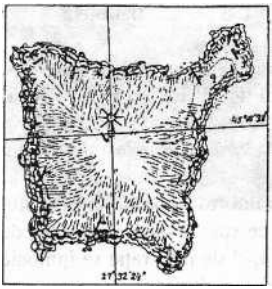 (După Călinescu R.I.)

61 Gheorghe Murgoci, op. cit., p.314.

62 Ibidem, p.326.

63 Ibidem.

64 Ibidem.

În orice caz, „constatarea lehmului roşu pe Insula Şerpilor e un fapt foarte interesant, deşi formarea lui pe stânci, lipsite absolut de calcar sau argilă, e greu de explicat, fără legătura cu uscatul”.[46]

Privitor la originea lehmului roşu (terra rosa) de pe insulă, datorită lui L. Mrazec şi E. Suess, astăzi se ştie că acesta era un „rest” al **„catenei chimerice”, din care nu se mai păstrează decât munţii din partea de nord a Dobrogei şi Insula Şerpilor.**[47]

Această foarte veche catenă de munţi („catena chimerică”), care se întindea (şi) peste Insula Şerpilor, a cunoscut de timpuriu (mezozoic şi terţiar) fenomenul erodării, devenind cu timpul o peneplenă cu o înclinare de abia *V20* spre Marea

---

46 Ibidem.

47 Călinescu R.I., Insula Şerpilor. Schiţă monografică (cu 7 planşe şi o hartă de ing.N.Celac), în: ’’Analele Dobrogei”, Constanţa, Anul XII (1931), Fasc.1-12, Cernăuţi, 1931, p.ll.

Neagră (400 în diferenţă de nivel pe 80 km lăţime).

În ceea ce priveşte magnetismul terestru al Insulei Şerpilor, cercetările au fost extrem de puţine şi la mari distanţe în timp (Kreil – 1858, M.D. Negreanu – 1899).[48]

Comparativ, situaţia în anul 1899 faţă de 1858 a fost următoarea:

Anul	Cine a făcut cercetările	Declinaţia	Înclinaţia	Componenţa magnetică
1858	Kreil	5° 48.7”.	60° 6.4”.	O, 22757 cgs.
1899	M. D. Negreanu	2° 8.5”.	59° 13* 7”.	O, 23382 cgs.
Diferenţe:		*3° 40.2”.*	*O °52.7”.*	*0,0 0625 cgs.*
Care pentru un an sunt:		0° 5.4”.	o° r 3M	0,00 015

În legătură cu viitorul (fizic) al acestei insule

48 M.D.Negreanu, Éléments magnétiques en Romănie, în “Buletinul Societăţii de Ştiinţe din Bucureşti”(în continuare:B.S.Ş.B.), Anul VII, noiembrie-decembrie, 1898, p.435-453.

s-au exprimat mai multe opinii, cea mai radicală fiind formulată de către **Călinescu I. Răul** (1931): „Viitorul insulei este sumbru: mai curând sau mai târziu ea va pieri lent, mâncată de valurile mării, atât la râpe cât şi la capuri mai ales, care sunt cele mai expuse”.[49]

În formularea acestui punct de vedere, autorul a plecat de la faptul că numeroasele straturi de argilă intercalate, ce stau la baza straturilor de gresii şi conglomerate cuarţoase, sub efectul apei de Infiltraţie se înmoaie (mai ales după ploi), facilitând astfel dislocarea şi alunecarea spre mare a straturilor superioare de rocă mai dură. La acest proces, susţinea autorul în discuţie, a contribuit şi contribuie şi faptul că ţărmul insulei fiind spălat continuu de apele mării (în timpul furtunilor puternice, valurile ajung până aproape de baza de sus a insulei), râpele de pe ţărmuri sunt erodate de valuri pe dedesubt, fie în formă de peşteri, fie în forma de brâie longitudinale, de argilă, ajutând şi accelerând prăbuşirea lor.69

Aceste peşteri – care au constituit una dintre căile prin care s-au distrus şi se distrug malurile insulei –, apar pomenite încă din antichitate.

Rufius Festus Avienus (secolul IV), scria despre faptul că *„(...stâncile formează peşteri găunoase, aici unde stâncile se desfac prin măcinarea pământului şi bolta lor scobită atârnă*

49 Călinescu R.I., op.cit., p.12.

deasupra „(„N-am post fata virum semper versarier illic, / Insontes ajunt animas, ubi concava vasto /Cedit în antra sinu rupes, ubi saxa dehiscunt, / Molibus exesis, et curvo fornice pendent”).70

(După Călinescu R.I.)

69 Ibidem. Creşterea nivelului mării – un indicator fundamental al schimbării climei planetare şi care afectează în primul rând zonele costiere. Se estimează o creştere a nivelului marin global de 6 cm pe deceniu în secolul XXI (20 cm până în 2030 şi cca. 65 cm până în anul 2100). Se consideră că în ultimul secol nivelul Mării Negre se află într-o fază de transgresiune, de creştere lentă a nivelurilor (la Sulina, între 1869 – 1966 = + 33,9 cm). Datorită lucrărilor hidrotehnice din bazinul hidrografic al Dunării, se înregistrează creşterea debitului lichid al fluviului şi scăderea celui solid (cu unităţi în ponderea braţelor deltaice, *„concomitent cu o tendinţă generală de*

ridicare a nivelului Mării Negre şi o retragere a ţărmului”.

70 Rufius Festus Avienus, Descriptio Orbis terrae, v. 725 – 728.

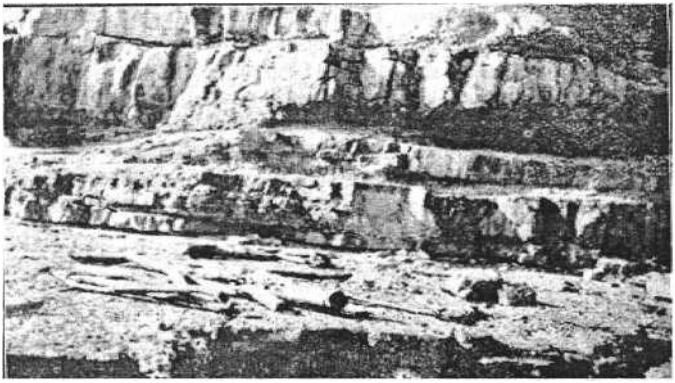

(După Călinescu R.I.)

Mulţi dintre autorii antici, greci şi romani, au confirmat faptul că în antichitate insula era ceva mai mare, iar după ei, autori apropiaţi timpului nostru, au constatat şi prognosticat diminuarea în continuare a suprafeţei acesteia.

În anul 1841, Nordmann, comparând situaţia topografică a Insulei Şerpilor cu cea înscrisă în harta întocmită de către Kritsky (1824), a ajuns la următoarele concluzii: în loc de trei stânci ieşite din apă, existente pe timpul înaintaşului său, în partea de nord-vest a insulei avusese loc o surpare a malurilor, proces care a schimbat complet aspectul acestei părţi a insulei; în partea de sud-vest a apărut o deschizătură, provenită – după toate probabilităţile –, în urma ruperii masei pietroase; dintre peşterile amintite de către autorii antici (la un moment dat Nordmann a

crezut că ele erau creaţii deliberate ale oamenilor!), nu mai exista decât una singură, în sud-vestul insulei, la nivelul apelor mării (în anul 1931 această peşteră nu mai putea fi văzută, pe locul ei putându-se observa doar un morman de bolovani şi stânci rostogolite).

Consideraţiile de mai sus, legate de geologia Insulei Şerpilor, demonstrează cu elocvenţă: faptul că ea s-a format ca urmare a inundării uscatului de către apele Mării Negre; originea ei continentală; identitatea uscatului cotinental (dobrogean) cu cel al insulei; ş.a.

Altfel spus, geologia (şi geografia), confirmă în mod strălucit istoria, împreună demonstrând faptul că Insula Şerpilor a fost, este şi rămâne şi pe mai departe, esenţialmente, pământ românesc[50]

3. Consideraţii climatice

Legată organic de Dobrogea de nord, respectiv de Delta Dunării, Insula Şerpilor are un climat[51]

În strânsă legătură cu cel al spaţiului geografic căruia îi aparţine, diferenţele existente fiind generate de caracteristicile sale fizico-geografice.

Din aceste considerente obiective, cărora li se adaugă şi faptul că cercetări privind factorii

---

50 Dominuţ I.Pădureanu, Insula Şerpilor, în: ’’Revista Istorică”, Bucureşti, Tomul 6, 1995, septembrie-octombrie, p.825.

51 Clima < lat. clima - este definită (frecvent) ca regimul multianual al vremii sub acţiunea unor factori diferiţi (radioactivi, dinamici, fizico-geografici, antropici).

meteorologici şi hidrologici ce caracterizează Insula Şerpilor, efectuate de către cercetătorii români, după anul 1948 nu s-au mai putut face, iar cele anterioare – efectuate fie de către români, fie de către străini – au fost puţine la număr şi nesistematice, ne vedem siliţi să valorificăm materialul aflat la dispoziţie[52]

şi, totodată, să ne raportăm permanent la clima specifică bazinului vestic al Mării Negre, respectiv celei mai apropiate aşezări umane, Sulina, distanţa dintre cea mai estică aşezare românească actuală şi Insula Şerpilor – de cca. 45 km – fiind atenuată, în plan climatic, de prezenţa Mării Negre, astfel că între ele nu există diferenţe climatice semnificative.

Dacă cercetările metodice şi sistematice, de profil, au lipsit – de acest lucru plângându-se toţi cei care s-au ocupat cu studierea acestei insule –, n-au lipsit excepţiile notabile, care nu fac altceva decât să confirme sublinierea anterioară.

Între aceste excepţii, fericite, amintim pe **dr. Rudolf Drost,** care a făcut cercetări de profil în

---

52 între sursele documentare utilizate de autor, s-au numărat: Călinescu R.I., op.cit., p.16-18; loan Popovici, Mihai Grigore, Ion Marin, Ion Velcea, op.cit.; Brânduşa Chiotoroiu, Tendinţa de evoluţie a climei României, cu referire specială la litoralul românesc al Mării Negre, în (voi.) Idem, Variaţia climei la sfârşitul mileniului II, Editura Leda, Constanţa, 1997, p. 67-82; *** Cartea pilot ...op.cit.; Bogdan O. Iliescu M.C., Neamu Gh., Niculescu E., Variaţiile seculare ale temperaturii şi precipitaţiilor pe litoralul românesc al Mării Negre, în: "Analele Universităţii din Oradea", Oradea, Tom III, 1993, p. 69-75; ş.a.

insulă timp de 27 de zile (15 aprilie – 13 mai 1928) şi pe **Călinescu I. Răul,** care a cercetat insula timp de 12 zile (7 – 18 aprilie 193 l); alţi autori, în studiile pe care le-au scris despre insulă, au făcut doar referiri succinte la regimul climatic al acesteia...

Situată în zona cea mai aridă a stepelor est-europene, într-un areal a cărui climă generală este apreciată ca temperat-continentală, Insula Şerpilor are un climat general destul de dulce (temperatura medie anuală fiind în jur de 11°C), influenţat atât de clima de tip deltaic cât şi de procesele hidrometeorologice ce caracterizează Marea Neagră.

Verile sunt foarte călduroase şi secetoase, marcate de o stabilitate relativă (19 – 25°C), cu numeroase zile cu cer senin, doar sfârşitul acestui anotimp călduros fiind marcat de zile cu înnorări parţiale sau generale, acestea din urmă însoţite, câteodată, de averse repezi şi de scurtă durată. Luna ce marchează mijlocul verii, iulie, a cunoscut cele mai ridicate temperaturi în intervalul 1931 – 1940,1951 – 1960, după 1977 constatându-se o tendinţă de încălzire a acestei luni de vară.

Cercetarea sistematică a temperaturilor aerului s-a făcut în această parte a ţării, doar la Sulina, începând din anul 187.5[53]

În timp ce acest lucru pentru Insula Şerpilor a rămas un deziderat.

---

53 La Constanţa începând din anul 1886.

Pentru a se suplini acest neajuns, n-au lipsit propunerile pertinente: în anul 1931 s-a făcut propunerea ca pe insulă să se înfiinţeze o **staţie meteorologică** (care să aibă şi preocupări ecologice). Ea urma să-şi desfăşoare activitatea sub egida Institutului meteorologic central, cu concursul Comisiei Europene a Dunării[54]

activitatea ei urmând să nu implice costuri suplimentare, deservirea ei fiind preconizată a fi făcută de personalul care deservea şi farul din insulă.[55]

Din păcate, propunerea nu s-a materializat niciodată.

Călinescu I. Răul, autorul acesteia, plecând de la superbele veri din insulă – propice unei staţiuni balneo-climaterice de prim rang –, făcea încă o propunere interesantă, plecând de la o motivaţie reală: „Aerul insulei e foarte curat, lipsit de praf, puternic ozonificat, liniştit şi plăcut în timpul verii – iar acţiunea combinată a acestuia şi a razelor ultraviolete[56]

---

54 Pentru corespondenţa (1929-1939) dintre C.E.D.- autorităţile române, privind instalarea unei staţii meteorologice pe Insula Şerpilor, vezi : *** Comisia Europeană a Dunării (1856-1949). Inventar arhivistic. 12.Bucureşti, 1987, p.67 (doc.nr.356).

55 Călinescu R.I., op.cit., p.13 (n.3).Vezi şi : Ibidem, p. 54. în 1943, lt.col. Mih[ai] Drăghicescu propunea (Insula Şerpilor...op.cit., p. 494) "înfiinţarea unui observator de astronomie si meteorologie în apropierea farului",

56 Radiaţia U.V.este aici puternică, având acţiuni multiple : microbicidă, analgeziantă, rezolutivă, eliminatrice, cicatrizantă

abundente şi puternice la ţărmul insulei, ar putea fi cu folos exploatată de un hotel-pensiune pentru curarea, prin helioterapie şi băi de mare, a numeroase boli".ls (Ceva asemănător intenţionase a construi, pentru funcţionarii săi, în zona peninsulară, Comisia Europeană a Dunării, însă din cauza vânturilor puternice din perioada toamnă-primăvară, a costurilor unui asemenea complex, a greutăţilor legate de aprovizionarea curentă ş.a., s-a renunţat la proiect)[57]

Toamnele, frumoase şi târzii, mult mai calde ca şi primăverile, ajung la temperaturi medii de 17 – 21°C în septembrie şi 5 – 9/11° C în noiembrie, doar sfârşitul lor fiind marcat de vânturi şi

---

şi tonică.Aerul marin la rândul sau, datorită compoziţiei sale, posedă proprietăţi oxidante, remineralizante şi stimulante.

57 Călinescu R.I., op.cit., p. 58 Acelaşi (p.53) aprecia ca necesar ridicarea unui hotel, care să aibă o terasă largă şi un restaurant curat - totul construit fie de statul român, fie de o societate particulară. Nu trebuie uitat faptul că în antichitate, Achille era considerat şi tămăduitorul bolnavilor fără speranţe, calităţi tămăduitoare fiind puse şi pe seama templului din insulă, insulă fiind supranumită ,,^salutară" (vindecătoare, tămăduitoare).

Pentru antichitate nu lipsesc relatările privind unele cazuri de vindecări spectaculoase.

Se spune că Leonym al crotonienilor, rănit grav într-o luptă, în zona pieptului , suferind mult din cauza acestei răni, a mers de a consultat oracolul din Delphi. Pythia - spune Pausanias (op.cit., III. 19.13) - l-a trimis pentru vindecarea în insula Leuce, de unde acesta, mai apoi, s-a întors acasă sănătos (Nicolae Densuşianu, op.cit., p.75; Victor Kernbach, Dicţionar de mitologie generală, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989,, p.297).

Se mai spune, de asemeni, că o mamă îndurerată, luându-şi copilul ce căzuse în foc, l-a adus în Leuce, unde acesta s-a vindecat (Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.492).

precipitaţii, cu atât mai puternice şi mai mari cantitativ, cu cât se apropie iama.

Iernile, cu unele excepţii, nu au temperaturi foarte scăzute, valorile oscilând între + 6°C şi – 2°C (la 9 februarie 1925 înregistrându-se – 25,6°C). Temperaturile relativ blânde se datorează faptului că Marea Neagră, aflându-se pe latitudini joase, face posibil încălzirea puternică a aerului vara, care contribuie la acumularea căldurii în apă, pentru ca toamna târziu şi iama, îndeosebi, să cedeze căldură atmosferei (1 mJ de apă încălzeşte 118 m3 de aer!), îndulcind simţitor condiţiile climatice din insulă şi imediata apropiere marină a acesteia.

Iernile sunt deci, relativ reci dar umede, iar în ceea ce priveşte stratul de zăpadă, acesta este în general mic, locul zăpezii luându-l nu o dată ploile reci, repezi şi persistente. Viscolele sunt ceva mai rare, însă vântul bate cu putere aproape tot anotimpul rece.

Primăverile sunt în general reci, marcate deseori de vânturi şi ploi

— Care sunt prezente în insulă începând de la sfârşitul toamnei, până primăvara târziu.

Aşadar Insula Şerpilor se caracterizează printr-o variaţie anuală moderată, acest fapt fiind influenţat atât de poziţia sa geografică, cât şi de circulaţia curenţilor de aer.

Principalii factori meteorologici, specifici Insulei Şerpilor, sunt vântul (direcţie şi viteză de deplasare a maselor de aer), umiditatea aerului

(ceţuri şi principitaţii) şi fenomenele de îngheţ.

Regimul vântului este condiţionat de dezvoltarea şi variaţia intensităţii centrelor de înaltă şi joasă presiune.

În această parte a Mării Negre în care se află situată Insula Şerpilor

— Un colţ de stâncă bătut de valuri şi de vânturi tot timpul –, **iarna** predomină vânturile dinspre nord-vest şi nord (frecvenţa lor fiind de 3859%), a căror viteză variază între 5 – 14 m/s, variaţiile de viteză crescând dinspre Sulina spre insulă, pe măsura depărtării de ţărmul continental. Zilele de calm nu trec de 4 – 7% din întreaga durată a iernii.

Primăvara, predominante rămân vânturile dinspre nord şi sud.

Vara frecvenţa celor dinspre sud creşte la 35%, cele dinspre nord-vest ajungând la 20 – 30%). Viteza lor rămâne una mică, sub 5 m/s, vara fiind caracterizată (şi) prin perioade largi de calm atmosferic, cu vânturi a căror viteză ajunge la doar 2 – 5 m/s.

Toamna predominante rămân vânturile dinspre nord şi sud (rămân totuşi instabile), frecvenţa lor ajungând la 43%.

Briza marină este ceva mai puternică în perioada caldă a anului, îndeosebi în zona de contact dintre cele două tipuri de suprafeţe subiacente, mediul marin şi cel uscat, zonă în care contrastul termo-baric cunoaşte valorile cele mai mari. În privinţa vitezei cu care suflă brizele

marine, acestea nu depăşesc niciodată viteza vânturilor moderate, brizele de noapte caracterizându-se prin viteze mai mici decât cele care bat în timpul zilei.

Un fenomen deosebit, cu efecte asupra climatului, topografiei ţărmurilor insulei, şi, în mod special, asupra navigaţiei în zonă, îl reprezintă **furtunile.**

Pe ţărmul de vest al Mării Negre, numărul zilelor cu furtună variază între 20 – 40 zile/an, cele mai multe furtuni având loc iama. Această parte a mării, este mai solicitată de perturbaţii barice decât restul ei[58]

datorită frecvenţei mai ridicate a situaţiilor de ciclogeneză şi anticiclogeneză.

Condiţiile care conduc la declanşarea furtunilor, apar îndeosebi în anotimpul rece, când deasupra apelor mai calde ale mării predomină câmpuri barice depresionare, cu stratificarea instabilă a aerului şi cu gradienţi orizontali ai vitezei vântului, deosebit de ridicaţi.

În timpul furtunilor, valurile ating înălţimea de 6 – 8 m, lungimea de 60 m, cu perioade de 10 – 12.

Furtunile care se deplasează din direcţia nord-est, sunt deosebit de puternice, putând ajunge la forţa 13°Bi., în timp ce pe celelalte direcţii, vânturile de furtună nu au depăşit (în peste 70 de ani de constatări) forţa de 8 – 9°Bi.

58 *** Geografia României. I. Geografia fizică, Editura Academiei, Bucureşti, 1983, p.369.

Pe coasta vestică a Mării Negre, viteza vântului este de cca. 1,3 ori mai mare decât pe uscat. Situaţia comparativă a frecvenţei vânturilor de furtună la ţărm (Sulina) şi în larg (Insula Şerpilor), confirmă din plin acest fapt.

Furtunile puternice din arealul Insulei Şerpilor au îngreunat navigaţia în zonă, producând atât pierderi de vieţi omeneşti cât şi grave daune materiale.

„Pe la anul 1740, un ore-care Hasan, căpitanul unei corăbii otomane, fu însărcinat cu o misiune în Crimeea. La întoarcere fu aruncat de o tempestă pe ţermil insulei Şerpilor, unde corabia este sfărâmată. El împreună cu alţi 24 îşi construiesc aci din sfărâmăturile corăbiei o colibă şi petrecură mai mult de un an, disputând viaţa cu elementele naturii şi cu nisce peşti mari ce le serviau de nutriment. Numărul lor se reduse la patru; cel Valţi, au fost mâncaţi de companionii lor. Ei au fost scăpaţi de o corabie ce trecea din întâmplare pe aprobe. Aduşi în Constantinopol, Hasan îşi arăta semnele ce le avea pe corp, dintr-o luptă – spunea el[59]

— Pe care o avusese cu un requin de 900 ocale”.

Mult mai sobru şi fără exagerări, englezul Laurence Oliphant relata (la mijlocul secolului al XIX-lea) următoarele: „În apropierea Insulei Şerpilor vaporul fu silit să rămâie ancorat 24 ore

59 Hammer, Histoire de l’Empire Ottoman. Vol. XV. P. 49-50.

din cauza vântului ce nu îngăduia trecerea prin canalul Sulinei. Adâncimea apei era de numai 9 picioare când vântul bătea din vest, vaporul însă cerea 9V2 picioare. Cabina era oribilă şi proviziile începură să lipssască, când vântul îşi schimbă din fericire direcţia „[60]

La cinci ani după revoluţia din Rusia ţaristă (1922), 32 de emigranţi ruşi („wranghelişti”), bărbaţi, femei şi copii, încărcaţi în bărci cu ce-au putut scăpa de teroarea bolşevică, din cauza unei furtuni puternice şi îndelungi, au ancorat şi au stat pe insulă 4 – 5 zile, după care au plecat mai departe, spre Vama şi Constantinopol.

Trei ani mai târziu, în luna iunie 1925, o barcă mare, plină cu „wranghelişti”, făcând drumul întors, de la Vama spre Odesa, prinsă de o furtună puternică, a acostat la ţărmul Insulei Şerpilor, rămânând aici timp de 7 zile.

Cam în aceeaşi perioadă, o barcă cu 2 marinari greci, porniţi de la Tuzla spre Constanţa, a fost împinsă de o furtună spre nord şi izbită în cele din urmă de stâncile insulei.

N-au lipsit din viaţa insulei uraganele puternice, acestea abătându-se asupra ei predilect iama, nelipsind din calendarul acestora luna mai. În totdeauna ele au fost însoţite de puternice furtuni pe mare.

---

60 Constantin I.Karadja, încă o călătorie pe Dunăre, în: “Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie”(în continuare:B.S.R.R.G), Tonul XLII, 1923, Bucureşti, 1924 , p. 231.

Din lista acestor uragane amintim câteva, mai semnificative: cel din 8/9 mai 1928; cel din ziua de 25 decembrie 1930 (de Crăciun); cel din aprilie 1930; ş.a.

Un alt important factor meteorologic îl reprezintă **umiditatea aerului** (ceaţa şi precipitaţiile).

Ceaţa este o prezenţă în arealul insulei îndeosebi în anotimpul de iarnă şi primăvară, sursele documentare consemnând ceaţă şi în unele zile ale sfârşitului de toamnă şi nu numai.

Când dinspre Sulina pătrund pe direcţia insulei, în mare, mase de aer rece, îndeosebi când bat vânturile dinspre nord-est, are loc o „fierbere" a mării, ceaţa lăsându-se pe apă.

În acest areal marin se formează mai ales ceţuri de advecţie, de evaporaţie şi frontale, cele de radiaţie făcându-şi şi ele simţită prezenţa, frecvenţa acestora din urmă fiind ceva mai redusă.

În lunile februarie şi martie sunt prezente ceţurile de radiaţie, în timp ce în luna noiembrie cele dominante sunt cele de advecţie şi frontale. În lunile martie şi noiembrie, perioada cu ceaţă se ridică la 110 h, în celelalte luni scăzând la 42 h/lună. Vara se înregistrează cea mai mică frecvenţă a fenomenului de ceaţă.

Ceaţa – căreia i s-au adăugat stâncile submerse din apropierea insulei – a constituit un pericol constant pentru navigaţia şi navigatorii de altă dată, necunoaşterea sau neglijarea acestor pericole, încheindu-se nu odată cu dezastre –

eşuări de nave şi pierderi de vieţi omeneşti.

Iată un exemplu relevant: într-una din nopţile anului 1914, pe o ceaţă atât de deasă încât nu se mai putea observa nici măcar lumina farului de pe insulă, un cargobot englez al companiei „Weston”, s-a izbit puternic de stâncile submerse, cu efecte grave pentru corpul navei. În timp ce salvatoarele de la Constantinopol, chemate imediat după această coliziune, se îndreptau în viteză spre Insula Şerpilor, valuri extrem de puternice au lovit cu atâta furie cargobotul de stânci, încât l-au distrus în bună parte. Cheltuielile legate de salvarea şi repararea navei fiind foarte mari, nava fiind asigurată, s-a luat decizia abandonării ei. Timpul dar mai ales valurile puternice au continuat opera distructivă, ajungându-se ca în anul 1931 o parte a resturilor acestuia să poată fi văzute lângă debarcaderul insulei, în partea sa sudică!

Vizibilitatea, foarte mare vara şi la începutul toamnei, începe apoi să se reducă încetul cu încetul, fiind mai scăzută iarna şi primăvara (pe mare ajungând la cea.5 Mm). La nivelul zilei, doar dimineaţa şi seara se constată o scădere a vizibilităţii.

Numărul mediu anual de **zile senine** ajunge la peste 189 în perimetrul Sulina – Insula Şerpilor. Dacă numărul minim al acestui tip de zile se înregistrează iama (1 – 4 zile/lună), numărul lor creşte considerabil vara (10 – 26 zile/lună).

Numărul zilelor senine în anotimpul de vară

are un impact direct asupra temperaturii aerului care, la rândul ei, influenţează decisiv **nivelul temperaturii apei mării.**

Temperatura minimă a aerului o întâlnim iama, în luna ianuarie, în timp ce minima temperaturii apei la suprafaţa mării se înregistrează în luna februarie (datorită inerţiei calorice a mediului marin) – între O°-8°C; la începutul primăverii temperatura apei mării începe ca să crească în întregul bazin, ajungând ca vara apele să atingă temperaturile maxime – în luna august media lunară fiind de 21,5°-25,5°C; către sfârşitul toamnei temperatura apei mării începe să descrească 16°-10°C, procesele continuând şi repetându-se an după an.

Precipitaţiile atmosferice, prin cantităţile căzute, înregistrează printre cele mai mici valori din ţara noastră, media anuală a acestora fiind în jur de 350 mm (la Sulina – 359 – 366 mm); cele mai mari cantităţi de precipitaţii cad primăvara, vara în iunie scăzând mult (43 mm), spre sfârşitul toamnei cresc din nou, pentru ca luna februarie să înregistreze cele mai puţine (21 mm)[61]

Dacă ultima lună a iernii şi prima lună a verii înregistrează extremele căderilor de precipitaţii, semnalăm faptul că uneori şi în mijlocul verii pot avea loc precipitaţii, ele fiind însă repezi şi de scurtă durată. Căzând în principal, la cumpăna dintre iamă-început de vară şi târziu în toamnă,

61 Interesante date privind ploile din luna aprilie 1931, ni le furnizează Călinescu R.I., op.cit., p.13-14.

ele fac ca verile în insulă să fie uscate şi secetoase.

Precipitaţiile sub formă de zăpadă cad în cantităţi mici; stratul de zăpadă – în afara unor ani de excepţie – fiind mai mult simbolic.

Fenomenele orajoase – trombele (îndeosebi vara şi pe la începutul toamnei, când pe cer apar norii cumulus) **şi grindina** (ce cade mai ales în lunile aprilie şi mai, o dată sau de două ori pe an) –, iau naştere datorită mişcărilor convective ale aerului, concomitent cu intensificări bruşte ale vântului, uneori vijelii, cu sau fără averse.

Cauza principală a producerii fenomenelor orajoase ţine de formarea norilor cumuliformi (de origine frontală) şi instabilităţii aerului sub aspect termic, cu intensitate, durată şi arie de răspândire mai mică.

Umezeala relativă a aerului, pe aproape întregul parcurs al anului, ajunge la 75 – 80%.

Un alt factor meteorologic care a influenţat destinul Insulei Şerpilor a fost **îngheţul** – determinat de coborârea temperaturii aerului sub – 10°C mai multe zile la rând.

Numărul mediu anual al zilelor de îngheţ ajunge la 10 – 20, cunoscându-se şi ani în care numărul acestor zile a fost mult mai mare. Astfel, au fost ierni în care apele Mării Negre au îngheţat pe distanţe de 10 – 15 Mm de ţărm, îngheţul în zonă durând mai bine de o lună şi jumătate. Sub acest aspect, de neuitat rămân iernile foarte grele ale anilor 1928/1929,1941/1942,1953/1954 (când

gheaţa s-a întins de la ţărmul Deltei Dunării până dincolo de Insula Şerpilor), 1956,1984, luna februarie a anului 1972, cele câteva zile din luna ianuarie 1996.

O altă categorie de factori, care au influenţat puternic situaţia climatică din Insula Şerpilor, au fost **factorii hidrologici (valurile şi curenţii marini).**

Direcţia de propagare a acestora, este dată de direcţia vânturilor şi de configuraţia ţărmurilor.

Valuri cu adevărat mari şi puternice, în apropierea Insulei Şerpilor, se produc îndeosebi în anotimpul rece. Frecvenţa mării de gradul IV poate atinge 10 – 30% vara şi până la 60% iama; probabilitatea valurilor de gradul VI (şi peste) nu depăşeşte 5% vara şi 20 – 25% iama. Frecvenţa calmului (şi a gradului I), poate ajunge la 20 – 30%.

Direcţia de propagare a valurilor este dinspre nord-est spre nord, înălţimea medie a acestora putând atinge 7 – 8 m, însă cea mai mare frecvenţă o au valurile cu înălţimi mici, de sub O, 5 m.

Primăvara, începând încă din luna aprilie, creşte frecvenţa calmului (şi gradului I), acesta putând ajunge la 50 – 60%, însă acum direcţia de propagare a valurilor devine instabilă.

Vara, în partea de vest a Mării Negre, predomină valurile cu direcţia nord şi nord-vest (la fel stând lucrurile şi iama), forţa valurilor cunoscând o slăbire continuă, pentru ca reversul,

intensificarea agitaţiei mării, să înceapă a fi simţită din lunile octombrie-noiembrie.

Regimul curenţilor marini (viteză şi direcţie) în zona Insulei Şerpilor, este determinat de regimul vânturilor (dar şi de aportul continental), variaţia densităţii apei mării, configuraţia ţărmurilor, precum şi de relieful fundului mării.

Curentul principal – nu numai pentru arealul insulei, ci pentru întreg bazinul acestei mări –, este la distanţa de 2 – 5 Mm de coastă, are lăţimea de 20 – 25 Mm, este relativ stabil, are o viteză de 0,5 – 1,2 Nd[62] (pe timpul furtunilor, poate depăşi 2 – 3 Nd); îndreptat spre partea de sud, el înconjoară bazinul mării în sensul invers acelor de ceasornic.

Un ultim aspect asupra căruia ne vom opri în cadrul de faţă, se referă la „problema” **apei potabile** în Insula Şerpilor.

În anul 1894, George Popa-Lisseanu – un pionier român al relatărilor referitoare la insulă – scria că *„se mai pot vedea pe insulă trei puţuri în stâncă”*.[63]

Unul dintre acestea (rezervor de apă), situat în spatele fostului templu antic, avea o deschidere de 6 picioare şi o adâncime de 15 picioare (înaintea tepmplului se pare că a mai existat un puţ, cu aceeaşi destinaţie). Celelalte două puţuri,

---

62 1 Nd = 1 Mm/oră.

63 George Popa - Lisseanu, ΛΕΥΚΗ... op.cit., p.392.

aveau o deschidere pătrată, dimensiunile fiind aproximativ aceleaşi.

Interesant rămâne faptul că el a susţinut că *„apa din insulă este dulce”*, reluând informaţia furnizată încă din secolul al IV-lea de Ammianus Marcellinus (Res gestare, XXII, 8), potrivit căreia *„sunt şi ape în insulă” (ulbi et aquae sunt...”)*... Citatul autorului antic, controversat datorită echivocului său, se poate referi fie la o apă bună de băut (potabilă), fie (cel mai probabil!) la *uape salutare”* (apa de mare, care are salinitatea între 15 – 18%e, este recomandată în tratarea unei largi game de afecţiuni).

Nicolae Densusianu a fost de părere (1913) că Ammianus Marcellinus a făcut referire la *„apele salutare”*!

În Evul Mediu călătorii străini care au ajuns în zona Insulei Şerpilor au făcut ulterior referiri şi la „problema” apei potabile, fără a aduce clarificările la care ne-am fi aşteptat (natura sursei de apă, calitatea şi cantităţile existente ş.a.)

Călătorul francez Fourquevaux (1585), nota: *„Şi nici nu puteau corăbiile să se îndestuleze cu apă de la vreun puţ”,* întrucât acestea erau pline de şerpi.[64]

La mai puţin de un secol (1650), Guillaume Lavasseur de Beauplan – în lucrarea „Description de VUkranie” (în cap.: „Descrierea Bugeacului”) – referindu-se la Insula Şerpilor, scria că era *„o*

64 *** călători străini ... op.cit., Vol. III, p.179.

insulă joasă, de vreo două leghe înconjur, unde se află de asemenea apă bună de băut".[65]

Căpitanul de marină M.D. Ionescu, pomenea în anul 1904 cele trei puţuri de apă consemnate în 1894 de George Popa-Lisseanu, la care mai adăuga unul – situat, cu probabilitate, în faţa templului. El conchidea că *„servea[u] probabil ca rezervor pentru apă".* Adăuga apoi că *„apa din ele este dulce"%%* – identic cu cele scrise de George Popa-Lisseanu! – , ambii autori neprecizând însă dacă această apă potabilă era adusă de pe continent (de la Sulina) şi depozitată în puţurile citate, dacă provenea din ploi sau dintr-o sursă de apă dulce existentă în subsolul insulei.

În anul 1924 V. Meruţiu nota existenţa pe insulă a trei puţuri, fără alte precizări.[66]

Cu detalii particulare venea însă, în anul 1931, Călinescu I. Răul. Asemeni căpitanului M.D. Ionescu, el a scris despre existenţa în insulă a patru cisterne (!), situate câte una de o parte şi de alta a insulei, a treia în partea de nord, sub stâncile pichetului, şi a patra, cea mai importantă, în curtea farului.

Referindu-se strict la aceasta din urmă, el arăta şi cum se acumula apa în ea: când ploua, apa era lăsată să se scurgă pe jgheaburi şi burlane; odată cu apa, erau puse în mişcare praful

---

65 *** Călători străini despre Ţările Române. Vol.VII, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, p.517.

66 V. Meruţiu, op.cit., p.27. Nicolae Densuşianu (op.cit., p.102) vorbea (1913) de trei fântâni!

şi alte resturi materiale aflate pe acoperişul clădirii farului apoi, printr-un dispozitiv simplu, de schimbare a cursului apei, aceasta era îndreptată spre cisterna din mijlocul curţii.[67]

Apa rezultată, potrivit acestui martor ocular, era rece şi gustoasă, bună de băut, ea folosindu-se şi la prepararea hranei, spălării rufelor ş.a.

În anul 1943, lt, col. Mih[ai] Drăghicescu, oprindu-se tangenţial asupra acestei chestiuni, conchidea: „Apa dulce nu este decât aceea care se strânge de la ploi în puţuri şi aceasta este rea de băut din cauza cadavrelor de şerpi (...). Se bănuieşte însă că ar exista în insulă puţuri cu apă dulce dar astupate”![68]

Ultima parte a opiniei sale nu a fost confirmată de nimeni – nici documentar şi nici prin cercetări la faţa locului!

4. Solurile Insulei Şerpilor în privinţa Podişului Dobrogei şi Deltei Dunării, specialiştii sunt de părere că „Relieful, roca de solificare, clima, apele şi vegetaţia, prin particularităţile lor de alcătuire regională şi aspecte de manifestare locală, condiţionează apariţia anumitor tipuri de soluri”.[69]

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, la apariţia şi evoluţia solurilor sale au conlucrat o întreagă serie de condiţii şi factori

---

67 Călinescu R.I., op.cit., p. 49-50.

68 Ltcol. Mih[ai] Drăghicescu, Insula Şerpilor...op.cit., p.492.

69 loan Popovici, Mihai Grigore, Ion Marin, Ion Velcea, op.cit., p.69.

pedogenetici, între care: substratul geologic, alcătuit din gresii şi conglomerate cuarţoase de vârstă liasică, relieful marcat de suprafeţe întinse acoperite cu stânci golaşe (atât în zona litorală cât şi pe unele porţiuni din interiorul insulei), cantităţile reduse de precipitaţii şi repartizarea lor neuniformă la nivelul anotimpurilor fiecărui an, întinsa eroziune eoliană, abraziunea agresivă a valurilor mării asupra ţărmurilor, vegetaţia ierbacee sărăcăcioasă, o faună dominată de milenii de păsări ş.a.

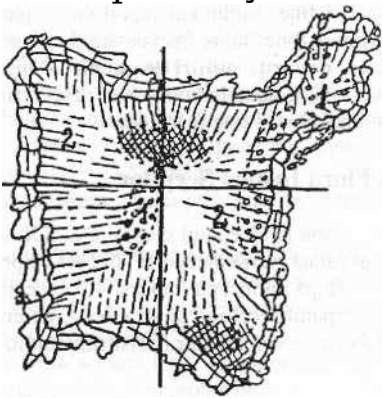

Aceste condiţii şi factori naturali – neprielnici totuşi –, şi-au pus amprenta asupra naturii solurilor, grosimii şi distribuţiei lor la scara celor 17 hectare pe care le are insula.

În partea centrală, în zona platoului insulei, solurile ating maxima lor extensie şi calitate.

Solul din această parte a insulei are o culoare neagră, pronunţată, aceeaşi lucru datorându-se marii cantităţi de humus pe care o conţine,[70]

70 Legat de culoarea acestui tip de sol, iată ce scria un alt autor: "Această săracă vegetaţie de stepă, a reuşit totuşi în timp

cu precizarea că la nivelul deceniului patru al secolului trecut materia organică pe care

Repartiţia solurilor în Insula Şerpilor.

o încorpora nu era complet transformată.[71]

În structura lor, fin-nisipoasă, adesea se regăseau fragmente aparţinătoare rocii care constituia suportul lor. Aceste **soluri, scheletice, de tip turbos sau scheleto-turbos,** au grosimi variabile: de la simple iviri, în crăpăturile stâncilor aride, grosimea lor ajunge la câţiva centimetri, pentru ca mai apoi, în zona promontoriului din partea de nord-est (zona peninsulară) şi zona centrală a platoului insulei, să ajungă la grosimea de 50 – 60 cm.[72]

În afara solurilor citate, în insulă au mai fost întâlnite şi alte tipuri: soluri erodate, cernoziomuri şi cernoziomuri carbonatice, toate de mici întinderi şi grosimi, repartizate neuniform la scarea insulei.

„Însă chiar în această parte – scria Călinescu I. Răul (1931) –, pe când în pătura sa superioară împâslită de rădăcinile plantelor, fragmentele

---

îndelungat, să creeze pe platoul insulei, prin remanierea păturii de suprafaţă a stâncilor, un strat de sol vegetal, caracteristic stepelor, sărace în precipitaţii atmosferice, de culoare roşcată şi ici colo mai închisă". Vezi: V. Meruţiu, op.cit., p. 26.

71 în privinţa suprafeţei insulei ocupată de acest tip de sol, există şi alte opinii. Astfel, lt.col.Mihai Drăghicesu scria (op.cit., p.492) că "Mai pe toată suprafaţa sa (n.n.) insula este acoperită cu un fel de humă neagră, foarte roditoare

72 La lt.col.Mih[ai] Drăghicescu (Ibidem) această grosime urca la "2-3 picioare".

nealterate de roci sunt mai puţine, în adâncime ele devin din ce în ce mai abundente, constituind progresiv un puternic banc de pietriş, ce suportă solul peninsulei, zăcând în dreptul istmului, spre est, pe petecul de terra-rosa menţionat de Murgoci ca intercalat între sol şi pietriş”.[73]

În fine, subliniem faptul că în partea de est şi sud-est a Insulei Şerpilor, zone întins frecventate de-a lungul timpului de către păsări, se găsesc **depozite subţiri de guano**[74]

— Operă la care contribuţia de bază au adus-o şi o aduc în continuare pescăruşii, a căror număr aici, tot timpul anului, a fost şi este foarte mare.

5. Flora Insulei Şerpilor

Până la începutul secolului al XX-lea, Insula Şerpilor a reprezentat o adevărată „terra incognita” în ceea ce privea flora.

După un început modest – o excepţie realmente notabilă, datând de la începutul secolului al XIX-lea –, au urmat mai multe decenii până la declanşarea cercetărilor floristice, propriu-zise, privind insula.

Înainte de primul război mondial au apărut câteva studii interesante, însă cercetările cele mai

---

73 Călinescu R.I., op. cit., p. 16-17. Interesant rămâne faptul că o probă de sol luată din istmul peninsulei de Călinescu R.I. (1931) şi studiată de P.Enculescu, s-a dovedit a fi o terra-rosa veche, cu mult schelet, conţinând C03Ca, adesea concreţionat, identică cu aceea care se vedea deasupra calcarului, în multe zone ale Dobrogei.

74 La ltcol. Mih[ai] Drăghicescu (op. cit., p. 490) e vorba de “un strat adânc de guano”.

serioase şi mai fructuoase, concretizate în studii de o deosebită valoare ştiinţifică, aparţin perioadei dintre cele două războaie mondiale.

A doua jumătate a secolelor XIX ŞI XX se aseamănă, caracteristica lor dominantă fiind dată de lipsa cercetărilor şi studiilor floristice privind insula. Dacă pentru situaţia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea explicaţiile sunt de natură internă (lipsa fondurilor, importanţa scăzută acordată cercetării ştiinţifice a insulei din toate punctele de vedere ş.a.), pentru a doua jumătate a secolului al XX-lea explicaţiile sunt de natură juridică şi politică (răpirea şi anexarea frauduloasă a insulei de către sovietici în anul 1948).

Primele consemnări, modeste, privind flora Insulei Şerpilor, au ca autor pe **A.D. Nordmann,** profesor de ştiinţe naturale la Liceul „Richelieu" din Odesa. El a ajuns să cerceteze flora de aici, făcând parte dintr-o expediţie care viza cercetarea arheologică a insulei, însoţindu-l pe arheologul rus N. Murzachevici (din echipa acestuia mai făceau parte pictorul Bassoli, un căpitan ş.a.)

Cu acest prilej, A.D. Nordmann a depistat 13 soiuri de plante anuale, între care pirul (Triticum repens), laba gâştei (Chenopodium), răgozul (Flava carex), Timoftica (Plleum pratense) ş.a.98 El nu a depistat (consemnat) plante mirositoare, flori, arbori sau tufişuri.

Printr-un paradox astăzi greu de explicat, în studiul publicat de către N. Murzachevici după

încheierea cercetărilor în insulă – apărut" într-o revistă de profil (1844) 99 –, acesta a omis să pună în valoare şi rezultatele observaţiilor făcute de către A.D. Nordmann.

Au urmat şase decenii în care flora insulei nu a mai fost cercetată ştiinţific.

În anul **1902 A. Procopianu-Procopovici** publica o listă de plante, întocmită de către **G. Brândză,** în urma unei excursii organizate în insulă de către profesorul Sabba Ştefănescu. Datorită metodei pe care a folosit-o şi a unor neglijenţe greu de admis, această listă100 este receptată de către specialişti cu foarte mari rezerve (din această listă, cel puţin cinci specii şi varietăţi florale sunt considerate nesigure şi neprobabile).

98 Vezi: George Popa-Lisseanu, Insula Şerpilor... op. cit., p.271; Idem, Romanica. Studii istorice, filologice şi arheologice, **Bucureşti, 1926, p.120; Romulus Seişanu, op. cit.,** i982

„Zapiski imperatarscago odesscago obscestra istorii i drevnostiei", I /1844.

100 A. Procopianu – Procopovici, **Etiliche pflanzeus der Schlangen Insel,** Publicaţiile Societăţii Naturaliştilor din România, nr. 3,1902, p.32 – 33.

În lanţul de cercetători care s-au aplecat asupra florei din insulă, a urmat al doilea străin, o femeie – prima femeie cercetător care a pus piciorul pe acest colţ de pământ românesc! – ,

Marietta Pallis (1912).

În monografia dedicată plaurului, publicată în anul 1916[75]

ea menţionează ca aparţinând florei insulei Mal va să vestit’s var, criocarpa Boiss.

Din echipa mixtă care s-a deplasat pe insulă (1912), au mai făcut parte Gheorghe Munteanu-Murgoci şi **dr. P. Enculescu.**

Ultimul şi-a publicat observaţiile sale agrogeologice şi fitogeografice, de abia în anul 1924[76]

Întârzierea cu care şi-a publicat rezultatele cercetărilor, se datorează faptului că el a dorit să întregească informaţiile culese iniţial cu altele, culese în alte anotimpuri ale anului. Lista floristică pe care a publicat-o, cuprinde 38 de plante – doar patru genuri, fără precizarea speciei, aceasta din cauza faptului că la data vizitei în insulă, plantele cercetate de el nu aveau flori sau fructe, ceea ce făcea aproape imposibil precizarea cărei anume specii aparţineau.

Legat de originea vegeteţiei de pe Insula Şerpilor, dr. P. Enculescu a formulat următorul punct de vedere: „Odată ieşită de sub stăpânirea valurilor mării, fie prin coborârea nivelului

75 Marieta Pallis, Structure and History of Plav: the Floating Fen of the Delta of the Danube, în: “Linnean Society’s journal”, Botany, XIII, 1916, p. 233-290.

76 P.Enculescu, Contribuţiuni la vegetaţia fanerogamică a Insulei Şerpilor, în:
“Buletinul Informativ. Grădina Muzeului Botanic Cluj”(în continuare:B.I.G.M.B.C), Cluj, IV, 1924, p. 89-95.

acesteia, fie prin înălţarea uscatului – înălţare care se pare că a avut loc după depunerea loessului – stânca goală a suferit acţiunea agenţilor externi anorganici şi organici, din care a rezultat actualul său sol. Paralel cu aceasta s-a dezvoltat şi vegetaţia sa din seminţe ce au fost aduse aici de vânt, ca în cazul seminţelor de papus şi a unora dintre cele mici, de valuri, de păsări, şi, desigur chiar omul a intervenit într-o măsură oarecare în aducerea de seminţe de plante de tot felul pe această insulă, cu ocazia numeroaselor sale vizitări. Selecţionarea plantelor ce constituie azi vegetaţia Insulei Şerpilor a fost efectuată numai de solul său, foarte bogat în humus şi care în genere se reazemă direct de stâncă".[77]

Un alt cercetător al florei insulei – **I. Prodan,** într-o lucrare publicată în anul 1923, menţiona Trifolium subterraneum[78]

— Colectat din flora insulei de către **I. Caiafeteanu** (din ierbarul primului, această plantă a ajuns să fie studiată şi de către botanistul Alexandru Borza).

Din iniţiativa Institutului de Geografie a Universităţii din Cluj, între 10 – 21 iulie 1923 a fost organizată o excursie cu caracter ştiinţificodidactic în Delta Dunării şi Insula Şerpilor (prima şi ultima de acest gen). Grupul, format din cca. 25 de persoane, era compus din

77 Ibidem, p.94.
78 I.Prodan, Flora, Vol.I, Cluj, 1923, p.622.

studenţi de la facultatea de geografie, personal ştiinţific din cadrul Institutului, 3 botanişti eminenţi, în fruntea lui aflându-se profesorul **V. Meruţiu,** cel care a şi descris această excursie specială.[79]

Între cei 3 botanişti s-a aflat, din fericire, entuziastul promotor al şcolii geobotanice româneşti, renumitul **Alexandru Borza,** autorul a trei studii ştiinţifice privind flora insulei, pe primul publicându-l în anul 1924.[80]

Celebrul botanist român îşi va continua studiile legate de flora insulei, revenind aici în aprilie 1924,[81]

singur, pentru ca în cea de-a treia vizită de lucru în insulă (1926), să fie însoţit de asistentul său **G. Bujoreanu.**[82]

În urma celor trei vizite în insulă, Alexandru Borza a formulat următoarele concluzii – care îşi păstrează valabilitatea până în zilele noastre –: „vegetaţia insulei Şerpilor este **o stepă** în

79 V.Meruţiu, op.cit., p. 23-33 .

80 Alexandru Borza, Contribuţiuni la cunoaşterea vegetaţiei şi florei Insulei Şerpilor, în: "Buletinul Soc. Ştiinţific."(în continuare : B.S.Ş), Cluj, II (1924), 2, p. 49- 68.

81 Idem, Noi contribuţiuni la cunoaşterea vegetaţiei şi florei Insulei Şerpilor, în:
"B.S.Ş", Cluj, II (1925), 2, p. 113-132.

82 Alexandru Borza, G. Bujoreanu, Contribuţiuni experimentale la cunoaşterea problemei originii florei insulare, în:
"B.I.G.M.B.C", Cluj, VI, 1926, p. 49-56 şi 73- 80; Idem, Observaţiuni fitosociologice pe Insula Şerpilor, întâiul Congres naţional al Naturaliştilor din România. Dare de seamă, Cluj, 1930, p.78-93.

înţelesul clasic al cuvântului; **o stepă ierboasă** cu puţine asociaţii şi cu faciese de subasociaţii stepice, condiţionate de factori edafici.

Flora săracă... are caracterul unei flore europontice cu precumpănirea elementelor pontico-mediterane, având tendinţa de a produce unele rase proprii acestei insule. Flora aceasta este tânără şi pare a fi introdusă în bună parte şi de om, pe lângă factorii care sunt următorii: „În ordinea importanţei lor: păsări, vânt, apă; nu este deci de înfăţişare primară, ci mult influenţată de om. Din punct de vedere floristic şi genetic; Insula Şerpilor poate fi considerată ca o unitate floristică distinctă, bine caracterizată, pe care o numesc „Circumscripţia Insulei Şerpilor", făcând parte din ţinutul central european, provincia Pontica, regiunea, sau zona stepelor rusox „109

romane.

Gramineele Bromus bordacens şi B.longipilus, dominau flora insulei.

Dintre mostrele recoltate de Alexandru Borza, 29% cuprindeau elemente curat mediteraneene, 41% paleopontice şi 25% pontice sau sarmatice.

Prin cele trei campanii de cercetări efectuate în Insula Şerpilor, prin rezultatele concrete obţinute pe teren, prin seriozitatea şi valoarea studiilor sale, **Alexandru Borza rămâne, pe mai departe, cel mai mare şi mai important cercetător al florei acestei insule.**

În anul 1923, din arealul sudic al insulei, profesorul clujean **I. Grinţescu** a recoltat, de pe

argilele umede, alge (Chlorococcum humicola Rabenh).

În anul 1931 pe insulă a poposit **Călinescu I. Ratil,** autorul primei schiţe monografice a insulei, în care, pe lângă rezultatul observaţiilor personale, va include o mare parte a rezultatelor obţinute în urma cercetărilor ştiinţifice efectuate de predecesorii săi[83]

După anul 1931, alte informaţii despre flora insulei nu avem, la aceasta contribuind problemele interne cu care s-a confruntat România, declanşarea celui de-al doilea război mondial şi consecinţele acestuia pentru ţara noastră şi, în fine, statutul juridico-politic al României după 1944, care a favorizat răpirea şi anexarea frauduloasă a Insulei Şerpilor de către sovietici (1948).

Ca atare, sublinierile florale asupra cărora vom stărui succint, au la bază ceea ce s-a scris despre flora insulei în intervalul 1841 – 1931.

Structura geologică, caracteristicile solului (calitate, cantitate şi distribuţie spaţială), cele ale climei (veri secetoase şi ierni relativ geroase, asortate cu vânturi ce bat, mai mult sau mai puţin tare, tot timpul anului), lipsa apei potabile ş.a. – iată principalii factori naturali care şi-au pus amprenta asupra apariţiei şi evoluţiei florei din insulă.

Având în vedere evoluţia geologică a

83 Călinescu R.I., op.cit, p. 17-25.

insulei, se poate aprecia că flora acesteia este post-diluvială. Aceasta este explicaţia ştiinţifică pentru sărăcia floristică, pentru numărul relativ redus de specii de plante, precum şi pentru lipsa unor relicte (care să demonstreze un endemism conservativ, păstrător de forme străvechi).

Lipsa endemismelor este, la rândul ei, una dintre probele care demonstrează că Insula Şerpilor a fost, în trecutul îndepărtat, pământ dobrogean.[84]

Flora insulei confirmă originea continentală a acesteia, dar şi căile prin care încrengăturile şi familiile de plante au ajuns pe insulă (căi ce nu sunt greu de descifrat şi asupra cărora atât dr. P. Enculescu, cât şi marele botanist Alexandru Borza s-au pronunţat).

Una dintre aceste căi a constituit-o valurile Mării Negre, care au adus fie din zona Deltei Dunării, fie din alte părţi, resturi vegetale şi seminţe.

Ca să exemplificăm, menţionăm faptul că în primăvara anului 1924, botanistul de renume mondial, Alexandru Borza, a descoperit în partea de est a peninsulei, mari grămezi de resturi vegetale, unele încă vii, aduse de valuri din zona Deltei Dunării, între acestea el sesizând: Salix, Typha, Phragmites, fructe de Trapa natans ş.a.

Seminţele unor plante de pe insulă – Matricaria, Atriplex, Taraxacum, Bromus

84 Dr.O.Şelariu, Despre Insula Şerpilor..., în: ’’Marina Română”, Constanţa, 7, Anul II, August 1991, p. 19.

longipilus, Mal va şi Calamagrostis –, au putut ajunge în insulă pe aceeaşi cale, ele având posibilitatea să reziste mult timp în apa sărată a mării.

O altă cale a constituit-o păsările călătoare şi vânturile care s-au abătut în timp asupra insulei. Pe această cale, aici au putut ajunge elemente floriscente de pe ţărmul vestic şi nordic al Mării Negre. (Taraxacum megalorrhizon ş.a.), dar şi din alte zone geografice, adiacente.

În fine, o altă cale, importantă, a fost rezultatul activităţilor desfăşurate de om pe insulă.

Corăbierii antici – între primii – care s-au abătut în insula ce avea pe ea celebrul templu dedicat lui Achille, au adus cu ei atât animale pentru jertfele sacre, cât şi pentru propria hrănire (începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pe insulă au adus animale, în special oi, personalul ce a deservit farul).

Este de presupus că în lâna acestor animale domestice, precum şi în hrana adusă pentru ele (fân, paie, cereale), se găseau diverse seminţe de plante mediteraneene, care au dat naştere mai apoi plantelor care au putut fi observate pe insulă – Trifolium intermedium, Bordeum leporinum, Rumex acetosella, Bromus bordaceus, Agropyron dumetorum ş.a.

Pentru prima jumătate a secolului al XX-lea, este de menţionat contribuţia adusă în această direcţie de personalul românesc ce deservea farul

sau păzea insula.

George Popa-Lisseanu – un deschizător de drumuri în ceea ce priveşte studiile dedicate insulei! – , scria că *„în timpul din urmă s-a semănat şi secară, care rodeşte”}12*

I. Simionescu confirma informaţia, vorbind de „câteva prăjini de secară semănată la loc mai adăpostit” 13[85]

V. Meruţiu, o voce autorizată în domeniu, nota, în anul 1923, că „soldaţii care fac cu rândul de pază, din 2 – 2 săptămâni, reuşiseră să cultive puţină secară pe platoul de lângă far”.UA

Până în anul 1931, personalul românesc de pe insulă, evoluase mult din acest punct de vedere: amenajase două grădini (în faţa şi în spatele farului), în care cultivau o serie de zarzavaturi pentru nevoile cotidiene (varză, cartofi, ceapă, vinete, roşii, pepeni, pătrunjel ş.a.), dar şi porumb. Călinescu I. Răul nota că pe insulă se cosea iarba şi se făceau clăi de fân[86]

necesar, credem noi, oilor aduse pe insulă de la Sulina, de către „farişti”.

Primele plante aduse pe insulă, indiferent pe care din căile menţionate au ajuns aici, probabil, graminee, s-au prins repede şi bine. Sărăcia solului şi clima foarte uscată din timpul verii, au fost compensate de faptul că acestea n-au avut

---

85 George Popa Lisseanu, ΛΕΥΚΗ.. .op.cit, p. 393, Vezi şi: Idem, Romanica... op.cit.,
p.120.

86 1. Simionescu, op.cit., p.51.

concurenţă. Aceasta este şi explicaţia faptului că **flora Insulei Şerpilor este dominată de specii de plante puţin pretenţioase, adaptate condiţiilor pedoclimatice,** cum ar fi: Holosteum, Bromux, Rumex acetosella, Vulpia, Matricaria şi Agropyron.

Dintre plantele ajunse pe insulă, nu toate au avut şanse de existenţă şi evoluţie, astfel că mai devreme sau mai târziu, unele au dispărut, altele încercând să le ia locul. De aici rezultă încă **o trăsătură specifică florei insulei, respectiv variaţia compoziţiei floristice în timp.** Exceptând un număr oarecare de plante, pe care le-am putea caracteriza permanente, adaptate la specificul pedoclimatic al insulei, altele după o perioadă de timp au dispărut din flora acesteia. Iată explicaţia faptului că plante consemnate în anul 1912, în anii 1923 sau 1931 dispăruseră.

Vegetaţia Insulei Şerpilor – care număra peste 70 de specii de plante (ubiquiste, pontice, mediteraneene şi adventive) –, era o vegetaţie specifică stepei. În cadrul acesteia, dominau buruienile pitice şi lichenii, rezistente la secetă şi vânt, lipsind însă arbuştii şi elementele lemnoase.

Legat de acest ultim aspect, în literatura dedicată insulei, au existat opinii pro şi contra.

Interesant rămâne faptul că dintre autorii antichităţii care au scris despre această insulă, foarte puţini au vorbit despre păduri, iar puţinii care au făcut acest lucru, au exagerat – licenţele lor poetice găsindu-şi explicaţia în cultul de care

se bucura Achille Pontârches, faima insulei Leuké, modul în care creaţiile literare şi poetice ale antichităţii cinsteau pe marii eroi ai grecilor.

În a doua jumătate a secolului II, Paus ani as, în „Descrierea Greciei X III.19.il) scria că insula Leuce era *„acoperită peste tot cu păduri”*.

La scurt timp, ceva mai rezervat, dar aducând elemente noi privind speciile de arbori din insulă şi localizarea acestora, Philostrat scria (Heroica, 244)*: „În insulă cresc şi arbori, plopi şi ulmi (...) care sunt împrejurul templului şi cresc în şir”.*

Alţi autori antici, la fel ca şi cei din Evul Mediu, nu consemnează existenţa vreunei păduri – chiar pâlc – pe insulă.

Asupra acestei chestiuni s-au oprit şi unii dintre autorii români.

Mihai Drăghicescu – asemeni lui Philostrat – scria că „Plopii şi ulmii creşteau mai ales în jurul templului”, adăugând în plus, „în epoca de strălucire” a acestuia. Făcând un salt în timp, el continuă: „În timpurile modeme nicio specie de arbori n-a existat pe insulă. Mai târziu o plantaţie de vreo 15 salcâmi a reuşit”.[87]

V. Meruţiu preciza (1931) că pe insulă *Arbuşti şi arbori nu se găsesc”*[88]

Un alt autor român, R. Seişanu – la fel ca cei doi autori antici, ca şi Mihai Drăghicescu –, conchidea că pe insulă *„odinioară a*[u] *existat arbori, tufişuri (...) dar azi* [1928], *nu se mai*

87 Lt.col.Mih.[ai] Drăghicescu, op.cit., p.492.
88 V. Meruţiu, op.cit., p.26.

găsesc”.[89]

În ceea ce priveşte repartiţia vegetaţiei la nivelul Insulei Şerpilor, subliniem faptul că aceasta este neuniformă: în părţile cu sol mai bogat (mai gros) – o vegetaţie mai bogată, în părţile cu sol mai puţin (mai subţire) – o vegetaţie foarte săracă şi, în fine, acolo unde solul se întâlneşte doar în crăpăturile stâncilor – o vegetaţie mai mult simbolică.[90]

Sub aspectul compoziţiei, flora Insulei Şerpilor cuprindea:[91]

Încrengătura Talofitelor – clasa algelor, ordinul cloroficeelor – (îndeosebi alge şi licheni), din familiile Chlorococacee, Confervacee şi Palmellacee; **încrengătura Briofitelor** – clasa Muşchilor frunzoşi, ordinul Bryineelor –, cu familia Bryaceelor; **încrengătura Fanerogamelor** – subîncrengătura Angiospermelor, clasa Monocotiledonatelor –, cu familiile Cyperaceelor (rogozul), Gramineelor (pirul, obsiga, trestia de câmp, orzul şoarecilor, mohorul ş.a.), Liliacee (luşca); clasa Dicotiledonatelor, subclasa Archichlamideelor, ordinul Apelalelor”, cu familiile Amaranthacee (ştirul sălbatic), Chenopodiacee (loboda, spanacul sălbatic), Polygnacee (troscotul, măcrişul), Urticacee (urzica); ordinul Dialipetalelor, cu familiile Caryofilacee (struna

89 Romulus Seişanu, op.cit., p.82.

90 Vezi: V. Meruţiu, op.cit., p.26.

91 Pentru aceste aspecte, am folosit pe larg date din cap.V (“Flora”) al lucrării lui Călinescu R.I.(op.cit., p. 17-21).

cocoşului, garoafa sălbatică, cuişoriţa, buruiana surpăturii, rocoină), Crucifere (rapiţa sălbatică, traista ciobanului, flămânzica, lăptuca, urda vacii, păduchemiţa, muştarul de câmp), Geraniacee (pliscul cucoarei, ciocul berzei), Leguminoase (papanaşi, trifoiul de câmp, măzărichea, caşul popii, nalba, pufuliţa, iarba grasă, asmaţuiul ş.a.); subclasa Metachlamideelor, cu familiile Boraginee, Compositaie (coada şoarecelui

— Achillea compacta, romaniţa, bătrâni şui, flocoşele, muşeţelul, susaiul de câmp, susaiul porcesc, păpădia, barba caprei), Rubiacee (turiţa), Solanacee (zâma), Valerianacee (fetica).

Această vegetaţie, datorită condiţiilor de existenţă, era dispusă în 6 **asociaţiuni** – delimitate de acelaşi reputat specialist, Alexandru Borza[92]

— Şi anume: **stepa ierboasă de Bromus bordaceus şi longipilus** care sunt elemente caracteristice dominante, fie pure fie în amestecuri variabile ca proporţii, cu elemente de factură secundară, ce determină faciesuri speciale – Brometum matricariosum (cu Holosteum umbellatum şi îndeosebi cu Matricaria chamomilla), pe solul pietros de pe versanţii estic şi nordic; Agropyretum (cu Agrpyron, Rumex acetosella şi Atriplex tătaricum, dezvoltat printre pietrele platoului, îndeosebi în anotimpul de vară; Brometum acetosum (având, pe lângă ierburi,

92 A pud Ibidem, op.cit., p. 21-22.

Rumex acetosa, în partea de nord, Rumex acetosella, Holosteum umbellatum, Cerastium pallens, Geranium pusillum şi puţin Omithogalum; **stepa de Calmagrostis arundinacea** (panta şi ţărmul de nord), amestecată cu Matricaria chamomilla, Holosteum, Malva şi Atriplex; **spre nord, această asociaţie devine una pură** de Matricaria chamomilla; **Asociaţia de Rumex patientia ssp. Crispus** (ca element dominant, amestecat în

proporţii variabile cu Taraxacu megalorrhizon, sporadic; Bromus bordaceus, Bromus longipilus, Atriplex şi Holosteum, distribuite inegal şi accidental), pe panta golfului din est, crescând pe solul de culoare roşie; **Asociaţia**

Algelor chlorophicee, dezvoltată îndeosebi pe panta prăpăstioasă din partea de sud a insulei, pe argile ce mustesc de apă; Asociaţia de

Licheni ce acoperă stâncile insulei, dezvoltată îndeosebi în partea de nord-vest, probabil din cauza vânturilor puternice, încărcate cu stropi fini de apă.

Acelaşi neobosit Alexandru Borza, analizând

din punct de vedere geonemic şi fitogenetic, fanerogamele permanente sau adventive din Insula Şerpilor, le-a dispus în **4** categorii:[93]

elemente ubiquiste, între care: Lepidium ruderale, Portulaca oleracea, Malva neglecta, Lactuca scariola, Sonchus asper et pungens, Erigeron canadensis, Solanum nigrum et miniatura, Amaranthus retroflexus, Setări a viridis et glauca Cynodon dactylon, Erodium cicutarium, Epiâobium tetragonum, Taraxacum officinale, Phragmites communis, Eragrostis minor, Bromus tectorum, Agropyron repens, Spergularia se Şi Draba vema; **elemente pontice (unele chiar sarmato-balcanice)**, între care: Malva silveştris var, criocarpa, Atriplex tătaricum, Rumex patientia, Calamagrostis epigeios, Bromus bordaceus, Holosteum umbellatum v. glutinosum, Cerastium pumilum, Valerianella costata; **elemente mediteraneene (unele chiar mediterano-pontice),** între care: Lepidium perfoliatum, Trifolium intermedium, Rumex acetosella v. tenuifolius, Bordeum leporinum, Vulpia myuros, Trifolium subterraneum, Taraxacum megalorrhizon, Omithogalum refractum; **elemente adventive** (legate de plantele de cultură), între care: Capsella bursa pastoris, Sonchus arvensis, Matricaria inodora, Matricaria chamomilla f. debilis, Filago arvensis, Rumex acetosa, Stellaria media, Géranium

93 Ibidem, p. 24.

pusillum şi Anthriscus cerefolium.

În ceea ce priveşte **aspectele sezonale ale vegetaţiei Insulei Şerpilor,** se disting **4** categorii123: **aspectul prevernal** (aprilie) – când apar şi încep să înflorească primele plante anuale, germinate toamna (Omithogallum, Valerianella, Holosteum, Cerastium), acoperind insula cu un covor de verdeaţă proaspătă; acum germinează şi plantele anuale de primăvară (Sonchus, Filago, Solanum, Atriplex, Chenopodium, Setaria ş.a.); **aspectul vernal** (mai) – când înfloresc şi se dezvoltă rapid Gramineele, împreună cu Taraxacum, Rumex ş.a; **aspectul estival** (iunie-august) – când vegetaţia se usucă (excepţie făcând Atriplex, Malva şi Matricaria); **aspectul autumnal** (septembrie-martie) – când plantele anuale de toamnă (Matricaria, Bromus, Bordeum, Valerianella ş.a.) germinează şi hibernează sub zăpadă, în habitus estival.

6. Fauna Insulei Şerpilor

Primele ştiri privind fauna acestei insule datează din secolul V î.Hr.

Între autorii antici care s-au oprit asupra acestei probleme, **primul a fost Euripide** (cca. 480 – 406 î.Hr.), cel care în „Iphigenia în Tauri da" (v.435) scria că Leuce este *„pământul cel cu multe păsări* (…)

Scymnos din Chios (cca. 250 – 180 î.Hr.), în „Periegesis" (v.785), arăta că *insula „are o mulţime de păsări domestice"*!

Flavius Arrianus Nicomedensis (cca. 95 –

175), fost discipol al lui Epictet, în „Periplus Ponţi Euxini” (inclus în „epistola” sa adresată împăratului Adrian), nota că pe insulă *„pasc capre nu de tot multe, pe care le oferă lui Achile acei care se abat cu corăbiile acolo”.*

George Popa-Lisseanu, într-un valoros studiu dedicat Insulei Şerpilor, oprindu-se asupra celor afirmate de către Arrian, consemna că: „Pentru caprele aduse lui Achile jertfă sau dăruite şi [elliberate, pământul Leucei putea oferi destulă păşune. Că acestea sau altfel de animale au trăit mai mult timp sau chiar au fost cultivate [crescute, înmulţite] pe insulă, rezultă din faptul că s-au găsit urme de staule (...)”.[94] (Ultima dintre informaţiile sale, nu este confirmată de nimeni dintre cei care au cercetat insula sau au scris despre ea!)

Arrian, pe lângă amintitele capre, mai nominaliza şi alte componente ale faunei locale: *„se mai află în aceasta insulă o mulţime nenumărată de păsări, porumbei de mare, fulice şi ciori de mare”*[95] (lari, cotumices marinae ş.a. – n.n.).

Legat de fauna insulei, unii autori antici au comis greşeli, aşa cum este cazul lui **Dionisios-**

---

94 George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ.. .op.cit., p.405.

95 Apud Nicolae Densuşianu, op.cit., p. 72, Într-o altă traducere, lucrurile se prezintă puţin diferit: “32.Şz multe păsări s-au pripăşit în insulă: pescărei, cufundări şi ciori de mare [lari, fulicae, coturnices marinae - n.n.] fără număr”. Vezi în: “Arhiva Dobrogei”. Vol.II (1919), Bucureşti, 1920, p. 278.

Periegetul (prima jumătate a secolului al II-lea), care scria că *„animalele care trăiesc acolo sunt alb*ea,126 (confuzia animale-păsări este evidentă!).

N-au lipsit nici exagerările, aici trebuind să-l nominalizăm pe **Caius Plinius Secundus – Pliniu cel Bătrân** (23/24 – 79), cel care scria (Naturalis Historia, X.41) că *„în Pont, nicio pasăre* [nu poate să zboare] *peste templul sacru"* din insulă.

Pausanias (a doua jumătate a secolului al II-lea), în „Descrierea Greciei" nota că Leuce era *„plină de animale sălbatice şi domestice" 121 („*plină" fiind sinonim cu „mulţime", termen utilizat atât de Scymnos cât şi de Arrian).

Amnianus Marcellinus (cca. 330 – 400), scria (Res gestare, XXII, 8) că pe insula" (...) sunt, et candidae aves născutur halycanibus similes" („sunt şi... păsări albe, asemenea halyconilor) [păsări marine].

Eruditul grămătic **Priscianus** (secolele V-VI), în „Periegesis", sublinia că insula *„pascit aves quoniam multos candore nivali". („*hrăneşte pe ea multe păsări albe ca zăpada").

Din cele arătate până aici, o concluzie se detaşează cu claritate: despre şerpi, cei vechi nu pomenesc nimic"![96]

Într-un „Periplu anonim al Pontului Euxin",

---

96 Vezi: George Popa-Lisseanu, op.eit.,. p. 404; Lt.col.M.Drăghicescu, Dunărea.. .op.eit., p. 311.

aparţinând unui geograf bizantin dintr-o vreme mai târzie, se subliniază că insula” *are o mare mulţime de păsări blânde* (...)”,129 dar nici un şarpe.

Într-o perioadă greu de determinat cu precizie – dar anterioară secolului al XIII-lea –, pe insulă şi-au făcut simţită prezenţa şi şerpii care, având aici un habitat favorabil s-au înmulţit cu repeziciune, ajungând în scurt timp la un număr foarte mare. Această realitate, predominanţă faunistică, a constituit principalul motiv pentru care, ulterior, străinii au „botezat” insula cu numele de *„Insula Şerpilor”.*

La 1585 şerpii ajunseseră la un număr considerabil, căci iată ce scria călătorul francez François de Pavie, Baron de Fourquevaux: insula era *„atât de plină de şerpi încât abia puteai pune piciorul fără să calci pe vreunul din ei, care nu sunt totuşi vătămători”*[97]

Cercetări propriu-zise privind fauna Insulei Şerpilor s-au făcut abia în secolul al XX-lea, cele mai importante, cu rezultate deosebite, având loc în perioada interbelică. Asemeni „cazului” florei, despre cercetări faunistice româneşti după război nu se poate vorbi deloc, din aceleaşi motive – raptul sovietic al insulei, în anul 1948.

La sfârşitul primăverii anului 1926, în luna mai, colonelul **A. Spiess,** ornitolog şi director al centralei ornitologice („benevole”) de la Sibiu

97 *** călători străini ... op.cit.Vol. III, p. 179

(împreună cu fiica sa), înarmat cu inele de aluminiu utilizate de Staţiunea ornitologică de la Rositten, a ajuns în Delta Dunării, cu scopul de a studia pelicanii de aici; dezamăgit de situaţia de pe teren, a plecat pe litoralul Mării Negre (în dreptul gurii canalului Sulina), pentru a studia gâştele, dar nici de această dată şansa nu i-a surâs.

În momentele în care plănuia să se reîntoarcă acasă, a primit invitaţia de a lua parte la o excursie în Insula Şerpilor, organizată de Comisia Europeană a Dunării.[98]

Pe insulă, excentricul domn Spiess a pus câteva inele unor pui de pescăruşi, fără să obţină rezultate notabile. Ornitologul amator, recomanda ulterior Ministrerului Domeniilor să invite pentru cercetări în insulă pe cologul Dobay (deşi la acea dată speciile clocitoare pe insulă erau în număr de doar două!).

Înfiinţarea în anul 1926, de către profesorul I. Borcea, a Staţiunii zoologice marine de la Agigea, a impulsionat cercetarea faunei în general, cercetările taxonomice şi ecologice privind fauna de nevertebrate, în special.

În luna august a anului 1927, cu ajutorul unei pilotine care a staţionat în apele insulei doar 7 ore, ajung în Insula Şerpilor sibianul **A. Müller,** însoţit de austriacul **R. Ebner**. În puţinele ore petrecute pe insulă, ei au colectat Artropode

98 Vezi: “Revista vânătorilor”, X, 1929, 10, p. 167-168; X, 1929, 11, p. 179-180; X, 1929, 12, p. 205-206.

(îndeosebi Orthoptere), pe care le-au determinat fie singuri, fie cu ajutorul unor zoologi străini **(Wettstein, Zerny, Reimoser, Winkler, Worell, Szilâdy şi Rebel)**. În final, rezultatele au fost publicate în anii 1927,1928 şi 1930[99]

În cele trei studii (semnate A. Müller), apărând citate 38 de specii terestre, majoritatea dintre ele fiind Artropode.

În luna octombrie 1927, insula a fost vizitată de către **O. Heinroth,** al cărui principal merit constă în faptul că a semnalat fauna Insulei Şerpilor cunoscutului ornitolog german **dr. Rudolf Drost** – directorul Staţiunii ornitologice de la Helgoland. Stimulat de relatările entuziaste ale acestuia, convins fiind de imploratanţa ştiinţifică a unui atare demers, Drost vine şi face cercetări în insulă timp de o lună de zile, între 15 aprilie – 15 mai 1928; el şi asistentul său, care l-a însoţit în această campanie de cercetări, au fost sponsorizaţi de Ministerul Cultelor din Prusia.

Zilnic, Drost şi asistentul său, observau şi determinau speciile, numărau indivizii fiecărei specii, consemnau sosirile şi plecările păsărilor (folosind binoclul, busola şi ceasul), observau trecerile nocturne ale acestora, direcţiile de zbor

99 A.Miiller, Bericht über eine Sammelreise nach der Schlangeninsel. Verh. u. Mitteil. d. Sieb. Ver. für Naturwiss zu Herrn., Sihie, T. 77, 1927, II, p.33-40; Idem, Zur Kenntnis der fauna der Schlangeninsel. Verh. u. Mitteil. d. Siebenb. Ver für Naturwiss zu Herrn. Sihie, T. 78, 1928; Idem, Contribuţiuni la cunoaşterea faunei Insulei Şerpilor. întâiul Congres naţional al Naturaliştilor din România, Cluj, 1930, p.337-344.

ş.a., totul în strânsă corelaţie cu condiţiile

topogeografice şi climatice ale insulei. Aplicând aceleaşi tehnici folosite şi la Helgoland, ei au reuşit să pună inele unui număr de 750 de păsări.

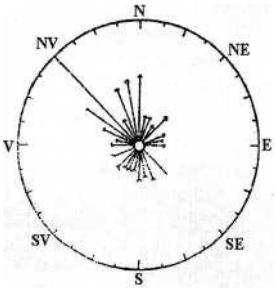

Direcţiile migraţiei de primăvară a păsărilor pe Insula Şerpilor (După Drost R.)

În cursul cercetărilor, cei doi au avut şi unele zile de excepţie. Astfel, la 10 mai 1928 au observat 74 specii de păsări cu un număr impresionant de indivizi. Dr. Drost va recunoaşte ulterior două mari realităţi: nicăieri în lume, la nicio staţiune ornitologică, într-o singură zi nu a putut fi observat un număr atât de mare de specii şi, în fine, că pasajul Insulei Şerpilor era net superior chiar celui al celebrei insule Helgoland, unde maximum de specii înregistrate într-o zi (în aprilie 1924) s-a ridicat la 50!

Pe parcursul celor 31 de zile, petrecute în Insula Şerpilor, el a determinat, în total, 146 de specii exclusiv europene.

Bogatele, competentele şi valoroasele observaţii făcute cu acest prilej în Insula Şerpilor,

vor fi făcute cunoscute specialiştilor, dar şi publicului larg, prin publicarea de către dr. Rudolf Drost (1930) a unei importante monografii ştiinţifice („Über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Mer, Friedlander Sohn, Berlin), a unui rezumat al observaţiilor sale, în acelaşi an 1930133 (în revista „Forschungen und Fortschritte”), rezumatul apărând şi în limba română, în „Buletinul meteorologic” (1930) 134 şi „Analele Dobrogei” (1930).135

133 Rudolf Drost, **Forschungen über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Meer,** în:»Forschungen und Fortschritte”, VI, 1930,21, p. 278 ş.a.

134 Idem, **Observaţii asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra Insulei Şerpilor,** în: „Buletinul Meteorologic”, iulie 1930.

135 Idem, **Observaţii asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra Insulei Şerpilor,** în: „Analele Dobrogei”, Constanţa, XI, 1930, fasc. l-12, p. 188 – 191.

(După Călinescu R.I.)

După toate cele văzute şi constatate personal,

dr. Rudolf Drost, a numit Insula Şerpilor „Helgolandul Mării Negre”, considerând-o printre „cele mai importante puncte de studiu ale migraţiei păsărilor din Europa99![100]

La 10 septembrie 1929, în insulă făcea prima sa vizită zoogeograful **Călinescu I. Râul** care s-a ocupat cu acest prilej de reptile.[101]

Între 18 octombrie – 5 noiembrie 1929, Centrala Zoogeografică triimitea în Insula Şerpilor pentru cercetări de profil pe ing. **R. Iacobi** şi preparatorul **M. Bleich.**

Într-o singură zi, R. Iacobi a reuşit să strângă 19 specii de păsări, dar a contat şi prezenţa unora moarte. Rezultatele cercetărilor sale au fost publicate în anul următor (1930), în „Buletinul Agriculturii”.[102]

Ing. R. Iacobi este specialistul care şi-a exprimat în scris părerea că Insula Şerpilor prezenta condiţii ideale pentru **înfiinţarea unei Staţiuni ornitologice româneşti.**

Între 8 – 20 aprilie 1931 în Insula Şerpilor vine, pentru a doua oară, Călinescu I. Râul, el fiind însoţit de această dată de ing. N. Celac, a cărui misiune era de a întocmi o hartă precisă şi

---

100 Dr. O. Şelariu, op.cit., p. 19.

101 Călinescu R.I., Contribuţiuni sistematice şi zoografice Ia studiul Amphibiilor şi Reptilelor din România, Academia Română. Memoriile Secţiunii Ştiinţifice, S. III, T. VII, Mem. 7, p. 119-289 (extras - p. 1-171).

102 R. Iacobi, Studienfahrt in das Donaudelta, în: “Buletinul Agriculturii”, Bucureşti, Vol. I II, 1-4, 1930.

amănunţită a insulei.

În intervalul de timp petrecut pe insulă, Călinescu I. Răul a reuşit să adune un bogat material faunistic terestru, determinat mai apoi de către specialiştii români şi străini. Datorită eforturilor sale, lista speciilor insulei sălta spectaculos, de la 38 câte fuseseră consemnate de către A. Müller, la 193 (incluzând şi contribuţia adusă de dr. Rudolf Drost).

„Tot aci – scria Răul I. Clinescu (reluând propunerea lui R. Iacobi, făcută publică în anul 1929) – s-ar putea face **o staţiune ornitologică,** Insula Şerpilor fiind un punct de pasaj şi oprire a păsărilor migratoare mai important chiar decât insula Helgoland (Dr. R. Drost), a cărei staţiune ornitologică este celebră în lumea întreagă. **Această staţiune ornitologică de pe Insula Şerpilor ar trebui să fie o anexă a staţiunei zoologice maritime de la Agigea,** în care se ce au făcut cele mai importante lucrări româneşti asupra faunei Mării Negre f...) "[103]

Un alt mare merit al acestui specialist, constă în aceea că **el a făcut pentru prima dată în ţara noastră o sinteză monografică (1931), în care a inclus cam tot ceea ce se scrisese până atunci (şi) despre fauna Insulei Şerpilor.**[104]

În finalul acesteia, el nu uită să amintească pe cei care l-au sponsorizat: prof, dr. C. Brătescu,

---

103 Călinescu R. L, Insula Şerpilor...op.cit., p.54.
104 Ibidem, p. 25-44.

director al Institutului de Geografie şi Decan al Facultăţii de Ştiinţe din Cernăuţi (cel care la 1 februarie 1931 îi cerea o schiţă monografică pentru „Analele Dobrogei”!), precum şi Comisia Europeană a Dunării.

Aceştia au fost principalii cercetători ai faunei din Insula Şerpilor.

Fauna acestei insule – aşa cum au constatat majoritatea specialiştilor, cum este şi cazul florei sale – **este lipsită de endemisme,** de elemente autohtone străvechi, ea purtând amprenta evoluţiei geologice a insulei, fapt ce conduce la **concluzia că fauna insulei este postdiluvială, relativ bogată şi aproape identică cu cea a litoralului Mării Negre,** în ciuda lipsei apei potabile.

În ceea ce priveşte modul şi căile prin care au ajuns pe Insula Şerpilor elementele care intră în compunerea faunei[105]

sale, explicaţiile sunt legate în bună măsură de gradul de mobilitate al acestora. O parte a lor au ajuns în insulă **prin propriile mijloace, fie pe calea aerului** (cele bune zburătoare – păsările, unele insecte cum ar fi lăcustele, Odonatele, unii fluturi), **fie pe calea apei** (cele bune înotătoare – şerpii). O altă parte a elementelor faunei insulei au ajuns aici, **aduse de valurile mării,** odată cu resturile vegetale din Delta Dunării (râme, melci, unele miriapode,

105 Vezi: Ibidem, p.41.

furnici, păianjeni ş.a.), **fie aduse tot pe calea apei, dar de către om** (cu prilejul transportării pe insulă a unor obiecte de uz gospodăresc sau personal, a lemnelor de foc, proviziilor de hrană).

Din punct de vedere cantitativ, dacă raportăm cele **200 de specii şi subspecii** la condiţiile geo-topo-climatice şi la cele cca. 17 ha cât are insula suprafaţa, putem conchide că avem de-a face cu o faună relativ bogată. Dacă privim lucrurile mai îndeaproape, constatăm că din numărul citat, **75% (150) sunt păsări,** din care **doar două sunt staţionare,** au cuiburi şi scot pui pe insulă: **pescăruşul argintiu** (Larus argentatus cachinnans Pali.) şi **cormoranul lui Aristotel** (Phalacrocorax aristotelis desmaresti Payr.), celelalte fiind migratoare.

Pescăruşii argintii (încrengătura vertebratelor, clasa păsărilor, Ordinul Lari, Familia Lande),[106]

au ajuns pe insulă pe calea aerului, în zbor. Albi, frumoşi, gălăgioşi şi răutăcioşi, ei ocupau în număr foarte mare, aproape exclusiv partea de sud-est a insulei, aici fiind şi locul lor de clocire, putând fi observaţi pe întreaga arie a insulei. Se hrănesc cu peşti şi ajung să depună câte 3 ouă în fiecare cuib dar şi în cele părăsite, de 3 ori câte 3 ouă, a patra oară depunând doar un singur ou, dar mai mic.

---

106 Vezi şi: Dimitrie Radu, Lumea neştiută a păsărilor din Delta Dunării, Editura Academiei, Bucureşti, 1988, p.39-42.

Mărimea şi calităţile nutritive ale ouălor de pescăruşi argintii (sunt aproape cât ouăle de gâscă, au culoarea brună, cu pete închise, un aliment delicat, foarte gustos, cu un conţinut mare de iod) au făcut ca în lunile aprilie-iunie ele să fie culese în mari cantităţi atât de paznicii farului cât şi de unii lucrători ai C.E.D., fie pentru consumul propriu, fie pentru a fi comercializate pe piaţa Sulineii Evident că o stavilă legală împotriva acestui vandalism nu a existat.

În iernile foarte geroase, pescăruşii argintii migrau spre vest, spre zona Deltei Dunării.

Cormoranii lui Aristotel (încrengătura vertebratelor, clasa păsărilor, ordinul Steganopodes, familia Phalacrocoracide), a treia în România, citaţi pentru prima dată în România în aria Insulei Şerpilor, au devenit încă din perioada interbelică o specie destul de rară, una din cauzele principale ale acestei situaţii constituind-o împuşcarea lor frecventă de către soldaţii pichetului militar de pe insulă (ei au mai împuşcat şi mulţi sitari, porumbei sălbatici şi alte păsări migratoare comestibile).

Aspectele sezonale ale faunei, 143 sunt puternic marcate de clima insulei şi zonei sale adiacente.

În sezonul cald (vara), predominante sunt insectele (Ortopterele), multe dintre nevertebrate estivând în sol sau în crăpăturile stâncilor, numărul păsărilor fiind relativ mic, cu sublinierea că niciodată dintre acestea n-au lipsit pescăruşii

argintii şi cormoranii lui Aristotel.

În sezonul rece (iarna), fauna insulei era săracă, lăsând impresia de pustietate. Nevertebratele hibernează adânc în sol sau persistă sub formă de ouă în acelaşi mediu protector. Păsările sunt puţine – cele două subspecii staţionare regăsindu-se aici şi în acest anotimp –, toamna venind de pe litoralul apropiat, pentru hibernare, ciorile, care primăvara făceau cale întoarsă.

În fine, **în sezonul migraţiilor (primăvara şi toamna),** insula era pur şi simplu copleşită de marele număr de păsări migratoare, existând zile în care unii dintre cercetătorii citaţi, au putut depista 74 de specii şi 1.300 de indivizi (un număr/zi mai mare chiar decât maximul consemnat pe Helgoland-ul lui Rudolf Drost!).

Întrucât şerpii şi nevertebratele nu şi-au făcut simţită încă prezenţa **(primăvara),** sau sunt în hibernare **(toamna),** se poate aprecia că în aceste anotimpuri **Insula Şerpilor era *„insula păsărilor migratoare”*** !

Primăvara, migraţiile sunt de la sud spre nord-vest, iar toamna de la nord spre sud. Aceste păsări migratoare îşi aveau originea fie în sudul şi sud-estul Europei, fie în Europa de est şi nord (inclusiv zona arctică).

Primul specialist român, care a publicat lista celor cca. 200 de specii şi subspecii ce caracterizau fauna Insulei Şerpilor, a fost Călinescu I. Râul (1931).

Din lunga listă a acestuia,[107] menţionăm (selectiv): **încrengătura Viermilor,** clasa Chepodelor, ordinul Oligochetelor, familia Lomricide – râma; **încrengătura Artropodelor,** clasa Crustaceelor, ordinul Isopodelor-porcelio şi chaetophiloscia; clasa Miriapodelor, ordinul Chilognatelor-glomeris; clasa Insectelor, ordinul Orthopterelor, familia Decticide – decticus verrucivorus, platycleis şi patycleis escalerai; familia Oedipodide – oedaleus decorus şi lăcusta călătoare; familia Tettigide – aiolopus thalassimus; ordinul Coleopterelor, familia Carabide

— Calathus ambiguus, calosoma, harpalus serripes, harpalus vemalis şi tricocelis; familia Coccinelide – coccinela divancata şi coccinela septempunctata; familia Dermestide – dermestes frischi şi dermestes unduiatus; familia Nitidulide – Nitidula cam aria; familia Tenebrionide – Gonocephalum pusillum şi Pedinus femoralis; ordinul Neuropterelor, familia Aeschnide – Aeschna mixta; familia Myrmicide – Tetramorium cocspitum şi Solenopsis fugax; ordinul Lepidopterelor, familia Noctuide

— Heliothis peltigera şi Mamestra oleracea; familia Nymphaide – Pyrameis cardui; familia Papilionide – Pieris; familia Piralide – Nemophila noctuela; ordinul Dipterelor, familia Muscide – Lucilia ruficeps, Musca domestică şi Musca

107 Ibidem, 25-38.

vitripennis; clasa Arahnidelor, ordinul Araneinelor – Evophrys, Hogna radiata, Pholcus, Pterotricha şi Sitticus; **încrengătura Moluştelor,** ordinul Gasteropodelor – un exemplar neidentificat de autor; **încrengătura Vertebratelor,** clasa Reptilelor, ordinul Ophidienilor, familia Colubride – Natrix tessellata Laur. (= Coluber hydrus Pali), şarpele de apă;[108]

clasa Păsărilor, ordinul Păsărelelor, familia Acentoride – Brumăriţa de pădure; familia Alaudide – ciocârlia de câmp, ciocârlia cu degete scurte, ciocârlanul cu cioc subţire şi ciocârlia de pădure; familia Corvide – stăncuţa, cioara cenuşie şi cioara de câmp; familia Frângillide – Calcarius lapponicus, câneparul, sticletele românesc, scatiul, florintele, botgrosul, presura sură, presura de grădină, presura cu capul negru, presura de trestie, cinteza şi vrabia; familia Hirundinide –

108 Natrix tessellata Laur. (= Coluber hydrus Pali), şarpele de apă. Aparţine încrengăturii vertebratelor, clasa reptilelor, ordinul ophidienilor, familia Colubride.Are capul mic, pântecele roşiatic, iar lungimea sa ajunge la 1, 20-1, 30 m.; este mai mult hidos decât rău (este inofensiv). Majoritatea formelor aparţin formei cu trei preoculare şi patru postoculare (= hydrus Pali.). Manifestă o puternică tendinţă de dedublare şi multiplicare a plăcilor pilcului şi chiar a plăcilor abdominale. Trăieşte atât pe insulă (populează zona litorală dar poate fi întâlnit şi în zona centrală, pe platou) cât şi în apele acesteia (stâncile submerse şi emerse), fiind un bun înotător. Se hrăneşte cu păsări (pe uscat) şi peşti - Serranus (pe apă).
în fine ultima clasă de stăpânitori ai insulei, şi cei mai primejdioşi în acelaş timp, sunt nişte insecte numite scolopendrae cingulatae, care se ascund în pământ (George Popa-Lisseanu, Romanica...op.cit., p. 122).

rândunica de casă, rândunica de câmp şi lăstunul; familia Laniide – sfrânciocul roşietic; sfrânciocul mic şi sfrânciocul cu capul roşu; familia Motacillide – fâsa de câmp, fâsa roşie, fâs a de luncă, fâsa de pădure, codobatura albă, codobatura de munte, codobatura galbenă şi codobatura nordică; familia Muscicapide – lăcarul mare, rogozarul, lăcarul mic, lăcarul de baltă, măcăleandrul, frunzăriţa comuna, privighetoarea de stuf, privighetoarea mică, privighetoarea mare, Lusciniola, pietrarul cenuşiu, pietrarul negru, mierla de piatră, muscarul gulerat, muscarul negru, muscarul mic, muscarul sur, codroşul de grădină, pitulicea verde, pitulicea sfârâitoare, P. Trochilus eversmanni, pitulicea fluierătoare, mărăcinarul mic, pitulicea cu capul negru, pitulicea de grădină, pitulicea de câmp, pitulicea pitică, pitulicea cenuşie, mierla neagră, sturzul roşcat, sturzişorul, mierla sură şi sturzul mare; familia oriolide – grangurele; familia Stumide – graurul balcanic; familia Troglodytide – ochiul boului; ordinul Cypseli, familia Cypselide – drepneaua; ordinul Caprimulgi, familia Caprimulgide – mulge capre; ordinul Meropes, familia Meropide – prigoarea; ordinul Upupae, familia Upupide – pupăza; ordinul Coracie, familia Coraciide – gaiţa; ordinul Pici, familia Picide – cap întortura; ordinul Cuculi, familia Cuculide – cucul; ordinul Striges, familia Strigide – ciuful de baltă, ciuful de pădure şi ciuful pitic; ordinul Accipitres, familia Aquilide – păsărarul scund, uliul păsărar,

acvila imperială, şorecarul lui Zimmermann, şorecarul de baltă, gaia de stepă, uliul alb, şoimul de iarnă, şoimul călător, vânturelul ruginiu şi vânturelul de seară; ordinul Gressores, familia Ardei de – stârcul cenuşiu, stârcul ruginiu, stârcul galben, bâtlanul de stuf, stârcul alb, bâtlanaşul şi stârcul de noapte; familia Ibide – ibisul brun; familia Anatide – raţa sălbatică, sarsela şi lopătarul; ordinul Steganopodes, familia Phalacrocoracide – cormoranul lui Aristotel; ordinul Pygopodes, familia Podicipide – corcodelul mare, corcodelul cu gât roşu, corcodelul cu gât negru şi corcodelul pitic; familia Urinatoride – cufundacul polar şi cufundacul cu gât roşu; ordinul Columbae, familia Columbide – porumbelul vânat, porumbelul popesc şi Streptopelia ţurţur ţurţur; ordinul Limicolae, familia Burhinidae – fluierarul mare şi ciovlica de mare; familia Charadriide – Arenaria interpres interpres, fugaciul de munte, fugaciul roşietic, becaţina comună, prundăraşul de râu, prundăraşul gulerat, ostrigarul, fluierarul cu coadă neagră, becaţina mică, culicul mare, bătăuşul, sitarul, ploierul argintiu, fluierarul negru, fluierarul de mlaştină, fluierarul de munte, fluierarul cu picioare verzi, fluierarul de pădure şi fluierarul cu picioare roşii; ordinul Lari, familia Lari de – chiri ghiţa cu aripi albe, chiri ghiţa neagră, rândunica râzătoare, pescăruşul argintiu, pescăruşul negricios, pescăruşul negru şi rândunica mică de mare; ordinul Afectorides, familia Rallide –

cârstelul comun, cârstelul mijlociu, cristeiul pestriţ, cristeiul pitic şi găinuşa; familia Gruide – cocorul mic şi cocorul mare; familia Otidide – dropia; ordinul Galii, familia Phasianide – pitpalaca. (în total: 4 încrengături, 6 clase, 28 de ordine şi 51 de familii).

În acelaşi an 1931, în care şi-a desfăşurat cercetările în insulă Râul I. Călinescu, dar nu în aprilie ca el, ci pe 15 iulie, era organizată o excursie pentru participanţii la Congresul fitogeografic internaţional, prilej cu care doi dintre participanţi, respectiv **W.K. Knechtel** şi **M. Ionescu,** reuşesc să descopere noi artropode.

După ce am văzut situaţia faunei Insulei Şerpilor pe cele patru sezoane anuale, din cine anume era compusă, câteva cuvinte în continuare despre repartizarea acesteia pe baza factorilor topogeografici.14

Mai întâi, este **fauna litorală** (din zona imediat apropiată insulei), în apele insulei plutesc păsări acvatice (corcodei, cufundaci, gâşte, raţe, cormorani, pescăruşi ş.a.); printre stâncile din jurul ei (submerse sau emerse) trăiesc şerpi (Natrix tessellata Laur.), ce se hrănesc cu ouă de păsări, peşti din apele ţărmului; sub şi printre stânci, mai apropiate sau[109]

mai depărtate de insulă, se găsesc midii (Mytillus galloprovincialis Lmk.), pe a căror cochilii sau găsit briozoane şi viermi; vara,

109 Călinescu R.I., op.cit., p. 38-40.

îndeosebi între pietrele din jurul peninsulei, se găsesc crabi de ţărm, de iarbă şi de piatră, foarte agili. Nordmann a observat în apa mării raci negri de patru feluri: cancer maenas, thalitrus montagii, criphia spinofrans şi grapsus variegatus.

Dintre peşti se remarcă în primul rând genul Serranus, iar mai spre larg se întâlnesc delfini.

În al doilea rând, avem fauna din zona malurilor şi râpelor. În zona malurilor umede, printre pietre, se întâlnesc isopode terestre, miriapode şi limicole (preferă versantul nord-estic); în zona râpelor, se odihnesc pescăruşii şi tot aici pot fi întâlnite şi lăcuste.

În fine, avem **fauna din zona platoului,** favorizată de solul şi vegetaţia de aici, mult mai bogată. Aici se întâlnesc şerpi, insecte, nevertebrate şi păsări, toate în număr mare. Sub pietrele zonei, se aflau Scolopendra, foarte primejdioase, Glomeris, Calathus, Harpalus serripes şi vemalis, tetramorium şi Solenopsis (cele două furnici ale insulei), Nitidula, Dermetes fritschi şi unduiatus; printre stâncile platoului, mişună răpitoarele nocturne, precum şi păianjeni, miriapode ş.a.

Tuturor acestora, la ceva ani după 1878, sau adăugat oile pe care personalul farului le-au adus de la Sulina.147

În încheierea celor prezentate, ţinem să facem două precizări importante: prima – informaţiile prezentate sunt valabile îndeosebi pentru deceniul al patrulea al secolului al XX-lea,

ele păstrându-şi o anume valabilitate pentru ambele perioade de timp, de dinainte şi de după cea menţionată; a doua – după al doilea război mondial, îndeosebi după răpirea frauduloasă a insulei de către sovietici, în 1948, datele privind fauna Insulei Şerpilor ne lipsesc.

Este însă fapt cert că ridicarea pe insulă a unor construcţii militare şi civile, personalul militar şi activităţile cu caracter militar desfăşurate aici ş.a., au avut un impact negativ, pe toate planurile, implicit asupra faunei insulei. [110]

II. NUMELE INSULEI

În izvoarele literare, istorice, cartografice, geografice ş.a., apărute pe parcursul a mai bine de două milenii şi jumătate – între anul 777 î.Hr. Şi zilele noastre –, această insulă legendară a apărut consemnată sub mai multe denumiri: Achillea[111]

---

110 1 47 V.Meruţiu (op.cit., p.27) mai adaugă, aduse de aceeaşi, "un asin şi câteva capre". Informaţia apare şi la I.Simionescu (op.cit., p.50): "2-3 capre şi un biet măgăruş" .Călmescu. R.I. (op.cit. p.48) scria că în 1931 cei trei "fariştі" aveau 31 de oi şi

111 De unde - probabil - numele braţului nordic al Dunării, braţul Chiliei (a Chiliei < Achillei?), în amintirea lui Achille. în cronica lui Bonfinius (secretarul regelui Matei Corvin), cetatea Chiliei apare, după moda anticizată a vremii, sub numele de Achilleia (Constantin C. Giurescu, Târguri sau oraşe şi cetăţi moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p.217).Interesante sunt şi consemnările făcute în secolul al XVI-lea de sasul Michael Sigler, despre evenimentele din Moldova anului 1466: "/n acest an, Ştefan, voievodul Moldovei (...) a ocupat cetatea Chilia, care la cei vechi se numeşte Achillea (n.n.), după ce i-a izgonit pe unguri de aici" (Adolf Armbruster, Dacoromano-Saxonica, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980,

Achilleis, Achilles, Achilleus, Achillis, Cacearia (Cazaria, Chazaria?), Fadunisa, Faena, Fedonici, Fedonixi, Fedonxi, Fedunixe, Fidanissa, Fidocusi, Fidognisi, Fidonis, Fidonisi, Fidonissi, Fidonixi, Fidony, Ilanada, Ilan Adassi, Illonada, Insula Albă, „Insula cu şerpi”, Insula lui Achille”, „Insula luminoasă”, „Insula strălucitoare”, Insula Şerpilor, Isle de la Foy, Isola dei Serpenti, Isola Roşia, Juan Adassi, „lăcaşul lui Achille”, Levca, Leuké (Λευχή-Alba)[112]

Leuce,[113]

„Leuce a lui Achille”, Pile des Serpents, Macaron(Μαχάοωυ), Macaron Nessos – (insulă) „a fericiţilor” (Helixea), Nisi, Ofâdonia, Ofidonio, Ophidoniss, Phidonisi, Phidonissi, Phidonixi, Phydonixi, Rubea, Rubra, Schlangen-insel, Selina, Snakes Isle, „stânca albă”, ţărmul cel alb”, Zmeinoi (Zmeinyi, Zmeinâi) Ostrov ş.a.

Denumirile citate pot fi aşezate – având în vedere elementele lor „cheie”, definitorii – în patru mari grupe:

---

p.186).

112 în limba greacă termenul “λευκή” - ca substantiv înseamnă “plop alb”, iar ca adjectiv feminin, înseamnă “albă”.

113 în limba latină: leucë, es, f.l. urzică albă (pătată). Plin. 2. Hrean alb, Plin.3 herpes (pată albă pe piele). Pentru antroponime şi toponime cu această rădăcină, vezi: G. Guţu, Dicţionar latin-român, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p.695. Herodian grămăticul (Despre prozodia generală, cartea a XII-a, I. 313.10) scria că Leuce este şi nume comun (plop) şi nume propriu. Ca adjectiv înseamnă „cea albă”, iar pentru insulă, denumirea Leuce are mai mult valoare de epitet. (Vezi şi: *** Izvoare...op.cit, I, p.627).

— Prima grupă cuprinde denumirile care au în compunere – direct sau indirect – adjectivul „alb”;

— A doua grupă cuprinde denumirile care au în compunere numele celui mai mare şi mai iubit dintre eroii Greciei antice, Abile (Achille);

— A treia grupă cuprinde denumirile care au în compunere numele uneia dintre prezenţele dominante în fauna de altă dată a insulei, şarpele (Natrix tessellata Laur.);

— În fine, cea de-a patra grupă cuprinde denumirile mai rare, mai puţin utilizate, din care unele rămân în continuare cu o etimologie incertă.

Din punct de vedere cronologic şi al gradului de utilizare, denumirile aparţinând primelor două grupe au apărut şi s-au utilizat pe larg în antichitate (îndeosebi între secolele VIII î.Hr. — Π d.Hr.), dar şi mai apoi, într-o măsură ceva mai redusă, până în zilele noastre.

Denumirile celei de-a treia grupe, au apărut în Evul Mediu (în secolul XIII sau anterior acestuia), ele rămânând în uz (traduse în diverse limbi) până în zilele noastre

Denumirile aparţinând ultimei grupe, a patra, de diverse sorginţi şi cu etimologii insuficient limpezite, pot fi întâlnite din antichitate până în secolul XX.

Din „salba” de denumiri pe care le-a avut insula de-a lungul timpului, cele mai „populare” şi mai des utilizate, atât de către mediile culte, cât şi de locuitorii meleagurilor apropiate sau depărtate

arealului Mării Negre, au fost (rămân) **Leuké** (Λευχή), **Leuce** şi **Achillea (Insula lui Achille)** în antichitate, respectiv **Insula Şerpilor** (în traducere, în diverse limbi), după secolele XIII-XIV până în zilele noastre.

Prezentarea celor patru grupe de denumiri, în ordinea în care au fost aşezate, relevă lucruri interesante din punct de vedere ştiinţific, dar şi o întreagă suită de controverse, unele neîncheiate nici astăzi. Asupra acestora ne-am propus să stăruim îndeosebi, de fiecare dată făcându-ne cunoscut fie punctul de vedere, fie preferinţa pentru o anume poziţie sau punct de vedere, formulate de înaintaşi.

Primul autor care a menţionat insula (777 î.Hr.), folosindu-se pentru nominalizarea ei de adjectivul „alb”, a fost Arktinos din Milet, care în „Aithiopis” („Acthiopidia”) menţiona „Insula Albă”.[114]

La **Pindar** (Nemeea, IV.49) ea apare menţionată sub sintagma **„Insula strălucitoare”** (φαευάυ ναδον) – albul subînţelegându-se –, iar la **Euripide** (Andromacha, v. 1249 şi Iphigenia în Taurida, v.435), apare sub numele de **„ţărmul cel alb”.**

Poetul alexandrin **Lycophron** (Cassandra, v.186) – plecând de la imaginea pe care o oferea insula privită de pe mare, de la relieful insulei şi culoarea sa specifică – a numit-o **„stânca albă”.**

---

114 C. Müller, op.cit., p.397.

Denumirile citate, metaforice, au în compunere termenul (adjectivul) grec Λευχή – „albă” (<Λευ1 ίος – alb), din care a provenit toponimul latin **Leuce,** cu acelaşi înţeles.

Cu acest sens metaforic, definitoriu pentru această primă grupă de denumiri, insula a apărut consemnată – fie sub forma greacă **Leuké,** fie cu corespondentul latin al acesteia, **Leuce –** în scrierile multora dintre autorii reprezentativi ai antichităţii şi Evului Mediu: **Hecateu din Abdera** (citat de către Diodor din Sicilia, Biblioteca istorică, II. 47) **– „o insulă numită Leuky, adică Albă”, Scylax din Caryanda** (mijlocul secolului al IV-lea î.Hr.; Periplus, 68) – **Leuce, Nicandru** (poet didactic de la sfârşitul secolului al III-lea – începutul secolului al II-lea î.Hr.; Metamorfoze, Cartea a IV-a) **– „o insulă numită Leuce”, Strabo** (63 î.Hr. – 19 d.Hr.; Geographia, **II,** 5,22; VII, 3) **– Leuce** (Λευχή), **Pomponius Mela** (prima jumătate a secolului I; De Situ Orbis, ÎI.7) – **Leuce, Ptolemeu** (cca. 90 – 168; Geographia, III. 10) **– „insula Leuce”, Flavius Arrianus** (cca. 95 – 175; Periplus Ponţi Euxini, 32) – **„o insulă** (...) **Leuce”, Dionysios-Periegetul** (prima jumătate a secolului al II-lea; Orbis Descriptio, 541 – 548) **– Se numeşte Leuce** (...)”, **Pausanias** (a doua jumătate a secolului al II-lea; Laconica, XIX. 11) **– „o insulă cu numele Leuce”, Philostrat** (cca. 170 – 245; Heroica, 244) – **Leuce, Ammianus Marcellinus** (cca. 330 – 400; Res Gestare, XII.8) **–**

Leuce, Rufus Festus Avienus (secolul IV; De Situ Orbis, ÎI.7) **– Leuce, Pseudo-Caesarios** (prima jumătate a secolului V; 11.112) – **Leuce,**[115]

Priscianus (secolele V-VI; Periegesis, v.557 – 561) – **„o insulă care se numeşte Leuce** (...)”, **Ştefan din Bizanţ** (sec. VII) **– Leuce,**[116]

Ioannes Zonaras (secolul XII; între 1125 – 1150 a alcătuit un „Lexicon”) – **„Leuce, nume de insulă** în **Pont”,**[117]

Tzetzes (secolul XII; Chiliad. XII; Hist. 396) **– Leuce,** ş.a.

„De unde însă numele de λευχή, albă?” – se întreba la sfârşitul secolului al XIX-lea eruditul **George Popa-Lisseanu.** Tot el, dând curs acestei întrebări cheie, conchidea: *„Chestiunea n-a fost dezlegată în antichitate şi nedezlegată* [rămâne] *şi în prezent”}55*

Dacă în anul 1894 răspunsul la întrebarea de mai sus, părea a fi insurmontabil, informaţiile şi datele referitoare la insulă, care au intrat ulterior în circuitul ştiinţific, permit formularea unui răspuns plauzibil.

Din punct de vedere teoretic, pentru ca etimologia să fie convingătoare, ea trebuie să fie posibilă (lingvistic), probabilă (istoric) şi verosimilă (sub aspectul motivării socio-geografice).

---

115 *** izvoare...op.cit., II, p.337.

116 Ibidem, p.485.

117 *** izvoare ... op.cit, IV. Scrieri şi acte bizantine. Secolele IV-XV, Editura AII, Bucureşti, 1982, p.67.

În opinia noastră, răspunsul la întrebarea formulată de către George Popa-Lisseanu, trebuie să clarifice două aspecte majore: primul, de unde provine termenul care defineşte culoarea inclusă în denumirile care fac parte din aceasta primă şi veche grupă de toponime şi, al doilea, de la ce element ce caracterizează – sau particularizează – insula a plecat acest termen (cuvânt).

Prima parte a răspunsului este simplu de descifrat, prin apelul la vocabularul vechii limbi greceşti, unde găsim: Xsbka s.f. (bot.) – un substantiv ce desemnează plopul (alb), respectiv adjectivul λευ1 íóυ[-ó] s.n. (Xsbkôc), cu sensul „alb”, „albă”.[118]

Privitor la cea de-a doua parte a răspunsului, s-au emis mai multe **ipoteze,** pe care le vom trece în revistă, dar nu înainte de a face precizarea că până la această dată nu există un punct de vedere unanim acceptat.

O primă ipoteză susţine că numele insulei (Leuké, Leuce, „Albă”) ar proveni de la spumele albe pe care le formează valurile care izbesc stâncile insulei.

Lycophron o numea „stânca albă de spume”}51

În ceea ce ne priveşte nu împărtăşim aceasta ipoteză care reduce geneza numelui insulei exclusiv la culoarea spumei valurilor deferlate pe

---

118 Lambros Peţinis, Dicţionar grec-român, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p.272 şi 273. Vezi şi: Dr. Hector Serafidi, Dicţionar grec-român, Constanţa, 1935, p.240.

ţărmurile ei. Dacă lucrurile ar fi stat aşa atunci, cu certitudine, grecii ar fi nominalizat foarte multe alte insule cu acelaşi nume, practic toate insulele mărilor brăzdate de vechii elini fiind beneficiarele spumelor formate de valurile mărilor care le încorporau.

A doua ipoteză susţine că numele insulei ar proveni de la culoarea dominantă (albă) a insulei.

Hecateu din Abdera a menţionat insula „numită Leuky, adică Albă".

Mai explicit, **Flavius Arrianus** (Periplus Ponţi Euxini, 32) scria că insula era numită *„Leuce, după culoarea ei".*

S-ar putea ca autorii citaţi, precum şi ceilalţi susţinători ai acestei ipoteze, să fi fost influenţaţi în formularea acestui punct de vedere, de culoarea predominant albă pe care au avut-o rocile acestei insule, aspect uşor de sesizat, atât de pe mare, din apropierea insulei, cât şi de pe insulă.

V. Meruţiu a venit chiar cu o explicaţie suplimentară, scriind că insula are o *„înfăţişare mai deschisă decât insulele din Arhipelag[xx* grecesc] „şi din această cauză *„grecii i-au dat numele de **Leuké (Alba)**"*.[119]

A treia ipoteză – o variantă a celei anterioare – susţine că numele insulei ar proveni de la culoarea (albă) a ţărmurilor sale.

Despre ***„ţărmul cel alb"*** a scris (în două

---

119 V.Meruţiu, op.cit.,p.26.

locuri) **Euripide,**[120]

iar **Rufus Festus Avienus** (Descriptio Orbis terrae, V.723) amintea ***de treuce cu vârf unie cele albe”*** *(„Leuce cana jugum”).*

În antichitate – scria **Grégoire Danesco** – se numea aşa” a cauze de la couleur de să falaise”[121]

Ţărmurile sale verticale, scăldate de lumina soarelui, privite de la distanţă, de pe mare, apăreau ca luminoase (albe), ceea ce explică preferinţa anticilor pentru aceste formulări.

A patra ipoteză susţine că numele insulei ar proveni de la culoarea albă a nenumăratelor sale păsări.

Pindar (Nemeene, IV.79 a) a fost de părere ca insula poartă numele de Alba, din pricina mulţimii păsărilor

Dionysios-Periegetul (Orbis Descriptio, V. 541 – 548) scria despre ***„o vestită insulă”*** care ***„se numeşte Leuce, fiindcă animalele care trăiesc acolo, sunt albe”*** (făcea confuzie între animale-păsări – n.n.).

Priscianus (Periegesis, v. 557 – 561) a fost de părere că insula „se numeşte Leuce, fiindcă hrăneşte pe ea multe păsări albe ca zăpada” („pascit aves quoniam multos candore nivali”).

---

120 Euripide, Andromacha, v.1262 şi Iphigenia în Taurida, v. 435. în (Voi.) *** Izvoare... Vol.II, op.cit., p.51, se dă o altă traducere: “(...) Leuce, albă prin stâncile ei”.

121 Grégoire Danesco [Dănescu Gri gore], L’ile des Serpents, în (Voi.): Idem, Dobrogea (La Dobroudja). Étude de géographie physique et etnographique, Bucureşti, 1903, p.76.

În plin Ev Mediu (secolul XII) Ioannes Zonaras opina că, Jlste numită Leuce, pentru că în ea trăiesc o mulţime de păsări albe”.[122]

Aceeaşi opinie, în ultimă instanţă o sinteză a celor deja citate, a formulat (în prima jumătate a secolului XX) **R. Seişanu:** ***probabil că din cauza numărului mare al acestor păsări*** [Lari (Larus cachinans) – pescăruşii argintii, de culoare albă – n.n.], ***insula s-a numit de greci în antichitate Alba, Leuce”.***[123]

O atare explicare a genezei numelui insulei naşte o întrebare legitimă – de ce alte insule, populate cu (aproximativ) aceleaşi specii de păsări, n-au fost „botezate” la fel?

În fine, cea de-a cincea şi ultima ipoteză, susţine că numele insulei ar proveni de la culoarea (albă) a construcţiilor ridicate pe insulă în cinstea lui Achille.

Anton Dumitriu, foarte ferm, scria că insula a fost numită Albă (Leuké),4 in cauza templului făcut din calcar alb, care se vedea de la depărtări”.[124]

În judecarea acestei opinii – şi a altora

---

122 *** izvoare...op.cit, IV, p.67 (în “Lexicon”- ul acestuia, la p.1296) Vezi şi: O.G.Lecca, Dicţionar istoric, arheologic şi geografic al României, Bucureşti, 1937, p.504.

123 Romulus Seişanu,op.cit., p.81. Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu (op.cit.,p.488) dă culorii albe a insulei o explicaţie complexă, combinând mai multe ipoteze (vezi ipotezele noastre cu nr. 4,3 şi 1).

124 Anton Dumitriu, Cartea întâlnirilor admirabile, Editura Eminescu,Bucureşti, 1981, p.287.

similare – nu trebuie omis faptul că „După ritul antic, cum spune[al Pausanias, toate templele (…) erau construite din piatră albă”.[125]

Descoperirile arheologice din secolele *XJX-XX* – din marmură şi calcar alb – pledează în favoarea celor care au susţinut şi susţin această ipoteză.

În ceea ce ne priveşte, o mare credibilitate acordăm celei de-a doua şi, mai ales, ultimei dintre ipotezele citate.

La „botezarea” insulei, grecii – primii care au făcut acest lucru! – , nu puteau pleca, în mod cert, de la trăsături sau elemente care erau comune mai tuturor insulelor întâlnite de ei în peregrinările pe mările lumii.

Trebuia să existe ceva, un aspect, o trăsătură, o anume particularitate, care să individualizeze insula în raport cu alte insule, ceva care să reţină atenţia şi interesul grecilor într-o măsură atât de mare, încât acesta să-i determine, într-un anume fel chiar să-i oblige, să „boteze” insula ţinând cont de aceea trăsătură, element, realitate particulară.

Acest element „cheie” a fost – şi după părerea noastră – culoarea (imaginea) de ansamblu a insulei, albă, la închegarea acestei „imagini” aducându-şi contribuţia, în proporţii variate, atât

---

125 Apud Vasile Lovinescu, Dacia hiperboreană, Ediţia a Π-a, Editura Rosmarin, Bucureşti, 1996, p.20. Vezi şi: Nicolae Densuşianu, op.cit, p.102. Acelaşi (op.cit.p.98) derivă numele de Leuce sau Albă de la cultul lui Apollo, a zeului alb (Vasile Lovinescu, op. cit., p.20, precizând că Apollo mai purta şi numele de Apollon Leukos, Leukios şi Leukaios).

culoarea spumei formate de valurile ce loveau ţărmul stâncos al insulei, culoarea deschisă a ţărmurilor, nenumăratele păsări de culoare albă (dominante în fauna insulei) şi, nu în ultimul rând, culoarea predominant albă a templului ridicat în insulă în cinstea lui Achille.

Aceste elemente au format în mentalul anticilor o imagine unitară, pe care ei au desemnat-o după culoarea de ansamblu pe care a oferit-o insula, respectiv albă, de unde mai apoi numele de (insula) **Albă, Leuké, Leuce.**[126] (Nu prea departe de **insula Leuké-Albă,** se află **fluviul Alb – Ασπρος respectiv Nistrul,** la

126 Acest nume - generat de culoarea albă - l-au mai purtat în antichitate: o peninsulă în Acarnania, numită Leucas; Leuce vis-à-vis de Cydonia din Creta; altă Leuce lângă promotoriul Itanum, tot din Creta; Albion, vechiul nume al Angliei; cinci insule lângă Lesbos, fiecare având numele de Leuce; o insulă puţin depărtată de ţărmul Arabiei; alta lângă ţărmul Lybiei şi mai multe în aceeaşi parte; ţărmuri de mare: Laodicea, oraş al Siriei, odinioară Λευχή άχτή; ţărmul de lângă Halicarnas; două localităţi, una pe ţărmul Lybiei, alta pe al Propontidei, etc.; promontoriul Acarnaniei, Leucas; altul în Bosforul Tracic; alt promontoriu în Eubea, altul în Lybia, etc.; munţii albi ai Cretei; oraşul Alba Longa, Leuce, oraş în Ionia, altul în Smirna, Λευχη άχτή, oraş grecesc în Propontida, Λευχή χάμη, oraş în Arabia etc. (Apud, George Popa-Lisseanu, Romanica ... p. 136,nota 1).Acelaşi autor (ΛΕΥΚΗ.. .op.cit., p.404) menţiona că exemplele le-a luat din lucrarea lui Koehler H.K.E.(op.cit.,p.723). Strabo (Geographia, XVII, 14) pomenea de un promontoriu cu pământ alb, numit “Leuke Acte” (Capul Alb - în Egipt, la vest de Alexandria, azi Ras el Kanais).Vezi în acest sens şi;Plinius Secundus Caius, Naturalis Historia,V.37.1;Nicolae Densuşianu,op.cit.,p.75; *** La Grande enciclopédie. I. Paris, p.384;ş.a.

vărsarea căruia în mare se află **Cetatea Albă,** atestată la 940 – 965 sub numele de Maurocastro.

Continuatoarea anticei cetăţi **Tyras, Cetatea Albă –** în tătară **Akkerman, Akierman e ak –** alb, **german** – cetate, în polonă – **Bielograd,** în slavă **– Belgrad,** în rusă **– Belgorod** ş.a. – a fost numită de către locuitorii primelor colonii greceşti de pe coastă nord-vestică a Mării Negre, **Leucopolis – oraşul insulei Leuce sau oraşul Alb).**[127]

A doua grupă de denumiri ale insulei, au în compunere – sub o formă sau alta – numele celui mai mare şi mai iubit dintre eroii Greciei antice, Abile (Achille).

Pindar (Nemeene, IV.49), a fost primul autor antic care a scris că ***„în Pont Achille are o insulă”*.**

La **Euripide** (Andromacha, v.1262), această insula era ***„lăcaşul lui Achille”.***

Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, IV.27), Pomponius Mela (De Situ Orbis, П.7: *„Achillea cognomine*”) şi Ştefan din Bizanţ,[128]

au folosit denumirea de **Achillea – Αχίλλεια (Achilleis,** sau alte variante, plecând de la numele eroului antic). La **Iordanes** (De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis, cap. V) –

---

127 Vezi:Lt.col.Mih.[ai] Drăghicescu, op.cit., op.cit., p.473.Amintim şi faptul că Recheirstorffer (sec.XVI) numea partea de nord-vest a Mării Negre „Mare album”(‚Marea albă”)...

128 George Popa-Lisseanu, op.cit., p.396.

apare ***Achilles nomine***”.

Din această grupă, cu largă rezonanţă în literatura de specialitate, cea mai cunoscută şi mai des folosită a fost **„Insula lui Achille”.**

Scymnos din Chios (Pseudo-Scymnos, Orbis Descriptio, v.785), **Pliniu cel Bătrân** (Naturalis historia, IV.26), **Ptolemeu** (Geographia, III. 10), **Flavius Arrianus,**[129]

Caius Iulius Solinus (Plyhistor, XIX***: „Achillis insula”),*** **Anonym. Ravennat.**[130] (sec. X), **Tzetzes** (sec. XII – la care apare sub o formă uşor schimbată: ***„insula Leuce a lui Achille”)***[131]

ş.a., au consemnat denumirea de ***„Insula lui Achille***”, formă întâlnită în scris până în zilele noastre.

Explicarea sorginţii acestei grupe de denumiri ale insulei este relativ simplă: numele insulei pleca de la numele lui Ahile (Achille), era insula lui, în insulă el avea dedicat (închinat) un templu, denumirile din această grupă nefiind, în ultimă instanţă, decât o modalitate de cinstire a marelui erou grec.

A treia grupă de denumiri, a cărui vechime

---

129 Flavius Arrianus, Periplus Ponţi Euxini, 32. în Tabula Peutingeriană apare menţionată în mijlocul Mării Negre, în dreptul Deltei Dunării, Insula Heloris, numele ei putând fi o stâlcire în loc de Achilleis (genitiv grec Ahilléos) - cum susţinea Marin Popescu Spineni (op.cit., p.79;Idem, România în izvoare geografice...op.cit., p.83) - sau chiar a celui de Helixea (?).

130 Anonym Ravennat, VI.c.19. Apud Cpt. M.D.Ionescu, Insula Şerpilor...op.cit., p.318.

131 Tzetzes I., Chiliad XII; History 396, v. 937-940.

documentară certă o putem coborî până în secolul al XIV-lea, iar cu probabilitate până în secolul al XIII-lea sau chiar anterior acestuia, are la bază numele unui element dominant al faunei de altă dată a insulei – şarpele.[132]

Ca aparţinând, cu probabilitate, secolului al XIII-lea, sunt menţionate „Atlas Luxoro" şi o hartă anonimă veneţiană, în care insula apare consemnată sub numele de **Fidonixi,** respectiv **Fedonxi.**

Prima atestare documentară certă a insulei, sub numele de Fidonixi, datează din anul 1311 (în portulanul semnat de Petrus Vesconte).

Denumirile de sorginte greacă sub care apare consemnată insula – Fedonxi, Fedunixe, Fidanissa, Fidocusi, Fidognisi, Fidony, Fidonis.

Fidonisi, Fidonissi, Fidonixi, Ofidonia, Ofidonio, Ophidoniss, Phidonisi, Phidonissi, Phidonixi, Phydonixi, ş.a. – au la bază denumirea veche Phidonissi (< οφις + υηδος),[133] toate având înţelesul de „Insula Şerpilor".

---

132 Pentru şarpe ca mit simbolic universal, vezi: Mircea Eliade, Istoria creditelor şi ideilor religioase, Chişinău, Universitas, 1992, p.213-215; Heinrich Zimmer, Mituri şi simboluri în chineză, indiană, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994, p.60-68, 72-76, 76-88; Luc Benoist, Semne, simboluri şi mituri, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995, p.107; Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Dicţionar de simboluri, Vol. 3.P-Z, Editura Artemis, Bucureşti 1995, p.298-313; Victor Kernbach, Dicţionar de mitologie generală. Mituri. Divinităţi. Religii, Editura Albatros, Bucureşti, 1995, p.267,599; ş.a.

133 Socratis Cotolulis, Dicţionar român-grec, Editura Vox, Bucureşti, 1995, p.471 şi 278.

Înţelesul denumirilor greceşti a fost tradus în diverse alte limbi: turcă – **Ilan Adassi, Ilanada** (< yilan – şarpe + ada – insulă),17 J rusă – **Zmeinoi (Zmeinyi, Zmeinâi) Ostrov** (< vechea slavă „ostrov”-insulă + zmij-şarpe),[134]

franceză – **Pile des Serpents,** italiană – **Isola dei Serpenti,** germană – **Schlangen-insel (Die Schlangelinsel)** ş.a.

Aceeaşi sorginte o are şi denumirea românească **„Insula Şerpilor”,** utilizată oficial începând din secolul al XIX-lea (1868).

În explicarea acestei denumiri, specialiştii români au formulat opinia – unii cert, alţii cu probabilitate – că ea se trage de la şerpii care dominau fauna de altă dată a insulei.

George Popa-Lisseanu scria (1894) că „insula mişună de şerpi negri (Coluber hydrus), de unde şi numele Insulei Şerpilor”.[135]

V. Meruţiu scria (1926) că „Printre stânci se ascund şerpi negri (Coluber hidrus) după care probabil s-a dat numele insulei[136]

134 Aceeaşi sorginte o are şi capul “Zmeinâi” (aflat la 1,1 Mm est-sud-est de capul Karantinnâi, capul de nord-est al intrării în baia Kerci; este înalt, abrupt şi are în apropiere o stâneă înaltă) şi laguna “Zmeica” (una din cele trei mari lagune din partea de sud a lacului Razim, cuprinsă între Goloviţa şi Sinoe). Precizăm faptul că la slavii de altădată era un obicei curent de a “boteza” locurile după nume de animale.

135 George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.393. Vezi şi: Lt. Athanasie Napoleon, Dobrogea şi gurile Dunării din punctele de vedere flzic-militar şi politic- administrativ, Bucureşti, 1896, p.27.

136 V.Meruţiu, op.cit., p.27.

R. Seişanu a fost de părere (1928) că, Din cauza acestor şerpi, în epoca modernă această insulă a fost numită „a Şerpilor”.[137]

Autorul primei schiţe monografice a insulei, **Călinescu I. Râul** scria şi el (1931) că „(...) în zona litorală a insulei găsim în plus şarpele de apă (Natrix tesselata Laur.), inofensiv, care se găseşte şi pe platou **şi de la care se trage numele insulei**, **atât în româneşte, cât şi în greceşte, turceşte şi ruseşte” }1%**

Puţinii călători străini care au călcat pe Insula Şerpilor în Evul Mediu, au fost pur şi simplu şocaţi de marele număr de şerpi existenţi pe ea.

Evlia Celebi (1611 – 1684?), în cunoscuta sa lucrare „Seyahatname” („Carte de călătorii”), o numea sugestiv***, Insula cu şerpi”.*** 79

Guillaume Lavasseur de Beauplan (începutul sec. XVII-1670), în lucrarea „Description de VUkranie” (1650) – în capitolul intitulat „Descrierea Bugeacului” – sublinia faptul că insula era numită de către turci **Illonada** (Insula Şerpilor).[138]

Încheiem consideraţiile noastre privitoare la denumirile acestei grupe, cu precizarea faptului că nici un autor antic nu a pomenit vreodată ceva despre şerpi, menţionarea prezenţei acestora în insulă datând din Evul Mediu, perioadă în care

137 Romulus Seişanu, op.cit., p.81.

138 *** Călători străini ...,op.cit., VI, p.446.

denumirea acesteia (nouă), va reflecta această realitate faunistică.

În fine, cea de-a patra grupă cuprinde o serie de denumiri mai puţin folosite, din care unele au rămas până astăzi cu o etimologie neclarificată.

Dintre denumirile acestei grupe amintim: **Selina (< Solina?)** – care pare mai degrabă precursoarea Sulinei de astăzi decât a insulei noastre (poate fi vorba de o contaminare, sau pur şi simplu de o confuzie, pornită de la un autor care nu a călcat cu piciorul pe insulă şi la Sulina propriu-zisă, denumirea, greşită, fiind preluată mai apoi şi de către alţi autori); **Cacearia (probabil Cazaria, Chazaria)** – autorul (autorii) care au utilizat această denumire având, probabil, în vedere că imperiul khazar (care a atins culmea gloriei în a doua jumătate a secolului al VIII-lea), a stăpânit şi „Khazaria Mică" (Crimeea),[139]

În sud-vestul căreia se află situată această insulă; **Nisi, Rubea** şi **Rubra** – denumiri mai rar folosite, rămase neexplicate etimologic (doar pe cea de Rubra unii autori au încercat să o lege de culoarea stâncilor insulei); **Faena** – cu înţelesul de strălucitoarea, luminoasa (aspect abordat de noi la prima grupă de denumiri); **Macaron** (Μαχάοωυ – Pliniu cel Bătrân fiind primul autor care stabileşte identitatea Macaron = Leuké[140]) – la unii autori,

---

139 Vezi şi: Arthur Koestler, Al treisprezecelea trib: Khazarii, Editura Nagard, 1987, p.62, 75 şi 85.

140 Naturalis Historia, IV,27,1; în: Ibidem, X,41,3 scria că:"[Achillea].. .eadem Leuce et Macaron appellata"("Achillea...

care au folosit forma mai complexă **Macaron Nesos** 18? (< *macaron*[141] – fericit + *nesos*-insulă), ea era „Insula fericiţilor”, legată, aşa cum vom vedea pe parcurs, tot de cultul lui Ahile (Achille) 1.5.

III. INSULA ŞERPILOR ÎN CARTOGRAFIE (SECOLELE II-XX)

„Marea colonizare greacă” din secolele VIII-VI î.Hr. a fost epoca în care – după părerea unui număr din ce în ce mai mare de specialişti – Marea Neagră a fost vizitată, iar ţărmurile sale locuite de greci.[142]

Aceasta constituie una dintre explicaţiile faptului că primele ştiri referitoare la strămoşii noştri, la arealul carpato-dunăreano-pontic, le datorăm autorilor greci.

În secolul al VIII-lea î.Hr., Hesiod în poemul „Theogonia” pomenea *„Istrul care curge frumos”.*

În secolul al VI-lea î.Hr., Hecateu din Milet (cca. 540 – 470) a cărui operă „Călătorie în jurul pământului” a ajuns la noi fragmentar, îi cunoştea pe crobizi şi trizi, triburi de neam tracic, vecine şi (probabil) înrudite cu geţii din sudul teritoriului dintre Dunăre şi mare, el pomenind şi *„o cetate Orgame lângă Istru”* (probabil localitatea Argamum din sudul Deltei Dunării, undeva pe lângă Jurilovca).

---

este numită [alba] şi Macaron [fericita]”.

141 < “makarios” - “preafericit”.

142 După unii specialişti, locuirea ţărmului vest-pontic ar data din secolul al VIII-lea î.Hr. Vezi: John Boardman, op.cit., p.309.

„Părintele istoriei”, Herodot din Halicarnas (cca. 484 – 425 î.Hr.), este cel ce îi aminteşte pentru prima dată pe strămoşii noştri geţi, despre care afirma că sunt *„cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci”.*

Întâietatea autorilor greci se păstrează şi în ceea ce priveşte atestarea documentară a Insulei Şerpilor: Arktinos din Milet, în lucrarea” Aithiopis” („Acthiopidia”) este primul autor antic care o pomeneşte în scris (777 î.Hr.).[143]

De la prima sa consemnare scrisă, până la prin atestare cartografică – din antichitate şi până în zilele noastre aceas nsulă şi-a datorat celebritatea templului închinat aici lui Achile Pontârcres, cel mai iubit dintre zeii greci –, drumul a fost lung şi anevoios, între factorii care au marcat acest proces numărându-se evoluţia cartografiei ca ştiinţă, a cercetările cartografice în bazinul vestic al Mării Negre – acestea evoluând lent, fiind mult timp mai mult spontane decât sistematice –, specificul insulei (caracter sacru, suprafaţă mică, lipsită de apă potabilă, nelocuită) ş.a.

La două secole după prima atestare documentară a Insulei Şerpilor, în a doua jumătate a secolului al VI-lea î.Hr., apărea prima reprezentare grafică a pământului, meritul acestei priorităţi revenindu-i lui **Anaximandru,** un grec

143 George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ.. .op.cit., p.394.

(tot) din Milet,[144]

fost discipol al lui Thales.

Alte două secole mai târziu, istoria cartografiei era marcată de importantele contribuţii aduse de către **Hipparchos** (Hiparh; **220 – 180** î.Hr.) – autorul primului sistem de proiecţie cartografică (proiecţia conică) şi a celei mai importante reguli de întocmire ştiinţifică a unei hărţi (amplasarea semnelor convenţionale ale detaliilor suprafeţei terestre în interiorul reţelei cartografice).

Astronomul, matematicianul, filosoful şi geograful grec **Ptolemeu** (Klaudios Ptolemaios, 90 – 168) – pe numele său de cetăţean roman Claudius Ptolemaeus –, plecând de la contribuţiile cartografice aduse de Hiparh, a creat şase tipuri de proiecţii cartografice, dintre care două se utilizează şi în zilele noastre. Sprijinindu-se pe coordonatele geografice a cea.8.100 de puncte, el a întocmit un număr de **27** de hărţi[145]

— **Primele hărţi geografice propriu-zise.**

---

144 Legat de Milet, amintim faptul că este fondatorul - în secolul al VII-lea î.Hr. - primei colonii greceºti, respectiv Histria (657/656 î.Hr.), urmând apoi Tomisul. Vezi: Pierre Lévêque, op.cit., p.303 (unde vorbeºte de Marea Neagră ca despre „un lac milesian”\).

145 Hartă < ngr.hârtis.

(După ***România. Atlas istorico-geografic, 1996)

Ptolemeu este autorul primei hărţi a Mării Negre, în care a consemnat cartografic (Geograph! a, III, 10) pentru prima oară (sec. II) Insula Şerpilor sub denumirea de Achillis, Levca (57°30;

47°40).[146]

În „Geographia" sa (al cărui titlu originar a fost Fsûyypa (pizi Y (pryraic – „îndreptar geografic") – care concretiza suma progreselor realizate în cunoaşterea geografiei şi cartografiei în antichitate – el vorbeşte (III. 10) şi de **„Insula lui Achille"** sau **„Leuce",** utilizând două dintre primele denumiri ale acesteia.

Datele sale despre Dacia, preluate de la geoghraful Marinos din Tyr (începutul sec. II), sunt anterioare anului 106. (în schiţările modeme după „Istorii"-le lui Herodot, respectiv „Geographia" lui Eratosthene, insula apare

146 Vezi şi: Marin Popescu-Spineni, România în istoria cartografiei.. .op.cit., p.37.

reprezentată grafic, fără a fi însă nominalizată).

O veche şi reuşită hartă, intitulată **„Tabula Peutingeriană”**[147]

datând din secolul al III-lea[148] (redă imaginea lumii din a doua jumătate a secolului al III-lea), cu autor rămas necunoscut, păstrată până în zilele noastre prin intermediul unei copii din secolul al XI-lea sau al XII-lea (la Hofbibliothek din Viena), în segmentul IX.3 (referitor la o parte a Daciei), **consemnează insula sub numele „Hs. Achilliss’s[eu] Leuce dicta”.**[149]

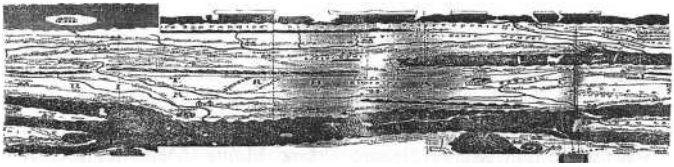

(După Nicolae Densuşianu)

Pe „Harta istorică a Imperiului Roman şi a neamurilor barbare **vecine”,** datând cu aproximaţie din anul 400 – publicată pentru prima dată de către renumitul cartograf Guillaume De lâsle (sau Delisle;16751725) la Paris în anul 1705 şi retipărită la Londra, în culori, în anul 1709, cu explicaţiile traduse în engleză, întrucât prima ediţie devenise în scurt timp o raritate –, apar

147 în anul 1507 a fost moştenită prin testament de Konrad Peutinger din Augsburg, de unde şi numele sub care mai este cunoscută;în anul 1511 acesta a reuşit să obţină dreptul de a o publica.

148 Datarea ei este subiect de controverse.Dr.Marin Popescu-Spineni (op.cit., p.80) avansa ideea că ar fi anterioară sec.II, alţi autori considerând-o posterioară secolului V.

149 Vezi:Ibidem, p.83.

consemnate insula Peuce (actuala Delta Dunării), Pontus Euxinus (Marea Neagră) şi **Insula Şerpilor (sub denumirea de Achilleus).**

Pentru intervalul de timp dintre această hartă şi secolul al XIII-lea, informaţiile cartografice referitoare la Insula Şerpilor ne lipsesc[150]

Hărţile (portulanele) Evului Mediu – notate pe pergamente obţinute din piele de ovine –, indicau celor interesaţi trasee maritime şi distanţe, ele rămânând în uzul navigatorilor până acum câteva secole.

Existenţa, larga şi lunga lor utilizare prin secole, reflectă, implicit, interesul manifestat de către Occident (şi) faţă de arealul economic şi geopolitic pontic, pentru căile maritime, fluviale dar şi terestre ale acestei părţi a Europei, pentru conexiunile şi facilităţile economice oferite de Marea Neagră şi gurile Dunării.

Primele hărţi medievale au fost întocmite la curtea regelui normand Roger al II-lea al Siciliei (Palermo), pe la mijlocul secolului al XII-lea, autorul acestora fiind arabul Sharif al-Idrissi.

Cea mai cunoscută dintre hărţile lui Idris şi, **„Harta rogeriană”,** terminată în jurul anului 1154, conţine 70 de foi mari, un text anexă şi o hartă schematică mai mică (toate fiind orientate spre sud).

---

150 Geograful din Ravena (Italia) (Geograful ravennat) - sec.VII - în“Cosmographia” (“Descriere a lumii”) are 5 hărţi şi 3000 de denumiri, inclusiv date despre regiunile istro - pontice, nu însă şi despre insula noastră.

Harta mare (300 x 147 cm) cuprinde cea.2000 de numiri, alte 7.000 fiind incluse în textul anexă, împreună consemnând întreaga lume cunoscută la aceea dată.

Harta mică – cea mai importantă pentru români – este împărţită în 7 zone mari (numite „climate") şi 10 secţiuni longitudinale. În climatul VI, secţiunile 54 – 55 apar consemnate: Dicina (Vicina dunăreană) şi Tomitana (Constanţa), **lipsind însă Insula Şerpilor.**

Pătrunderea în Marea Neagră (Mare Majus, Mer Magi ore, Mer Maiour, marea *„cea mai mare"*, cum au numit-o occidentalii), mai întâi a genovezilor, apoi a veneţienilor[151]

— După aproape 1.000 de ani de dominaţie maritimă bizantină (graţie şi „focului grecesc"!) –, va schimba radical situaţia reprezentării Insulei Şerpilor în cartografia medievală.

Timp de două secole genovezii au constituit cea mai consistentă prezenţă occidentală în Marea Neagră, un nod economic tranzitai esenţial, ce cupla Europa cu Asia.

Stabilindu-şi comptoarele în punctele „cheie" de pe litoralul Mării Negre – între care Chilia (Chilia Veche), Maurocastro (Cetatea Albă, la

---

151 Pentru aceste aspecte, vezi: Andreea Atanasiu, Italieni în Marea Neagră. Secolele XIII-XIV, în (voi.): Carmen Atanasiu, Mariana Cojoc, Andreea Atanasiu, Navigaţie şi politică, Editura Muntenia & Leda, Constanţa, 2001, p. 159-224; Ana Maria Diana, Tradiţia genovezilor la Constanţa, în: „Analele Dobrogei". Serie nouă. Constanţa, Anul II, Nr.l, 1990, p.90-93; ş.a.

limanul Nistrului[152]

Vicina (probabil Păcuiul lui Soare), Licostomo (Periprava) ş.a. – genovezii şi-au consolidat poziţiile economice şi geostrategice în acest areal maritim îndeosebi după tratatul încheiat cu Bizanţul la Nymphaion, la 13 martie 1261.

Pe Dunăre, genovezii au ajuns la Cernavodă, Giurgiu, Calafat (aşezare întemeiată de ei!), iar mai sus, în amonte, până la Porţile de Fier.

În ciuda opoziţiei genoveze, uşor de înţeles, începând din anul 1212, respectiv 1232, porturile de la Marea Neagră şi Dunăre încep să fie frecventate de veneţieni.

După pacea de la Turin, din 1381, genovezii au renunţat oficial la opoziţia lor faţă de pătrunderea şi instalarea veneţienilor în acest areal maritim, aceştia ajungând în scurt timp să deţină preponderenţa în zonă. Aceasta a durat cât timp a durat Imperiul latin de răsărit (bizantin), adică între anii 1204 – 1261, după care a urmat preponderenţa genovezilor, aceasta, la rândul ei, durând până în anul 1475, când turcii au reuşit ca să-i alunge şi din Caffa, ultima lor colonie la Marea Neagră.

Războiul care a avut loc între Veneţia şi Imperiul otoman, început în anul 1463 şi care, cu unele întreruperi, a durat până în anul 1479, a fost marcat şi de contribuţia antiotomană adusă de Moldova lui Ştefan cel Mare. Ca pedeapsă pentru

152 Atestată pe la 940-965, ea continua antica aşezare Tyras.

această opţiune, sultanul Soliman Hadâmbul a trimis împotriva lui Ştefan cel Mare o puternică armată, înfrântă categoric de către domnul român în celebra bătălie de la Vaslui (Podul înalt), din 10 ianuarie 1475.

În cursul acestei expediţii militare, turcii înlătură definitiv prezenţa italiană în bazinul nord-vestic al Mării Negre.

Prezenţa genovezilor şi veneţienilor în Marea Neagră, în cursul secolelor XIII-XV, a marcat un real reviriment cartografic atât pentru această mare cât şi pentru Insula Şerpilor – cea mai mare dintre insulele acestei mări –, aceasta fiind perioada în care s-au întocmit noi hărţi nautice, îmbunătăţindu-se totodată cele deja existente.

O veche hartă nautică medievală, **„Carta pisana”** – întocmită la câteva decenii după „Harta rogeriană”, spre sfârşitul aceluiaşi secol – cu autor rămas necunoscut, descoperită într-o arhivă din Pisa (de unde şi numele), păstrată (deteriorată în mare parte) la Biblioteca Naţională din Paris, consemnează din arealul vest-pontic toponimele: Pangalia, Constantia şi Zanavorda, **nu însă şi Insula Şerpilor.**[153]

Din secolul al XIII-lea amintim mai întâi portulanul[154]

---

153 C.Cihodaru, Litoralul de apus al Mării Negre şi cursul inferior al Dunării în cartografia medievală (secolele XII-XIV), în: „Studii. Revistă de istorie”, Bucureşti, Tom 21, Nr.2,1968, p.236.

154 Portulan < fr.portulan;o hartă maritimă ce consemna porturile, precum şi zona de navigaţie ce urma a fi străbătută.

intitulat **„Lo compasso da navegare”** care, deşi poartă pe el înscris Pisa, 1296, nu este decât o copie după un alt portulan, mai vechi, datând din anii 1250 – 1265 publicat integral pentru întâia oară în anul 1947 de către B.R. Motzo; deşi bogat în informaţii – citează, între altele: Mesembria, Vama, „citta de Vicina”, şase braţe ale Dunării, respectiv, de la sud la nord, Caliacra, Pangalia, Costanza, Grosetto, San Georgi, Vecina, Aspera, Saline, Licostomo şi Elexe –, **nu consemnează Insula Şerpilor.**[155]

În Biblioteca Academiei Etrusce din Crotona s-au păstrat un grup de hărţi nautice, între care şi cea purtând numele **„Portulanul 105”.**

Portulanul 105 (Crotona) – sec. XIII.

Potrivit cercetătoarei Vera Armignaco (Firenze, 1957), acest portulan – păstrat

155 Vezi: Victor Eskenasy, Note la istoria litoralului vest-pontic, în: „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie”A.D.Xenopol, Iaşi (în continuare: A.I.I.A.), Tom XX, 1983, p.421 (vezi şi p.419 — pentru cele 6 braţe ale Dunării).

fragmentar, nedatat, cu autor rămas necunoscut – nu este altceva decât o copie din secolul al XIV-lea după un portulan italian din secolul al XIII-lea, opinie la care s-a raliat şi Giuseppe Caraci.[156]

În „Portulanul 105" este reprezentat şi spaţiul Mării Negre, din acest areal maritim fiind consemnate: Capo Pagalia, Costatia, Conauria (?), Chiexe, Lodonogo, **Fadunisa,** 201 S.[G]iorzi, Marmorto, Ilexe ş.a.[157]

În fine, tot din secolul al XIII-lea amintim şi **„Atlas Luxoro",** în care Insula Şerpilor apare sub numele de **Fidonixi.**

Dacă în intervalul de timp cuprins între secolele II-XIII, Insula Şerpilor a apărut nominalizată cartografic de 5 ori (**Levca, Achillis, Leuce, Achilleus, Fadunisa şi Fidonixi**), în secolele ce au urmat reprezentarea cartografică a insulei şi a Mării Negre a cunoscut o creştere atât cantitativă cât şi calitativă.

De la începutul secolului al XIV-lea ne-a parvenit **cea mai veche hartă nautică datată cert (1311),** autorul acesteia fiind **Petrus [Pietro] Vesconte *(„Petrus Vesconte da janua facit istam certam anno Domini MCCCXI").***[158]

Atât în acest portulan (păstrat în arhivele Florenţei), cât şi în cele din 1313 (Paris) şi 1318

---

156 Idem, Izvoare cartografice medievale despre teritoriul românesc. Observaţii pe marginea unei lucrări recente, în: „Revista de istorie", Bucureşti, 33, 1980, p.420.

157 Victor Eskenasy, op.cit, p.421.

158 Andreea Atanasiu, op.cit., p.173.

(Viena şi Veneţia), **Petrus Vesconte a consemnat Insula Şerpilor (de 4 ori) sub numele de Fidonissi.**[159]

Din arealul vest-pontic el a mai consemnat următoarele toponime: Pangalia, Constanza, Zanuarda, Grosea, Straviqui, San Georgi, Aspera, Solina, Licastomo. (Un alt portulan, aparţinând lui **Giovanni di Mauro da Carignano,** datat 1309, consemnează Pangala, Constanza, Cemauarda, Groxia, Stravico, Sco, Georgio, Solina, Aspera, Licostomo, Maurocastro, **din lista acestuia lipsind însă Insula Şerpilor).**[160]

Pentru aspectele lingvistice referitoare la portulanele realizate de către Petrus Vesconte, precum şi pentru diferenţele de transcriere şi intercalările între manuscrisele de la Florenţa, Paris, Viena şi Veneţia (de exemplu, în mss, de la Viena, apare în plus faţă de toponimele citate.

Saline – intercalată între **Fidonissi** şi Farconare), vezi pertinentele observaţii făcute de istoricul ieşean Constantin Cihodaru.[161]

O primă hartă din anul 1320, cu autor anonim, consemnează insula sub numele de **Fidonixi,** 207 pentru ca într-o a doua hartă (dacă nu cumva din 1322?), semnată de **Mario Sanudo,** insula să apară cu numele de **Fidonissi.**

---

159 Marin Popescu-Spineni, op.cit., p.74 (şi 83). Pentru alte opinii, vezi: Nicolae Iorga, Studii asupra Chiliei şi cetăţii Albe, Bucureşti, 1899, p.48.

160 C.Cihodaru, op.cit., p.237.

161 Ibidem, p.236.

În harta cartografului **Angellino Dulcert (Datorto),** datată 1339, insula apare cu numele **Fedonixi,** în timp ce în portul anul semnat de **fraţii Pizigani** (1367, Parma), **ea nu apare nominalizată**[162] (citează în schimb: Pangala, Constanca, Zinauarda, Grosea, Stravico, Laspera, Se. Giorgi, Solina, Lico stoma, Farconare şi Maurocastro).

Atlasul catalan (1375) consemnează insula sub numele **Pile Fidonissi, portulanul anonim din 1380** consemnând-o sub numele **Fidonixi**[163]

pentru ca ultimele două surse cartografice din secolul al XIV-lea, **Atlasul Pinelli** şi **„Itinerarul grec”** să consemneze insula cu aceeaşi denumire, respectiv **Fidonisi.**

Itinerarul grec”, aparţinând sfârşitului secolului al XIV-lea, descoperit în anul 1559 şi tipărit la Veneţia în anul 1573, de către Dimitros Tagias, legat de Insula Şerpilor consemnează şi alte aspecte: *„De la Arghiros [Bosfor] până la Licostoma, adică până la gura Vicinei, sud-nord, sunt 380 de mile.* ***Şi pe acest drum dai de*** *[insula]* ***Fidonisi*** *Apoi continuă:* ***„De la gură*** *[braţul Chilia]* ***până la Fidonisi*** *[în direcţia]* ***sud-nord***, ***sunt 40 de mile***”.[164]

Armand Delatte a dat textului originar o altă traducere (1947): ***„Şi pe acest drum dai de***

162 Grégoire Danesco, op.cit., p.28-29.

163 Ibidem, p.28.

164 ***căiători străini despre Ţările Române.Vol.I, Bucureşti, 1968, p.16.

[insula] ***Fidonisi***”.[165]

Aşadar, în secolul al XIV-lea, în cele 5 surse cartografice care o nominalizează, Insula Şerpilor a apărut sub denumirile: **Fidonissi** – de 6 ori, **Fidonixi** – de 3 ori, **Fedonixi** – o dată, iar **Fidonisi** – tot o dată.

În secolul al XV-lea, în cele 5 surse cartografice care o nominalizează, Insula Şerpilor a apărut sub denumirile: **Fidonis** – doar o dată, într-un portulan Veneţian anonim, de pe la cca. 1450, şi **Fidonixi –** de 4 ori – într-un portulan anonim (cca. 1452), în hărţile lui **Grazious Benincasa (**1471), **Fredutius din Ancona** (1497) şi **Iehuda ben Zara (**1497).

În secolul al XVI-lea, Insula Şerpilor a apărut nominalizată în 18 surse cartografice, sub următoarele nume: **Ofidonia insula** – în harta lui Giovanni Andrea Vavasore (1520), **Fidonixi** – în harta lui **Diego Ribera (**1529) şi cea a contelui **Freducci** (1538), **Fidonissi** – în harta lui **Baptista Agnese** (1542) şi o altă hartă anonimă (1542), **Ofidonio insula**

— În „Carta dell’Europa Centrale” (intagliata da Antonio Salamanca, Roma, 1548), **Fisola fidonixi** – în „Carta della Polonia ed Ungheria”, de Giacomo Gastaldi (Venezia, 1548), **Pisola Fidonixi** – într-o altă hartă („Carta della Moscovia”) a aceluiaşi Giacomo Gastaldi (Venezia,

---

165 Armand Delatte, Les portulans grecs, Liege-Paris, 1947, p.231.

1562), **Fedunixe** – într-o hartă italiană anonimă (1562), **Fidocusi** – în harta semnată de Giacomo Gastaldi, intitulată „Carta del Bacino Danubiano, incisa da Donato Bertelli”, Venezia, circa îl 1566), **Phidonissi** – în lucrarea „Theatrum Orbis Terrarum”, realizată de **Abraham Ortelortelius** (1570), **Fidognisi y[nsulla** – într-o hartă anonimă („Carta dell’Europa”), publicată de Giovanni Francesco Camocio (Venezia, 1570), **Fidanissa** – într-o harta anonimă („Carta dell’Europa”), publicată la Veneţia (1572), **Fidonisi** şi **Fidony** – într-o altă hartă ce are ca autor pe **Iacobo Gastaldi-Castaldi** (1584), **Fidonisi** – într-o hartă („Carta della România”), publicată de acelaşi autor (Anversa, 1584), **Leuce** – în două hărţi semnate de **Abraham Ortelius** (1590 şi 1595) şi, în fine, **Fidonixi**

— Într-o hartă a unui anonim italian, datând de la sfârşitul acestui secol.

În următorul secol, al XVII-lea, Insula Şerpilor apare consemnată în 7 surse cartografice (de 5 ori nominal şi de 2 ori doar grafic): **Fedunixe –** în harta lui **Vicentius Demetrius Volscius** (1606), **Fidonixi** – în harta lui **John Speed** (1626), **Leuce** – în harta lui **Petrus Kaerius** (1630), **Ilanda**

— În harta lui Nicolas Sanson (1655) şi Ilanada – în harta lui Guillaume De l’Isle – Delisle (1696); în hărţile semnate de Philippi Cluverii (1683) şi Nicolaum Visscher (1685) – insula apare

reprezentată doar grafic, fără a fi nominalizată.[166]

Pentru secolul al XVIII-lea amintim doar 2 surse cartografice: harta lui **Johan Baptista Homano** (1759) în care insula apare sub numele **Ilanada,** respectiv harta semnată de **Samuel Dunn** (1774) – în care apare reprezentat grafic doar conturul insulei (cu o oarecare aproximare), fără a fi nominalizată.

În secolul al XIX-lea, Insula Şerpilor apare consemnată în 9 surse cartografice (în 6 apare nominal, în alte 3 apărând doar reprezentarea sa grafică): **un nume greu de descifrat** – în harta lui **Ivan Danielov** (1812), **I.des Serpents** – în harta **lui A.H. Brue** (1822), **I. Şerpiloru** – în „Charta Daciei modeme" (1868), autorul ei, **August Treboniu Laurian** (1810 – 1881) **fiind primul român care o consemnează cartografic**[167]

primul care a folosit oficial numele său românesc.

---

166 Reprezentarea grafică este aproximativă.

167 Primele hărţi întocmite de autori români (precum şi primele lucrări naţionale de geografie şi istorie) aparţin secolelor XVII-XVIII: spătarul Nicolae Milescu - o hartă a Siberiei, stolnicul Constantin Cantacuzino - harta Valahiei (tipărită la Padova, în anul 1700), Dimitrie Cantemir - „Tabula Geographica Moldaviae" (1710; în care Marea Neagră apare sub numele „Mare Nigrum"), un plan al Constantinopolului (1714) şi o hartă a Moldovei (1716).

August Treboniu Laurian, „Charta Daciei modeme”-1868 (fragment)

Schlangen I. (turk. Juan Adasi, grieck Phidonisi) – în „Harta etnică a Europei Centrale şi de sud-est”, realizată de către **Heinrich Kiepert** (1876), **I.des Serpents** – în „Atlas General Gotha: Justus Perthes (1866, harta nr. 25), **Insula Şerpilor** – în harta intitulată „Marea Neagră. Coasta României”, semnată de lt, comandorul **Alexandru Cătuneanu (1899)**[168]

168 Prima hartă românească de navigaţie pe mare - “ harta Cătuneanu “ - (o foaie de 67 x 69 cm, tipărită la Institutul de Hidrografic al Marinei Franceze, din Paris) a fost premiată cu medalia de aur (pentru exactitatea şi înalta sa ţinută ştiinţifică) la Expoziţia de la Paris din 1900, specialiştii contemporani apreciind-o ca „cea mai exactă lucrare ce s-a executat vreodată”! Vezi: Contraamiral Petre George, Ion Bitoleanu,

E. Taitbout de Marigny, în „Atlas-Hydrographie de la Mer Noire" (Triest, 1856), **Ch. A. Hartley,** în harta „Sulina Mouth River Danube" (1877) şi Marele Stat Major al armatei României, într-o hartă topografică militară (1887) – redau insula doar grafic, fără a o nominaliza.

În fine, în secolul al XX-lea, din cele 10 surse cartografice selectate de noi, în 8 dintre ele Insula Şerpilor apare nominalizată: **Ile des Serpents** – în lucrarea lui **Grégoire Danesco,** „Dobrogea (La Dobroudja). Étude de geographic phisique et etnographique" (Bucureşti, 1903), **acelaşi nume** apărând şi în harta editată de către **Comisia Europeană a Dunării** (1931), **Leuce (Achillis I.)** – în **„Historischer Schul-Atlas"** (Leipzig, 1929), **O. Zmeinâi** – în două surse cartografice sovietice, respectiv **„Geograficeskii Atlas"** (Moscova, 1955) şi **„Malâi atlas mira"** (Moscova, 1979, harta nr. 55), **O. Zmeinâi** – în harta turistică intitulată **„Moldavskaia CCP"** (1981), **O. Zmeiny** şi **Zmeiny** – în **„Haack Weltatlas"** (1985, hărţile nr. 37 şi 67)[169]

„Atlasul geografic al R.S.R". (Bucureşti, 1985) – **nu o menţionează în nici un fel** (din

---

Tradiţii navale româneşti, Editura Militară, Bucureşti, 1991, p. 181. în anul 1929 hărţii Cătuneanu i sau adus mici corecturi, rămânând în uz până în anul 1952.

169 După ocuparea (1944) şi anexarea frauduloasă a Insulei Şerpilor de către URSS (1948), cartografia sovietică - şi cea din ţările "satelite"- au înscris insula ca aflându-se sub jurisdicţia Moscovei; cartografia românească din perioada 1948-1989 a evitat menţionarea insulei în hărţile tipărite în România.

motive uşor de descifrat!), de neînţeles rămânând însă faptul că **în lucrarea „Atlasul geografic al lumii”, lucrare apărută la Bucureşti, în anul 1992, Insula Şerpilor lipseşte!...**[170]

Din cele arătate până aici, rezultă cu claritate faptul că interesul pentru cunoaşterea Mării Negre a fost timpuriu şi a rămas constant, fapt subliniat şi de cele 215 hărţi ale acestei mări, inventariate de istoricul ieşean Nicolae Grămadă până în anul 1930.[171]

Între timp, au fost depistate şi alte hărţi referitoare la arealul Mării Negre, numărul acestora ajungând (cf. G. Guamieri) la 260.[172]

Dintre acestea, autorul a selectat şi analizat un număr de 83 de documente cartografice (ANEXA A), din care: 59 (71,08%) nominalizează Insula Şerpilor, 8 (9,64%) o reprezintă doar grafic (cu aproximaţie), alte 16 (19,28%) nemenţionând-o în nici un fel.

Pe secole, situaţia celor 83 de surse cartografice din secolele IIXX, **se prezintă astfel** (ANEXA B): pană în secolul al XIII-lea – 10 surse cartografice (5 o nominalizează, 2 o reprezintă doar grafic, 3 nemenţionând-o deloc),

---

170 m enţionată o insulă cu numele de „Achill”, situată în partea de NE a Oceanul Atlantic, în partea de nord-vest a Marii Britanii).

171 N.Grămadă, La Scizia minore nelle carte nautiche del Medio Evo. Contribuzione alia topografia storica della Dobrogea, în: „Ephemeris Dacoromâna”, IV, 1930.p.212- 256.

172 Apud Victor Eskenasy, op.cit., p.420.

în secolul al XIV-lea – 13 surse cartografice (11 o nominalizează, 2 nemenţionând-o deloc), în secolul al XV-lea – 6 surse cartografice (5 o nominalizează, 1 nemenţionând-o deloc), în secolul al XVI-lea – 22 surse cartografice (18 o nominalizează, 4 nemenţionând-o deloc), în secolul al XVII-lea – 7 surse cartografice (5 o nominalizează, 2 nemenţionând-o deloc), în secolul al XVIII-lea – 3 surse cartografice (la nominalizează, 1 o reprezintă grafic, 1 nemenţionând-o deloc), în secolul al XIX-lea – 12 surse cartografice (6 o nominalizează, 3 o reprezintă grafic, 3 nemenţionând-o deloc) şi, în fine, în secolul al XX-lea – 10 surse cartografice (8 o nominalizează, 2 nemenţionând-o deloc).

În ceea ce priveşte numele sub care apare atestată cartografic Insula Şerpilor, situaţia (alfabetică) – rezultată din cele 59 de surse cartografice care o nominalizează – se prezintă astfel: Achilleus – 1, Achillis – 3, Fadunisa – 1, Fedonixi[173]

— 1, Fedunixe – 2, Fidanissa – 1, Fidocusi – 1, Fidognisi y[nsulla – 1, Fidonis – 1, Fidonisi – 4, Fidonissi

— 7, Fidonixi – 11, Fidony – 1, Ilanada – 2, Ilanda – 1,1.des Serpents

— 2, de des Serpents – 1, INSULA ŞERPILOR – 1,1.ŞERPILORU – 1, Juan Adasi – 1, Levca – 1,

173 Seekarte im Museum für Maereskunde (Berlin) - consemnează (pentru secolele XIII- XIV ?) numirea Fedonici. Vezi: Marin Popescu-Spineni, op. cit., p.83.

Leuce – 5, Pile Fidonissi – 1, L'de des Serpents – 1,1 isola fidonixi – 1,1 isola Fidonixi – 1, Ofidonia insula

— 1, ofidonio insula – 1, O. Zmeinâi – 3, O. Zmeiny – 1, Phidonisi – 1, Phidonissi – 1, Schalangen – 1, Zmeiny – 2.

În total 34 de toponime pentru singura insulă românească din Marea Neagră, menţionate de 65 de ori (doar 5 surse cartografice menţionează câte 2 toponime, o singură sursă cartografică utilizând 3 toponime).

Ca sorginte lingvistică, 41 sunt greceşti,[174]

1 – latină, 3 – turceşti, 2 – româneşti, 5 – franţuzeşti, 6 – ruseşti (sovietice), 1 – germană.

Ştirile pe care ni le oferă cele 59 de surse cartografice analizate, limitate din considerente obiective, rămân totuşi de nepreţuit în ceea ce priveşte aşezarea geografică a Insulei Şerpilor, numele sub care a apărut consemnată între secolele II-XX în această categorie de surse documentare[175]

importanţa acesteia pentru navigatori cât şi pentru autorii de portul a ne (hărţi).

Subliniem faptul că Insula Şerpilor a fost primul colţ al pământului românesc consemnat de

---

174 Vezi pentru etimologie: Lambros Peţinis, op.cit., p.272-273;Dr.Hector Serafidi, op.cit., p.240; ş.a.

175 Vezi şi: Dr.Pădureanu Dominuţ, Consideraţii privind atestarea Insulei Şerpilor în cartografia secolelor II-XX, în: ''Anuarul Muzeului Marinei Române" (în continuare: A.M.M.R.), Tom IV, 2001, Constanţa, 2002, p.281-294.

sursele cartografice ale antichităţii, interesul cartografic pentru această insulă menţinându-se constant, fapt demonstrat de aspectele relevate pe parcursul acestui capitol.

Lista selectată şi analizată de către noi (ANEXA A)[176]

nu are pretenţii de exhaustivitate în ceea ce priveşte reprezentarea Insulei Şerpilor în cartografia secolelor II-XX[177]

---

176 La întocmirea studiului de faţă, pe lângă sursele documentare citate, autorul a mai folosit: C.Brătescu, op.cit., p.49-63; loan C.Băcilă, Stampe şi hărţi privitoare la Dobrogea, 1928; Ibidem, în: „Analele Dobrogei", Constanţa, Anul IX, Vol.II, 1928, p.247-280; Amiral Corneliu Bucholtzer, Căpitan Petre Rotaru, Istoricul cartografiei. Hărţi vechi referitoare la ţara noastră. Hărţile Institutului Geografic Militar, Bucureşti, 1937; Prof. Virgiliu Alexiu, Col.ing.Const.Pană, Manual practic de cartografie. Ediţia II. Craiova, 1944; Petre Ş.Năsturel, Aşezarea oraşului Vicina şi ţărmul de apus al Mării Negre în lumina unui portulan grec, în: „Studii şi cercetări de istorie veche", Bucureşti, 7, 1957, 1-4, p.295-305; C.Giurescu, Ştiri despre populaţia românească a Dobrogei în hărţi medievale şi moderne, Constanţa, 1966; Anca Ghiaţă, Toponimie şi geografie istorică în Dobrogea medievală şi modernă, în: „Memoriile Secţiunii de ştiinţe istorice a Academiei R.S.R.", Bucureşti, Seria IV, Tom V, 1989, p.29-61; Silvia Baraschi, Constantin Chera, Note de topografie medievală dobrogeană, în: „Studii şi cercetări de istorie veche", Bucureşti, Tomul 32, 1981, 2, aprilie-iunie, p.235-260; Idem, Izvoare scrise privind aşezările dobrogene de pe malul Dunării în secolele XI-XIV, în: „Revista de istorie, Bucureşti, 34, 1981, 2, p.311-345; Cpt. De rang I (r) Neculai Pădurariu, Din istoria căilor de navigaţie ale României, în: »Marina Română", Constanţa, Anul I, Nr.l, decembrie 1990, p.9; ş.a.

177 Nu am menţionat - şi o facem acum, pentru o cât mai corectă informare - prima hartă precisă a insulei (însoţită şi de

autorul nutrind speranţa că cele prezentate vor suferi în timp îmbunătăţiri, fie din partea noastră, fie din partea altor specialişti, va incita şi motiva şi alţi cercetători să se aplece asupra acestui subiect, rezultatele viitoare urmând a întregi informaţiile noastre legate de reprezentarea acestei insule în cartografia universală.

ANEXA A

INSULA ŞERPILOR

ÎN CARTOGRAFIA SECOLELOR II-XX

Nr. crt.	**Anul atestării**	**Autorul sursei cartografice**	**Sursa cartografică**	**Observaţii**
1.	cca. 450 î.Hr.	Herodot („părintele istoriei”)	Schiţare modernă după „Istorii”.	Apare fără nume
2.	Cca. 220 î.Hr.	Eratosthene	Schiţare modernă după „Geographi	Apare fără nume

planul templului lui Achille), realizată în anul 1823 de către cpt.Kritzky, la ordinul amiralului Grieg - comandantul flotei ruse din Marea Neagră. Harta, împreună cu bogatul şi valorosul material adunat în insulă, au fost

			a” acestuia	
3.	**Sec. ÎI**	**Claudius Ptolemaeus**	**Dacia. Atlas Ptolemaeus.** Editura P.D. Turre, Roma, 1490/incunabul	**Levca. Achillis**
4.	**Sec. III**	**Anonim**	**Dacia (sec. III).** Fragment din **„Tabula Peutingeriana” (**Segmentul IX.3.)	**Hs. Achillis’s[eu] Leucedicta**
5.	**Cea. 400**	**Anonim**	**Harta istorică a Imperiului Roman şi a neamurilor barbare vecine.**	**Achilleus**
6.	Cea.	Sharif	„Harta rogeriană”.	Nu o

	1154	al-Idrissi		menţionează
7.	Sf. sec. XII	Anonim	„Carta pisana”.	Nu o menţionează
8.	1296 (12501265)	Anonim	Portul anul „11 compasso da navigare”.	Nu o menţionează
9.	**Sec. XIII**	**Anonim**	**Atlas Luxoro**	**Fidonixi**
10.	**Sec. XIII**	**Anonim**	**„Portulanul 105”.**	**Fadunisa**
11.	1309 (1333?)	Giovanni di Mauro da Carignano	„Tabula Mediterranea”.	Nu o menţionează
12.	**1311**	**Petrus (Pietro) Vesconte**	**Portulan** (Florenţa)	**Fidonissi**

13.	**1313**	**Petrus (Pietro) Visconte**	**Portulan** (Paris)	**Fidonissi**
E-j	**1318**	**Petrus (Pietro)**	**Portulan** (Viena)	**Fidonissi**

Înaintate de Kritzky superiorului său care, la rândul său, le-a înaintat arheologului H.K.E. Köehler, acesta publicându-le în cursul anului 1825Amintim, de asemenea, că în timpul celei de-a doua vizite pe Insula Şerpilor, 8 – 20 aprilie 1931 (prima vizită – 10 septembrie 1929), Răul I. Călinescu a fost însoţit de ing. N. Celac, acesta având misiunea de a întocmi o hartă amănunţită a insulei, ceea ce a şi făcut, aceasta însoţind lucrarea lui Călinescu R.I. (vezi: planul Insulei Şerpilor din cap. I şi bibliografia).

Nr. crt.	**Anul atestării**	**Autorul sursei cartografice**	**Sursa cartografică**	**Observaţii**
		Visconte		

15.	**1318**	**Petrus (Pietro) Vesconte**	**Portulan** (Veneţia)	**Fidonissi**
16.	**1320**	**Anonim**	**Hartă veneţiană**	**Fidonixi**
17.	**1320 (1322?)**	**Marino Sanudo**	**Hartă nautică**	**Fidonissi**
18.	**1339**	**Angellino Dulcert (Datorto)**	**Hartă nautică**	**Fedonixi**
19.	1367	Fraţii Piziganni	Portulan (Parma)	Nu o menţionează
20.	**1375**	**Anonim**	**Atlasul catalan**	**Pile Fidonissi**
21.	**1380**	**Anonim**	**Portulan**	**Fidonixi**
	S	**A**	**Atlas**	**Fid**

2.		**ec. XIV**	**nonim**	**Pinelli**	**onisi**
2 3.		**Sf. sec. XIV**	**A nonim**	**„Itinerarul grec”.**	**Fid onisi**
2 4.		**c ca. 1450**	**A nonim (**veneţian)	**Portulan**	**Fid onis**
2 5.		**C ea. 1452**	**A nonim (**italian)	**Portulan**	**Fid onixi**
2 6.		S ec. XV (prima jumătate)		„Codex Latinus Pansinus” (harta anexă)	Nu o menţionează
2 7.		**1 471**	**G razious B enincasa (Graţiosus)**	**Hartă**	**Fid onixi**
2 8.		**1 497**	**F reduti us din Ancon**	**Hartă**	**Fid onixi**

		a		
29.	**1497**	**Iehuda ben Zara**	**Hartă**	**Fidonixi**
30.	**1520**	**Giovanni Andreea Vavassore**	**Carta dell'Europa Centrale,** Venezia, după 1520	**ofidonia insula**
31.	**1529**	**Diego Ribera**	**Hartă**	**Fidonixi**
32.	1529	Gerolamo da Verrazano	Hartă	Nu o menţionează
33.	**1538**	**Contele Freducci**	**Hartă**	**Fidonixi**
34.	**1542**	**Baptist**	**Hartă**	**Fidonissi**

		a Agnese		
35.	**1542**	**Anonim (italian)**	**Hartă**	**Fidonissi**
36.	**1548**	**Anonim**	**Carta dell'Europa Centrale, intagliata da Antonio Salamanca.** Roma, 1548	**ofi donio insula**
37.	**1548**	**Giacomo Gastaldi**	**Carta della Polonia ed Ungheria,** Venezia, 1548	**l'isola fidonixi**
38.	**1562**	**Anonim**	**Hartă**	**Fe dunixe**

Nr.	**Anul**	**Autorul**	**Sursa cartografică**	**Observaţii**
	atestă	**sursei**		

ât.	**rii**	**cartografice**		
		(italian)		
39.	**1562**	**Giacomo Gastaldi**	**Carte della Moscovia.** Venezia, 1562	**l’isola Fidonixi**
40.	1562	Diego Homan	Hartă	Nuo menţionează
4L	**1566**	**Giacomo Gastaldi**	**Carta del Bacino Danubiano, incisa da Donato Bertelli,** Venzia, circa îl 1566	**Fidocusi**
42.	**1570**	**Abraham Ortel (Ortel**	**„Theatrum Orbis Terrarum” (**Antverpia	**Phidoniss i**

		ius)	e, MDLXX)	
43.	**1570**	**Anonimo**	**Carta dell'Europa, publicata de Giovanni Francesco Camocio.** Venezia, 1570	**Fidognisi** y[nsulla
44.	Cea. 1572	Anonim (italian)	Hartă	Nuo menţioneazăÎI
45.	**1572**	**Anonimo**	**Carte dell'Europa (**S.L., mă Venezia, 1572)	**Fidanissa**
46.	**1584**	**Iacobo Gastaldi (Castaldi)**	**Romaniae quam olim Thracia dicta** (harta nr. 22)	**Fidonisi** (în alte reproduceri apare **Fidony)**
47.	**1584**	**Giacomo**	**Carta della România.**	**Fidonisi**

		Gastaldi	Anversa, 1584	
48.	1586	Juan Marlines	Hartă	Nu o menţionează
49.	**1590**	**Abraham Ortheliii-Ortelius**	**Hartă**	**Leuce**
50.	**1595**	**Abraham Ortheliii-Ortelius**	**Hartă**	**Leuce**
51.	**Sf. sec. XVI**	**Anonim (italian)**	**Hartă**	**Fidonixi**
52.	**1606**	**Vicentius**	**Hartă**	**Fedunixe**

		Demetrius Volsciu s		
53.	**1626**	**John Speed**	**Hartă**	**Fidonixi**
54.	**1630**	**Petrus Kaerius**	**Vetus descriptio Daciarum nec non Moesiarum.** Mercatorhondius. Atlas. Amsterdam, 1630	**Leuce**
55.	**1655**	**Nicolas Sanson**	**Transilvania, Ţara Românească şi Moldova".**	**Ilanda**
56.	1683	Philippi Cluverii	Introduction în universam geographia	Apare fără nume

			m tam veteram, quam novam… et Tabulis Geographicis aucta studio et	
Nr. crt.	**Anul atestării**	**Autorul sursei cartografice**	**Sursa cartografică**	**Observaţii**
			opera Johannis Bunonis. Amstelaedami. MDCLXXXIII	
57.	1685	Nicolaum Visscher	Hartă	Apare fără nume
58.	**1696**	**Guillaume De l’Isle-**	**Hartă**	**I. Ilanada**

		Delisle		
59.	1721		Geschichte Atlas. Gotha. Justus Perthes (harta nr. 10: „Scwarzes Meer”)	Nu o menţionează
60.	**1759**	**Johan Baptista Homano**	**„Tabula Geographica. Despotatus Walachiae, Moldaviae”.**	**Ilanada**
61.	1774	Samuel Dunn	Harta: „Hungary and Transylvania with Moldavia and Walakia”.	Are conturul, cu aproximaţie
6	**1**	**Iv**	**Hartă**	**Nu**

2.	**812**	**an Danielov**		**me neclar**
3.	6 **1822**	**A. H. Brue**	**Harta „Turquire d'Europe".**	**I. des Serpents**
4.	6 1822 – 1829		Harta statistică rusă (privind Dobrogea)	Nu o menţionează
5.	6 1829 (1830?)		Harta rusă a Deltei Dunării	Nu o menţionează
6.	6 1856	E. Taitbout de Marigny	Atlas-Hidrographie de la Mer Noire… Triest, 1856	Redă insula şi Delta Dunării
7.	6 **1868**	**August Treboniu Lauria**	**„Charta Daciei moderne".**	**Insula Şerpilor**

		n		
68.	1872		Atlas universel d’histoire et de geographic, Paris, 1872 (harta nr. 62: „Russie d’Europe”.	Nu o menţionează
69.	**1876**	**Heinrich Kiepert**	**„Harta etnică a Europei Centrale şi de sud-est”.**	**Schlangen I. (turk. Juan Adasi, grieck Phidonisi)**
70.	1877 iulie	Hartley Charles A.	Sulina Mouth River Danube	Redă planul insulei
71.	**1886**		**Atlas-General Gotha: Justus Perthes** (harta nr.	**I. des Serpents**

			25)	
72.	1887	M.St.M. al armatei române	Harta Dobrogei (topografică)	Redă planul insulei la scara 1: 10.000
73.	**1899**	**Alexandru Cătuneanu, lt, cdor.**	**„Marea Neagră. Coasta României”.**	**Insula Şerpilor**
74.	**1903**	**Grégoire Danesco**	**Dobrogea (La Dobroudja). Étude de géographie**	**L’de des Serpent**
			physique et etnographique, Bucureşti, 1903	
7	**1**	**F.**	**Histor**	**Le**

5.	**929**	**W. Putzgers**	**ischer Schul-Atlas (Leipzig, harta anexa)**	**uce (Achillis I.)**
6.	**17931**	**Comisia Europeană a Dunării**	**Hartă**	**Ile des Serpents**
7.	**17955**		**Geograficeskii Atlas. Moscova**	**Zmeinâi (CCCP)**
8.	**17979**		**Malâi atlas mira. Moscova (harta nr. 37 – 38)**	**Zmeinâi (CCCP)**
9.	**17980**		**Haack geographischer atlas Gotha/Leipzig –**	**Zmeiny (între graniţele URSS)**

			harta nr. 55	
80.	**1981**		**Moldavskaia CCP (hartă)**	**O. Zmeinâi (CCCP)**
81.	**1985**		**Haack Weltatlas (harta 37 şi 67)**	**O. Zmeiny/ Zmeiny**
82.	**1985**		**Atlasul geografical R.S.R.**	**Nu o menţionează**
83.	**1992**		**Atlasul geografical lumii (apărut la Bucureşti! ...)**	**Nu o menţionează**

ANEXA B

INSULA ŞERPILOR (situaţia consemnărilor sale în cele 83 de surse cartografice analizate)

Nr. crt.	**Perioada analizată**	**Numărul surselor cartografice care:**			**total**
		O	**O**	**nu o**	

		conse mnează nomin al	**re prezin tă doar grafic**	**menţionează în nici un fel**	
1.	Până în secolul XIII	5	2	3	**10**
2.	Seco lul XIV	1 1		2	**13**
3.	Seco lul XV	5		1	**6**
4.	Seco lul XVI	1 8		4	**22**
5.	Seco lul XVII	5	2		**7**
6.	Seco lul XVIII	1	**1**	**1**	**3**
7.	Seco lul XIX	6	3	3	**12**
8.	Seco lul XX	8		2	**10**
1 GENERAL:	**TOTAL**	**5 9 (71,08 %)**	**8 (9,64 %)**	**1 6 2 8%)**	**9. (1 83 (100%)**

IV. INSULA LUI AHILE-MITOLOGIE ŞI ADEVĂR ISTORIC

HOMER (După François Chamoux)

1. AHILE – EROUL „ILIADEI” LUI HOMER ŞI AL TUTUROR GRECILOR

De o largă răspândire şi apreciere, atât în antichitate cât şi după aceea, până în zilele noastre, s-au bucurat marile epopei antice.

Termenul de „epopee” a fost utilizat de către grecii antici pentru desemnarea poeziilor cu temă eroică, ale căror versuri se refereau, de obicei, la marile războaie şi victoria unui popor.

În literatura universală, între cele mai cunoscute epopei se numără: „Anabasis” (istoria expediţiei lui Alexandru cel Mare) – scrisă de Flavius Arrianus, „Ahileiada” şi „Tebaiada”, ambele scrise de poetul roman Publius Papinius Statius (cca. 40 – 90), „Eneida”, scrisă de Virgiliu, „Ramaiana” şi „Mahābhārata” 224 şi, în fine, **„Iliada”** şi **„Odiseea”, ambele scrise de un poet genial.**

HOMER.

Ultimele două epopei, au servit drept model etic şi literar întregii civilizaţii greceşti din perioada arhaică şi până la sfârşitul ei şi, mai apoi, au fost transmise ca atare Romei. Ele au exercitat

asupra omului antic o înrâurire ce depăşeşte pe a oricărui poet din epocile care i-au urmat.

Despre Homer – cel mai vechi, cel mai mare şi mai cunoscut poet epic al Greciei antice225 – exista doar relatări legendare. Potrivit acestora, poetul ar fi fost fiul râului-zeu

224 Epopeile „Rāmāyana” (cca. 50.000 de versuri) şi „Mahābhārata” (cca. 215.000 versuri), caligrafiate pe foi de palmier, prin secolul VI î.Hr., în limba sanscrită clasică, au în cadrul civilizaţiei indiene, într-un anume fel, aceeaşi situaţie pe care o au „Odiseea” şi „Iliada” în civilizaţia greco-l aţină şi culturile la baza cărora acestea se află.

225 Nicio altă limbă, cu excepţia celei greceşti, nu poate oferi studiului o literatură atât de bogată, întinsă pe o perioadă de cca. 3500 de ani; din cei aproape 2000 de scriitori greci antici cunoscuţi nominal, Homer rămâne cel mai cunoscut şi preţuit; în marea ei majoritate această literatură a dispărut în urma celor trei mari încercări pe care le-a cunoscut moştenirea antichităţii: incendierea bibliotecii din Alexandria, înlocuirea volumen – ului de papirus cu codex-ul de pergament şi, în fine, criza Imperiului bizantin în perioada iconoclasmului (secolele VII-VIII).

Melitas, ar fi trăit în secolul al IX-lea î.Hr. Născut, potrivit uneia dintre tradiţiile ce se vehiculează despre el, la Smirna (astăzi Izmir – Turcia) – numeroase alte localităţi (Rodos, Salamina, Chios, Ithaca, Colofon, Kyme, los ş.a.) revendică a fi locul de origine al acestuia! – , el a

cutreierat ca rapsod legendar cetăţile greceşti, murind în cele din urmă pe insula Ios.

„Odiseea” (12.000 de versuri), asupra căreia nu ne vom opri în mod special, pentru noi românii rămâne interesantă, între altele, datorită discuţiilor privitoare la drumul parcurs de Ulyse (Odysseus), care ar fi trecut şi prin Marea Neagră.

Încă din secolul al II-lea, existau toate interpretările de bază asupra geografiei acestei epopei (teoriile ulterioare nefiind decât variaţii sau combinaţii): teoria Mediteranei, **teoria Mării Negre,** teoria atlantică (aşa numita Exokeanismus) şi teoria sceptică (potrivit căreia drumul lui Ulyse relatat de Homer n-ar avea nicio bază istorico-geografică).[178]

În ceea ce priveşte **„teoria Mării Negre”,** nu lipsesc susţinătorii prezenţei lui Ulyse în Marea Neagră. Strabon, a susţinut că *„Ulyse a ajuns până în Marea Neagră” 221.* Florentinul Angelo Maria Ricci (1740) a căutat A[haţia în Marea Neagră. Utilizând libertatea poetului, el a explicat modul în care a ajuns Odiseu din Marea Tireniană în Marea Neagră.[179]

În anul 1858, William E. Gladstone, a folosit metoda hărţii imaginare la teoria Mării Negre.

Karl Ernst von Baer a fost de părere ca Homer a cunoscut amănunte geografice precise

---

178 Vezi: Armin şi Hans-Helmuth Wolf, Drumul lui Ulise. Tunis-Malta-Italia în ochii lui Homer, Editura Meridiane, Bucureşti, 1981, p.lll.

179 Ibidem, p.117.

despre cele mai ascunse unghere ale Mării Negre.[180]

În fine, dintre susţinătorii teoriei Mării Negre, nu putem omite pe filologul Walter Kranz (1915) şi pe Otto Maass (1915).[181]

Cel mai cunoscut şi răspândit dintre poemele homerice – care, din epoca lui Aristotel (384 – 322) s-a transmis neschimbat până în zilele noastre – este „Iliada", monumentul literar şi mitologic fundamental al literaturii şi mitologiei greceşti.

Imensul poem compus în haxametri, numără cca. 17.500 de versuri, grupate în 24 de cânturi (rapsodii).[182]

Subiectul „Iliadei" se referă la războiul troian – care a avut drept cauză rivalitatea economică dintre primele triburi greceşti, aşezate fie în Grecia propriu-zisă (acheenii din Mycene), fie pe coasta asiatică a Mării Egee (eolienii din Troia) –, eveniment pe care toţi istoricii Greciei antice îl consideră real şi îl plasează în secolul al XII-lea î.Hr., între anii 11931184 î. Hr…

Legat de acest aspect, subliniem faptul că lucrări recente, de certă autoritate ştiinţifică,

---

180 Ibidem, p.122.

181 Ibidem, p. 128.

182 Poemul oferă primele ştiri scrise privind neamurile tracice, vorbind despre traci ca fiind meşteri iscusiţi dar şi, deopotrivă, buni luptători, subliniind participarea acestora la războiul troian (n.n.).

fixează războiul Troiei între mijlocul sec. XIII[183]

— Anul 1200 î.Hr.[184] („The New Encyclopaedia Britannica”. Vol. XI, 1992 – susţine – ultimele decenii ale sec. XIII î.Hr.)

Ceva mai rezervat, André Bonnard, un specialist de renume în problemele legate de civilizaţia greacă, scrie că acest război a avut loc *la începutul secolului al XII-lea*” î.Hr.[185]

Cercetători recenţi, referindu-se la perioada când a fost realizată „Iliada”, au apreciat că poemul în forma sa actuală, a fost creat în primele secole ale mileniului I î.Hr., la 300 – 400 de ani după războiul troian, (André Bonnard o plasează în sec. VIII î.Hr.) ea nefiind altceva decât un ecou îndepărtat al îndelungatelor strădanii ale neamurilor elenice de a-şi întemeia colonii.

Troia (Ilionul) a fost cetatea antică din ţinutul cu acelaşi nume, situată pe litoralul de nord-vest al Asiei Mici, pe colina Hissarlâk, aşezată între râurile Skamandros şi Simoendas. Ridicată în epoca preistorică, ea a acumulat de-a lungul timpului bogăţii extraordinare. Era apărată de ziduri înalte şi solide, iar citadela ei (numită „Ilion”) era considerată inexpugnabilă. Cu toate acestea, după un asediu de 10 ani, grecii au reuşit

183 Pearsall, Judy şi Bill Trumble, Editura The Oxford English Reference, Dictionary, Oxford şi New York: Oxford University Press, 1995, p.1544.

184 Webster’s Third New International Dictionary, Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc., Vol.III, 1986, p.2451.

185 André Bonnard, Civilizaţia greacă. I. De la Iliada la Panthenon, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, p.45.

s-o cucerească (unii plasând acest eveniment chiar către sfârşitul secolului al XXI-lea î.Hr.), după care au distrus-o complet.

Săpăturile arheologice făcute în zona anticei cetăţi de către Heinrich Schliemann (între anii 1872 – 1874), W. Dörpfeld (între anii 1891 – 1894) şi alţi specialişti în domeniu, au scos la lumină vestigiile ei, din diferite epoci de locuire, precum şi comori arheologice de mare valoare. Cercetările efectuate au arătat că la Troia s-au succedat – între mileniul III-sec. VI î.Hr. – nouă straturi de cultură; dintre acestea, stratul VII A, datat între 1350 şi 1200 î.Hr., aparţine Troiei homerice.

Acţiunea „Iliadei" nu acoperă decât o mică perioadă din cei 10 ani cât a durat războiul troian, ea rămânând peste timp poemul omului în război, al oamenilor destinaţi războiului de pasiunile lor dar şi de zei (Ares ş.a.). Acest poem în care moartea este omniprezentă, cântă dragostea de viaţă, dar şi onoarea fiinţei umane, mai preţioasă decât viaţa şi mai puternică decât zeii.

Pentru evenimentele care s-au petrecut în afara acestei perioade, a fost nevoie să se recurgă la **poemele din „Ciclul epic" – din care, potrivit lui Aristotel, fac parte poemele care gravitează în jurul epopeilor homerice** – între acestea numărându-se:

— **„Cipriile"** (11 cărţi, datând din secolele VIII-VII î.Hr., ca posibil autor fiind menţionat Homer, Stasinos din Cipru sau Higesias din Salamina) – în această epopee este vorba de

hotărârea lui Zeus de a uşura pământul mult prea îngreunat de numărul mare de oameni, prin provocarea unui război nimicitor între aceştia; sunt relatate evenimente colaterale celor descrise în „Iliada” şi anume: declanşarea războiului troian ca urmare a *„mărului de aur”* aruncat în timpul ospăţului de supărata Eris, cea neinvitată la nunta părinţilor lui Ahile (Peleu cu Thetis), arbitrajul lui Paris (şi declararea precum cea mai frumoasă a Afroditei); răpirea preafrumoasei Elena; constituirea forţei expediţionare la Aulida; jertfirea Ifigeniei de către propriul părinte, din cauza unei greşeli a acestuia; abandonarea lui Filoctet, cel muşcat de şarpe, pe insula Limnos; debarcarea Aheilor la Troia şi primele lupte angajate de greci cu troienii;

— **„Aithiopis” („Acthiopidia” – „Etiopicele”**5 cărţi, autorul lor fiind poetul epic grec Arktinos – Arklinios – din Millet) – poemul începe de unde „Iliada” se încheie, cu lupta lui Ahile cu Pentesileea, regina amazoanelor, cu regele Etiopei; moartea lui Ahile şi ceremoniile funerare; disputa dintre Aiax şi Ulyse pentru armele eroului, încheiată cu sinuciderea celui dintâi;

— **„Iliupersis” („Distrugerea Ilionului”** – 2 cărţi, 9.500 de versuri, scrise de acelaşi Arktinos) – continuă „Aithiopis” şi are ca temă „strategia” aheilor (viclenie, a cărui artizan a fost Ulyse) de a construi un mare cal din lemn (celebrul „cal troian”); episodul cu Laokoon şi fii săi; minciuna

rostită de Sinonas şi inducerea în eroare a troienilor; dezastrul cetăţii Troia după cucerire, jaful, măcelul ş.a. care au avut loc, încheindu-se cu salvarea lui Eneas, fuga şi stabilirea acestuia în Italia;

— **„Mica Iliadă”** (scrisă de poetul epic grec Leshes din Lesbos – sec. VII î. Hr?) – descrie lupta dintre Aiax şi Ulyse; primirea entuziastă de către troieni a „calului troian”, apoi căderea Troiei;

— **„Nostoi” („Întoarcerile”** – 5 cărţi, scrise de Hagias/Aghios din Trizinos) – descrie „necazurile” de care au avut parte grecii la întoarcerea acasă, respectiv pedepsele trimise de zei necredincioşilor; întoarcerea liniştită acasă a lui Nestor şi Idomeneu, cei mai credincioşi dintre grecii participanţi la războiul troian; se încheie cu relatarea uciderii lui Agamemnon şi cu răzbunarea lui Oreste – împotriva lui Egistos şi a Clytemnestrei – pentru uciderea tatălui său;

— **„Homeri paralipomena” („Supliment la Homer”** – 14 cărţi, scrise de poetul Quintus din Smirna – sec. IV-V e.n?) – continuă „Iliada” după moartea lui Hector;

Pentru ecoul avut de personalitatea şi faptele lui Ahile în literatură, muzică şi artele plastice, amintim: „Ahileiada” – tragedie de poetul roman Publius Papinius Statius (cea.40 – 90); „Ahileide” – poem de Goethe; „Pentesilea” – tragedie de H. von Kleist; „Ahile în Scir” – operă de Legrentzi; „Ahile şi Polixenia” – libret de operă de Jean Galbert da Campistron, pe muzică de Sully şi Collasse; „Ahile

în Scir” – melodramă de Pietro Metastasio; o melodramă de Giovanni Paisiello; un balet pantomimă, semnat de Luigi Cherubini; „Ahile la asaltul Troiei” – operă de Domenico Cimarosa ş.a. În artele plastice, amintim: „Despărţirea lui Ahile de Bryseis” – frescă la Pompei; „Ahile şi Ajax” – frescă la Muzeul etrusc al Vaticanului; „Ahile la Scyros” – bronz, Lu vru; picturile semnate de Giulio Romano, Eugène Delacroix, Rubens, Dominique Ingres, François Gérard, J.B. Régnault, ş.a; Sculpturile semnate de François Rude ş.a.[186]

„Iliada” descrie faptele de arme petrecute la Troia – Tpoirj (IXioc – Ilion) în cel de-al zecelea an al războiului troian, pe durata a 51 de zile.

Faptele descrise se circumscriu campaniei greceşti de pedepsire a insultei generale ce le-a fost adusă prin răpirea de către Paris (cel de-al doilea dintre fiii lui Priam, regele Troiei) a Elenei, preafrumoasa soţie a regelui Spartei Menelau şi a tezaurului aceluiaşi rege.

După primele versuri ale epopeii, **subiectul acţiunii îl reprezintă cearta dintre Ahile şi Agamemnon**[187]

---

186 Apud George Lăzărescu, Dicţionar de mitologie, Casa Editorială Odeon, Bucureşti, 1992, p.26.

187 Cea mai înaltă căpetenie şi comandant al tuturor grecilor care luau parte la războiul împotriva Troiei. Era primul născut al lui Atreu, fratele regelui Spartei, Menelau şi soţul Clytemnestrei, sora frumoasei Elena. Rege peste Micene şi peste o mare parte din Peloponez, Agamemnon era cel mai puternic dintre regii greci.A fost asasinat de nepotul său Egisthos (ajutat de Cl y temnestra),fiind ucis la rândul său de

survenită ca urmare a faptului că cel de-al doilea i-a răpit-o pe Bryseis, o frumoasă prizonieră ce-i fusese dăruită de oştire. (Frumoasa Bryseis era fiica lui Bryseus, regele telegilor. Se spune că ea a fost preoteasă în Lymissos, de unde a fost luată în captivitate pentru a-i fi dăruită lui Ahile[188]

În timp ce lui Agamemnon i-a fost dăruită o altă prizonieră luată tot din Lymissos, Hryseis. Atunci când Agamemnon a fost nevoit să o înapoieze pe Hryseis tatălui ei, preot al lui Apollo, pentru a-l îndupleca pe zeu, acesta a luat cu forţa de la Ahile pe Bryseis. Ahile s-a supărat puternic, considerându-se grav jignit, motiv pentru care a refuzat să mai ia parte la luptele grecilor. De abia după moartea lui Patrocle şi revenirea în luptă a lui Ahile, Agamemnon i-a înapoiat-o pe Bryseis.)

Acest episod ales de Homer, este cel care dă întregului poem unitatea de acţiune, epopeea narând „mânia lui Ahile", prezentă de-a lungul întregii acţiuni.

Ca urmare a acestei grave jigniri aduse lui **Ahile – eroul principal al „Iliadei"** – de către căpetenia aheilor (poemele homerice desemnează pe greci sub numele de ahei-akhaioi – n.n.), acesta refuză să mai ia parte la război.

Ahile, o întruchipare a forţei şi tinereţii (avea cca. 27 de ani), sfidat de gestul lui Agamemnon,

---

Oreste, fiul lui Agamemnon.

188 G.A.Maraveleas scrie că atunci când Ahile a cucerit Hryseis a luat în captivitate pe Bryseis (pe care a păstrat-o pentru el) şi pe Hryseis (pe care a dăruit-o lui Agamemnon).

izbucneşte în ameninţări, forţa sa afirmându-se cu orgoliu, lucru relevat şi de lungul jurământ pe care-l face de a nu mai lupta, jurământ din care (selectiv) citǎm:

„Jur pe toiagul acesta, ce nu mai dă frunze şi ramuri.

Nici înverzi-va, odată ce trunchiu-i rămase pe munte şi o secure-l ciopli, netezindu-l de foi şi de coajă.

Care toiag la judeţ e purtat de fruntaşi în Ahaia Spre apărarea dreptăţii şi-a legilor date de Zeus – Şi jurământul amar o să-ţi fie; veni-va o vreme când după Achille la luptă cu toţii ofta-vor acheii.

Nu vei putea să le-ajuţi, când droaie pica-vor sub arme. Cruntului Hector, şi – adânc te va roade necazul că astăzi Nesocotit – ai pe cel mai de frunte viteaz din Ahaia”.

Astfel răstindu-se Achille trânti la pământ cu mânie Schiptrul în aur ţintat şi îndată se puse pe scaun. „[189]

Mânia şi deopotrivă jurământul lui Ahile, nu este reflectarea disperării unui îndrăgostit despărţit de iubita sa, nu este nici lăcomia unui hrăpăreţ căruia i se ia o parte din prada sa, este însă, întâi şi întâi de toate, pornirea unei fiinţe extrem de orgolioase, umilite în faţa întregii oştiri de un gest care, la aceea vreme, nu putea fi socotit decât ca o adâncă jignire.

---

189 Ibidem, p.60-61.

În rugămintea pe care Thetis i-o adresează lui Zeus şi care, într-un anume fel, condiţionează desfăşurarea evenimentelor ulterioare, se revine asupra acestui motiv:

„Dacă vreodată cumva între zei ţi-am slujit, o Părinte.

Fie cu graiul ori fapta, te rog împlineşte-mi dorinţa:

Cinste dă fiului meu, care scris e să moară sărmanul Mai timpuriu decât alţii, şi totuşi Atrid Agamemnon L-a înjosit mai deunăzi şi silnic luatu-i-a darul.

Tu dar înalte cinsteşte-mi-l, Olimpiene-nţelepte;

Fă ca troienii pe-ahei să-i tot biruie până ce aheii Cinste arăta-v or feciorului meu şi spori-i-vor mărirea"[190]

La începutul cântului I, jignirea adusă eroului şi promisiunea făcută de Zeus mamei eroului, că îi va prilejui acestuia o „satisfacţie" răsunătoare, dezlănţuie asupra aheilor un întreg lanţ de nenorociri – molima răspândită de Apollo, trei înfrângeri în câmpie, sub zidurile Troiei, de fiecare dată mai dezastruoase. Mai mult, din asediatori permanenţi, aproape 10 ani, ei ajung la rândul lor, asediaţi. Troienii îşi instalează pentru prima oară tabăra de noapte în câmpie, grecii fiind siliţi a-şi ridica în fugă o tabără întărită care, şi aceasta, nu are o soartă strălucită, fiind forţată de troienii

190 Homer, Iliada. în româneşte de G.Murnu,Bucureşti,! 955,p.22 (Introducere).

conduşi de Hector, cel mai valoros dintre fii lui Priam. Acestea sunt momentele războiului în care troienii plănuiau să dea foc vaselor greceşti, să arunce armata greacă în mare.

În cântul IX este prezentată încercarea, neizbutită, a regelui Mycenei de a obţine îmbunarea fiului lui Peleus, demers care agravează situaţia grecilor, sporind mult tensiunea aşteptării. În fine, în cânturile XVIII ŞI XIX, evenimentul neprevăzut al morţii lui Patrocle înfrânge îndărătnicia lui Ahile, starea lui sufletească determinându-l să reintre în focul luptelor, să-l ucidă pe Hector şi, totodată, să grăbească propriul destin al învingătorului.

Întreaga arhitectură a epopeii este întemeiată pe un motiv central – starea de suflet al lui Ahile – şi „acest motiv creează unitatea de interes a Iliadei, nu atât în înţelesul unei legături exterioare între întâmplările ce o compun, cât, mai ales, în accepţia unei subordonări a evenimentelor faţă de zbuciumul protagonistului, trecut în răstimpul câtorva zile, de la dezlănţuirea de ură izvorâtă din orgoliul rănit, la dezlănţuirea de durere pricinuită de moartea celui mai bun prieten al său, pentru a culmina – în admirabilul cânt al răscumpărării lui Hector – cu mila ce-l covârşeşte la vederea suferinţei lui Priam, sfâşietoare întrupare a durerii de părinte, exemplu grăitor al fragilităţii fericirii hărăzite de zei nemuritorilor \[191]

191 Ibidem, p.19.

Epopeea relevă faptul că un destin mai blând i-a îngăduit lui Ahile să aleagă între o lungă viaţă obscură sau o moarte timpurie, aureolată de glorie:

„Maică-mea T[hletis, zeiţa, mi-a spus-o demult şi mi-o spune Sorţi îndoite mă poartă pe căi osebite spre moarte.

Dacă la Troia statornic rămân şi mă-ncaier sub ziduri.

N-o să mă-ntorc înapoi, dar slava-mi în veac o să fie;

Iar dacă eu voi ajunge acasă în scumpa mea ţară.

Pierde-voi slava cea mare, dar îndelungate-o să-mi fie Zilele, nu mor de moarte prea repede şi timpurie… „[192]

Adevărata acţiune a „Iliadei” se desfăşoară astfel în conştiinţa eroului, desfăşurarea conflictului greco-troian oferindu-i în ultimă instanţă doar prilejul de a alege între două pasiuni: „Că Ahile e un războinic, nu-i desigur o întâmplare: în lumea epopeii, luarea aminte a poetului n-ar fi putut merge spre un alt tip de om. Dar faptul că adversarul lui Hector e cel mai viteaz dintre greci reprezintă mai puţin interes decât împrejurarea că e pus în situaţia de a alege între dragoste şi răzbunare, între glorie şi moarte”.[193]

---

192 Ibidem, p.22.

193 Ibidem, p.19.

În fine, dăruirea de sine răscumpără „mânia”: preţul plătit e moartea, iar conştiinţa jertfei îmbracă în melancolie cuvintele eroului către Liacon:

„Mori şi tu, frate, şi taci. De ce te mai vaieţi zadarnic?

Doar a murit şi Patrocle, şi ce eşti tu faţă de dânsul?

Cată la mine şi vezi ce mândru sunt eu şi ce mare;

Tata mi-i Domn şi viteaz, iar mama zeiţă, şi totuşi.

Vai, şi pe mine m-adulmecă moartea şi soarta Nebiruită pe veci. Dimineaţa, namiază ori seara Are să fie o vreme, când unul şi mie-o să-mi curme Firul vieţii, cu lancea lovindu-mi-aci ori cu arcul...
”[194]

Acţiunea „Iliadei”, exact de unde aceasta se termină, **este continuată în „Aithiopis” („Acthiopidia”),** aceasta încheindu-se, la rândul său, cu lupta dintre Ahile şi regina amazoanelor, ceremoniile funerare şi întrecerile grecilor cu acest prilej, disputa dintre Ajax şi Ulyse pentru armele lui Ahile şi descrierea sinuciderii celui dintâi.

Subiectul acestor consideraţii pe marginea „Iliadei” şi a eroului său principal, impun de la sine, câteva sublinieri legate de „biografia” lui Ahile.

---

194 Ibidem, p.22.

Se spune că Nereus, zeul mărilor (predecesor al lui Poseidon), a avut de la soţia sa Okeanida 50 de fiice (nereide) între care cea mai frumoasă a fost Thetis. În mitologia greacă, ea a fost *zeiţa „cu picioarele de argint”* (Iliada, I, v. 538), o divinitate mutantă, nepoată a unei alte cunoscute zeiţe, Tethys.

De Thetis s-a îndrăgostit orbeşte regele cetăţii Ftihia (Phthia) din Thessalia, Peleus244, pe când se afla în campanii de represalii în ţinutul Iolkos245. Pentru a scăpa de el, ea s-a ascuns mereu, prin metamorfozare luând înfăţişarea a diverse fenomene (apă, furtună, foc) sau animale (leu, tigru, şarpe). Nici unul dintre aceste tertipuri n-a dat rezultate, totul sfârşindu-se prin cucerirea şi îndrăgostirea acesteia de Peleus.

Hera, care o iubea foarte mult, ea fiind cea care o crescuse de fapt, a dat-o de soţie lui Peleus (un muritor – ei kon – care era întru totul asemenea zeilor). La nunta celor doi, serbată pe vârful cel mai înalt al muntelui Peleion, în măreţul palat al înţeleptului centaur Hiron, au luat parte toţi zeii şi zeiţele, cu excepţia lui Eris. (Venerarea lui Thetis ca zeiţă246, a fost practicată în multe dintre cetăţile greceşti, îndeosebi în Thessalia. Ei i-au fost dedicate temple în Sparta, Erithreea şi Crotona; statuia acestei zeiţe, aflată cândva în templul din Sparta, păstrându-se până în zilele noastre la Gythios).

Fructul iubirii celor doi – Thetis (gr. Θέτις) şi Peleus – a fost **(semizeul) Abile (Αχιλλεύς).247**

244 N. Densuşianu, (op. cit., p.70) a susţinut că Peleu era rege *„peste poporul pelasg al mirmidonilor*".

245 Acest rege legendar, fiul lui Ea c, regele Eginei, şi al nimfei Endeide, fiica lui Chiron, înainte de căsătoria cu nereida Thetis a mai fost căsătorit cu Antigona. La nunta lui cu Thetis, Eris a adus faimosul măr de aur cu inscripţia *„Celei mai frumoase*", cauză a discordiei dintre zeiţele prezente. La ceva timp după naşterea lui Ahile, mama lui s-a întors la surorile ei, iar Peleu a fost detronat, având parte de o bătrâneţe jalnică.

246 Divinitate marină, cea mai cunoscută dintre nereide, de o frumuseţe rară, a fost curtată de Zeus şi Poseidon. Cu acordul lui Boreas zeii au hotărât să o mărite cu muritorul Peleu. La nunta lor au participat toţi zeii, exceptând-o pe Discordia, pe care au uitat s-o invite; aceasta este cea care a introdus între zeiţe" *mărul discordiei* Paris, în rol de arbitru, a ales-o precum cea mai frumoasă pe Afrodita, gest care a provocat răpirea Elenei şi declanşarea războiului troian.

247 Cel mai viteaz dintre greci (conform lui Homer), apare cu numele transcris şi sub o altă formă: **Akhilleus, Ahilleus** ş.a. Vezi: "** **Enciclopedia civilizaţiei greceşti,** Editura Meridiane, Bucureşti, 1970, p.35 – 36.

Akhilleus (După Enciclopedia civilizaţiei greceşti, 1970) (Gr. Akhilleus, Ahilleus apare redat în latină prin Achillesfr. Achille, it. Achille, se Aquiles, magh. Achilles, bg. Ahil, Ahilei, rus. Ahill-ii).

Patria lui este considerată Ahaia Phthiotis[-ida], o porţiune a Phthiotidei, unul dintre

ţărmurile Thessaliei (populată de eolieni), situată între golful Mali ac şi golful Pelasgic.[195]

După naştere, mama sa l-a cufundat în legendarele ape ale Styx-ului (râul infernului) pentru a-l face invulnerabil, dar călcâiul de care l-a ţinut la cufundare – călcâiul stâng, *„călcâiul lui Ahile"* – a rămas neudat.[196]

A fost crescut şi instruit (în meşteşugul vânătorii, în arta războiului, în morală ş.a.) de Hiron (Chiron), cel mai înţelept dintre centauri, care pentru a-i dezvolta forţa l-a hrănit cu măduvă de leu, iar la maturitate i-a oferit în dar o lance vrăjită.

Mama sa, Thetis, care aflase de prezicerea prezicerea lui Kalhas (Calchas), că Ahile va muri în războiul împotriva Troiei, pentru a nu lua

Thetis parte la acest război, l-a ţinut ascuns o perioadă la curtea regelui dolopilor Lycomedes din Scyros. Aici a stat deghizat în femeia (sub numele de Pyrrha), printre fiicele regelui, perioadă în care, cu una dintre acestea, Deidamia,

---

195 Pentru opiniile privind o posibilă origine pelasgică sau tracică a lui Ahile, vezi: Radu Stan Carpianu, op.cit., p.86-87 (n.141). Leo Diaconul spunea că Ahile a fost de origine scitică (C. Brătescu, C.Lăzărescu, op.cit., p.262).

196 Vezi: Victor Kernbach, op.cit., p.21.

s-a căsătorit în secret şi a avut un fiu (Neptolemus, alte surse folosind numele de Neoptolem, Pyrrhus şi Pims).[197]

Grecii neputând cuceri Troia fără ajutorul lui Ahile, l-au însărcinat pe Odysseus (Ulyse) să-l aducă înapoi. Ulise l-a dat de gol, ca bărbat, printr-o stratagemă simplă: i-a arătat nişte bijuterii, între care a pus şi o sabie deosebită; aşa-zisa „prinţesă" a uitat de bijuterii şi a ales sabia, ceea ce l-a dat de gol.

În urma acestui vicleşug, el a plecat la Troia, în calitate de comandant al mirmidonilor (calitate

197 Vezi: Anca Bălăci, Mic dicţionar de mitologie greacă şi romană, Ediţia a Il-a, Editura Mondero, Bucureşti, 1992, p.l6;Arthur Cotterell, Dicţionar de mitologie, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2002, p.170.

pe care i-o subliniază şi cronicarul bizantin Malalas).

La despărţire, în momentul plecării flotei din Aulis, Thetis îi dăruia caii lui Poseidon şi armele sacre confecţionate de Hephaistos.[198]

Cel mai bun prieten i-a fost Patrocle, fiul argonautului Menitios şi al Sthenelei. Au crescut împreună, amândoi au participat la războiul troian, găsindu-şi sfârşitul în faţa cetăţii Troia.

Primul dintre ei va muri Patrocle, ucis de Hector, primul dintre cei 50 de fii ai lui Priam.

Orbit de durere – care îl readucea la viaţă şi acţiune –, dorind să-şi răzbune prietenul drag, reintra în luptă dezlănţuit, săvârşind numeroase şi răsunătoare fapte vitejeşti.

În cursul celei de-a IV-a bătălii pentru Troia, el va ucide pe Penthesileia (regina amazoanelor), pe Memnon (fiul zeiţei Eos), pe mulţi

Amforă de Exekias (sec. VI î.Hr.) reprezentând pe Abile şi pe amazoana Penthesilea în lupta din faţa Troici (După Diodor din Sicilia) alţii şi, în cele din urmă, pe Hector[199]

---

198 Gheorghios A. Maraveleas, Războiul troian, Editura Militară, Bucureşti, 1993, p.295.

199 Fiul Hecubei şi al lui Priam, regele Troiei. S-a căsătorit cu Andromaca, căsătorie din care s-a născut Astyanax. Oracolul prezisese că atâta timp cât el va rămâne în viaţă, Troia va rezista atacurilor grecilor, acesta fiind de altfel şi motivul pentru care a fost numit comandant al armatei troiene. în timpul luptelor l-a ucis pe Patrocle, s-a luptat cu Ajax şi Diomede, a incendiat flota grecilor ş.a.; prin curajul său deosebit a întârziat cu 10 ani cucerirea şi distrugerea Troiei.

cel mai viteaz dintre fii lui Priam (deşi fusese avertizat de două ori că dacă îl va ucide pe Hector, va muri şi el…).

Înaintea luptei cu Abile, Hector îi propunea acestuia un ultim pact, uman şi rezonabil, deşi ştia că aceasta era ultima luptă pentru el. În fapt, propunerea în sine este **rugămintea cea mai sfâşietoare care există în Iliada:**

„Dar o-nvoială să facem, pe zei să chemăm, că doar ei sunt Martorii noştri mai buni şi mai siguri chezaşi ai tocmelii.

N-am să-mi bat joc nebuneşte de tine, de-o fi să-mi dea Zeus Slavă să birui şi capul să-ţi pun. Numai armele tale Am să le prad, o Achille, şi da-voi acheilor trupul.

Fă şi tu astfel cu mine…”.[200]

Abile respinge propunerea (rugămintea) cu brutalitate:

„Nu mă ruga pe părinţi şi nici pe-a mea viaţă, tu câine.

Cum nu sunt fiară cu însumi bucăţi să te rup şi cu poftă Carnea ta vie s-o-nghit, să răscumpăr cruzimile tale.

De asta şi nimenea n-are să-ţi apere tigva de colţii Câinilor, chiar dacă daruri de zeci de ori, ba şi mai multe Mi s-ar aduce pe-aici, la cântar şi mi-ar fi juruite şi altele, nici dacă însuşi părintele-ţi Priam cu aur Trupul tău ar cumpăni să-l cumpere…

---

200 Homer,op.cit.,p.69.

Au să te-nfulice-ntreg doar câinii şi corbii pe tine”.[201]

Abile şi-a încheiat răspunsul cu remarca „Nu ne este îngăduit să ne iubim, eu şi cu tine”!

Lupta corp la corp, dintre Hector şi Abile, constituie punctul culminant al „Iliadei”.

Părăsit de zei, Hector este lovit mortal de către Abile, trupul celui mort fiind legat de carul de război al învingătorului şi târât de trei ori prin pulberea din jurul cetăţii Troia:

„Pulbere-nvolbură pe tăvălit, iar de o parte şi alta Pletele-i negre se lasă pe jos şi în colb îi e capul Plin de mândreţe adineauri, dar care, din voia lui Zeus.

Batjocorit de duşmani, este-acum în ţară la dânsul Ahile dovedea încă odată că pasiunile puternice şi le potolea prin acţiuni puternice. Pasiunea pentru el era o obsesie, de care nu se putea elibera decât prin intermediul acţiunii. Înlănţuirea pasiune – suferinţă – acţiune, iată una dintre trăsăturile definitorii ale personalităţii sale complexe.

Poemul se încheie cu tulburătoarea scenă în care regele Priam vine în cortul lui Ahile să-l roage să-i lase corpul nefericitului său fiu, pentru a-i oferi toate onorurile funerare.255

---

201 Ibidem,p.64.

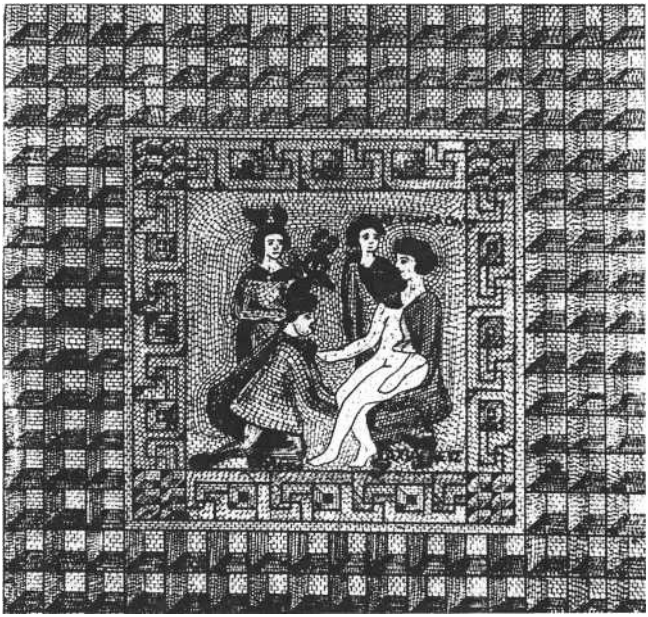

Implorarea lui Ahile de către Priam, pe un mozaic de la Sarmizegetuza (După Mihail Macrea, 1969)

Umil, Priam cade în genunchi şi *„sărută mâinile ucigaşe care i-au omorât atâţia fir.* El îi vorbeşte lui Ahile de tatăl său, care se bucura la

255 în anul 1823, în afara incintei fortificate a oraşului Ulpia Traiana, au fost descoperite două mozaicuri de o remarcabilă valoare artistică. Primul dintre ele reprezenta „Judecata lui Paris”, iar cel de-al doilea, legat direct de subiectul nostru, Implorarea lui Achile de către Priam” (numele personajelor apărând scrise în limba greacă). Vezi: Mihail Macrea, **Viaţa în Dacia romană,** Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969, p.358.

gândul că fiul său trăia. Ahile a fost profund

mişcat de amintirea tatălui său. Ridică încet pe Priam din colbul cortului său, împreună încep să plângă, fiecare pentru morţii săi.

Ahile promite îndureratului tată restituirea trupului lui Hector, promisiune îndeplinită mai apoi.

Aşa se sfârşeşte „Iliada", printr-o scenă de o extremă şi tulburătoare frumuseţe, printr-un gest de un profund umanism.

În privinţa căderii cetăţii Troia, lucrurile sunt astăzi cunoscute, la cucerirea ei un aport deosebit aducând asprul erou al pasiunii şi gloriei, Ahile. (în celebrul „cal troian" s-au aflat atât Ahile cât şi fiul său Neptolemus).

Aşa au pierit, după cum scrie Eschil, *„altarele, templele şi populaţia"* Troiei.

În „Iliada" nu se descriu deloc împrejurările morţii lui Ahile. La rândul ei, „Odiseea" (XXIV,36) ne dezvăluie doar faptul că (şi) el a căzut la Troia.

Moartea lui Hector – pentru care Homer a nutrit o simpatie cu totul specială – a fost în cele din urmă răzbunată de Paris[202]

cel de-al doilea fiu al lui Priam cu Hecuba. Acesta a primit o săgeată otrăvită din partea lui Apollo, care i-a divulgat şi singurul punct vulnerabil al lui Ahile (călcâiul[203]

---

202 Alte surse susţin varianta uciderii lui Ahile de către Apollo deghizat în Paris! Vezi : Jean Vertemont, op.cit., p.37.

203 Călcâiul "e un fel de bază a fiinţei umane, de unde credinţa, la multe popoare, că, în momentul morţii sufletul părăseşte corpul prin călcâi. E şi semnul slăbiciunii, al vulnerabilităţii

piciorului stâng), acelaşi Apollo dirijând săgeata mortală plecată din arcul lui Paris spre singurul loc care putea aduce eroului moartea[204]

Aşa a sfârşit din viaţă Ahile[205]

cel care nu s-a gândit niciodată la moarte, pentru care aceasta nu exista.

Ajax (primul apărător al grecilor după Ahile) şi subtilul Odysseus (Ulyse)[206]

sunt cei care au reuşit să smulgă trupul lui Ahile din mâinile troienilor şi să-l aducă în tabăra grecilor, sfârşind prin a se certa între ei pentru armele eroului decedat.

Funeraliile celui mai viteaz şi mai iubit dintre eroii greci au durat, potrivit literaturii antice, 17 zile. În cea de-a 18-a zi, trupul său a fost dat flăcărilor, dar acestea n-au avut parte de el, Thetis, îndurerată să mamă, luând de pe rugul

---

umane (călcâiul lui Ahile) şi tot el este poarta de intrare a morţii Vezi : Ivan Evseev, Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale. Ediţia a Il-a, revăzută şi adăugită. Editura Amarcord, Timişoara, 2001, p.30.

204 La rândul său, a murit tot în războiul troian,fiind ucis de Filoctet.

205 Fiul lui Ahile, Neptolemus, va căuta ca să răzbune moartea tatălui său, astfel că după căderea Troiei va fi cel care va curma viaţa lui Priam.

206 Odysseus (Odiseu) - Ulyse la romani - rege în Ithaca (în Marea Ionianã), a luat parte la războiul troian, în cursul căruia a dobândit titlul de “Sisyphides” pentru planurile sale ingenioase (cel mai de succes fiind celebrul cal de lemn - “calul troian”); după căderea şi jefuirea Troiei, el şi-a început călătoria spre casă (Ithaka), spre credincioasa sa soţie Penelopa, acest drum plin de peripeţii, constituind subiectul celuilalt poem al lui Homer - “Odiseea”.

sacru trupul fiului iubit.

Aşa a sfârşit semizeul Ahile. Era un sfârşit glorios care marca, totodată, un nou început.

2. „INSULA LUI ACHILLE” – ACHILLEA. TEMPLUL ŞI CULTUL EROULUI

„Iliada” nu prezintă în nici un fel împrejurările morţii lui Achille, iar „Odiseea”, la rândul ei, este destul de săracă în informaţii legate de acest tragic eveniment, consemnând doar următoarele (XXIV, 36): Achille a căzut la Troia, după care, pregătit conform ritualului vremii, a fost ars pe rug, osemintele sale (împreună cu ale lui Patrocle) fiind puse într-o urnă de aur, aceasta aşezată pe ţărmurile Helespontului (Dardanelelor), peste urnă ridicându-se un mare tumul, pentru a putea fi văzut din depărtări şi cinstit – atât de către contemporani cât şi de viitorime – aşa cum se cuvenea marelui erou grec.

La fel ca şi în cazul naşterii, **locul mormântului său a constituit un (alt) motiv de dispută,** atât între autorii antici, cât şi între istorici de mai târziu[207]

În antichitate au circulat două versiuni privind locul unde se aflau îngropate

207 Legat de un alt mort celebru, Ovidiu, care şi-a trăit ultimii ani ai vieţii (9-17 d.Hr.) la Tomis, respectiv locul înmormântării lui, izvoarele literare târzii, din epoca Renaşterii, oferă două ipoteze: prima, după care tomitanii l-ar fi înmormântat la poarta cetăţii Cânte oppidi portant”), iar a doua care susţine că “Mormântul lui Ovidiu se află pe o insulă din Pont”! (Cf. “Viaţa lui Dante”, de Giovanni Boccacio).

osemintele (cenuşa) eroului: prima a fost susţinută de către **Homer** – potrivit căruia Ahile a fost **înmormântat pe câmpia Troiei,** nu departe de ţărmurile Helespontului, iar cea de-a doua, a fost susţinută de către cel mai important poet ciclic – întregitorul „Iliadei" – **Arktinos din Milet** – potrivit căruia într-adevăr, Ahille a căzut la Troia, dar **cenuşa** acestuia **a fost dusă şi înmormântată în insula Leuké (Albă).**

Arktinos din Milet (Acthiopidia,15) – informaţiile sale fiind reluate de către Proklos în a sa „Chrestomaţie" – era fără echivoc, scriind că în cea de-a 18-a zi a funeraliilor eroului, *„Thetis luând de pe rug pe **fiul său Achille, îl duse în insula albă**"*[208]

unde acesta a început o nouă existenţă.

Evident, susţinătorii uneia sau alteia dintre cele două versiuni, n-au lipsit.

Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, **IV.26** şi **27**) scria cu convingere că „**insula lui Achille,** [era, este] **vestită pentru mormântul acestui erou**" („insula Achillis, tumulo ejus viri clară… nec ulla avis în Ponto insula qua sepultus est Achilles, sacratam ei aedem…").

Tot în acelaşi secol **I, Pomponiu Mela** (De Situ Orbis, **ÎI.7**), scria că „Leuce, (…) poartă numele de Achilleia, **fiindcă aici Achille a fost îngropat**" („Leuce… parva admodum, et quod ibi Achiles situs est, Achillea cognomine").

---

208 Photius, cod. 239, în: C. Müller, op.cit, p.397.

Aceeaşi informaţie o vom regăsi la **Flavius Arrianus, Marţianus Capella** ş.a.

Dintre istoricii greci contemporani, care au abordat acest subiect, amintim pe **G.A. Maraveleas,** care scrie că Achille **99A fost înmormântat cu onoruri şi mare cinste de către greci**, **pe insuliţa Leuka din Pontul Euxin** (…) a fost ridicat în cinstea lui un templu măreţ. Conform tradiţiei, mormântul mai exista în epoca lui Alexandru cel Mare (…).[209]

Dintre autorii români, care au acceptat sau susţinut acest punct de vedere, cel mai înfocat susţinător a fost – şi rămâne – istoricul **Nicolae Densuşianu** care, în cunoscuta lucrare „Dacia preistorică”, are un capitol special dedicat acestui subiect, intitulat sugestiv **„Tumulul sau mormântul lui Achille din insula albă (Leuce)”.2.4**

Să vedem în continuare ce spun câţiva dintre adversarii acestei versiuni.

La cumpăna dintre secolul **I** î.Hr.

— **I** d.Hr., **Strabo** (Geograph! a, **XIII. 1.32)** – fără a pomeni de mormântul sau înmormântarea eroului! – , nota faptul că „***Ahile are în Sigeion***[210]

---

209 G.A. Maraveleas, op.cit., p.268.

210 Ienischehr (Ieni-Şer), oraş şi promontoriu al „Troadei”. Despre un Achilleion la nord de Leuké vorbea Strabon (Geografia, III, XI.2.6.), arătând că aici „se află templul lui Achille”. Ca localizare, Achilleion era situat la 24 km nord-est de Kerci, la rădăcina limbii de pământ Severnaia, unde acest templu nu a fost identificat cu certitudine.

şi templu şi monument

Patrocle[211]

şi Antilochos[212]

numai monumente. Troienii aduc jertfe tuturor acestor eroi”.[213]

Celebrul cercetător al Troiei, Heinrich Schliemann, vorbind despre tumulul situat la capătul promontoriului Sigeion, consemna următoarele: „În întreaga antichitate a existat convingerea că acesta este mormântul lui Ahile, iar această convingere s-a bizuit în aceeaşi măsură pe concordante perfectă dintre poziţia tumulului şi poziţia taberei lui Ahile de la capătul din dreapta al câmpiei, ca şi tradiţia ce s-a menţinut mereu neschimbătoare printre locuitorii regiunii”.[214]

Acelaşi specialist, în aceeaşi lucrare („Pe urmele lui Homer” vol. II), arată următoarele: „La sud-vest de Kumkale ni se arată capul Sigeion, al cărui vârf e încununat de satul de creştini Yenişehir, cu numeroasele sale mori de vânt; satul se află la o altitudine de 252 picioare (79,128 m) deasupra mării. Lângă el, spre răsărit, vedem doi tumuli, **dintre care unul este socotit a fi al lui**

---

211 Vezi: Iliada, 1.345.

212 Ibidem, XXIII. 301.

213 Pausanias (Descrierea Greciei, VI.23.3) spune că un mormânt simbolic al lui Achille se afla în oraşul Elis din Peloponez - el fiind construit şi dedicat din ordinul oracolului.

214 Heinrich Schliemann, Pe urmele lui Homer. Vol. I. Editura Meridiane, Bucureşti, 1979, p. 189. Vezi şi: George Popa-Lisseanu„ Insula Şerpilor ...op.cit., p.405.

Ahile, celălalt al lui Patrocle”.[215]

Neîmpărtăşind punctul de vedere formulat de Heinrich Schlieman, românul **Nicolae Densuşianu** s-a deplasat pentru cercetări de teren la Sigeion!

„În a.1882 – scria el în 1913 – am explorat acest tumul, însă n-am aflat în el nicio urmă de oseminte, nici cenuşă, nici cărbuni”}11

„Schliemann – continua Nicolae Densuşianu – este de părere că acest tumul presupus al lui Achile, întocmai ca şi tumulul lui Patrocle şi alte şase movile funerare, pe care le explorase mai înainte, au fost numai simple cenotafe[216]

un gen de monumente, care în antichitatea antehomerică erau într-un uz general”}13

Bazându-se pe cele relatate de către Arktinos din Milet, Pliniu cel Bătrân şi Pomponius Mela, pe săpăturile proprii făcute la Sigeion, precum şi pe unele dintre opiniile lui Schliemann, Nicolae Densuşianu

(Dună Nicolae Densusianu)

---

215 Heinrich Schlieman,op.cit.,Vol.II,p. 155.

216 Cenotaf (K£voTâ(piov,io-kenotafion<K8VÔç-kenos=gol + ià(poç-tafos=mormânt) - mormânt gol,zidit în memoria unui mort al cărui corp este îngropat în altă parte sau nu se ştie unde anume se află (n.n.).

conchidea: Rezultă în mod deplin convingător, că cenuşa (n.n.) acestui mare erou (…) a fost adusă şi depusă în insula Leuce”.[217]

Naşterea miticei insule Leuké (Albă, Leuce), unde eroul Achille şi-a început cea de-a doua existenţă, se pierde în negura unei tulburătoare legende: îndurerata mamă a eroului, Thetis, l-a rugat pe puternicul zeu al mărilor, Neptun (care era îndrăgostit de aceasta) s-o ajute; zeul a cedat la rugăminţile zeiţei iubite (cea mai frumoasă dintre fiicele lui Nereus), a aruncat o privire peste Marea Neagră şi nevăzând nicio insulă demnă de marele erou grec, a scos una din valurile mării, căreia i s-a dat numele Aeuxn, „Alba”. Philostrat, cel care a notat legenda, mai arată că Neptun a creat insula din materialul adus din Sciţia şi depus pe fundul mării de râurile Istru, Borysthene şi Thermodonte.

În creaţia mitopoetică universală insula „e prezentă mai ales în imaginea insulei ca întruchipare a speranţei şi paradisului pierdut. Vechii greci au crezut în existenţa Insulei Fericiţilor, unde pleacă sufletele eroilor după moarte şi unde există o vară veşnică, se strâng trei recolte pe an şi domnesc legile drepte ale zeului Cronos (…). Ostrovul e asociat naturii primare paradiziace, neîntinate de mâna omului plin de păcate. (…). Dacă apa, în majoritatea culturilor e asociată haosului, insula va simboliza,

217 Ibidem.

dimpotrivă, manifestarea, creaţia, centrul de la care porneşte cosmicizarea (…)”.[218]

Având în vedere (şi) sublinierile lui Pindar (Olimpice, 2.1.) – care distinsese trei categorii de fiinţe: zei, eroi[219]

şi oameni –, unul dintre cei mai mari specialişti în istoria religiilor pe care i-a avut omenirea, românul Mircea Eliade, referindu-se la eroi, scria: „Totuşi moartea lor este cea care confirma şi proclama condiţia lor supraumană. Dacă nu sunt nemuritori, precum zeii, eroii se disting de oameni prin faptul că ei continuă să acţioneze şi după moarte. Rămăşiţele eroilor sunt încărcate de redutabile puteri magico-religioase. Mormintele, relicvele lor, cenotafurile operează asupra celor vii timp de secole. Într-un anume sens, se poate spune că eroii se apropie de

---

218 Ivan Evseev,op.cit.,p.87.

219 Eroul este “o făptură mitică cu puteri supranaturale, care posedă o sacralitate virtuală şi o potenţialitate magică, reputată, datorită rolului său extrem de important în comunitatea etnoculturală din care face parte. De regulă, este fructul unei iubiri dintre un zeu şi o zeiţă şi o fiinţă pământeană, simbolizând astfel unirea forţelor terestre cu cele cereşti(...).Eroul este, înainte de toate, un luptător împotriva răului de orice fel, având doar ajutorul primit de la zei sub formă de puteri fizice şi psihice miraculoase, arme şi unelte năzdrăvanei...).In luptă sunt cuprinşi de o furie eroică (furor heroicus) care le dă puteri înzecite şi înspăimântă sau paralizează duşmanul. Simbolizează elanul evolutiv al persoanei umane. Fie că vorbim de persoane istorice mitizate, fie de eroi mitici istoricizaţi, ei sunt întotdeauna regeneratori de cultură şi morală, sunt adepţii lui Eros în înţelesul dragostei faţă de oameni,(...)”. (Ibidem,p.60-61).

condiţia divină graţie morţii lor: ei se bucură de o post-existenţă nelimitată, care nu este nici larvară, nici pur spirituală, ci constă într-o supravieţuire sui-generis, pentru că ea depinde de rămăşiţele, urmele sau simbolurile trupurilor lor”.277

Acelaşi prestigios specialist, mai nota: „O trăsătură caracteristică a eroilor este moartea lor. În mod excepţional, unii eroi sunt transplantaţi în Insulele Fericiţilor (precum Menelaos), în insula mitică Leuké (Achile), pe Olymp (Ganymedef.278

Michael Rostotzev, abordând aceste chestiuni dintr-un alt unghi de vedere, a apreciat că pentru greci „Marea Neagră a constituit multă vreme un ţinut mitic, legat pe de o parte de mersul soarelui, pe de alta – şi în mai mare măsură – de reprezentările cu privire la viaţa de apoi”.219

„Asemenea reprezentări – scria John Boardman – explică şi instituirea de către coloniştii milezieni a cultului lui Ahile, veche divinitate a morţilor. Domeniul celor morţi, imaginat ca „o insulă a fericiţilor”, situat de greci mai întâi în insula Leuké (Insula Şerpilor) şi transferat apoi în Insula Berezan, la gura Bugului şi a Niprului, stătea în legătură cu ideea precolonială a existenţei în Marea Neagră – şi apoi dincolo de ea – a unui asemenea ţinut al vieţii de dincolo. Zeul Ahile domnea asupra acestei insule, cât şi asupra mării unde se găsea (de aici epitetulpontarches – Πουτάρχης – n.n. –, stăpân al mării).

Termenul de „ospitalieră” (éuxeinos) atribuit

Mării Negre280

277 Mircea Eliade, op. cit., p.302

278 Ibidem, p.301.

279 Apud John Boardman, op. cit., p.412.

280***, Mare întinsă*** (Pomponius Mela, De Situ Orbis, 1.19; Dionysios Periegetul", Orbis Descriptio", ν.165), ***„cea mai admirabilă dintre toate mările"*** (Herodot, Istorii, IV.85), **Marea Neagră** a avut de-a lungul timpului o lungă suită de nume: ***akhshaena –*** întunecată, închisă, neagră, în limbile iraniene, un nume a cărui vechime se pierde în negura istoriei; ***axeinos*** – neospitalieră, nume dat de greci [Πόντος άξενος], datorită furturilor, menţionată astfel şi de Strabo; ***Pontus Euxinus*** (Pontos – „marea ospitalieră", prietenoasă faţă de străini, *Euxeinos)* – nume dat (tot) de greci, după înfiinţarea coloniilor de pe ţărmurile de nord şi vest ale acesteia, vizând încurajarea traficului maritim şi captarea bunăvoinţei zeilor; în antichitate a mai apărut nominalizată şi cu numele de ***Marea Scitică, Cimerică, Amasonică, Sarmatică, Pontică*** ş.a., în Evul Mediu şi după aceea, ea a apărut consemnată sub numele de: ***Kara Deniz, Karadenghis poate fi înţeles – potrivit lui H. Hommel – şi drept „primitoare a morţilor"?81***

Bazându-ne pe cele consemnate de către Arktinos din Milet, coroborând informaţia sa cu punctele de vedere citate anterior, putem conchide că **în secolul al VIII-lea î.Hr.** (cel puţin

la 777 î.Hr., când a fost scrisă lucrarea „Aithiopis”„Acthiopidia”), **exista deja o tradiţie despre consacrarea acestei insule „albe” (Leuké) lui Achille.**

Această tradiţie s-a perpetuat în timp, mulţi alţi autori antici şi medievali confirmând-o.

O parte dintre ei au subliniat faptul că Achille avea o insulă (reşedinţă) în Pontul Euxin: Pindar (Nemeene, IV.49) – *„în Pontus, Achille are o insulă strălucitoare”*, pe care Flavius Arrianus (Periplus Pontus Euxini, 32), Caius Iulius Solinus (Polyhistor, XIX) şi Scymnos din Chios (Orbis Descriptio, v. 789 – 795) o şi nominalizau: „Insula lui Achille”(Αχίλλέως υηδος).

Şi alţi autori au subliniat că insula în cauză este Leuce: Ptolemeu (Geographia, III. 10) şi I. Tzetzes (Chiliad. XII, Hist.396, v.937 – 940)*: „Leuce a lui Achille”.*

O altă parte a acestor autori, mai riguroşi, au precizat faptul că insula Leuké (Albă, Leuce) a fost cea consacrată lui Achille: Scylax din Caryanda (Periplus, 68) – insula *„numită Leuce şi consacrată lui Achille”*, Strabo (Geographia, VII,3) – *„insula Leuce (…) consacrată lui Achille”*, Pausanias (Descrierea Greciei, III.19.il) – *„în Pontul Euxin (…) o insulă* [Leuce] *consacrată* [închinată] *lui Achille”*, Ammianus Marcellinus (Res gestare, XXΠ.8) – *„insula Leuce, consacrată lui Achille” („insula Leuce… Achilli est dedicata”),* ş.a.

În fine, n-au lipsit autorii care au subliniat caracterul sacru al insulei Leuké, strânsa ei

legătură cu cei care şi-au trăit pe ea cea de-a doua existenţă. Pentru sublinierea acestor aspecte ei au utilizat epitete dintre cele mai sugestive: *„Insula cea sfântă”*, *Helixaea-Felicia, „a fericiţilor”* – Hecateu (citat de Diodor din Sicilia, Biblioteca istorica, – nume dat de turco-tătari în secolele XIII-XV (prin traducerea unei denumiri locale), ***Mare Majus, Mar Maggiore*** – nume dat de italieni („marea cea mai mare”) – în tratatul Mavri Thalassa din 1265; ***Marea Maură*** – nume dat de greci şi veneţieni; ***Mare Nigrum*** – în Tabela Geographica Moldoviae, 1710 (unul din cele mai stabile şi utilizate nume în Evul Mediu; de sorginte latină, hidronimul apare în unele hărţi medievale); ***Ciornoe More (azi Cernoe More)*** – nume dat de ruşi (sec. XVII), după numele turcesc al acestei mări; alte nume, apropiate timpului nostru – ***Mar Nero, Schwartzer Mer, Mer Noire, Black Sea*** ş.a. Concluzionând, subliniem faptul că **gr. Pontos Eiixeinos lat. Pontus Euxinus rom. Pontul Euxin.**

281 Vezi: Petru Alexandrescu, **Dosar pentru Marea Neagră,** în: John Boardman, op. cit., p.412.

П.47), ***Macaron*** (Μαχάρωυ), însemnând „a ***fericiţilor”, Macaron Nesos*** (nesos – insulă) – **Pliniu cel Bătrân** (Naturalis Historia, IV,27.1), Leuce ***„închinată eroilor”*** **– Dionisie Pereiegetul** (Orbis Descriptio, v.541548), ***„Leuce reşedinţa sufletelor”*** – **Rufus Fes tuş Avienus**

(Descriptio Orbis terrae, v. 723), ***„Insula divină”*** – **Quintus din Smirna** (Posthomericum, v.775), ş.a.

Rufus Fes tuş Avienus, citat anterior, explica sintagma folosită {„Leuce sedes animarum”), prin aceea că în Leuké „sălăşluiesc (...) în veşnicie, după moarte, sufletele nevinovate ale eroilor

Priscian (Periegesis, v.560 – 561), venea cu sublinierea că **pe această insulă „sufletele eroilor vestiţi, petrec în tihnă, frumoasa recompensă a virtuţii”.** („Hic animas perhibent heroum laude potentes/Degere securas, virtutis munere pulchro”).

În termeni apropiaţi, dar cu nominalizarea lui Achille, scria şi Dionisie Periegetul (Orbis Descriptio, v. 541 – 548) –, prin văile deşerte ale insulei [Leuce] rătăceşte sufletul lui Achille şi ale altor eroi, căci o astfel de recompensă s-a dat de Jupiter celor huni pentru virtutea lor; virtutea atrage după sine onoare eternă”.

Precizările şi sublinierile autorilor antici, (re) confirmă caracterul mitic, sacru, al insulei Leuké care, secole după secole, a fost o insulă „a fericiţilor”, aici petrecându-şi cea de-a doua viaţă cei mai faimoşi dintre eroii „Iliadei”, ai tuturor grecilor.[220]

---

220 ,Leuce (c.- à-d.Blanche).Ile des Serpents, îlot du Pont-Euxin,en face des bouches de l’Ister , était une île sainte chez les Grecs, qui en firent le séjour des âmes des héros (Ajax, Achille, Patrocle efc.)".Apud Bouillet M.N., Dictionnaire universel d’histoire et de géographie, Paris, 1864, p. 1086-1087.

Pentru mulţi dintre aceşti autori, Achile a locuit în insula Leuce (Albă): Euripide (Andromacha, v. 1262) – „Insula Leuce unde îşi petrece timpul Ahile, în mijlocul Pontului Euxin (…)”, Flavius Arrianus (Periplus Ponţi Euxin, 32) –, jacolo locuieşte Achile”, Maxim din Tyr (Disertatio, XV.7) – Achile locuieşte în insulă (…), în marea Pontică”, Philostrat (Heroica, 244) – „Achille locuieşte în Leuce”, Lycophron (Cassandra, v.186) – „Achille locuieşte în Leuce”, ş.a.

La ipotetica întrebare *„de când*\ **Philostrat şi Lycophron** au dat acelaşi răspuns***: „fie mult timp”!***

Unii dintre autorii antici au ţinut să sublinieze legăturile dintre Achille-Leuce, Leuké-Achillea: **Pliniu cel Bătrân** (Naturalis Historia, IV, 26 – 27) – „A***chillea, numită şi Leuce şi Macaron”*** *(„Achillea… cădem Leuce et Macaron appellata”)*, **Flavius Arrianus** (Periplus Ponţi Euxini, 32) – ***„o insulă căreia unii îi zic „Insula lui Achille”, alţii „Drumul lui Achille” şi alţii o numesc „Insula albă, Leuca”.***

Pausanias (Descrierea Greciei, IIL19.il) – ***„în Pontul Euxin*, [există] *o insulă închinată lui Achilleus, numită Leuké”,*** această listă putând continua cu **Hesyschiu, Ştefan din Bizanţ** ş.a.

În arealul Pontului Euxin, marele erou al Iliadei, Ahille, era intens adorat de către grecii din salba de colonii ce împodobeau ţărmurile acestei

mări. Aceasta este explicaţia faptului că **în Marea Neagră găsim închinate (consacrate) lui Ahille atât insula Leuké – Achillea (Αχίλλέως υηόος) cât şi Dromul (Δρμος Αχίλλέως) – Alergarea lui Achille** (aflat, după opinia multor specialişti, la gurile Niprului).

Legat de acest ultim aspect, interesantă ni se pare observaţia făcută de către **Euripide** (sec. V î.Hr.), contemporanul lui Herodot, care în „Iphigenia în Taurida", pomenind despre **Αχίλλειος δρόμος,** specifica că acesta **se afla tot pe insula Leuce, unde se afla şi renumitul templu dedicat eroului.**[221]

Sursele documentare – fie ele vechi sau noi – menţionează faptul că pe Insula Leuké (Albă, Leuce, Achilleea), în antichitate a existat un templu dedicat lui Achile – ***„un sanctuar al eroului, cunoscut de toată lumea greacă, adorat ca un zeu sau ca héros"?"***

După unele opinii, istoria acestui templu este

---

221 Apud Colonel Ionescu - Dobrogeanu (Constanţa), Spicuiri şi tălmăciri din Herodot. în legătură cu regiunea vecină gurilor Dunării, în: „B.S.R.R.G.", Tomul XLII, 1923, Bucureşti, p.241. Iată ce scria în această privinţă lt.col. Mih [ai] Drăghicescu, op.cit.: ‚J)rumul lui Achille este o şosea de piatră de o construcţie foarte antică care duce de la mare, prin insulă, către partea ei sudică. El este făcut din blocuri mari de piatră aşezate unele peste altele, lucrare cyclopeiană şi foarte veche, distingându-se mai ales spre sud". Acelaşi, mai nota (p.493): „Chiar drumul pe mare de la această insulă către Taurida a luat numele de drumul lui Achille". Această ultimă opinie este reluată şi de Al.G. Gălăsescu (op.cit., p.153): „Drumul de la această insulă, spre Taurida, se numeşte drumul lui Achille ".

foarte veche, anterioară instituirii cultului lui Achille în această insulă.

Iată ce scria port-drapelul acestor puncte de vedere, Nicolae Densuşianu (1913): „Insula Leuce (...) avuse aşadar două epoci de cult şi renume. Cea dintâi a fost înainte de căderea Troiei, când această insulă a fost leagănul religiei primitive a lui Apollo, din care epocă derivă şi numele său de Leuce sau Albă. Iar a doua epocă începe după războiul troian, când insula Leuce a fost consacrată umbrei eroului Achille, păstrând pe mai departe vechea organizare a cultului lui Apollo, anume instituţia oracolului, privilegiu exclusiv al preoţilor apolinici, precum şi dreptul la ofrande pioase, la rugăciuni, voturi şi sacrificii şi peste tot tradiţia unei insule sfinte şi salutare".[222]

Aceste opinii au fost reluate şi susţinute, în zilele noastre, de către Anton Dumitriu: „Insula Leuké ne vorbeşte de două epoci: una foarte veche, prin templul lui Apollo, arătând că acest zeu era onorat în regiunile tracice, şi a doua care începe de la războiul Troiei, când acelaşi templu este dedicat lui Achille".[223]

După cum se ştie, miturile apolinice – care s-au conservat (în parte) în folclorul ritual al unora

---

222 Nicolae Densuşianu, op.cit., p.103 (Cap.V, p.77-103 - este intitulat: „Templul Hyperboreilor din insula Leuce (Albă)". Vezi şi: Vasile Lovinescu,op.cit.; Geticus, La Dacie hyperboréenne, Puiseaux, Editura Pardes, 1987; ş.a.

223 Anton Dumitriu, op.cit.,p.288 („Tradiţia ne spune că temp ful lui Apoles din insula Leuké a devenit la sfârşitul războiului Troiei, un locaş de cult pentru Achille, eroul aheilor").

dintre popoarele riverane Mării Negre –, vorbesc despre existenţa unui templu magic al lui Apollo, unde corăbierii aduceau ofrande şi jertfe. Zeul Apollo a fost identificat, la noi la români, în unele dintre cele mai vechi colinde, ca fiind identic cu Mănăstirea Albă.[224]

Informaţiile autorilor antici, cel puţin în parte, nu coincid cu opiniile celor doi autori români.

Astfel, atât **Scymnos din Chios** (Orbis Descriptio, v.791), cât şi **Philostrat** (Heroica, 20,32 – 37), ne spun că templul a fost ridicat de către corăbierii din Milet în cinstea lui Achille Pontarhul – protectorul navigaţiei şi comerţului în Marea Neagră.[225]

Flavius Arrianus (Periplus Ponţi Euxini, 32), **Pausanias** (Descrierea Greciei, III.19.il) ş.a., au subliniat existenţa pe insulă a unui templu dedicat

---

224 Vezi: Victor Kernbach, op.cit., p.315 şi 549; Nicolae Densuşianu, op.cit., p. 104-129 (cap. VI: „Mănăstirea Albă cu nouă altare. Tradiţiunea română despre Templul primitiv al lui Apollo din insula Leuce (Albă)”; Dr. Alexandru Popescu, Cultura geto-dacă, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p.24.

225 Apud *** Izvoare...op.cit., I, p.591 (n.32). Posterior ridicării acestuia, de pe la mijlocul şi a doua jumătate a secolului al VI-lea î.Hr., datează cele câteva temple (nededicate lui Achille!), descoperite la Histria (gr. Istrie, Istros, Istropolis). Vezi şi: John Boardman, op.cit., p.423. Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare ,Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, p.49 - că templul lui Zeus de la Histria (a doua jumătate a sec. VI î.Hr.) ar fi cel mai vechi din ţara noastră!...

lui Achille, precum şi a unei statui a acestuia.

Caius Iulius Solinus ***(Polyhistor, XIX) arăta, la rândul său, că prima şi cea mai importantă dintre construcţiile de pe Leuké era „un*** templu sacru”.2*9

Cu o noutate (dată de folosirea pluralului) venea **Maximus din Tyr** (Disertation, XV.7), care vorbea de ***templul şi altarele lui Achille”.***

Imaginea de ansamblu pe care au avut-o anticii despre insula Leuké şi construcţiile sacre de pe ea, a fost una profund religioasă, ei văzând-o ca pe o insulă mitică, o insulă sacră, demnă de eroul pe care îl venerau. Faptul este pus în evidenţă şi de către **Scymnos din Chios** (Periegesis, v.790), cel care scria că insula Leuké ***„Oferea celor care vin acolo o privelişte vrednică de un loc sfânt”.***

Interesant este şi modul în care vedeau vechii greci templul ca instituţie de cult.

„La greci – se arată în lucrarea „Enciclopedia civilizaţiei greceşti”–, templul nu era, ca biserica, moscheea sau sinogoga, un local în care se adunau credincioşii pentru practicarea cultului, ci casă, locuinţa unei divinităţi”.[226]

Nici Flavius Arrianus, nici Philostrat, nici alt autor antic, nu oferă date tehnice privind acest loc de pelerinaj – templul lui Achille.

---

226 Sub formă de ipoteză consemnăm faptul că, după cât se pare, inclusiv Moise Chorenaţ’i în „Geografia” sa se referă, indirect, la altarul antic din Leuce (Insula Şerpilor). Vezi: Aurel Decei, op.cit., p.25 şi 32.

Cantitativ, dintre autorii antici, cele mai multe informaţii despre acest templu ni le furnizează **Flavius Arrianus.**

El scria că în templu se afla o statuie a lui Achille, că aceasta era realizată din lemn şi că era foarte veche.”/n templu – continua el (Periplus Ponţi Euxini, 32) – se mai văd şi multe daruri oferite eroului: cupe şi inele şi pietre preţioase. Toate acestea sunt dăruite lui [Achille] drept mulţumire. Şi sunt şi inscripţii, unele latine, altele greceşti, în fel de fel de metri, aducând laude lui Achille. Sunt şi câteva pentru Patrocle. Căci oricine vrea să fie plăcut lui Achille, cinsteşte odată cu el şi pe Patrocle”.

Următorul paragraf al lucrării sale (33), continuă cu „ce se mai povesteşte de alţii”: ***„dintre cei care coboară*** [vin] ***pe insulă,***[227]

unii aduc el însuşi pe corăbii animale pentru jertfă, dintre care pe unele le sacrifică (templul avea deci un altar pentru sacrificii – n.n.)[228]

iar pe altele le lasă libere în cinstea lui Achille. Unii vin însă acolo siliţi de furtună şi

---

227 Filosoful Maximus din Tyr (Disertatio, XV, 7) ,având în vedere cele scrise rămâne în continuare contrariant \„de bună voie nimeni nu călătoreşte acolo, decât ca să aducă jertfe, făcând sacrificii, intră în templu (...)’’.

228 Sacrificiu (< lat.sacrificium < sacrum facere - a săvârşi slujba sfântă) - “a jertfi”, moment esenţial al cultului păgân, constând în înjunghierea sau arderea, totală sau parţială, a unei victime animale; acţiunea se desfăşura în timpul slujbei divine, pe altarul din preajma templului.

animalul pentru sacrificiu îl cer de la zeu. Ei întreabă oracolul dacă este spre binele lor să sacrifice animalul ales la întâmplare din turma care paşte.[229]

Şi lasă jos şi preţul, cât găsesc ei cu cale. Iar dacă oracolul nu încuviinţează căci este un oracol în insulă (n.n.), ei adaugă la preţ şi dacă acesta tot nu se învoieşte, mai pun ceva. Iar când oracolul îngăduie, ei cunosc că preţul este îndestulător. Atunci victima se opreşte de la sine şi nu mai fuge. Şi toată această grămadă de argint este dăruită eroului drept preţ al animalelor jertfite".

Philostrat întregeşte această informaţie, arătând că „mulţi dintre cei care s-au întors din Leuce ne spun că îndată ce au zărit insula şi îndată ce s-au abătut din nemărginita mare, se îmbrăţişează unul pe altul şi de bucurie varsă lacrimi. După ce au salutat şi debarcat în insulă, se îndreaptă spre templul lui Achille, ca să-i aducă rugăciuni şi sacrificii; animalul pentru jertfă vine de bunăvoie (sic!) şi se aşază înaintea altarului" }9A

Anticii nu menţionează preoţi în templu, pe aceştia subînţelegându-George Popa-Lisseanu (chiar dacă Köhler a negat prezenţa acestora în insulă!). Eruditul autor român credea că în sarcina acestor preoţi cădea îngrijirea templului, a

229 în „Periplus Ponţi Euxini" (32), el scria: „capre nu prea multe pasc într-însa; şi pe acestea, cei ce trag aici, se zice că le jertfesc lui Achille".

oracolului, a tezaurului şi chiar a animalelor care urmau a fi jertfite.[230]

În legătura cu îngrijirea templului, legenda face legătura între această necesitate cotidiană şi activitatea păsărilor din insulă.

Iată ce relatează acelaşi Flavius Arrianus (Periplus Ponţi Euxini, 32): „Şi multe păsări s-au pripăşit în insulă: pescărei, cufundări şi ciori de mare [lari, fulicae, cotumices marine] fără număr. Aceste păsări poartă de grijă templului lui Achille (n.n.). În toate zilele, dis de dimineaţă, ele coboară în zbor până la mare; apoi după ce-şi udă aripile, se întorc în grabă la templu şi-l stropesc.[231]

Iar când şi-au terminat lucrul, ele împodobesc ca mai înainte întinsul cu aripile lor".291

Pliniu cel Bătrân completează informaţia, arătând că acestea îl stropeau dar îl şi măturau.

Acelaşi, dar şi alţi autori antici, prezintă poziţia păsărilor faţă de templu diferit, în contrazicere cu cele relatate de către Arrian.

Pliniu cel Bătrân scria că „în Pont nicio pasăre [nu putea zbura] peste templul cel sacru din insulă".[232]

Calus Iulius Solinus (Polihistor, XIX) vorbind – în baza celor scrise de către Pliniu – despre

---

230 Ibidem.

231 Nicolae Densuşianu (op.cit., p.72) prezintă o altă versiune: „Iar după ce au terminat de ajuns cu stropirea, ele curăţă vatra templului cu aripile lor" (Această versiune, vezi şi la: George Popa-Lisseanu, Insula Şerpilor...op.cit., p.281).

232 George Popa-Lisseanu, op.cit., p.283.

templul sacru din insula lui Achille, spune că de acesta „nicio pasăre nu se apropie şi cele care din întâmplare ar fi zburat spre el, în grabă o iau la fugă”. („Achillis insula advolaverit, raptimfuga properat”).

Asemeni celor doi autori citaţi, Antigonos (Culegere de povestiri uimitoare, 122), nota că „Se povesteşte şi despre insula Leuce că nici una din păsări nu se poate ridica în zbor deasupra sanctuarului lui Ahile

Un aspect asupra căruia s-au oprit autori din toate epocile, aspect legat de desfăşurarea în insulă a vieţii templului, a cultului lui Achille, a fost legat de prezenţa omului în insulă (predilect în antichitate şi Evul Mediu, anterior secolului al XIX-lea)

În antichitate, după mărturisirile tuturor autorilor antici care au abordat această chestiune, **insula Leuké** (Albă, Leuce, Achillea), **nu a fost locuită: Scylax din Caryanda (Scylacis Caryandensis,** Periplus, 68) – ***„insulă, deşeartă*** [nelocuită, pustie] ***ce e drept*** (...)”, **Flavius Arrianus** (Periplus Ponţi Euxini, 32) – ***„este deşartă*** [pustie] ***de oameni”,*** **Dionisie Periegetul** (Orbis Descriptio, v.541 – 548) – ***„văile deşarte ale insulei”,*** **Philostrat** (Heroicos, 20) – ***„nimeni nu putea să-şi facă aici locuinţă, nici Greci şi nici Barbari”,*** **Ammianus Marcellinus** (Res gestare, XXII.8) – ***„nelocuita insulă Leuce***”, ş.a.

Din perioada Evului Mediu, interesante sunt sublinierile călătorului francez **Fourquevaux,** care nota (în anul 1585): ***„am coborât într-o insulă*** [Insula Şerpilor – n.n.] ***nelocuită***”.[233]

Evident – deşi puţine la număr – nu lipsesc totuşi opiniile contrare, fie ele categorice sau doar aluzive.

În **Pseudo-Caesarios (11.112),** o lucrare târzie, din prima jumătate a secolului al VI-lea, se face o afirmaţie ce contrariază (prima de altfel, în această privinţă!): ***„Cei din insula Leuce*** [îl venerează] ***pe Abile Icachos”.***[234]

Cine erau ei? Preoţi, corăbieri, peregrini, veniţi aici pentru a-l cinsti pe Achille?

În opinia noastră, în ciuda ambiguităţii formulării, lucrarea nu se referă la locuirea propriu-zisă a insulei, ci la cei veniţi special în insulă, pentru cinstirea eroului şi a templului acestuia.

Arheologul german *Köehler* ***a fost de părere că*** „în insula Leuce n-au fost stabilimente permanente sau de lungă durată „/[235]

Iată în cele ce urmează şi opiniile câtorva dintre autorii români care, în lucrările sau studiile lor, au abordat această delicată problemă.

George Popa-Lisseanu, după ce sublinia că autorii antici au fost categorici, în sensul că insula nu a fost locuită, nu exclude posibilitatea ca în

233 *** călători străini...op.cit., III, p.179.
234 *** iZVOare ...op.cit.,11, p.485.
235 Apud George Popa-Lisseanu, ΛEYKH...op.cit.,... p.416.

vechime pe insulă să fi existat câţiva slujitori ai templului lui Ahille, în grija acestora căzând serviciul religios, păstrarea şi paza templului şi a ceea ce se afla în el.[236]

Nicolae Densuşianu a susţinut cu fermitate că *„**insula această e** [a fost] **lipsită de oameni (...)”***.[237]

Lt.col. Mihai Drăghicescu, a fost ambiguu: la un moment dat a susţinut că insula a fost pustie, nelocuită,[238]

pentru ca în altă parte să scrie că „se crede că insula n-a fost locuită în mod sistematic căci afară de ruinele templului şi câteva puţuri nimic nu arată că ar fi fost locuitori statornici,[239]

pentru ca în cele din urmă să conchidă – la fel ca şi George Popa-Lisseanu – că „Nu locuia[u] în această insulă decât preoţii şi închinătorii templului”.[240]

O opinie singulară a formulat **R. Seişanu:** Insula Şerpilor ***„a fost locuită”!***3.7 Nu spune de cine, nu argumentează deloc, nu face raportări la alţi autori, nu aduce nicio dovadă în acest sens, el face doar această simplă afirmaţie!

Dintre autorii contemporani, intrigă opinia formulată de **Petre Dogaru** care, după ce

---

236 Idem, Insula Şerpilor...op.cit, p.285 ;Idem, ΛΕΥΚΗ... op.cit., p.406 (aceeaşi informaţie).
237 Nicolae Densuşianu, op.cit.,p.72 .
238 Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu , Insula Şerpilor...op.cit., p.488.
239 Ibidem, p.491.
240 Ibidem.

subliniază poziţia anticilor în această chestiune, îi contrazice, afirmând că în urmă cu mai bine de 2.500 de ani ***„insula se pare că era locuită*** (n.n.)”.[241]

Vom încheia şirul acestor opinii cu încă una, aparţinând lui George Popa-Lisseanu – căreia ne raliem cu convingere: – „(…) solul expus din toate părţile intemperiilor nu era suficient ca să producă destulă hrană pentru familii. Dacă Insula Şerpilor ar fi devenit o locuinţă permanentă, desigur s-ar fi distrus cu totul urmele antice, ca de exemplu vase, statuete etc. Şi de bună seamă marea cantitate de monede greco-romane ar fi dispărut prin cultivarea pământului. Teama de Achile odinioară, frica de şerpi mai apoi şi sărăcia împreună cu nesiguranţa în tot-d-auna, au împiedicat pe oameni să se stabilească cu locuinţe în solitara insulă”.[242]

Dintre prezenţele umane, temporare pe insulă, o categorie specială – în antichitate şi Evul Mediu –, au reprezentat-o corăbierii.

Potrivit lui Pindar, Gheorghe I. Brătianu[243]

---

241 Petre Dogaru, Insula Şerpilor, străvechi pământ românesc, în: ’’Tribuna învăţământului”,Bucureşti,Nr.31-32,8 august 1994,12 (I), p.12.

242 George Popa-Lisseanu, op.cit., p.416, Ultima parte a citatului a fost utilizată şi de Cpt. M.D.Ionescu, Insula Şerpilor.. .op.
cit., p.318.

243 Vezi: Dr. Marin Popescu-Spineni, România în izvoare geografice op.cit., p.ll.

John Boardman[244]

ş.a., Leuké (Insula Albă), pe lângă rosturile complexe legate de cea de-a doua existenţă a eroului Achille, a constituit un reper natural în apele Mării Negre pentru corăbieri – care practicau pe scara întinsă cabotajul[245]

— Unul dintre cele mai vechi puncte de escală pentru corăbiile ce au brăzdat apele acestei mări.

Flavius Arrianus (Periplus Ponţi Euxini, 34), relatând ce „se mai zice", arăta următoarele: „Achilie se arată unora în vis, când se apropie de insulă, iar altora chiar în timpul navigaţiei, dacă nu sunt departe de ea, şi-i povăţuieşte în ce parte a insulei e mai bine să tragă şi să arunce ancora. Alţii pretind că Achille li s-a fost arătat aievea (...). Achille se arată numai când te apropii de insula lui

Philostrat (Heroica) îl completează pe Arrian, scriind că în caz de furtună pe mare sau vânt neprielnic, ***„îi opreşte de a pluti pe mare, să se repauzeze în golf pe corăbii.***[246]

Iar dacă o corabie, mânată spre Leuce, caută să ancoreze în partea de miazănoapte sau miazăzi a insulei, ***„apare pe pupă Achille, arătându-le în ce parte să cârmească luntrea*** [corabia]".[247]

„Oamenilor care se apropie de ţărm – notează acelaşi autor –, insula li se pare sfântă, căci ea

244 John Boardman, op.cit., p.326.

245 Navigarea în apropierea coastelor mării (n.n.).

246 Apud George Popa-Lisseanu, Romanica.. .op.cit., p.139.

247 Ibidem, p. 140.

este un liman ospitalier al navelor”[248]

Tot Philostrat este cel care pomeneşte de o interdicţie specială legată de regimul legendar al insulei: nimeni nu putea staţiona pe insulă după apusul soarelui, cu intenţia de a înnopta pe ea!

Ammianus Marcellinus (Res gestare, XXII.8) sublinia şi el că oricine ar fi venit cu corăbiile în apele insulei, după punerea piciorului pe insulă, npleacă seara la nave, căci se zice că nu fără pericolul vieţii înnoptează cineva aici” („vesperi repetunt naves: alunt eram, non sine discrimine vitae illic quemquampemoctare”)!

În comparaţie cu alţi zei – chiar având în vedere interdicţia citată –, Achille era, potrivit aceloraşi autori antici, ***„prevenitor şi ospitalier”.***

Dovezi în acest sens ne furnizează atât **Maxim din Tyr** cât şi **Philostrat,** de la care ne-au rămas două relatări interesante.

„Un vizitator al insulei – ne spune Maxim din Tyr (Dissertatio, XV) –, obosit de drum, adormi fără voie şi îl apucă noaptea pe insulă. Achille îl văzu, îl deşteptă şi îl duse în palatul [templul] său, unde în prezenţa Thetidei şi a altor zeităţi, îl ospătă, oferindu-i mâncăruri alese şi, în vreme ce Patrocle îi vărsa [turna] vin, Achille însuşi îi cânta din liră.

A doua povestire i-o datorăm lui Philostrat, care relatează următoarele: „Un neguţător, care

248 George Poppa-Lşisseanu, Insula Şerpilor...op.cit., p.284.

venea des pe la Leuce, şi pe care Achile îl primea întotdeauna cu bunăvoinţă, odată a fost însărcinat, se zice, de stăpânul insulei să-i aducă din Iliu o tânără fată troiană, pe care i-o indicase. Străinul mirându-se îl întrebă: Ce trebuinţă poţi avea de această sclavă din Troia? Fiindcă e din familia lui Hector, răspunse Achile, şi odraslă din sângele lui Dardan şi Priam. Neguţătorul crezând că Achile e împins de amor pentru tânăra fată, îi îndeplini cererea şi se întoarse după câtva timp cu juna troiană. Eroului îi păru bine de aceasta, îi mulţumi şi îi ordonă să o ţină pe corabie, probabil după cum credea neguţătorul, fiindcă era cu desăvârşire interzis oricărei femei să calce pe insulă. Seara Achile invită pe străin în incinta templului, ca să se ospăteze împreună cu el şi cu Elena. Neguţătorul sosi la ora hotărâtă, mâncă şi în urmă primi o însemnată sumă de bani. Achile îl declară totodată şi pentru totdeauna oaspeţte] al său, asigurându-l că va face bune afaceri în negoţul ce-l poartă şi că va avea o bună călătorie pe mare.

Când sosi ziua Achile îi zise: pleacă acum, ia-ţi darurile şi lasă-mi pe ţărm fecioara troiană. Abia se depărtă de un stadiu, când neguţătorul şi mateloţii auziră vaiete[\6\ şi strigătele îngrozitoare ale nefericitei, pe care Achile o sfâşia într-o mie de bucăţi”.[249]

Lăsând la o parte exagerările din textul de

249 Ibidem, p.285-286.

mai sus – care în ultimă instanţă reflectă ura pe care Ahile încă o mai purta împotriva acelora care la Troia îi uciseseră pe cel mai bun dintre prietenii săi –, ospitalitatea marelui erou este atestată şi de prezenţa în insulă a unor vizitatori veniţi să vadă urmele antice, templul şi ofrandele din el, lucru pe care-l confirmă şi **Ammianus Marcellinus** (Res gestare, XXII. 8): ***„visis antiquitatis vestigiis, temploque et donariis ei dem heroi consecratis*** între oaspeţii lui Achille în Leuké, sunt menţionaţi de izvoarele antice: eroul thessalian Protestlau – care-şi trăia cea de-a doua existenţă în Chersonesul Tracic de unde, deseori, venea în Leuké ca să-l viziteze pe Achille, Leonymos (despre care se spune că a fost primul om care a călcat pe Leuce[250]

— Generalul crotoniaţilor, care vizitându-i pe Achille şi pe Elena, a putut constata şi consemna prezenţa pe insulă a mai multor eroi greci: Ajax, fiul lui Oileus[251]

şi al doilea Ajax, fiul lui Telamon[252]

---

250 V ictor Kernbach, Dicţionar de mitologie generală ...op.cit, p.297.

251 Fiul lui Oileas, numit şi “cel mic”(ca statură, faţă de omonimul său, fiul lui Telamon), rege în Lokros, foarte îndrăzneţ, concura cu Ahile în sprinteneală. A fost unul dintre mulţii peţitori ai frumoasei Elena. La războiul troian a luat parte cu 40 de corăbii.

252 Era fiul regelui Salaminei, Telamon şi cel mai remarcabil erou grec, după Ahile.
A luat parte la război cu 12 corăbii. Neintrând în posesia armelor lui Ahile pe care le revendica, tulburat şi îndurerat a sfârşit prin a se sinucide.

Patrocle şi Antilochos.[253]

(După Der Grosse Brockhaus, 1952)

Jean Vertemont, scrie ca în Leuce (Leuké insula albă", „astăzi Insula Şerpilor") „a dus Ahile, înconjurat de un număr de eroi, împreună cu Elena, o viaţă de sărbători şi de lupte".[254]

Legenda naşterii insulei Leuké – varianta **Philostrat** – spune că insula a fost scoasă din apele Mării Negre, ***„pentru Achille şi Elena de locuit"*.**

Acelaşi autor antic, nota că cei doi nu s-au văzut niciodată până atunci, *„din* ***auzite doar s-au iubit cu înfocare***", fiind destinaţi să trăiască împreună.

Pe Leuké, spune legenda, s-au văzut şi s-au

253 Ibidem. Vezi şi: George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.409;Idem, Insula Şerpilor.. .op.cit., p.287.
254 Jean Vertemont, op.cit., p.200.

îmbrăţişat cei doi pentru prima oară.

Pe insulă – relatează tot Philostrat – a avut loc nunta lor, la eveniment participând Neptun şi Amphitrite, toate Nereidele, Fluviile şi Demonii, toţi câţi se aflau în Pont şi Maeotida.

Elena, cea mai frumoasă dintre muritoare – supranumită, datorită frumuseţii sale extraordinare ***„frumoasa Elena”*** –, s-a născut din oul Ledei (soţia lui Tyndares, regele Spartei), cea care a fost sedusă de Zeus sub înfăţişarea unei lebede (pentru mascarea aventurii).

„Elena – scrie André Bonnard – nu este stăpână pe urmările frumuseţii sale. Această frumuseţe ea nici n-a voit-o, nici n-a cultivat-o. A primit-o ca pe un blestem al Cerului, tot atât ca pe un dar. Frumuseţea ei este şi fatalitatea ei”[255]

Înaintea lui Achille, Elena a avut în viaţa ei alţi cinci bărbaţi: Theseus – care a răpit-o, Menelaos al Spartei – soţ, Paris – o răpeşte cu acordul Afroditei, pentru „arbitraj” în cazul „mărului discordiei” (răpirea ei de către acest al doilea fiu al lui Priam, regele Troiei, a constituit cauza legendară a războiului troian), Deiphobos – al doilea soţ, după moartea fratelui său Paris, Menelaos[256]

— Soţ, pentru a doua oară, şi, în fine, într-o altă variantă – Pausanias, Descrierea Greciei,

---

255 André Bonnard , op.cit, p.60.

256 Pausanias scria că la Therapriis se păstrase până în timpul său (a doua jumătate a secolului II) mormântul lui Menelau şi al Elenei.

IIL19.il –, Achille, principalul erou al „Iliadei”.[257]

După alte legende greceşti, soţia lui Achille în Leuké a fost Iphigenia, sau chiar Medeea.

— După tradiţiile referitoare la Elena, cele privind-o pe Iphigenia se situează pe locul al II-lea.

Iphigenia, în mitologia greacă, era fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei. Supărarea zeiţei Artemis, generată de faptul că grecii au închis vânturile, ceea ce a împiedicat corăbiile să plece spre Troia, a dus la o epidemie de ciumă care a fost stinsă doar atunci când, la cererea zeiţei, tatăl Iphigeniei a decis s-o jertfească pe altarul acesteia. Dând dovadă de milă, Artemis a smuls-o pe tânăra fată de pe altarul de sacrificiu în ultima clipă (înlocuind-o cu o căprioară), transportând-o la templul său din Tauris (Chersonesul tauric), unde a consacrat-o ca preoteasă.[258]

Aici era obligată să sacrifice zeiţei pe toţi străinii, între care, la un moment dat s-a aflat şi fratele său Oreste. Legenda spune că Oreste a luat-o din templul zeiţei Artemis şi a readus-o în Grecia.

Nicandru (Metamorfoze, cartea a IV-a), ne face cunoscute noi elemente, scriind următoarele:

---

257 Victor Kernbach, op.cit., p.217. Arthur Cotterell (op.cit.,p. 170) scrie că Elena s-a întors în cetatea Sparta cu Menelau şi aici a trăit liniştită până la moartea sa. ”Se spunea totuşi că, în lumea subpământeană, ea şi-a părăsit soţul pentru Ahile

258 Iphigenia era, de fapt, o veche zeiţă cappadociană a fecundităţii, identificată mai târziu de greci cu Artemis! Vezi: Ibidem, p.254.

„Cu trecerea timpului [Artemis] a strămutat-o pe Iphigenia, [iar] ajunsă în insula numită Leuce, pe lângă Achille şi schimbându-i înfăţişarea, a făcut-o zeiţă veşnic tânără şi fără de moarte. Şi în loc de Iphigenia i-a zis Orsilocheia. Ea a vieţuit dar alături de Achille”.321

Euripide (în „Iphigenia în Taurida”) confirma tradiţia citată, mitul acesteia fiind folosit de către autorul antic şi în „Iphigenia în Aulida”.

Leonymos, primul om care a călcat pe insulă, ne spune – fapt consemnat de către Pausanias (Laconica, XIX. 11) – că pe insulă *„Elena trăieşte împreună cu Achille”*.

Philostrat – cel care ne relatează şi cele ce urmează[259]

— Ne spune că eroii aflaţi pe insulă, în frunte cu stăpânul insulei Achille şi soţia sa, frumoasa Elena, îşi duceau viaţa de după moarte în linişte şi fericire: *„Seara se zice că Achille şi Elena se ospătează împreună şi cântă cântece unul altuia, celebrând chiar şi pe Homer. Căci Achille se făleşte că muza Caliope i-a dat darul poeziei”*.

Philostrat, lăudând cântecele lui Achille, ne face cunoscut pe următorul: „Tu renume, care dea lungul nenumăratelor unde, locuieşti ţărmurile marelui Pont, lira te cântă cu mâinile mele: Cântă-mi pe divul Homer, gloria oamenilor, gloria necazurilor mele, din cauza căruia iubitul meu Ajax este deopotrivă cu zeii, din cauza căruia cele

259 Vezi: GeorgePopa-Lisseanu,Romanica...op.cit., p.138-141.

învinse şi celebrate sunt lăudate, din cauza căruia n-a pierit Troia”.

Μεγάλου ναίοισα πλευοά Πόντου.

Πάλλει σε λύοα διό χειοός έμας.

Σύ δέ, Vaïov%Oprgov άειδε έμοί Κλέος àνégcüv, χλέος àpiégœv πόνων Δι ον ού *ϋά* νον, δί ον εδτί μοί Hàxgoxloc, δι ον άδανάτοις ίσος Αίας έμός, δι ον ά δορίλπτος Αειδομένα σοφοΐς, χλέος, ήγατο.

(După La Grande Enciclopedie, voll, Paris)

Κού πέσε Τροία”.

Autorul antic continua, arătând: „Cam astfel erau cântecele, melodia lor însă admirabilă şi divină. Şi aşa de puternic străbătea peste valurile mării, încât călătorii în loc de admiraţie erau cuprinşi de un sentiment de groază. Cei care au fost purtaţi spre această insulă spun că au auzit şi freamătul cailor şi zgomotul armelor şi strigătul de război”?29

Tot Philostrat este cel care ne-a lăsat (Heroica, 254 – 257) încă o relatare de natură legendară, în care este vorba de insula Leuce, Achille, şi războinicele amazoane[260]

„Nişte neguţători şi constructori de corăbii au fost aruncaţi de o furtună pe ţărmurile ţinutului amazoanelor, dintre Phasis şi Thermodonte. Prinşi de ele, fură aruncaţi în lanţuri, pentru ca să poată fi duşi şi vânduţi sciţilor antropofagi. Pe una dintre amazoane cuprinzând-o mila de frumuseţea unui tânăr prizonier, şi din aceasta născându-se apoi o dragoste, se rugă cu stăruinţă de regină, soru-sa, ca străinii să nu fie vânduţi. Dezlănţuiţi şi petrecând împreună cu amazoanele, ei începură să înveţe limba acestor femei. În povestirile lor vorbindu-le despre furtunile de pe mare, veni odată vorba şi despre bogăţiile templului (lui Achille), de care nu erau departe în călătoria lor. Auzind aceasta amazoane se bucurară, că au pus mâna pe nişte oameni care ştiau să plutească şi să

260 Apud Idem, Insula Şerpilor ...op.cit, p.284-285.Vezi şi: Idem , ΛΕΥΚΗ...op.cit, p.406.

facă corăbii. Aceşti bărbaţi construiră din pădurile ce le ofereau un bogat material, nave potrivite pentru a le transporta cu caii lor cu tot, căci amazoanele se deciseră acum să învingă pe Achille într-o luptă ecvestră (pe jos amazoanele erau simple femei). După ce învăţară, atunci mai întâi, arta navigaţiunii, îmbarcându-se de la gura Thermodontelui pe cincizeci de corăbii, ajunseră la templul lui Achille, oprindu-se în mare la o distanţă de 2000 de paşi. De aici porunciră prizonierilor să taie arborii ce împodobeau de jur-împrejur templul. Securile însă se întorceau înspre capetele şi gâturile tăietorilor şi în scurt timp toţi căzură morţi lângă arbori.

Amazoanele strigând se repeziră cu furie asupra templului. Achille însă, crunt şi ameninţător, întocmai ca odinioară înaintea Scamandrului şi Iliului, uitându-se spre iepele ce le purta, le îngrozi mai tare decât ca să le mai poată conduce cu frâiele. Scuturându-se le trântesc jos, le calcă cu copitele, ca nişte lei turbaţi le sfâşia, le sfărâma piepturile şi le smulg braţele, pe care le mănâncă. Sătule de came omenească, pline de sânge şi nebune, alergau pe insulă. Oprindu-se pe un promontoriu, uitându-se la întinsul mării şi socotindu-l o vastă câmpie, se aruncă în mare. Apoi navele amazoanelor izbindu-se între ele în urma unei groaznice furtuni se cufundară şi se înecară una câte una. Multe din cele naufragiate fiind aruncate spre templu şi oamenii pe jumătate vii fiind împrăştiaţi pe insulă,

Achille făcu o purificaţiune, atrăgând apele Pontului, care trecând peste ostrovul său îl lăsară nepătat şi purificat”.[261]

Philostrat relevă apoi faptul că Ahille îşi părăsea deseori insula, fie pentru a face exerciţii în Cursa (Drumul, Alergarea lui), fie pentru a lua parte la războaiele purtate de către greci.

Cultul lui Ahille – la care ne-am referit în aceste pagini – a cunoscut maxima sa extensie şi înflorire în antichitatea greco-romană, evidenţiindu-se în acest sens secolele VIII/VII î.Hr. — ΠI/IV d.Hr.

Acest cult a cuprins insulele din Marea Neagră (Leuké şi mai apoi Berezan), coloniile greceşti de pe ţărmurile acestei mări legendare, precum şi unele centre comerciale din apele greceşti (porturile Achilleion din Mesenia şi Achilleios din Laconia, un emporiu în Beoţia ş.a.).

Din întregul areal geografico-spiritual, în care cultul lui Ahille a fost viu, puternic şi de durată, se detaşează cu pregnanţă insula Leuké (Albă, Leuce, Achillea), unde grija pentru complexul arhitectonic sacru, pentru cultul eroului s-a păstrat cu sfinţenie, până târziu, în epoca romană.

---

261 Ibidem, p.286-287. Moştenim din sec. XV o nepreţuită cronică a lui Walerand de Wavrin (vezi în: ***Călători străini... op.cit.,I,p.82) care conţine evocarea unei tradiţii conform căreia oraşul Mangalia ar fi fost clădit ca urmare a dorinţei exprimată de regina amazoanelor, Pentesileea, după războiul lui Herakles şi Tezeu cu Hippolita. Philostrat spune că această expediţie a amazoanelor ar fi avut loc în anul 168 d.Hr. Vezi şi: George Popa-Lisseanu , ΛEYKH.. .op.cit, p.409.

Ahille a rămas foarte mult timp, atât stăpânul absolut al acestei insule mitice, cât şi al Mării Negre, protectorul detaşat al navigaţiei şi comerţului în acest areal maritimo-economic (Πουτάρχης).

Apariţia şi înflorirea creştinismului a dus la decăderea, cu timpul, a cultului lui Ahille, dispariţia lentă a practicilor legate de acest cult, având drept consecinţă estomparea tradiţiilor despre Leuké (Leuce).

Mitul şi cultul lui Achille, dintr-o practică vie şi puternică altă dată, a început să cadă în uitare, pentru ca în cele din urmă, **odată cu dispariţia lumii antice, cultul acestuia să fie abandonat.**

3. DE LA MITOLOGIE LA REALITATE. DOVEZI ARHEOLOGICE DESCOPERITE ÎN INSULA ŞERPILOR

Cu o ascendenţă pierdută în mit, legendă şi cosmicitate fabuloasă, ca a mai tuturor popoarelor străvechi ale lumii, grecii au fost creatorii unei mitologii originale şi bogate, a cărei perenitate este atestată nu numai de spiritualitatea greacă, ci şi de unele reminiscenţe ce se regăsesc în spiritualitatea altor popoare, între care se numără şi cel român.

Miturile şi legendele au răspuns întrebărilor existenţiale ale omului de oricând şi de oriunde, popoarele antichităţii trăindu-şi istoria în imaginaţie, în mitologie.

Măsura în care mitul reflectă sau nu realitatea istorică, importanţa sa generală, au

făcut ca despre el să se scrie mult şi variat, opiniile consemnate de-a lungul timpului fiind dintre cele mai interesante.

Aristotel (384 – 322 î.Hr.), unul dintre marii gânditori ai umanităţii, pentru a sugera conţinutul noţiunii de mit, a folosit un joc de cuvinte paradoxale: ***„Mitul este o poveste mincinoasă care reprezintă adevărul”.***

E. Renan (1823 – 1892), conchidea, la rându-i, că „mitul este istoria timpurilor în care nu se scrie”.

Hristian Gottlob (1729 – 1812), profesor la Göttingen, şi-a sintetizat opinia despre mit într-o expresie devenită celebră: ***„Orice istorie şi orice filozofie a celor vechi are ca izvor al său mitul”?32***

Mitul este, în fond, o informaţie şi o pseudo-informaţie la un loc, el are un conţinut istoric, posedând atât funcţia informativă – reflectată prin faptul veridic –, cât şi pe cea comentativă – exprimată prin fabulaţia irealului.

Din aceste motive, n-au lipsit – şi nu vor lipsi nici în continuare – poziţiile extremiste, fie de respingere absolută a miturilor, fie de acceptare integrală, fără rezerve, a acestora.

Adevărul, în opinia noastră, sălăşluieşte undeva între cele două extreme menţionate, iar pentru a-l identifica este nevoie ca miturile venite din negurile antichităţii, să fie coroborate – sine ira et studio –, cu

332 Gabriel Gheorghe, Mitul potopului.

Inadvertenţe în interpretarea religioasă.

Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p.7.

atenţie şi mare prudenţă, cu dovezile palpabile pe care ni le poate furniza în primul rând arheologia, dar şi tradiţiile şi obiceiurile păstrate prin secole datorită memoriei colective.

Dacă în paginile anterioare am trecut în revistă miturile legate de Ahille, de cea de-a doua existenţă a eroului, pe cele legate de insula mitică Leuké, în următoarele pagini vom stărui asupra dovezilor arheologice descoperite aici de-a lungul secolelor XIX-XX, pentru ca oricine, de bună credinţă, să poată verifica, compara, constata, în ce măsură miturile prezentate sunt – sau nu – confirmate de dovezile arheologice.

Pentru noi rămâne totuşi un paradox faptul că într-o insulă cu un trecut ce număra aproape trei milenii, despre care a scris „floarea" autorilor antichităţii, precum şi mulţi alţi autori de după ei, cercetările arheologice propriu-zise au început abia în prima jumătate a secolului al XIX-lea.333

Puţinii călători străini care în Evul Mediu au pus piciorul pe această mică şi nelocuită insulă, în relatările lor ulterioare, s-au mărginit la observaţii legate de poziţia geografică a acesteia, la problema apei potabile pe insulă, la unele aspecte particulare ale faunei – numărul mare al şerpilor făcându-i s-o „boteze" şi să-i popularizeze numele de „Insula Şerpilor", Insula cu şerpi ş.a. –, dar, în mod inexplicabil, nici unul dintre aceştia nu a

făcut referiri la antichităţile din insulă!

Cazul insulei noastre n-ar fi singurul de acest fel în literatura de specialitate, dar de această dată, credem, că această situaţie s-a datorat şi faptului că arheologia334 ca ştiinţă era la începuturile sale, iar numărul arheologilor destul de redus.

Iată una dintre explicaţiile faptului că la activităţile de cercetare arheologică a Insulei Şerpilor au luat parte atât amatori, cât şi specialişti de profil. Vorbind de aceste aspecte, trebuie să menţionăm un mare regret, pe care-l resimţim până în zilele noastre: aportul specialiştilor români la cercetarea arheologică a insulei a fost şi rămâne unul simbolic, astăzi de nejustificat şi de neiertat!

În cele ce urmează vom menţiona pe cei care ajunşi în insulă au trecut de la contemplarea valorilor arheologice la însuşirea lor fără nici un drept, făcându-le pierdute, cea mai mare parte, pentru totdeauna; vom

333 Pentru aceste aspecte, vezi şi: Dr. Pădureanu Dominuţ, **Descoperirile arheologice din Insula Şerpilor (secolele XIX-XX),** la: A XIX-a sesiune de comunicări cu participare internaţională „Tehnologii moderne în secolul XXI”, organizată de Academia Tehnică Militară, Bucureşti, 15 – 16 noiembrie 2001, în: Vol. Pe CD) şi extras, p.73 – 77.

334 Arheologia e gr-άρχαίος (archaios) = vechi şi λόγος (logos) = cuvânt, ştiinţă (ştiinţa

lucrurilor vechi).

pomeni şi pe specialiştii care au făcut cercetări – serioase sau sumare –, precum şi rezultatele acestor cercetări şi „soarta” – trecută sau prezentă – a acestor dovezi arheologice.

În anul **1814,** în apele din apropierea Insulei Şerpilor a ajuns şi staţionat **o navă sub pavilion italian. Căpitanul acesteia, însoţit de câţiva marinari,** folosindu-se de o barcă, a debarcat în insulă. Nefiind nici locuită şi nici păzită, iar urmele arheologice la vedere şi la discreţia oricărui doritor de a intra în posesia lor, acesta va lua – după cum va consemna mai apoi arheologul german Köehler – *„Les morceaux les plus considérables et un chapiteau de colonne aussi en marbre blanc”.335* Unde au ajuns capitelul de coloană şi celelalte piese din marmură albă, nu s-a ştiut niciodată…

În anul **1823, insula a fost cercetată minuţios, pentru prima dată, de locotenentul comandor** Kritzky, din ordinul amiralului Grieg, comandantului flotei ruse din Marea Neagră.

Kritzky **a cercetat insula temeinic,** rezultatele eforturilor sale concretizându-se în **întocmirea primei hărţi precise a insulei; dând peste ruinele celebrului templu antic,** dedicat lui Ahille – urme relativ intacte, la vedere, uşor de cercetat –, **el a realizat şi planul acestuia.**

Preţioasele sale note, harta

Insulei şi planul templului antic, Kritzky le-a înaintat, ca militar de carieră, la încheierea une misiuni ordonate, superiorului său336 care, la rându-i, le va pune la dispoziţia unui specialist, arheologul german Köehler, iar acesta, conştient de ineditul şi valoarea deosebită a informaţiilor în a căror posesie intrase, le-a publicat în anul 1827 (Petersburg).337

Lui Kritky îi revine marele merit de a fi descoperit şi sesizat – primul! – lumea ştiinţifică europeană în legătură cu urmele arheologice din antica Leuké (Alba).

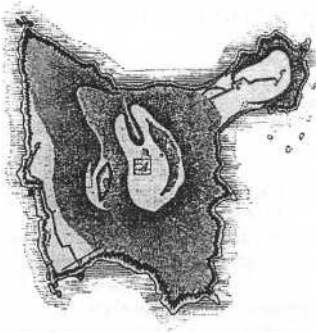

(După Densuşianu N.)

j35 Köehler H.K.E., op. cit., p.605. Vezi şi: Călinescu R.I., op. cit., p.45.

336 Vezi: George Popa-Lisseanu, Romanica... op. cit., p. 144. Acelaşi autor (ΛΕΥΚΗ...op. cit., p.409) afirmă că, dimpotrivă, *„le-a împărtăşit Kritzky arheologul Köhler”!*

337 Köehler, H.K.E., op. cit., p. 550 – 716.

Întrucât autorii antici, n-au dat datele tehnice privind templul lui Achille338, datele arheologice au rămas unica sursă pentru reconstituirea imaginii de altă dată a acestuia.

Kritzky a găsit în insulă doar o parte a urmelor acestui templu, respectiv baza pe care acesta fusese ridicat (fapt ce i-a permis să întocmească planul acestei construcţii celebre); el a mai consemnat ca importante două ziduri, a căror înălţime de la sol atingea cca. 35 – 40

339

cm.

După datele ridicate în teren de către Kritzky, după planul templului, dar şi după cele publicate de către arheologul Köehler, reiese că templul avea o suprafaţă considerabilă pentru acele timpuri (cca. 892 mp), faptul acesta confirmând, dintr-un unghi de vedere particular, veneraţia şi preţuirea de care se bucura (eroul) Ahille în lumea greacă antică.

Templul340 avea o formă pătrată, fiecare dintre laturile sale măsurând 29,87 m. Un zid, ce trecea de la nord la sud, împărţea templul în două părţi egale (446 mp). Jumătatea vestică a templului era împărţită în trei părţi egale (cca. 149 mp). Corpul principal, adică jumătatea estică a templului, avea un despărţământ cu dimensiunile de 15,93 m lungime şi 11,93 m lăţime (190 m).

În partea estică a templului – partea sa cea mai importantă (cella) –, se afla sanctuarul341 şi statuia lui Achille, iar în partea vestică, oracolul, spaţiul (opistodom) pentru ofrande şi daruri, precum şi cel pentru preoţii templului.

338 Caius Iulius Solinus (Polyhistor, XIX):

*„insula lui Achille cu un templu sacru*ş.a.

339 Lt.col. Mih.[ai] Drăghicescu, op. cit., p.493 – afirma că pe la 1823 zidurile, în multe locuri, aveau până la 1 m înălţime, iar în alte locuri erau la nivelul solului!

340 în general vorbind, era un loc sfânt, un edificiu consacrat ceremoniilor unei religii antice. Primele documente literare care atestă existenţa templelor (în sec. VIII î.Hr.) sunt poemele homerice, Iliada şi Odiseea.

341 Deşi în mod curent cei doi termeni (sanctuar-templu) se confundă, ei se deosebesc prin aceea că în timp ce **templul** (ναος-naos) este edificiul care adăposteşte statuia divinităţii, locuinţa propriu – zisă a zeului, prin **sanctuar** (ιερον-hieron) se înţelege întreaga arie „sacră" care cuprinde templul, împreună cu celelalte clădiri anexe: altarul destinat sacriificiilor, porticele care înconjurau de obicei incinta sacră, statui şi ofrandele oferite de credincioşi. Apud Dicţionar de istorie veche a României... op. cit., p.517. Aceeaşi lucrare afirmă (p.517 – 518) că *teritoriul ţării noastre, ruine ale unor temple greceşti s-au descoperit până acum [1976] numai la Histria* (...) „afirmaţie cu care nu putem fi de acord, întrucât realităţile arheologice ale Insulei Şerpilor, o contrazic! Vezi şi: Dan Oltean, Religia dacilor, Bucureşti,2002, p.105,186,187.

Raportat la topografia insulei, templul se afla situat în partea de est a acesteia, îndreptat – după cum spunea Philostrat şi după cum au confirmat-o

şi urmele arheologice – spre Maeotida.342

Templul, la fel ca şi celelalte construcţii antice de pe insulă, aparţineau arhitecturii vechi greceşti, respectiv epocii ciclopice.343 La această concluzie s-a ajuns plecându-se de la faptul că el avea ziduri masive, formate din blocuri mari de piatră (calcar alb), puţin cioplite şi îmbinate între ele fără folosirea mortarului – asemănător modului în care fusese ridicate şi alte construcţii de acest gen, descoperite în arealul Thessaliei şi Thraciei. Blocurile de calcar alb erau placate cu marmură albă,344 prezenţa acesteia fiind semnalată de aproape toţi cei care au cercetat insula.345

Impunător şi monumental, de o frumuseţe şi o eleganţă aparte, templul închinat lui Achille în insula Leuké (Alba) a fost, totodată, o veritabilă capodoperă a arhitecturii antice346.

În afara urmelor templului, în partea de est şi de vest a insulei, au mai fost sesizate urmele a încă trei construcţii – relativ mari, făcute din acelaşi material ca şi templul şi datând din aceeaşi perioadă, sau o perioadă imediat apropiată.

Urmele a doua dintre zidurile acestor construcţii au mai putut fi încă sesizate, cu uşurinţă de către Mourzakevitch, în anul 1841, şi cu mare greutate de către alţi cercetători, în anul 1891.

342 George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ… op. cit., p.410.

343 S.B. Okhotnikov, A.S. Ostroverkhov, **L'de de Leuke et le culte d'Achille,** în: „Pontica”,

Constanţa, XXIV, 1991, p.73. Cei doi autori scriu următoarele: „(...) la sfârşitul secolului VII şi începutul secolului VI î.Hr., insula cândva pustie, a fost frecventată de navigatorii care treceau pe acolo şi a fost identificată cu locuinţa lui Achille. Mai târziu, probabil la jumătatea sau chiar în cea de-a doua jumătate a secolului VI î.Hr., s-a ridicat un templu”! Este un punct de vedere pe care nu-l împărtăşim, atât autorii antici cât şi dovezile arheologice pledând pentru anterioritatea acestuia!

344 „Le temple d’Achille ainsi que les restes des anciens édifices, que l’on voit à Leucé sont construits avec de très-grands blocs d’une Pierre calcaire ordinaire de couleur blanche, rudement taillés et placés les uns sur les autres sans mortier... le temple d’Achille de l’de de Leucé et les édifices que je viens de citer, sont d’une antiquité très reculée et d’une genre que l’on comprend sous la dénomination d’architecture cyclopéenne. Lorsqu on examine les restes du temple d’Achille, on est frappé de la grandeur de cel édifice, d’autant plus que les temples des divinités et des héros étoient ordinairement d’une assez petite dimension... Dans l’antiquité le temple d’Achille étoit richement orné en marbre blanc. „Vezi: H.K.E. Köhler, op. cit., p.604.

345 Marmura (< lat, marmor,-oris) era o rocă calcaroasă cristalină, de diverse culori, care se putea ciopli şi lustrui; era întrebuinţată în lucrări de sculptură şi arhitectură.

346 Vezi şi: Okhotnikov S.B., Ostroverkhov **A.S., The Sanctuary of Achilles on Leuke Island,** Kiev,1993.

În legătură cu rosturile acestor ziduri, opiniile variază.

După Kritzky, ele erau menite „a împiedica năruirea de pe insulă, aceasta fiind înclinată în partea apuseană a sa”.

După Köehler, ele au fost ridicate cu scopul de a împiedica „atacurile duşmanilor, care ar fi căutat să năvălească în ostrovul lui Achille şi să garanteze în acelaşi timp, cele două edificii ce serveau spre a păstra bucatele aduse de călători lui Achille pentru jertfă, preoţilor şi paznicilor pentru întreţinere”? A1

În legătură cu rosturile unui al treilea zid, nu s-a formulat încă nicio opinie.

Pe insulă s-au mai descoperit trei fântâni – amintite – şi o cisternă, situată pe platforma nordică a templului.

Legat de dimensiunile şi dispunerea spaţială a templului, Köehler a emis pentru prima dată presupunerea potrivit căreia de-a lungul timpului acesta a suferit unele modificări arhitectonice.[262]

Referindu-se la această presupunere, iată ce opinie a formulat George Popa-Lisseanu (1891): „Este foarte probabilă presupunerea lui Köehler că dispoziţia antică a templului a fost modificată în timpul atâtor mii de ani. S-ar fi putut chiar ca în

262 George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΉ...op.cit.,... p.411. Idem,, Romanica...op.cit.,, p.145.

antichitate, adoratorii lui Achille, văzându-i templul în dărăpănare să-l fi reconstruit, adăugându-i poate elemente noi; s-ar fi putut de asemenea, ca în cursul evului mediu, cultul eroului grecilor, căzând în desuetudine prin introducerea creştinismului, să se fi făcut oarecare modificări noi. Căci cine poate şti ce fel de oameni îşi vor fi găsit refugiul în cursul vremilor într-această insulă retrasă. În orice caz nu este inadmisibilă părerea că planul, pe care îl dăm noi aici după indicaţiile lui Kritzky de la începutul acestui secol [XIX], ar putea să nu fie întocmai planul templului eroului naţional al grecilor de pe timpul îndepărtatei cuceriri a Troiei”? A9

În ceea ce ne priveşte, nu împărtăşim o atare presupunere, din următoarele motive: templul lui Achille din Leuké era foarte venerat şi preţuit, implicit bine îngrijit; în antichitate, în domeniul marilor construcţii de cult, odată realizată o construcţie, cazurile de modificări aduse acesteia au fost fie extrem de rare şi minore, fie au lipsit cu totul; reconstruirea templului sub romani, bizantini ş.a., ar fi lăsat, cu certitudine, urme scrise, ori aşa ceva nu există; o atare operaţie arhitectonică având în vedere cadrul geografic în care era amplasat templul, problema materialelor de construcţie ş.a., presupunea eforturi şi cheltuieli foarte mari, ori acestea fuseseră făcute deja odată; reconstrucţia (modificarea) templului ar fi lăsat suficiente urme arheologice în insulă,

care ar fi arătat acest lucru chiar şi în lipsa menţionărilor scrise; nicio inscripţie din insulă nu atestă un atare fapt; creştinismul în Dobrogea fiind foarte vechi, nu înţelegem de ce ar fi preferat creştinii din acest areal geografic un centru de cult în insulă, când aveau la dispoziţie uscatul continental; în fine, logica faptelor şi analogiile cu alte cazuri din insulele mitice, dezic o atare presupunere.

Cele de mai sus, sunt suficiente argumente în sprijinul punctului nostru de vedere; a nu accepta o anumită presupunere, nu trebuie să conducă nici la respingerea ei apriori, dar nici la acceptarea ei mecanică, având în vedere doar girul ştiinţific al celor doi specialişti care au susţinut-o. Suntem de părere că timpul şi, mai ales, noi cercetări documentare şi de teren, reevaluarea materialului litic descoperit în insulă şi cunoscut, vor putea confirma sau infirma atât presupunerea lui Koehler (George Popa-Lisseanu), cât şi presupunerea noastră. Până la proba contrarie şansa veridicităţii o are fiecare dintre ele…

Noi descoperiri arheologice vor fi făcute în Insula Şerpilor în anul 1828 când, în imediata apropiere a zidurilor templului, s-au descoperit numeroase fragmente de marmură şi calcar, precum şi câteva bucăţi dintr-o frumoasă şi îngrijit lucrată comişă[263] (partea superioară, ieşită în afară, ornamentală, ce se aflase sub o streaşină).

263 Călinescu R.I., op.cit., p.44-45; Cpt. M.D.Ionescu, Insula Şerpilor.. .op.cit., p.316.

Relativa izolare geografică a insulei, suprafaţa mică, nelocuirea ei statornică, la care s-au adăugat cultul lui Ahille în antichitate şi reverberaţiile acestuia peste secole, frica de şerpi în Evul Mediu (când au fost consideraţi a fi veninoşi) ş.a., iată câteva dintre barierele care au făcut ca secole după secole, insula să-şi păstreze aproape intactă zestrea arheologică pe care o conţinea solul şi subsolul său.

„În centrul insulei – scria V.I. Pruglo (1984) – se aflau, vână la 1837, fundaţiile sanctuarului lui Ahile (…)”.[264]

Anul 1837 poate fi apreciat, fără nicio rezervă, un an nefast pentru zestrea arheologică a Insulei Şerpilor, căci ceea ce n-au reuşit să sustragă sau să distrugă cei ce au poposit sporadic şi de cele mai multe ori neştiuţi de nimeni, ceea ce n-au reuşit să distrugă precipitaţiile şi clima insulei, în răstimpul scurs între 777 î.Hr. – 1837, au reuşit ruşii, sistematic şi într-un interval de timp extrem de scurt.

„(…) e de regretat căci nici cel puţin solitara Leuce, din mijlocul mării – scria George Popa-Lisseanu (1894) –, n-a putut rămâne neatinsă **de mâinile distrugătoare ale ignoranţilor veacului trecut, care, tot în numele ştiinţei, ridicând un far pentru orientarea vapoarelor,**

---

264 V.I.Pruglo, Ostrov Levka-Anticnye Gasudarstva Severnogo Pricernomor’ja,
Moscova, 1984, p.31.

au prăpădit totul”!...[265]

Constructorii ruşi ai farului, ale cărui lucrări au demarat în anul 1837, în loc să transporte şi să utilizeze pentru ridicarea acestuia piatră de pe continent, sau, în cel mai rău caz, din zona ţărmurilor insulei, au găsit mai lesnicioasă „soluţia” de a dezgropa temeliile templului antic – o vandalizare incalificabilă! – , urmele arheologice scoase la iveală fiind rapid încorporate în fundaţia şi zidurile noii construcţii!... Comorile arheologice scoase la iveală cu acest prilej, nu i-au impresionat deloc pe ignoranţii care le manevrau, unele pierzându-se prin încorporarea directă în noua construcţie, altele prin prelucrarea şi ajustarea lor, pentru a corespunde operaţiunilor de construcţie şi, în fine, o parte, prin aruncarea aiurea sau pur şi simplu sustragerea din patrimoniul insulei, pierzându-se pentru ştiinţă pentru totdeauna! Indiferent ce circumstanţe am căuta ca să găsim, indiferent cum am căuta ca să interpretăm lucrurile, un fapt rămâne cert: aceste urme sunt pierdute pentru ştiinţă pentru totdeauna, pierderile fiind greu de estimat, dar şi de neiertat!

Şi cum o nenorocire nu vine niciodată singură, celei de mai sus i-a urmat o alta: ceea ce scăpase de vandalizare în 1837 (e vorba de un număr de cornişe, capiteluri, baze şi timpane ale unor coloane ale templului ş.a.), ***„au fost aduse***

265 George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ.. .op.cit., p.411. Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316.

parţial la Sulina pentru a le duce, mai apoi, la Odesa. Dar nu au ajuns acolo. Nu se mai ştie nimic despre asta”![266]

În anul 1839, în urma hotărârii luate de către guvernatorul militar al Basarabiei, generalul Fiodorov, în insulă s-a deplasat pentru a face cercetări arheologice **P.V. Soloviev,** membru corespondent al Societăţii Istorice şi Arheologice din Odesa.

Cercetând insula cu atenţie, el a reuşit să (mai) descopere o serie de urme vechi, între care: blocuri de marmură (pe unul dintre acestea aflându-se gravată o inscripţie), câteva cornişe, monede şi alte obiecte mărunte.[267]

Începând cu anul 1839, din ordinul aceluiaşi general rus, **funcţionarii serviciului de carantină** (organizat în apropierea farului)[268]

precum şi soldaţii detaşaţi temporar pe insulă, au fost obligaţi să facă „săpături arheologice”, obiectele descoperite, indiferent de natura sau mărimea lor fiind trimise obligatoriu amintitei societăţi de profil din Odesa.

În anul următor, **1840,** în insulă sosea **comerciantul Sideri,** din Ismail. Acesta,

---

266 S.B.Okhornikov, A.S.Ostroverkhov, L’ile de Lenke… op.cit., p.54.

267 Cpt. M.D.Ionescu, op.cit.,p.316.

268 în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai multe ordine ale Ministerului de Externe al Angliei se refereau la studierea posibilităţii instalării unui punct de carantină pe Insula Şerpilor. Vezi : *** Comisia Europeană a Dunării…op.cit.,p.227 (doc.nr.1404).

asemenea căpitanului navei italiene în 1814, va lua din insulă câteva table de marmură, un fragment dintr-o inscripţie, monede şi alte obiecte mărunte.[269]

Ce soartă au avut (şi) acestea, unde şi pe ce mâini au încăput, nu s-a ştiut niciodată…

Anul **1841** a fost marcat, în ceea ce privea situaţia arheologică a Insulei Şerpilor, de două evenimente: primul dintre ele, o reeditare a vandalismului din anul 1837, datorat **antreprenorului farului** care a dat dispoziţie oamenilor din subordinea sa ca să scoată din sol toate „pietrele" care se vedeau cât de puţin, sau se bănuiau a fi într-un anume loc, iar odată scoase, muncitorii respectivi aveau obligaţia de a le strânge în grămezi, cu scopul declarat de a fi folosite la noile construcţii şi anexe preconizate a fi ridicate pe insulă; cel de-al doilea eveniment, l-a reprezentat prima expediţie, complexă organizată în insulă, în fruntea acesteia aflându-se **arheologul N.N. Mourzakevitch.**

Acesta, deşi a cercetat insula cu atenţie şi profesionalism, n-a mai putut regăsi urmele (baza) templului lui Achille! între anii 1823 – 1841 – în doar 18 ani, din care cei de cumpănă au fost anii 1837 şi 1841 –, ruşii au reuşit „performanţa" de a şterge pur şi simplu de pe faţa pământului urmele „cheie" ale splendidului templu antic!…

În această campanie de săpături, iniţiată de

269 Ibidem.

Societatea imperială de istorie şi antichităţi din Odesa, arheologul rus N.N. Mourzakevitch a fost însoţit de A.D. Nordmann, profesor de ştiinţele naturii la liceul „Richelieu”, pictorul K. Basseli ş.a. În urma săpăturilor arheologice efectuate în partea de nord-est a insulei, au fost descoperite: un strat cultural (nu şi alte construcţii antice), mai multe fragmente arhitecturale aparţinând templului, bucăţi dintr-o cornişă, bucăţi de marmură, multe monede, obiecte de mici dimensiuni ş.a. Pe unul dintre blocurile de piatră au fost descoperite fragmente dintr-o inscripţie, care datorită deteriorării grave a acesteia nu a mai putut fi reconstituită integral. Rezultatele finale cu concluziile de rigoare, au fost publicate (1844) de către N.N. Mourzakevitch într-o revistă de specialitate.[270]

În urma acestei campanii arheologice, muzeul de profil din Odesa a primit (1841) mai multe *„detalii arhitecturale ale templului, inclusiv* ***două fragmente dintr-o cornişă şi 11 bucăţi de marmură de Paros. În catalogul scris de mână chiar de E. Stern sunt citate 6 fragmente arhitecturale din Leuké. În prezent [1990] doar două fragmente din cele 6 sunt pe cale de a fi identificate”.***[271]

Dintre inscripţiile cunoscute ca descoperite în

---

270 Zapiski imperatorscago odesscago obscestva istorii i drevnostiei.Tom I,1844,p.549- 562.Vezi şi : George Popa-Lisseanu, Insula Şerpilor.. .op.cit.,p.271.

271 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.56.

cursul secolului al XIX-lea şi legate, sub o formă sau alta, de Ahille şi Leuké, literatura de specialitate consemnează trei inscripţii care, deşi puţine numeric, nu fac decât să-l confirme pe Flavius Arrianus (Periplus Ponţi Euxini, 32), care sublinia că ***„în templu (...) sunt inscripţii, unele latine altele greceştii...) aducând laudă lui Achille***

Prima inscripţie, pe două rânduri, conservată doar parţial, a fost descoperită de P.V. Soloviev în anul 1839, apoi dăruită (1850) muzeului amintitei societăţi din Odesa. Cele două rânduri sunt săpate în piatră albă de calcar (un pidestal?), având următoarele dimensiuni: 75 cm lungime, 63 cm lăţime şi 26 cm înălţime.

Textul său în limba greacă, este următorul:

...ΝΕΣΤΡΑΤΟΑΧΙΛΛΕΙ

...ΗΣ ΜΕΛΕΟΝΤΙΟΑΒΙΟΠΟΛΙΤΙ

Σ

Μενέστοατο (ς) Άχιλλεί (Λευχ) ης μεδέοντι Όλβιοπολίτης.

Traducerea textului, care ne scuteşte de alte comentarii, este următoarea: „Menestratos Olbiopoliteanul a ridicat o statuie lui Achille, stăpânul Leucei”.[272]

A doua inscripţie, s-a descoperit pe fundul unui mare vas de lut (λήχυτος), de culoare neagră, cu gâtul şi mânerele de culoare galbenă.

Textul ei, (tot) în limba greacă, este

272 George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ.. .op.cit., p.412.

următorul:

ΓΛΑΥΚΟΣ ΜΕ ΑΝΕΘΗΚΕΝΑΧΙΛΑΗΙ ΛΕΥΚΗ ΜΕΔΕΟΝΤΙ ΓΑΙΙ ΕΞ ΠΟΣΙΔΗΟ.

Traducerea inscripţiei este următoarea: „Glaucos din Posidia pe mine m-a închinat lui Ahile, stăpânul pământului Leuce”[273]

Acest vas, după toate probabilităţile, a fost unul dintre numeroasele daruri făcute de corăbieri în cinstea lui ΑΧΙΛΛΕΙ ΠΟΝΤΑΡΧΕΙ.

A treia inscripţie, mult mai mare decât celelalte două (**112** cm înălţime, **24** cm lăţime şi 17 cm grosime) – posibil parte a unei statui (baza acesteia) astăzi dispărute –, este singura care se află în patrimoniul arheologic românesc (Bucureşti). Textul acesteia, realizat în piatră de calcar (şi nu marmură, cum afirma E. Egger), fotografiat de dr.

Val. Vignard, medicul şef al Comisiei Europene a Dunării (Sulina), a ajuns graţie serviciilor de transport efectuate la baronul d’Avril, la citatul E. Egger care, cu greutate dar şi cu aproximaţie a tradus-o şi publicat-o pentru întâia oară (Inscription de l’Ile de Leuce, 1885).

Faptul că inscripţia este deteriorată şi incompletă, a dus la reproduceri şi traduceri aproximative.

Întrucât persistau minusuri în traducere (după fotografie textul a fost greu de descifrat), el a fost restabilit şi publicat după original în anul

273 Ibidem, p.413.

1887, de Gr. G. Tocilescu.

Iată mai jos imaginea acesteia, respectiv textul (incomplet), scris tot în limba greacă:

Ὄβιο[πολ αν χαί τούς τε χαταλαβό[ντας γάλασσαν ληλστείαι τών Ελλήνων άπέλχιει[νεν χλαί τούς μεγ αύιών έχ τής νήσσου έξλέβαλεν χαί παgαγενόμένος ίς τήν πόλην πολλά χαί μεγάλα χgήσιμος γέ[γlονεν τώι δήμωι] Ὀλβιοπολιτών χαί διά ταύτα ο δήμος αίτlόν χαί ζώντα έτίμησεν δωgεάι χαί τlελευτήσαντα έgαψεν δημοσίαι, έδοξελν τώι δήμωι τών Ὀλβιοπολιτών, στήσαι] αύτού είχόνα όπως άν αί τε πgάξει[ς αύτού μlνημονεύωνται χαί ή πόλις φανεg[goί πάσι τοίlς Ἕλλησιν άτι χαί τής νήσου πολ[είτας πεgί πολλοί] ποείται χατά τά πότgια χαί τούς [φίλους χαί εὖ]νους είς αύτήν χαί ζώντας τιμ[άι χαί τελευτήσασlιν α[ύτlοίς άξίας άποδίδωσι Χàgirac χτλ], în concluzie, iată ce ne comunică acest text: inscripţia nu era din Leuce ci din Olbia[274]

sau Olbiopolis, de pe continent; cuprinde un

274 Olbia - Olbiopolis Ολβιοπολις) - la Scymnos din Chios (v.804), Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, IV, 26) - (Borysthenes -Βορυσγένης, astăzi Parutino), aşezată pe malul drept al estuarului Bugului (Hyspanis), care se varsă în estuarul mai larg al Niprului (Borysthenes). Olbia (Cetatea Albă) a fost cea mai nordică dintre coloniile milesiene timpurii (625 î.Hr.) dar şi cea mai bogată. în ‚JPeriplul anonim al Pontului Euxin" (scris de un geograf bizantin, ulterior lui Arrian) se notează: „S-a zidit un oraş, numit odinioară Olbia, iar mai târziu Borysthenes. Şi l-au zidit pe el milesienii (...)"(Vezi în: „Arhiva Dobrogei", Vol.II (1919), Bucureşti, 1920, p.294). Călinescu I.Raul (1931), vorbind de relaţia dintre Olbia şi Leuce, numea pe prima metropolă celei de-a doua (CălinescuR.I.,op.cit.,... p.46).

decret datând din secolul IV î.Hr., dat de olbiopolitani, prin care se cinstea un cetăţean decedat al cărui nume nu apare menţionat, dar care se presupune că îşi avea baza în Leuce; în cele 15 rânduri ale decretului, se menţionează că olbiopolitanii îl recompensaseră pe timpul vieţii, iar după deces îl îngropaseră pe cheltuiala lor, în oraş; locuitorii cetăţii hotărâseră să-i ridice o statuie, în semn de cinstire pentru serviciile pe care acesta le adusese cetăţii şi cetăţenilor ei, în lupta împotriva piraţilor din Marea Neagră.[275]

„Astfel, locuitorii din Olbia au hotărât să ridice statuie în onoarea lui pentru a păstra în memoria poporului tot ce făcuse pentru oraş. Şi pentru a le face cunoscut elenilor că, potrivit recomandărilor străbunilor, oraşul respecta şi aducea omagiu defuncţilor”.[276]

Cercetările arheologice făcute în partea de jos din nord-estul Insulei Şerpilor până în anul 1850, au condus la descoperirea (pe acest ***„teren sacru”*** conform aprecierii arheologului N.N. Mourzakevitch) a peste 2000 de monede diverse. Dintre acestea, 600 au fost curăţate, descifrate şi publicate de arheologul citat,[277]

Înaintea lui mai descifrând şi publicând alte monede Mionneff şi Blarenberg.[278]

---

275 Vezi: George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ…op.cit., p.414; *** Dicţionar de istorie veche a României ... op.cit., p.370.

276 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.65.

277 George Popa-Lisseanu, op.cit.,, p.415.

278 De Mionneff, în: Description des médaillés antiques

Dintre aceste monede, amintim (selectiv) următoarele (locul de proveniență și numărul lor): Megara Siciliei-2, Tyras-5, Callatis-5, Dionysopolis-3, Istros-3, Markianopolis-6, Nicopolis-2, Tomis-29, Achial-3, Bizantiu-5, Adrianopoli-l, Heraclea din Bithinia-3, Mesembria-l, Nicea-l, Odessus-4, Ferae-l, Pylos-l, Amastris-2, Nicomedia-2, Tios-6, Adramythium-l, Lampsac-2, Abydos-l, Efes-l, Heraclea din Ioni a-l, Insula Chios-l, Prusia-l, Cyzic-4, Apollonia din Caria-l, Patara-l, ş.a.

Dintre ele, unele au aparținut perioadei următorilor regi: Lisimah – 1, Roemetalches (rege odris) – 2, Inismeus (regele Callipizilor) – 1, Chamitus – 3, Bios – 1, Kesmagaku – 2 ş.a.[279]

Marea cantitate de monede descoperite până la 1850 (deşi numărul lor real a fost, cert, cu mult mai mare, unele pierzându-se pe drumul dintre descoperire-cercetare ştiinţifică!...), atestă nu atât – cum s-a susţinut până acum –, bogatul comerţ ce a avut loc în antichitate în zona litoralului nord-vest-pontic, cât, mai ales, forţa cultului lui Achille, înalta preţuire şi cinstire de care se bucura în rândul grecilor, aceştia, în numele cultului eroului lor, făcând daruri şi ofrande, între care multe monede.

În al doilea rând – observaţia aparţinându-i

---

grecques et romaines, şi de Blarenberg, în: Choix de médaillés antiques d'Olbiopolis. Vezi: Călinescu R.I.,op.cit., p.46; George Popa-Lisseanu, op.cit., p.415; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.317.

279 Ibidem.

lui George Popa – Lisseanu[280]

— Frapează un fapt: dacă comparăm numărul de monede descoperite în alte locuri, discrepanţa este net în favoarea insulei Leuké (un exemplu edificator constituindu-i Tropaeum Trajanum unde, până în anul 1850, se putea vorbi doar de câteva monede).

După 1850, îndeosebi între anii 1960 – 1990, în insulă au fost descoperite şi alte monede, provenind din Chios, Delos, Samos, Olbia, Tyras., din oraşele de pe ţărmul vest-pontic ş.a.

În general vorbind, monedele descoperite în Insula Şerpilor,[281]

se caracterizează printr-o provenienţă geografică diversă, aceeaşi diversitate caracterizând şi cronologia lor.

Cele mai vechi datează din secolul al V-lea î.Hr., dar majoritatea aparţin secolelor IV-III î.Hr.

Între monedele aparţinând secolelor V-III î.Hr., predomină cele provenite din oraşele vest-pontice, din Olbia şi Tyras.

Pentru secolele I-III d.Hr., preponderenţa o deţin monedele provenite din oraşele vest-pontice, îndeosebi cele din Tomis.

În insulă s-au descoperit monede de la majoritatea împăraţilor romani – dintre Augustus – Filip Arabul –, începând din secolul I î.Hr. până în secolul III d.Hr.

---

280 George Popa-Lisseanu, op.cit., p.416.

281 Vezi pentru aceste aspecte: S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit, p.69-71.

Monedele din a doua jumătate a secolului III şi cele din secolul IV, sunt foarte rare.

Totuşi, chiar şi după introducerea creştinismului în Imperiul roman, navigatorii în tranzit pe Marea Neagră, au continuat să depună ofrande (monede) în templul de pe insula Leuké, fapt pe care îl demonstrează monedele găsite aici, aparţinând perioadei lui Anastase (491 – 518) şi Justinian (527 – 565).

Monedele ulterioare – tătărăşti, turceşti, poloneze ş.a. –, nu au nicio legătură cu cultul lui Achille şi sanctuarul eroului.

La studierea şi publicarea monedelor descoperite de-a lungul timpului în antica Leuké, pe lângă autorii deja citaţi, au mai contribuit şi A.N. Zographe,[282]

S.A. Boulatovitch,[283]

P.O. Karyshkovsky[284]

ş.a.

În anul **1864,** la două decenii după expediţia condusă de N.N. Mourzakevitch, în insulă sosea renumitul anticar **Koehlerus** care, ulterior, în descrierea vizitei sale în Insula Şerpilor, a făcut

---

282 A.N.Zographe, Nakhodki monet v mestakh predpolagalmykh antitchnykh svjatilishch na Tchernomor'e, în: S.A., VII, 1941, p.150-160.

283 S.A.Boulatovitch, Monetnye nakhodki na ostrove Levke. Materialy po arkeologii Severnogo Pritchemomor'ja, Odessa, 1971,7, p.220.

284 P.O.Karyshkovsky, Ol'vijkie monety najdennye na ostrove Levke, Materialy po arkeologii Severnogo Pritchemomor'ja, Kiev, 1983, p.158-176.

câteva afirmaţii interesante: că a reuşit să depisteze locul bazei zidurilor templului antic (contrazicându-l astfel pe N.N. Mourzakevitchî), că a descoperit câteva inscripţii[285] (nu dă detalii despre ele).

De abia în vara anului **1891** în Insula Şerpilor ajungea primul specialist român, **Gr. G. Tocilescu** (1850 – 1909), profesor de istorie antică şi epigrafie la Universitatea din Bucureşti. Împreună cu el a sosit eruditul **George Popa-Lisseanu,** precum şi un grup de studenţi de la Facultatea de Litere din Bucureşti, aceştia aflându-se într-o „excursiune arheologică”.

Iată ce scria mai apoi George Popa-Lisseanu despre cât au zăbovit şi ce au făcut pe insulă: „Nezăbovind pe insulă, în excursiunea noastră, mai mult de două-trei ore (n.n.), de abia avurăm timpul necesar să facem cunoştinţă cu ea şi cu ceea ce în pripă puturăm vizita.

Cercetări mai de aproape n-am făcut, n-am avut timp să facem, şi nu acesta era scopul călătoriei noastre aici (ci Adamclisi-ul – n.n.).[286]

Impresionat de cele văzute, trei ani mai târziu (1894), el arăta că „în mijlocul platoului se mai găsesc astăzi (n.n.) urmele unui templu de o

---

285 Apud Cpt.Rl® Marcu Nicolae, Insula Şerpilor, în: ’’Marea Noastră” Constanţa. Anul II.Nr.6, Serie nouă, ianuarie-martie 1993, p.lS.în anul 1885 asupra inscripţiilor descoperite în Insula Şerpilor s-a oprit E.Eger (Inscription de l’île de Leuce,în: “Bulletin de corespondence hellénique”,IX, 1885,p.375 ş.u.).

286 George Popa-Lisseanu,op.cit.,, p.390.Idem,Romanica ...op.cit., p.143.

întindere neobişnuită”,[287]

Acelaşi specialist român, făcea public un deziderat major – care, din păcate, nu şi-a găsit împlinirea niciodată!... – , şi anume că era ***„de dorit, ca statul român, astăzi stăpân pe insulă, să facă cercetări*** [arheologice] ***mai întinse şi sistematice”.315 (***Informativ amintim faptul că înaintea lor, în anul 1882, tot legat de Achille, Nicolae Densuşianu a făcut săpături la Sigeion dar, fapt curios, nu s-a deplasat pentru cercetări arheologice în antica Leuké!...).

Anterior anului 1892, după cum nota lt, col. Mihai Drăghicescu, în partea de sud-est a insulei „s-a[u] găsit o mulţime de spărturi de oale, din care unele desenate cu nişte culori vii şi bine conservate”[288]

Într-un interesant studiu, publicat în anul **1894,** purtând sugestivul titlu „Obiectele Muzeului din Odesa referitoare la trecutul României”, **Emil M. Teodorescu** sublinia că***: „În sertarul nr. 80 al muzeului sunt expuse o parte dintre obiectele găsite în Insula Şerpilor*** (n.n.); sfărâmături de vase, inscripţiile lui Achille, statuete de bronz, inele de fier, vase de lut, arşice de os, două bucăţi de marmură din templul lui Achille, două baze de marmură şi 8

287 Idem, Insula Şerpilor...op.cit., p.271 .Idem,Romanica ...op.cit., p. 119.
288 Lt.col.M.Drăghicescu, Dunărea de la Orşova la Mare...op.cit., p.247.

bucăţi de pereţi din hramul lui Achille etc. „.[289]

În anul 1904, căpitanul de marină M.D. Ionescu, relua cele scrise de George Popa-Lisseanu („În mijlocul platoului se mai găsesc urmele unui Templu de o întindere neobişnuită”), adăugând în plus că „Pe lângă acestea şi afară de rămăşiţele a trei ziduri şi două edificii (...) se mai pot vedea pe insulă trei puţuri în stâncă”.319

R. Seişanu, în anul **1928,** relua informaţiile de mai sus, adăugându-le faptul că în colţul de sud-vest al insulei se mai pot observa ***„urmele unui drum*** vor/zi.[290]

Trei ani mai târziu, între 8 – 20 aprilie **1931,** în Insula Şerpilor s-a aflat pentru a doua oară **Călinescu I. Râul,** însoţit de **ing. N. Celac,** acesta invitat ***„să execute o hartă amănunţită a insulei”*.**[291]

În 1931, Călinescu I. Răul, făcând referiri arheologice legate de insulă, scria următoarele: „În mijlocul micii peninsule a Insulei Şerpilor, în locul însemnat [cu numele de] „Ruine” pe harta Statului major [al armatei române] 1/100.000, nu se mai observă la suprafaţa solului decât o mulţime de cioburi de ceramică veche (n.n.), dar încă roşii, fiind necontenit spălate de ploi. Tot aici se găsesc şi bucăţi de cărămidă veche

---

289 Emil M., Teodorescu, Obiectele Muzeului din Odesa referitoare la trecutul României, în: „R.I.A.F.”, Bucureşti, Vol.VII, 1894, p.240.

290 .Seişanu Romulus, op.cit., p.79.

291 Călinescu R.I., op.cit., p.9.

Pentru perioada de dinaintea celui de-al doilea război mondial, din timpul războiului şi de după aceea, până la 1948 – când insula ne-a fost răpită şi anexată fraudulos de către U.R.S.S. –, datele arheologice lipsesc. (Informaţia că în anul 1945 în insulă a poposit L.D. Dimitrov, ce a făcut şi ce a descoperit pe insulă, n-am putut-o verifica deocamdată).

După anul 1948, dat fiind noul statut juridic al insulei, cercetările arheologice au fost efectuate de către sovietici şi ucraineni.

În anul **1964** pe insulă a sosit un grup de arheologi de la Moscova **(A.I. Kauzichtchine, B.G. Peters** ş.a.) care, după cercetări de profil, au descoperit mai multe urme arheologice.

Patru ani mai târziu, în **1968,** insula a fost cercetată de **un grup de specialişti, conduşi de S.A. Boulatovitch,** conservatoarea Muzeului de Arheologie din Odesa. Un rezumat al cercetărilor efectuate şi al rezultatelor obţinute a fost publicat de către **V.I. Pruglo**[292]

şi **A.S. Rousyaeva.**[293]

I.R. Pitchikjan, într-o lucrare publicată în anul **1984,** citează ca provenind din antica Leuké o coloană de ordin ionic, aflată în posesia Muzeului de arheologie din Odesa.[294]

---

292 Vezi nota 18.

293 A.S.Rousyaeva, Ostrov Levka, în: „Arkheologija Ukrainsko S.S.R.”, T.П, Kijev, 1986, p.328-329.

294 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.56.

În anul 1986, o nouă expediţie arheologică în insulă descoperea câteva fragmente de piatră din templul antic ş.a.”în urma săpăturilor din curtea farului – notau S.BOkhotnikov şi A.S. Ostroverkhov – s-a găsit un bloc de marmură neagră, colţuros [0,4 x0,44 x0,15]. În bloc este un loc liber dintr-o parte în alta pentru a se fixa cu ştifturi. Faţada este lucrată frumos. Pe partea interioară este un marcaj care imită forma blocului colţuros”.[295]

Între anii **1988 – 1990,** Insula Şerpilor a făcut obiectul cercetărilor arheologice iniţiate de către Muzeul de arheologie din Odesa şi Institutul de Arheologie din cadrul Academiei de Ştiinţe din Ucraina (din partea căreia la campania de săpături au participat **S.B. Okhotnikov** şi **A.S. Ostroverkhov**)**.** Cu acest prilej s-au descoperit multe urme arheologice, la aceasta contribuind şi faptul că apele din imediata apropiere a insulei au fost cercetate cu ajutorul scafandrilor militari.

„Pe ici, pe acolo – notau ei – ***se văd şi acum*** [1991!...] ***rămăşiţele zidurilor*** (...) ”[296]

fostelor construcţii din antica Leuké!

Cu acest prilej au fost adunate numeroase **fragmente arhitecturale din teracotă,** apreciate ca provenind din Miletul anilor ’520 – 510 î.Hr.

---

295 Ibidem.

296 Ibidem, p.55.

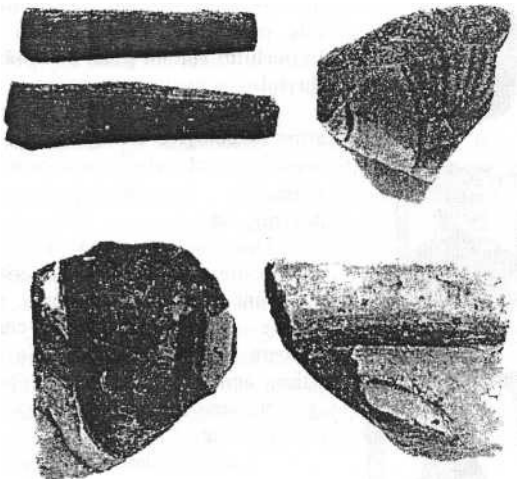

Piese de arhitectură din pământ ars (După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

Aceste fragmente, din argilă roşie, pictate cu motive ionice, au unele detalii acoperite cu culori albe, negre şi roşii.[297]

O altă colecţie, realizată în urma săpăturilor arheologice în insulă, datează din perioada secolelor **VI-I** î.Hr., şi este formată din **ţigle de acoperişuri,** caracterizate printr-o mare diversitate.

Ţiglele sunt rectangulare şi calipetre, plane sau semicirculare, o parte a acestora fiind scoase de scafandri din apele din partea de nord a insulei.

Unele dintre aceste piese arheologice sunt de tip corintian, de culoare roşie, datând din secolul al V-lea î.Hr.

Interesant ne apare faptul că pe multe dintre

297 Ibidem,p.56.

aceste ţigle pot fi văzute semne magice şi inscripţii speciale.[298]

Subliniem faptul că în afara acestor ţigle, pe insulă au fost descoperite **fragmente de ţigle din epoca romană,** ştampilele de pe ele confirmând staţionarea în insulă a unei unităţi militare aparţinând Legiunii a V-a Macedonica şi flotilei romane de Dunăre.[299]

Prezenţa romană în Insula Şerpilor, presupusă la un moment dat, dar

Fragmente de amfore descoperite în apele insulei (După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostro verkhov)

neatestată arheologic, de această dată este confirmată cert, vădind interesul Imperiului roman pentru Dunăre, gurile fluviului şi bazinul vest-

298 Ibidem.
299 Ibidem, p.70.

pontic.

O categorie foarte importantă de urme arheologice descoperite pe insulă, o constituie **amforele**[300]

care, ca perioadă de producere, acoperă aproape întreaga perioadă antică.

Din secolele VI-V î.Hr. au fost descoperite: amfore de diferite tipuri, provenind din centrele Ioni a şi Chios, amfore din argilă roşie şi cenuşie, cu picioare tronconice, produse în Lesbos şi Atica, amfore de Samos, amfore de tip „prototaziene”, precum şi câteva recipiente cu gât umflat.

Amforele datând din secolele IV-III î.Hr., aparţin centrelor meşteşugăreşti din Thasos, Mende, Heracleea, Chios ş.a., formele lor fiind de tipul Solona I şi II.

Amforele din Rhodos, Knidos, Sinope şi Chersones sunt puţine la număr.

Amforele provenind din ultimele secole î.Hr. Şi primele secole d.Hr., sunt prezente doar prin fragmente (mânere Bifide, picioare conice ş.a.)

Amforele din Rhodos, Knidos, Sinope şi Chersones, sunt puţine la număr.

În apele din imediata apropiere a insulei, scafandrii au descoperit mai multe fragmente de amfore.

Între altele, în apele din partea de nord a fost descoperit un interesant fragment aparţinând

---

300 Amforă (< αμφορευς - amphoreus) - vas înalt cu două toarte, servind ca recipient pentru păstrarea vinului şi untdelemnului.

părţii superioare a unei amfore de argilă, ce a avut gâtul drept. Detaliile acestui fragment ne sunt subliniate de către cei doi specialişti citaţi: gâtul amforei se lărgea spre bază, mânerele erau situate mai jos decât coroana, care era ondulată şi avea forma unui arbore. Amfore similare ca aspect au fost datate ca fiind din secolul III (poate IV) d.Hr.

O parte a amforelor descoperite în arealul marin al insulei sunt ştampilate, ceea ce a permis specialiştilor N.V. Piaticheva, S.A. Boulatovitch ş.a să adune – din insulă şi apele apropiate ei – o adevărată colecţie de **ştampile de amfore** (peste 30 de bucăţi). Între ştampile, se remarcă cele care atestă proveniența lor din Thasos, Heracleea, Sinope ş.a.[301]

Colecţia de amfore, descoperite în insulă şi apele acesteia, relevă atât numărul şi marea lor varietate, cât şi faptul că mărfurile transportate prin intermediul lor au fost semnificative sub aspect cantitativ.

În Insula Şerpilor au fost descoperite numeroase **vase de ceramică,** cele din ceramică grecească orientală, datând din secolele VIIVI î.Hr., fiind apreciate de S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov ca fiind cele mai vechi[302]

S-au descoperit fragmente de recipiente făcute în stil Camirean, Vlasto, Fikellura şi Middle

---

301 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit p.62 şi 64.

302 j 93 Comparativ,figurinele de lut aparţinând culturii Hamangia, descoperite lângă Cernavoda (“Gânditorul” şi perechea sa),datează din perioada 5000-2900 î.Hr.

Wild Goat, dar şi unele realizate din ceramică ioniană striată.[303]

Piese de ceramică greacă orientală arhaică (După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

În muzeul din Odesa se păstrează şi câteva **aribale,** ornamentul lor vegetal demonstrând că

303 La un moment dat, S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov scriu (p.72) următoarele: „Parmi les trouvailles provenont de l'ile de Levké il n'y a pratiquement pas de la paierie modelée de type scythe et gète"! („Printre descoperirile provenind din insula Leuké aproape că nu există veselă (ceramică - n.n.) modelată de tip scitic sau getic"!?).Interesant este (şi) faptul că puţinul care există (a fost descoperit) , autorii menţionaţi nu ni-1 aduc la cunoştinţă!...Pentru"(...) ceramica de caracter hallstattian lucrată cu mâna de un pronunţat caracter getic(...) descoperită la ...Berezan,vezi: John Boardman,op.cit.,p.425.

aparţin celei de-a doua jumătăţi a secolului VI d. Hr, respectiv perioadei corintiene târzii.

Au mai fost descoperite fragmente de ceramică elenă, cupe de Megara, cupe cu figuri roşii, lămpi şi fragmente de pahare din sticlă roşie („Rippenschale”), toate aparţinând primelor secole d.Hr.

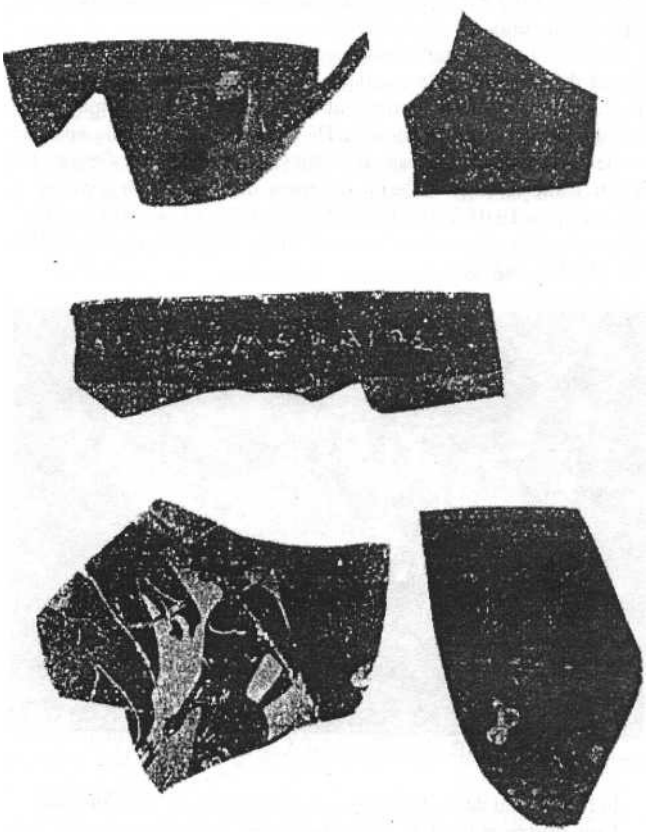

Fragmente de ceramică neagră şi elenistică (După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

Ceramica cu figuri negre descoperită în insulă, este bogată şi variată. Între fragmentele

pictate se remarcă cel provenit dintr-un kylix cu figuri negre, reprezentând o procesiune a unui grup de femei nude. Pe acest fragment apare inscripţia: *„Lui Achille din partea lui Gormophai”*.

Pe un alt fragment, datând din secolul VI î.Hr., provenit de la un recipient cu figuri negre, de tip amforă, apare reprezentată o parte a trupului gol al unui băiat cu o lance, alături de un cal a cărui coamă, la fel ca şi părul băiatului, are culoarea roşie.

Între vasele de ceramică descoperite în Insula Şerpilor, **ceramica cu figuri de culoare roşie** este slab reprezentată. Totuşi, cei doi autori citaţi, consemnează descoperirea unui fragment dintr-un mare cântar, datând din ultima parte a secolului IV î.Hr., deasupra căruia apar scrise nume de pictori celebri de vase (Epiktét şi Nicosthène).[304]

George Popa Lisseanu vorbeşte şi el[305]

de un fragment dintr-un frumos vas pe care apare inscripţia ΕΠΙΚΤΕΤ ΙΚΟΣΘΝ ΕΠΟΙΕΣ, adică *„Epictet, fiul lui Ikosthenos”*, ceea ce conduce la unele semne de întrebare privind relaţia dintre cele două nume!

304 Ibidem, p.59; Călinescu R.I.,op.cit.,p.45.

305 GeorgePopa-Lisseanu , Insula Şerpilor...op.cit., p.414.

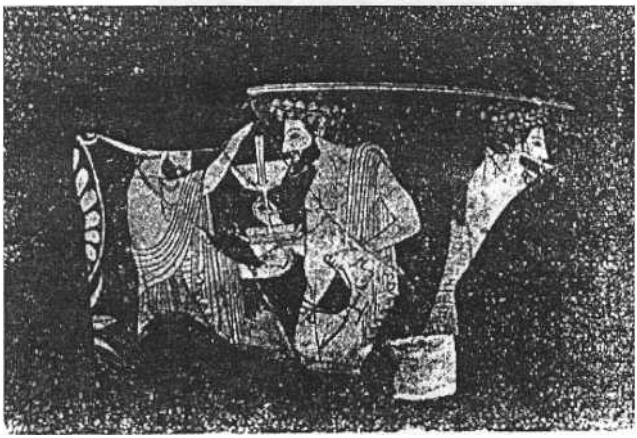 (După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

În insulă s-au descoperit şi piese arheologice din **pământ ars.**

Una dintre statuetele din pământ ars reprezintă un băiat grăsuţ, nud, care stă jos. Datând din perioada! Hr., ea reproduce o imagine legată de cultul kabirilor[306]

O altă statuetă, aparţinând perioadei arhaice, probabil de sorginte corintiană, **reprezintă un cocoş.** Acest tip de statuete sunt foarte rare (una la fel a fost descoperită în Panticapeea), întâlnindu-se fie la înmormântările păturii culte, fie în locurile de cult din unele dintre

306 Denumirea “cabiri”(gr.mßipoi;cabiroi < fenic.Kabirim -“cei mari”),în religia greacă, dată celor patru divinităţi (Axieros, Axiersa,Axiersos şi Kasmilos) adorate la început numai în insula Samothrake de unde, mai apoi, s-a răspândit în numeroase locuri din lumea greacă (în Pontul Stâng, acest cult este atestat mai ales în secolele III-II î.Hr., sanctuare (“samotrhrakia”) de acest gen fiind atestate la Histria,Tomis şi Callatis. în ciuda acestui fapt, despre cultul cabirilor, în general, se ştiu foarte puţine lucruri!

coloniile greceşti.

Cocoşul a fost apreciat ca o pasăre sacră pentru mai multe divinităţi – Apollo, Persephona, Pluton, Helios, Asclépios şi Hermes.

Descoperirea unei statuete de acest tip în Insula Şerpilor, demonstrează faptul că această pasăre (cocoşul) a fost legată de cultul chtonian[307]

al lui Ahille.

În insulă s-au descoperit şi unele **sculpturi de mici dimensiuni, realizate tot din pământ ars,** care reprezintă imaginea Afroditei şi a lui Dionysos.

Interesantă – pentru legăturile cu cultul privind „insula fericiţilor", cu cultul lui Ahille în această insulă mitică – este şi descoperirea unui **lecit** sub forma unui mic cedru. Specialiştii care s-au oprit asupra lui, sunt de părere că el reprezintă o piesă votivă (suportul capacului unui recipient?), că *„grecii asociau plantele* [şi arborii] *de pe munţi cu moartea, înmormântarea, lumea de dincolo"*.[308]

În acelaşi cadru, menţionăm şi un vas care poartă următoarea inscripţie:[309]

KOOC
ICMH
HACAN

---

307 Chtonian (< gr.%©cov,chton - "pământ") - denumire dată diferitelor divinităţi ale pământului, întruchipate iniţial de zeiţa Gaia;extinsă apoi asupra tuturor divinităţilor care locuiesc sub pământ.

308 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkaov, op.cit., p.65.

309 GeorgePopa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.415.

În lucrarea dedicată „grecilor de peste mări”, John Boardman scria următoarele: *Recentele săpături sovietice* (lucrarea a fost scrisă în anul 1980 şi publicată în 1988 – n.n.) *nu au mai găsit resturi notabile. În schimb a fost recoltată o importantă colecţie de inscripţii zgâriate pe cioburi (graffiti)* (...)”.[310]

Că aşa stau lucrurile o demonstrează dovezile pe care ni le furnizează S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov.

Ei scriu despre **o mare colecţie de graffiti**[311]

descoperită de-a lungul timpului în partea de nord-est a insulei, completată substanţial în urma campaniilor sovietice de săpături din anii 1988 – 1990.

Cea mai mare parte a celor care au putut fi citite, sunt dedicaţii.

Cele mai multe dintre aceste graffiti sunt cele în care dedicaţia cuprinde numele lui Achille – întreg sau prescurtat A, AH, AHILL EI.

Pe unele graffiti sacre, apar inscripţii consacrate sau marcaje, acestea din urmă reprezentând o abreviere ce conţine fie litera iniţială a numelui divinităţii, fie titlul lui (epiclesis). Astfel, pe unele graffiti apare litera „A” (<Achille) sau (de cele mai multe ori) „A” (<Λευχή?).

---

310 John Boardman, op.cit., p.326.

311 Graffiti - denumiri zgârâiate - pe vase sau pe monumente antice.

Unele categorii de inscripţii se referă la **ofrandele de vase pentru divinitate.**

Pe unul dintre fragmente, acoperit cu lac negru, ornamentat cu o frunză de iederă şi datat din secolul III î.Hr., apare inscripţia: *„Vas sacru al lui Achille”.*

Un alt graffiti, datând din secolul V î.Hr., are o inscripţie (restaurată) trasată pe coroana unui urcior dintr-o argilă de culoare deschisă, care are următorul cuprins: *„Ofrandă de mulţumire a lui Anaksagoras”.*

Un alt graffiti – care (re) confirmă cele relatate de Flavius Arrianus – trasat pe un fragment aparţinând unui vas din argilă roşie, demonstrează practica de a oferi lui Achille vase pline drept „plată” („vărşământ”) pentru un animal supus sacrificiului în sanctuar.

Printre multele graffiti descoperite în Insula Şerpilor, pe trei dintre ele apar etnonimele celor care au făcut dedicaţii. Astfel, ca să citǎm un exemplu, pe o bucată dintr-un vas făcut din argilă albă, cu gâtul îngust, datat din secolul III î.Hr., apare etnonimul Δηλλοι.

Alte două graffiti menţionează epitetele care i-au fost atribuite lui Achille.

Primul (tradus de V. Yaylenko) – trasat de-a lungul marginii coroanei unui crater dat cu lac, ornamentată cu frunze de iederă, datând din secolul III î.Hr. – , apare următorul text: *„(…) dar de asemenea însoţitorul[ui] în navigaţie (…)”.*

Al doilea – trasat pe fragmentul peretelui

unui vas datat din secolul I î.Hr. – , are următorul text: *„(…) Achille ascultând cu bunăvoinţă (…) / (…) el va îndepărta orice nefericire”.* V. Yaylenco susţine că în acest caz este vorba de Achille Pontarches.[312]

Şi alte descoperiri arheologice din Insula Şerpilor, confirmă cele scrise de autorii antici.

Flavius Arrianus (Periplus Ponţi Euxini, 32), sublinia că pe lângă inscripţii, în templu se mai văd *„cupe şi inele şi pietre preţioase”.*

Literatura privind descoperirile arheologice făcute aici, menţionează un **inel** (de aramă?), câteva inele din fier şi bronz, **o teseră** din fildeş ş.a. N.N. Mourzakevitch nota că a descoperit în partea nord-estică a insulei câteva pietre **geme.**

Chiar dacă numărul acestor urme cunoscute este relativ mic, este evident că cele scrise de Arrian se confirmă.

N.N. Mourzakevitch, N.V. Piaticheva şi S.A. Boulatovitch, au consemnat descoperirea în partea de nord-est a Insulei Şerpilor a mai multor **vârfuri de săgeţi (din bronz) de tip scitic.**

N.V. Piaticheva apreciază că aceste descoperiri dovedesc vizitarea frecventă a insulei de către sciţi.

Vârfurile de săgeţi din bronz, ofrande originale la scara insulei, pun în evidenţă faptul că unele dintre funcţiile lui Achille erau

312 0 3 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.67-70.

asemănătoare cu cele ale lui Apollo[313] (săgeata fiind unul dintre atributele acestuia). Vârfurile de săgeţi, de tip scitic, scot în relief, odată-n plus, funcţia eroică a lui Achille.

Adăugăm acestora, **suportul de bronz reprezentat sub formă de cap de vultur,** unul dintre cele mai vechi specimene de acest fel, aparţinând secolelor VII-VI î.Hr.

Potrivit declaraţiilor lui Nicolae Pavlovici Peredelea – unul dintre ofiţerii superiori detaşaţi temporar în Insula Şerpilor – „rămăşiţele templului lui Ahile şi alte obiecte de o mare importanţă istorică au fost transferate la muzeul arheologic din Odesa, iar alte obiecte, cu o vechime de 2.500 de ani au fost scoase din mare de o echipă de scafandri [militari]”.[314]

Că aşa stau lucrurile o demonstrează nu numai dovezile la care am făcut referire, ci cele pe

---

313 Născut în insula Delos, Apollo, zeu al luminii,poeziei,muzicii şi frumuseţii,protector al navigatorilor,păstorilor şi păşunilor, unul dintre cei 12 zei de pe Olimp, era fiul lui Zeus (zeitatea supremă în mitologia greacă) şi al Latonei, fiind frate geamăn cu Artemisa;a întemeiat oracolul din Delphi; simboliza soarele, fiind denumit Phoibos (“Strălucitorul”). Pentru cultul lui Apollon Ietros (“Tămăduitorul”),principala divinitate a Olbiei - şi a altor zei (Istros Artemis, Afordita, Poseidon Helikonios) - doar în coloniile milesiene de la Marea Neagră, vezi: .*** Istoria Românilor.
Vol.I.. .op.cit.p.571.Pentru senzaţionala descoperire a urmelor unui templu dedicat lui Apollo la Histria, vezi : CU GET LIBER,Constanţa,An XV(3995),27 august 2003,p. 1,12.

314 Apud „România Liberă” din 19.XI.1992; Marcu Nicolae,op.cit.,p. 18-19.

care le vom prezenta în continuare.

În apele din partea sudică a insulei, scafandrii au descoperit – între altele – **un fragment din învelişul de marmură al unui altar** (sau al unei coloane). Acesta prezintă, potrivit opiniei lui S.B. Okhotnikhov şi A.S. Ostroverkhov, „un interes aparte”: „Fragmentul are forma unui patrulater neregulat, cu următoarele dimensiuni: 0,36 x0,45 x0,5 m. Ornamentele sunt realizate în relief, nu prea evidente. Acestea se pare că erau compuse din frize separate care înconjurau circumferinţa învelişului. În partea superioară, cadrul era mărginit de un arbore scos în relief. Pe verticală friza este împărţită în caneluri (nu mai puţin de două). În câmp, se află una dintre aripile grifonului (?) sau chiar o frunză de acantă”.[315]

---

315 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.56. „(...) grifonul este atribuit lui Apollo Hiperboreanur. Autorii acestei precizări - S.B.Okhotnikov şi A.S.Ostroverkhov (op.cit., p.73) - continuă: ‚piste evident că în perioada antică insula Leuké era considerată de ionieni un regat al morţilor şi unul dintre locurile de reşedinţă ale hiperboreenilor”. Amintim, de asemenea, că pe un grup de graffiti descoperit în Leuké, în anul 1988, apar abrevierile AΠ, AΠO, OΛ, fiind vorba de fragmente din dedicaţii tăcute lui Apollo .Dincolo de faptul că aceste informaţii vin în sprijinul susţinerilor lui Nicolae Densuşianu, făcute în anul 1913 („Dacia preistorică” - vezi cap. IV.2), ele mai au o semnificaţie, subliniată (şi) de Y.G.Vinogradov şi A.S.Rousyaeva - respectiv relaţia foarte strânsă între cultul lui Apollo şi cel al lui Achille, care „îşi găseşte confirmarea în documentele [dovezile arheologice] din insula Leuké”\ (Ibidem, p.67)

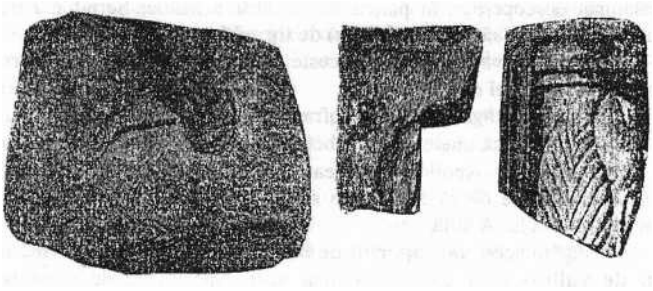

Fragmente de piese arhitecturale (După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

Tot scafandri au scos din nisipul apelor din imediata apropiere a insulei un număr de şase **tije de ancore,** dintre care una este din piatră iar celelalte cinci din plumb.

După unele opinii, ancorele cu tije au fost folosite între secolele III î.Hr., în timp ce după alte opinii, existenţa lor a continuat până în secolele III-IV d.Hr.[316]

Cele şase bucăţi de ancore au fost scoase la iveală între anii 19881989, în apele din partea de nord a insulei, de la o adâncime de 9 – 12 m şi la o distanţă de mai de 100 – 150 m.

316 , 407 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.73.

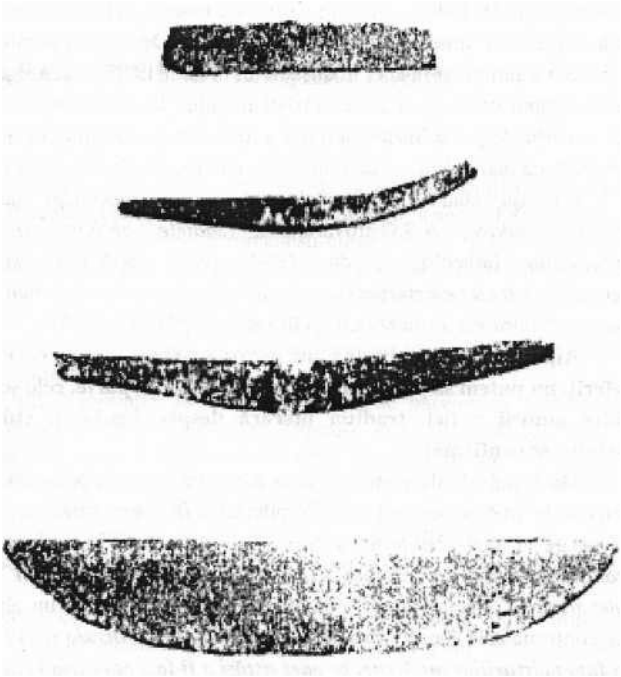

Fragmente de ancore antice descoperite în apele insulei (După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

În ciuda adversităţii vremurilor şi a oamenilor – concretizată în jefuirea sau vandalizarea patrimoniului arheologic ale insulei de către de corăbieri interesaţi sau simpli aventurieri, de către negustori avizi după bani, de către inconştienţii constructori ruşi ai farului din insulă (1837,1841 ş.a.), a implicării masive a armatei Rusiei ţariste (şi, după cum am văzut, şi a celei sovietice) în depistarea, strângerea şi transferul alert al urmelor arheologice descoperite spre instituţii muzeale din Odesa (în primul rând!), Moscova, Kiev ş.a., apatiei şi nepăsării fostelor

autorităţi româneşti (1878 – 1948) – în contrast cu cele ruse (sovietice) şi ucrainene – faţă de „zestrea" arheologică a insulei, furtunile năprasnice, bombardarea sălbatică a farului şi insulei în ansamblu, în anul 1917 de către germani, iar în timpul celui de-al doilea război mondial de către sovietici ş.a. –, zestrea arheologică a Insulei Şerpilor a fost, cert, serios diminuată, dar nu epuizată, ea mai având, cu certitudine, şi alte lucruri de relevat în viitor.

Că aşa stau lucrurile o confirmă şi specialişti ucraineni (S.B. Okhotnikov, A.S. Ostroverkhov): „datele obţinute în urina expediţiilor [arheologice] din 1964,1968,1988 – 1989 şi 1990 demonstrează că cercetările din zona templului au viitor (…) mai ales în partea de nord-est a insulei, dar şi în celelalte părţi (…)".[317]

Analizând cu luciditate toate dovezile arheologice la care ne-am referit, nu putem să nu constatăm că, cel puţin în parte, cele scrise de către autorii antici, tradiţia literară despre Leuké şi cultul lui Achille, se confirmă!

Dând dovadă de o surprinzătoare intuiţie – într-o perioadă în care cercetările arheologice în Insula Şerpilor abia făcuseră primii paşi serioşi –, *George Popa-Lisseanu* ***scria următoarele:*** admitem că tradiţia clasică despre Leuce este, cel puţin în parte, adevărată" 409Acelaşi autor, convins de cele afirmate, cu un

317 Ibidem, p.55.

alt prilej, (re) confirma cele spuse: „Tradiţia antică despre insula (…) [Leuké], în faţa mărturiilor moderne, se pare astăzi a fi fost adevărată (…) „.410

În cazul Insulei Şerpilor, izvoarele arheologice la care am făcut apel, au aceeaşi valoare documentară ca şi izvoarele scrise.

Această observaţie, ne duce cu gândul la câtă dreptate avea **Jacques Boucher de Perthes,** autorul unei fraze ajunsă demult celebră: ***„Quand les écrits manquent, les pierres partent" \ („Când lipseşte scrisul, pietrele vorbesc"\)***

V. FARUL DIN INSULA ŞERPILOR

Vechimea informaţiilor privind primele faruri ridicate de către români în arealul danubiano-pontic, coboară până în secolul al XV-lea.

Documentele medievale româneşti consemnează faptul că **la 1419,** pe timpul domnitorului Alexandru cel Bun (1400 – 1431), în apropiere de Cetatea Albă, „Za *gura Nistrului (…) [se găsea] un far (n.n.) şi acolo era şi schela pentru corăbii*" 411 Acest text denotă, logic, anterioritatea ridicării celor două construcţii, atât de necesare navigaţiei şi comerţului din această parte a Mării Negre.

O altă informaţie, la fel de preţioasă, ne parvine de la Muntele Athos, respectiv de la mănăstirea Zografu, locul unde se păstrează o piatră pe care apare următoarea inscripţie: *„Io, Ştefan Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei [1457 – 1504] (…), am făcut acest*

turn de corăbii la anul 6983 [1475]”.[318]

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, **primul dintre farurile sale** a fost ridicat cinci secole mai târziu, în prima jumătate a secolului al XIX-lea[319]

Acesta este secolul în care mai vechile conflicte dintre Imperiul ţarist (în plină ascensiune) şi Imperiul otoman (aflat într-o continuă decădere) ating apogeul, „problemele” dintre cele două imperii tranşându-se pe calea unor noi războaie, câştigurile sau pierderile uneia sau alteia dintre părţi fiind consemnate în tratate de pace bilaterale sau, după caz, multilaterale. Purtate în majoritatea cazurilor pe teritoriile altor popoare – cazul românilor fiind extrem de elocvent –, desele războaie dintre cele două imperii au dus nu numai la grele pierderi umane şi materiale pentru popoarele pe al căror teritoriu sau desfăşurat, pentru popoarele aflate sub suzeranitatea sau în sfera de interese ale celor doi mari adversari, ci, fapt la fel de grav, la grele pierderi teritoriale, ale căror consecinţe nefaste se resimt până în zilele noastre.

Aceste aspecte, în dinamica lor, explică faptul

---

318 Lt.col. Mircea Dogaru, Consideraţii privind rolul şi acţiunile flotei în strategia apărării Dunării maritime şi litoralului nord-vest pontic în epoca lui Ştefan cel
Mare, în: „Anuarul Muzeului Marinei Române” (în continuare : A.M.M.R.”),1999,
Tom II, Constanţa, 2000, p. 123.

319 Vezi: Pădureanu Dominuţ, Consideraţii privind farul din Insula Şerpilor, în:
’’A.M.M.R.”, Tom III/2, Constanţa, 1999, p.’l21-134.

că de „soarta” acestor dese, lungi şi pustiitoare războaie – în care, datorită jocului de interese au intrat, de o parte sau de alta, şi alte puteri europene –, a depins destinul istoric, politic, juridic, economic şi militar al Principatelor, Dobrogei, Mării Negre, Deltei Dunării şi, legat de aceasta, Insulei Şerpilor.

Imperiul otoman *(„omul bolnav”)* primea lovitură după lovitură, fie din partea Rusiei ţariste, fie din partea Imperiului habsburgic. Pentru ieşirea din impasurile de moment, Imperiul otoman a făcut în repetate rânduri, cu multă uşurinţă, cesiuni după cesiuni – teritoriale, maritime, financiare ş.a. –, lezând prin actele sale interesele şi drepturile istorice ale românilor şi ale altor popoare. Într-un fel sau altul, într-o măsură mai mare sau mai mică, toate aceste cesiuni au fost „plătite” de către popoarele aflate sub temporara suzeranitate otomană.

Rusia ţaristă – îndeosebi, pe aceleaşi poziţii situându-se însă şi Austria –, a ştiut să profite din plin de slăbiciunea (decăderea) Imperiului otoman, smulgând de la adversarul său, fără reticenţe sau scrupule, cam tot ceea ce se putea smulge, nerestituind Porţii sau popoarelor lezate de rapturile sale silnice, nimic de bunăvoie, ci numai atunci când a fost silită de conjunctura militară, politică sau diplomatică creată de marile puteri europene, lezate şi ele în interesele lor geostrategice şi economice.

Semnificative în sensul celor arătate rămân

(şi) războaiele ruso-turce din primele decenii ale secolului al XIX-lea, încheiate cu tratatele de pace de la Bucureşti (1812) şi Adrianopole (1829).

Această primă jumătate a secolului al XIX-lea, marcată de un adevărat „lanţ" de rapturi teritoriale ruse din teritoriul românesc, i-au apropiat considerabil pe aceştia de Insula Şerpilor, aceasta fiind perioada şi conjunctura istorică în care a fost deschis „dosarul" farului din această mică insulă românească.

Din cele mai timpuri, Insula Şerpilor a fost pământ românesc, sub raport fizico-geografic fiind parte organică a Dobrogei (Deltei Dunării), cu a cărei „soartă" s-a confundat secole după secole. În judecarea acestui fapt nu poate fi omisă o realitate valabilă oricând şi oriunde: dreptul natural premerge legii sau tratatului scris care-l consacră. Nu un tratat sau o lege creează dreptul unui popor asupra unui anumit teritoriu, ci dreptul natural creează legea care, mai apoi, este consacrată şi prin dreptul scris!

Nici un document juridic internaţional – bisau multilateral – anterior anului 1857, nu a făcut referiri privitoare la statutul juridic al Insulei Şerpilor, ceea ce conduce la două concluzii majore: prima, şi de jure şi de facto Insula Şerpilor aparţinea românilor, iar cea de-a doua, că Rusia ţaristă nu a deţinut nici un drept, nici un titlu de suveranitate asupra acestei insule.

Acesta a fost contextul geopolitic şi

geostrategic în care Rusia ţaristă a făcut încă un rapt din teritoriul românesc, ocupând pe furiş, discret, Insula Şerpilor.

Nici Imperiul otoman şi nici marile puteri europene nu au protestat (unele nici n-au aflat acest lucru la timpul cuvenit, ci mult mai târziu!), Rusia ţaristă aplicând şi în acest caz politica faptului împlinit!

Intuind mult mai bine decât turcii locul şi importanţa strategică a Insulei Şerpilor pentru această parte a Mării Negre, pentru zona gurilor Dunării, atât pe timp de pace cât şi pe timp de război, ruşii, pragmatici, s-au grăbit să construiască pe insulă un far necesar navigaţiei vaselor militare şi civile, obiectiv care, într-un anume fel, urma să „legitimeze" raptul în faţa unei Europe pentru care „soarta" acestei mici şi nelocuite insule conta prea puţin.

În literatura de specialitate perioada când a fost construit acest prim far a constituit motiv de controverse, necontroversat rămânând doar faptul că acest lucru a fost făcut de către ruşi.

Legat de anul demarării lucrărilor de construcţie a acestuia, a fost avansat atât anul 1836 (cpt. M.D. Ionescu)[320]

cât şi anul 1828 (de către unul dintre ziarele româneşti de după 1989).[321]

---

320 Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316. Vezi şi: *** La Commission Européenne du Danube et son ouvre de la 1856 a 1931,Paris,MCMXXXI, p.322.

321 „Strict secret", 11 decembrie 1990, p.5. Comandor(r)

Dintre anii scurşi până la finalizarea lucrărilor, anul 1837 a fost unul nefast pentru vestigiile arheologice din insulă. *„În 1837* – precizează S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov (1991) – [ruşii] *s-au folosit de pietrele de la fundaţia templului pentru a construi un far*”.[322]

Lucrările de construcţie au durat mai mulţi ani, anul finalizării acestora constituind un alt motiv de controverse.

Călinescu I. Răul în trecut (1931) şi dr. Şelariu Octavian în prezent (1991), au susţinut că lucrările au fost terminate în anul 1842.[323]

Alţi autori – cpt. M.D. Ionescu (1904), lt, col. Mihai Drăghicescu (1943) ş.a. –, au susţinut anii 1846/1847.[324]

În ceea ce ne priveşte, considerăm că lucrările de construire a farului s-au desfăşurat

---

Toader Ion-Dănuţ, Insula Şerpilor-un copil abandonat...,în: ’’Marea Noastră”, Constanţa, Anul XII, Nr.l (42), ianuarie-martie 2002, p.6-7, prezintă următoarea suită de informaţii privind farul din insulă : în anul 1812, prin Tratatul de la Bucureşti, Rusia devine riverană Dunării, fapt pentru care se considera îndreptăţită să întreţină pe insulă un far ;”în 1833 repune în funcţiune farul abandonat o vreme”;”... (funcţionarea farului ridicat de către turci în 1856 intra în responsabilitatea Comisiei Europene a Dunării)”; ”în timp [după 1890] se construieşte aici un nou far (...)”.

322 S.B.Okhotnikov,A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.53.

323 Vezi: Călinescu R.L, op.cit., p.50 şi 57; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316; Dr.Şelariu Octavian,op.cit.,p. 19 (1842); Lt..col. Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., (1846-1847); ş.a.

324 Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316; Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.493.

între anii 1837 – 1842.

Farul a fost amplasat pe platoul insulei, în punctul cel mai înalt, la altitudinea de 37 – 40 m.

Înălţimea primului far din Insula Şerpilor a fost – potrivit opiniilor formulate de George Popa-Lisseanu, cpt. Mihai D. Ionescu, Grégoire Danesco, V. Meruţiu ş.a. –, de 50 m, doar Taibout de Marigny susţinând 1291/2 picioare (cea.43 m).[325]

Marcând un real câştig pentru navigaţia din Marea Neagră, ridicarea lui a marcat o grea şi ireparabilă pierdere pentru arheologie, pentru ştiinţă în general.

A fost oare vorba de un demers deliberat sau de un gest de crasă inconştienţă?

Astăzi, evident, putem face suficiente supoziţii, speculaţii, dar ele sunt tardive, certe rămânând doar două lucruri: apariţia acestui far pe insulă, respectiv dispariţia din patrimoniul arheologic al acesteia, a celei mai mari părţi a vestigiilor antice!

Timp de câteva decenii – până la 1856 –, ruşii, stăpâni samavolnici şi temporari asupra insulei, au controlat nestingheriţi atât farul cât şi navigaţia din zona gurilor Dunării, din acest bazin al Mării Negre.

Şi în acest caz a primat dreptul forţei, poziţia ruşilor fiind favorizată de situaţia geostrategică din Marea Neagră, în raporturile ruso-otomane

325 Călinescu R.I. zicea 40 m, iar Gheorghe Murgoci (op.cit., p.314) zice 37 m.

balanţa înclinând de partea celor dintâi.

Deţinerii ilegale a insulei de către ruşi, i se va pune capăt după războiul Crimeii (1853 – 1856). Înfrântă, Rusia ţaristă era îndepărtată de la gurile Dunării, sudul Basarabiei (judeţele Cahul, Ismail şi Bolgrad) era restituit – conform art.21 al Tratatului de pace de la Paris (1856) – Moldovei care, la fel ca şi Ţara Românească, au fost lăsate în continuare sub suzeranitate otomană.

Congresul de pace de la Paris (1856) – care a luat hotărârile citate – a dispus, de asemenea, ca Insula Şerpilor (inclusiv farul de pe ea) să revină Dobrogei, altă parte a pământului românesc lăsată sub suzeranitate otomană.

Cu alte cuvinte, peste suveranitatea românilor asupra Insulei Şerpilor, marile puteri europene au suprapus suzeranitatea otomană!

Asemeni tuturor tratatelor de pace în care au fost implicate marile puteri europene, şi de această dată tratatul de pace a cuprins unele prevederi care reflectau direct interesele acestora; era, într-un anume fel, o răsplată pe care şi-o ofereau singure pentru sprijinul militarodiplomatic acordat Imperiului otoman.

Astfel, în „chestiunea” Dunării, ele au hotărât aplicarea principiilor stabilite de Congresul de la Viena (Protocolul Conferinţei de la Viena, din 9 iunie 1815) privind libertatea de navigaţie pe acest fluviu (art. 15), precum şi înfiinţarea unei Comisii Europene a Dunării (C.E.D.) cu sediul la Galaţi (art. 17). (Aceleaşi interese au făcut ca

România, stat riveran, să nu fie cooptată în acest organism internaţional decât în anul 1871!...)

La 1856 navigaţia în bazinul nord-vestic al Mării Negre, în zona gurilor Dunării, era ghidată de două faruri – unul amplasat la Sulina[326]

iar celălalt pe Insula Şerpilor. Ambele faruri depindeau de Administraţia farurilor otomane, personalul acestora fiind recrutat, cu predilecţie, din rândul locuitorilor de etnie turcă din Sulina.

C.E.D.-ul, care între anii 1856 – 1947 a avut o bogată şi complexă activitate privind Dunărea şi gurile acesteia, s-a implicat încă de la începuturile sale în chestiunile legate de farul de pe Insula Şerpilor, o dovadă în acest sens constituindu-l faptul că l-a reparat şi dotat cu luminatoare noi.

---

326 Farul vechi,construit de ruşi în anul 1802 (având 70 de picioare înălţime, joc fix, vizibilitate 14 Mm), a fost dezafectat în 1833 şi reconstruit (45° 10' latitudine nord; 29°41' longitudine est) în anul 1842 (prin art.IV al tratatului ruso-austriac de la Saint- Petersbourg ,din 1840,Rusia se obliga să ridice în cel mai scurt timp un far (fanaiy'wm/e va veni mai bine la gura Sulinei şi de a întreţine o flacără după cele mai bune mijloace actual cunoscute, cu reflectoare de dimensiuni mari. Acest far va fi aprins de la 1 martie stil vechi până în luna decembrie". Tot aici, în partea de nord, a fost construit alt far în anul 1887 (turn de piatră, circular, înalt de 45 de picioare, clopot, lumină roşie, vizibilitate 8 Mm).A mai existat încă un far, la capul Cheiului din partea de sud (înalt de 38 de picioare, o lumină alternativă alb-verde)(Romulus Seişanu,op.cit.,p.75). în anul 1928 C.E.D. a reconstruit vechiul far, pe aceleaşi fundaţii. în anul 1983, pe malul drept al canalului Sulina, la 8 km de oraş, a fost dat în exploatare un nou - actualul - far (înălţimea 53 m, dotat cu aparat optic de tipul AGA PRB - 23). (Vezi şi: ***Cartea pilot...op.cit., p.108).

Din raportul lui Blondei von Coelebroeck, ministru rezident al Belgiei la Constantinopol, către ministrul său de externe, Charles Vilain (16/28 iulie 1856), reiese faptul că Imperiul otoman intenţiona să construiască pe Insula Şerpilor un nou far.[327]

După Congresul de pace de la Paris, dată fiind acuitatea „problemei orientale”, activitatea diplomatică s-a prelungit, hotărârile luate ulterior având implicaţii directe asupra insulei şi, implicit, a farului de pe ea.

Între 25 decembrie 1856 – 6 ianuarie 1857, la Paris s-a desfăşurat Conferinţa plenipotenţiarilor puterilor semnatare ale tratatului de pace, în ultima zi a reuniunii semnându-se „Protocolul de la Paris”.

Având în vedere prevederile Protocolului precum şi „interesul general al comerţului maritim”, Imperiul otoman se angaja „să întreţină pe această insulă un far menit să asigure navigaţia vaselor ce se îndreaptă spre Dunăre şi spre portul o de să \ Plenipotenţiarii au convenit că „în scopul asigurării navigabilităţii gurilor acestui fluviu şi a părţilor de mare învecinate”, să vegheze, prin intermediul C.E.D.-ului, asupra bunei sale funcţionări.

Prin tratatul dintre Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia şi Regatul Sardiniei, pe de

327 *** Românii la 1859. Unirea Principatelor în conştiinţa europeană. Documente externe. Vol.I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.70 (nota 1)

o parte, şi Imperiul otoman, pe de altă parte, semnat la Paris, la 7/19 iunie 1857, se delimitau graniţele dintre acesta din urmă şi Rusia.

Delta Dunării şi Insula Şerpilor – contrar prevederilor art.21 al tratatului de pace de la Paris (18/30 martie 1856)! – au fost luate Moldovei şi puse sub suzeranitatea Imperiului otoman!...

Referitor la farul de pe Insula Şerpilor se prevedeau următoarele: „Art.4. **Dans l'intérêt général du commerce maritime, la Sublime Porte's engage à entretenir sur l'de des Serpents un phare destiné a assurer la navigation des bâtiments se rendant dans le Danube et au port d'Odessa.** La Commision riveraine instituée par Varticle 17 du trăite du 30 Mars 1856, dans le but d'assurer la navigabilité des embouchures du fleuve et des parties de la mer avoisinantes, veillera à la régularité du service de ce phare".[328]

În acelaşi an era înfiinţată Căpitănia Portului Sulina – ca serviciu ce aparţinea de C.E.D. –, care până în anul 1924 a purtat numele de Căpitănatul Portului Sulina. Între atribuţiile acestui serviciu special se înscriau (şi) întreţinerea şi controlul farurilor şi semnalelor de ceaţă de la Sulina, Sfântul Gheorghe şi de pe Insula Şerpilor.[329]

Instrucţiile provizorii elaborate de Comisia Europeană a Dunării la 28 februarie 1857,

328 *** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunărei. Acte şi documente, Bucureşti, MDCCCLXXXIII, p.146.
329 *** Comisia Europeană a Dunării (1856-1949).. .op.cit, p.9.

cuprinzând atribuţiile căpitanului de port de la Sulina, la art.3 stipulau următoarele: *„Căpitanul de port va fi însărcinat cu privegherea (...) serviciului farurilor, atât de la Sulina cât şi în Insula Şerpilor”.*[330]

Între anii 1857 – 1878, ca urmare a înţelegerilor survenite între Imperiul otoman (sub a cărui suzeranitate se afla)[331]

şi C.E.D., farul s-a aflat practic sub controlul acesteia din urmă.

Că aşa stau lucrurile, continuitatea acestui lucru, o confirmă şi „Actul public relativ la navigaţiunea gurilor Dunării”, parafat la 2 noiembrie 1865, la Galaţi.

În art.56 al acestui document, se preciza: „Comisia Europeană a Dunării se va înţelege cu cine se cuvine pentru asigurarea întreţinerii farului de pe Insula Şerpilor”.

Un nou război ruso-turc, din anii 1877 – 1878, va modifica, din nou, statutul juridic al insulei şi farului, aşezând lucrurile pe făgaşul lor firesc.

În urma preliminariilor de pace de la San Ştefano (19 februarie / 3 martie 1878), unde Rusia ţaristă a dictat iar Poarta otomană a acceptat, prin art. 19 (lit.”a”), Insula Şerpilor, farul de pe ea ş.a., au fost cedate de Poartă Rusiei ţariste în contul

---

330 *** Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877). Volum întocmit de Tudor Mateescu, Bucureşti, 1975, p.222-223 (doc.205).

331 între 1856-1860 la Constanţa au ridicat un nou far, pe ruinele fostului far genovez.

despăgubirilor de război. Întrucât Rusia ţaristă nu dorea să anexeze teritoriile româneşti cedate de Imperiul otoman, ea îşi rezerva „dreptul” (!) de a le schimba cu alt teritoriu românesc, respectiv sudul Basarabiei (adevărata „ţintă” pe care o urmăreau, diabolic, ruşii!).

„Preliminariile” la care ne-am referit, au avut darul de a nemulţumi (cu excepţia Rusiei!) toate marile puteri europene, fapt ce a condus la convocarea Congresului de pace de la Berlin – acesta nefiind altceva decât rezultatul logic atât al presiunilor cât şi al intereselor acestor puteri. Erau acele timpuri în care nu se putea trata în lipsa sau în dauna intereselor lor!

La 12/24 iunie 1878, pe masa preşedintelui Congresului (cancelarul Otto von Bismark) era depus Memoriul Principatului României, un act de demnitate naţională – redactat de Mihail Kogălniceanu şi Ion Brătianu – care, în virtutea „titlurilor sale seculare” (art.3), cerea respectarea drepturilor istorice ale românilor asupra Insulei Şerpilor.

Reafirmarea demnă şi fermă a acestei cereri şi cu prilejul audierii plenipotenţiarilor români de către Congres (19 iunie / 1 iulie 1878), cobeligeranţa României, faptele de arme săvârşite de tânăra şi viteaza armată română pe câmpurile de luptă de la sud de Dunăre, sacrificiile materiale şi umane considerabile făcute pe timpul războiului, au contribuit la triumful forţei dreptului – în baza art.46, Insula Şerpilor a fost

reunită cu România.

Art.56 al tratatului de pace se referea la farul de pe insulă: „La Commission Européenne du Danube’s entendra avec qui de droit pour assurer l’entretien du phare sur l’de des Serpents”.[332]

„En 1878, sur la base des dispositions du Traité de Berlin qui établissait să complète indépendance, la Commission Européenne revendiqua l’administration et l’entretien des phares de Soulina et de Vile des Serpents sans attendre l’expiration de la concession de ces phares, qui n’avait lieu cu’en 1884”.[333]

În intervalul 1879 – 1948 insula şi farul au aparţinut în mod firesc României, acest statut juridic nefiind contestat de nici unul dintre statele europene, congresele de pace ulterioare – 1920 şi 1947 – menţinând intacte drepturile României asupra lor.

Între 1878 – 1938 – la fel ca şi în perioada 1856 – 1878 – C.E.D.-ul a asigurat şi vegheat la buna întreţinere şi funcţionare a farului de pe Insula Şerpilor, între acest organism şi statul român existând, sub acest aspect, o bună colaborare.

Consemnăm, în acest cadru, că după războiul

---

332 „Comisia Europeană a Dunării se va înţelege cu cel ce are dreptul, pentru a asigura întreţinerea farului din Insula Şerpilor” *** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării... op.cit., p.457 şi p.438. Vezi şi: *** România în relaţiile internaţionale. 1699-1939, Editura Junimea, Iaşi, 1989, p.298.

333 *** La Commission Européenne du Danube...op.cit.,p.321.

de independenţă, după revenirea insulei în graniţele fireşti, unele personalităţi româneşti au formulat o serie de propuneri constructive vizând fie insula, fie farul de pe ea.

Semnificative în acest sens rămân propunerile formulate (1879) de către eroul de la 1877, lt, col. Ion Murgescu (viitorul comandant al Marinei Regale a României): pe insulă să fie organizat un post (pichet) militar, compus din 10 marinari; pe insulă să fie instalată o staţie de semnalizare şi, în fine, lângă far, pe un catarg înalt, să fie înălţat tricolorul românesc.[334]

Propunerile sale pertinente sau bucurat de receptivitate din partea forurilor competente româneşti, fapt ce a condus la primele măsuri în sensul celor propuse de el. Astfel, Guvernul României a hotărât trimiterea de urgenţă pe insulă a unui caporal şi doi marinari, între misiunile acestora înscriindu-se şi cea de *„a ridica în toate zilele pavilionul naţional”*.[335]

La 31 martie 1879, farurile de la Sulina şi Insula Şerpilor, au fost (râs) cumpărate de la Imperiul otoman de către C.E.D.[336]

---

334 *** Documente privind istoria militară a poporului român - iulie 1878 - noiembrie 1882, Editura Militară, Bucureşti, 1974, [p.6-9:Copie după raportul domnului locotenent-colonel Murgescu, cu nr.5 din august 2,1878,către Ministerul de Război].

335 Lt.col. Drăghicescu M., Dunărea de la Orşova la Mare .. .op.cit., p.248.

336 Dimitrie S.Neniţescu, Studiu asupra fluviilor convenţionale. Dunărea în dreptul internaţional public, Bucureşti, 1903, p.89

Pe cale de consecinţă, între anii 1879 – 1881, între statul român şi C.E.D. au fost perfectate unele aranjamente (protocoalele nr. 324 – 356) privind activitatea farului de pe insulă.[337]

În fondurile Arhivelor Statului (Bucureşti) se află mai multe rapoarte şi procese verbale încheiate între anii 1878 – 1881, unele dintre acestea referindu-se expres la operaţiunile de întreţinere şi funcţionare a farului.[338]

La 19 mai 1881 a fost adoptat „Regulamentul de navigaţie şi poliţie”, aplicabil în aval de Galaţi. În „Titre IV” („Du service des phares” – paragraful 29), se stipula: *„Le capitaine du port est chargé de surveiller le service des phares des embouchures du Danube et de Vile des Serpents.*

Le personnel de ce phare, nommé par la Commission, est placé sou la surveillance disciplinaire du capitaine du port; le surveillance technique des phares appartient à l’ingénieur de la Commission Européenne.

Le capitaine du port inspecte une fois au moins par moins, les phares de l’de des Serpent et de St. Georges, soit en personne, soit par l’organe d’un agent. Îl’s entend avec l’ingénieur pour tout ce qui serait exigé par les besoins de ce service”.[339]

---

337 *** Comisia Europeană a Dunării... op.cit., p.162 (document nr.1025).

338 Ibidem, p. 183 (document nr. 1123).

339 „Căpitanul portului [Sulina] este însărcinat de a supraveghea serviciul farurilor gurilor Dunării şi Insula Şerpilor.

Din rapoartele delegatului Marii Britanii, trimise între 1887 – 1888 ministrului său de externe, reiese că în această perioadă se preconiza implementarea unui nou sistem de funcţionare a farurilor de la Sulina, Sf. Gheorghe şi Insula Şerpilor.[340]

Conform dării de seamă (Galaţi, 12 octombrie 1894) a Inspectoratului navigaţiei porturilor – Corpul Flotilă, privind inspecţiile făcute în cursul anului 1894, semnată de inspectorul navigaţiunii şi porturilor (lt, col. Irimescu), rezultă că până pe 16 aprilie 1894 canoniera „Bistriţa" a staţionat la Sulina, fiind „(...) *întrebuinţaiţă] pentru inspectarea şi aprovizionarea insulei Şerpilor*", precum şi a pichetelor de pe braţele Sulina şi Sf. Gheorghe.435

Începând cu 16 aprilie 1894, locul şi rolul canonierei „Bistriţa" a fost luat de canoniera „Griviţa", mutată la Sulina de la Diviziunea echipajelor şi integrată la Bastimentele Inspectoratului porturilor. Comandantul ei, cpt. Popovăţ Pavel, a condus personal activităţile

---

Personalul acestor faruri, numit de Comisie, este plasat sub supravegherea disciplinară a căpitanului portului, supravegherea tehnică a farurilor aparţine inginerului Comisiei Europene. Căpităinia portului inspectează odată pe lună sau mai puţin, farurile Insulei Şerpilor şi Sf. Gheorghe, fie personal, fie prin intermediul unui agent. El se înţelege cu inginerul asupra tuturor problemelor ce se vor impune, de nevoile acestui serviciu". *** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării.. .op. cit., p.567.

340 *** Comisia Europeană a Dunării.. .op.cit., p.232.

(transporturile) de aprovizionare generală a personalului de pe Insula Şerpilor436.

Între 1 iunie-l [15] octombrie 1897" *aprovizionarea Insulei Şerpilor* „a fost făcută de bricul „Mircea".437

În septembrie 1900 acelaşi legendar bric a mai făcut aprovizionarea insulei în două rânduri.438

În cursul anilor 18981899, în perioada de cercetare şi documentare în vederea redactării celebrei hărţi (hidrografice, color, 1 foaie 67 x 69 cm) intitulată „Marea Neagră. Coasta României", lt, comandorul A. Cătuneanu a ajuns şi pe Insula Şerpilor, în harta sa consemnând şi acest far.

În 14 iunie 1899, după cum ne informează" Istoricul bricului

(După Călinescu R.I.)

435 * Documentul privind istoria militară a poporului român iulie 1891 – decembrie 1894,** Bucureşti, 1976, p.431.

436 Ibidem, p.457.

437 Vezi: Constantin Mohanu, **Jean Bart (Eugeniu Botez). Viaţa şi opera,** Editura „Biblioteca Bucureştilor”, 2001, p.62.

438 Valentin Ciorbea, **Istoricul navelor şcoală” Mircea”.Vol. I. Bricul” Mircea”,** Editura Academiei Navale” Mircea cel Bătrân”, Constanţţa, 1997, p. 107.

Mircea”, „Principele Ferdinand şi Principesa Maria,”, fac o excursiune cu [nava] Regele Carol” până la Insula Şerpilor [de unde] se întoarseră seara la 11 înapoi (...)”.[341]

La 20 mai 1905 cei doi pleacă cu vasul” România” la Insula Şerpilor pe care, după debarcare, o vizitează din nou.[342]

La 1 mai 1908 bricul „Mircea” a ieşit în mare pentru exerciţii. Cu acest prilej „Se ancorează la Insula Şerpilor trimiţându-se echipajul (...) la uscat pentru a vizita insula” [343]

În ceea ce priveşte personalul românesc detaşat în Insula Şerpilor, condiţiile de muncă şi de viaţă ş.a., datele disponibile, deşi lacunare, conduc la concluzia că atât personalul militar cât şi cel civil, a fost redus numeric.

Anterior anului 1891, pe insulă se aflau un caporal şi doi marinari; în anul 1891 pichetul militar (amplasat în aripa dreaptă a clădirii farului, spre partea de nord), avea un sergent şi

---

341 Ibidem,p. 101.

342 Ibidem,p.141.

343 Ibidem,p. 148.Pe 13 iulie şi 7 august 1911 bricul a navigat iar în apropierea insulei.

şase marinari; în 1928 (dar şi aprilie 1931), pe insulă se aflau un fruntaş (şeful pichetului) şi trei soldaţi (plus alţii doi, pedepsiţi disciplinar), toţi aparţinând Diviziei de mare (Baza Navală Sulina)[344]

în iunie 1939 – 9 marinari.[345]

Dintre militarii români detaşaţi cu serviciul pe insulă, doar unul singur şi-a dat obştescul sfârşit aici, fiind îngropat în pământul acesteia.[346]

Militarii români de pe Insula Şerpilor aveau misiunea de a păzi insula, farul şi anexele sale, de a observa şi nota vasele care treceau pe lângă insulă, direcţia lor de deplasare ş.a.

Din nefericire, din plictiseală sau neştiinţă, militarii care s-au perindat pe insulă au împuşcat multe dintre păsările acesteia, îndeosebi exemplare din Cormoranii lui Aristotel (Phalacrocorax Aristotelis Desmaresti Pali.), deşi aici era unicul loc din România unde aceste păsări superbe puteau fi întâlnite…

În ceea ce priveşte personalul civil care deservea farul (aşa numiţii „farişti”), şi numărul acestora a fost mic: 1891 – 4,1928 – 3,1930 – 3 farişti şi doi mateloţi, 1931 – 3 (cu o vechime între

---

344 George Poppa-Lisseanu, Insula Şerpilor...op.cit, p271 şi 392; Idem, Romanica... op.cit.,p.ll8; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.305; ***„Analele Dobrogei”, Constanţa, Anul XI, 1930, Fasc. 1-2, p.189; Călinescu R.I., op.cit., p.47 şi 50.

345 General Cristache Popescu, Excursia filialei Chişinău pe Dunărea Maritimă şi la Insula Şerpilor, în: ‘’Marea Noastră”, Anul VIII,Nr.9,septembrie 1939,p.244.

346 V.Meruţiu, op.cit., p.27.

3 – 12 ani).[347]

La dispoziţia militarilor şi „fariştilor" staţionaţi pe insulă se aflau camere separate, un cuptor pentru pâine, magazii, un atelier general, patru rezervoare de apă (de ploaie) – două amplasate de o parte şi alta a peninsulei, al treilea în partea de nord iar cel de-al patrulea (şi cel mai important) chiar în curtea farului.[348]

Numărul camerelor disponibile depăşea nevoile personalului de pe insulă, trei dintre ele fiind goale (întruna dintre acestea a locuit în anul 1928 dr. Drost; în alte două au stat, în anul 1931, Călinescu I. Răul şi însoţitorii săi). Este de regretat faptul că datorită existenţei spaţiului necesar, Staţiunea zoologică de la Agigea nu a intervenit pe lângă C.E.D. pentru a-i ceda aceste camere disponibile, în vederea utilizării lor în scopuri ştiinţifice.

În afara activităţilor oficiale – de întreţinere şi supraveghere a farului –, în timpul liber „fariştii" se ocupau cu grădinăritul, creşterea animalelor, pescuitul ş.a. Prin activitatea lor extraprofesională, au adus deservicii în plan ştiinţific: au folosit pietre şi alte resturi litice pentru zidurile grădinilor de zarzavaturi, fapt ce a dus la distrugerea unora dintre urmele arheologice; aducând pe insulă oi, păsări de curte

---

347 ş i Rahmi Ilias), dar ultimul dintre ei plecase pentru o lună de zile în concediu. Vezi: Călinescu R.I.op.cit., p.47.

348 Lt. Athanase Napoleon, op.cit., p.28; *** Comisia Europeană a Dunării...op.cit., p.57.

ş.a., au contribuit la distrugerea florei; anual, între aprilie-iunie, au cules mari cantităţi de ouă de pescăruş (fiind comestibile le foloseau fie pentru consumul propriu, fie le transportau şi le vindeau la Sulina); în fine, au împuşcat (şi ei), mulţi sitari, porumbei sălbatici şi alte păsări migratoare (comestibile).

În anul 1914 – an până la care nu sunt de menţionat aspecte deosebite –, pentru a preîntâmpina pericolele pe care le genera ceaţa pentru navigatori, C.E.D.-ul a construit pe insulă un semnalizator cu fulmicoton (aparat care se utiliza în acele vremuri pentru astfel de situaţii meteorologice), explozibilul necesar fiind adus de la Sulina şi păstrat într-o magazie specială, vopsită în negru, amplasată la distanţă de far, pe coasta de sud a insulei. Faptul este confirmat de însăşi C.E.D. care, între proprietăţile pe care le deţinea pe insulă, enumera: „Le *phare avec le logement des gardiens et du poste militaire; le station de signaux de brume; le dépôt d'explozifs*”.[349]

În timpul primei mari conflagraţii mondiale (iunie 1917) Insula Şerpilor şi, îndeosebi, farul de pe ea, au avut mult de suferit de pe urma bombardamentelor crucişătorului german „Breslau”. Distrugerile provocate insulei au fost atât de mari[350]

---

349 *** La Commission Européene du Danube .. .op.cit, p. 251 şi 253.

350 Pentru fotografiile Insulei Şerpilor şi ale farului după bombardament, vezi: *** Comisia Europeană a Dunării...

Încât în anul 1920 C.E.D. a hotărât reconstruirea farului **(practic al II-lea în istoria insulei).** Această operaţiune s-a derulat cu rapiditate, farul fiind gata şi (re) dat în exploatare (reaprins) la 1 decembrie 1922.[351]

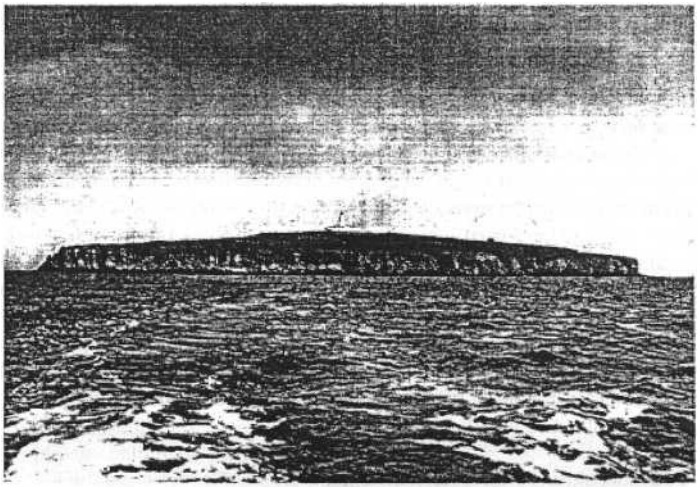

Insula şi farul în anul 1922

În această problemă, între C.E.D. Şi Ministerul Afacerilor Străine al României, în cursul anului 1922 s-a purtat o bogată corespondenţă.[352]

Iată caracteristicile tehnice ale noului far, prezentate chiar de C.E.D.: „Établi sur le sommet de Vile, latitude 45°16.17”, longitudine est 30°14.23”. Tour octogonale blanche, lanterne avec coupole verte. Feu de deuxième ordre à éclats montrant un groupe de 3 éclats blanes toutes les

op.cit.,p.28.

351 *** La Commission Européene du Danube... , op.cit., p.322.

352 *** Comisia Europeană a Dunării (1856-1949) ..., op.cit., p.196 şi 28.

15 secondes ainsi répartis, savoir: ler éclat, 0,29 seconde, éclipse 2,33 secondes; 2 e éclat, 0,29 seconde; éclipse, 2,33 secondes; de éclat, 0,29 seconde; éclipse, 9,47 secondes. Hauteur du plan focal 180 pieds (54 m. 86), portée 20 milles".[353]

Lumina farului se aprindea la apusul soarelui şi se stingea la răsăritul acestuia, supravegherea farului pe timp de noapte fiind asigurată de 3 „fariști", în 3 schimburi.

În ceea ce privea „Signaux de brume" de pe „Ile des Serpents", era prevăzut: „Deux explozions à intervalle de 30 secondes toutes les W2 minutes sur le sommet de Vîle à proximité du phare".[354]

Serviciul efectuat de către „fariști" pe insulă nu era deloc uşor, în ciuda aparenţelor, nelipsind, în timp, întâmplările deosebite, unele dintre acestea fiind extrem de grave.

Între 8 – 9 mai 1928, insula a fost afectată de o furtună foarte puternică.

În iarna anului 1929, un ger extrem de puternic a făcut ca marea să îngheţe pe mai mulţi kilometri de jur-împrejurul insulei, ceea ce a obligat personalul militar şi civil de pe insulă, să stea timp de două luni, cât a durat îngheţul, într-o izolare totală, fără să mai poată fi aprovizionaţi de la Sulina cu alimente şi combustibil! Dacă n-ar fi economisit şi drămuit cu mare atenţie puţinele

353 *** La Commission Européene du Danube..., p.322-323.
354 *** Commission Européene du Danube. Règlement de navigation et de police applicable au bas-Danube du 10 Novembre 1911, Galatz, 1923, p.140.

provizii disponibile la începutul îngheţului, ar fi murit fie de foame, fie de frig…

O nouă şi grea încercare s-a abătut asupra personalului de pe insulă, inclusiv asupra farului, în iarna anului următor. La 25 decembrie 1930, în ziua de Crăciun, asupra insulei s-a abătut o furtună atât de cumplită încât

Farul văzut dinspre Est tumul farului, o construcţie solidă, s-a clătinat din loc iar peretele clădirii de care era lipit s-a rupt; tot din cauza furtunii s-a rupt şi s-a prăbuşit la pământ şi paratrăsnetul farului (acesta fiind reparat şi reaşezat la loc prin grija şi eforturile C.E.D., la 18 aprilie 1931).

În zilele de 16 – 17 aprilie 1931, o altă furtună năprasnică care s-a abătut asupra insulei, a zgâlţâit iarăşi puternic tumul farului, fără ca de această dată să mai producă stricăciuni majore.

În perioada 1925 – 1935, presa centrală, forurile marinei, alte instituţii româneşti şi chiar persoane particulare, cărora li s-a adăugat, din

oficiu, C.E.D.-ul, au acordat o atenţie specială îmbunătăţirii condiţiilor de muncă şi viaţă ale personalului militar şi civil care făcea serviciu pe insulă.

C.E.D.-ul şi-a intensificat eforturile în vederea înfiinţării pe insulă a unei staţii radiogoniometrice, precum şi a uneia meteorologice.[355]

La 8 septembrie 1931, Călinescu I. Răul, unul dintre bunii cercetători şi cunoscători ai insulei, făcea publice trei propuneri: înfiinţarea pe insulă a unei staţiuni meteorologice, a unei alte staţiuni, ornitologice, precum şi a unui hotel-restaurant pentru cercetătorii şi turiştii care urmau a veni în insulă.

În cursul anului 1935, în publicaţiile „Marea Noastră”, „Credinţa”, „Gazeta”, „Curentul” ş.a., au apărut mai multe articole dedicate muncii şi vieţii personalului de pe insulă.

Dintre ziarişti, remarcăm poziţia incisivă a lui I. Dumitrescu de la „Curentul” care nu era de acord cu faptul că „fariştii” erau obligaţi să stea pe insulă câte 3 luni neîntrerupte, urmate apoi de o lună de concediu, prin rotaţie; el nu era de acord nici cu faptul că la revenirea din concediu, „fariştii” trebuiau să-şi aducă cu ei o parte a alimentelor strict necesare. Obiectiv, el menţiona faptul că C.E.D.-ul, în colaborare cu Marina Militară, le aducea alimente la fiecare 15 zile, şi doar făina, zahărul, sarea şi alte câteva produse

355 *** Qomisia Europeană a Dunării...op.cit., p.49 (document nr.221) şi p.67 (document nr.356).

erau aduse o singură dată pentru nevoile unui an întreg.

Acelaşi ziarist propunea ca pe insulă să se înfiinţeze un post emiţător T.F.S., ceea ce implica şi existenţa unui generator de curent electric.[356]

Excursionişti aduşi pe insulă de Liga Navală Română

Un loc aparte în cadrul acestor preocupări generoase, l-a avut iniţiativa revistei „Marina. Revistă ilustrată" (director-comandor Nedelcu Octav), sprijinită de Liga Navală Română (înfiinţată la 7 aprilie 1927) şi de Societatea „Salvamar", de a dota personalul de pe insulă cu un aparat radio.

În cadrul acestui demers a luat fiinţă fondul „Radio Insula Şerpilor", ca preşedinte al acestuia fiind desemnat amiralul Ion Bălănescu –

356 Vezi:,Marea Noastră", Anul IV, nr. 11, Noiembrie 1935, p.165.

Comandantul Inspectoratului General al Marinei Regale a României.

Lipsa banilor a făcut ca iniţiatorii demersului să facă apel la subscripţia publică, procesul verbal datat 13 aprilie 1935 consemnând faptul că în favoarea personalului militar şi civil de pe acest *„colţ de stâncă românească* se donaseră, în doar două luni, suma de 22.870 lei.

Datorită donaţiilor în chiar bunurile care se urmărea a fi achiziţionate – ing. Iliescu N. Brânceni a donat un aparat de radio cu 8 lămpi, iar ing. Fumurache, directorul fabricii de acumulatori „Tudor”, a donat două serii de acumulatori necesari radioului –, suma adunată a rămas disponibilă.

În consecinţă, la propunerea amiralului Ion Bălănescu, s-a hotărât ca din aceşti bani să se cumpere o lotcă bună, solidă, cu rame şi pânze, unelte de pescuit, precum şi mobilierul necesar unei biblioteci, întrucât, tot din donaţii, Liga Navală Română adunase 2000 de cărţi.[357]

La sfârşitul acestei acţiunii ce se adresase opiniei publice româneşti, datorită donaţiilor generoase primite, în anul 1935 s-a putut înfiinţa pe insulă chiar şi un post de emisie radio.

Revista „Marea Noastră”, care consemna

---

357 Ibidem, nr.5, Mai 1935, p.83. între donatorii de cărţi (conform „Strict secret”, 11 decembrie 1990, p.5) s-a numărat şi Carmen Sylva (regina). Pentru această problematică vezi şi: Marius Bejan, Liga Navală Română - scurtă istorie - Partea I, 1927-1949, Editura Modelism Internaţional, 1999.

acest fapt, aducea la cunoştinţa publicului că pe Insula Şerpilor „era şi un post de emisiune, al cărui dinam alimentează şi acumulatorii celui de recepţie, astfel că cei care veghează pe această stâncă părăsită dar neuitată, nu mai sunt izolaţi, pot şi ei comunica cu uscatul”.[358]

În perioada 1930 – 1940, farul din Insula Şerpilor a fost dotat cu o instalaţie automată cu acetilenă, aprovizionarea cu tuburile de acetilenă necesare era făcută o dată pe lună, pentru transportul acestora de la Sulina fiind desemnată o şalupă.

Verificarea funcţionării şi păstrării caracteristicilor luminoase ale farului din Insula Şerpilor, se făcea zilnic, prin observare directă din farul mare din portul Sulina, precum şi prin sondaj la faţa locului.

În această perioadă, precum şi pe durata celui de-al doilea război mondial, funcţionarea farului a fost verificată sistematic de lt. Necula Constantin, şeful siguranţei navigaţiei, care pentru deplasarea la faţa locului a folosit nava „Istria”[359]

În intervalul de timp la, care ne-am referit, mai precis la 23 august 1935, Marina Regală în cooperare cu Ministerul de Externe, inaugurau ridicarea lângă far a unui nou catarg; la

---

358 ,Marea Noastră”, An V, Nr.4, aprilie 1936, p.65.

359 Comandor(r) Necula Constantin, Aşa a fost răpită Insula Şerpilor, în: „Marea Noastră”, Constanţa, Anul IV, Nr.12, Iulie-Septembrie 1994, p.13.

solemnitatea înălţării pavilionului naţional, participând pe lângă reprezentanţii instituţiilor amintite, reprezentanţi ai administraţiei, precum şi elevi ai Şcolii Navale.[360]

Tot în această perioadă, s-au luat măsuri suplimentare vizând întărirea pazei insulei, precum şi mai buna organizare şi funcţionare a corpului de gardieni.

„Incidentul" care a grăbit luarea acestor măsuri la reprezentat sosirea bruscă pe insulă a unei bărci de la Vama, cu 13 persoane la bord, care au confundat farul din Insula Şerpilor cu cel de la Odesa.

Un moment aparte în „istoria" farului din Insula Şerpilor l-a constituit „Aranjamentul" de la Sinaia, încheiat între România, Franţa şi Marea Britanie, la 18 aprilie 1938, care a avut ca obiectiv principal reducerea atribuţiilor C.E.D., prin trecerea lor în egală măsură în competenţa ţării noastre.[361]

La Conferinţa desfăşurată la Sinaia, Franţa şi Marea Britanie au satisfăcut în cea mai mare parte cererile formulate de către reprezentanţii

---

360 Vezi: ‚Marea Noastră", Anul IV, Nr. 2-3, Februarie-Martie, 1935, p.37.Pentru istoricul acestei prestigioase instituţii de învăţământ, vezi: Dr.Vasile Nazare, Dr.Dominuţ Pădureanu, Drd.Mariana Păvăloiu, Dr.Marian Sârbu, Monografia Academiei Navale ''Mircea cel Bătrân". Trecut. Prezent. Perspective, Editura Yacht Club Român,Bucureşti,2002.

361 Vezi: G.G.Florescu, Navigaţia în Marea Neagră, prin strâmtori şi pe Dunăre. Contribuţii la studiul drepturilor riveranilor, Editura Academică, Bucureşti, 1975, p. 169-170.

României. „Comisia Europeană a Dunării pune la dispoziţia guvernului român, în deplină libertate şi în conformitate cu interesele navigaţiei (...) şi **farurile din Insula Şerpilor,** de la Sulina şi Sfântu Gheorghe”.[362]

Revenirea sectorului maritim al Dunării sub suveranitatea României, precum şi celelalte hotărâri, au fost primite de către opinia publică românească cu satisfacţie căci, în sfârşit, se făcea dreptate într-o chestiune care a generat de-a lungul unui secol, nemulţumiri, animozităţi, discuţii şi tratative.

În timpul celui de-al doilea război mondial, în ciuda gravităţii evenimentelor, n-au lipsit propunerile constructive, menite să pună în valoare potenţialul ştiinţific al insulei.

Astfel, în anul 1943, lt, col. Mihai Drăghicescu propunea ca în imediata apropiere a farului să se înfiinţeze un observator astronomic şi meteorologic.[363]

Pe durata celui de-al doilea război mondial, Insula Şerpilor, farul şi celelalte instalaţii tehnice civile şi militare, n-au scăpat atenţiei strategilor sovietici care au dispus repetate raiduri aeriene, bombardamente puternice asupra acestora (pe insulă se aflau şi militari germani, prezenţa lor

---

362 Dr. Paul Gogeanu, Dunărea în relaţiile internaţionale, Editura Politică, Bucureşti, 1970, p.245. Vezi şi: Iulian Cîrţînă, Ilie Seftinc, Dunărea în istoria poporului român, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p.326.

363 Ltcol. Mih[ai] Drăghicescu, op.cit.,p.494.

aici fiind impusă de derularea evenimentelor militare din zonă).

Loviturile repetate asupra insulei, s-au soldat cu avarierea serioasă a clădirii farului, fapt ce a făcut ca în cursul lunii iunie 1944 să se ordone trimiterea urgentă pe insulă a unei formaţiuni de geniu (din cadrul Companiei a V-a Sulina) care, pe lângă misiunea de a construi amplasamente pentru tunuri şi mitraliere, urma să repare clădirea avariată a farului.[364]

Pentru perioada de după 23 august 1944, precum şi pentru destinul ulterior al insulei şi farului de aici, informaţii deosebit de interesante ne sunt furnizate de un martor ocular, dl, comandor (r) ing. Necula Constantin-fost comandant al Flotilei de Dunăre, fost şef al Direcţiei Hidrografice a Marinei Militare (în perioada octombrie 1954 – octombrie 1958)***: „Începând cu data de 28 august 1944, odată cu sosirea primelor nave sovietice în portul Sulina, operaţiunea de asigurare a funcţionării farului a fost preluată de Marina Sovietică***, (...)."[365]

Farul (45°16 latitudine nord şi 27°54 longitudine est – potrivit autorului citat), casa

364 Ştefănescu Liviu, Maior (r), Am fost pe Insula Şerpilor, în: "Revista de Istorie Militară"(în continuare: R.I.M.), Bucureşti, 3(31), 1995, p.48.

365 Necula Constantin, op.cit., p.13. Vezi şi: Ionescu Cristian, Insula Şerpilor. Martor ocular. Marea minciună a „eliberatorilor" sovietici, în: „România liberă", Bucureşti, Nr.1282, 16 iunie 1994, p.5.

farului şi celelalte construcţii anexe, insula în ansamblul său, au intrat sub controlul armatei sovietice.

Potrivit unor informaţii – receptate de noi cu rezerve, ele nefiind încă verificate –, după ocuparea prin forţă a insulei, sovieticii ar fi dărâmat farul (al II-lea)[366]

— Sau ce mai rămăsese din el după bombardamentele pe care le efectuaseră asupra insulei – şi ar fi construit unul nou **(al III-lea, cronologic,** dacă informaţiile sunt veridice).

În „Cartea farurilor" a Amiralităţii britanice, farul din Insula Şerpilor apare la litera „E", la nr. 5036, cu următoarele precizări: numele – Zmeynij; locul – pe ostrovul Zmeynij; coordonatele – 45°14.9" latitudine nord – 30°H 9" longitudine est; caracteristicile / intensitate – se A 4,5 s.; înălţimea (lumina faţă de nivelul mării) – 54 m; vizibilitate – 17 Mm; construcţia, înălţimea – turn alb hexagonal (18 m), din piatră, plus clădirea aferentă; fazele luminii, sectoare de vizibilitate şi lumini auxiliare – 1,5 + (3, O) RC; lumina de rezervă – Se. (3) A 15 s. 15 Mm, 1,5 + (3, O) + 1,5 + (3, O) + 1,5 + 4,5.[367]

Pe insulă există şi un radiofar, botezat

366 Apud : Brişcă Adrian, Insula Şerpilor. Completări, în: „Dreptatea", Bucureşti, Anul XXII (seria a IV-a, nr.145), Miercuri 1 august 1990, p.4.

367 Apud: *** România. Direcţia Hidrografică Maritimă. Cartea farurilor, semnalelor de ceaţă şi radiofarurilor din Marea Neagră şi Marea Marmara, Constanţa, f.a...., p.30.

„Zmeinyi”, care apare nominalizat în „Admiralty Şist. Of. Radio Signals” (Vol. II, la nr. 1293), cu următoarele caracteristici: coordonate geografice – 45°14.9” latitudine nord – 30°11.9” longitudine est; indicativ ZM; frecvenţa de lucru (KHZ) – 294,5; modul de lucru – AIA (telegrafie auditivă cu manipulare în amplitudine a purtătoarei, nemodulată); bătaia – 100 Mm; program de lucru – continuu (1 minut la fiecare 6 secunde).[368]

După desfiinţarea U.R.S.S.-ului, Ucraina – apărută ca stat în anul 1991 în calitate de „succesoare” a fostei U.R.S.S. şi-a anexat Insula Şerpilor cu toate instalaţiile tehnice de pe ea.

În felul acesta a ajuns farul sub controlul noilor înstăpâniţi asupra insulei.

VI. INSULA ŞERPILOR ÎN VÂLTOAREA VITREGIILOR ISTORIEI

1. Statutul politico-juridic al insulei până la 1812

Istoria românilor – frumoasă dar şi zbuciumată – demonstrează cu elocvenţă că suntem unul dintre cele mai vechi popoare ale Europei şi cel mai vechi din partea sa de sud-est, cel mai vechi popor creştin din această parte a continentului, strămoşii noştri – dacii (geţii) – fiind unul dintre popoarele de elită ale antichităţii.

Mirçea Eliade (1907 – 1986), istoric al religiilor, scriitor şi eseist, personalitate de prim rang a culturii universale, referindu-se la istoria

368 Ibidem, p. 151 şi 130.

străveche a românilor, a subliniat faptul că *„România a avut o preistorie egală dacă nu superioară neamurilor din fruntea Europei”*.[369]

O altă mare personalitate românească, istoricul **Nicolae Iorga,** arăta că poporul nostru are *„rădăcini de patru ori milenare”*, subliniind că *„aceasta este mândria şi aceasta este puterea noastră”* .[370]

Acestei vechimi i se circumscrie organic şi mileniul al III-lea î.Hr., în care grupuri umane pastorale, aparţinând populaţiilor de limbă indo-europeană, s-au răspândit în aproape toată Europa, Asia Mică, Iran şi India, o parte a acestora ajungând şi în spaţiul carpato-danubiano-pontic şi, mai la sud, în cel balcanic. Populaţia locală, sedentară, posesoarea unei vechi civilizaţii materiale şi spirituale, i-a asimilat pe noii veniţi, proces din care au rezultat noi forme culturale de sinteză; cu timpul, în decursul acestui proces, s-a cristalizat grupul de neamuri tracice[371]

Relevând locul şi rolul tracilor în antichitate, **Herodot** în „Istorii” (V.3) făcea remarca că geamul trac este, după cel al iniilor, cel mai mare dintre toate. Dacă ar avea un singur cârmuitor şi

---

369 Apud Titu Georgescu, România între Yalta şi Malta,Bucureşti, 1993,, p.121.

370 Nicolae Iorga, Originea, firea şi destinul neamului românesc, în (Voi.): *** Enciclopedia României, Vol.I, Bucureşti, 1938, p.4.

371 Dacii, ilirii, latinii, grecii, germanii, slavii şi celţii - constituiau marea ramură indo- europeană a tracilor.

ar fi uniţi între dânşii, ar fi de neînvins, după cum cred eu, cu mult mai puternici decât toate popoarele”.

Procesul de cristalizare a neamurilor tracice s-a desfăşurat intens în prima treaptă a epocii metalelor, în epoca bronzului (2200/2000 – 1200/1150 î.Hr.).

După informaţiile lăsate posterităţii de către Diodor din Sicilia, în perioada secolelor XII-XI î.Hr. exista o talasocraţie tracă. Herodot lasă să se înţeleagă că regii traci s-au aliat cu Troia, dând acestei cetăţi ajutor militar naval (corăbii înarmate)[372]

Înflorirea civilizaţiei neamurilor tracice a avut loc în decursul celor două vârste ale epocii fierului – Halstatt (1200/1150 – 650/450 î.Hr.) şi la lene (450/400 – 106 î.Hr.).

În Halstatt, în masa tracilor sau particularizat două grupuri distincte: cel nordic – consacrat în izvoarele lumii antice sub numele de geto-daci[373]

— Şi cel sudic.

Părintele istoriez” (Istorii, IV, 93) consemna faptul că geţii ocupau teritoriul dintre Haemus, Pontul Euxin şi Istru, că ei erau „(...) *cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci*”.

În mileniul I (sec. VIII) î.Hr. locul şi rolul **Insulei Şerpilor** în sistemul mitico-religios al

372 Tracii apar menţionaţi frecvent în “Iliada” şi doar o singură dată în “Odiseea”.

373 Termenul „geţi” a fost citat pentru prima oară de Sofocle, în „Triptolemos”.

lumii greceşti antice, au făcut ca ea să intre în atenţia şi scrisul autorilor antici, aceasta **fiind primul colţ al pământului românesc consemnat în izvoarele documentare ale antichităţii.**

Cu un trecut de aproape trei ori milenar şi începuturi ce se pierd în negura miturilor şi legendelor antichităţii, înfruntând numeroase vicisitudini (dovedind, într-o manieră particulară, justeţea vechii zicale *„sunt fata locorum”*|), Insula Şerpilor a fost, este şi rămâne şi pe mai departe – în ciuda statutului său juridic schimbător – o parte organică a vechii vetre carpato-danubiano-pontice.

Parafrazându-l pe Ion Conea – şi adăugând faptul că nicio altă parte a pământului românesc nu ilustrează mai bine sublinierile acestuia **– putem afirma că dacă poziţia geografică a insulei a rămas mereu aceeaşi, poziţia sa geopolitică a fost mereu alta.**[374]

Înţelegerea corectă a modificării în timp a statutului politico-juridic al insulei, a apartenenţei sale teritoriale, a faptului că poziţia sa geografică, la gurile Dunării, a influenţat direct destinul său, impune fie chiar şi succint, o trecere în revistă a istoriei acestei părţi a pământului românesc.

Din punct de vedere juridic, al apartenenţei teritoriale, Insula Şerpilor a urmat îndeaproape soarta gurilor Dunării, într-un cadru mai larg putându-se afirma că statutul său s-a contopit, în

374 Vezi: Ion Conea, O poziţie geografică, Bucureşti, 1944, p.37.

majoritatea cazurilor, cu cel al Deltei Dunării, al Dobrogei în ansamblul său.

Poziţia sa geografică a făcut ca încă din cele mai vechi timpuri această insulă să aparţină sine die strămoşilor noştri, geto-dacilor.

Prima modificare a acestui statut ancestral, o modificare mai mult de natură spirituală decât politico-juridică, s-a datorat grecilor, pătrunderii şi instalării acestora în Bazinul Mării Negre.

Începuturile acestui fenomen de emigrare („roire”) n-au fost pe deplin elucidate nici până astăzi, fapt ce face ca disputele ştiinţifice pe această temă să continue. La fel stau lucrurile şi în ceea ce priveşte începuturile prezenţei grecilor în Marea Neagră.[375]

Adelina Piatkowski a plasat aceste începuturi în secolul IX î.Hr.[376]

Petre Alexandrescu nu exclude posibilitatea – plecând de la câteva fragmente ceramice în stil geometric, provenite din Eubeea şi descoperite la Histria şi Berezan – ca acest proces să dateze din a doua jumătate a secolului al VIII-lea î.Hr.[377]

„Un număr din ce în ce mai mare de cercetători – arăta **John Boardman –** sunt de părere că Marea Neagră a fost vizitată şi chiar locuită de greci în secolul al VIII-lea [î.Hr.]”.[378]

---

375 Vezi :*** Istoria Românilor. Vol.I ...op.cit.,p.533.

376 Adelina Piatkowski, O istorie a Greciei antice, Editura Albatros, Bucureşti, 1988, p.188 (vezi şi p.87).

377 Vezi: Petre Alexandrescu, op.cit., p.414.

378 Ibidem, p.309.Vezi şi : *** Istoria

Pentru aceste puncte de vedere pledează şi faptul că în secolul VIII-lea î.Hr., **Hesiod** pomenea C'Theogonia") Istros-ul (Dunărea) ori, pentru a-l pomeni, cunoştinţele (informaţiile) sale despre el trebuiau să aibă, în mod cert, anterioritate!

După cum se ştie, leagănul navigaţiei europene a fost bazinul mediteranean, Fenicia, Creta, Grecia şi mai apoi Imperiul roman au fost, fiecare la vremea sa, mari puteri maritime.

După fenicieni, grecii au fost cei mai vestiţi navigatori[379]

— Influenţând pozitiv construcţiile navale şi navigaţia, transporturile şi schimburile comerciale la geto-daci ş.a. –, după ei urmând, la fel de vestiţi şi de influenţi, romanii.

După opiniile lui Gheorghe I. Brătianu, Radu Vulpe şi a altor istorici, grecii au fost precedaţi în Marea Neagră de celălalt popor de navigatori, negustori şi colonizatori, de fenicieni!

Cercetările arheologice subacvatice de la Capul Caii acra, făcute relativ recent, s-au soldat cu descoperirea, între altele, a 150 ancore de

---

Românilor...Vol.I,op.cit.,p.467.

379 Legenda greacă a argonauţilor apare ca o încercare de a deschide orizonturi noi spiritului de iniţiativă şi de aventură al grecilor. Mitologia greacă, sub rezerva aspectelor care ţin de legendă, oferă pe această cale primele elemente credibile despre prezenţa corăbierilor greci în aceste ţinuturi (vezi şi 1.1 nota 1). Vasile Pârvan ("Getica") sublinia că în mitul ''lânii de aur" poate fi urmărită o "palidă şi naivă, dar ,ca fond, exactă amintire despre raporturile comerciale pe care le întreţineau, prin Pontul Euxin, oamenii civilizaţiei mynoice-myceniene din sud, cu oamenii bronzului din Dacia şi Valea Dunării".

piatră aparţinând mileniilor II şi I î.Hr., alte opinii coborându-le vechimea până în mileniul al III-lea î.Hr.

Aceste dovezi ale faptului că tracii au fost navigatori activi, l-au determinat pe dr. **Valentin Ciorbea,** cunoscut cercetător al trecutului maritim românesc, să tragă concluzia că „pe litoralul vestic al Mării Negre a existat o tradiţie maritimă tracă ce a implicat pe cea portuară cu mult înainte de colonizarea greacă. Teza, devenită clasică prin forţa repetării, după care grecii au fost primii intermediari ai relaţiilor maritime între locuitorii Traciei pontice şi lumea egeo-mediteraneană nu mai poate fi acceptată în lumina descoperirilor arheologice submarine".418

Marea colonizare (roire) greacă din secolele VIII-VIî.Hr. [380]

a fost, de regulă, precedată, de obţinerea de informaţii cât mai precise privind coordonatele geografice ale locului ales, posibilităţile comerciale oferite de acesta, situaţi a politico-militară din zonă ş.a., abia apoi trecându-se la întemeierea[381]

unei **apoi kiai** (aşezare nouă).[382]

---

380 Valentin Ciorbea, Portul Constanţa de la antichitate la mileniul III, Editura Europolis, Constanţa, 1994, p.9.

381 Termenul tehnic, în vocabularul colonizării greceşti, pentru întemeiere a fost KTtoiç.

382 4 SI *** j)jcţionar de istorie veche a României ...op.cit., p.256: emporion (epjtopia - emporia); epTiopia - era o aşezare (factorie) comercială, cu rosturi preponderent economice, întemeiată sub protecţia unei cetăţi ;avea menirea de a facilita

Acest fenomen de roire, din câteva centre urbane greceşti bine populate şi evoluate, s-a făcut spre arealul Mării Mediterane şi Mării Negre[383]

devenite cu timpul „lacuri greceşti”. Din Siria şi Egipt, până în

Spania şi nordul Mării Adriatice, ajungând chiar la gurile Dunării, Niprului şi Donului, coloniştii greci s-au oprit şi întemeiat aşezări noi, majoritatea ajungând prospere şi faimoase.

Cauzele colonizării greceşti au fost multiple şi complexe: transformările de natură economică şi politică din societatea greacă a secolului VIII î.Hr.; dizolvarea comunităţilor primitive patriarhale, cărora li se substitui au instituţii noi, bazate pe criterii patrimoniale şi teritoriale; concentrarea proprietăţii funciare în mâinile aristocraţiei urmată, apoi, de exproprierea micilor cultivatori (lipsa de pământ – stenohoria – s-a numărat între principalele cauze ale acestui proces); aservirea economică a acestora, fapt ce a generat apariţia unei categorii a populaţiei care nu avea altă

---

transportul şi desfacerea mărfurilor (un exemplu constituindu-1 aşezările din jurul cetăţii Sinope); emporiile au precedat multe din coloniile pontice.

383 Peste tot, cei vechi au fost navigatori de ţărm, de-a lungul coastei, practicând aşadar cabotajul (acelaşi lucru înţelegându-se şi prin vechea expresie marinărească „periplu”). Furtunile puternice, lipsa insulelor pentru adăpost, ceţurile şi curenţii puternici, elemente specifice Mării Negre în antichitate, au făcut navigaţia primejdioasă, obligându-i pe corăbieri să practice, cu predilecţie, cabotajul.

soluţie de supravieţuire decât expatrierea; ş.a.

Motivele pentru care roirea greacă s-a îndreptat şi spre Marea Neagră, sunt de natură economică, acestora adăugându-se şi cele de natură spirituală: pământul fertil din nordul şi vestul acestei mări asigura necesarul de cereale (grâu) atât pentru noile apoi kiai, cât şi pentru comerţul cu grâne, cu acele regiuni ale Mării Egee lipsite de aceste materii prime; pe coasta de sud a Traciei se găseau mari rezerve de lemn, bun atât pentru construirea de corăbii cât şi pentru alte tipuri de construcţii; abundenţa peştelui de calitate care (sărat) constituia o importantă sursă de venituri pentru comercianţii greci; în sud se aflau bogate minereuri de fier şi argint; o parte a aurului Daciei ajungea, mai greu la început, mai uşor mai apoi, pe coastele Dobrogei, constituind o altă sursă importantă de venituri pentru greci; în fine, în plan spiritual, acestei mări i se circumscria insula Leuké, dedicată lui Ahille, cel mai iubit dintre eroii Greciei, pentru care lumea greacă de pretutindeni avea un adevărat cult…

Grecii au adus în schimb produse manufacturate: podoabe şi vase cizelate în metal preţios, ceramică, vinuri, uleiuri, parfumuri ş.a.

În secolele VII-VI î.Hr., cel mai prolific centru colonizator din întreaga lume greacă a fost **Miletul,** majoritatea coloniilor sale (aşezări noi, comerciale, iniţial relativ izolate) aflându-se pe ţărmurile Mării Negre. Din lanţul de colonii milesiene, adevărat colier în jurul Mării Negre,

amintim: Sinope, Trapezunt, Amissos, Phasis, Apollonia, Odessos, **Histria, Tomis,** Tyras (la gura Niprului), Olbia (numită şi Boristene, la confluenţa Bugului), Panticapaion (Kerci) şi Phanagoria. Tradiţia îi atribuie – până la asedierea şi distrugerea oraşului de către perşi, în anul 494 î.Hr. – , înfiinţarea între Istros-Pont, precum şi pe litoralul maritim, a unui mare număr de **apoi kiai**[384] (colonii).

Pliniu cel Bătrân, în „Naturalis Historia" (V,112), pomenea de 90 de apoi kiai; Seneca, în „Consolatio ad Heluiam" (7,2), pomenea de 75 „oraşe" (urbes). Estimarea modernă, după cum arată şi recentul tratat de Istoria Românilor, apărut sub egida Academiei Române, *„nu reţine decât cea.40 – 50 de aşezări care pot fi considerate colonii (apoi kiai)..."*,[385]

(După ***

384 A nu se confunda cu termenul "87ioiKOl"(epoikoi),cu care erau menţionaţi coloniştii suplimentari, atestaţi explicit de Aristotel (Politica, 1303 a.36-38) la Apollonia Pontica. A nu se confunda nici cu predecesoarele lor "έμπορΐον"(ειηροποη).
385 *** Istoria Românilor. Vol.I....op.cit.,p.535.

Istoria militară a poporului român. Vol. I, 1984)

Milezienii, potrivit aprecierii reputatului specialist John Boardaman, *„au ataşat astfel Marea Neagră lumii mediteraneene, aducând-o în focarul istoriei ca unitate geo-politică şi supunând-o cursului istoriei generale a lumii vechi”.*[386]

Dobrogea a fost aşadar prima provincie românească care a intrat în lumina istoriei antice.

Între secolele VII-VI î.Hr. – până la pătrunderea în acest areal maritim a unui alt oraş grec, Megara (din Grecia centrală) –, **Miletul** a fost stăpânul aproape fără rival al ţărmurilor acestei mări, **instituind prima stăpânire străină asupra acesteia, transformând practic** *„Pontul Euxin [într-un lac milezian”*[387]

Dintre coloniile întemeiate de Milet pe ţărmul vestic al Mării Negre, cronologic, prima[388]

a fost (Herodot, Istorii, 11,33) **Histria** (gr. Ιδτριη, Istrie; Iaxpoc, Istros – după numele fluviului omonim; Ιότροπολις, Istropolis; în lat. Histrianorum civitas), întemeiată pe malul golfului Sinoe, nu departe de gurile Dunării, ca an al fondării sale citându-se anii 647/6 şi 657/656 î.Hr., respectiv mijlocul secolului al VII-lea î.Hr.[389]

---

386 John Boardman, op.cit., p.409.

387 Pierre Lévêque, op.cit.,p.303.

388 Se pare că ea rămâne cea mai veche din întregul bazin al Mării Negre.

389 Unele dovezi pledează pentru prezenţa grecilor la Histria încă din secolul al VIII-lea î.Hr. Vezi: John Boardman, op.cit.,

Pentru înaltul său grad de organizare politico-administrativă, pentru calitatea sa de „focar” cultural şi economic, Aristotel aşeza Histria alături de Massalia. Reducerea activităţii sale comerciale, ca urmare a înnisipării lagunei Sinoe, va duce la pierderea supremaţiei şi influenţei acesteia în bazinul pontic. A fost o cetate frumoasă şi bine fortificată, sfârşitul său datorându-se distrugerii sale de către goţi în secolul al III-lea î.Hr. (în literatura de specialitate vehiculându-se pentru acest moment diverşi ani – 248,247,245 şi 238).

Milezienii întemeiază (Μιλησιοι κτιζουσι) şi colonia Tomis (gr. Τόμις, Tomis; Τομεύς, Tomeus; în lat. Tomi)[390]

În prima jumătate a secolului al VII-lea î.Hr. Cunoscând perioade de înflorire dar şi de regres, Tomis-ul a rămas o apoi kiai care a reuşit să depăşească toate vicisitudinile vremurilor şi să dăinuie până în zilele noastre.

Săpăturile arheologice sistematizate, desfăşurate între anii 19711975 în zona peninsulară (în zona parcului Catedralei „Petru şi Pavel”), au adus la lumină fragmente de ceramică indigenă, de tip Babadag III, din prima fază a Halstatt-ului mijlociu (800 – 750 î.Hr.), dovadă

p.414.

390 în poemul în iambi “Periegesis ad Nicomedem regem”, cunoscut sub numele de Pseudo Skymnos (sec.II î.Hr.) apare menţionat (v.764) sub numele de Τομεοι; la Apollodor, Bibliotheca, 1,9,24 - Τομοι;Τομις - formă dedusă din genitivul Τόμε ως ;la exilatul poet Ovidiu (Tristia, 111.9,33) apare sub numele “Tomis”.

incontestabilă a faptului că aici a existat o aşezare precolonială geto-dacă. Descoperirea în urma cercetărilor subacvatice din zona peninsulară, a mai multor ancore de piatră în greutate (fiecare) de 70 – 80 kg., *„au mărit numărul argumentelor materiale asupra locuirii geto-dacilor anterior sosirii navigatorilor greci”*.[391]

Spre sfârşitul secolului al VI-lea î.Hr. „Monopolul” milezian a fost spart de coloniştii (de neam dorian) din Heracleea Pontică[392]

care, după modelul cetăţii-mamă, vor întemeia **Callatis-ul** (Καλλατις)[393]

Raporturile dintre autohtoni şi grecii[394]

din aceste apoi kiai au fost, în general vorbind, paşnice, comerţul reciproc diminuând asperităţile fireşti începuturilor unei atari situaţii, integrând pe noii veniţi lumii getice. Aceste raporturi au fost marcate, pozitiv, şi de faptul (subliniat de către **Iordanes**) că ***„geţii au fost totdeauna superiori aproape tuturor barbarilor şi aproape egali cu grecii”***.[395]

Grecii au fost purtătorii unei civilizaţii

---

391 V.Ciorbea, op.cit., p.9.

392 Astăzi Eregli, în Turcia.

393 Să fie vorba de “Cerbatis”- ul antic pomenit de Pliniu cel Bătrân, Naturalis Historia, IV,11[18],44 ?!... Tot Heracleea Pontică a întemeiat şi Chersones-ul din Crimeea.

394 Vezi şi:D.M.Pippidi,D.Berciu, Geţi şi greci la Dunărea de Jos. Din cele mai vechi timpuri până la cucerirea romană, Bucureşti,1965.

395 Vezi: *** Izvoare privind istoria României, Vol.II. ...op.cit, p.413.

superioare celei locale şi cu toate că influenţele au fost reciproce, este cert faptul că transmiterea a fost precumpănitoare dinspre colonii spre interiorul getic.

Geto-dacii – arăta Vasile Pârvan – suprimeau puternice înrâuriri greceşti (...) dar în aceeaşi vreme ofereau (...) o consistenţă spirituală superioară şi foarte caracteristică, pe care literatura antică o consemnează uneori cu mirare şi admiraţie, făcând din geto-daci un popor fabulos, prin vitejie, înţelepciune şi spiritul de dreptate”.[396]

Acesta a fost contextul în care se poate vorbi că, cel puţin formal, Insula Şerpilor, legată de cultul lui Ahille Pontarchés – protectorul navigaţiei şi al comerţului în Marea Neagră – s-a aflat sub controlul milezienilor.

Navigatorii şi comercianţii greci, indiferent căruia dintre oraşele greceşti sau colonii aparţineau, nu ocoleau această insulă sacră, devenită astfel loc de popas, de reculegere pioasă, de venerare şi depunere de ofrande în onoarea celui mai iubit dintre eroii Greciei.

O serie de indicii care ne stau la dispoziţie, lasă să se întrevadă faptul că între secolele VII-IV î.Hr. Insula Şerpilor a aparţinut şi s-a aflat sub controlul Histriei. „Spre secolul al IV-lea î.Hr. – scriu S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov –, Olbia

396 Vasile Pârvan, Dacia.Civilizaţiile antice din ţările carpato-danubiene. Ediţia a V- a, revăzută şi adăugită de Radu Vulpe, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p.150-151.

devine patronul sanctuarului şi spre sfârşitul primului mileniu! Hr. oraşele greceşti din Scythia Minor, mai probabil oraşul Tomis, au început să îndeplinească aceste funcţii”.[397]

Un loc aparte pentru destinul Dobrogei antice, l-au avut raporturile geto-scito persane.

În contextul expansiunii persane la Dunărea de Jos, în anul 514 î.Hr. a avut loc prima agresiune militară asupra spaţiului dobrogean. Este vorba de expediţia militară organizată de Darius L, conducătorul

Imperiului persan, împotriva sciţilor nord-pontici; forţele terestre persane s-au deplasat pe un traseu care, în linii generale, a urmat linia ţărmului vestic al Mării Negre, neabătându-se prea mult în interiorul teritoriului dobrogean, singurii care li s-au opus cu armele fiind geţii.

Herodot, care descrie evenimentele, nu pomeneşte Insula Şerpilor.

După anul 514 î.Hr. Dobrogea ajunge „ţinta” invaziilor scitice, grupuri de sciţi aşezându-se aici, alături de autohtoni. Ei au ajuns şi pe Insula Şerpilor, urmele arheologice din insulă – amintite deja (cap. IV.3) – confirmându-le prezenţa şi staţionarea temporară.

Conflictele dintre geţi şi sciţi – primii conduşi de un „Rex Histranorum” – au atras în acest areal geostrategic o nouă putere militară, regatul macedonean condus de Filip al II-lea. Deşi iniţial

397 S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.74.

macedonenii i-au sprijinit pe sciţi împotriva geţilor, la scurt timp între sciţi şi macedoneni s-a ajuns la conflict deschis, încheiat în plan militar cu înfrângerea celor dintâi şi alungarea lor în stepele nord-pontice.

Aceasta este şi perioada în care unele dintre coloniile greceşti de pe coastele Mării Negre, au trecut sub stăpânire macedoneană.

Succesorul lui Filip al II-lea, Alexandru Macedon (335 – 323 î.Hr.), a continuat politica de anexiune a înaintaşului său. În anul 335 î.Hr., în fruntea a 30.000 de luptători, a pornit o expediţie împotriva triballilor, illyrilor şi geţilor de la nord de Haemus (Munţii Balcani).

Înfruntarea cu geto-dacii a avut loc pe linia Dunării, anul acestei bătălii – 335 î.Hr. – fiind şi cel care inaugura intrarea Dobrogei sub stăpânire macedoneană.

Potrivit relatărilor lui Trogus Pompeius, Alexandru Macedon l-a lăsat în calitate de guvernator al Pontului pe generalul Zopyrion (numit în izvoarele latine „Praepositus Thraciae” şi „Praefectus Ponţi”). După modelul lui Alexandru, şi el a continuat politica anexionistă macedoneană; în fruntea a 30.000 de luptători a trecut Dunărea pe la Isaccea, a înaintat paralel cu litoralul maritim până la gura fluviului Hypanis (Bug), unde a asediat Olbia (Parutino); datorită eşuării planurilor sale s-a văzut nevoit să dea ordinul de retragere.

Nici izvoarele care descriu aceste

evenimente, nu pomenesc de Insula Şerpilor, lucru valabil şi pentru izvoarele care vorbesc despre expediţia lui Lysimah împotriva lui Dromichaites, din 300/299 î.Hr.

Prezenţa sciţilor iar mai apoi a macedonenilor în spaţiul Dobrogei, nu a modificat cu nimic statutul juridic al Insulei Şerpilor, grecii rămânând, în continuare, stăpânii acestei mări, Achilleia rămânând pe mai departe „insula lui Ahille”.

Perioada de prosperitate a regiunii vest-pontice a continuat până spre mijlocul secolului al III-lea î.Hr., când această zonă a devenit ţinta invaziei celţilor care, în drumul lor din Europa Centrală spre Asia Mică, au urmat cursul Dunării, provocând mari distrugeri în Pont, apoi au traversat Balcanii, continuându-şi drumul spre ţinta urmărită.

În anii 267,266 şi 264 arealul gurilor Dunării este invadat de goţi. În anul 264, goţii, carpii ş.a., în drumul lor împotriva Imperiului roman, au fost organizaţi în două coloane, una deplasându-se pe uscat, cealaltă pe calea apei, de-a lungul coastelor de vest al Mării Negre. (Câţiva ani mai târziu, goţii atacau şi distrugeau Histria).

În anul 167 î.Hr. bastarnii au atacat de pe apă coastele Mării Negre.

Toate sursele care vorbesc despre aceste evenimente, păstrează tăcere în ceea ce priveşte Insula Şerpilor.

Încetul cu încetul oraşele pontice îşi vor

reveni, perioada lor de revigorare coincizând cu apariţia la orizont a unui nou şi redutabil pericol – cel roman.

Sfârşitul victorios al celui de-al doilea război punic, transformase Roma în cel mai puternic stat din bazinul mediteranean. Expansiunea dincolo de graniţe, îi aduse: în anul 206 î.Hr.

— Hispania (provincie); la sfârşitul secolului al III-lea î.Hr. – coasta de apus a Illyriei; în anul 146 î.Hr. – cucerirea Greciei şi a Macedoniei; tot în acelaşi an – fostul regat al Pergamului, a fost transformat în provincia Asia; în anul 75 î.Hr. – regatul Bithyniei a fost transformat în provincie; în decurs de două decenii – regatele elenistice din Orientul Apropiat au fost transformate fie în provincii (Siria şi regatul Pontului), fie făcute regate clientelare sau dependente (Armenia, Commagena şi Cilicia); în anul 31 î.Hr. – ultimul regat elenistic, Egiptul, a fost desfiinţat şi transformat în provincie romană.

Pătrunderea romană în arealul Peninsulei Balcanice, începută pe la sfârşitul secolului al III-lea (între anii 229 – 228 î.Hr. desfăşurându-se primul război illyric) şi cucerirea treptată a acesteia în cursul secolelor III î.Hr., au transformat Dunărea în graniţă nemijlocită între Roma şi neamurile barbare de la nord de bătrânul fluviu. În concepţia politică şi strategică a Imperiului roman, Dunărea urma să devină un îndepărtat dar puternic hotar al său.

Imperiul roman este primul dintre imperiile

lumii implicate în destinul istoric al Dunării şi gurilor sale, în a cărui strategie politică şi militară acest fluviu şi gurile sale urma să joace un rol important.

Litoralul vest-pontic, gurile Dunării şi cetăţile greceşti din Dobrogea, au intrat de timpuriu în atenţia împăraţilor şi strategilor romani.

În anul 74 î.Hr. trupele romane comandate de generalul C. Scribonius Curio, ajunse la Dunăre, n-au îndrăznit să treacă fluviul din cauza codrilor mari şi întunecoşi.

Pericolul roman, iminent, a făcut ca cetăţile greceşti din Pontul Stâng să strângă relaţiile cu Mithridates al VI-lea Eupator, regele Pontului, autoritatea acestuia extinzându-se rapid şi asupra lor. Tocmai realizarea acestei coaliţii antiromane, sub egida lui Mithridate, l-a determinat pe generalul roman Marcus Terentius Varro Lucullus să organizeze expediţia militară din anii 73 – 72 î.Hr.

În urma tratatelor încheiate de către reprezentantul Romei cu conducerile oraşelor greceşti dintre Dunăre şi Marea Neagră, romanii au instituit asupra lor un control sever. Caracterul insuportabil al acestui „control”, abuzurile crase ale guvernatorului Macedoniei, Caius Antonius Hybrida, au dus la izbucnirea unei puternice răscoale antiromane. Hybrida, urmărind atât înfrângerea răscoalei cât şi cucerirea întregului teritoriu dintre Dunăre şi Marea Neagră, în anul 62 î.Hr. a venit cu trupe împotriva Dobrogei.

Guvernatorul Macedoniei a eşuat în intenţiile sale, în anul 61 î.Hr., lângă Histria, coaliţia formată din geto-daci, greci şi bastarni, administrându-i o grea înfrângere.

Această victorie nu a înlăturat însă pericolul, romanii dorind în continuare să ajungă stăpânii bazinului Dunării de Jos, ai gurilor Dunării.

Evenimentele la care ne-am referit, se circumscriu perioadei în care la cârma statului dac se afla marele rege Burebista (82 – 44 î.Hr.).

Unificator politico-statal de excepţie, bun organizator, strateg militar de geniu şi iscusit diplomat, Burebista a reuşit în puţini ani, graţie unei politici ferme dar inteligente, să aducă Dacia[398]

pe o treaptă de dezvoltare superioară, neatinsă până la el, să transforme statul dac întruna dintre cele mai importante forţe politico-militare din zona centralsud-estică a Europei.

Pentru „ce” a făcut şi „cum” a făcut, relevante sunt sublinierile lui Strabon (Geographia, VII, 3,11): Ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaiele dese, getul Burebista l-a învăţat atât de mult prin exerciţii, abţinere de la vin şi ascultare faţă de porunci, încât în câţiva ani, a făurit un stat puternic şi a supus geţilor cea mai mare parte din populaţiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut şi de romani

398 Primele atestări sigure ale numelui “Dacia” apar la Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, 1,47) şi Tacit (Agricola, 41,2).

Urmărind cu atenţie evenimentele politico-militare ce avuseseră loc în spaţiul dintre Dunăre – Marea Neagră, precum şi pe cele de la sud de Dunăre, intuind următorii paşi ai romanilor, Burebista a înţeles rapid că „soluţia” rezolvării acestei situaţii delicate, cu implicaţii pentru statutul dac era preluarea iniţiativei şi aducerea teritoriului de la nord şi sud de Dunăre sub sceptrul său, obiective ce odată atinse urmau să aducă nu numai consolidarea poziţiilor sale politico-militare, dar şi importante beneficii economice.

După victoriile asupra boilor şi tauriscilor în vest, după rezolvarea unor chestiuni interne ce ţineau de opera de consolidare a statului dac, după pregătiri militare minuţioase, Burebista a pornit – nu înainte de anul 55 î.Hr. – , campania de eliberare a litoralului vestic al Mării Negre.

Prima cetate vizată, situată în partea de nord, a fost Olbia care, la fel ca Tyras-ul (Cetatea Albă), a ajuns rapid sub stăpânirea sa. A urmat Histria, care a fost asediată timp de trei ani, asediul său încetând odată cu recunoaşterea de către histrieni a autorităţii regelui dac. Au fost asediate apoi Tomi sul, Odessos (Vama), Messembria (Nesebăr) şi Apollonia, în partea de sud, pe coasta tracă. Dionysopolis (Balcic), în relaţii de prietenie, de mult timp, cu geto-dacii, a intrat şi el sub autoritatea regelui dac. De la Olbia la Apollonia, întregul litoral vestic al Mării Negre, se afla acum sub autoritatea lui Burebista, victorioasa sa

campanie militară soldându-se atât cu eliberarea unor străvechi teritorii geto-dace, cât şi cu revenirea puterii geto-dace ca o forţă redutabilă la Marea Neagră.

După această campanie eliberatoare şi, deopotrivă, unificatoare, care a durat 12 ani (60 – 48 î.Hr.), regele Burebista a încheiat procesul de făurire a primului stat dac centralizat – a cărui întindere teritorială ajunsese considerabilă – din Carpaţii Slovaciei, la Dunărea mijlocie, Munţii Balcani, iar spre est până la Olbia (gura Bugului)[399]

— Dacia înscriindu-se pe harta politică a lumii antice ca o mare putere economicomilitară.

Decretul (inscripţia) în cinstea lui Acomion (48 î.Hr.), descoperit pe vatra vechiului Dionysopolis, este extrem de limpede şi revelator, arătând că Burebista ajunsese ***„cel dintâi şi cel mai mare dintre regii care au domnit vreodată peste Tracia, stăpân peste tot ţinutul de dincolo şi de dincoace de fluviu*** *A”* (1500 de ani mai târziu, Mircea cel Bătrân se intitula asemănător...).

În timpul lui Burebista, Insula Şerpilor s-a aflat sub autoritatea statului dac.

Asasinarea mişelească a regelui dac, în anul

---

399 Vezi: Ion Horaţiu Crişan, Burebista şi epoca sa, Ediţia a doua, revăzută şi adăugată, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, p.285; Alexandru Vulpe, Mihail Zahariade, Geto-dacii în istoria militară a lumii antice, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p.127.

44 î.Hr., în urma unui complot, a fost un act nefast, cu consecinţe negative pentru evoluţia statului dac, dar pozitive pentru romani care, scăpaţi de acest rival de temut, îşi puteau relua ofensiva militară vizând cucerirea teritoriului dintre fluviu şi mare.

După operaţiunile militare conduse de Marcus Licinius Crassus, între anii 29 – 28 î.Hr., este reinstaurată stăpânirea romană asupra oraşelor greceşti din Pontul Stâng, ca de altfel asupra întregii Dobrogii.

Stăpânirea romană asupra Dobrogei a durat mai bine de trei secole (29/28 î.Hr. – sec. III d.Hr.) – Dobrogea fiind primul teritoriu străbun care a devenit parte a provinciei imperiale romane Moesia Inferior.

Conştienţi de importanţa strategică şi economică a noii provincii, romanii au organizat, pentru controlul asupra litoralului de vest şi de sud a Mării Negre, o puternică flotă maritimă (Classis Pontica), iar din a doua jumătate a secolului I d.Hr., o a doua flotă, fluvială (Classis Flavia Moesica), cu atribuţii militare privind zona Dunării de jos, Deltei Dunării şi litoralului vestic şi nordic al Mării Negre. Creată pe timpul lui Vespasian, flota fluvială urmărea circulaţia şi siguranţa pe Dunăre, având staţii fixe, castre, clădiri şi teritorii aferente.

Litoralul pontic se afla sub conducerea şi controlul unui praefectus orae maritimae (prefect al litoralului maritim), cu reşedinţa la Tornis, tot

aici funcţionând şi un puternic colegiu al navigatorilor (naukleroi).

Sub romani, Insula Şerpilor a împărtăşit „soarta” gurilor Dunării, Deltei Dunării, a Dobrogei în ansamblul său.

A.S. Ostroverkhov şi S.B. Ohotnikov, care au scris despre ştampilele de pe ţiglele din epoca romană descoperite în insulă (aparţinând Legiunii a V-a Macedonica şi Classis Flavia Moesica), semnalau prezenţa pe insulă a soldaţilor romani, ajungând la concluzia că în secolul I insula Leuké juca un rol strategic important în partea de nord-vest a Pontului Euxin, fiind numai un centru de cult pentru grecii din arealul acestei mări, ci şi un avanpost maritim roman în sistemul limesului dunărean.[400]

Apele insulei, ale litoralului vest-pontic, erau patrulate şi supravegheate cu atenţie de libumele şi triremele romane.

Întrucât în capitolele anterioare l-am pomenit în mai multe rânduri pe Flavius Arrianus, este locul să menţionăm că pe timpul împăratului

Hadrian (117 – 131), având gradul de general şi îndeplinind funcţia de comandant al escadrei pontice, a primit misiunea de a face o recunoaştere în detaliu a coastelor Mării Negre,

---

400 S.B.Okhomikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.70. Aceiaşi autori, notează (op.cit., p.74): „Jn cursul primelor secole după Hr., insula a devenit baza anumitor unităţi militare din Moesia. Civilizaţia antică dispăruse. Leuké şi-a pierdut importanţa sacră”.

de a le oferi siguranţă, misiune în timpul căreia a acumulat o bună parte din datele pe care le-a oferit în legătură (şi) cu Insula Şerpilor.

În contextul în care pentru mai bine de trei secole Marea Neagră a fost transformată într-un „lac roman”, Insula Şerpilor, parte organică a Dobrogei, s-a aflat militar şi administrativ sub stăpânirea şi controlul romanilor.

În condiţiile în care oraşele de pe litoralul vest al Mării Negre au rămas preponderent elene, iar cultul lui Ahille era încă puternic, Imperiul roman a trebuit să accepte sine die autoritatea spirituală a grecilor asupra acestei insule sacre. Şi de această dată se adevereşte faptul că dacă romanii i-au cucerit pe greci din punct de vedere militar, grecii, la rândul lor, i-au cucerit pe romani din punct de vedere spiritual!

După împărţirea Imperiului roman în două părţi (395) – Imperiul roman de apus şi Imperiul roman de răsărit –, Dobrogea, cu toate pertinenţele sale teritoriale, a devenit una dintre cele 12 dioceze ale Imperiului roman de răsărit, fiind încadrată administrativ în Prefectura pretoriului de Orient, Dioceza Tracia, sub denumirea de Sciţia Pontică (reşedinţa ei aflându-se la Tomis).

La 11 mai 330, pe malurile Bosphorului – pe vatra Bizanţului, veche colonie greacă –, Constantin cel Mare (306 – 337) inaugura într-un cadru solemn noua sa capitală, Constantinopolis („Noua Romă”).

În preajma anului 400, Sciţia Pontică era ridicată la rangul de Praeses Scythiae, provincie în care administraţia era condusă de un praeses, armata fiind condusă (separat) de un conducător militar (dux).

Imperiul roman de răsărit (bizantin), s-a menţinut timp de cca. 1.000 de ani ca principală forţă militară atât în Marea Mediterană cât şi în Marea Neagră, la păstrarea acestei supremaţii contribuind şi redutabilul „foc grecesc”.

Această dominaţie navală bizantină a inclus în arealul său şi Insula Şerpilor.

Între secolele IV-VII, ca urmare şi a reorganizării administrative survenite la nivelul Imperiului roman de răsărit (bizantin), Dobrogea a devenit o provincie de sine stătătoare – Scythia Minor (Sciţia Mică), denumirea antică a Dobrogei încă din epoca elenistică.

„Denumirea Sciţia Mică – scria istoricul Adrian Rădulescu – dată Dobrogei de autorii antici, constituie mai degrabă o delimitare faţă de marea întindere nord-pontică, presupusă de ei, prin antiteză, ca o imensitate şi o necunoscută. Nenumăraţi autori antici vor folosi această denumire, Sciţia Mică, nu atât pentru o realitate istorică, cât pentru a delimita simbolic sau geografic teritoriul dintre Dunărea de Jos şi Marea Neagră – sciţii fiind în acest caz chiar geţii autohtoni, apoi getoromânii ş.a.”.[401]

401 Adrian Rădulescu, Dobrogea: via gentium ?, în: „Analele Dobrogei”. Serie nouă. An II, Nr.l, Constanţa, 1996, p.17.

Valurile de migratori care s-au succedat în acele grele vremuri peste bătrânul pământ al Dobrogei, nu au modificat cu nimic statutul Insulei Şerpilor, Sciţia Mică, importantă zonă strategică şi economică – ce includea şi Delta Dunării cu insulele învecinate – rămânând pe mai departe sub stăpânire bizantină. (în anul 652, împăratul Justinian se autoproclama cu emfază ***„stăpânitor absolut al mării”).***

Între secolele VIII-X, Delta Dunării, Insula Şerpilor şi Dobrogea în întregimea sa, au făcut parte din Sciţia bizantină, flota bizantină care supraveghea ţărmul vestic al Mării Negre (condusă de un demnitar care purta titlul de „comes”) avându-şi comandamentul nu departe de Insula Şerpilor, respectiv la Likostomion (Lykostomo, Lykostoma) – astăzi Chilia –, pe braţul omonim.

Dacă pentru secolul al VIII-lea, problema raporturilor bizantinodobrogene are câteva necunoscute – cert rămânând faptul că bizantinii controlau oraşele maritime, gurile Dunării şi, credem noi, şi Insula Şerpilor –, în secolul al IX-lea stăpânirea bizantină revenea în forţă pe linia Dunării şi în Dobrogea.

În secolul al X-lea, împăraţii bizantini Ioan Tzimiskes şi Vasile al II-lea („Bulgaroctonul”), distrug (971) Ţaratul bulgar, apoi îl ocupă definitiv (1018). În această perioadă şi context politico-militar, ţinutul dintre Dunăre şi Marea Neagră intra efectiv şi integral în componenţa

administrativă a Imperiului bizantin.

Tot în acele vremuri a fost creată Thema Paradunavon (Paristrion), ce cuprindea partea de nord-est a Bulgariei şi Dobrogea de astăzi, cu reşedinţa la Durostorum. Mai bine de două secole (971 – 1186), în ciuda puternicilor presiuni exercitate de neamurile migratoare (pecenegi, uzi şi cumani), stăpânirea bizantină se va menţine în acest bastion antituranic, cu autoritate. Chiar şi după răscoala Asăneştilor (1186 – 1187), când se constituia statul româno-bulgar, încă multă vreme după aceea, flota binzantină a controlat ţărmurile Mării Negre, gurile Dunării şi Insula Şerpilor.

Statul Asăneştilor, *„o creaţie a locuitorilor de pe ambele maluri ale Dunării”*[402]

treaptă importantă pe scara evoluţiei istorice a românilor, atingea apogeul sub Ioan Asan al II-lea (1218 – 1241). În timpul său, profitându-se de disensiunile dintre Imperiul latin şi cel bizantin, statul îşi va extinde hotarele, impunându-şi autoritatea şi asupra Dobrogei. Acest fapt va dura foarte puţin, tătarii conduşi de Kadan distrugând la sud de Dunăre totul (1241), instaurând aici propria lor dominaţie. Asuprirea tătară (şi) asupra teritoriului dintre Dunărea de Jos – Marea Neagră va avea ca efect stagnarea oraşelor comerciale Vicina, Chilia ş.a., populaţia autohtonă fiind supusă de către feudalii mongoli la o exploatare cruntă.

---

402 Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, op.cit.,p.l75.

Aşadar, între secolele VI-XII/XIII, bazându-se pe o economie prosperă şi pe o flotă puternică, Imperiul bizantin a reuşit să-şi păstreze supremaţia navală şi comercială în Marea Neagră.

Secolul al XIII-lea, unul de cumpănă nu numai pentru români, marca apariţia la orizont a unui nou şi redutabil pericol – cel otoman.

Gravitatea situaţiei era amplificată şi de faptul că în arealul Asiei Mici bizantinii suferiseră înfrângeri grele din partea turcilor, tot bizantinii având de suferit şi de pe urma celei de-a IV-a cruciade (la care şi-au adus aportul şi veneţienii), între ale cărei consecinţe se numără şi căderea Constantinopolului (12 aprilie 1204).

Acest fapt a contribuit decisiv la procesul de erodare şi dezagregare a puterii bizantine.

Acesta este contextul la a cărui întregire şi-au adus contribuţia şi vecinii românilor, tătarii şi bulgarii, în Dobrogea apărând, temporar, un anume echilibru politic, care a avut, între altele, efecte benefice asupra organizării sale statale.

Tot în secolul al XIII-lea – între 1262 – 1264 –, este consemnată prima infiltrare (paşnică) de populaţie turco-musulmană în Dobrogea, 10.000 – 12.000 de turci selgiucizi, în frunte cu căpeteniile lor Isseddin şi Saru Saltak Dede, stabilindu-se iniţial în zona Babadagului. Venirea lor pe acest teritoriu s-a făcut cu acordul împăratului Mihail al VIII-lea Paleologul, care vedea în ei nişte apărători militari ai intereselor bizantine în această

provincie.[403]

Dezastrul suferit de bizantini în anul 1204, act ale cărui urmări au fost amplificate de consecinţele invaziei tătare din anii 1240 – 1242, au condus la slăbirea considerabilă a Imperiului bizantin, situaţie de care au ştiut să profite rapid acele puteri (economice şi militare) care aveau interese legate de Marea Mediterană şi Marea Neagră.

Primele menţiuni privind prezenţa navelor veneţiene în Marea Neagră datează din anii 1211 şi 1232. Veneţienii, primii care s-au instalat în acest areal maritim, şi-au păstrat preponderenţa atâta timp cât a durat Imperiul latin (1204 – 1261).

Tratatul de la Nymphaion (13 martie 1261 – încheiat într-un context în care Mihail al VIII-lea Paleologul avea nevoie de flota genoveză în lupta împotriva Imperiului latin, iar genovezii, înfrânţi în războaiele pentru aşezările din Siria nutreau gândul unei revanşe –, a asigurat Genovei privilegii identice cu cele de care beneficiase

403 După unele opinii, aşezarea efectivă a turcilor selçiukizi pe teritoriul Dobrogei a avut loc în anul 662 H. (1263 d.Hr.), ca rezultat al diplomaţiei bizantine, care a urmărit în plan militar (strategic) să creeze un tampon în calea expansiunii Ţaratului de Târnovo, afirmând în mod direct autoritatea bizantină pe ţărmul vestic al Mării Negre.Fr. Babinger, adaugă motivului strategic, pe cel religios. Susţinută de Joseph von Hammer, Henry Howorth, Fr. Brun, V.D.Smirnov, P.Nikov, Jean Deny, Fr. Babinger, Fr. Talschner, Paul Wittek, G.D. Blascef, T. Kowalki, Halil Inalçik, Aurel Decei ş.a., aşezarea turcilor în Dobrogea este contestată de H.W.Duda, P.Mutafcief ş.a.

Veneţia până la cucerirea latină.

Pentru mai bine de două secole (1261 – 1475), Genova a devenit cea mai importantă prezenţă occidentală în Marea Neagră. Genovezii s-au aşezat la Chilia (1381 – 1403), Maurocastro (Cetatea Albă)[404]

— În aceste reşedinţe ei aveau, între altele, şi instalaţii cu ajutorul cărora extrăgeau sarea din apa mării[405]

— Vicina ş.a., pe fluviu ajungând de la Cernavodă până la Porţile de Fier.

Secolul al XIII-lea, în care hegemonia genoveză a fost o realitate indiscutabilă, a marcat o primă fază a prosperităţii economice a bazinului vestic al Mării Negre, această mare devenind o placă turnantă a comerţului internaţional, la aceasta contribuind atât „pax mongolica" cât şi cooperarea bizantino-genoveză.

Prin poziţia lor dominatoare, prin politica pe care au dus-o, genovezii au ajuns să-şi stânjenească nu numai rivalii, pe veneţieni, ci şi pe aliaţii lor, bizantinii, împăratul acestora văzându-şi periclitate atât autoritatea cât şi tronul.

Pentru a contrabalansa lucrurile, Mihail al VIII-lea Peleologul semna cu republica dogilor un tratat (1265) prin care Veneţia era repusă în toate

---

404 Cea mai veche atestare datează din 8 mai 1290 - Malvocastro.

405 Vezi: C.Cihodaru, Alexandru cel Bun, Editura Junimea, Iaşi, 1984, p.124.

drepturile de navigaţie pe care le avusese în Marea Neagră.

Conflictele dintre cele două republici italiene s-au aplanat temporar în urma armistiţiului de la Milano (1355), abia după pacea de la Torino (1381) genovezii renunţând la obstrucţiile legate de prezenţa veneţiană în această mare.

Aceasta rivalitate genovezo-veneţiană, a marcat cea de-a doua fază a prosperităţii economice pe care a cunoscut-o Marea Neagră.

Disputa dintre republicile italiene a favorizat, pe de o parte, emanciparea formaţiunilor prestatale dobrogene, iar pe de altă parte, expansiunea islamului care, încet dar sigur, înainta spre sud-estul Europei.

Preponderenţa genoveză în Marea Neagră a durat până în anul 1475, până la expediţia lui Soliman Hadâmbul împotriva Moldovei lui Ştefan cel Mare, an care marchează sfârşitul prezenţei coloniilor italiene în bazinul acestei mări, genovezii fiind alungaţi cu acest prilej şi din ultima lor colonie, Caffa – „mărgăritarul Euxinului” cum a caracterizat-o istoricul Nicolae Iorga.

În faza actuală a cercetărilor, nu se cunoaşte cu siguranţă care a fost natura raporturilor genovezo-veneţiene cu Insula Şerpilor, dar este uşor de presupus că aceştia, în căutare de noi date şi informaţii privind navigaţia şi cartografierea ţărmului vest-pontic, au dat, desigur, de ea.

În secolul al XIV-lea, în timpul lui Basarab I

întemeietorul (13201351/1352), hotarele Ţării Româneşti erau (1328), în partea de nord, Delta Dunării, teritoriul dintre Prut-Nistru-Marea Neagră – viitoarele judeţe Cahul, Ismail şi Cetatea Albă (Bolgrad) –, acest din urma teritoriu primind numele de „Basarabia”, de la numele ilustrului domnitor.[406]

Ţara Românească a cuprins în această perioadă între graniţele sale şi Insula Şerpilor? Fără a fi demonstrat cu claritate, acest lucru nu trebuie respins ci, după opinia noastră, presupus.

Teritoriul stăpânit de Dobrotici (1354 – 1386) – numit în documentele turceşti, iar mai apoi în limbajul uzual: Dobrugi-illi, provincia Dobrogi, mai apoi Dobrogea[407]

— Despotul ce a avut o flotă proprie în Marea Neagră[408]

„Cuprindea întreg litoralul Mării Negre, de la Mesembria până la gurile Dunării, cu cetăţile mai principale Vama, Caliacra şi Chilia”.[409]

Deşi între posesiunile lui Dobrotici Insula Şerpilor nu apare nominalizată, existenţa flotei sale maritime şi posesia Chiliei ne îndreptăţesc să

406 *** Documente privind istoria României. Veacurile XIII-XV, Editura Academiei, Bucureşti, 1950, p.51.
407 Dr.loan Munteanu, Interferenţe geopolitice la Dunărea de Jos în epoca modernă,
Bucureşti, 1999, p.15.
408 Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., p.50.
409 *** 1878-1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească, Bucureşti, 1928, p.307.

presupunem că insula s-a aflat sub autoritatea Dobrogei.

Un loc aparte pentru destinul Dobrogei, al litoralului vest-pontic şi Dunării, la sfârşitul secolului al XIV-lea şi începutul celui următor, l-a marcat domnia în Ţara Românească a lui Mircea cel Bătrân (1386 – 1418).

Realizatorul primei mari victorii a unui popor european asupra oştilor Imperiului otoman (Rovine, 17 mai 1395)[410]

primul mare apărător european al liniei Dunării (fluviu care mai târziu, în viziunea regelui Prusiei, Frederic al II-lea, reprezenta ***„coloana vertebrală a Europei”),*** Mircea cel Bătrân a intrat în stăpânirea Dobrogei, pe care a unit-o (1388) cu Ţara Românească – act politic în urma căruia el a ajuns să exercite un control cvasi-nelimitat asupra Dunării de Jos, gurilor Dunării şi în lungul ţărmului occidental al Mării Negre, pe o distanţă considerabilă.

Aşa cum remarca istoricul Constantin C. Giurescu, „Mircea cel Bătrân, stăpânitorul Dobrogei, voievodul care a zidit şi a cucerit cetăţi pe ambele maluri şi a cărui politică a fost în general, atât de strâns legată de apărarea marelui fluviu nu se poate să nu-şi fi avut o flotilă pe

---

410 Leunclavius, scriind despre demersul militar al sultanului Baiazid I împotriva lui Mircea cel Bătrân, îl aprecia ca „expeditio pontica”, denumire relevantă (şi) pentru întinderea statului condus de ilustrul domn al Ţării Româneşti.

Dunăre şi vase de mare”.[411]

Fără existenţa unei flote proprii, Mircea cel Bătrân nu ar fi putut uni, iar mai apoi stăpâni, teritoriile pomenite.[412]

Stăpânitorul unei lungi frontiere maritime, de la limanul Conduc (Sasic) şi până la larga arcuire a ţărmului de la sud de Caliacra, Mircea cel Bătrân dispunea şi de însemnatele cetăţi-porturi Chilia, Cernavodă, Mangalia şi Caliacra. Lor li se adăugau numeroasele escale din Delta Dunării, în primul rând Sulina şi Sf. Gheorghe, din complexul lagunar Razim (Razelm), străjuit de minunata cetate de la Enisala, apoi cele din dantelăriile ţărmului dintre Constanţa şi Mangalia.5

Nici până atunci şi nici după aceea, nici un alt domn muntean nu a mai ajuns să aibă sub autoritatea sa o asemenea întindere teriicrialofluvialo-maritimă.

Această întindere şi titulatura din care reies graniţele statului condus de ilustrul domnitor, ne sunt relevate de un document datat 23 noiembrie 1406: „Eu cel întru Hristos Dumnezeu binecredinciosul şi bine cinstitorul şi de Hristos iubitorul şi singur stăpânitor Io Mircea, mare

---

411 C.C.Giurescu, Construcţii navale în Principatele române în secolele XVII şi XVIII, în (voi.): Omagiu lui P.Constantinescu - Iaşi, Editura Academiei, Bucureşti, 1965, p.317.

412 Vezi pentru aceste aspecte: Andreea Atanasiu, Factorul naval în politica lui Mircea cel Bătrân privind apărarea Dobrogei şi asigurarea controlului asupra litoralului vest-pontic,în: „Analele Dobrogei” Serie Nouă.Anul IV, Nr.l, Constanţa, 1998, p.90-94.

Voievod şi Domn, cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu stăpânind şi dominând toată Ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi, încă şi spre părţile tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului, Herţeg şi Banatului de Severin, Domn şi pe amândouă părţile pe toată Podunavia până la Marea cea mare şi cetăţii Dârstorului stăpânitor".5U (într-un document din 10 iunie 1415, emis din Argeş, Mircea cel Bătrân se reintitula ca mai sus, faptul demonstrând păstrarea întinderii sale statale,[413]

ceea ce aminteşte de un alt ilustru predecesor, Burebista).

Fiul său Mihail (1418 – 1420), aşa cum reiese din titulatura purtată, relevată de un document din 10 iulie 1418, a stăpânit, se pare, în continuare „moştenirea" lăsată de părintele său.

Tată şi fiu, în compunerea statului pe care l-au condus cu demnitate şi înţelepciune, au avut şi Insula Şerpilor.

În perioada 1419 – 1420, Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, lua de la Mihail domnul Ţării Româneşti, Chilia, Cetatea de Baltă, „părţile tătărăşti"[414]

---

413 *** Documente privind istoria României. B. Ţara Românească, veac XIII, XIV,
XV. 1, p.64. Vezi : C.C:Giurescu, Istoria românilor, Bucureşti, 1942,1, p.463.

414 C.Cihodaru, op.cit., p.232: prin „părţile dinspre tătari", din titlul lui Mircea cel Bătrân "trebuie să se înţeleagă partea de nord a Dunării, începând de la o linie care trecea pe la sud de Babadag, cuprinzând şi Chilia insulară, cu tot hiterlandul ei din

şi întreg ţinutul înconjurător, toate intrând în cunoscuta parte a Moldovei consacrată sub numele de „Ţara de jos”.

Referindu-se la Moldova lui Alexandru cel Bun, când românii basarabeni apărau linia Nistrului şi a Dunării, istoricul Alexandru Boldur făcea sublinierea că ***„Cetăţile, aşezate pe linia Nistrului şi la Delta Dunării marchează graniţa de răsărit a românismului (...)”.***[415]

În ultimele trei decenii ale secolului al XIV-lea, profitând şi de o conjunctură favorabilă, domnii Moldovei şi-au extins stăpânirea spre sud, asupra litoralului maritim, Cetatea Albă intrând sub autoritatea Muşatinilor.

Roman I. Muşat (1391 – 1394), într-un uric din 20 martie 1392, se intitula: ***„Marele singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu, la Roman voievod stăpânitor al Ţării Moldovei, de la munte până la mare”***.[416]

La rândul său, Alexandru cel Bun, pe epitrahilul de la Sadoga, apare înscris ca ***„autocrat al întregii Moldovalahii şi al ţărmului mării”***.

În urma campaniei dunărene din iarna anului 1461, Vlad Ţepeş (1456 – 1462,1476), a eliberat Dobrogea şi malul drept al Dunării de turci,

---

nordul Dunării”.

415 Al.Boldur, Istoria Basarabiei. Contribuţii la studiul Istoriei Românilor, I.,
Chişinău, 1937, p.278.

416 Ştefan S.Gorovei, Muşatinii, Bucureşti, 1976, p.35.

reintegrând Ţării Româneşti teritoriul dintre Dunăre şi Marea Neagră.

Cucerirea Chiliei şi Cetăţii Albe – apreciate drept ***„cheile”***, ***„plămânii Moldovei”***, punctele forte ale liniei defensive a Moldovei spre sud, totodată două importante baze navale româneşti –, precum şi asigurarea controlului asupra Dunării de Jos, deveniseră obiective esenţiale în planurile de campanie otomane întrucât, aşa cum aprecia sultanul Baiazid al II-lea (1418 – 1512) ***„Câtă vreme românii stăpânesc Chilia şi Cetatea Albă iar ungurii Belgradul sârbesc, nu vom putea birui pe creştint***[417] (Acelaşi sultan aprecia că ***„Cine stăpâneşte Moldova, stăpâneşte lumea”).***

În anul 1462, când Mehmed al II-lea l-a atacat pe Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare a încercat să cucerească Chilia, planul sau eşuând (în cursul acestui atac gloriosul domn s-a ales cu o rană la piciorul stâng, care, în timp, i-a grăbit sfârşitul…).

Ştefan cel Mare a perseverat în planurile sale, astfel că în 1465 cucereşte Chilia, ceea ce a adus Moldova în conflict cu Ungaria, Matei Corvin reacţionând prin declanşarea unei campanii de anvergură împotriva Moldovei, scopurile acesteia fiind reinstaurarea controlului asupra Chiliei,

---

417 A.Decei, Istoria imperiului otoman (până la 1556), Bucureşti, 1978, p.137.,Atâta vreme cât Chilia şi Cetatea Albă le ţin şi le stăpânesc românii - scria chiar Mahomed -, noi nu vom avea nici o biruinţă”. Apud *** Călători străini ... Vol. 1, op.cit., p.128.

înlăturarea lui Ştefan cel Mare şi înscăunarea lui Petru Aron (ceea ce ar fi adus Moldova sub autoritatea ungară). Toate planurile lui Matei Corvin s-au năruit în urma eşecului usturător în bătălia de la Baia – 14/15 decembrie 1467.

Ştefan cel Mare a fost domnitorul care şi-a dat foarte bine seama că fără o marină proprie nu va putea stăpâni niciodată gurile Dunării şi ţărmul Mării Negre. Aşa se explica faptul că, în paralel cu întărirea armatei de uscat, domnul moldovean a acordat o atenţie specială marinei moldovene. ***„Cunoscând prea bine adevăratul izvor de putere pentru Moldova, el (...) dădu un puternic sprijin marinei*** – scria **Gh. R. Meledon – *Ştefan simţi prea bine că Moldova, cât va fi stăpâna gurilor Dunării şi va predomina în Marea Neagră, niciodată nu va putea fi uşor doborâtă”***[418]

În anul 1474 sultanul îi făcea lui Ştefan cel Mare propunerea ca în schimbul păcii pe care i-o oferea, acesta să cedeze Chilia (principalul port al Moldovei) şi Cetatea Albă, a căror stăpânire (la care se adăuga Caffa) era pentru Imperiul otoman – conform aprecierii lui **Halii Inalcik**

— „o necesitate atât economică cât şi politică”.5.1

La refuzul categorie al domnului Moldovei, sultanul a declanşat campania militară din anul 1475, în urma căreia a reuşit să cucerească

418 Nicolae Bărdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., p.65.

cetăţile citate.

Un an mai târziu, în 1476, Ştefan cel Mare, redeschidea ostilităţile cu turcii, recucerind Chilia şi Cetatea Albă. Având în vedere politica otomană faţă de Dobrogea, dorinţa de a pune mâna cu orice preţ pe cele două cetăţi, Ştefan cel Mare a decis să construiască cetatea Chilia Nouă – în faţa celei vechi, pe malul stâng al Dunării, obiectiv realizat între 22 iunie – 16 iulie 1479, cu ajutorul a 800 de zidari şi a altor 18.000 de alţi lucrători.

În vara anului 1484, sultanul Baiazid al II-lea, în fruntea unor forţe uriaşe (100.000 de oameni şi 100 de corăbii), trecea Dunărea pe la Obluciţa şi, ajutat şi de călăreţii hanului tătar, asedia Chilia; concomitent, flota otomană bloca litoralul şi Cetatea Albă. Garnizoanele româneşti din cele două cetăţi erau însă prea slabe pentru a putea opune turcilor o rezistenţă îndelungată. La 14 iulie 1484, după un asediu care a durat 9 zile, sultanul reuşea să cucerească Chilia, Chilia Nouă şi ţinutul înconjurător, iar la 5 august 1484, după alte 17 zile de asediu, şi Cetatea Albă.

Includerea Chiliei (***„Cheie şi poartă la toată Ţara Moldovei şi Ungariei şi a ţării de la Dunăre”)*** şi Cetăţii Albe ***(„Cheie şi poartă pentru toată Polonia, Rusia, Tartaria şi toată Marea Neagră***”) în sistemul militar otoman de la Dunărea maritimă, a reprezentat un moment de cotitură în istoria îndelungatei şi glorioasei domnii a lui Ştefan cel Mare (Nicolae Bălcescu apreciind că prin această pierdere s-a îngropat viitorul

maritim al Moldovei!), domnul moldovean fiind silit ca după această dată să dea Galaţiului importanţă portuar-comercială, în locul celor două cetăţi pierdute (încercarea sa din anul 1485, de a le recuceri, a eşuat). Prin căderea celor două „porţi" spre Ţările Române şi Ungaria, Marea Neagră devenea un **„lac otoman",** Dunărea intra sub control (economic şi militar) otoman, iar Moldova – căreia i se dezorganizase linia defensivă către sud – înceta de a mai fi un stat maritim.

Afirmaţiile unor cronicari potrivit cărora Marea Neagră ar fi fost considerată ca „un lac moldovenesc" şi că voievozii români au stăpânit Insula Şerpilor rezidă în expediţiile lui Ştefan cel Mare care deseori, în dreptul Insulei Şerpilor (pe care a stăpânit-o – n.n.) „a capturat cu vasele sale, corăbiile Sublimei Porţi ce duceau în robie tineri genovezi şi avuţiile prădate la Caffa".[419]

Este încă o confirmare a faptului că cine a stăpânit gurile Dunării[420]

Chilia, Cetatea Albă şi cetăţile dobrogene, a stăpânit şi insula.

Secolul al XV-lea aducea pentru români o grea pierdere, Dobrogea fiind ocupată de turci.

Acest act a reprezentat o verigă din lungul lanţ de cuceriri al acestora: 1354 – turcii conduşi

---

419 Dr. Grigore Stamate, Frontiera de stat a României, Editura Militară, Bucureşti, 1997, p. 144 (n.l).

420 Gurile Dunării - spunea Mihail Kogălniceanu - sunt „cheia mântuirii noastre".

de sultanul Urban cuceresc Gallipoli, punând astfel piciorul în Europa; 1362 – sub conducerea sultanului Murat, turcii cuceresc Adrianopole şi Filipopole, aşezându-şi capitala la Adrianopole; 1371 – zdrobesc rezistenţa sârbilor, la Cârmen; 1382 – cuceresc Sofia; 1393 – cuceresc Timovo, capitala statului bulgar (după cea de-a doua victorie împotriva sârbilor, la Kossovo, 1386); 1396 – pun mâna pe Nicopole, după ce zdrobesc oştirea cruciaţilor; 1396 – desfiinţează Ţaratul de Vidin (ultimul teritoriu bulgar liber); (victoria lui Timur Lenk asupra lui Baiazid, la Ankara, în anul 1402, şi luptele dintre fii sultanului învins, opresc pentru câtva timp ofensiva otomană, care va fi reluată însă de sultanul Murad al II-lea –, cuceritorul Salonicului, în anul 1430, adversarul lui Iancu de Hunedoara în bătălia de la Vama, din 1444 – şi Mahomed al II-lea); la 29 mai 1453, turcii conduşi de Mahomed al II-lea cuceresc Constantinopolul, milenarul Imperiu bizantin fiind desfiinţat; 1459 – cuceresc despuiatul de Mistra, ducatul Atenei, apoi şi ultimul teritoriu sârbesc liber; 1462 – desfiinţează Imperiul de Trapezunt al Comnenilor; 1463 – lichidează Bosnia (execută pe ultimul rege bosniac), Principatul grec Moreea şi Ducatul Atenei; 1467 – după moartea lui Skanderberg, înăbuşe sângeros revolta albanezilor; 1475 – cuceresc puternica cetate Caffa din Crimeea; 1475 – ocupă Mangopul, în acelaşi an puternicul Hanat al tătarilor din Crimeea, care stăpânea şi sudul rusesc până la

Nistm, recunoştea suzeranitatea otomană; 1483 – cucereau Herţegovina, astfel că la sfârşitul secolului al XV-lea, cu excepţia Ţărilor Române, nu mai existau în sud-estul Europei ţări creştine libere.

În legătură cu ocuparea Dobrogei de către turci, în literatura de specialitate s-au vehiculat mai multe puncte de vedere.

Nicolae Ciachir a susţinut anul 1417.[421]

O altă sursă documentară, susţinătoare a aceluiaşi an, apreciază că acest lucru s-a produs în urma expediţiei conduse de sultanul Mehmed I-ul împotriva oştilor conduse de Mircea cel Bătrân.524[422]

Alte opinii susţin o cucerire a Dobrogei în două etape, citând în acest sens anii 1417 (1419), respectiv 1484 (în prima etapă cucerirea otomană a ajuns până la linia de demarcaţie Isaccea Enisala, în cea de-a doua etapă fiind cucerit restul Dobrogei, cu Delta şi zonele adiacente).

Clarificarea acestui aspect controversat, vine din partea a doi specialişti emblematici pentru istoria Dobrogei, **Adrian Rădulescu şi Ion Bitoleanu:**

„În ultima vreme însă s-a formulat o altă

421 Nicolae Ciachir, Marile puteri şi România (1856-1947), Editura Albatros, Bucureşti, 1966, p. 19.Acelaşi an este susţinut şi de către Tudor Mateescu, în: * * *Documente privind istoria Dobrogei,Bucureşti, 1975,p.5.

422 ***Direcţia generală a arhivelor statului. Din tezaurul documentar dobrogean,
Bucureşti, 1988, p.5.

opinie, aceea potrivit căreia stăpânirea românească se menţine în Dobrogea până între anii 1445 (Vlad Dracul, 1436 – 1442; 1443 – 1446) şi Vlad Ţepeş (1456 – 1462,1476). Între aceste limite cronologice trebuie căutat anul care marchează începuturile efective ale dominaţiei otomane între Dunărea de Jos şi Marea Neagră (…).

Se pare deci – continuă cei doi autori – că definitivarea cuceririi Dobrogei de către Imperiul otoman are loc între anii 1445 şi 1462, când Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş îşi încrucişau sabia cu duşmanii chiar pe pământul acestui ţinut românesc".[423]

Adrian Rădulescu şi Ion Bitoleanu conchid că, f) obrogea a fost încadrată pe deplin în sistemul administrativ otoman abia către sfârşitul secolului al XV-lea, imediat după cucerirea marilor porturi Chilia şi Cetatea Albă (1484), în vremea sultanului Baiazid al II-lea".521

Cel mai mare osmanist al lumii (în viaţă), Halii Inalcik susţine că „deja în secolul al XV-lea regiunea Mării Negre era în totalitate integrată în economia imperială otomană".[424]

Dobrogea a fost primul teritoriu românesc dislocat din vatra sa istorică şi integrat Imperiul otoman, administrarea lui făcându-se direct de

---

423 Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, Istoria Dobrogei, Editura Ex Ponto, Constanţa, 1988, p.202 şi 20.
424 Halii Inalcik, op.cit., p.242.

Poartă.[425]

Timp de aproape patru secole şi jumătate Dobrogea, respectiv peste trei secole (328 de ani) Insula Şerpilor, s-au aflat de facto sub autoritatea Imperiului otoman.

Drept consecinţă (fapt sesizat şi de către Nicolae Bălcescu), secole la rând Marea Neagră (Kara Deniz) a avut statutul de **„lac otoman”,** Dunărea devenind *„râu împărătesc al Sublimei Porţi”,*[426]

de un statut asemănător având parte şi strâmtorile Mării Negre. Acest monopol, specific particularismului feudal, va afecta dezvoltarea firească a poporului român.

În legătură cu cele de mai sus, Halil Inalcik are alte puncte de vedere, afirmând că Marea Neagră a devenit *„lac otoman” „când sudul Basarabiei sau Budjak (Bucak) a fost anexat Imperiului otoman, în 1538”*[427]

după expediţia lui Soliman Magnificul împotriva Moldovei lui Petru Rareş.

Osmanistul citat menţionează şi titulatura luată de unul dintre sultani, Mehmed II Cuceritorul (1451 – 1481): *„Sultan al celor două*

---

425 P.P.Panaitescu, Mircea cel Bătrân, Bucureşti, 1944, p.342-343.

426 Vezi Locotenent-colonel dr. loan Munteanu, Interferenţe geopolitice la Dunărea de Jos în etapa clasică a “problemei orientale” , în: ’’A.M.M.R.”, 2000,Tom III/2,Constanţa, 2001, p. 105-106.

427 Halii Inalcik, op.cit., p.273-274.

continente şi stăpân al celor două mări”[428] (Marea Mediterană şi Marea Neagră – n.n.).

Politica anexionistă otomană va continua şi în secolul al XVI-lea: la 15 septembrie 1538, Suleyman II Magnificul (1520 – 1566) învingea pe Petru Rareş, instaurând dominaţia otomană asupra Moldovei; Bugeacul şi Tighina sunt anexate şi transformate în raiale; 1521 – cade Belgradul; 1522 – cade Rhodosul; 1526 – cade Ungaria, apărând Paşalâcul de la Buda (1541; între 1526 – 1918 şi-a pierdut independenţa); 1571 – este cucerit Ciprul; 1579 – cade Ducatul de Naxos cu insulele Ciclade ş.a.

Principale obiective ale stăpânirii turceşti în Dobrogea de-a lungul celor aproape patru secole, au vizat: transformarea ei într-o veritabilă bază militară, permanentă şi sigură, în vederea pătrunderii spre Europa Centrală; asigurarea unei baze logistice nu numai pentru supravegherea şi, în caz de nevoie, intervenţie împotriva Ţării Româneşti, dar şi pentru atacarea Poloniei şi a statului rus; sursă de trupe auxiliare; cale de asigurare a unei legături permanente cu Banatul tătăresc din Crimeea ş.a.

Poziţia geografico-strategică deosebit de avantajoasă şi planurile militare otomane legate de Dobrogea, au făcut ca aceasta, în timp, să devină principala tabără militară otomană din această parte a Europei, un coridor de trecere[429]

428 Ibidem, p.240.

429 Dr.Ioan Munteanu, Interferenţe... op.cit., p.40 - „bulevardul

sau, nu o dată, câmp de luptă sau monedă de schimb pentru marile imperii rivale ale timpului.[430]

Importanţa strategico-militară a Dobrogei a cunoscut, în opinia noastră, două faze distincte, dar strâns legate între ele, prima ţinând până la jumătatea secolului al XVII-lea, cea de-a doua mergând până spre sfârşitul secolului al XIX-lea. În prima fază, care coincide cu ascensiunea politico-militară a Imperiului otoman, când rivalităţile dintre marile imperii şi puteri europene s-au ascuţit, răbufnind nu odată în mod violent, Dobrogea a constituit o bază militară cu evidente rosturi ofensive; în cea de-a doua fază, marcată de declinul acestui imperiu, Dobrogea a devenit o bază cu caracter defensiv, o componentă a teatrului de operaţii militare circumscrisă noii dimensiuni a „problemei orientale”.

Începând cu secolul al XVIII-lea, Dobrogea a fost transformată într-un teatru de război aproape permanent, la aceasta contribuind atât conflictul ruso-austro-turc, acuţi zarea „problemei orientale”, cât şi amestecul marilor puteri apusene în aceste chestiuni.

Într-un declin continuu – evidenţiat şi mai

---

pe care au defilat toate popoarele barbare care au invadat Peninsula Balcanică, pe care au trecut ruşii în campania contra otomanilor, acesta fiind drumul cel mai scurt şi cel mai bun spre Constantipol”

430 Vezi şi: Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, op.cit., p.188; Gh.Andronic, Marin Neaţu, Adrian Rădulescu, Stoica Lascu, Litoralul românesc al Mării Negre, Editura Sport - Turism, Bucureşti, 1989, p.17; Lt.col.dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.34.

mult după asediul Vienei în **1683** –, Imperiul otoman constituia o pradă fabuloasă, din care au căutat să se înfrupte cât mai des, cât mai mult şi cât mai mulţi, în frunte cu cele două imperii rivale – ţarist şi habsburgic.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi în secolul al XIX-lea, sub presiunea unor înfrângeri militare repetate, tratatele „de pace” semnate de Imperiul otoman cu rivalii săi, vor deschide cursul inferior al Dunării, marea şi strâmtorile, fie pentru navele comerciale, fie pentru navele militare ale acestora.

Începând cu ultimele decenii ale secolului al XVII-lea, evoluţia firească a Ţărilor Române a fost marcată negativ (politic, economic, teritorial etc.), (şi) de afirmarea puternică a Rusiei ţariste, care a dus o politică ofensivă, anexionistă.

Politica consecventă rusă de expansiune continuă spre toate direcţiile geografice, are rădăcini foarte vechi, dreptul forţei prevalând între mijloacele cu care a dus la îndeplinire această politică: Cnezatul Moscovei, în decurs de două secole a reuşit să-şi extindă dominaţia asupra vecinilor săi; **Ivan cel Mare,** în urma distrugerii tătarilor **(1480)** şi-a triplat teritoriile, ajungând să stăpânească spaţiul dintre Marea Baltică şi Munţii Urali; **Ivan cel Groaznic,** încoronat în secolul următor ca „ţar al tuturor ruşilor”, **marca prin domnia sa, începutul Imperiului rus (ţarist);** în următorul secol Rusia ţaristă a cucerit Ucraina (1667) până la Nipru,

Kievul, apoi Siberia, nordul îngheţat al acesteia devenind o bază de înaintare spre stepele Asiei Centrale; în secolele XVIII-XIX aceeaşi hrăpăreaţă putere imperială a început înaintarea spre China, Persia, India şi Afganistan; în secolul XIX ea cucerea Caucazul, o veritabilă „poartă" spre Persia, Turcia şi Orientul Mijlociu; apoi, ţarismul a început înaintarea spre Europa, unde adversarii întâlniţi au fost mai sofisticaţi şi mai înverşunaţi decât cei întâlniţi până atunci.

„Lista" cuceririlor ruseşti, precum şi cea a ţarilor care au lărgit şi consolidat Imperiul ţarist, nu ar fi completă dacă ea nu ar cuprinde şi pe **ţarul Petru cel Mare (1689 – 1725).**

Prin politica sa de europenizare rapidă a Rusiei ţariste, ţarul Petru cel Mare a vizat, pe de o parte, desprinderea şi emanciparea de asiatism, iar pe de altă parte, atingerea acestui obiectiv nu prin preluarea valorilor civilizatorii ale bătrânului continent ci, mai ales, prin extinderea teritorială pe seama ţărilor europene, Ţările Române, Polonia ş.a., aflându-se în prim planul politicii sale expansioniste.

Pentru cel Mare a rămas în istorie nu numai ca întemeietorul şi reformatorul unui vast imperiu, ci şi ca „părintele" unei politici de extindere a supremaţiei Rusiei ţariste spre toate punctele cardinale.[431]

---

431 După înfrângerea lui Carol al XH-lea, la Poltava, ţarismul şi-a îndreptat politica de cotropiri şi anexări spre vest. Dacă pe timpul lui Petru cel Mare hotarul Rusiei ţariste nu ajunsese la

El a înţeles – primul dintre ţari – necesitatea unei flote, fiind de părere că „Toate puterile care dispun de armate terestre nu au decât un braţ, în timp ce acelea care posedă şi flote militare dispun de două [braţe]”.[432]

Emblematică (şi „testamentară” pentru toţi urmaşii săi!) a rămas formularea sintetică a politicii sale hegemonice în domeniul naval: ***nu caut uscat, ci apă”!***

În ciuda faptului că Petru cel Mare „moştenise” două „probleme” maritime majore, respectiv ieşirea la Marea Baltică („problema suedeză”) şi la Marea Neagră („problema turcă”), prima dintre ele – şi nu cea de-a doua, cum s-a susţinut până acum de către unii specialişti – a fost obiectivul prioritar al politicii sale externe, acesta fiind atins după înfrângerea Suediei, în urma păcii de la Nystadt (1721). Cel de-al doilea obiectiv, deşi a constituit o preocupare strategică în politica sa navală, nu a fost atins în timpul vieţii sale. El s-a apropiat însă de atingerea acestui obiectiv, în urma a doua succese notabile: a ajuns pe coastele Mării de Azov, respectiv tratatul din 25 iulie 1702, încheiat cu Imperiul otoman – care,

---

Nipru, lucrurile se vor precipita: la 1772 atingea Bugul, la 1792 atingea Nistrul, iar după alţi 20 de ani (1812) ajungea la Prut şi Dunăre!

432 Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr. Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, Puterea maritimă şi diplomaţia navală, Editura Militară, Bucureşti, 1998, p.198.

prin prevederile sale, a reprezentat un prim şi notabil succes al ruşilor contra turcilor, un prim pas pe drumul dezmembrării Semilunei şi smulgerii unei părţi cât mai mari din teritoriile şi sferele sale de influenţă.

Deşi a fondat celebrul St. Petersburg (27 mai 1703, oraş care-i poartă numele, declarat capitală a ruşilor în 1712, unde în 1721 s-a declarat imperator – în care a şi decedat, la 8 februarie 1725, având pe conştiinţă moartea propriului fiu...), deşi a luptat 23 de ani atât cu turcii cât şi cu perşii, deşi i-a cucerit pe cazacii zaporojeni, deşi i-a învins pe suedezii lui Karl al XII-lea în Marele Război Nordic (Poltava, 1709), deşi a extins graniţele imperiale atât spre vest cât şi spre sud, **cea mai mare „realizare" a lui Petru cel Mare, a constat în faptul că a făcut posibil ca aceste cuceriri să fie continuate de succesorii săi!**

Dintre succesorii săi (din secolul al XVIII-lea), s-a remarcat **Ecaterina a II-a cea Mare** (1762 – 1796):[433]

prin victoria generalului Rumianţev împotriva turcilor, în urma semnării tratatului de pace de la Küciük – Kainardji (10/21 iulie 1774), ţarina a reuşit să obţină ieşirea la Marea Neagră, impunând totodată turcilor principiul liberei navigaţii (importante atuuri ruse în competiţia pentru avansul expansionist în sud-estul Europei);

433 Pentru această ţarină, vezi şi: Isabela de Madariaga, Russia in the Age of Catherine the Great, Yale/Londra, 1981.

a înfrânt ultimele rezistenţe tătare, în 1784 alipind Rusiei şi Cubanul; tot în timpul ei, în 1792, a fost ocupat teritoriul românesc dintre Bug şi Nistru (pe care l-a botezat „Moldova Nouă") ş.a.

Mai apoi, în cursul secolelor XIX ŞI XX, alţi „ţari" – fie ruşi, fie sovietici – au îndeplinit cu scrupulozitate prevederile celebrului său testament.[434]

Istoria Rusiei, fie ţaristă, fie sovietică, demonstrează fără echivoc că deşi „ţarii" s-au schimbat de-a lungul timpului, interesele strategice ale acestei puteri au rămas neschimbate secole la rând!

„Testamentul" lui Petru cel Mare, s-a dovedit în cele din urmă a fi o creaţie apocrifă.

Legat de data când a fost făcut, în trecut şi în prezent au circulat (circulă) mai multe opinii. Cea mai interesantă dintre ele aparţine cancelarului imperial Otto von Bismarck, care a susţinut că ştia (!) că testamentul a fost „fabricat" în jurul anului 1810, la Paris (în ajunul campaniei din 1812). [435]

Acest testament a ajuns celebru din două motive: primul, se datorează incertitudinii privind autenticitatea documentului, respectiv cine este autorul (autorii?) care l-a (l-au) pus în pagină, al

---

434 Vezi: Getön Bentheul, „L'art de la politique", Paris, 1962, p.233-255; *** Testamentul lui Petru cel Mare, în: „R.I.M.", 1, 1991, p.55-57; Georgeta Zmeu, Dicţionar de istoria românilor, Editura TREI, 1997, p.367-369; ş.a.

435 Leonid Boicu, Principatele Române în raporturile politice internaţionale (secolul al XVIII-lea), Editura Junimea, Iaşi, 1986, p.29.

doilea motiv fiind legat de previziunile, obiectivele (poruncile) pe care le conţine.

Din cele 13 previziuni (obiective/porunci) conţinute în cuprinsul său, le vom menţiona cu acest prilej doar pe acelea care se referă direct sau care au tangenţe cu spaţiul românesc şi locuitorii săi:

„8. Să ne extindem permanent (...) spre sud, în lungul Mării Negre. Să construim şantiere navale în Marea Neagră. Încetul cu încetul s-o facem marea noastră (...).

12. Turcia cucerită (...) flota noastră pe (...) Marea Neagră".

13. (...) cele două flote ale noastre din Marea Neagră şi (...)".[436]

---

436 Vezi punctele 8, 12 şi 13 din anexa (rezumat) de faţă (Apud Rada Stoian, în „Cuget Liber", Constanţa, miercuri 5 ianuarie 1994, p.3):

Testamentul lui Petru cel Mare (Rezumat)

1. Naţiunea rusă să fie ţinută în stare permanentă de război, pentru a se menţine capacitatea de luptă şi avântul soldatului rus, să nu se dea răgaz decât în scopul refacerii finanţelor statului, reorganizării armatei şi alegerii momentului prielnic pentru atac.

în acest mod se vor obţine mijloacele necesare ca pacea să slujească războiului, iar războiul să slujească păcii, în interesul expansiunii si dezvoltării permanente a Rusiei.

2. Să se atragă, prin toate mijloacele posibile, din ţările europene, cei mai buni specialişti militari în timpul războiului si cei mai buni oameni de stiintă în timp de pace, pentru ca naţiunea rusă să poată folosi avantajele de care beneficiază alte ţări şi să nu piardă nimic din valorile sale proprii.

3. Să se participe, cu orice ocazie, la toate afacerile si toate perturbările din Europa. în special în Germania, care ne

Cele de mai sus precum şi statutul juridic ulterior al Mării Negre, demonstrează valabilitatea afirmaţiilor istoricului **Gheorghe I. Brătianu** privitoare la importanţa bazinului Mării Negre: „(...) *interesul istoric pe*

6. Să se cucerească de la Suedia partea cea mai mare posibilă şi să se acţioneze în aşa fel încât să fie determinată să ne atace, pentru a avea motiv s-o subjugăm. De aceea ea trebuie izolată de Danemarca, cultivând cu grijă rivalitatea între ele.

7. Este de dorit o alianţă cu Anglia datorită comerţului. Flota sa reprezintă pentru noi o mare importanţă, inclusiv pentru dezvoltarea flotei noastre. Vom schimba lemnul nostru cu aurul ei, iar între marinari să fie legături permanente; aceasta va orienta ţara noastră spre navigaţie şi comerţ.

8. Să ne extindem permanent spre Nord, în

---

interesează în mod deosebit.

4. Să fie împărţită Polonia şi să se menţină acolo o permanentă instabilitate şi dependenţă.

Să fie atrase de partea noastră, cu orice preţ, marile puteri, să se influenţeze asupra parlamentelor acestora: să fie corupte, pentru a se asigura influenţa în alegerea de adepţi proprii şi apărarea lor, să se asigure intrarea trupelor ruseşti si staţionarea acestora până când se vor crea condiţii pentru rămânerea lor definitivă pe teritoriul acelui stat. Dacă marile puteri se vor împotrivi, ele să fie liniştite prin divizarea temporară a ţării menţionate până când se vor crea condiţii de a se recupera ce s-a cedat anterior.

5. Prinţesele ruse să fie căsătorite cu prinţi germani, în scopul întăririi legăturilor familiale, apropierii intereselor noastre şi unirii Germaniei numai în scopul intereselor noastre şi prin întărirea influenţei noastre asupra Germaniei.

lungul Mării Baltice, şi spre Sud, în lungul Mării Negre.

Să ne apropiem permanent de Istanbul şi India. Cel care va realiza acest lucru va fi adevăratul stăpân al lumii. În acest scop, să simulăm în continuare războaie când cu Turcia, când cu Iranul. **Să construim şantiere navale la Marea Neagră. Încetul cu încetul, s-o facem marea noastră,** la fel şi cu Marea Baltică. Să se pătrundă în Golful Persic şi, dacă este posibil, să se reînnoiască prin Siria vechiul comerţ levantin şi să se înainteze spre India, care constituie tezaurul lumii. Când vom ajunge acolo, nu ne mai este necesar aurul Angliei.

9. Să se caute şi să se cultive cu grijă alianţa cu Austria, **aparent susţinând năzuinţele acesteia de a institui un regat asupra României** şi, în acelaşi timp, în secret, provocând invidia celorlalţi prinţi. Să ne străduim să se apeleze la ajutor din partea Rusiei şi dintr-o parte, şi din cealaltă şi să jucăm în aceste ţări rolul unui protector care să pregătească viitoarea noastră dominaţie.

10. Să cointeresăm curtea austriacă în izgonirea Turciei din Europa, dar să o neutralizăm dependent şi în momentul cuceririi Constantinopolului, fie provocând un război în vechile state europene fie dându-i numai o parte din cuceriri care ulterior să-i fie luate.

11. Să ne străduim să strângem în Rusia pe toţi grecii emigranţi care sunt răspândiţi în

Ungaria şi Turcia, să facem din Rusia un centru de sprijin al acestora, spre a ne asigura astfel dinainte dominaţia lumii printr-un fel de regate religioase şi chiar o supremaţie religioasă. Aceştia ne vor fi cu atât mai mult prieteni cu cât vor avea mai mulţi duşmani interni.

12. Având Suedia înjumătăţită. Iranul învins. Polonia subjugată. Turcia cucerită şi flota noastră pe Baltica şi **Marea Neagră,** este necesar ca, separat şi în cel mai mare secret, să propunem mai întâi Franţei şi apoi Austriei împărţirea imperiului sfânt. Dacă una dintre acestea va accepta, ceea ce este inevitabil dacă dezmembrăm ambiţiile şi orgoliile lor, atunci să distrugem un rival cu ajutorul celuilalt, apoi să-l distrugem şi pe acesta printr-un război de al cărui sfârşit nu trebuie să ne îndoim. Rusia, în realitate, deja deţine întregul Orient şi o mare parte din Europa.

13. Dacă, este puţin probabil, fiecare din cele două (Franţa şi Austria) respinge oferta noastră, atunci trebuie să ştim să provocăm între ele certuri şi să facem în aşa fel încât şi unul şi celălalt să se epuizeze în războaie, apoi, folosind momentul cel mai prielnic, Rusia să trimită trupe: mai întâi în Germania; în acest timp, cele două flote ale noastre din **Marea Neagră** şi Marea Baltică, împreună cu trupele din Asia, înaintând spre ocean şi Marea Mediterană, să pătrundă în Franţa. Când acest lucru se va întâmpla şi cu Germania, restul Europei, fără nici un foc, va ceda sub jugul nostru.

care îl trezeşte o anumită regiune geografică este un privilegiu ce se plăteşte scump”.[437]

„Politica” lui Petru cel Mare în domeniul naval a transformat deviza *Rusiei nu-i lipseşte pământ, ci mare}|* în crez şi obiectiv politiconaţional, slujit cu diabolică perseverenţă de toţi cei care i-au succedat la conducerea acestui imperiu – ţarist sau sovietic.

Fie sub steag ţarist, fie sub cel roşu, sovietic, ruşii/sovieticii au urmărit (spre sud), cu o tenacitate neclintită, **îndeplinirea obiectivelor strategice lăsate de Petru cel Mare** (şi completate de Ecaterina a II-a şi alţi urmaşi la fel de belicoşi): **controlul Dunării inferioare, al gurilor acestui fluviu, al strâmtorilor Bosfor** (Istanbul-bogazi) **şi Dardanele** (Acdeniz) **şi al Peninsulei Balcanice.**

De altfel încă de la primele războaie cu Imperiul otoman, Imperiul ţarist şi-a dezvăluit rapid „obiectivele” reale: **Principatele şi Marea Neagră,** care trebuiau să reprezinte o primă trambulină, spre Constantinopol, **respectiv strâmtorile,** o a doua trambulină, de această dată către Marea Mediterană.

Este încă o evidenţiere a strânsei dependenţe dintre gurile Dunării, Marea Neagră şi cele două strâmtori.[438]

---

437 Gheroghe I.Brătianu,op.cit., p.87.

438 N'.Daşcovici, Marea noastră sau regimul strâmtorilor, Iaşi, 1937, p. 123.Strâmtorile au constituit nucleul forte al întregului edificiu al politicii orientale ruse (n.n.).

Arogându-şi calitatea de „protector al creştinilor” din Peninsula Balcanică, Rusia ţaristă şi-a ascuns adevăratele intenţii (cucerirea Constantinopolului, expansiunea spre Marea Mediterană) sub mantia colorată a Ortodoxismului creştin şi a frăţiei slave, pentru a putea seduce şi incita popoarele Balcanilor împotriva oprimantului Imperiu otoman. Această armă ideologică (a eliberării popoarelor creştine de sub dominaţia musulmană) a constituit cauza sau pretextul a numeroase războaie declanşate de Rusia ţaristă împotriva acestui adversar secular, o analiză atentă relevând faptul că pe primul plan n-au stat interesele creştinilor, ci obiective strict pământene, uşor detectabile, parte a strategiei generale ţariste.

După **secolul al XVII-lea, când Rusia ţaristă accede la statutul de putere continentală,** expansiunea sa în direcţia Mării Negre s-a soldat, în ceea ce-i priveşte pe români, cu grave şi complexe consecinţe: pământul românesc a fost ţinta a **12 invazii** (1711,1736 – 1739,1768,1787,1806 – 1812,1828 – 1834,1848,1853,1878,1916 – 1920,1920 – 194,1944)[439]

— Soldate cu considerabile pierderi umane şi materiale, care au frânat procesul evoluţiei fireşti

439 Vezi: Nicolae Arnăutu, 12 invazii ruseşti în România, Bucureşti, 1966; A.D.Xenopol, Războaiele dintre ruşi şi turci şi înrâurirea lor asupra ţărilor române, Editura Albatros, Bucureşti, 1997; ş.a.

a poporului român; **trupele ruse au ocupat de 8 ori Principatele Române** (1711,1739,1769 – 1774,17891792,1806 – 1812,1828 – 1829,1848 – 1851,1853 – 1854)[440]

numeroase rapturi teritoriale (Basarabia – 1812 şi 1940; nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa – 1940; Insula Şerpilor – 1944 şi 1948; ş.a.); **sechestrarea tezaurului românesc** (după primul război mondial); **regimul politic ce ni s-a impus după 1945; valoarea despăgubirilor de război, căile şi modalităţile prin care acestea au fost încasate;** ş.a.

Lista de faţă este incompletă,„lanţul" durerilor şi necazurilor provocate de „vecinul" de la răsărit având numeroase „verigi" în timp!…

Imperiul rus, ca şi cel sovietic, au nutrit o duşmănie când făţişă, când ascunsă, faţă de interesele şi drepturile istorice ale românilor. Prin tratatele de pace semnate în urma războaielor cu Imperiul otoman, cu alte imperii sau puteri europene, Rusia ţaristă iar mai apoi cea sovietică, au făcut din Ţările Române /România, o victimă, pe care au martirizat-o după cum i-au dictat interesele de moment sau de perspectivă.

Ascensiunea Rusiei şi Austriei în bazinele strategice ale Dunării şi Mării Negre nu ar fi fost posibilă – sau s-ar fi realizat mult mai greu, în timp –, dacă nu ar fi existat declinul prin care

---

440 *** Românii la 1859. Unirea Principatelor Române în conştiinţa europeană. Texte străine. Vol.II, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.354 şi 376 (n.4).

trecea Imperiul otoman.

În legătura cu acest declin, unii istorici apreciază că începuturile sale sunt legate de insuccesul otoman în operaţiunile militare legate de cel de-al doilea asediu al Vienei (1683).

În realitate însă, semnele începerii declinului puterii Imperiului otoman – aşa cum remarca **Dimitrie Cantemir** în „Istoria creşterii şi descreşterii Imperiului otoman” – sunt anterioare anului 1683, ele precedând eşecurile militare otomane de la sfârşitul secolului al XVII-lea. Primele „simptome” sigure ale „descreşterii” acestui imperiu, datează din perioada imediată încheierii epocii clasice a acestuia (13001600), ele fiind evidenţiate atât de clauzele tratatului încheiat la 11 noiembrie 1606 la Zsitvatorok, cu Imperiul habsburgic, cât şi de tratatul bilateral din anul 1616, în care s-a vorbit expres, pentru prima oară, de regimul Dunării.

Declinul Imperiului otoman s-a accentuat în secolele XVIII-XIX, având ca urmări repetate înfrângeri militare, în urma cărora s-a retras pas cu pas din calea învingătorilor, puterea otomană fiind înlocuită, cu timpul, în zona Dunării de Jos de Imperiul habsburgic, iar la Marea Neagră de Imperiul ţarist.

În lupta împotriva Imperiului otoman, pentru moştenirea acestuia, cele două imperii rivale au fost principalii competitori, acestea fie împreună, fie separat, căutând, ori de câte ori situaţia le-a permis, să îngenuncheze Poarta otomană prin noi

şi noi războaie, în urma cărora, prin politica de impunere atât a tratatelor cât şi a clauzelor acestora, au reuşit să smulgă fie noi teritorii, fie noi concesii economice şi strategice.

Obiectivele strategice ale celor două imperii, pe parcursul secolelor XVII-XIX, au rămas, în linii generale, aceleaşi, fiecare urmărind să pună mâna pe Dunăre şi gurile sale – inclusiv pe Ţările Române! – , pe Marea Neagră şi strâmtorile acesteia. „Competiţia" anexionistă dintre ele a cunoscut, în cursul derulării sale, schimbări de lider, în timp ce pentru români consecinţele acestor conflicte au fost continuu negative, fiind siliţi de împrejurări, nu o dată, să achite „nota de plată" a acestora.

Situat într-o poziţie cheie, la întretăierea drumurilor strategice ce legau Peninsula Balcanică de Europa centrală, de nord şi de est, bogat în diverse resurse economice, teritoriul românesc a fost din timpuri străvechi o zonă de interferare şi ciocnire a intereselor marilor puteri, subiect şi obiect al tendinţelor cotropitoare şi anexioniste ale acestora.

În competiţia dintre cele două imperii rivale, iniţiativa a aparţinut Imperiului habsburgic care, în urma păcii de la Karlowitz (26 ianuarie 1699), a reuşit să smulgă de la Imperiul otoman Transilvania, precum şi o parte a cursului superior al Dunării, până la confluenţa cu Tisa. Prin art. 14 – 15 ale tratatului, habsburgii dobândeau dreptul de liberă navigaţie pe întregul curs al Dunării,

„libertate” reconfirmată prin art.2 al tratatului de pace de la Passarowitz, din 21 iulie 1718. Tot în anul 1718, habsburgii mai reuşeau să smulgă Imperiul otoman şi Banatul şi Oltenia (revenită în graniţele Ţării Româneşti în urma păcii de la Belgrad, din 18 septembrie 1739), în toate cazurile fiind vorba de teritorii româneşti, pe care Poarta nu era îndreptăţită în nici un fel să le cedeze!

Rapturile teritoriale habsburgice, l-au inspirat pe un cronicar român din secolul al XVIII-lea să afirme că *neamţul se lăţea şi Dunărea hotar voia”!*

Tentativa Imperiului ţarist de a se stabili şi el la Dunăre, a dus la declanşarea războiului ruso-turc din 1768 – 1774. Acelaşi agresiv imperiu mai revendicase pentru sine, în anul 1699, dreptul de liberă trecere prin strâmtori, dar acţiunile subtile ale Angliei, care se opunea unei atari perspective, au dus la eşecul demersului rus. În noul context, pentru a „repara” insuccesul din anul 1699 şi pentru a echilibra situaţia – în cadrul căreia habsburgii reuşiseră să le-o ia înainte –, Rusia ţaristă a căutat să-şi impună pretenţiile prin forţa armelor, declanşând amintitul conflict.

La Congresul de pace de la Focşani (24 iulie 1772 – 23 martie 1773) şi îndeosebi prin textul tratatului de pace, semnat la Küciük Kainardji, la 10/21 iulie 1774 („tratativele” durând doar 7 ore!), Rusia ţaristă a reuşit să smulgă Imperiului otoman – şi acesta a fost (şi de această dată) de acord! –

următoarele concesii: prin art. 11 – ***„navigabilitatea liberă şi fără obstacole pentru navele de comerţ aparţinând celor două puteri contractante în toate mările ce scaldă pământurile lor” Subima Poartă acordă vaselor comerciale ruseşti (...) libera trecere prin Marea Neagră şi Marea Albă (Mediterana – n.n.) şi invers (...) ”; „libertatea comerţului şi navigaţiei pe toate apele fără excepţie”***[441]

prin art. 18,19 şi 20 – Rusiei ţariste i se reconfirma ieşirea la Marea Neagră şi libertatea vaselor sale comerciale de a tranzita strâmtorile Bosfor şi Dardanele[442]

Rusia ţaristă (mai) obţinea şi dreptul de liberă navigaţie la Dunărea de Jos (practic controlul strategic asupra acestui segment al bătrânului fluviu).

Prin prevederile sale, tratatul de pace din 1774 a avut consecinţe importante nu numai pentru Rusia ţaristă ci şi pentru alte state din bazinul Mării Negre, în primul rând asupra

---

441 Dimitrie A. Sturza,C.Colescu-Vartic, Acte şi documente relative la istoria renascerii României (1391-1841). Voll. Bucureşti, 1900, p.130 (vezi şi 131,art. 16). Primul act juridic internaţional în care era proclamat principiul libertăţii navigaţiei, Pactul de la Ferrara, din 8 iunie 1177, privea râul Po; în ceea ce priveşte Marea Neagră, menţionăm oraşul Vizantion care, în anul 219, proclama aceste libertăţi pentru strâmtorile Bosfor şi Dardanele.

442 Mustafa Aii Mehmed, Istoria turcilor, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p.288.

Imperiului otoman care înceta de a mai deţine monopolul asupra acestei mări; apariţia şi, mai apoi, consolidarea prezenţei ruse în acest areal strategico-maritim a făcut ca Marea Neagră să înceteze a mai fi un „lac turcesc”.[443]

Multiplele avantaje, economice şi strategice, pe care Imperiul ţarist reuşise să le smulgă la 1774 Imperiul otoman, au condus la devansarea Imperiului habsburgic în competiţia dintre ele.

În ceea ce-i privea pe români, interesele acestora au fost lezate din nou: Rusia ţaristă a smuls braţul Chilia iar Imperiul habsburgic partea de nord-nord-vest a Moldovei (Bucovina)[444]

— Ca „răsplată” pentru neutralitatea sa în timpul războiului (rapturi pe care Imperiul otoman le-a acceptat prin Convenţia semnată la 7 mai 1775[445]

---

443 Vezi pentru aspectele legate de prevederile citate: P.Gogeanu, Strâmtorile Mării Negre de-a lungul timpului,Bucureşti, 1968, p.57-58.

444 M uşat. în 1775, acest teritoriu rupt din trupul Moldovei avea 10.000 km2, 233 de sate şi 75.000 de locuitori. în anul 1774, Austria a ocupat-o sub pretextul apărării graniţelor imperiale de ciumă şi de pericolul unei invazii a vagabonzilor, precum şi prin necesitatea de a deschide căi de comunicaţie între Transilvania şi nou dobândita Galiţie (1772). Acestui pretext i se adăuga dorinţa Austriei de a obţine o „compensaţie” pentru influenţa rusească crescândă în Principatele Române, după războiul ce se încheiase recent.

445 Vezi: Neculai Staicu-Buciumeni, Basarabia, Bucovina şi Ţinutul Herţa, străvechi pământ românesc Editura Vasile Cârlova, Bucureşti, 1999, p. 14-19 (Cap.III: „Răpirea Bucovinei”).

).

„După încheierea Tratatului de la Küciüc-Kainardji dintre Rusia şi Poarta Otomană (1774), Austria – scria istoricul britanic Sir J.A. Marriott (1940) – s-a grăbit să se îmbogăţească în defavoarea Rusiei prin ocuparea Bucovinei; astfel, printr-un simplu act de tâlhărie (n.n.), căruia Sultanul fu obligat să i se închine, Austria câştiga un teritoriu egal celui obţinut de Rusia după şase ani de lupte

*, „550

Înverşunate.

Atât în textul Tratatului de pace (1774) cât şi în cel al Convenţiei (1775), Insula Şerpilor nu apare menţionată!

În septembrie 1772, ţarina Ecaterina a II-a a Rusiei îi propunea lui Iosif al II-lea un plan (reluat de la Napoleon!) de transformare a Principatelor Române într-un stat (sub autoritatea ei) cu numele de Dacia (cu domnie ereditară şi suveran ortodox, în persoana favoritului ţarinei, Potemkin, cel căruia soarta i-a hărăzit o moarte prea puţin demnă…). Aceeaşi belicoasă ţarină a mai proiectat şi împărţirea Poloniei.

Ambele proiecte au căzut datorită opoziţiei habsburgilor, Iosif al II-lea, într-o scrisoare trimisă ţarinei, la 12 noiembrie 1792, nesfiindu-se să-i comunice că voia şi el ***„une partie de la Valachie”\...***

La 24 februarie 1784, Imperiul habsburgic reuşea să smulgă Imperiul otoman un sened prin

care i se recunoştea dreptul de liberă navigaţie în Marea Neagră şi prin strâmtori, anulându-se pe această cale restricţiile stabilite prin textul tratatului de pace de la Passarowitz.[446]

În urma păcii de la Şiştov, din anul 1791, habsburgii obţineau reducerea avansului câştigat de către rivalii lor, Imperiul ţarist.

Secolele XVIII ŞI XIX au fost cele în care s-au încheiat cele mai multe tratate de pace între puterile europene, combinaţiile politicoteritoriale fiind extrem de variate. Argumentul vehiculat uneori în literatura de specialitate că aceste tratate au fost necesare pentru a se putea menţine echilibrul european, nu are acoperire reală, din moment ce aceleaşi tratate au stat la baza unor războaie lungi şi pustiitoare, ele fiind încălcate cu aceeaşi uşurinţă cu care au fost încheiate.

Deşi prin tratatele de la Constantinopol, din 21 iunie 1783 şi 8 ianuarie 1784, Rusia ţaristă a smuls noi avantaje, aceasta a declanşat, între 1787 – 1792, un nou război împotriva Imperiului otoman, demonstrând odată-n plus validitatea afirmaţiilor noastre anterioare.

În cursul operaţiunilor militare din Dobrogea, ruşii au ocupat Tulcea, Babadagul, Măcinul şi Isaccea.

Războiul s-a încheiat cu o nouă înfrângere pentru turci.

La aceasta au contribuit din plin (şi) victoriile

---

446 Iulian Cîrţînă, Ilie Seftiuc,op.cit. ,p.31.

navale obţinute în Marea Neagră de către flota rusă comandată de amiralul Feodor Feodorovici Uşakov, una dintre acestea fiind obţinută în iulie 1789, în apropierea Insulei Şerpilor.[447]

Tratatul Păcii Eterne (sic!) încheiat între cei doi adversari, a fost semnat la 29 decembrie 1791 – 9 ianuarie 1792, la Iaşi.

Prin art. III al tratatului, **Imper lui ţarist** reuşea să încorporeze teritoriul dintre Bug şi Nistru **ajungând, în premieră, cu graniţa la Nistru, învecinându-se pentru prima dată cu Moldova şi gurile Dunării,** ceea ce a făcut ca apetitului său anexionist să i se adauge noi obiective strategice, în pericol aflându-se de acum înainte atât teritoriul Moldovei, cât şi raialele otomane de la Dunăre şi de pe Nistru – Bender (Tighina), Akkermann (Cetatea Albă), Ismail şi Chilia.

Graniţa comună cu Moldova urca pe Nistru în sus în urma celei de-a doua împărţiri a Poloniei (1793), când Rusia ţaristă reuşea să obţină teritorii din Ucraina vestică (după ce intrase şi în posesia cetăţii Oceakov, situată la vărsarea Bugului în Marea Neagră).

În timp ce Occidentul european era marcat de lupta pentru hegemonie desfăşurată între Bourboni şi Habsburgi, în sud-estul continentului lua naştere şi evolua aşa numita **„problemă**

447 Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., p.95.

orientală”[448]

definită, în general, ca *„o problemă de moştenire pusă de decăderea Imperiului otoman, care nu a putut fi rezolvată prin procedeul* ***compensaţiilor, din cauza imposibilităţii de a stabili părţi echivalente între pretendenţii la moştenire”.***[449]

Devenirea „problemei orientale” o problemă de „succesiune”, s-a datorat şi victoriilor obţinute de prinţul Eugeniu de Savoia, care au evidenţiat Europei declinul Imperiului otoman.

Din momentul în care Rusia ţaristă i-a învins pe suedezi, apoi pe polonezi, fixându-şi ca obiectiv prioritar moştenirea Imperiului otoman, această „problemă” a luat forme acute.

Începând cu secolul al XVIII-lea, decăderea Imperiului otoman, simultan cu creşterea puterii imperiilor ţarist şi habsburgic – o reală ameninţare pentru echilibrul de forţe (balance of power) de pe continent –, au făcut ca „problema (criza) orientală” să devină principala problemă a diplomaţiei europene, „nodul gordian” al

---

448 Pentru definirea ei, vezi: A.D.Xenopol, op.cit., p.256; Lt.col. loan Munteanu, Consideraţii de ordin geostrategic asupra evoluţiei Dobrogei în cadrul “problemei orientale”, în: ’’Anuarul Institutului de Studii Operativ - Strategice şi Istorie Militară”, Editura Vasile Cârlova,Bucureşti, 1996, p.62-63.

449 Apud Lt.coL.dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.35 (expresia „problema orientală” s-ar părea că a fost utilizată pentru prima dată în anul 1822, la Congresul de la Verona; în anul 1842 la Paris a apărut lucrarea „Episode de la Question de l’Orient. Russie - Valachie - Moldaviae”).

geopoliticii est-europene.

Evoluţia evenimentelor a dus la prefigurarea a doua formule diplomatice (din care se vor inspira mai apoi toate celelalte soluţii de reglementare a succesiunii la „moştenirea” Imperiului otoman): Rusia (iniţial şi Imperiul habsburgic) urmărea împărţirea „moştenirii” Imperiul otoman, în timp ce Franţa şi Anglia au fost promotoarele menţinerii integrităţii acestuia (la această poziţie aderând mai apoi şi Prusia). Menţinerea integrităţii Imperiului otoman (susţinută pentru prima dată de către Franţa), apărea ca o necesitate militaro-strategică de ordin european, veleităţile ruse de a-l elimina şi a i se substitui (în Europa), deveniseră un mare pericol pentru celelalte puteri europene.

Miza cea mare, valoarea „moştenirii” otomane, era dată în principal de posesia Constantinopolului şi a strâmtorilor Bosfor şi Dardanele, acestea constituind componentele de fond ale „problemei orientale”.

În acest context geopolitic, rolul Dobrogei, al Principatelor Române în general, va creşte sensibil, ele devenind o adevărată piatră de încercare a raporturilor dintre marile puteri europene, interesate în soluţionarea problemei „omului bolnav” (Imperiului otoman).

Intuind din timp evoluţia evenimentelor din această parte a lumii, Franţa, interesată, a făcut paşi importanţi în vederea obţinerii unor poziţii strategice cât mai favorabile. Astfel, prin tratatul

franco-rus, din 25 iulie 1802, ea obţinea libertatea de navigaţie în Marea Neagră, vaselor militare fiindu-le interzisă staţionarea în această mare sau tranzitarea strâmtorilor.

Anglia, care urmărea să stopeze realizarea obiectivelor strategice ale ţarismului în Marea Neagră, şi ale cărei raporturi cu Rusia ţaristă se răciseră sensibil după acordul comercial franco-rus din anul 1787, a devenit o asiduă susţinătoare a integrităţii Imperiului otoman, consolidându-şi poziţiile economice şi militare atât în imperiu, cât şi în bazinul Mării Negre.

Deşi Rusia ţaristă încercase fără succes, în anul 1774, să obţină dreptul de a avea flotă de război în Marea Neagră şi de a tranzita cu vasele militare strâmtorile, ea a reuşit atingerea acestor obiective abia după încheierea tratatelor de alianţă cu Imperiul otoman, din 1798 şi 1805.f5

În anul 1806, într-o conjunctură externă nefavorabilă, Imperiul otoman s-a văzut silit să restituie Moldovei raialele Ismail, Akkermann, Bender, precum şi raiaua mai nouă a Hotinului – acte în urma cărora Moldova era reîntregită, aducând aminte de perioada glorioşilor domni din secolele XV-XVI.

Fidelă politicii sale de a obţine cu orice preţ supremaţia în bazinul Dunării şi al Mării Negre, Rusia ţaristă a declanşat, între 1806 – 1812, un nou război împotriva Imperiului otoman. Surprinzându-şi adversarul total nepregătit în zona de operaţii de la Dunărea de Jos, Cetatea

Albă, Tighina (raiaua Bender, începând din 1538) şi Chilia, au fost ocupate de ruşi[450]

relativ uşor, încă o dovadă a faptului că războiul se derula în favoarea lor. Că aşa stau lucrurile, o demonstrează, pe lângă cele arătate mai sus, faptul că începând cu 23 decembrie 1806 Rusia ţaristă a ocupat Principatele Române, pe 27 martie 1807 ocupând şi cel mai important centru comercial al Deltei, Sulina – localitatea românească cea mai apropiată de Insula Şerpilor.

„Războiul – nota istoricul A.A. Iordanskii – a fost extrem de extenuant nu numai pentru Turcia ci, în mai mare măsură (n.n.), pentru Principatele dunărene f...)”.[451]

— Implicarea lui Napoleon (1769 – 1821) – împărat al Franţei între 1804 – 1814 şi 1815 – în evenimentele în curs de derulare, se va solda cu răsturnări spectaculoase.

Atât la Tilsit (25 iunie/7 iulie 1807) cât şi la Erfurt (30 septembrie / 12 octombrie 1808), după înfrângerea armatei ruse la Friedland (în Lituania, la 14 iunie 1807), Alexandru I s-a aflat alături de

---

450 Leonid Boicu, Diplomaţia europeană şi cauza română (1856-1859), Editura Junimea, Iaşi,1978, p.29. Reconfirmat, într-o formă mai largă, prin Tratatul de la Unkiar-Skelessi din anul 1833; renunţând la acest drept în anul 1841, sub presiunea Angliei, Rusia îl va redobândi sau pierde din nou prin tratatele ulterioare, ajungându-se în cele din urmă la formula stipulată în Convenţia de la Montreaux, din 20 iulie 1936.

451 Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, De la statul geto-dac la statul român unitar, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,Bucureşti, 1983, p.200.

Napoleon în împărţirea sferelor de influenţă în Europa, alianţa ruso-franceză prevăzând Occidentul pentru Franţa şi Orientul pentru Rusia ţaristă.

La întrevederea de la Erfurt (toponim a cărui ultimă silabă, pare predestinată a sugera „caracterul” actului preconizat!...), Napoleon I i-a dat ţarului Alexandru I (1801 – 1825) consimţământul său pentru a anexa, după încheierea păcii, Moldova, Ţara Românească şi Finlanda, în schimbul recunoaşterii de către acesta a fratelui împăratului ca rege al Spaniei.

În postura de campion al împărţirii Imperiului otoman, Napoleon a mers până acolo încât a sugerat Porţii otomane să renunţe la Principatele Române[452] (aflate sub ocupaţie rusească, ruşii ocupând în anul 1808 şi Finlanda).

În ianuarie 1809, pentru a preîntâmpina cererile ruseşti, sultanul Mahmud a încheiat cu Anglia un tratat, acesta fiind exact contrariul celui semnat cu Rusia ţaristă în anul 1805 (care reînnoia vechiul tratat defensiv din 1798, iar printr-un acord secret se asigura libertatea de

---

452 în anul 1805, Talleyrand - care spera la îndepărtarea ruşilor din zona Deltei Dunării - sugera lui Napoleon „să ofere” cele două Principate Române Austriei imperiale şi pe această cale să se creeze un imperiu tampon de-a lungul Dunării, de la Marea Neagră la izvoarele fluviului. Intenţia lui Talleyrand era de a întrerupe expansiunea rusă spre Constantinopol, opunând imperialismului rus pe cel austriac. în ceea ce privea Principatele Române, el dorea să stopeze intenţiile ruse de a le transforma într-o colonie a lor.

tranzitare a strâmtorilor pentru flota de război însă, drept interzis oricăror alte puteri!).

Schimbarea politicii nnapoleonien – ca urmare a deteriorării relaţiilor franco-ruse, în urma războiului încheiat cu înfrângerea Franţei –, rezistenţa Imperiului otoman (sprijinit masiv de Anglia) faţă de cererile exagerate ale Rusiei ţariste (în anul 1810, ca să citǎm o dovadă în acest sens, aceasta făcea Porţii propuneri de pace, cerând să i se cedeze, pentru a le alipi „pe veci", Moldova, Ţara Românească, Basarabia ş.a.), va pune Rusia ţaristă în situaţia de a grăbi încheierea păcii şi de a ceda, treptat, la masa tratativelor de pace (Giurgiu, 19 octombrie 1811, continuate apoi la Bucureşti, în 1812), ceea ce smulsese prin intermediul forţei armelor.[453]

După şase ani de război purtat pe pământ românesc, după tratative preliminare, la 16/28 mai 1812, la Bucureşti (în incinta Hanului lui Manuc), era semnat tratatul de pace (16 articole + alte 2 articole secrete).[454]

---

453 Mustafa Aii Mehmed, op.cit., p.303-304.

454 Vezi: Ion Jarcuţchi, Vladimir Mischevca, Pacea de la Bucureşti, Chişinău, 1993, p.174; A.D.Xenopol , op.cit., p.20-21 (textul tratatului); Prof.univ.dr. doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, Tratatele internaţionale ale României. 1354- 1920. Vol.I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p. 143-144 (Nr.386); *** Documente turceşti privind istoria României. Vol.HI .1791-1812, Editura Academiei, Bucureşti, 1986; p.361-366 (textul tratatului); Radu Rosetti, Acţiunea politicii ruseşti în Ţările Române. Ediţia a 2-a, Bucureşti, 1914, p.16; *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României, publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie

A fost semnată o pace favorabilă Rusiei ţariste – care confirma în plan juridic internaţional lanţul de nedreptăţi puse la cale la Tilsit! – , autorul ei fiind un „artizan” de talie, generalul Kutuzov, cel care a pregătit-o, prin toate mijloacele posibile, pe durata celor 6 ani cât Principatele s-au aflat sub ocupaţie rusească.

Omiţând – din nou!... – că era vorba de un teritoriu românesc, ultimul paragraf al art. IV al tratatului de pace prevedea că *„înalta Poartă* ***renunţă la drepturile sale*** (sic!) ***asupra teritoriului situat pe malul stâng al Prutului şi îl cedează Curţii imperiale a Rusiei dimpreună cu toate fortificaţiile, oraşele şi aşezările ce se află acolo, precum şi jumătatea râului Prut care formează frontiera între cele două imperii***”[455]

A.Sturdza şi Dimitrie C.Sturdza, Vol.I, Bucureşti, 1888, p.296-302 (Nr.57).

455 Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.158. Vezi şi: *** România în relaţiile internaţionale. 1699-1939 ...op.cit., p.66. Stăpânirea rusească asupra Basarabiei a cuprins două epoci: prima (1812-1871), când Basarabia a fost „oblastie” (provincie autonomă); a doua (1871-1918), când ea a fost „gubernie” (înglobată în Imperiul ţarist). încă de la început, „politica” rusă a vizat colonizarea cu neamuri străine, respectiv rusificarea blocului românesc. în legătură cu adevărul privind actul din 1812, iată ce scria generalul A.Kuropatkin (fost ministru de război al ţarului Nicolae al II-lea): Anexarea Basarabiei de către Alexandru I n-a fost întâmpinată de populaţia românească a acestei provincii cu bucurie (n.n.). Dimpotrivă, (...). Populaţia românească din Basarabia anexată acum o sută de ani trăieşte încă astăzi aparte, parcă izolat de populaţia rusă” (A.Kuropatkin, Problemele armatei ruse, Petersburg, 1910, p.502).

Prin acest articol al tratatului, graniţa dintre Rusia ţaristă şi Imperiul otoman a fost fixată pe Prut, de la intrarea acestuia în Moldova şi până la vărsarea lui în Dunăre şi de acolo, pe malul stâng al fluviului, până la Chilia (cel mai important braţ al Dunării), respectiv vărsarea lui în Marea Neagră.[456]

În acest mod, pe aceste căi, în urma smulgerii braţului Chilia, Rusia ţaristă devenea – pentru prima dată! – riverană la Dunăre, luând sfârşit o epocă în care Imperiul otoman a fost singurul stăpân al gurilor Dunării.

Art. V al tratatului de pace de la Bucureşti, stipula ca Maiestatea sa împăratul întregii Rusii cedează şi restituie Sublimei Porţi otomane (sic!) acea parte a Moldovei care este situată pe malul drept al Prutului, ca şi marea şi mica Valahie, cu toate fortăreţele în starea lor actuală, oraşele, târguşoarele, satele, diferitele aşezăminte şi tot ceea ce cuprind aceste previziuni în vecinătate cu insulele Dunării, cu excepţia a ceea ce este menţionat în articolul IV al prezentului tratat „[457] (Asemenea târguri greu de calificat, patronate de

---

456 Vezi şi: Principele Gh. Bibescu, Istoria unei fruntarii. România pe malul drept al Dunării, Bucureşti, 1883, p.157. La Karlowitz, în 1699, cu prilejul încheierii păcii, Imperiului otoman a respins cererile poloneze de cedare a Principatelor Române, motivând refuzul cu argumentul că nu poate face cesiuni teritoriale privind Principatele, întrucât potrivit capitulaţiilor avea obligaţia de a apăra frontierele şi drepturile acestora!

457 Neculai Staicu - Buciumeni, op.cit., p.25.

marile puteri ale epocii, au fost transformate cu timpul, de către puterile expansioniste interesate, în „drepturi istorice”!...).

În urma celor două articole (IV ŞI V) ale tratatului de pace (1812), Basarabia – străvechi teritoriu românesc, situat între Prut şi Nistru – era ruptă cu brutalitate din trupul Moldovei şi anexată de Rusia ţaristă, Alexandru I putându-se mândri, în faţa supuşilor să-i cu faptul că, la fel ca predecesorii săi, a extins şi el graniţele imperiale ruse. Jumătatea de răsărit a Moldovei, încorporată de Rusia ţaristă – fără a avea vreun drept istoric asupra ei, fără să-i fi aparţinut vreodată – nu avea la 1812 un apelativ de sine stătător. Numele de „Basarabia”, dat după numele domnitorului Nicolae Alexandru Basarab, cel care a eliberat acest teritoriu de sub stăpânirea tătară, integrându-l Ţării Româneşti, l-a purtat Bugeacul timp de două secole şi jumătate, cât timp s-a aflat sub stăpânire otomană.[458]

Pentru a putea eluda prevederile tratatului de la Tilsit (prin care Rusia ţaristă era obligată să evacueze Principatele), aceasta a extins denumirea de „Basarabia” de la partea de sud la întreg teritoriul dintre Prut şi Nistru, susţinând că Basarabia constituia un teritoriu aparte de cel al Moldovei! Din păcate, astfel de „şiretlicuri” au fost acceptate de marile puteri cu indiferenţă, fiind

458 *** Geopolitica, Vol.I, Iaşi, 1994, p.204. Vezi şi : *** Documente privind istoria României. Veacurile XIII-XV, op.cit., p.51.

vorba de teritorii şi locuitori situaţi în zone în care interesele lor directe nu erau afectate, aceleaşi puteri reacţionând însă cu violenţă când astfel de lucruri s-au încercat (produs) în sferele lor de influenţă, acolo unde interesele lor erau puse în pericol.

În 1812 a început tragedia Moldovei de peste Prut, acum apare numele de „Basarabia” în înţelesul actual, dar greşit, extins de ruşi din Bugeac până în Hotin; acum începe istoria Basarabiei, cu înţeles regional, al Moldovei de răsărit. Conceptul de „Basarabia” a devenit leitmotivul tuturor demersurilor ruse în direcţia fixării cadrului viitoarelor raporturi cu Franţa napoleoniană şi Imperiul otoman.

Prin ruşinoasa pace de la Bucureşti, din anul 1812 – când la fel ca şi cazul Bucovinei, în 1775, în „joc” a intrat puterea banului (delegaţii otomani au fost mituiţi prin intermediul lui Manuc-bey, iar fraţii Dumitrache şi Panait Moruzi au trădat interesele românilor, tăinuind sultanului scrisoarea prin care Napoleon îi aducea la cunoştinţă declanşarea campaniei militare împotriva Rusiei ţariste ş.a.) –, Poarta otomană şi-a încălcat grav – din nou! – obligaţiile pe care şi le asumase prin tratatele cu Ţările Române, violând statutul lor de autonomie (ele se aflau sub suzeranitatea sultanului, nefiind cucerite şi înglobate în cadrul Imperiului otoman)! Poarta nu era îndrituită să cedeze ceea ce nu era el ei, Rusia ţaristă, la rândul ei, nu putea anexa un teritoriu

contestat, care nu aparţinea de drept şi de fapt Imperiului otoman. „Înţelegerea” ruso-turcă, în aceste condiţii, a fost şi este, ab initio, nulă şi neavenită potrivit normelor dreptului internaţional.

Numeroase au fost vocile care au confirmat de-a lungul timpului acest adevăr juridico-istoric, condamnând Imperiul otoman pentru faptul că a cedat un teritoriu care nu-i aparţinea, încălcând grav prevederile vechilor „capitulaţi!” (în terminologia europeană, în cea otomană ele purtând numele de „ahdname”).[459]

Umanistul italian **Filippo Buonaccorsi-Callimachus** (în calitate de trimis al regelui

---

459 Vezi : M.Maxim, Din istoricul relaţiilor româno otomane. Capitulaţiile, în „Anale de istorie”, XXVIII, 1982, nr.6, p.34-68. Concluziile acestui autor sunt categorice: „... în faţa acestor dovezi de primă mână, în cea mai mare parte provenind din arhivele Istambulului, orice istoric serios şi de bună credinţă va admite, ca un fapt incontestabil existenţa acestor acte vechi, care garantau continuitatea statală a principatelor româneşti, integritatea lor teritorială şi autoconducerea potrivit legilor proprii în schimbul unor obligaţii politice, financiare şi militare faţă de Poartă... Vechile „ capitulaţii ” nu se prezentau sub forma unor acte bilaterale de tip modern, ci sub forma unor diplome sau hrisoave de privilegii... Indiferent de forma şi de numirea lor, vechile acte puteau servi ţărilor române drept pavăză politico juridică împotriva încercărilor de răşluire a teritoriului lor si de amestec în treburile interne” (p.64-65); Giurescu C., Capitulaţiile Moldovei cu poarta otomană, Bucureşti, 1908; Neculai Staicu - Buciumeni, op.cit, p.8-13; Florin Constantiniu, O istorie sinceră a poporului român,Bucureşti, 1997, p.86 (şi 81).

Poloniei la curtea lui Ştefan cel Mare), descriind în mod corect relaţiile româno-otomane, arăta că *„Românii (Vlachii), după ce au respins cu armele şi încercările ei* [militare] ***s-au învoit prin tratate nu ca învinşi, ci ca învingători”***[460]

În capitulaţia din 1511, încheiată între Bogdan al II-lea şi sultanul Bai azi ci al II-lea – ca să citǎm câteva dovezi elocvente –, se prevedea: „Art. I. ***Poarta recunoaşte Moldova drept o ţară liberă şi necucerită”.*** Prin art. II ***Poarta se angajează să apere Moldova faţă de orice eventuală agresiune şi să o păstreze în starea în care se afla înainte, fără a i se face cea mai mică nedreptate şi fără a suferi nici cea mai mică pierdere din teritoriul său*** „(n.n.).

Într-o altă capitulaţie, din anul 1529, încheiată de domnitorul Petru Rareş şi sultanul Soliman I, în art. V se stipula faptul că ***Frontierele Moldovei vor fi păstrate intacte în toată întinderea lor”*** (n.n.).[461]

Lipsa oricărui temei de drept internaţional al anexării Basarabiei la 1812, a fost incriminată (şi) de **Karl Marx** (1818 – 1882), care în manuscrisele B85 şi B91 arăta că: „(...) ***Turcia nu putea ceda ce nu-i aparţinea, pentru că Poarta otomană***

---

460 Şerban Papacostea, Tratatele Ţării Româneşti şi Moldovei cu Imperiul Otoman în secolele XIV-XVI : ficţiune politică şi realitate istorică,în (Voi.):*** Stat, societate, naţiune, Cluj-Napoca, 1982, p.98.

461 Nicolae Arnăutu, op.cit., p.24 (şi p.23, pentru capitulaţia din 1511).

n-a fost niciodată suverană asupra Ţărilor române. Poarta însăşi recunoscuse acest lucru, când la Karlovitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valahia, ea răspunse că nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulaţiile nu-i confereau decât un drept de suzeranitate".[462]

Elias Régnault (în lucrarea „Mistere diplomatice pe malurile Dunării") scria că „El (ţarul – n.n.) s-a mulţumit cu Basarabia, iar Turcia a cedat, fără să aibă dreptul, un lucru (teritoriul – n.n.) care nu-i aparţinea".[463]

În cadrul discuţiilor diplomatice, purtate la Moscova, la 18 februarie 1929, între M. Litvinov şi C. **Davila** (diplomatul român de la Varşovia), atunci când reprezentantul U.R.S.S. i-a spus că Moscova doreşte plebiscitul în problema Basarabiei, reprezentantul român i-a replicat diplomatic că ***„actul din 1812 nu are valoare legală, căci Turcia nu era îndreptăţită să cedeze ce nu era al ei".510***

Istoricul **Nicolae Iorga** nota şi el că la 1812 ***„turcii cedau un teritoriu care nu le aparţinea şi care făcea parte dintr-o ţară căreia ei se angajează să-i respecte integritatea".*** Dacă Imperiul otoman nu putea ceda un teritoriu care nu-i aparţinea, nici Imperiul

---

462 Karl Marx, însemnări despre români (Manuscrise inedite). Publicate de acad. A.Oţetea şi S.Schwann, Editura Academiei,Bucureşti, 1964, p.108.

463 *** Românii la 1859...Vol.II, op.cit, p.122.

ţarist nu putea pretinde că a stăpânit Basarabia conform Dreptului Ginţilor, ci numai prin forţă şi teroare (aspect valabil şi pentru stăpânirea Bucovinei de către habsburgi, între 1775 – 1918).

În luările de poziţii în chestiunea Basarabiei, mai vehement dar şi mai la obiect a fost marele diplomat român **Nicolae Titulescu,** care sublinia faptul că prin art. IV al tratatului de pace din 1812, Imperiul otoman ***„a violat pur şi simplu contractul său de vasalitate; Rusia a devenit complicele violării unui contract de drept internaţional. Ori, complicitatea la violarea unui contract de drept internaţional nu poate crea dreptul”***.[464]

Acelaşi patriot român, într-un memoriu adresat regelui Carol al II-lea, afirma: „a cere recunoaşterea rusă a acestei anexiuni înseamnă a renunţa la 2000 de ani de posesiune, înseamnă ratificarea noastră a violării contractului internaţional, comisă de Turcia în 1812, înseamnă recunoaşterea noastră a complicităţii ruso-turce ca sursă de drept”.[465]

Apelând la mijloace şi căi condamnate în dreptul internaţional, Rusia ţaristă a reuşit să-şi anexeze Basarabia, încălcând până şi tratatele

464 Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.16.

465 Valeriu Florin Dobrinescu, Bătălia diplomatică pentru Basarabia.1918-1940,
Editura Junimea, Iaşi,1991, p.74. Vezi şi: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.46; Nicolae Titulescu, Basarabia pământ românesc, Bucureşti, 1992, p.12 (Nicolae Titulescu, Memoriu trimis regelui Carol al II-lea la începutul anului 1940, p.5).

internaţionale semnate de ea cu românii în 1656 şi 1711!

În art. IV al tratatului semnat la Moscova, la 17/27 mai 1656, de trimişii domnului Moldovei Gheorghe Ştefan – Ghedeon, mitropolitul Moldovei şi logofătul Grigorie Neamul –, se preciza: „Noi, împreună cu toţi câţi lăcuiesc în aceea ţară mai rugăm pe Măria Ta pentru câteva cetăţi care sunt la hotarul ţării noastre şi pe care le ţin acum păgânii [turcii] sub cârmuirea lor. Cetăţile acelea să ne miluieşti Măria Ta să fie iarăşi în hotarele ţării noastre, precum au fost dintru început la domnii vechi (n.n.) înainte de a le fi luat turcii şi să fie cu porunca Mariei Tale să punem oamenii din ţara noastră în acele cetăţi, precum au fost şi mai înainte (n.n.) şi să avem ordin şi poruncă de la Măria Ta, că putere avem să luăm cetăţile acelea din mâinile turcilor şi tătarilor”.

În tratatul de la Luţk, semnat la 13/24 aprilie 1711[466]

Între Petru cel Mare şi domnul Moldovei Dimitrie Cantemir, în art. XI se făceau următoarele precizări: „Pământurile Principatului Moldovei, după vechea hotărnicie moldovenească, asupra cărora [Domnul] va avea drept de stăpânire, sunt cele cuprinse între râul Nistru[467]

---

466 Vezi: *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României....Vol.I, op.cit., p.15-21 (Nr.7).

467 Nicolae Ciachir, Basarabia sub stăpânire ţaristă (1812-1917), Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992, p.14. Vezi şi: „Magazin istoric”, Bucureşti, Nr.10, 1973, p. 12-15.

Oameniţa, Bender, cu tot ţinutul Bugeacului, Dunărea, graniţele Ţării Româneşti şi ale Transilvaniei şi marginile Poloniei, după delimitările făcute cu aceste ţări". Interesant rămâne şi faptul că ţarul recunoştea drepturile românilor asupra acestor teritorii „pentru totdeauna"! (în fapt, Basarabia s-a aflat sub ocupaţie rusească între anii 18121924, sub titulatura de „Gubernia Basarabia", respectiv sovietică, între 1924 – 1991, cu o revenire în hotarele fireşti de 25 de ani, între 1918 – 1944, întreruptă şi aceasta timp de un an, între 1940 – 1941).

Prin tratatul de pace de la Bucureşti, din 1812, Rusia ţaristă obţinea şi un regim de liberă navigaţie pe Dunăre, navele de război fiind excluse de la aceasta (cele ruseşti având totuşi libertatea de a urca pe Dunăre până la vărsarea Prutului).

Ce s-a întâmplat în anul 1812 cu Insula Şerpilor? – iată o întrebare legitimă, la care vom căuta să răspundem în continuare.

Cu ani în urmă, atât Mihai Drăghicescu cât şi Al. G. Gălăşescu, după ce au remarcat, cu justeţe, că Insula Şerpilor a urmat „soarta" Deltei

Dunării, au subliniat faptul că în anul 1812 insula a fost ocupată de către ruşi, rămânând sub ocupaţia acestora până în anul 1854.[468]

Acest punct de vedere se regăseşte şi la alţi

468 Vezi: Lt.col. M.Drâghicescu, Dunărea de la Orşova la Mare...op.cit., p.248; Al.G.Gălăşescu, op.cit., p.154.

autori.[469]

Un specialist de marcă, o reală autoritate ştiinţifică românească în materie de frontiere, dr. Grigore Stamate, scria (1997) următoarele**: „În fapt. Rusia anexează** [1812] **teritoriul din estul Moldovei, situat între Prut, Dunăre, Marea Neagră şi Nistru, inclusiv Insula Şerpilor** (n.n.).[470]

Fără a comenta afirmaţiile autorilor citaţi, a căror claritate este evidentă, **precizăm faptul că în tratatul de pace semnat la Bucureşti în anul 1812** – în articolele IV ŞI V, privitoare la problemele teritoriale şi de frontieră – **Insula Şerpilor nu apare menţionată!**

Referitor la insulele de pe Dunăre, care apar consemnate generic, în textul tratatului se menţiona următorul lucru: „insulele mici de aici, nepopulate înainte de război, **să nu fie ocupate şi luate în stăpânire de nici unul dintre state** (n.n.), iar de acum încolo, neconstruindu-se pe aceste insule nici un fel de fortificaţii şi întărituri, ele să fie lăsate deşerte [goale, nepopulate], (…)”.[471]

În 1812, Poarta otomană a fost „mulţumită că nu era silită să dea în întregime Moldova şi Muntenia, aşa cum fusese sfătuită, mai înainte, de

---

469 Vezi: C-dor ©Constantin Necula, op.cit., p.13; „Curierul Românesc”, decembrie 1994, p.19; ş.a.

470 Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.46.

471 *** Documente turceşti privind istoria României. Vol.III .1791-1812... op.cit., p.362.

mediatorii francezi”.[472]

Ocuparea de către Rusia ţaristă, cu de la sine putere, a Chiliei, Ismailului (raia otomană din 1595) şi a insulelor dintre ele, adăugându-se celorlalte rapturi citate, a dus la modificarea substanţială a situaţiei geopolitice în această parte, de acum înainte fiind ameninţat direct un alt teritoriu străbun, aflat încă sub dominaţie otomană, Dobrogea.

Studiul atent al textului tratatului de pace din 1812, coroborat cu analiza altor surse documentare care se referă la acest eveniment sau perioadă, relevă fără putinţă de tăgadă că **în anul 1812 Insula Şerpilor nu a fost cedată oficial de Imperiul otoman Rusiei ţariste printr-un act (tratat) juridic internaţional!**

Făcând uz (abuz!) de statutul său de învingătoare, de dreptul forţei, hulpava Rusie ţaristă a pus Poarta, dar şi pe celelalte puteri europene, în faţa faptului împlinit, ocupând şi anexând Insula Şerpilor, singura noastră insulă din Marea Neagră, considerând-o fără nici un drept... posesiune rusească!...[473]

„Legea junglei” (dreptul forţei) a triumfat şi de această dată![474]

---

472 N.Daşcovici, op.cit., p.59.

473 în virtutea acestui fapt, ruşii au trecut în scurt timp la cercetarea sistematică a insulei, la însuşirea în ritm alert a comorilor arheologice aflate pe solul şi în subsolul acesteia!

474 Vezi pentru aceste aspecte : Pădureanu Dominuţ, Insula Şerpilor între forţa dreptului şi dreptul forţei, în: ’’Buletinul

Anexarea acestei insule a fost – şi rămâne în timp dar şi în dreptul internaţional – un act de forţă, scandalos şi imoral, un act lipsit de orice temei juridic sau drept istoric. Acest (nou) rapt în dauna românilor, nu poate fi în timp generator de drepturi câştigate, deoarece *„Nemo suc jure Mali uti debet”*\...

Z. Insula Şerpilor sub ocupaţie ţaristă (1813 – 1856)

După înfrângerea lui Napoleon, în încercarea de a supune Europa din nou forţelor conservatoare, de a supraveghea continentul şi de a reprima militar orice tentativă de schimbare a statu-quo-ului socio-politic existent, Rusia, Austria şi Prusia – la iniţiativa ţarului Alexandru I – au pus bazele Sfintei Alianţe (26 septembrie 1815). (Sultanul nu a fost invitat, fiind musulman, noua alianţă pre onizându-se a se baza pe principiile moralei creştine).

În cadrul alianţei, Rusia ţaristă şi-a arogat un „droit de regard” asupra zonei de sud-est a Europei, ţinta urmărită rămânând, în continuare, Constantinopolul, strâmtorile, în general vorbind, „moştenirea” Imperiului otoman.

Anglia, aflată în afara alianţei, sprijinitoare a Imperiului otoman, veghea cu atenţie ca nu cumva Alexandru I s-a ia locul lui Napoleon I, iar Austria, membră a alianţei, veghea ca Peninsula Balcanică să nu ajungă sub control rus.

Marinei Militare”, Constanţa, 1,1995, p.77- 94.

În anul 1817, Rusia ţaristă, la aceea dată cea mai puternică putere de pe eşichierul politico-militar european, a cerut Imperiului otoman mutarea graniţei dintre cele două imperii mai la sud, de pe braţul Chilia (Canalul Oceakov), pe braţul Sulina, această cerere fiind motivată prin aceea ca cele opt guri ale Chiliei îşi schimbau cursul în mod imprevizibil, ceea ce făcea ca graniţa dintre ele să fie incertă.

Atât cererea în sine cât şi pretextul invocat de către partea rusă, iniţial au fost respinse de către Imperiul otoman. Ambasadorul rus la Constantinopol, Strogonov, mandatat să reitereze cererea rusă, să facă presiuni şi, în caz de nevoie, chiar ameninţări, a reuşit în cele din urmă să determine Poarta să cedeze, ajungându-se astfel la încheierea unui protocol preliminar.

Dincolo de obiectivul direct urmărit, acesta a contribuit, indirect, şi la înstăpânirea şi mai accentuată a Rusiei ţariste asupra Insulei Şerpilor.

Subliniem faptul că atât în 1812 cât şi în 1817, Insula Şerpilor nu a făcut obiectul tratativelor ruso-otomane şi nu a apărut menţionată în documentele încheiate între cele două imperii.

Deşi Imperiul otoman nu şi-a dat acordul în legătură cu anexarea insulei de către ruşi, aceştia – în virtutea „câştigurilor” din 1812 şi 1817 – au apreciat că ea le aparţine implicit, integrând-o de facto Imperiului ţarist.

Şi de această dată (1817) – şi nu va fi ultima

oară când se va întâmpla acest lucru! – , cele două imperii au ajuns să se târguiască asupra a ceva ce nu le aparţinea, ambele încălcând, din motive diferite, drepturile istorice, legitime, ale românilor.

Convenţia ruso-turcă, semnată în anul 1826 la Akkermann (Cetatea Albă), confirma protocolul amintit, consemnându-se astfel un nou rapt teritorial rus în dauna intereselor româneşti.

Prin convenţia din 1826, Rusia ţaristă a pus Imperiul otoman în poziţia de a reconfirma prevederile tratatului de pace din 1812, turcii obligându-se să asigure libertatea de navigaţie pentru vasele aflate sub pavilion rusesc, pe întinsul tuturor apelor controlate de turci. Practic, Rusia ţaristă a ajuns să controleze accesul navelor dinspre mare spre Dunăre.

Însuşirea de către Rusia ţaristă a Deltei Dunării şi a principalului braţ navigabil al Dunării (Sulina), datorită poziţiei geografice a acestora, a consolidat ocupaţia ruşilor asupra Insulei Şerpilor, ei considerând-o, în continuare, posesiune a Rusiei, cu toate că nici aceste ultime „acte” (protocolul şi convenţia ruso-turcă) nu o menţionau explicit.

Răpită şi anexată de ruşi în 1812, Insula Şerpilor era deţinută şi controlată de către aceştia, în virtutea dreptului forţei, fiind vorba de o stăpânire de facto, nu de jure!

Ţarul Alexandru I, la aceea dată cel mai puternic suveran al Europei, a apreciat că atât

mijloacele şi pârghiile de care dispunea, cât şi conjunctura externă, erau favorabile trecerii la adjudecarea a noi părţi din „moştenirea” balcanică a „omului bolnav”.

Neputând recurge la calea războiului, întrucât sistemul Sfintei Alianţe îl excludea ca mijloc de rezolvare a diferendelor între marile puteri, Rusia ţaristă a apelat la un nou mijloc, insidios, compatibil cu „noua ordine europeană” stabilită după 1815, respectiv stimularea mişcărilor de emancipare naţională a popoarelor din sud-estul Europei, aflate sub dominaţie otomană, după izbucnirea acestora Rusia rezervându-şi dreptul de a interveni pentru restabilirea ordinii.

Existând unele convergenţe între interesele ruse şi aspiraţiile la independenţă şi dezvoltare de sine stătătoare a popoarelor din această parte a continentului, cărora se adăugau comunitatea de confesiune ortodoxă, prezenţa militară rusă în Balcani ş.a., Rusia a considerat că deţinea suficiente atuuri pentru a trece la tranşarea „problemei orientale” în favoarea sa.

Agravarea „problemei orientale” la începutul secolului al XIX-lea, politica acestui urmaş al lui Petru cel Mare – atât la tron cât şi ca ţeluri expansioniste – au dus la declanşarea unui nou război ruso-turc, între anii 1828 – 1829.

Apreciat de analiştii militari ca unul dintre cele mai pustiitoare războaie dintre cele desfăşurate între cele două imperii, el s-a

desfăşurat în principal pe teritoriul Dobrogei, având grave urmări umane şi materiale pentru această parte a pământului românesc.

Dispunând de forţe militare considerabile, după forţarea Dunării în sectorul Brăila – Satu Nou şi ocuparea cetăţii Brăila (17 iunie 1828), ruşii au cucerit în scurt timp Tulcea, Hârşova, Constanţa ş.a., până la 5 iulie 1828 întreaga parte de nord a Dobrogei intrând sub ocupaţie rusă. Câteva zile mai târziu, la 11 iulie 1828, era cucerită Silistra, ultimul dintre bastioanele otomane din partea de sud a acestui teritoriu.

Aflată în defensivă militară, într-un context uşor previzibil, Imperiul otoman a decis că cel mai pragmatic lucru este să ceară pace.

Tratatul de pace ruso-turc s-a semnat la 2/14 septembrie 1829, la Adrianopol (azi Edime).[475]

Dintre prevederile sale, reţinem următoarele: graniţa dintre cele două imperii era fixată pe Prut, de la intrarea acestuia în Moldova, până la confluenţa cu Dunărea, graniţa pe fluviu devenind

---

475 Vezi: *** Acte şi documente relative la istoria renascerii României ...Vol.I,op.cit.,p.318-325; Prof.univ.dr.doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, op.cit., p. 147-148 (nr.392); Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, Diplomaţia europeană în epoca modernă, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,Bucureşti,1984, p.294.în anul 1829 au fost semnate trei documente: Tratatul de pace (16 art.); Actul separat relativ la principatele Moldova şi Transilvania - 14 septembrie 1892 (parte integrantă a celui anterior) şi Actul separat referitor la indemnizaţiile de comerţ şi război şi la evacuarea Principatelor Moldova şi Ţara Românească.

braţul Sfântu Gheorghe, până la vărsarea acestuia în mare; raialele Tumu, Giurgiu şi Brăila, care timp de peste două secole au constituit o piedică serioasă în dezvoltarea marinei, a navigaţiei autohtone, au fost desfiinţate, cele trei cetăţi-porturi redevenind parte integrantă a Ţării Româneşti; navigaţia pe Dunăre şi Marea Neagră a fost declarată liberă, aceasta din urmă încetând a mai fi un „lac turcesc" (faptul dovedind încă odată că regimul de navigaţie al acestei mări a variat în timp în funcţie de raportul de forţe existent la un moment dat între statele interesate de acest areal maritim, raport oglindit în urma fiecărui conflict militar ce a avut loc, în prevederile tratatelor şi convenţiilor încheiate); vasele tuturor statelor în stare de pace cu Imperiul otoman erau libere să facă comerţ în Marea Neagră şi să tranziteze Bosforul şi Dardanelele; Principatele Române obţin autonomie administrativă, garantându-li-se totodată libertatea comerţului şi deschiderea porturilor lor de la Dunăre; ş.a.

Este evident faptul că mare parte a acestor prevederi au avut un caracter benefic pentru evoluţia generală ulterioară a Principatelor.

După desfiinţarea monopolului comercial otoman, relaţiile politice ale Principatelor Române cu Imperiul otoman încetau a mai fi o problemă bilaterală, conţinutul lor îşi schimba radical caracterul, drepturile suzerane otomane rămânând mai mult teoretice, lipsite de conţinut,

(acest proces a fost accentuat de noile reglementări semnate între ruşi şi turci la Unkiar-Skelessi – 8 iulie 1833 şi Petersburg – 17 ianuarie 1834).

Tratatul de pace din anul 1829, care i-a propulsat pe ruşii lui Nicolae I (1825 – 1855) cu încă un pas în drumul acestora spre mult visatul Constantinopol, conţinea şi o serie de prevederi care lezau interesele Principatelor: Imperiul otoman a consimţit ca în contul datoriilor de război faţă de Rusia ţaristă (10 milioane de ducaţi), aceasta să ocupe Principalele până în anul 1834[476]

în urma acestei „înţelegeri" nefaste pentru români (care, peste ani, în 1878, se va repeta, modificându-se doar obiectul „tranzacţiei"), Rusia ţaristă a instituit asupra Principatelor (şi Serbiei) un protectorat absolut[477]

chiar dacă el era dublat, formal, de suzeranitatea otomană asupra acestora; **în decurs de 17 ani, Rusia ţaristă a reuşit să smulgă Imperiului otoman – şi aceasta a fost de acord, cedând ceva ce nu-i aparţinea – cele trei braţe ale Dunării (Chilia – 1812, Sulina – 1826 şi Sfântu Gheorghe – 1829), devenind**

476 Administraţia rusă, guvernatorul Pavel Kisselef şi o parte a armatei ruse - au fost retrase în 1834, restul trupelor fiind retrase abia în anul 1836.

477 Vezi : Apostol Stan, Protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române.1774 - 1856. între dominaţie absolută şi anexiune,
Editura Saeculum I.O.,Bucureşti,1999.

stăpâna gurilor Dunării[478]

a Deltei Dunării şi ostroavelor sale.

Cele trei momente importante-Bucureşti-1812, Akkermann-1826 şi Adrianopol-1829 – au marcat fixarea Imperiului ţarist ca factor de putere în zonă (până la războiul Crimeii).

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, aceasta nu apare menţionată nominal (nici) în textul tratatului de pace din 1829[479]

Deşi tratatul nu a pomenit-o, în conjunctura geopolitică de atunci, în condiţiile în care Rusia ţaristă controla autoritar braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe, Insula Şerpilor, situată în faţa şi apropierea primului braţ, a rămas de facto în posesia (sub ocupaţia) ei.

În formularea punctelor de vedere privind legătura dintre momentul 1829 şi Insula Şerpilor, opiniile susţinute de către diverşi autori variază, susţinându-se că insula a fost luată în stăpânire de Rusia ţaristă[480]

---

478 Pe bună dreptate Jean Bart (pseudonimul scriitorului E.P.Botez) considera gurile Dunării „Poarta Europei Centrale”, spunând că cel care deţinea cheia acesteia, putea domina zona cu lejeritate.

479 Cu toate acestea, nu lipsesc opiniile contrare. Iulian Anghel (Un teritoriu răpit : Insula Şerpilor,în:”22”,Bucureşti,An 7,Nr.7, 14-20 februarie 1996,p.6) scrie că: ”/« urma tratatului de la Adrianopol (2-14 septembrie 1829) Insula Şerpilor revine Rusiei”!

480 Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., Vol.I, p. 120.Vezi şi :Comandor (r) Toader Ion-Dănuţ,op.cit.,p.6.

că ea „revine Rusiei”[481]

respectiv că a fost încorporată de Rusia.[482]

Delegaţia sovietică participantă la a VI-a rundă de negocieri cu partea română (Moscova, 20 – 25 ianuarie 1986), privind delimitarea platoului continental în Marea Neagră, între altele a afirmat şi faptul că *„insula a trecut la Rusia la 1829”.*

Adevărul este că la 1829 insula se afla deja în posesia Rusiei ţariste, fiind ocupată şi anexată de aceasta în anul 1812. Rusia învingătoare în război, pentru a nu crea noi susceptibilităţi pe plan european, a fost interesată şi a reuşit ca insula să nu apară nominalizată în textul tratatului de pace, sperând că timpul şi tăcerea asupra ei va lucra în favoarea sa. Posesia rusă asupra acesteia, dreptul forţei folosit de Rusia ţaristă la 1812 şi la 1829, conjunctura europeană favorabilă acestei puteri imperiale, dezinteresul şi tăcerea Imperiului otoman în legătură cu insula, au fost realităţi pe care abila Rusie ţaristă a ştiut să le speculeze în favoarea sa.

Un alt fapt interesant, care vine în sprijinul afirmaţiilor noastre, priveşte hărţile ruse ale acelor ani: în harta statistică rusă privind

---

481 Vezi: Dr. A.P.Mătăsaru, Forţa cinismului şi cinismul forţei, Bucureşti, 1995, p.96; Dr. Grigore Stamate, op.cit., op.cit., p.46 - face precizarea că art.3 al Tratatului de pace din 1829 nu a nominalizat insula (care, în citatele celor doi autori citaţi mai sus,apare totuşi menţionată!).

482 Vezi: *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României...Vol.I, op.cit., p.318-325.

Dobrogea, alcătuită chiar în timpul războiului din 1828 – 1829, precum şi în harta rusă a Deltei Dunării, alcătuită la sfârşitul anului 1828 (sau începutul anului 1830), Insula Şerpilor nu a fost consemnată cartografic!

„Succesele" Rusiei ţariste din perioada 1828 – 1829, au alarmat mai întâi Austria (interesată direct în regiunea Dunării maritime, devansată şi complexată de „realizările" şi avansul de putere obţinut de mai vechea ei rivală), dar şi Anglia şi Franţa, fiecare din motive proprii.

Noile poziţii politico-militare obţinute de Rusia ţaristă, loviturile date Imperiului otoman, interesele divergente ale marilor puteri europene în această zonă, au avut darul de a adânci antagonismele dintre ele. Pentru a putea stopa înaintarea rusă spre Constantinopol, pentru a-şi salva propriile interese, puterile europene au reuşit să treacă, pentru moment, peste ceea ce le despărţea, pregătind o alianţă politico-militară antirusă.

„Problema românească" va reintra pe „ordinea de zi" a Europei – ca de atâtea ori până atunci şi de atâtea ori şi după aceea – în urma unui nou conflict militar, respectiv războiul Crimeii (1853 – 1856).

Constituind, în ultimă instanţă, punctul culminant al luptelor duse în prima jumătate a secolului al XIX-lea de către marile puteri europene pentru obţinerea supremaţiei în Marea Neagră, controlul asupra Dunării şi gurilor sale,

asupra Bosforului şi Dardanelelor, războiul Crimeii – o ecuaţie politico-militară în care elementele cheie au fost „problema Dunării” şi „problema orientală” – a făcut ca soarta Principatelor Române să (re) intre în combinaţiile de culise ale „concertului european”, conturând atitudinea marilor puteri faţă de situaţia şi viitorul politicoadministrativ al acestora.

Aprecierea istoricului american **T.W. Riker,** potrivit căreia războiul Crimeii *„a făcut din cauza moldo-vlahilor o problemă europeană”*[483]

a fost confirmată de evenimentele perioadei 1853 – 1857.

În situaţia complexă dar şi explozivă din Europa deceniului al şaselea al secolului al XIX-lea, Rusia ţaristă a fost puterea care a preluat iniţiativa, grăbind declanşarea unui război deja bine profilat la orizont.

La 21 iunie / 13 iulie 1853, trupele ruse au trecut graniţa Prutului, fără ca în prealabil, aşa cum era statornicit în codul uzanţelor diplomatice ale vremii, în practica războiului, să declare război Imperiului otoman, puterea suzerană asupra Principatelor.

Trupele ruse au invadat şi ocupat Principatele (octombrie 1853 – septembrie 1854). Nesocotirea autonomiei acestora, acţiunea militară brutală, eludarea unor norme bine statuate în practica diplomatică internaţională ş.a., au contribuit la

483 T.W.Riker, Cum s-a înfăptuit România, Bucureşti, 1940, p.41.

accentuarea contradicţiilor dintre

Rusia ţaristă şi celelalte puteri europene, care se opuneau politicii şi planurilor ruse în bazinul Mării Negre.

Conflictul militar, intrat în istorie sub numele de „războiul Crimeii”, a avut ca pretext imediat încălcarea de către Sublima Poartă a tratatelor ruso-turce, persecutarea ortodocşilor din acest imperiu, precum şi refuzul categoric al Porţii de a accepta cererile ruse de „protectorat” asupra creştinilor aflaţi sub dominaţie musulmană.

În realitate, adevăratele cauze ale acestui al şaptelea război dintre ruşi şi turci, complexe şi vechi, au fost rezultatul evoluţiei „problemei orientale”, luptei dintre marile puteri pentru „moştenirea” otomană, continuării politicii ruse de transpunere în practică a poruncilor testamentare rămase în urma lui Petru cel Mare.

Războiul Crimeii, declanşat, efectiv la 4/16 octombrie 1853, a cunoscut în desfăşurarea sa, două faze distincte dar complementare: prima, a războiului ruso-turc (1853 – 1854), iar cea de-a doua, de după intervenţia puterilor europene în favoarea Porţii, a războiului rusoeuropean (1854 – 1856).

În primăvara anului 1854 trupele ruse au forţat Dunărea pe la Galaţi, Brăila şi Ismail; în luna martie au reuşit să cucerească Măcinul, Iaccea, Tulcea şi Hârşova; până în luna mai teatrul de operaţiuni militare s-a redus la spaţiul

Cadrilaterului[484]

unde forturile Sdistra, Arab-Tapia şi Ordu-Tapia s-au dovedit inexpugnabile.

La 12 martie 1854, Anglia şi Franţa, pe de o parte, Imperiul otoman, pe de cealaltă parte, au semnat un tratat de alianţă, în baza căruia, la 28 martie, cele două puteri vest-europene au declarat război Rusiei.

Ca urmare a intrării Franţei şi Angliei în război, a scăderii presiunii asupra Imperiului otoman, acesta a găsit de cuviinţă să încheie cu Austria o convenţie – Boyadji-Köy, la 2/14 iunie 1854 – prin care aceasta se obliga să obţină, fie pe cale paşnică, fie, după epuizarea acestei căi, pe cale militară, evacuarea Principatelor de trupele ruse de ocupaţie. Cu alte cuvinte, Austria era mandatată să înlocuiască ocupaţia rusă cu cea austriacă; fapt ce s-a şi întâmplat de altfel, aceasta durând între 1854 – martie 1857, totul sub pretextul neutralizării acestei zone şi al despărţirii beligeranţilor. În realitate, derularea faptelor a fost influenţată de acostarea flotei aliate în

484 Noţiunea de „Cadrilater”, intrată în terminologia militară începând cu secolul al XVIII-lea, desemna zona puternic fortificată, încadrată într-un patrulater cu cele patru puncte fortificate. Autorităţile militare otomane au luat măsuri de întărire a apărării dinspre nord a Peninsulei Balcanice, fortificând Cadrilaterul, acesta fiind alcătuit din teritoriul de la sud de Dunăre, sprijinit pe cetăţile Rusciuk, Silistra, Varna şi Şumla. Prin intermediul Cadrilaterului, Imperiul otoman a urmărit întârzierea direcţiei de pătrundere peste cursul inferior al Dunării, spre Constantinopol.

Dobrogea, ceea ce a silit armatele ruse să părăsească Principatele, trupele austriece luându-le locul cu repeziciune şi cu speranţa unei stăpâniri statornice asupra Principatelor.

Desfăşurarea conflictului ruso-turc în prima fază, fără succese notabile pentru nici una dintre părţi, epidemia de ciumă care lovise Dobrogea şi care tindea să se extindă, intrarea Angliei şi Franţei în război de partea turcilor, venirea flotei aliate în zona Dobrogei ş.a., au fost tot atâtea elementele care au silit Rusia ţaristă să bată în retragere, să părăsească Principatele, să se replieze în arealul Crimeii, unde se vor desfăşura ultimele operaţii militare ale acestui război.

În noul context strategico-militar, adversarii Rusiei ţariste – Imperiul otoman, Anglia, Franţa şi Regatul Sardiniei – îşi fixaseră drept obiective principale debarcarea în Crimeea (considerată de ruşi ca inexpugnabilă), cucerirea Sevastopolului, cel mai important punct strategic naval al Rusiei ţariste la Marea Neagră, precum şi anihilarea eventualelor tentative militare ruse de a pătrunde în Peninsula Balcanică.

Până la intrarea flotelor aliate în Marea Neagră şi angajarea lor în „bătălia Sevastopolului”, Rusia ţaristă a deţinut supremaţia navală în această mare, la câştigarea acestei poziţii contribuind şi zdrobirea flotei otomane, de către flota rusă comandată de amiralul Nahimov, în bătălia de la Sinope.

La 14 septembrie 1854, flota anglo-franco-

turco-piemonteză (360 de vase, dintre care multe cu aburi) a debarcat în partea de sud a Peninsulei Crimeea, ocupând portul Eupatoria, victorie ce punea în pericol posesiunile ruse din Crimeea, Georgia, Circazia ş.a.

Transferarea teatrului de operaţiuni militare chiar pe teritoriul Rusiei ţariste – stat cu aspiraţii de hegemonie asupra întregii Europe – a urmărit, dincolo de interesele strategico-militare, (şi) latura psihologică.

După ocuparea portului Eupatoria, coaliţia antirusă şi-a îndreptat trupele pe direcţia sud, vizând cucerirea portului militar Sevastopol.

Rusia ţaristă, posesoarea unei flote formate din vase cu pânze, inferioară din acest punct de vedere flotelor aliate cu care urma să lupte, conştientă de situaţie, de pericolul în faţa căruia se afla, a decis că soluţia cea mai practică la care putea face apel era de a-şi saborda flota în faţa Sevastopolului, în speranţa că astfel vasele duşmane vor fi împiedicate să intre în rada acestuia.

Puternica blocadă aliată, atacurile dese şi viguroase asupra Sevastopolului, au făcut ca acesta să cadă, Rusia fiind silită să ceară pace.

În ceea ce priveşte **situaţia Insulei Şerpilor în cursul războiului Crimeii,** reţin atenţia câteva momente semnificative.

Mai întâi, **la 8 septembrie 1854, în apropierea Insulei Şerpilor a avut loc**

reunirea escadrelor aliate: [485]

2 escadre franceze, conduse de viceamiralii Hamelin şi Bruat; escadra engleză, condusă de amiralii Dundas şi Llyons, şi escadra turcă (8 vase de linie), condusă de Căpitan Paşa. În aceeaşi zi, la bordul navei turceşti „Caradoc", comandanţii escadrelor aliate au purtat discuţii în legătură cu coordonarea acţiunilor navale şi terestre, efectuarea unor misiuni de recunoaştere în teritoriul inamic, găsirea celui mai bun loc de debarcare, în zona cuprinsă între Capul Chersonez (Sevastopol) şi Eupatoria[486] (ca loc de debarcare a fost aleasă plaja de la Old-Fort) ş.a. Preconizată confruntare navală nu a mai avut loc, ruşii sabordându-şi întreaga flotă navală din acest areal maritim.

Al doilea moment, priveşte sfârşitul primei perioade de dominaţie (ocupaţie) samavolnică rusă asupra Insulei Şerpilor.

AI.G. Gălăşescu a fost de părere că Insula

---

485 Vezi: AI.G.Gălăşescu, op.cit., p.154 : Insula Şerpilor, s-au reunit în 1854 escadrele (...) puterilor, care declaraseră război RusieiLt.col. Mih[ai] Drăghicescu, Insula Şerpilor.. .op.cit., p.493.

486 Vezi: Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.493; Căpitan rangul 1 (rezervă) Nicolae Marcu, op.cit., p.19. în ceea ce priveşte oraşul-port Eupatoria, el a fost construit în anul 107 î.Hr., de Mithridates Eupator, la confluenţa Irisului (Ieşil Irmak) cu Lycos (Kelkit); acelaşi întemeietor l-a distrus în anul 70 î.Hr. pentru că a deschis porţile lui Lucullus; a fost reclădit de Pompei, în anul 64 Î.Hr., sub numele de Maynopolis; astăzi doar ruinele dintre cele două râuri mai amintesc de Eupatoria de altădată.

Şerpilor, „Smulsă de la turci în 1812, a rămas în stăpânirea ruşilor până la J & 54”[487]

„(…) când – continua ideea **Mihai Drăghicescu** – austriecii o ocupară milităreşte”[488]

Aşa cum vom vedea pe parcurs, ambii autori s-au înşelat, ocupaţia rusă a insulei nu s-a încheiat în 1854, iar cea austriacă nu s-a materializat în anul citat.

Războiul Crimeii, sfârşit cu înfrângerea Rusiei ţariste, prin urmările sale complexe şi de durată, a modificat profund întregul context politicostrategic european, victoria coaliţiei anglo-franco-turco-piemonteze aducând cu sine un nou raport de forţe în Europa, Rusia fiind lipsită de acum încolo de mijloacele de intervenţie în Principatele Române.

După 1856 statutul juridico-politic al Principatelor a devenit parte inseparabilă a stabilităţii echilibrului european.

Pentru încheierea oficială a conflictului, semnarea păcii şi fixarea juridică a noului cadru politico-militar european, a fost convocat congresul de pace de la Paris (1856) – care alături de congresul de dinainte, de la Viena, din 1815, şi de cel de după, de la Berlin, din 1878, au dominat viaţa politică a Europei secolului al XIX-lea.

Cele şase puteri participante la congres – Anglia, Franţa, Sardinia, Imperiul otoman şi

487 AI.G.Gălăşescu, op.cit., p.154.

488 Lt.col.M.Drăghicescu, Dunărea de la Orşova la Mare .. .op.cit., p.237.

Austria, pe de o parte, în tabăra învingătorilor, şi Rusia lui Alexandru II (1855 – 1881), de pe altă parte, ca putere învinsă[489]

— Şi-au început activitatea la 13/25 februarie, pentru ca la 18/30 martie 1856 să se ajungă la faza semnării tratatului de pace şi prietenie (sic!) între statele beligerante.[490]

Abordarea chestiunilor referitoare la viitorul Principatelor Române a avut loc într-un context deosebit, în care ***„problema românească*** era o adevărată ***„cheie de boltă*** a echilibrului european, o veritabilă ***„piatră de încercară*** pentru divizată dar şi cointeresată diplomaţie europeană.

Preşedinte al congresului de pace a fost desemnat ministrul de externe al Franţei, Alexandre Walewski (1810 – 1868)[491]

unul dintre oamenii politici europeni care a susţinut unirea Principatelor.

Referitor la Principatele Române, congresul de pace de la Paris din 1856, a hotărât următoarele: înlăturarea protectoratului rus,

---

489 Spre sfârşit, la congres a luat parte şi Prusia, cu toate că aceasta, la fel ca şi Austria, nu luase parte la război ! !

490 Vezi şi: Prof.univ.dr.doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescul, Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.161-162 (Nr.426); *** Conferinţa de la Paris, Bucureşti, 1856, p.1-4.

491 Franţa avea suficiente motive pentru a jubiliar din învinsă în 1814-1815, acum se numără printre învingători; nepotul marelui exilat din insula Elena, era împărat al Franţei; imperiul lui Napoleon al IlI-lea avea să fie forţa precumpănitoare pe continent.

Principatele rămânând sub suzeranitatea otomană, dublată (cf. art. XXII-XXVII) de garanţia comună a marilor puteri europene; deşi nu le-a fost acordată independenţa, le-a fost atribuit dreptul la o deplină autonomie, la ***„o administraţie independentă şi naţională –*** ferindu-le de o ***„protecţie exclusivă”***, ceea ce, practic, împiedica imixtiunile unilaterale ale puterilor europene, mai ales ale imperiilor vecine (otoman, ţarist şi austriac); două divanuri ad-hoc urmau a fi convocate pentru a se pronunţa asupra viitoarei organizări a Principatelor; refacerea integrităţii teritoriale a Dobrogei la frontiera de nord pe braţul Chilia; îndepărtarea Rusiei de la gurile Dunării (lipsirea acesteia de accesul la cea mai importantă cale de navigaţie a Europei) prin retrocedarea către Principatul Moldova (art. XX) a Deltei Dunării şi a sudului Basarabiei (judeţele Cahul, Ismail şi Bolgrad)[492]

Basarabia era deci ***„întrupată cu acest Principat, sub suzeranitatea Porţii” Este important de relevat că Basarabia*** – după cum remarca marele diplomat român **Nicolae Titulescu** – ***cedată ilegal*** (subl, ns.) ***de Turcia în 1812 Rusiei, a început să fie restituită***

---

492 Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, op.cit., p.271. Vezi şi: P.Teulescu, Congresul din Paris. Protocoale şi Tratatul de pace. Publicat după Monitorul francez, Bucureşti, 1856, p.112 (art.XXI); *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României...Vol.I, op.cit.,, p.251 ; I.Lupaş, Istoria unirii românilor. Ediţia a Il-a, Bucureşti, 1993.

parţial la 1856 de către concertul european, Principatelor (...) şi nu Turciei"[493] (subliniem şi faptul că preluarea celor trei judeţe de la administraţia imperială rusă nu s-a putut face decât abia în 1857/1858!); Rusiei i se interzicea dreptul de a mai avea o flotă de război în Marea Neagră, fiind obligată (art. XXXIII) să-şi lichideze toate fortificaţiile şi să nu construiască nici un obiectiv militar pe Insula Aaland (sub numele de Ahvenanmaa, astăzi aparţine Finlandei); insulele aflate la nord de braţul Sulina reveneau Principatului Moldova; libertatea navigaţiei pe Dunăre (art. XV), fără nicio piedică sau plată vreunei taxe; neutralitatea Mării Negre (art. XI); înfiinţarea (art. XVI) Comisiei Europene a Dunării (C.E.D.), cu durata de doi ani[494]

alcătuită din reprezentanţii a patru state neriverane (Anglia, Franţa, Prusia şi Sardinia) plus a altor trei state (considerate) riverane (Rusia, Turcia şi Austria), scopul iniţial al comisiei (unul tehnic) era de a asigura libera circulaţie pe Dunăre, respectiv de a curăţa porţiunea navigabilă de la gurile Dunării, ulterior fiind investită cu noi şi noi atribuţii, transformând-o într-un adevărat stat în stat, nefiind supusă suveranităţii României care, în această etapă, deşi era ţară riverană, nu a

493 Nicolae Titulescu, op.cit., p.12 (şi p.53).

494 Mandatul său a fost succesiv prelungit, devenind,în fapt, permanentă; competenţa sa teritorială a fost extinsă de la Isaccea (1856), la Galaţi (1878), api până la Brăila (prin Tratatul de la Londra,din anul 1883).

fost inclusă între membrii acesteia[495]

art. XX al tratatului atribuia C.E.D.-ului drepturi depline asupra întregii Delte, aspect ce urmărea, între altele, blocarea intenţiilor Rusiei ţariste de a deveni stăpâna exclusivă a gurilor Dunării; ş.a.

Prin prevederile Tratatului de la Paris din 1856, Principatele Române rămâneau pe mai de parte la cheremul puterilor europene cu interese geopolitice şi geostrategice în zonă care, pentru o perioadă de timp, au urmărit slăbirea poziţiilor şi influenţei Rusiei la Dunăre şi, totodată, menţinerea Imperiului otoman ca factor de echilibru, ca o contrapondere la tendinţele expansioniste ruseşti spre Balcani.

În legătură cu statutul Insulei Şerpilor, tratatul de pace de la Paris, din 1856, nu face nicio referire explicită la acesta.[496] (Trei răsunătoare tratate internaţionale – 1812,1829 şi 1856[497]

---

495 s udică - n.n.); Principatele dunărene trebuiau să se bucure, la fel ca şi Dunărea, de garanţia Europei. Aceste condiţii justificau şi asigurau constituirea României, unită şi liberg. Noul stat, care urma să se nască, avea drept bază un act ce stabilea un echilibru. Destinul să era legat de acest echilibru, după cum acest echilibru depindea de existenţa lui".

496 O informaţie neconfirmată şi de altă surse, ne este furnizată de Nicolae I. Arnăutu (op.cit.,p.ll6): „Tratatul nu menţionase Insula Şerpilor (...). Marinarii ţarului şi soldaţii sultanului îşi menţineau prezenţa şi două pavilioane fluturau pe această stâncă atât de contestată",

497 Lt.col.Mihfai] Drăghicescu scria (Insula Şerpilor...op.cit.,p.494):"La 1856 (...) insula a fost dată Rusiei.

— Nu atestă juridic nici un drept al Rusiei ţariste asupra Insulei Şerpilor şi cu toate acestea hrăpăreaţa putere de la răsărit, sfidând normele dreptului internaţional, întreaga Europă, s-a înstăpânit cu forţa, în mod ilegal, asupra acestei palme de pământ românesc).

Întrucât în literatura de specialitate s-au făcut dese referiri la statutul insulei, respectiv la art. XXI al tratatului din anul 1856, pentru a înlătura orice echivoc, iată conţinutul acestuia: „Le *territoire cédé par la Russie sera armexé à la Principauté de Moldavie, sous la suzeranité de la Sublime-Porte „,*[498]

Cu toată claritatea textului, unele surse documentare au consemnat că la 1856 insula a fost atribuită Principatului Moldova.

AI.G. Gălăşescu a scris că „Deşi tratatul de la Paris din 1856 o dete Moldovei, dar ea intră în posesiunea turcilor (...) până la 1878”.[499]

Acelaşi punct de vedere îl regăsim consemnat

Un şurub diplomatic a făcut ca , împreună cu Delta Dunării, să fie date Turciei(...)”.

498 *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României.Vol.II, Bucureşti, 1889, p.1081. Mircea Muşat şi Ion Ardeleanu (op.cit., p.271) au susţinut - prin completarea într-o paranteză explicativă - un alt conţinut al art.XXI: „Teritoriul cedat de Rusia (sudul Basarabiei - Judeţele: Cahul, Ismail şi Bolgrad, Delta Dunării şi Insula Şerpilor) va fi anexat la Principatul Moldovei, sub suzeranitatea Sublimei Porţi”.

499 AI.G.Gălăşescu, op.cit., p.154. Vezi şi: Pop Adrian, Controversa sovieto-română şi politica de “independenţă” a României, în: „Revista română de studii internaţionale”, Anul XXVI, Nr.2(118), martie-aprilie 1992, p.107.

şi de către Mihai Drăghicescu: „(…) *tratatul de la Paris reîncorporând-o Moldovei (…*r[500]

Alte surse scriu că în anul 1856 insula a devenit ***„proprietate*** **608**

turceasca.

Congresul şi tratatul de pace din 1856, au făcut ca importante părţi ale pământului românesc (Dobrogea, Delta Dunării cu numeroasele sale ostroave ş.a.) să rămână sub controlul Imperiului otoman, fapt care l-a îndreptăţit pe **Louis Thouvenel** să aprecieze aceste aspecte ca pe ***„o soluţie favorabilă ei*** [Porţii]”, acelaşi autor apreciind tratatul de pace de la Paris din 1856 drept ***„cel mai favorabil tratat dintre toate care s-au încheiat pentru Turcia”.***[501]

În a doua jumătate a anului 1856, între marile puteri europene au izbucnit grave disensiuni din cauza interpretării şi, mai ales, executării prevederilor tratatului de pace.

Între chestiunile în dispută, cele mai multe erau legate de Principatele Române: nerespectarea de către Rusia ţaristă a prevederilor teritoriale ale tratatului de pace; necedarea Bolgradului în favoarea Principatului Moldova; necedarea, tot de către Rusia, a Deltei Dunării şi a **Insulei Şerpilor** către Imperiul

---

500 Lt.col.Mihfai] Drăghicescu, op.cit., p.494. Vezi şi: Viceamiral (r) Constantin Iordache, Unele aspecte ale problematicii maritime şi fluviale româneşti, Constanţa, 2001, p. 182.

501 *ö °9 *** Românii la 1859.... Vol.II,op.cit., p.261.*

otoman; neevacuarea de către Austria a Principatelor (nu voia să ducă la îndeplinire această prevedere din tratat până ce Rusia nu-şi îndeplinea obligaţiile teritoriale); nepărăsirea Mării Negre de către flota engleză, lucru pe care Anglia nu se grăbea să-l ducă la îndeplinire atât timp cât „problemele" aliatului său, Imperiul otoman, nu erau rezolvate; ş.a. 10

Soluţionarea practică a acestor probleme era complicată şi greu de rezolvat, întrucât ele se aflau într-o strânsă interdependenţă, în timp ce interesele marilor puteri erau divergente, fiecare lăsând pe cealaltă să facă pasul aşteptat.

În legătură cu problema rectificării liniei frontierei Basarabiei (art. XX), fraza care a iscat un adevărat scandal diplomatic a fost următoarea: ***frontiera va trece la sud de Bol grad*** | Existând însă două localităţi cu acelaşi nume[502]

chestiunea care se punea era care dintre ele trebuia avută în vedere la delimitarea liniei frontierei?

Întrucât Franţa sprijinea poziţia Rusiei – încercând pe această cale să-şi asigure aderenţa acesteia la politica sa europeană, la strădaniile ei de a diminua influenţa engleză în orientul european –, iar Anglia sprijinea cu hotărâre poziţiile şi interesele Imperiului otoman,

---

502 Ibidem, p.260."Ruşii,viitorii inventatori ai "satelor lui Potemkin ", creaseră de la o zi la alta, un nou oraş Bolgrad pe malurile Dunării,pentru necesităţile cauzei Iod...)"•• Vezi: Nicolae I.Arnăutu,op.cit.,p.ll6.

conflictului de interese ruso-turc i se asocia şi cel franco-englez.

François Charles-Roux constata, pe bună dreptate, că „între Franţa şi Anglia totul este materie de conflict: Bolgrad, insula Şerpilor, Delta Dunării, Principatele[503]

La 10 noiembrie 1856, **Eduard-Antoine Thouvenel (**1818 – 1866), ambasadorul Franţei la Constantinopol (între 1855 – 1860), îi scria contelui Vincent Benedetti (1817 – 1900), director al afacerilor politice în Ministerul Afacerilor Externe francez, că în foarte scurt timp urma ca să ceară guvernului otoman să răspundă la trei întrebări, prima dintre ele fiind următoarea: ***„Turcia vrea să vină la conferinţă sau preferă să schimbe îndată Bolgradul contra Insulei Şerpilor şi Deltei Dunării”!***[504]

Insula Şerpilor a constituit în acest context unul dintre motivele importante de discordie între marile puteri europene.

Iată ce scria în acest sens publicistul francez Gaston de Monicault: „Alt motiv de discuţii: la vărsarea Dunării se afla o mică insulă, Insula Şerpilor, rusească înainte de război (sic!) şi despre care tratatul nu vorbea; trebuia să fie anexată de Moldova? în fine, tratatul nu specifica nimic cu privire la Delta Dunării care, după cât se părea, trebuia să fie inclusă în teritoriile cedate, dar pe

503 Ibidem, Vezi şi: *** România în relaţiile internaţionale. 1699-1939, op.cit., p.152.
504 *** Românii la 1859.... Vol.II,op.cit.,p.265.

care Turcia o reclama în virtutea unor consideraţii istorice potrivit cărora Delta nicicând n-a făcut parte din Basarabia. Rusia s-a declarat gata să renunţe la ultimele două chestiuni în litigiu, dacă i se da dreptate în prima problemă, adică în privinţa Bolgradului" 6U

Încă de la 27 octombrie 1856 Rusia, printr-un memorandum, a făcut ***„o declaraţie în legătură cu cedarea Bol gradului şi evacuarea Insulei Şerpilor, asigurând prin aceasta puterile adversare despre intenţiile sale paşnice***".[505]

Totodată, aceeaşi putere, a trimis o circulară puterilor semnatare ale tratatului de pace de la Paris, în care declara răspicat că ***„nu acordă Insulei Şerpilor nicio importanţă politică***, ***nici militară*** (sic!)".[506]

La 31 decembrie 1856 a avut loc a doua consfătuire a puterilor semnatare ale tratatului de pace, reprezentate la nivel de ambasadori, prilej cu care a fost elaborat şi aprobat un protocol, potrivit căruia ***insula Şerpilor şi Delta Dunării reveneau direct Turciei***".[507]

Un alt motiv de serioase disensiuni între marile puteri, privea evacuarea Principatelor Române de către trupele străine, precum şi evacuarea Mării Negre de către flota engleză.

Subliniem faptul că potrivit convenţiei austriaco-turce din 2/14 iunie 1854, fusese stabilit

505 Ibidem, p.132.
506 Ibidem.
507 Ibidem, p. 133.

ca cele două puteri să ocupe în comun Principatele, ceea ce s-a şi întâmplat, trupele austriece fiind conduse de I.B.A. Coronini-Cromberg, iar cele otomane de Omer paşa. Urma, potrivit textului convenţiei, ca trupele austriece să rămână în Principate doar până la semnarea păcii generale, evacuarea în sine urmând a fi stipulată într-o nouă înţelegere între cele două părţi.

La rândul lor, flota engleză şi franceză urmau să părăsească Marea Neagră până la data de 27 octombrie 1856.

După congres, chestiunea românească care a preocupat intens marile puteri europene în cel mai înalt grad, a fost cea a viitorilor domnitori în Principate, fiecare dintre acestea căutând să-şi impună propriul candidat. La rândul său, Poarta a hotărât să numească în Principate doi caimacami, soluţie agreată în cele din urmă şi de către marile puteri europene.

În aceste condiţii, evacuarea Principatelor de trupele străine şi a Mării Negre de către flota engleză, erau chestiuni de stringentă actualitate, a căror rezolvare o doreau, pe lângă români, şi unele puteri europene prounioniste (acestea erau pentru evacuările citate, în timp ce puterile antiunioniste se împotriveau acestor evacuări!…).

Franţa şi Rusia au găsit repede un limbaj comun, ambele puteri dorind să-i vadă pe austrieci şi pe englezi părăsind cât mai grabnic, primii Principatele, ultimii, Marea Neagră.

Francezilor nu le-a fost greu să constate că

prezenţa flotei engleze în Marea Neagră reprezenta un argument convingător pentru Imperiul otoman în alinierea lui politică, concomitent cu scăderea influenţei franceze la Constantinopol. Francezii se simţeau apoi frustraţi şi de faptul că ei evacuaseră teritoriul otoman încă din august 1856, în timp ce celălalt aliat vest european, staţiona încă în Marea Neagră, fapt ce constituia un atu în plus pentru această putere în competiţia dintre ele.

Consecventă cu scopurile urmărite, Franţa nu şi-a slăbit presiunile asupra Imperiului otoman, forţând-o, în cele din urmă, să ceară Austriei, la 10 octombrie 1856, să evacueze Principatele, ceea ce aceasta nu s-a grăbit s-o facă, mai ales că spera să ajungă să n-o facă niciodată, ea ştiindu-se încurajată şi sprijinită de Anglia care, la rândul ei, era interesată într-o staţionare în Marea Neagră cât mai îndelungată, pentru a avea timpul necesar consolidării orientării proengleze a Sublimei Porţi, într-un anume sens, se poate afirma că ocupaţia austriacă şi cea engleză se condiţionau reciproc.

Interesele dar şi aroganţa l-au făcut pe Buci, la o conferinţă ţinută în luna noiembrie 1856, să afirme că „atât timp cât nu se va încheia delimitarea graniţei, Austria nu va evacua Principatele şi nici flota engleză nu va părăsi Marea Neagră”.61*

„Problema” evacuării Principatele a ajuns să fie discutată până şi de către Camera Lorzilor care, dacă iniţial a fost în favoarea evacuării, a

sfârşit prin a susţine prelungirea ocupaţiei austriece în Principate.

Cum austriecii persistau în intransigenţa şi aroganţa lor, lipsindu-le orice flexibilitate diplomatică, s-a ajuns până la fluturarea (la Paris, într-o scriere oficială) posibilităţii unui război franco-austriac.

Că acestea au fost „jocurile" şi că situaţia Principatelor era complicată de politica divergentă a marilor puteri europene, o demonstrează un raport al lui **Blondei van Coelebroeck,** ministrul rezident al Belgiei la Constantinopol, datat 14 octombrie 1856, adresat lui Charles Vilain, ministrul afacerilor externe al Belgiei, în care arăta că amiralul Llyons (fost comandant secund al flotei engleze în timpul războiului Crimeii) i-a declarat că aştepta întăriri navale, că flota engleză nu va părăsi apele Bosforului *„decât după înapoierea Insulei Şerpilor"* ***[„ cu après la restitution de l die des Serpents"].***

„Les anglais – declara amiralul Llyons – n'entendent pas que cette restitution soit encore discutée ils n admettent même pas cu elle se fasse par voie diplomatique, ils trouvent quelle doit être exigée de fait en exécution du traité de Paris qui cependent n'en partes pas" („Englezii nu înţeleg această înapoiere să mai fie discutată, ei nu admit nici ca ea să se facă pe cale diplomatică, ei consideră că ea trebuie să decurgă din faptul punerii în aplicare a Tratatului de la Paris care, cu toate acestea, nu vorbeşte nimic despre ea" n.n.).

„La Petersburg – continua Blondei van Coelebroeck – nu se înţelege aşa, iar evacuarea este întârziată la nesfârşit. Austriecii nu vor pierde această ocazie de a o întârzia pe a lor şi problema Principatelor rămâne amânată”.619

Principatele rămâneau aşadar după 1856 la cheremul puterilor europene cu interese geopolitice şi geostrategice în zonă, ele urmărind, în acest context, slăbirea influenţei ruse la Dunăre şi menţinerea Imperiului otoman ca factor de echilibru şi contrapondere faţă de tendinţele expansioniste ţariste spre sud.

Se poate afirma, fără teama de a greşi, că (nici) tratatul de pace de la Paris (1856) nu a rezolvat contradicţiile existente între marile puteri în „problema orientală”, nu a rezolvat nici alte aspecte litigioase de pe continent şi, în special din această zonă sud-est europeană, dimpotrivă, încă din 1856, el a devenit „sursa” unor conflicte viitoare.

3. Insula Şerpilor sub dominaţie otomană (1857 – 1878)

Congresul de pace de la Paris şi Tratatul de pace încheiat la finele acestuia (1856), au lăsat – în ceea ce privea pământul românesc – o serie de „probleme” nerezolvate care, mai apoi, au sensibilizat sau acutizat raporturile dintre puterile europene: nu a fost stabilită linia de frontieră dintre Rusia şi Imperiul otoman în Basarabia (fapt ce a încurajat Austria să amâne retragerea trupelor sale din Principate, ceea ce a impietat

cursul firesc al luptei românilor pentru unire); nu a fost clarificat statutul juridic al Insulei Şerpilor; ş.a.

Aceste chestiuni şi divergenţele pe care ele le-au creat în cadrul comunităţii europene, tendinţele unora dintre puterile europene de a ajunge la preponderenţe exclusive în zona gurilor Dunării sau în Principate, explică în bună măsură bogata activitate politico-diplomatică europeană de după 1856.

Poziţiile statelor europene faţă de aceste chestiuni, gruparea lor în alianţe de moment sau de perspectivă, a cunoscut un curs sinuos, dar şi salturi bruşte, preponderente, în toate cazurile, rămânând interesele fiecărei puteri.

Franţa a sprijinit Rusia, având nevoie de aderenţa acesteia atât la politica franceză în Europa, cât şi în sprijinirea eforturilor de a diminua influenţa engleză în aceasta parte a continentului.

Anglia, din start împotriva oricăror iniţiative sau cereri ruse, sfătuia Austria să-şi prelungească ocupaţia militară în Principate, îndemn receptat cu satisfacţie la Viena, dar respins cu vehemenţă de Paris şi St. Petersburg.

Imperiul otoman, care avea în Anglia un serios sprijin militarodiplomatic, se situa pe poziţii antiruse şi, prin natura situaţiei, pe poziţii antiromâneşti.

Congresul de pace de la Paris (1856), printr-o omisiune astăzi greu de înţeles, nu a clarificat

statutul juridic al Insulei Şerpilor, nemenţionând-o în nici un fel!

„Problema" insulei nu a lipsit însă din culisele diplomaţiei pariziene, Imperiul otoman folosindu-se de ocazie pentru a se opune ca insula să fie reunită cu Moldova, invocând în sprijinul pretenţiilor sale pretinse *„drepturi istorice"* asupra acesteia!

Acesta a fost contextul internaţional care explică de ce alături de trasarea liniei frontierei ruso-turce în Basarabia, statutul Deltei Dunării şi al Insulei Şerpilor s-au transformat rapid în *„chestiuni europene"*.

Thouvenel (implicit cabinetul francez) era pentru trecerea Deltei Dunării în stăpânirea Moldovei.

Gorceakov, iniţial de acord ca doar Delta Dunării să fie cedată Imperiului otoman, şi-a reconsiderat rapid opţiunea, îmbrăţişând punctul de vedere francez.

Anglia, adversară celor două în această privinţă, milita pentru cedarea atât a Deltei Dunării cât şi a Insulei Şerpilor Imperiului otoman, punct de vedere căruia, mai apoi, i s-a raliat şi Prusia.

Austria, care iniţial fusese de părere că Delta Dunării trebuia să treacă la Moldova, şi-a reconsiderat opţiunea, ajungând să pledeze pentru cedarea acesteia către Imperiul otoman.

„Jocurile" din culisele diplomaţiei europene erau ceva mai vechi, Franţei şi Rusiei

aparţinându-le „meritul” iniţierii primelor demersuri legate de destinul acestor teritorii româneşti.

Astfel, încă din luna noiembrie 1856, ambasadorii celor două puteri la Constantinopol – dispuşi la orice „troc” favorabil politicii şi intereselor lor, chiar dacă la mijloc era vorba de teritorii româneşti! – , au înaintat guvernului turc o notă care încă din primul său punct cerea Porţii să se pronunţe asupra uneia din următoarele variante: ori lasă delicata şi greaua „problemă” a trasării graniţei ruso-turce în Basarabia pe seama viitoarei Conferinţe de pace (preconizată a se ţine la Paris), ori acceptă pretenţiile ruse legate de Bolgrad, în schimbul garantării posesiunii turce asupra Deltei Dunării şi Insulei Şerpilor.

Deşi, în cele din urmă, Poarta a optat pentru prima dintre variantele care i-au fost propuse, interesele marilor puteri, precum şi consecinţele jocurilor din culisele diplomatice, au condus la hotărâri care au lezat drepturile istorice şi interesele românilor.

Conferinţa de la Paris – a puterilor semnatare a Tratatului de pace din 1856 – s-a încheiat cu Protocolul din la 6 ianuarie 1857, prin care se hotăra ca Austria să-şi retragă trupele din Principate până cel târziu la 30 martie 1857, ceea ce de altfel să şi petrecut.

Faptul în sine constituia o dovadă grăitoare că începuseră să prindă viaţa „Instrucţiile” secrete ale ţarului către ofiţerii ruşi din comisia pentru

delimitarea graniţei basarabene, instrucţii care stipulau că *„Principalul nostru ţel consta în curăţirea Principatelor de armatele austriece şi Marea Neagră şi Bosforul de corăbiile engleze”.*[508]

În „Protocole relatif aux limites de la Rusie et de la Turquie vers Bolgrade et Pile des Serpents” (semnat în capitala Franţei, la 6 ianuarie 1857) – primul document de drept internaţional care se referea în mod expres la Insula Şerpilor!... – , se specifica că: *„Le présent Protocole aura même force et valeur que s’il avait été revêtu de la forme d’une Convention; mai il est entendu que, quand la Commission de délimitation aura terminé ses travaux, îl sera signé, entre les hautes Parties contractantes, une convention consacrant la frontière telle cu elle aura été établie par les Commissaires et les résolutions prises au sujet d de des Serpent set du delta du Danube”.*[509]

Protocolul în discuţie preciza apartenenţa (dependenţa) Insulei Şerpilor la (de) Delta Dunării: „Les plénipotentiaires reconnaisent outre, que le traité de Paris ayant, comme les traités conclus antérieurement entre la Russie et la Turquie, gardé le silence sur le sort de Vîle des Serpents, îl convient de considérer cette de comme une dépendance du Delta du Danube et cu’elle doit, en conséquence, en suivre la

---

508 *** Romgnia în relaţiile internationale. 1699-1939 ... op.cit.,p.l52. Vezi şi: Leonid Boicu, op.citi, p.104.

509 *** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării... op.cit., p.146.

destination”.[510]

Ultima parte a prevederii din acest Protocol, demonstrează fără echivoc faptul că marile puteri, în ciuda evidenţelor, a drepturilor noastre istorice, legitime, au dat câştig de cauza Imperiului otoman: deţinând Delta Dunării, pe cale de consecinţă, turcii au intrat automat şi în posesia Insulei Şerpilor.[511]

Poarta a mai primit din partea plenipotenţiarilor aflaţi la Paris şi insulele cuprinse între diferitele braţe ale Dunării, precum şi pe cele de la gurile acestui fluviu.

În privinţa disputei legate de Bolgrad, în cele din urmă câştig de cauză a avut poziţia susţinută de Anglia şi Austria, Bolgradul revenind Moldovei, care a fost obligată să cedeze Rusiei câteva mici localităţi.

Jumătate de an mai târziu, la 7/19 (stil vechi/stil nou) iunie 1857, tot la Paris, era semnat Tratatul dintre Austria, Franţa, Anglia, Prusia, Rusia, Sardinia şi Imperiul otoman, relativ la delimitarea Basarabiei, Insula Şerpilor şi Deltei Dunării:

„Art.l. Le tracé de la frontière de la Russie et de la Turquie en Bessarabie est et demeure déterminé conformément à la carte topographique dressée par les commissaires délimitateurs à

---

510 Apud Dr.Grigore Antipa, op.cit., p.189. Vezi şi: Dr.Grigore Stamate, op.cit., p.169- 170.

511 Vezi: *** Politica externă a României. Dicţionar cronologic, Bucureşti, 1986, p.13.

Kischenew, le 30 Mars 1857; la carte est armexée au présent traité, après avoir été paraphée.

Art.2. Les Puissances contractantes conviennent que les îl es comprises entre les différents bras du Danube à son embouchure et formant le delta de ce fleuve, ainsi que l'indique le plan joint au Protocole du 6 Janvier 1857, au lieu d'être armexées à la principaté de

Moldavie, comme le stipulait implicitement l'article 21 du traité de Paris, seront replacées sous la souveraineté immédiate de la Sublime Porte, dont elles ont relevé anciennement.

Art. 3. Le traité du 30 Mars, ayant, comme les traités conclus antérieurement entre la Russie et la Turquie, gardé le silence sur Pile des Serpents, et les H.P.C. ayant reconnu qu'il convenait considérer cette de comme une dépendance du delta du Danube, să destination reste finée suivant les dispositions de l'article précédent „.624

Tratatul semnat la 7/19 iunie 1857 la Paris, reconfirma drepturile Moldovei asupra sudului Basarabiei (judeţele Cahul, Ismail şi Bol grad).

În ceea ce privea Delta Dunării, dată în 1856 Moldovei, acum era luată acesteia şi pusă ***„sub suveranitatea imediată a Sublimei Porţi”!***

În privinţa Insulei Şerpilor, stabilindu-se mai întâi că ea era o dependenţă a Deltei Dunării, apoi că cine stăpânea Delta Dunării stăpânea şi insula, aceasta a fost făcută „cadou” (indirect) de către marile puteri Imperiului otoman.

Acest tratat, în ultimă instanţă, nu a făcut

altceva decât să valideze hotărârile luate de către Conferinţa din 6 ianuarie 1857!

Ca fapt pozitiv, remarcăm conţinutul art. 15, prin care Dunărea devenea complet liberă, ***„nesupusă la nicio piedică şi nicio taxă”.***

Aşa cum se cunoaşte, Congresul de pace de la Paris (1856) nu a rezolvat problema reorganizării principatelor, a unirii acestora; deşi nu a clarificat pe deplin poziţiile puterilor garante faţă de aspiraţiile legitime ale românilor, ca fapt pozitiv menţionăm că a fost creat un cadru diplomatic favorabil desfăşurării acţiunilor energice ale patrioţilor români în vederea realizării unui vis secular – unirea într-un stat naţional.

Convenţia de la Paris, din august 1858 – prilej cu care marile puteri europene şi-au demonstrat încă o dată incapacitatea de a înţelege şi sprijini aspiraţiile românilor spre unitate, de a ajunge la un punct de vedere comun în privinţa viitorului Principatelor, a căutat, forţată şi de hotărârile Adunărilor ad-hoc, găsirea unei soluţii de compromis –, a afirmat totuşi dreptul Principatelor la o deplină autonomie, ceea ce a deschis şi mai larg drumul românilor spre unire.

Începutul anului 1859, avea să fie hotărâtor pentru destinele românilor, căci prin dubla alegere – la 5 şi 24 ianuarie – a colonelului Alexandru Ioan Cuza ca Domn, „nodul gordian” al Unirii Principatelor a fost tăiat chiar de către români, Europa fiind pusă în faţa faptului împlinit, în situaţia de a consacra în plan juridic internaţional

ceea ce românii înfăptuiseră deja.

„Unirea cea mică" din 1859, act de demnitate naţională, act istoric major, cu consecinţe benefice şi durabile pentru viitorul românilor, a deschis perspective spre înfăptuirea unui alt mare deziderat naţional – independenţa.

În epocă n-au lipsit minţile lucide care au înţeles legătura organică dintre unire şi independenţă. Relevantă în acest sens, ne apare sublinierea diplomatului belgian **J.B. Nothomp:** ***„Dubla alegere echivalează cu Unirea Principatelor, Unirea Principatelor înseamnă independenţa lor".***

Unirea din 1859 şi reformele înfăptuite în cei 7 ani de domnie ai lui Cuza, au pus bazele României modeme, aflate şi după 1866 pe o linie ascendentă de dezvoltare economică, socială şi politică, ceea ce marca un parcurs necesar pentru atingerea următorului obiectiv naţionalindependenţa. Pe bună dreptate, marele poet **Mihai Eminescu** sublinia realităţile acestei epoci în termeni sugestivi: ***„Toate atributele unei neatârnări reale s-au câştigat de către Vodă Cuza, exceptând firma acestei realităţi".***

Adoptarea Constituţiei din 1/13 iulie 1866, firmanul de investire a lui Carol I de Hohenzoleem (1866 – 1914)[512]

— Emis de către sultan la 11/23 octombrie 1866 (prin care Poarta recunoştea unirea

512 Domnitor (1866-1881) şi rege al României (1881-1914).

perpetuă a celor două Principate, renunţându-se astfel la „Nota restrictivă” din 20 noiembrie / 2 decembrie 1861) – ş.a., au fost noi şi importanţi paşi întreprinşi de statul român pe calea câştigării şi consacrării juridice internaţionale a independenţei sale (a „firmei” la care se referea „Luceafărul” poeziei româneşti).

La 4/16 ianuarie 1876, Lascăr Catargi – şeful guvernului şi ad interim la Ministerul de Externe – trimitea tuturor agenţilor diplomatici ai României din străinătate, o notă circulară în care, cu un înalt simţ al demnităţii, în termeni fermi, era precizată situaţia juridică a României privind legăturile sale cu Imperiul otoman –.”Europa ştie că România nu a fost nici cucerită, nici părăsită la bunul plac al Turciei… Punându-se sub protecţia Imperiului otoman, ea [România] nu a înţeles niciodată să renunţe la suveranitate. Când românii au contractat cu turcii, ei au făcut o convenţie cu îndatoriri reciproce, prin care aceştia s-au obligat să-i apere pe primii la nevoie, în schimbul unui tribut anual. Dar acest tribut nu atinge cu nimic suveranitatea noastră”[513]

Cauzele precum şi desfăşurarea noului război ruso-turc din 18771878[514]

---

513 N. Cori van, Lupta diplomatică pentru cucerirea independenţei României, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, p.29.

514 “Replica” rusească la Convenţia de la Paris din 1858, care trecuse Rusia pe un plan secundar al eşichierului politic european.

la care România a luat parte activă, având o importantă contribuţie la obţinerea victoriei –, sunt astăzi lucruri bine cunoscute şi ca atare nu vom stărui asupra lor, tratarea subiectului de faţă impunând abordarea prioritară a problemelor şi aspectelor de natură juridicoteritorială, cu referiri speciale la Insula Şerpilor.

În septembrie 1876, la Livadia (în Crimeea), între reprezentanţii Rusiei şi ai României (care căutau evitarea unei noi ocupaţii ruse), au avut loc tratative în legătură cu tranzitarea trupelor ruse prin România, spre Peninsula Balcanică.

La 4/16 aprilie 1877, la Bucureşti, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe al României, şi baronul Dimitri Stuart, consilier de stat, agent diplomatic şi Consul general al Rusiei, au semnat Convenţia ruso-română, având caracter politic şi vizând tranzitarea teritoriului românesc de către trupele ruse.[515]

Dintre prevederile acesteia, deosebit de importante rămân cele înscrise în art.2, privitoare la obligaţiile asumate de către Rusia faţă de statul român: Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Majestăţii sale imyeratorul tuturor Rusiilor se obligă a menţine şi face respectate drepturile politice ale Statului Român, astfel cum rezultă din legile

515 „Monitorul Oficial al României”, nr. 91, din 22 aprilie/4 mai 1877, p.2671-2672. Vezi şi: Prof.univ.dr.doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.219-220.

interioare şi tratatele existente, precum şi de a menţine şi apăra integritatea actuală a României”.[516]

Art.3 stipula că problemele de detaliu vor constitui obiectul unei Convenţii militare speciale – semnate în aceeaşi zi, cuprinzând 26 de articole[517]

— Iar art.4 consemna obligaţia asumată de către statul român de a supune textele ambelor convenţii ratificării Parlamentului, pentru a deveni executorii în cel mai scurt timp posibil.

Convenţia din 4/16 aprilie a fost votată de Camera Deputaţilor, pe 16 aprilie (85 voturi pentru, 26 contra) iar de Senat pe 17 aprilie (41 voturi pentru, 10 contra). La 23 aprilie 1877 Convenţia a fost ratificată şi de Rusia, aceasta (re) angajându-se la ***„respectarea şi execuţia întocmai a stipulaţiilor cuprinse în această convenţie şi articolele adiţionale”.***

Semnarea celor două convenţii, intrarea trupelor ruse pe teritoriul României a descurajat Imperiul otoman, făcând să cadă intenţiile acestuia de a ataca România, cadrul nou creat permiţând acesteia să facă pregătirile necesare de război.

Convenţia din 4/16 aprilie 1877, dincolo de

---

516 ,Monitorul Oficial al României”, op.cit., p.2672. Vezi şi: *** Diplomaţia română în slujba independenţei, Bucureşti, 1977, p.144.

517 ,Monitorul oficial al României”, nr.91, 22 aprilie/4 mai 1877, p.2672-2675.

aspectele pur tehnice, are câteva semnificaţii speciale: după 166 de ani, de la semnarea tratatului dintre Dimitrie Cantemir şi Petru cel Mare, trupele mse aveau să calce pe pământul românesc nu în calitate de ocupant militar, ci cu consimţământul guvernului român, în condiţiile riguros reglementate; România şi Rusia au contractat reciproc angajamente ca state libere şi egale în drepturi (Rusia fiind prima mare putere europeană care a încheiat un tratat cu România, pe bază de egalitate, recunoscând de facto independenţa acesteia); în fine, Rusia, practic stat aliat, şi-a asumat printr-un act cu valoarea juridică internaţională, obligaţia de a respecta rânduielile politice interne, precum şi integritatea teritorială a partenerului.

La 10/22 aprilie 1877, România a întrerupt relaţiile diplomatice cu Imperiul otoman.

În scurt timp, la 29 aprilie / Îl mai, datorită acţiunilor agresive turceşti, Parlamentul României a declarat stare de război cu puterea suzerană.

La 9/21 mai 1877, de la înalta tribună a Adunării Deputaţilor, întrunită în şedinţa extraordinară, ministrul de externe al României, Mihail Kogălniceanu rostea istoricele cuvinte: „Suntem independenţi; suntem naţiune de sine stătătoare (…) nu am cea mai mică îndoială şi frică a declara în faţa reprezentanţiunii naţionale că noi suntem o naţiune liberă şi independentă”.[518]

518 Ibidem, nr.118, din 27 mai/8 iunie 1877, p.3452.în timpul unei întrevederi dintre ţarul Nicolae şi Sir George Hamilton,

După proclamarea oficială a independenţei de stat, sarcina istorică care stătea în faţa României (cu această titulatură începând din 24 ianuarie 1862) era aceea de a o consfinţi pe câmpurile de luptă de la sud de Dunăre, de a pune marile puteri doar în situaţia de a consacra în plan juridic internaţional un fapt ce constituia, în exclusivitate, meritul încercatului dar curajosului popor român.

Cooperarea militară româno-rusă până la Dunăre, pe Dunăre şi, mai ales, la sud de fluviu, bătăliile de la Plevna (patru la număr)[519]

Rahova, Vidin, Smârdan ş.a., jertfele umane şi materiale aduse de România la obţinerea victoriei, dovedeau Europei că noi înşine ne-am câştigat independenţa, că aceasta nu ne-a fost „oferită" de nici una dintre puterile vremii.

Pe timpul desfăşurării operaţiunilor militare, Insula Şerpilor nu a fost implicată în conflict, evenimentele militare directe ocolind-o, singura

---

ambasadorul Angliei la Petersburg, în timp ce discutau eventualitatea împărţirii Imperiului otoman, ţarul i-a spus interlocutorului său că "Principatele sunt de fapt un stat independent" ! Neculai Staicu-Buciumeni, op.cit., p.12.

519 Pentru textul disperatei telegrame a marelui duce Nicolae, adresată (marţi, 19/31 iulie 1877, 3 ore 35, seara) prinţului Carol, vezi: *** 1878-1928. Dobrogea…op.cit., p.355; Constantin Căzănişteanu, Mihail E.Ionescu, Războiul neatârnării României, împrejurări diplomatice şi operaţii militare. 1877-1878, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,Bucureşti, 1977, p.152; Despre bătălia de la Plevna cunoscutul istoric englez A.J.P.Taylor, spunea că este „una din puţinele bătălii care au schimbat cursul istoriei" (Apud Florin Constantiniu, op.cit., p.243).

ciocnire militară serioasă desfăşurându-se însă la mică distanţă de insulă.

În acest sens poate fi citată bătălia navală din 9 – 10 iunie 1877, în care s-au angajat nava „Constantin”,2 torpiloare şi 4 şalupe ruseşti, contra a 4 torpiloare otomane (bătălia terminându-se indecis).

Oraşul – fort Sulina – cu regim de „porto-franco” din 187 O[520]

— Principala gură a Dunării, ocupa în planurile strategilor militari ruşi un loc important: deţinerea ei asigura trupelor ruse flancul stâng, blocându-se accesul navelor otomane pe fluviu.

După ce Sulina a fost complet blocată (flota rusă concentrându-se pe braţul Chilia, la Periprava), la 8 octombrie a fost declanşat asediul rus asupra acesteia, principalele bombardamente, în special asupra fortului Sulina, având loc în zilele de 12,13 şi 14 octombrie, de ambele părţi pierderile fiind mici.

La câteva zile, acţiunile militare ruse împotriva Sulinei au încetat brusc, Rusia nedorind să aibă complicaţii din partea C.E.D.-ului, care încă de la declanşarea războiului adoptase o poziţie de strictă neutralitate.

Portul Sulina a intrat sub controlul ruşilor, turcii – care practic abandonaseră Dobrogea, ceea ce din punct de vedere militaro-strategic se va dovedi a fi fost o mare şi scump plătită eroare – au

520 Vezi:Petru Zaharia, Sulina - Porto-franco (1870-1939), în: ’’Pence”, Tulcea, VIII,1980, p.515-529.

părăsit Sulina în februarie 1878 (de abia la 30 noiembrie/12 decembrie 1878 instituindu-se aici autoritatea românească asupra acestui oraş).

Deşi navele otomane şi cele ţariste s-au aflat, fiecare la momentul său, în imediata apropiere a Insulei Şerpilor, micile tatonări şi ciocniri navale dintre cei doi beligeranţi nu au afectat insula.

După 28 februarie 1878, asemenea Sulinei, Insula Şerpilor va intra pentru scurt timp sub incidenţa administraţiei militare ruse.[521]

La sfârşitul războiului, odată cu obţinerea victoriei împotriva Imperiului otoman, Rusia îşi va „răsplăti" fostul aliat cu ingratitudine, cinism şi brutalitate, în totală contradicţie cu realităţile de pe câmpurile de bătălie, cu contribuţia adusă de România la obţinerea acestei victorii, în contradicţie cu conţinutul documentelor oficiale bilaterale, cu cele mai elementare norme ale dreptului internaţional.

Mai mult, aşa cum o vor dovedi-o evenimentele ulterioare, România va fi (şi de această dată!) nu doar „prada" ci şi „moneda de schimb" în „tranzacţiile" dintre marile puteri, confirmând, odată-n plus, validitatea afirmaţiilor cronicarului Grigore Ureche (15901647), potrivit cărora ne-am aflat ***„în calea răotăţilor".***

Cooperarea cu Rusia s-a dovedit, şi de

---

521 Pentru aceste aspecte, vezi: Dr.Ioan Munteannu, op.cit., p.60-61; N.Herjeu, Operaţiile fluviale şi maritime din războiul ruso-româno-turc. Vol.I, 1905; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.624; ş.a.

această dată, traumatizantă pentru România.

Preliminariile păcii ruso-turce s-au desfăşurat între 5/17 ianuarie – 19/31 ianuarie 1878 la Kazanlâk, în ultima lor zi semnându-se, la Adrianopol, armistiţiul dintre cele două imperii.

Rusia nu şi-a consultat foştii aliaţi – România, Serbia şi Muntenegru – neadmiţând participarea acestora la negocieri şi la semnarea Tratatului.

România (reprezentată de col. Era clie Arion) a fost respinsă de către Rusia pe motiv că independenţa ei nu era încă recunoscută pe plan internaţional, Rusia declarând că în calitate de „aliat" îi va reprezenta interesele în mod corect.

După preliminarii, Rusia a cerut României, pe un ton ultimativ, să-i cedeze cele trei judeţe din sudul Basarabiei, motivându-şi cererea cu următoarele „argumente": necesitatea refacerii demnităţii Imperiului ţarist; că Rusia luase Basarabia de la Imperiul otoman (nu conta că era vorba de un pământ românesc!); că în urma Congresului de pace de la Paris (1856) cele trei judeţe (Cahul, Ismail şi Bolgrad) au fost integrate Moldovei, dar după unirea din 1859 prevederea din 1856 era caducă; că armata rusă ar fi fost primită de către populaţia din sudul Basarabiei în mod favorabil; ş.a.

Raţiunile strategico-militare şi economice ale acestui demers – coparticiparea la controlul Dunării şi al gurilor sale – erau trecute sub tăcere, deşi ele erau evidente pentru toată lumea.

La telegrama lui Iancu Ghica care informa

autorităţile române de la Bucureşti despre intenţiile şi cererile ruse, Mihail Kogălniceanu îi răspundea îndurerat şi dezamăgit: ***„Deci, noi am vărsat sângele nostru, ne-am secătuit ţara nu pentru a câştiga, nici măcar pentru a păstra, ci pentru a pierde „!***[522]

Lipsită de argumente istoricoun dice serioase, dar tenace şi brutală în atingerea scopurilor urmărite cu o dibăcie machiavelică, văzând că pe cale „amiabilă" nu are sorţi de izbândă, Rusia ţaristă a schimbat paleta procedurală, trecând la ameninţări grave la adresa României.

Demersul brutal al generalului Ignatiev la Bucureşti s-a soldat însă cu un eşec, conducerea României având, în continuare, o atitudine demnă.

Câtă dreptate avea marele nostru poet Mihai Eminescu când scria că „Nu ştii când eşti prieten cu Rusia: atunci când te strânge în braţe cu dragoste sau când te strânge în braţe cu ură"\...

Pentru a încheia aspectele legate de Convenţia de la Kazanlâc, menţionăm faptul că art.3 stipula faptul că indépendance de la Roumanie et de la Serbie sera reconnue. Un dédommagement territorial suffisant sera assuré à la première et une rectification de frontière à la seconde".

La iniţiativa Rusiei, în art.5 a fost inserată prevederea că despăgubirile care se cuveneau

---

522 N.Corivan, op.cit, p.157.

Rusiei (1,41 miliarde mble) să poată îmbrăca atât forma financiară, cât şi teritorială (adevăratul scop urmărit de Rusia!).

După cum se poate uşor constata, „armistiţiur din 19/31 ianuarie 1878 era un tratat în toată regula.

Condiţiile impuse (dictate) de Rusia Imperiului otoman ***(„o supunere totală adevărată”*** a acestuia)[523]

temerea puterilor europene că ruşii ar putea pune mâna pe Constantinopol, Bosfor şi Dardanele, au făcut ca adversităţile antiruse să se activeze, evenimentele să se precipite: flota engleză intra în Marea Neagră; guvernul austro-ungar anunţa (28 februarie 1878) că va trece la mobilizarea generală (care nu a mai avut loc, deşi Anglia promisese finanţarea acestei operaţii) ş.a.

Presată de împrejurări, de un context internaţional defavorabil, Rusia ţaristă s-a grăbit să semneze cu Imperiul otoman, la San Stefano – azi Yeşilkoy, în apropiere de Istanbul –, la 19 februarie / 3 martie 1878, Tratatul preliminar de pace, al cărui text a fost făcut public în martie 1878, în paginile ziarului „Journal de St. Petersburg”.

La scurt timp, agentul diplomatic al României al St. Petersburg, generalul, omul politic şi scriitorul Iancu Ghica, triimitea la Bucureşti ziarul cu pricina şi astfel ***„am aflat şi noi de cuprinsul***

523 Mustafa Ali Mehmet, op.cit., p.349.

lui [tratatului]”.[524]

Din cele 29 de articole ale Tratatului de la San Stefano, 6 se refereau direct la România, alte 8 articole având tangenţe cu interesele sale.[525]

Art.5 stipula că: „La Sublime Porta reconnaât Vindépendance de la Roumanie, qui fera valoir ses droit à une indemnité a débatre entre les deux parties. Jusqu’à conclusion d’un traité direct entre Turquie et la Roumanie, les sujets roumains jouiront en Turquie de tous les droits garantis aux sujets des autres Puissances européennes

Art. 19 – cel mai important pentru România, în care apare nominalizată şi Insula Şerpilor – avea următorul conţinut: „(…). ***Prenant en considération les embarras financiers de la Turquie, et d’acord avec le désir de S.M. le Sultan, l’Empereur de Russie consent à remplacer le paiement de la plus grande partie des sommes par les cessions territoriales suivantes:***

a) Le Sandjak de Toultcha c’est-à-dire les districts (cazas)[526]

de Kilia, Soulina, Mahmoudié, Isaktcha,

---

524 Romulus Seişanu, op.cit.,p. 181.

525 Vezi: Prof.univ.dr.doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Ghe., op.cit., p.224; *** Documente privind istoria României. Războiul pentru independenţă. Vol.IV, Bucureşti, 1955, p.360.

526 Din punct de vedere administrativ, Imperiul otoman era organizat în provincii mari (vilaiete), care aveau în subordine provincii mai mici (sangeacuri), acestea, la rândul lor, fiind subdivizate în unităţi administraţiv-judiciare numite cazale.

Toultcha, Matchin, Babadagh, Hirsovo, Kustendjé et Medjidié, ainsi que les îl es du Delta et File des Serpents.

Ne désirant pas s-annexer ce territoire et les îl es du Delta, la Russie se réserve la faculté de les échanger (sic!) contre la partie de la Bessarabie détachée par le trăite de 1856 et limitée au Midi par le thalweg du bras de Kilia et l'embouchure du Stary-Stamboul. La guestion du partage des caux et des pêcheries devra être réglée par une Commission russo-roumain dans l'espace d'une année après la rectification du Traité de paix".[527]

Revoltat de situaţie dar îndreptăţit de realităţi, Romulus Seişanu conchidea: „se poate spune, în realitate, că nu Turcia învinsă este aceea care plăteşte Imperiului rus cheltuieli de război reprezentate prin Delta Dunării, ci România"[528]

Guvernul României aprecia că prin conţinutul lor, art.8 (prin care trupele ruse îşi păstrau căile de comunicaţie prin România) şi art. 19, lezau grav independenţa României – recunoscută de acelaşi Tratat, în art.5!... – , încălcându-se, totodată, prevederile Convenţiei ruso-române din 4/17 aprilie 1877.

În deplin acord cu întreaga opinie publică românească – profund nemulţumită de faptul că ni

---

527 *** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării ..., op.cit., p.438. Vezi şi:
Sturdza D., Recueil de documents relatifs à la liberté de navigation du Danube, publiés par Berlin, 1904, p.110-111.
528 Romulus Seişanu, op.cit, p.181-182.

se impusese în lipsa noastră cedarea unei părţi din trupul ţării în schimbul unui alt teritoriu, tot românesc (anexat de Imperiul otoman în sec. XV) –, Parlamentul României a adoptat o Moţiune prin care erau respinse prevederile articolelor 8 şi 19, cerându-se marilor puteri europene respectarea drepturilor legitime ale poporului român, drepturi care nu puteau face obiectul unor tranzacţii între cele două imperii.

Pe aceeaşi linie şi relevanţă se înscrie şi luarea de poziţie a ministrului român de externe, marele om politic Mihai Kogălniceanu: „Dispunând de noi fără noi şi împotriva noastră, guvernul şi naţiunea l-au declarat [tratatul] din capul locului lipsit de orice valoare obligatorie pentru România”.[529]

Reacţia opiniei publice româneşti, Moţiunea adoptată de către Parlamentul României, poziţia tranşantă făcută publică de către ministrul de externe român, împreună, au agravat mult raporturile ruso-române, acestea devenind în scurt timp foarte tensionate.

Practic, peste noapte, din aliaţi am devenit duşmani!

A.M. Gorceakov a mers până acolo încât i-a transmis oficial prinţului Iancu Ghica (20 martie / 2 aprilie), reprezentantul diplomatic al României, că: „(Ţarul) ***l-a însărcinat să-i spuie, dacă***

529 *** Documente oficiale. Din corespondenţa diplomatică de la 2/14 septembrie 1877 până la 16/28 iulie 1880, Bucureşti, 1880, p.130.

Guvernul român va protesta sau se va opune la articolul menţionat [art.8], ***el*** (ţarul) ***va ocupa România şi va dezarma armata română”!...***

La această ameninţare, mostră de trufie imperială, de cinism fără margini, care leza demnitatea ţării, Mihail Kogălniceanu a transmis rapid (2 aprilie) reprezentantului României la St. Petersburg ca la prima întrevedere cu Gorceakov, să-i spună din ordinul Principelui că: „O ***armată care a luptat la Plevna sub ochii împăratului Alexandru al II-lea, va putea fi strivită, dar nu se va lăsa niciodată să fie dezarmată”!***[530]

Ameninţările lui Gorceakov nu erau un bluf: trupe ruse au fost amplasate în jurul Bucureştiului; ruşii tipăriseră (!) un Decret – în limbile română, rusă şi franceză, prin care era introdusă starea de asediu în capitală – şi o Proclamaţie către bucureşteni, ambele urmând a fi făcute publice după ocuparea Bucureştiului.

Forţate de împrejurări, trupele române s-au văzut silite să ocupe un dispozitiv pe linia Calafat-Craiova-Slatina-Piteşti-Târgovişte, pregătindu-se să facă faţă conflictului militar care apărea ca iminent.

Confruntarea militară ce se apropia a luat sfârşit datorită unui context internaţional favorabil României.

Ca urmare a nemulţumirilor Angliei –

---

530 N.Corivan, op.cit., p.169.

cabinetul britanic a fost principalul iniţiator al cenzurării Tratatului de pace de la San Stefano[531]

dictat Porţii de către generalul-conte N. Ignatiev, aghiotantul ţarului – şi Austro-Ungariei, ale căror interese fuseseră încălcate, periclitate sau omise, acestora adăugându-se firesc nemulţumirile, nu puţine, ale popoarelor din Peninsula Balcanică, foste aliate ale Rusiei, dar care s-au văzut trădate de aceasta, cu drepturile legitime încălcate, puse în situaţia de a face sacrificii teritoriale ş.a., marile puteri europene au ajuns la concluzia că situaţia a ajuns de netolerat, că dictatului rus de la San Stefano, precum şi încălcării Tratatului de la Paris (1856) şi a Convenţiei de la Londra (1871), trebuia să i se pună capăt de îndată, sens în care au anunţat convocarea unui Congres european de pace, la Berlin, în perioada 1/13 iunie-l/13 iulie 1878 (era cea de-a treia mare întâlnire politică a secolului al XIX-lea, după Viena – 1815 şi Paris – 1856).

Constrânsă de situaţia pe care singură a creat-o, într-un context internaţional în care tensiunile dintre principalele capitale europene şi St. Pettersburg ajunseseră la cote explozive, nefiind în măsură să facă faţă unui conflict deschis cu Anglia (a cărei deviză era ***„război sau congres”)*** care, sigur, s-ar fi transformat într-un

---

531 Vezi: Şerban Rădulescu-Zoner, Dunărea, Marea Neagră şi puterile centrale.
1878-1898, Cluj-Napoca, 1982, p.ll; Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, op.cit., p.394.

nou război european, Rusia a fost nevoită să accepte organizarea Congresului de la Berlin (era singura soluţie de evitare a unui deznodământ pe calea armelor).

În viziunea puterilor europene, Congresul urma să revizuiască drastic prevederile Tratatului (dictatului) de la San Ştefano, care marcau apogeul politicii ţariste de expansiune şi dominare în sud-estul Europei, să stopeze înaintarea rusă spre Constantinopol, Bosfor şi Dardanele, să oprească procesul de consolidare a puterii ruse în Peninsula Balcanică (prin crearea unei „Bulgarii mari", cât mai aproape de Constantinopol), să stabilească a noua configuraţie geopolitică în partea de sud-est a Europei ş.a.

Cererea guvernului român ca România să fie şi ea reprezentată la lucrările Congresului de la Berlin a fost respinsă; după stăruitoare intervenţii, în cele din urmă s-a admis ca primul ministru şi ministrul de externe român – să fie ***„auziţi dar nu ascultaţi"*** –, să expună punctul de vedere oficial al României în legătură cu problemele care o priveau (pe prim plan situându-se chestiunile teritoriale).

La 26 mai/7 iunie 1878, Consiliul de Miniştri – prin jurnalul său – a desemnat împuterniciţii României pentru Congresul de la Berlin, al căror mandat era de a reprezenta România ***„înaintea Congresului, spre apărarea drepturilor şi intereselor Naţiunii, în conformitate cu voturile Corpurilor legiuitoare***". Pentru această

grea misiune internaţională au fost desemnaţi Ion I. Brătianu (1821 – 1891) – proeminent om politic, prim-ministru între anii 1876 – 1888 – şi Mihail Kogălniceanu (1817 – 1891) – ***„cea mai mare minte în epoca de regenerare a poporului său”*** (cf. Nicolae Iorga); ***„una dintre acele naturi alese, ce cu greu încap câte două alături în un veac”*** (cf. A.D. Xenopol) –, ministrul Afacerilor Străine, doi dintre arhitecţii României modeme.

Încă înainte de sosirea împuterniciţilor români la Berlin, Rusia şi Germania au prezentat României două alternative: „sau de a refuza retrocedarea celor trei districte din Basarabia, sau de a consimţi la inevitabilul fapt, primind însă o mare compensaţie teritorială şi financiară. Bismarck – scria Titu Maiorescu în a sa „Istorie contemporană” – ne sfătuia să ne hotărâm pentru a doua alternativă. În acest caz, chiar Rusia scăpând de imputarea ingratitudinii şi răstălmăcirii convenţiei de la Livadia (Crimeia) din 4/16 aprilie 1877 cu „integritatea teritoriului”, ne-ar fi ajutat să obţinem o foarte largă despăgubire (se vorbea de atribuirea Dobrogei cu teritoriul de la sud-vest până la Vama-Rusciuk şi de 200 de milioane de franci). Principele Carol pare a fi înclinat spre această soluţie; şi Kogălniceanu ar fi preferat-o. Dar Ion Brătianu a stăruit cu toată puterea în sensul celălalt şi, astfel, memoriul cerea de la Congres ca nicio parte a teritoriului

actual al ţării să nu fie dezlipit de România”.[532]

Într-un context politic guvernat de filosofia echilibrului prin compensaţii, în ciuda repetatelor intervenţii şi presiuni venite din partea Rusiei şi Germaniei, Parlamentul României a adoptat, cu unanimitate de voturi, o poziţie principială, conformă deziderateloor noastre naţionale de moment şi de perspectivă: ***„Senatul şi Camera deputaţilor declară că sunt hotărâte a menţine integritatea teritoriului ţării şi a nu admite o înstrăinare din pământul ei, sub nicio denumire şi pentru nicio compensaţie teritorială sau dezdăunare”.***[533]

Poziţia României – cererile sale în legătură cu problemele care o priveau – a fost sintetizată şi înserată într-un „Memoriu” special, la redactarea căruia principala contribuţie şi-a adus-o Mihail Kogălniceanu.

La 12/24 iunie 1878, plenipotenţiarii români au înaintat Memoriul României lui Otto von Bismarck („cancelarul de fier”)[534]

preşedintele Congresului de la Berlin,

---

532 Dr.Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.98.

533 Ibidem.

534 Bismarck-Schönhausen, Otto Eduard-Leopold prinţ von (1815-1898) om politic, ministrul regelui Prusiei, Wilhelm I, unul dintre fondatorii unităţii germane; după cucerirea de la Danemarca a provinciilor Schleswig şi Holstein (1864), înfrângerea Austriei la Sadowa (1866) şi a Franţei (1870-1871), a fost cancelar al Imperiului german (1871-1890); a fost iniţiatorul „Alianţei celor trei împăraţi” (Germania, Austro-Ungaria şi Rusia), încheiată în 1873 (reînnoită în 1881 şi 1884).

formulând ***„speranţa că nu va fi luată o decizie în privinţa României înainte ca ei să fie ascultaţi”***,[535]

Semnatarii acestui important document românesc, arătau că în el ***„sunt rezumate punctele pe care România le solicita”***[536]

a fi adoptate de Europa.

Memoriul României conţinea 5 cereri:

„1. Nicio parte a teritoriului actual să nu fie desprinsă de România.

2. Pământul românesc să nu fie supus unui drept de trecere în profitul armatelor ruse.

3. Principatul, în virtutea titlurilor sale seculare, să reintre în posesia insulelor şi gurilor Dunării, inclusiv Insula Şerpilor;

4. Ea să primească, proporţional cu forţele militare pe care le-a trimis în luptă, o despăgubire, într-o formă apreciată ca mai folositoare.

5. Independenţa sa să primească consacrarea definitivă şi teritoriul său să fie declarat neutru”.[537]

Tot în ziua de 12/24 iunie 1878, în cadrul lucrărilor Congresului, au fost abordate o serie de chestiuni care vizau România.

---

535 *** Documente oficiale din corespondenţa diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878. Prezentate Corpurilor legiuitoare în sesiunea 1880-1881, Bucureşti, 1880, p.167.

536 Ibidem.

537 Ibidem. Vezi şi: *** România în războiul de independenţă. 1877-1878, Bucureşti, 1977, p.382.

Şeful delegaţiei britanice, lordul Beaconsfield (Disraeli) a declarat cu acest prilej că „a văzut cu cel mai mare regret stipulaţiile articolului XIX al Tratatului de la San Stefano relativ la Basarabia" ca fiind contrare Tratatului de pace de la Paris, din 1856[538]

A adăugat însă că întrucât ceilalţi semnatari ai Tratatului din 1856 n-au intervenit, el „n-ar putea consilia guvernul Reginei să întrebuinţeze forţa ca să menţină stipulaţiile Tratatului, dar protestează contra acestui schimb".[539]

În cuvântul său, **Alexandr Mihailovici Gorceakov** (1798 – 1883) – ministrul de externe (din 1856), Cancelar al Imperiului ţarist, şeful delegaţiei ruse la Congresul de la Berlin – a susţinut stipulaţiile Tratatului de la San Stefano referitoare la schimbul teritorial care îi fusese impus României, declarând (ca justificare) că în anul 1856 Basarabia a fost dată Moldovei, când Principatele erau separate. Speră – continua el – că lordul Beaconsfield ***„nu va persista în obiecţiile sale când Excelenţa Sa va recunoaşte că libertatea Dunării nu va avea nimic de suferit prin retrocedarea Basarabiei"***,[540]

Sesizând şubrezenia „argumentului" invocat de către şeful delegaţiei ruse, **Şuvalov** l-a

538 *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques. Affaires d'Orient. Congrès de Berlin, Paris, 1878, p.157.
539 Ibidem.
540 Ibidem, p.158.

completat, arătând că ***„problema Basarabiei”*** se reduce pentru Rusia la ***„o chestiune de onoare”*****!**

Luând din nou cuvântul, Gorceakov a insistat asupra „avantajelor pe care urma să le obţină România (Dobrogea, străvechi teritoriu românesc – n.n.), în schimbul teritoriului cedat[541]

nepomenind nimic despre faptul că în spatele acestor „avantaje” se aflau, în fapt, tot teritorii româneşti!

Intervenind în discuţii, Bismarck, preşedintele Congresului, a pus că în privinţa libertăţii navigaţiei pe Dunăre „e de acord cu reprezentanţii Angliei, dar că nu găseşte nicio legătură între libertatea Dunării şi retrocedarea Basarabiei”.

El a propus apoi, „să se amâne continuarea discuţiei până când reprezentanţii români nu vor fi audiaţi în şedinţa de lunea viitoare”.[542]

Pentru a fi ***„auziţi dar nu ascultaţi”*** împuterniciţii statului român, fusese stabilită ziua de 19 iunie / 1 iulie 1878, orele 14,30.

În dimineaţa zilei de 19 iunie / 1 iulie, Mihail Kogălniceanu a dat curs invitaţiei lui **Biilow,** cu care a avut „o lungă întrevedere”. În cursul ei, Bülow a căutat să-l convingă de necesitatea acceptării hotărârilor eventuale ale Congresului. Mai apoi, plenipotenţiarii români au fost primiţi de către lordul **Beaconsfield,** care s-a mărginit la a-i

541 Ibidem, p.159-160.
542 Ibidem, p.160.

asculta cu atenţie, apoi – potrivit istoricului **R.W. Seton-Watson** – i-a consolat pe români printr-o condamnare morală a ingratitudinii Rusiei (faţă de ajutorul militar român, care a salvat armatele ruse din Bulgaria de a fi aruncate în Dunăre de către Osman Paşa, apărătorul Plevnei), afirmând că***: „În politică ingratitudinea este adesea recompensa*** [răsplata] ***celor mai mari*** [bune] ***servicii”*****!**[543]

La momentul stabilit, plenipotenţiarii români au fost conduşi în sala de şedinţe a Congresului de către secretarul general Radowitz. Era pentru prima dată când România lua parte, ca stat independent, la areopagul european, rezervat până atunci doar marilor puteri.

Primul a luat cuvântul **Mihail Kogălniceanu** care, într-o elegantă formă de exprimare, clar şi fără echivoc a rezumat cererile României cuprinse în Memoriul din 12/24 iunie; a menţionat prevederile Convenţiei din 4/16 aprilie 1877, subliniind garanţiile guvernului rus privind integritatea teritorială a României; a cerut ca ţara noastră să nu fie supusă la un drept de trecere ***„cât timp va ţine ocupaţiunea trupelor ruse în Bulgaria*** *”*; a cerut ca *România „să reintre în posesiunea insulelor şi* ***a gurilor Dunării, inclusiv Insula Şerpilor****”;651* România să primească o despăgubire de război în proporţia

543 R.W.Seton-Watson, Histoire des Roumains. De l’époque roumaine à l’achèvement de l’unité, Paris, 1937, p.383. Vezi şi: Constantin Căzănişteanu, Mihail E. Ionescu, op.cit., p.294.

contingentului ei militar; să i se recunoască independenţa şi să i se acorde *„garanţia reală a neutralităţii sale* (...)”.[544]

Elocvenţa cu care a vorbit ministrul de externe român, l-a făcut pe Bismarck să exclame: ***„La Roumanie a ses hommes”*!**

A urmat o scurtă intervenţie a lui Ion C. Brătianu, care a declarat că „despuierea noastră de o porţiune din patrimoniul nostru nu ar fi numai o durere adâncă pentru naţiunea română ci ea ar dărâma în sânul ei orice încredere în tăria tractatelor şi în sfânta pază, atât a principiilor de dreptate absolută, cât şi a drepturilor scrise”.[545]

„Chiar dacă Europa toată ar hotărî să ni se ia Basarabia – continua primul ministru în cuvântul său –, noi vom protesta căci nimeni nu poate să dispună de o parte din pământul nostru”. Cele trei judeţe din sudul Basarabiei erau apărate de marele om politic ca „parte integrantă a spaţiului geografic naţional, ca patrimoniu inalienabil”,[546]

După cele „două intervenţii ale reprezentanţilor statului român, **Bismarck** a declarat oficial că forul internaţional de la Berlin ***„va examina conştiincios observaţiile***

544 *** Congresul din Berlin. Acte şi discursuri ale plenipotenţiarilor înălţimii sale Carol I, domnul României, Bucureşti, 1878, p.10. Vezi şi: *** Acte şi documente din corespondenţa diplomatică a lui Mihail Kogălniceanu relative la resboiul independenţei României. 1877-1878, Bucureşti, 1893. Vol.I, Partea I, p.203.

545 Ibidem, p.12.

546 Apud: “R.I.M.”, 10, 1991, p.3.

prezentate de delegaţia României”, Kogălniceanu şi Brătianu retrăgându-se.

Următoarea zi, 20 iunie/2 iulie, în dezbaterea Congresului au intrat articolele 12 şi 13 ale Tratatului de la San Stefano. Sarcina de a formula principiile juridice referitoare la Dunăre, care urmau a fi supuse aprobării Congresului, spre a servi la discutarea şi modificarea celor două articole, a revenit Austriei. Preşedintele – după cum arată Protocolul nr. Îl din 2 iulie 1878 – citi articolul 12, după care baronul **Haymerle** a prezentat următorul proiect de redactare a acestui articol: ***„Afin d'asurer, par une nouvelle garanţie, la liberte de navigation sur le Danube, toute partie de fleuve, à partir des Portes-de-Fer jusqu'aux embouchures dans la mer Noire, est déclarée neutre. Les îl es situées dans ce parcours et aux embouchures (les îl es des Serpents) ainsi que les bords de la rivière, sont compris dans cette neutralité”***.[547]

Două zile mai târziu, 22 iunie / 4 iulie 1878, Mihail Kogălniceanu scria la Bucureşti, arătând că plenipotenţiarilor români li s-a cerut să declare că se supun verdictului Congresului, dar că ei au refuzat, neluând ***„nici un angajament şi ţara are întreaga libertate de a se pronunţă”***. El informa şi asupra faptului că li s-a comunicat că

547 *** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării ..., op.cit., p.441. Vezi şi: Dimitrie S.Neniţescu, op.cit., p.79.

termenul ***„schimb sau compensaţie este cu grijă înlăturat din text”.***[548]

În cadrul discuţiilor care au avut loc în Congres în legătură cu România, plecându-se de la premisa că ***Europa singură are dreptul de a sancţiona independenţa”*** acestei ţări, preşedintele Congresului a întrebat delegaţii prezenţi în ce condiţii se va lua ***„această importantă decizie”***[549]

Întrebare la care **Waddington** – vădit înţeles cu Bismarck şi cu alţi participanţi la Congres – a propus ca independenţa României să fie supusă aceloraşi condiţii puse în cazul independenţei Serbiei[550] (drepturile politice şi civile să nu fie condiţionate de cultul religios). **Bismarck, Beaconsfield** şi **Corti** s-au asociat imediat propunerii făcute de reprezentantul Franţei. **Şuvalov,** intervenind, a cerut Congresului ca independenţa României să fie condiţionată (şi) de satisfacerea cererilor teritoriale ale Rusiei.

În final, **Bismarck** (a cărui idee machiavelică era ca între România şi Rusia să existe o problemă teritorială, care să silească România în viitor să se situeze de partea frontului german!...) declara că ***„înalta Adunare recunoaşte independenţa***

---

548 *** Documente oficiale din corespondenţa diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878... op.cit., p.176.

549 *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ... op.cit, p.166.

550 Ibidem.

României cu condiţia ca România să accepte în schimbul Basarabiei, Dobrogea"[551]

Aderând la cererea Rusiei, **Waddington** a conchis că totuşi ***„românii au fost puţin cam aspru trataţi"!***[552]

Waddington, Andrâssy şi **Corti** şi-au declarat acordul privind revenirea Dobrogei la ţara mamă[553]

fapt ce a făcut ca în cele din urmă **şuvalov** să accepte, propunând o linie de frontieră pornind de la Rasova în direcţia Silistra, punctul de graniţă în Marea Neagră să nu depăşească Mangalia, propunere acceptată de Congres.

Salisbury a cerut, iar plenipotenţiarii ruşi au fost de acord, ca Insula Şerpilor să rămână în componenţa teritorială a României.[554]

Alte chestiuni, de amănunt, au fost lăsate pe seama Comisiei de redactare a Tratatului.[555]

Pe timpul Congresului, aşa cum era normal, **Kogălniceanu** a avut convorbiri şi cu şeful delegaţiei Rusiei, **Gorceakov.** Argumentele reprezentantului român – de natură istorică, de drept internaţional şi chiar de natură etică – l-au lăsat pe acesta rece, el declarând cu cinism (legat

---

551 Apud "R.I.M." 3 (9), 1991, p.40.

552 *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ... op.cit., p.168.

553 Ibidem, p.168-169.

554 Vezi şi: *** Diplomaţia română în slujba independenţei, op.cit., p.224.

555 Ibidem, p. 170.

de „garanţiile” ruse din Convenţia ruso-română din 4/16 aprilie 1877): ***„Este adevărat scumpul meu ministru că v-am garantat la Livadia integritatea teritorială a ţării dumneavoastră, dar ar fi absurd desigur, ca această garanţie să fie opozabilă şi în ceea ce priveşte Rusia”! ...***[556]

Acelaşi machiavelic om politic, reconfirma aroganţa şi cinismul imperial rus, dispreţul faţă de forţa dreptului şi inflexibilitatea în diferendele teritoriale ruso-române, afirmând că ***„Oricare ar fi argumentele dumneavoastră, ele nu pot modifica prin nimic hotărârea noastră; ea este de neclintit”***[557]

Iată doar câteva din „elementele” care l-au determinat pe istoricul A.D. Xenopol să scrie (1880) că „(...) o alianţă cu ruşii în orice împrejurare, o încredere în cuvântul sau semnătura lor va fi totdeauna o nebunie scump plătită”.612

În ciuda justeţii şi principialităţii poziţiei

556 Studiul prof.dr. K.Schaefer, publicat în „Deutsche Revue”, nr.14, Berlin, 1896, p.33. Acelaşi Gorceakov, la fel de cinic, la 5 mai 1878, la St.Petersburg, îi spunea prinţului Ghica (care acuza nerespectarea clauzelor Convenţiei din 4/16 aprilie 1877, privitoare la respectarea integrităţii teritoriale a României): ‚Atunci când Rusia a încheiat convenţia în vederea unui război cu turcii, ea s-a obligat prin acest articol să apere pământul românesc împotriva turcilor. Prin urmare dispoziţiile art.II din Convenţie nu se referă deloc la Rusia, nici la relaţiile sale cu România”. (Apud Nicolae I.Arnăutu, op.cit., p.130). Vezi şi: N.Corivan,op.cit.,p. 168.

557 7 1 Apud Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, op.cit., p.309.

României, a dreptului istoric şi legitimităţii cererilor adresate Congresului de la Berlin, constrângerile şi presiunile externe repetate, pericolele reale care decurgeau din continuarea menţinerii stării de opoziţie faţă de cererile adresate de marile puteri ş.a., au silit România să cedeze şi să accepte hotărârile acestui for internaţional.

Dintre cele 64 de articole ale Tratatului de pace de la Berlin (1/13 iulie 1878), cele mai importante pentru destinele României au fost (rămân) articolele 43,45,46,53,56 şi 63.[558]

Art. XLIII recunoştea independenţa României; potrivit art. XLIV – care condiţiona această recunoaştere – „deosebirea condiţiilor religioase şi a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca motiv de excludere sau incapacitate în ceea ce priveşte bucurarea de drepturi civile şi politice”.[559]

Art, XLV: „La Principauté de Roumanie rétrocède. a S.M. VEmpereur de Russie la portion du territoire de la Bessarabie [judeţele Cahul, Ismail şi Boigrad[560]

---

558 Vezi şi: *** Documente privind istoria României. Războiul pentru
independenţă. Vol.IX, Bucureşti, 1955, p.370-385

559 * ** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ...op.cit., p.290-291. Independenţa României era recunoscută, dar României i sau pus două condiţii: acceptarea încorporării de către Rusia a sudului Basarabiei, respectiv acordarea cetăţeniei române şi celor ce nu erau creştini, adică evreilor. Vezi: Florin Constantiniu,op.cit.,p.245.

560 în ordine,10.664,3 km2,1.032,6 km2 ,respectiv 3.891,4km2.

] détachée de la Russie en suite du Traité de Paris de 1856 limitée a l'ouest par le thalweg du Pruth, au midi par le thalweg du bras de Kilia et l'embouchure de Stary-Stamboul"[561]

Art. XLVI: „Les îl es formant le delta du Danube ainsi que Pile des Serpents, le sandjak de Toulcha comprenant les districts (cazas) de Kilia, Soulina, Mahmoudié, Isaktcha, Toultcha, Babadagh, Hirsovo, Kustendjé, Medjidié son réunis à la Roumanie. La Principauté reçoit en outre le territoire situé au sud de la Dobroudja jusqu'à une ligne ayant son point de départ à l'est de Lilistrie et aboutissant à la mer Noire au sud de Mangalia.

Le tracé de frontière sera fixe sur les lieux par la Commission européenne instituéepour la délimitation de la Bulgarie"[562]

Art. LIII: „La Commission européenne du Danube, au sein de laguelle la Roumanie sera représentée est maintenue dans ses factions, et les exercera dorénavant jusqu'à Galatz, dans une complète indépendance de l'autorité territoriale. Tous les traités, arrangements, acte set décisions

---

561 *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ... op.cit., p.291. Vezi şi: *** Commission Européene du Danube... op.cit., p.426; *** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării.. .op.cit, p.456.Rusia obţinea din nou accesul la Dunăre!

562 *** Commission Européene du Danube ...op.cit., p.426. Vezi şi: Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării...op.cit., p.456; *** Documente privind istoria României. Războiul de independenţă, Vol.IX, op.cit., p.382-383.Kazalele - era plase sau districte turceşti conduse de kadii.

relatifs à ses droits, privilèges, prérogatives et obligations, sont confirmés" 67%

Art. LVI: „La Commission européenne du Danube's entendra avec qui de droit pour assurer du phare sur Pile des Serpents.

Art. LXIII: „Le Traité de Paris du 30 marş 1856 ainsi que le Traité de Londres du 13 marş 1871[563]

sont maintenus dans toutes celles de leurs dispositions qui ne son pas abrogées ou modifiées par les stipulations qui précèdent".[564]

Articolele citate, la care se adaugă şi alte prevederi din acest Tratat de pace, atestă fără dubii faptul că **Bismarck** şi „aliaţii" săi au transformat în realitate punctul de vedere al preşedintelui Congresului de la Berlin, potrivit căruia***. Macht gent von recht" (puterea are precădere în faţa dreptului")!***

---

563 Războiul franco-prusian (1870-1871) - încheiat cu înfrângerea Franţei - a readus în atenţia Europei problema regimului Dunării şi a gurilor sale. Rusia s-a folosit de noul context internaţional, pentru a încerca să lichideze consecinţele Tratatului din 1856, restricţiile impuse în ceea ce privea regimul de navigaţie în Marea Neagră. Conferinţa de la Londra (7 ianuarie - 14 martie 1871) - cu aceleaşi părţi contractante ca şi în 1856 (Paris) - a fost finalizată prin semnarea la 13 martie 1871 a Tratatului de la Londra, prin care: era anulată neutralitatea Mării Negre; flotele de război ale statelor riverane primeau libertatea de mişcare pe această mare; navigaţia pe Marea Neagră şi prin strâmtorile ei devenea liberă; ş.a..Rusia şi Austro-Ungaria puteau jubila, îşi atinseseră scopurile! Vezi pentru aceasta, Iulian Cârţână, Ilie Seftinc,op.cit., p.50 .

564 *** La Commission Européene du Danube .. .op.cit, p.427.

Neacceptând cele două „alternative” oferite de către Rusia şi Germania, prin poziţiile sale principale, în deplin acord cu sacrele sale drepturi istorice, România a făcut ca nu Rusia ci Europa să-i recunoască drepturile legitime asupra Dobrogei şi Insulei Şerpilor, lăsând intacte pentru generaţiile viitoare drepturile ţării asupra Basarabiei.

Lucid şi vizionar, Ion I.C. Brătianu (viitor prim-ministru), în studiul său „România şi chestia Orientului” sublinia faptul că România n-a voit să primească Dobrogea şi Insula Şerpilor de la Rusia, drept compensaţie, ci de la Congres, ca o restabilire a unei străvechi stăpâniri şi drept consacrare a unui interes european la gurile Dunării, în ceea ce priveşte Basarabia, a vrut să constate că ceda cu protestare numai înaintea forţei şi a hotărârilor Puterilor”.[565]

*

Principele Carol, într-o scrisoare (23 iulie 1878) către tatăl său (principele Anton de Hohenzollern) exprima un punct de vedere similar: „Teritoriile de dincolo de Dunăre nu ne sunt date ca şi compensaţie pentru Basarabia, le luăm pentru că Europa ni le-a dat din iniţiativa ei”[566]

---

565 Apud Dr.loan Munteanu, op.cit., p.75. Vezi şi: Ion I.C.Brătianu, Războiul neatârnării. 1877-1878. Universitatea Liberă. Conferinţe ţinute la Ateneul Român, Bucureşti, 1897, p.108-109.

566 Romulus Seişanu, op.cit., p. 183-184.

La 28 septembrie 1878, Senatul României a votat o Moţiune cu privire la Tratatul de pace de la Berlin, în care se arăta că a luat la cunoştinţă***... cu adâncă mâhnire***" de hotărârile puterilor europene care ***„prin voinţa lor unanimă au impus***

României dureroase sacrificii". Senatul autoriza, în final, guvernul român să se conformeze prevederilor Tratatului.[567]

A doua zi, 29 septembrie 1878, Camera Deputaţilor adopta o Moţiune referitoare la „grelele sacrificii la care ţara este îndatorată prin hotărârile Tratatului de la Berlin, Camera, însă, autoriza guvernul de a accepta hotărârile Congresului de la Berlin care în condiţiile istorice date a adoptat şi dreapta hotărâre de reunire cu ţara mamă a străvechiului teritoriu românesc dintre Dunăre şi Marea Neagră – Dobrogea, împreună cu Delta Dunării şi Insula Şerpilor".[568]

La 6/18 noiembrie 1878, în şedinţa Consiliului de Miniştri, a fost aprobată Comisia pentru instalarea administraţiei civile în teritoriile româneşti reunite cu ţara. Două zile mai târziu, comisia condusă de Nicolae Catargi, sosea la locul misiunii sale.

---

567 Ion C.Brătianu, Acte şi cuvântări, publicate de N.Georgescu-Tistu. Vol.IV (1 mai 1878 - 30 aprilie 1879), Bucureşti, p.362-363.

568 Ibidem, p.366. Vezi şi: Romulus Seişanu, op.cit., p.184;*** Memoriile regelui Carol I al României. Vol.IV, Ediţie îngrijită de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, Bucureşti, 1994, p.79-80.

La 14/26 noiembrie 1878 – în chiar ziua revenirii oficiale a Dobrogei între graniţele istorice fireşti[569]

— Erau făcute publice „Proclamaţia domnitorului către dobrogeni” şi „înaltul ordin de zi către armată”, al aceluiaşi Carol I.[570]

În „Proclamaţia domnitorului către dobrogeni”, Principele Carol I arăta că Dobrogea ***„revine şi va rămâne ţară românească”.***

Între 14 – 18 noiembrie 1878 Dobrogea a trăit momente istorice înălţătoare, instalarea administraţiei româneşti în această parte a pământului românesc transformându-se într-o adevărată sărbătoare cu caracter naţional.

La 23 noiembrie/5 decembrie 1878 autorităţile române au preluat oficial administraţia Dobrogei (impele ruse staţionate între Dunăre – Marea Neagră, ostile noii administraţii, rămânând pe loc după semnarea păcii de la Berlin; retragerea lor, începută la 6/18 februarie 1879, încheindu-se la sfârşitul lunii aprilie 1879, când flota rusă a părăsit Tulcea…).

Formalităţile oficiale de reunire a Insulei Şerpilor cu România au avut loc în ziua de 12 aprilie 1879, în fruntea delegaţiei române care a

---

569 Ziarul „Românul” (19 august 1878) numea Dobrogea drept România transdanubiană”\Ea avea 14.758 km2,respectiv (1880) 139.671 locuitori.

570 „Monitorul Oficial”, nr.236, 1878, p.7161-7162. Vezi şi (Voi.): ***1878-1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească...,op.cit., p.608-610.

oficiat acest act aflându-se ministrul de război, generalul Dabija.[571]

Restabilirea unităţii istorice a statului român – prin reunirea Dobrogei, Deltei Dunării şi Insulei Şerpilor cu ţara-mamă – a însemnat atât încheierea unei noi etape în construcţia de stat la români (a doua unire după cea din 1859, premergătoare celei din 1918), cât şi refacerea spaţiului de securitate românesc la Gurile Dunării (după inspirata expresie folosită de istoricul Gheorghe I. Brătianu) – ceea ce a avut serioase implicaţii asupra gândirii şi artei militare româneşti modeme[572]

Intervalul de timp asupra căruia ne-am oprit (1857 – 1878) – de după Congresul de pace de la Paris (1856) până la Congresul de pace de la Berlin (1878) –, a adus cu sine mutaţii spectaculoase, serioase modificări de forţe pe bătrânul continent, cu implicaţii la scară planetară.

Dintre evenimentele „cheie" ale acestei zbuciumate perioade, amintim: făurirea statului naţional român modem (1859); desăvârşirea statului italian (1870); unificarea Germaniei (constituirea celui de-al II-lea Reich – 1871); căderea Porţii otomane de la rangul de putere europeană la cel de putere regională, dispariţia ei

---

571 Vezi: George Popa -Lisseanu, AEYKFL.op.cit., p.416; Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.318;Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit.,p.494.

572 8 Vezi: Dr.loan Munteanu, op.cit., p. 131.

definitivă din „concertul” marilor puteri (1878); „problema orientală” cunoaşte punctul său final (1878); Imperiul austro-ungar intra într-un declin care se va încheia în cele din urmă cu dispariţia sa de pe harta politică a Europei (1918); victorioasa Rusie ţaristă în războiul din 1877 – 1878 pierdea la masa negocierilor, revenind la graniţele din 1812, cu influenţa ştirbită în bazinul Mării Negre şi arealul Peninsulei Balcanice; în afara Europei încep să se afirme cu pregnanţă S.U.A. Şi Japonia; ş.a.

Congresul de pace de la Berlin (o ultimă lovitură dată Tratatului de la Paris din anul 1856) şi documentele care i-au urmat, au demonstrat – ceea ce puterile europene s-au străduit zadarnic să ascundă, în timp ce preşedintele Congresului, Bismarck, nu s-a sfiit să-l lase să se înţeleagă – faptul că statele mici ale Europei depindeau de cele mari, de voinţă, interesele şi, cel mai adesea, de rivalităţile dintre acestea.

Până şi **W.N. Medlicott** – care a căutat să justifice, măcar parţial, politica marilor puteri europene pe timpul Congresului, motivând-o cu argumentul că în conjunctura europeană de atunci nu se puteau găsi alte soluţii…! – s-a văzut silit să recunoască că interesele statelor mici din sud-estul Europei au fost desconsiderate, că unele hotărâri ale Congresului au fost foarte fragile[573]

573 W.N.Medlicott, The Congress of Berlin and after. A diplomatic History of the Near Eastern Settlement 1878-1880, Londra, 1963, p.133-135.

conturând – am adăugat noi – focarele unor tensiuni şi ciocniri viitoare (prin crearea „problemei” bosniace, a cele macedonene ş.a.).

Congresul de pace de la Berlin îndepărtând pentru un timp spectrul războiului, a retrasat zonele de influenţă şi sferele de putere pentru următoarele aproape două decenii.

În ceea ce privea România, se poate spune că forumul de la Berlin i-a rezervat atât nedreptăţi şi insatisfacţii, cât şi unele împliniri şi satisfacţii.

O mare nedreptate făcută de către Congres României a constat în smulgerea din trupul ţării[574]

a celor trei judeţe din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail şi Bolgrad) şi cedarea acestora Rusiei ţariste (violatoarea Convenţiei din 4/16 aprilie 1877).

Singura dreptate – care s-a adăugat satisfacţiei recunoaşterii de către Congres a independenţei de stat – făcută României, în ciuda opoziţiei Rusiei, a constat în aprobarea reunirii cu ţara mamă a districtului Mangalia şi a Insulei Şerpilor.

Reunirea Dobrogei[575]

cu România[576]

---

574 Unul din cele 33 da rapturi teritoriale de care a avut parte poporul român - care a trăi „asediat’’(conform lui Simion Mehedinţi) - de la Burebista şi până în anul 1948.

575 „O adevărată sinteză de viaţă românescd”,cum o caracteriza Vasile Pârvan.

576 Mihai Eminescu, pe atunci redactor la cotidianul „Timpul”, în articolele publicate, demonstra apartenenţa Dobrogei la România, subliniind că în fapt nu era vorba de o „anexare” -

act just, de reparaţie istorică faţă de poporul român, a marcat nu numai eliberarea primei provincii istorice româneşti de sub ocupaţia străină, obţinerea ieşirii la Marea Neagră, ci şi crearea unei fericite „punţi” (trepte) între 1859 şi 1918, un nou şi important pas pe drumul făuririi statului naţional unitar român.

Nevoită să suporte racilele noii „ordinii” politice instituite pe bătrânul continent, ca ţară europeană şi pe deasupra implicată activ în evenimentele în derulare, România n-a putut evita totuşi postura de victimă a politicii de compensaţii practicată de marile puteri ale timpului.

Punând la temelia tuturor demersurilor sale interesul naţional, ea a refuzat cu demnitate condiţia de „ţară a compensaţiilor”, context în care, prin tenacitate, unitate şi rafinament, diplomaţia românească a reuşit, in extremis, să evite soluţia compromiţătoare a „schimbului teritorial” prestabilită la San Stefano.

Reacţiilor emoţionale de moment – făcute publice în presă sau de la tribuna Parlamentului român – i-au urmat, în chip firesc, analizele lucide şi pertinente, care au permis găsirea celor mai bune soluţii pentru viitorul României, slujirea acestora în plan internaţional cu profesionalism, cu demnitate, cu dragoste profundă faţă de ţară şi viitorul ei.

---

termen uzitat în presa vremii în locul celui real de reintegrare (reunire) - ci era o „unire a Dobrogei cu România”. Vezi: „Timpul”, An III, Nr.182, 19 august 1878, p.1-2.

Cei 21 de ani de istorie românească, la care am făcut referire, au fost denşi, încununaţi de două mari izbânzi naţionale: făurirea statului naţional român modem, respectiv câştigarea independenţei de stat şi intrarea cu drepturi depline în concertul european.

„Cm sânge şi cu lacrimi ne-am plătit fiecare clipă de bucurie – scria Alexandru Vlahuţă –, rari scăpări, o, aşa de rari, în noaptea durerilor noastre! Şi lucrul acesta nici un român n-ar trebui să-l uite”!...

4. Insula Şerpilor între graniţele fireşti (1879 – 1947)

Sulina a fost părăsită de către turci la 28 februarie 1878, în locul acestora instituindu-se administraţia rusă.

La 14/26 noiembrie 1878 a avut loc ceremonia trecerii armatei române în Dobrogea, în prezenţa lui Carol I (de la 9/21 septembrie Alteţă Regală), act ce marca, oficial, reunirea Dobrogei cu ţara-mamă.

La 18 noiembrie 1878, la Bucureşti, s-a publicat „Regulamentul pentru împărţirea şi organizarea administrativă a Dobrogei”, prin care fostul sângeac otoman[577]

era împărţit în 3 judeţe – Tulcea, Constanţa şi

577 Potrivit împărţirii administrativ-teritoriale otomane din anul 1864, Dobrogea forma o unitate aparte - Sangeacul Tulcei, în cadrul Vilaetului Dunării (Tuna Vilayeti).Sangeacul era împărţit în 8 cazale, între care şi Sulina (Siinne), de care depindea şi Insula Şerpilor.

Silistra-Nouă.

Administraţia românească s-a instalat oficial la 23 noiembrie 1878.

Prefect al noului judeţ Tulcea a fost desemnat, prin decret regal, Gheorghe M. Ghica (fost prefect al Poliţiei Capitalei).

În conformitate cu noua organizare administrativ-teritorială, judeţul Tulcea[578] era constituit din următoarele ocoale (plăşi): Babadag, **Sulina (care avea inclusă în cadrul ei şi Insula Şerpilor),** Măcin şi Tulcea.

Fapt mai puţin cunoscut, pentru scurt timp (aprilie-mai 1879), ca administrator al plăşii Sulina (inclusiv al Insulei Şerpilor) a fost numit, prin decret regal, în subordinea prefectului judeţului, poetul Alexandru Macedonski.[579]

La 9/21 martie 1880, a fost promulgată „Legea pentru organizarea Dobrogei" – *„Constituţie a Dobrogei"*, cum a denumit-o Mihail Kogălniceanu –, care stabilea că teritoriul românesc dintre Dunăre şi Marea Neagră era organizat din punct de vedere administrativ în două judeţe: judeţul Tulcea – cu 4 plăşi (Babadag, Tulcea, Măcin şi Sulina) şi judeţul Constanţa – 5 plăşi (Constanţa, Hârşova, Medgidia, Mangalia şi Silistra Nouă). **Insula Şerpilor, potrivit acestei**

578 Cuprindea 7 aşezări de tip urban şi 56 de comune rurale.

579 Vezi şi : Iosif Culcer, Viorel Măgureanu, File din istoria Dobrogei, Tulcea,
1998,
p.155.

legi, făcea parte, în continuare, din judeţul Tulcea, plasa Sulina.

Integrarea definitivă a acestei vechi provincii româneşti în structurile organizatorice ale ţării mamă, a fost consfinţită juridic, cu titlu definitiv, la 8/20 iunie 1884, când prin art.l al Constituţiei revizuite se statua că ***„Regatul României cu judeţele sale din dreapta Dunării constituie un singur stat indivizibil”.***

Reunirea şi integrarea Dobrogei, a Insulei Şerpilor, în componenţa teritorială a României ultimului sfert de veac al secolului al XIX-lea a pus în evidenţă, odată-n plus, filiaţia lor intimă şi diacronia fenomenului naţional.

Constituind pentru România un important atu economic, politic şi geostrategic, Dobrogea a adus cu sine 15.623 kmp, o lungime a litoralului de 220 km, un spor demografic românesc semnificativ; ulterior acestora li s-au adăugat linia ferată Constanţa-Cemavodă, două şosele (Tulcea Constanţa, Tulcea-Isaccea), care asigurau legăturile terestre cu ţara, podul de la Cernavodă (4 km, cel mai lung din Europa acelor vremuri, inaugurat la 14/26 septembrie 1895) şi portul Constanţa (a cărei panglică a fost tăiată la 27 septembrie/10 octombrie 1909).[580]

După 1878, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, paza militară a Insulei Şerpilor a revenit

---

580 La construirea ultimelor două obiective contribuţia lui Anghel Saligny a fost şi rămâne una emblematică.

Campaniei a 2-a Sulina.[581]

O serie de manevre navale şi deplasări ale navelor româneşti din acea perioadă, prin modul de concepere şi aria de desfăşurare, au pus în lumină, dintr-un unghi particular, apartenenţa teritorială şi juridică a insulei la România.

În campania de instrucţie dintre 11 mai-18 iunie 1887, legendarul bric „Mircea" a efectuat exerciţii cu velele, între punctele Sulina-Insula Şerpilor – Constanţa-V ama.[582]

La 18 mai 1888 Bricuv Mircea" a navigat din nou în zona Insulei Şerpilor.[583]

Între 15 mai-15 iulie 1894, legendarul bric „Mircea" – având la bord un echipaj format din 6 ofiţeri şi 75 de militari, sub comanda mr. Eustaţiu – a navigat în zona Insulei Şerpilor de două ori.

În luna iulie, torpiloarele „Năluca" şi „Zborul" (aflate sub comanda cpt. Spiropol) – aparţinând de apărarea mobilă –, au ieşit în mare pe braţul Sulina, în cursul marşului ajungând până la Insula Şerpilor.

În septembrie 1894, în rada portului Sulina s-au adunat crucişătorul „Elisabeta", bricul „Mircea", canonierele „Bistriţa", „Gri viţa" şi „Alexandru cel Bun", torpiloarele „Năluca" şi

581 *** Documente privind istoria militară a poporului român. Iulie 1891 - decembrie 1894, op.cit., p.458.

582 Valentin Ciorbea, p.38.

583 Ibidem, p.43.în iunie 1902 - conform „Istoricului bricului"Mircea" - în cadrul unei ieşiri pe mare de 78 de ore, el a parcurs traseul Constanţa-Sf.Gheorghe-Insula Şerpilor- Stari S tambul-Sulina-S f. Gheorghe-Constanţa. - vezi : Ibidem, p.114.

„Zborul”, precum şi vaporaşul „Prutul”; în cadrul programului de manevre navale, desfăşurate sub comanda generalului Murgescu, navele din „Diviziunea de mare” au navigat până în apropierea insulei.

La 10 iulie 1896, G. Wiet, consulul francez la Galaţi, raporta superiorului său, Hanotaux, ministrul de externe al Franţei, că „La douăzeci şi opt iunie trecut, orele patru dimineaţa, nave ale Diviziei de mare („Elisabeta”, „Mircea”, „Năluca” şi „Zmeul” – n.n.) au plecat din Galaţi pentru a executa manevre navale în Marea Neagră. Prima serie a campaniei de evoluţii şi exerciţii pe mare cuprindea recunoaşterea coastelor europene ale acestei mări, precum şi vizitarea Insulei Şerpilor şi a porturilor Sulina, Mangalia, Odesa şi litoralul”.100

Decenii la rând, fără a fi confruntată cu situaţii sau momente deosebite, viaţa insulei a decurs normal, instalaţiile sale tehnice făcându-şi datoria faţă de vasele care brăzdau apele vestice ale Mării Negre.

După războiul de independenţă, la jumătatea celor şapte decenii cât insula a aparţinut statului român – Marele Dicţionar Enciclopedic rus (St. Petersburg, 1894), confirmând faptul că ea aparţinea României[584]

— La orizont începuse să se profileze încet dar sigur un nou război între statele europene.

584 *** Documente privind istoria militară a poporului român. Ianuarie 1895 - decembrie 1896, Bucureşti, 1980, p.482.

Lupta pentru reîmpărţirea sferelor de influenţă, intrată în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea într-o fază acută, va duce la apariţia pe pământul bătrânei Europe a doua blocuri militare opuse: Tripla Alianţă (Puterile Centrale, 1882) – cuprinzând Germania, Austro-Ungaria şi Italia, respectiv Antanta (definitivată în cursul anului 1907) – cuprinzând Anglia, Franţa şi Rusia (iar mai apoi Italia, S.U.A. Şi România).

La începutul secolului XX, războiul era iminent, context în care atentatul de la Sarajevo (15/28 iunie 1914) n-a reprezentat decât pretextul aşteptat, scânteia care a dat foc Europei.

Odată cu declanşarea războiului, poziţiile Rusiei ţariste s-au radicalizat, factorii politici de la St. Petersburg declarând răspicat că „dobândirea strâmtorilor constituia un interes vital pentru imperiu, care primează pe lângă celelalte avantaje teritoriale (...). Constantinopolul trebuie să fie un oraş rusesc (...). Marea Neagră trebuie să devină un lac rusesc, Moscova, Petersburgul oraşul lui Petru şi oraşul lui Constantin, sunt cele trei capitale sfinte ale imperiului rus”.[585]

Între anii 1914 – 1916 – cu toate că România era legată printr-un tratat secret de Germania şi Austro-Ungaria[586]

---

585 Vezi : *** România în relaţiile internaţionale. 1699-1939, op.cit., p.384-387.

586 Tratatul a fost cunoscut - până în 1914 - doar de rege, prim-ministru şi ministrul de externe! Aducerea lui la cunoştinţa opiniei publice din România a declanşat un adevărat

— La Consiliul de Coroană de la Sinaia, din 3 august 1914, România a adoptat hotărârea de a păstra o neutralitate armată.

Supusă unor insistente şi puternice presiuni din partea ambelor tabere, într-o perioadă şi conjunctură când în joc era însăşi viitorul ţării, după o dreaptă cumpănire, guvernul a hotărât ca România să se alăture Antantei, care promitea satisfacerea dezideratelor sale teritorialnaţionale. La 4/17 august 1916, avea loc semnarea Tratatului de alianţă şi a Convenţiei militare dintre România, pe de o parte, şi Rusia, Franţa, Anglia şi Italia, pe de altă parte.

Primul război mondial este astăzi un eveniment bine cunoscut atât specialiştilor cât şi publicului larg, beneficiind de o literatură bogată şi diversă, motiv pentru care nu vom stărui asupra acestuia decât tangenţial, atunci când evoluţia conflictului militar a avut, direct sau indirect, legătură cu Insula Şerpilor şi instalaţiile sale tehnice.

Evenimente deosebite în bazinul vestic al Mării Negre – care în faza iniţială a războiului nu

---

scandal. „JEra un tratat secret, încheiat fără participarea reprezentanţilor legali ai ţării, fără ştirea şi consimţământul ei. Alianţa cu Austro-Ungaria era o alianţă făcută de nevoie, antipatică poporului; ea nu a străbătut niciodată mai jos de straturile subţiri ale „oficialităţii”. Masele populare o ignorau, conştiinţa naţională luminată o respingea”. (Constantin Kiriţescu, Istoria războiului pentru întregirea României. 1914-1919. Vol.I., Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p.74).

a fost inclusă ca un posibil teatru de acţiuni navale de anvergură[587]

— Cu influenţe majore asupra insulei, nu sunt de consemnat; amintim totuşi că în cadrul operaţiunilor navale desfăşurate în lunile septembrie-octombrie 1916, submarinele germane UB42 şi Uu care au acţionat în arealul Mării Negre, s-au mărginit la a supraveghea cu atenţie ruta navală Constanţa – Insula Şerpilor – Odesa-Sevastopol.

În perioada spetembrie – decembrie 1916, trupele bulgarogermano-turce au reuşit să înfrângă rezistenţa trupelor ruso-româno-sârbe din Dobrogea, pe care o cuceresc. După ocuparea Constanţei, la 9 octombrie 1916, de către trupele bulgaro-germane (oraşul şi populaţia acestuia având parte apoi de un adevărat coşmar!), la 2 noiembrie 1916 el a fost bombardat de către flota rusă din Marea Neagră.

În planul de campanie al Puterilor Centrale pentru anul 1917, între obiectivele urmărite sau numărat: ocuparea întregului teritoriu al

României; deschiderea drumului spre Ucraina şi porturile ruse de la Marea Neagră; ş.a. Atingerea acestui din urmă obiectiv a atras în vâltoarea evenimentelor, pentru scurt timp, şi Insula Şerpilor.

Pentru a preîntâmpina posibilitatea ca forţele

---

587 Vezi: Valentin Ciorbea, Cu privire Ia confruntările navale din Marea Neagră în anii primului război mondial, în (voi.): *** România şi primul război mondial, Focşani, 1998, p.83.

militare ruse să preia iniţiativa în bazinul vest-pontic şi profitând şi de timpul favorabil (lună plină), Comandamentul flotei germano-turce a ordonat crucişătorului „Breslau” (4.4501; 27 Nd; 12 tunuri de 105 mm; 373 de marinari la bord) să lanseze mine în faţa gurilor Dunării şi să distrugă staţia radiotelegrafică de pe Insula Şerpilor.[588]

În noaptea de 23/24 iunie 1917, în zona cuprinsă între braţul Sulina – gura de vărsare Ociakoff a braţului Chilia, au fost plantate (ancorate) 70 de mine. În continuarea acţiunii, comandantul crucişătorului „Breslau”, căpitanul de corvetă von Knorr, a decis să întreprindă un atac prin surprindere asupra Insulei Şerpilor, scopurile urmărite fiind scoaterea din funcţiune a instalaţiilor tehnice de navigaţie şi militare de pe insulă, sechestrarea mijloacelor de semnalizare şi a codurilor de cifrare, capturarea de prizonieri de la care să poată obţine informaţii cu caracter militar ş.a.

La orele 03,00 s-a lansat la apă o ambarcaţiune pusă sub comanda locotenentului de vas von Keller; după debarcarea desantului german pe insulă, au fost luaţi 11 prizonieri (majoritatea militarilor staţionaţi aici anterior, evacuaseră deja insula), capturate 11 puşti şi o mitralieră, alte 2 tunuri de 77 mm fiind distruse cu

588 Vezi : Marian Sârbu, Marina română în primul război mondial. 1914-1918,
Editura Academiei Navale “Mircea cel Bătrân”- Constanţa, 2002, p.92-93.

ajutorul unor cartuşe explozive; nu au fost capturate coduri de cifrare sau aparatură militară.

În momentul lansării la apă a ambarcaţiunii de pe crucişător, staţia radio de pe insulă a schimbat un semnal cu o altă staţie radio care, la rândul ei, a contactat submarinul „Nerp” (părăsise zona insulei la 23 iunie, îndreptându-se spre Bosfor), semnalizare ce a fost sesizată şi de către specialiştii germani de pe crucişător.

La orele 04,55 gruparea germană comandată de lt, von Keller a revenit la bază, operaţiunea împotriva insulei încheindu-se prin lansarea la apă a încă 10 mine.[589]

În circumstanţele arătate, comandantul crucişătorului, von Knorr a decis bombardarea Insulei Şerpilor cu ajutorul artileriei de la bordul crucişătorului, bombardament care a provocat grave distrugeri clădirii

589 în timpul primului război mondial un torpilor rus a fost distrus de mine germane în apropierea coastelor nordice ale insulei. în anul 1931, încă mai puteau fi observate resturi ale acestuia. (S-ar putea să fie vorba de contratorpilorul rus „St.Sazaremy” - 650 t - care, conform unui comunicat oficial al guvernului rus din 7 iulie, a sărit în aer din cauza unei mine lansate anterior de crucişătorul „Breslau”, (n.n.) Vezi: Călinescu R.I., op.cit., p.50; Gen.C.Găvănescu, I.Monolescu, Războiul cel Mare, Vol.I, Bucureşti, 1924, p.275.

OPERAȚIUNEA DE ANCORARE A TORPILELOR (MINELOR) DECĂTRE CRUCIȘĂTORUL BRESLAU ÎN 24 ŞI 25 IUNIE 1917
Akkerman
Oceacov
INSULA SERPILOR
Kilia
Brațul Kilia
Brațul Sulina
Sulina
Brațul Sf. Gheorghe
Debarcarea unui desant pe Insula Şerpilor
Angajament cu flota rusă
CRONOLOGIE
23 IUN 18.45 Breslau iese în mare
24 IUN 13.45 Întâlnire cu 2 hidroavioane travers Varna
24 IUN 22.03 - 25 IUN 01.58 Lansează 70 de mine marine
25 IUN 03.00 - 04.35 Atacul Insulei Şerpilor (capturează detaşamentul de pază şi distruge cu artileria staţia RT şi farul)
25 IUN 04.35 Lansează 10 mine marine
25 IUN 16.13-17.15 Angajament naval cu flota rusă
25 IUN 18.45 Intrare în Bosfor
17 IUL Distrugătorul Locotenent Sazaremy (650 to) se scufundă pe o mină din baraj
(După Dr. Marian Sârbu)

farului şi instalaţiilor de pe insulă.

Contactele radio dintre cele două staţii, alarmarea submarinului „Nerp”, pericolele potenţiale cu care putea fi confruntat crucişătorul, l-au determinat pe comandantul acestuia să ordone drum de întoarcere.[590]

590 Pentru aceste aspecte vezi: Lt.cdor.drd. Sârbu Marian, Lect.univ.drd. Petru Maria, Incursiunea crucişătorului „Breslau” împotriva Insulei Şerpilor - iunie 1917, în

(vol.): A XXVIII-a sesiune de comunicări cu participare internaţională organizată cu ocazia sărbătoririi a 50 de ani de înfiinţarea Academiei Tehnice Militare, Bucureşti, 1991, p.89-91. Pentru fotografia insulei şi a farului după bombardamentele crucişătorului „Breslau”, vezi: ***Comisia Europeană a Dunării

Bilanţul acţiunilor crucişătorului „Breslau” împotriva Insulei Şerpilor s-a soldat cu distrugerea clădirii farului şi a instalaţiilor acesteia, distrugerea staţiei radiotelegrafice, luarea unui număr de prizonieri[591]

minarea traseelor maritime ce puteau asigura legăturile între Insula Şerpilor şi Sevastopol ş.a.

Provocând popoarelor lumii grave pierderi umane şi materiale, o enormă suferinţă psihică şi fizică, prima mare conflagraţie mondială s-a încheiat eu victoria Antantei, odată cu încetarea operaţiunilor militare de către Germania şi semnarea de către această putere, la 29 octombrie /11 noiembrie 1918, a armistiţiului din pădurea de la Compiègne.

Între 18 ianuarie 1919 – 21 iunie 1920, la Paris a avut loc Conferinţa de pace[592]

la ea luând parte 10.000 de delegaţi şi experţi, reprezentând 27 de ţări.

Toate problemele importante ale Conferinţei deschise la palatul Versailles, intrau în competenţele „Consiliului celor patru”

(1856-1949)... op.cit.,
p.28.

591 în lucrarea: *** Operaţiunile pe apă de pe toate teatrele de operaţiuni navale din 1914-1918, Bucureşti, 1924, p.89, se face sublinierea că alături de bombardarea farului şi a staţiunii, au fost luaţi ca prizonieri militarii postului rus (temporar) de pază.

592 Vezi: Constantin Botoran, Ion Calafeteanu, Eliza Campus, Viorica Moisiuc, România şi Conferinţa de pace de la Paris (1918-1920). Triumful principiului naţionalităţilor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983.

(preşedintele S.U.A., plus prim-miniştrii Franţei, Marii Britanii şi Italiei).

Ion Rusu Abrudeanu, caracterizând Conferinţa drept o „nouă Sfântă Alianţă”, nota că „cei 4” – asemenea celor 4 monarhii în 1815, la Viena – „aveau să hotărască soarta lumii spre folosul celor mari şi pe spinarea celor mici”.110

Într-adevăr, Wilson, Clemenceau, Lloyd George şi Orlando alcătuiau instanţa supremă, ei hotărând totul.

În afară de clasificarea în state mari – state mici, la sugestia lui David Lloyd George a mai apărut una, puteri cu interese generale – puteri cu interese limitate.

După eforturi stăruitoare depuse de membrii delegaţiei Române (Ion I.C. Brătianu, N. Mişu, Alexandru Vaida-Voievod, Victor Antonescu, C. Diamandy ş.a.), s-a reuşit ca România să fie acceptată la Conferinţa de pace în calitate de aliată (sub formula „statelor secundare aliate şi beligerante”).

La 1 februarie 1919 Ion I.C. Brătianu a prezentat Memoriul intitulat „România în faţa Conferinţei de pace”, în care au fost incluse toate cererile şi revendicările teritoriale a căror împlinire poporul român o aştepta.

Nu fără greutăţi, după îndelungi dezbateri şi negocieri, au fost semnate Tratatele de pace: la 28 iunie 1918 (Versailles), cu Germania; la 10 septembrie 1919 (Saint Germaine), cu Austria – consacra în plan juridic internaţional unirea

Bucovinei cu România; la 27 noiembrie 1919 (Neuilly surăeine), cu Bulgaria – confirma drepturile României asupra Dobrogei, frontiera româno-bulgară rămânând cea stabilită prin Tratatul de la Bucureşti, din 1913[593]

la 4 iunie 1920 (Trianon), cu Ungaria[594]

— Confirma în plan juridic internaţional actul de la 1 Decembrie 1918 (făurirea statului naţional unitar roman); la 10 august 1920 (Sèvres), cu Turcia.

Rusia sovietică (din 30 decembrie 1922 – U.R.S.S.) nu şi-a trimis – deliberat! – reprezentanţii la Conferinţa de pace sub pretextul că la Paris se punea la cale o mare „tâlhărie imperialistă"! în realitate, ea a dorit să-i rămână mâinile libere, să aibă astfel posibilitatea ca ulterior să-şi impună interesele – ieşirea la gurile Dunării, Basarabia, strâmtorile Mării Negre ş.a. – prin şantaj, ameninţarea cu forţa sau folosirea forţei.

Acesta a fost cadrul politico-diplomatic extern în care, la 28 octombrie 1920, a avut loc semnarea Tratatului de pace de la Paris, întrucât nu s-a ajuns la încheierea unui tratat între România şi Rusia Sovietică, s-a ajuns la tratatul mai sus

---

593 Cadrilaterul era parte a României, litoralul românesc spre sud ajungând până la Ecrene, incluzând Balcicul şi Caliacra.

594 *** traité de Trianon 4 juin 1920. Frontière entre la Roumanie et la Hongrie. Proces-Verbal definitif de délimitation, Cluj 1925. Reprezentantul României în Comisia de delimitare a fost gen. C.S. Dumitrescu. Tratatul a fost ratificat de România prin Legea nr. 3702/30 august 1920.

amintit, el fiind semnat de către Marea Britanie, Franţa, Italia şi Japonia, pe de o parte, şi România, pe de altă parte, prin el recunoscându-se suveranitatea României asupra teritoriului dintre Prut, Nistru şi Marea Neagră:

„Art.l. Înaltele Părţi Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina şi Basarabia, şi acest vechi hotar".

„Art.9. Înaltele Părţi Contractante vor invita Rusia să adere la Tratatul de faţă, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. Ele îşi rezervă dreptul de a supune Arbitrajului Consiliului Societăţii Naţiunilor toate chestiunile ce ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui Tratat, fiind bine stabilit că fruntariile definite prin acest Tratat, precum şi suveranitatea României asupra teritoriilor pe care le cuprinde (inclusiv Insula Şerpilor – n.n.), nu vor putea fi puse în discuţie (...)".[595]

Partea sovietică avea un alt punct de vedere privitor la tratatele de pace, exprimat de Vladimir Ilici Lenin: „Când Rusia sovietică se va întări, praf şi pulbere se va alege de tratatele de la

595 loan Scurtu, Gheorghe- Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente, Bucureşti, 1982, p.36-37. Vezi şi : „Monitorul oficial", nr.100, din 8 august 1922.

Versailles”![596]

Conferinţa de pace de la Paris a recunoscut suveranitatea României şi asupra insulei Ada-Kaleh de pe Dunăre[597]

care apăra şi proteja oraşul port Orşova şi Porţile de Fier, o bijuterie a naturii, dispărută sub apele Dunării ca urmare a programului hidroenergetic legat de apele bătrânului fluviu.

Unirea Basarabiei (27 martie 1918), Bucovinei (15/28 noiembrie 1918) şi a Transilvaniei (1 Decembrie 1918) cu ţara mamă, realizarea României Mari în vechile hotare (295.049 kmp cu o lungime a frontierelor de 3.686,5 km – 454 km litoral maritim – şi peste 14.700.000 locuitori – în 1919), a fost – după o fericită formulare aparţinând lui **Emmanuel de Martonne,** mare geograf european, expert de profil al Conferinţei de pace de la Paris – „o ***mare victorie a geografiei asupra istoriei nedrepte”*****!**

Constituţia din anul 1923, stipula (Titlul I, art.l) că ***„Regatul României este un stat naţional unitar şi indivizibil”***, următorul articol (2) făcând precizarea că teritoriul său ***„este nealienabiri116***

Ca parte integrantă a Regatului României, Insula Şerpilor a cunoscut – în perioada dintre Marea Unire şi declanşarea celui de-al doilea

---

596 V.I.Lenin, Opere. Vol.41, Bucureşti, 1966, p.356.

597 Sherman David Spector, România la Conferinţa de Pace de la Paris, Iaşi, 1995, p.277-278.

război mondial – un curs firesc. Remarcăm totuşi că, datorită problemelor economice, sociale, politice, militare şi diplomatice cu care s-a confruntat ţara, Insula Şerpilor n-a beneficiat de o atenţie deosebită din partea guvernelor care s-au perindat la cârma ţării, ea intrând în atenţia opiniei publice româneşti îndeosebi cu prilejul unor evenimente speciale.

Un asemenea moment l-a constituit vizita din septembrie 1936 a I.P.S.S. Cosma, Episcopul Dunării de Jos, care, pe lângă cunoaşterea acestei palme de pământ românesc, a urmărit înălţarea – în premieră! – a unui schit (ortodox) şi a unei staţii de salvare.

Delegaţia Bisericii Ortodoxe Române – marcând prima vizită a unui sobor de preoţi români în insulă! – , în total 12 persoane, a fost transportată la insulă cu o navă a C.E.D. Transbordarea şi debarcarea înalţilor prelaţi, a membrilor delegaţiei, s-a făcut sub atenta îngrijire a lt, comandorului Aurelian Păunescu, comisar maritim şi căpitan al portului C.E.D. Sulina, „***care a ţinut să facă onorurile insulei, pentru primul ierarh bisericesc care pune [al piciorul pe pragul ei”.***

„Pe insulă – relata „Marea Noastră”, revista Ligii Navale Române – se va înălţa un paraclis, la care se va adăuga un schit călugăresc, care pe lângă proslăvirea celor cereşti se va îngriji şi cu alinarea navigatorilor, pescarilor, refugiaţilor – oricare ar fi ei – de furiile vremelnice ale mării”.

Schitul era preconizat să fie „înzestrat şi cu un spaţiu arhondaric, care va servi ca adăpost” pentru, năpăstuiţii furtunilor din Marea Neagră. Arhondaricul – sublinia revista şi un alt scop al acestuia – va servi şi de primire celor ce se vor duce la insulă ca să se îmbie de frumuseţile înconjurătoare ale mării”.

Postul de salvare preconizat pentru pescari ş.a., urma să fie dotat de către Salvamar cu două bărci şi o cală de lansare la apă, precum şi cu hrană şi apă potabilă, împrospătate permanent.

Întrucât cele două proiecte necesitau mulţi bani, s-a făcut apel la subscripţia publică: „Cerem de la fraţii noştri obolul în numele celor ce se vor bucura de această înfăptuire măreaţă”.

Cu prilejul vizitei I.P.S.S. Cosma, Episcopul Dunării de jos, acesta a binevoit să scrie în „Cartea de aur” a insulei, câteva rânduri: „Sâmbătă 5 septembrie 1936, cu voia lui Dumnezeu vizitat-am insula Şerpilor. Aici cu însoţitorii noştri semnaţi mai jos, am ţinut sfatul fericit în stabilirea locului în care să putem înălţa un paraclis, unde să fie slăvit Dumnezeul părinte, cu al cărui ajutor s-a înfăptuit darul neamului, unirea tuturor românilor unit în puternic mănunchi în anul mântuirii 1918. S-a ales partea de insulă de către Răsărit şi nu vom da ochilor noştri somn nici genelor noastre dormitare, până nu vom vedea înfăptuit dorul sufletului nostru. Mulţumiri şi arhiereşti binecuvântări Onor. Comisiei Europene a Dunării, care ne-a pus la

dispoziţie mijlocul de a vedea frumuseţile din tot drumul nostru şi putinţa de a hotărî în viitorul apropiat al paraclisului şi schitului care să fie podoabă creştină şi românească în frumoasa insulă”?17

Un alt moment deosebit pentru viitorul Insulei Şerpilor l-a reprezentat semnarea, la 18 august 1938, de către Marea Britanie, Franţa şi România a „Aranjamentului de la Sinaia”[598] (23 de articole) şi a unui Protocol final, explicativ. Cele două documente reprezentau punctul final al Conferinţei internaţionale de la Sinaia, convocată pentru a modifica regimul Dunării maritime.

Negocierile între cele trei state s-au purtat între 8 – 17 august 1938, lucrările încheindu-se cu „Aranjament”-ul citat, act prin care puterile europene au satisfăcut cea mai mare parte a cererilor formulate de către România, mare parte a atribuţiilor care până atunci reveniseră C.E.D., trecând în sarcina ţării noastre.

Art. 10. al „Aranjamentului de la Sinaia” prevedea următoarele „Comisia europeană a Dunării pune la dispoziţia guvernului român, în deplină libertate şi în conformitate cu interesele navigaţiei, toate bunurile sale mobile, imobile, aparate, nave, drage, instalaţii, ateliere, precum şi farurile din Insula Servilor, de la Sulina şi Sfântu

598 Vezi: *** Insula Şerpilor. Vizita I.P.S.S. Episcopul Dunării de Jos. Proiectul de înălţare a unui schit şi al unei staţii de salvare, în: “Marea Noastră”. Revista Ligii Navale Române, Nr.10, Octombrie 1936, Anul V, p.185.

Gheorghe”.[599]

Prevederile art. 10, revenirea competenţelor privind Dunărea maritimă înăuntrul suveranităţii ţării noastre, faptul că, în sfârşit, ni se făcea şi nouă dreptate în această privinţă, că după aproape un secol de dezbateri şi jocuri de culise, lucrurile reintrau în firescul lor, au fost primite de opinia publică din România cu satisfacţie.

La 5 ianuarie 1939, la Bucureşti, reprezentanţii guvernelor de la Berlin şi Roma au făcut cunoscut public adeziunea acestora la prevederile Aranjamentului de la Sinaia.

La 1 martie 1939, la Bucureşti, a fost semnat un Acord suplimentar, care consacra oficial atât intrarea Germaniei în C.E.D. ((îşi finaliza astfel eforturile de accedere în C.E.D.)) cât şi adeziunea Italiei la Aranjamentul din 18 august 1938.

Materializarea noului statut juridico-fluvial al României a avut ca punct culminant ceremonia desfăşurată la Sulina – 17 mai 1939 – când pavilionul C.E.D.-ului a fost coborât, în locul lui fiind înălţat pavilionul românesc. Cel puţin formal, era pentru întâia oară când România şi-a dobândit suveranitatea la Dunărea maritimă.

Efectele Conferinţei internaţionale de la Sinaia şi a documentelor semnate la finalul acestei reuniuni, nu şi-au găsit cuvenita împlinire decât ceva mai târziu, din cauza schimbărilor politice ce au avut loc în Europa centrală şi de sud-est

599 Paul Gogeanu, op.cit., p.245. Vezi şi: Iulian Cîrţînă, Ilie Seftiuc, op.cit., p.32.

(Acordul de München din 28 septembrie 1938 şi Arbitrajul de la Viena din 2 noiembrie 1938, ambele pecetluind soarta Cehoslovaciei).

În cursul anului 1939 Liga Navală Română, prin filialele sale din teritoriu, a continuat organizarea de excursii vizând cunoaşterea pământului românesc, cultivarea pasiunii pentru călătoriile pe apă.

Un exemplu în acest sens îl constituie activitatea Filialei Chişinău a L.N.R., condusă de gen. Cristache Popescu. Pentru membrii filialei, între 22 – 26 iunie 1939 a fost organizată o excursie – descrisă de revista „Marea Noastră”[600]

— Pe următorul traseu: Chişinău-Galaţi-Tulceasulina-Insula Serpilor – Sulina-Vâlcov-Chilia-Bolgrad-Chisinău.[601]

Perioada de după Conferinţa de pace de la Paris a fost caracterizată prin agravarea tendinţelor revanşarde şi revizioniste, accentuarea pretenţiilor teritoriale şi a rivalităţii cu privire la hegemonia în Europa şi Orientul Apropiat, toate împreună demonstrând şubrezenia tratelor de pace încheiate sub egida acestei conferinţe. Sfârşitul acestei perioade, (1938 – 1939) a marcat atât în istoria Europei cât şi în cea a României, ani de grea cumpănă, marile evenimente ale acestei perioade având consecinţe durabile, unele resimţindu-se până în zilele noastre.

---

600 Vezi:,Marea Noastră”, Anul IX, Nr. 2-3, Februarie - Martie 1940, p.63.

601 Marius Bejan, op.cit., p.43.

Destinul politic şi traiectoria externă a României acelei perioade au fost influenţate major de cele trei centre de putere care dominau bătrânul continent – U.R.S.S., Germania şi blocul Anglia-Franţa.

Anglia şi Franţa, în calitate de învingătoare în primul război mondial, erau considerate drept garantele statu-quo-ului interbelic. Ele au fost cele care, în vederea contractării expansiunii U.R.S.S.-ului şi Germaniei, au creat în centrul şi sud-estul Europei un sistem complex de alianţe, care au inclus România, Polonia, Iugoslavia, Turcia şi Grecia.

Treptat, anglo-francezii au adoptat o politică de „conciliere", de cedare în faţa presiunilor (cererilor) statelor revizioniste, momentul „cheie" – cu adevărat dramatic – constituindu-l „Acordul" (Pactul) de la München, din 29 septembrie 1938, când împreună cu Germania şi Italia au mutilat teritorial Cehoslovacia. Era o dovadă elocventă nu numai a slăbiciunilor care măcinau democraţiile occidentale, dar şi a incapacităţii acestora de a-şi asuma responsabilitatea unei confruntări directe cu o Germanie nepregătită încă pentru un război direct.

Pentru ţara noastră, care îşi întemeiase întreaga politică externă pe colaborarea cu Anglia şi Franţa, cu ţările membre ale Micii înţelegeri şi înţelegerii Balcanice, poziţiile externe adoptate de Anglia şi Franţa („cazul" München), au constituit o lovitură dureroasă. Mica înţelegere să destrămat,

odată cu aceasta îngustându-se substanţial posibilităţile ca ţara noastră să se folosească de sistemul de alianţe pe care îşi sprijinea securitatea şi integritatea teritorială.

Intuind dramele de care urma să aibă parte România, **Nicolae Iorga** (1872 – 1940), cu luciditatea cunoscătorului istoriei şi a învăţămintelor acesteia, avertiza (1938): *„Fereşte-te popor al meu, căci mari primejdii ţi se pregătesc”!*

În a doua parte a anului 1939, eşichierul politic european era clar departajat, numărând nu mai puţin de trei grupări de state: prima grupare – cuprindea Marea Britanie şi Franţa care, după eşecurile repetate din perioada 1936 – 1938, încercau să contracareze pericolele care planau asupra lor; a doua grupare – cuprindea Germania, U.R.S.S.-ul, Italia, Ungaria şi Bulgaria, state revizioniste şi revanşarde, care căutau modificarea radicală a statu-quo-ului fixat prin tratatele de pace din 1919 – 1920; a treia grupare – cuprindea ţările din estul şi sud-estul Europei, aflate sub „umbrela” Londrei şi Parisului; situate geografic departe de cele două state vest-europene, dar între Germania şi U.R.S.S., soarta României, Poloniei, ţărilor baltice, Iugoslaviei şi Greciei oscila între a fi înghiţite fie de nazism, fie de comunism.

Prin „Acordul de la München”, Anglia şi Franţa au dat „undă verde” celui de al doilea război mondial, care a şi fost declanşat la 1

septembrie 193.9722.

Dezmembrarea Cehoslovaciei şi transformarea Boemiei şi Moraviei în protectorat, ocuparea oraşului Memel de către Germania nazistă, urmată de invadarea şi anexarea Albaniei de către Italia fascistă, demonstrau eşecul lamentabil al politicii müncheneze, mutaţiile produse în raportul de forţe pe plan european.

În sud-estul Europei ţara de care erau interesate cel mai mult atât Germania nazistă, cât şi U.R.S.S.-ul, era România.

722 Declanşat vineri 1 septembrie 1939, orele 4,45 şi încheiat marţi 8 mai 1945, orele 23,01; România a participat la această conflagraţie între 22 iunie 1941 şi 12 mai 1945, fiind a patra putere a coaliţiei antihitleriste; pierderile armatei române au fost de 794.562 oameni (morţi, răniţi, bolnavi şi dispăruţi), din care: 624.740 pe frontul de Est şi 169.822 pe frontul de Vest (Vezi pentru detalii: Florin Constantiniu, op. cit., p.466).

Pe lângă o poziţie geostrategică de excepţie, România, putea deveni pentru Germania un furnizor de bază de petrol, grâne, alimente ş.a., acestea fiind atuu-uri majore pentru creşterea potenţialului de război german. Prin urmare, pentru realizarea acestor planuri strategice, tactica de subordonare economică, politică şi militară a României de către Germania nazistă s-a bazat – asemenea cazului altor ţări intrate în vizorul acesteia – pe presiuni economice şi

politice, încheierea unor documente bilaterale, pe o abilă propagandă în care au fost antrenate şi unele forţe politice interne (Garda de Fier ş.a.).

Tratativele pentru colaborarea economică germano-română pe termen lung, începute în toamna anului 1938 şi reluate cu vigoare în februarie 1939, s-au finalizat prin semnarea Tratatului economic româno-german din 23 martie 1939, o expresie a planului de vasalizare a unei ţări europene. Relevant pentru acest lucru, rămâne una dintre declaraţiile lui **Hitler: *„România ar trebui să facă bine să renunţe, pe cât posibil la ideea de a avea o industrie proprie. Ea ar trebui să dirijeze bogăţiile pământului spre piaţa germană”!***

Semnarea acestui document înrobitor, a marcat începutul intrării României în ordinea europeană dictată de Berlin.

U.R.S.S.-ul, tributar cerinţelor politicii inaugurate de Petru cel Mare, a urmărit cu tenacitate spargerea izolării în care intrase după primul război mondial, divizarea statelor vest europene până la conflict deschis, precum şi anexarea, atunci când conjunctura s-ar fi dovedit favorabilă, a teritoriilor care fuseseră sub stăpânirea vremelnică a Rusiei ţariste, între acestea numărându-se şi Basarabia.

La 21 august 1939, la Berlin, a fost semnat tratatul economic sovieto-german.

U.R.S.S.-ul a colaborat activ, inclusiv în plan militar, cu Germania nazistă – cele două mari

„proscrise” ale sistemului de la Versailles –, momentul culminant al acestei colaborări constituindu-l semnarea celebrului „Pact Ribbentrop-Molotov”, unul dintre cele mai importante documente internaţionale ale secolului XX, ale cărui urmări se resimt şi în secolul XXI.

La 20 august 1939, Iosif Vissarionovici (Djugaşvili) Stalin (18791953)[602] ***a răspuns afirmativ mesajului primit de la Adolf Hitler (18891946), prin care era anunţat oficialcă o delegaţie germană în frunte cu Joachim von Ribbentrop (1893 – 1946) va sosi la Moscova la 22 august şi*** că Ribbentrop era „investit cu toate împuternicirile extraordinare în vederea semnării pactului de neagresiune”.[603]

Delegaţia germană alcătuită din 30 de persoane a fost primită la aeroportul din Moscova (pavoazat cu drapele hitleriste) de Vladimir P. Potemkin, locţiitorul comisarului pentru Afaceri Străine. La orele 15,30 Ribbentrop era primit la Kremlin de Stalin, cu care a avut o scurtă întrevedere.

Deşi iniţial se obligaseră să respecte art. 10 al Pactului Societăţii Naţiunilor – care stipula că ***Membrii Societăţii se angajează să respecte şi să menţină contra tuturor agresiunilor***

602 Vezi: Michael Lynch, Stalin şi Hrusciov: U.R.S.S., 1924-1964, Bucureşti, 1994.

603 loan Talpeş, Diplomaţie şi apărare. Coordonate ale politicii externe româneşti. 1933-1939, Bucureşti, 1988,p.317.

exterioare integritatea teritorială şi independenţa politică prezentă a tuturor membrilor Societăţii” – U.R.S.S.-ul şi Germania nazistă (în 1939 nu mai era membră a acestei organizaţii) erau în poziţia de a semna un document bilateral al cărui obiect şi scop erau îndreptate împotriva independenţei şi integrităţii teritoriale a unor state terţe. Urmărind astfel de obiective – contrare normelor şi principiilor fundamentale ale dreptului internaţional –, el era lovit de nulitate ab initio.

Pactul de neagresiune dintre Germania şi Uniunea Sovietică – intrat în literatura de specialitate sub numele de ***„Pactul Ribbentrop Molotov”*** – a fost semnat de către cei doi miniştri de externe, Joachim von Ribbentrop şi Viaceslav Mihailovici Molotov (adevăratul său nume era Skriabin; 1890 – 1986)[604]

---

604 Om politic sovietic n.1890 la Kukarka-m.1986, Moscova. Decembrie 1930-Mai 1941 - preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S.; 1941-1942 şi 1946-1953 - locţiitor al Preşedintelui Consiliului Comisarilor Poporului şi prim-locţiitor între 1942- 1946 şi 1953-1957; mai 1939 - martie 1949 - Comisarul Poporului pentru Afacerile Externe ale U.R.S.S.; 1939-1949 şi 1953-1956 - ministru al Afacerilor externe; fidel al lui Stalin, a ajuns la conflict deschis cu Nikita Hruşciov (1957), fiind exclus din Prezidiul C.C. al P.C.U.S.; 1962 - exclus din partid, pensionat; restabilit în calitatea de membru de partid în anul 1984, cu doi ani înainte de deces. A făcut enorm de mult rău (teritorial, politic ş.a.) României, aflându-se inclusiv în spatele ocupării militare şi anexării Insulei Şerpilor printr-un protocol şi un proces verbal impuse forţat!

În prezenţa şi în biroul personal al lui Stalin[605]

În noaptea de 23/24 august orele 02,00, purtând însă pe el consemnată data de 23 august 1939.

„Pactul" germano-sovietic cuprindea două părţi (documente) esenţiale – ***Tratatul de neagresiune*** (pe 10 ani, cu prelungirea automată pentru încă 5 ani dacă nici una dintre părţi nu îl denunţa cu un an înaintea termenului de expirare) şi ***Protocolul adiţional secret*** (mult mai important)[606]

rezultatul convorbirilor strict confidenţiale privind delimitarea sferelor de interes ale celor două puteri în Europa de est, stabilirea unei noi ordini politico-teri tori ale între Marea Baltică şi Dunăre, cu efecte majore asupra situaţiei internaţionale, asupra României în special.

Protocolul adiţional secret conţinea următoarele 4 articole:

„I. În cazul unei transformări teritoriale şi politice a teritoriilor aparţinând statelor baltice (Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania), frontiera nordică a Lituaniei va reprezenta frontiera sferelor de interes, atât ale Germaniei, cât şi ale

---

605 în acelaşi birou, la 27 septembrie 1939, Ribbentrop mai semna cu omologul său şi Protocolul prin care se stabileau noile graniţe între cele două state dictatoriale.

606 Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.55. Vezi şi: Florin Constantiniu, între Hitler şi Stalin. România şi Pactul Ribbentrop-Molotov, Bucureşti, 1991, p.108-109 şi 110.

U.R.S.S.

În legătură cu aceasta, interesul Lituaniei faţă de teritoriul Vilno este recunoscut de ambele părţi.

2. În cazul unei transformări teritoriale şi politice a teritoriilor aparţinând statului polonez, sferele de interes, atât ale Germaniei, cât şi ale U.R.S.S. vor fi delimitate aproximativ pe linia fluviilor Narev, Vistula şi San.

Problema dacă interesele ambelor părţi fac ca menţinerea unui stat polonez independent să fie de dorit şi modul în care vor fi tratate frontierele acestui stat, poate fi determinată în mod definitiv numai în cursul evenimentelor politice ulterioare.

În orice caz, ambele guverne vor rezolva această problemă pe calea unei înţelegeri prieteneşti.

3. În privinţa Europei sud-estice, partea sovietică accentuează interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană îşi declară totalul desinteressement politic faţă de aceste teritorii.[607]

4. Acest Protocol va fi considerat de ambele

---

607 „3. Hinsichtlich des Südostens Europas wird von sowjetischer Seite das Interesse an Bessarabien betont. Von Jeuscher Seite wird das völlige politische Desinteressement an diesen Gebieten arklärt”. Apud Nicolae Titulescu, B, op.cit., p.106. Pentru traducerea acestui articol de către specialiştii străini, pentru micile diferenţe lingvistice, vezi: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.88 (n.123); Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.201; Florin Constantiniu, op.cit., p.110 (în loc de „teritorii”, traduce cu „regiuni”).

părţi ca strict secret”.129

Formularea ambiguă a art.3 din Protocolul secret – în care nu era nominalizată decât Basarabia[608]

pentru ca în finalul frazei să apară menţionate „aceste teritorii” (regiuni) –, lăsa să se înţeleagă dezinteresul politic al Germaniei faţă de întregul sud-est european. A fost o mişcare abilă, un act intenţionat, întrucât la 24 iunie 1940 Ribbentrop arăta că Hitler îl împuternicise să declare ***„dezinteresul german faţă de teritoriile Europei Sud-Estice – inclusiv până la Constantinopol şi strâmtori***era vorba de un dezinteres politic, în acelaşi text el arătând că a subliniat clar interesele economice ale Reichului în această parte a Europei).730[609]

Pactul Ribbentrop-Molotov a fost dezbătut şi aprobat de Sovietul Suprem al U.R.S.S. la 31 august 1939, iar de Reichstagul german la 1 septembrie 1939. Protocolul adiţional secret – al cărui text a fost destinat să rămână o mare taină a cabinetelor totalitare de la Moscova şi Berlin şi care a ajuns cunoscut lumii în urma unei hotărâri

---

608 Pentru a induce în eroare autorităţile române şi a ascunde adevăratele intenţii sovietice, la 17 septembrie 1939, deci la scurt timp, Molotov scria următoarele :”URSS va duce o politică de neutralitate în relaţiile dintre URSS şi România
Vezi : *** Probleme de politică externă a României. 1918-1940. Culegere de studii. Vol.II, Editura Militară, Bucureşti, 1977, p.402.

609 Florin Constantiniu, O istorie sinceră...op.cit,, p. 365-366.

a Congresului S.U.A![610]

— Nu a fost supus ratificării odată cu Tratatul de neagresiune, motivul nefiind greu de înţeles.

Conflictul germano-sovietic început la 22 iunie 1941 a făcut acest document secret să devină nul prin forţa lucrurilor, cum nule au devenit toate documentele bilaterale din perioada 1939 – 1941.

Intuiţia lucidă a marelui diplomat român **Nicolae Titulescu** – cel care în 1940 scria că *„**Intagibilitatea lor*** [frontierelor româneşti] ***este unica preocupare a vieţii mele”***[611]

— Privind evoluţia lucrurilor în Europa, s-a dovedit şi de această dată corectă.

Convins de necesitatea unui tratat româno-sovietic, Titulescu a semnat la 21 iulie 1936 la Montreux cu Maksim Maksimovici Litvinov (Vallah Max; 1876 – 1951) un Protocol în 4 puncte, care

---

610 Publicat în anul 1948, după copia găsită în arhivele germane - arhive ridicate de americani în timpul războiului, microfilmate, prelucrate şi publicate de către Departamentul de Stat al SUA în vol.:***”Relaţiile sovieto-naziste în 1939-1941”.Vezi şi:***Documents an german Foreign Policy 1918-1945.Series D.Vol.VII, London, 1956, doc.nr.226. “Tinerama”(Nr.43, 6-12 septembrie 1991, p.ll) a lansat o altă versiunexopia în posesia căreia au intrat americanii, le-a fost predată de generalul conte Karl von Lösch! Tiberiu Tudor (Istoria dramatică a teritoriilor româneşti ocupate.Tratatul cu Ucraina-1997, Bucureşti, 2000, p.149) scrie că existenţa Protocolului secret a fost mereu contestată de URSS, inclusiv de Gorbaciov, căruia cancelarul Kohl i-a trimis copia microfilmului păstrat în arhivele germane!

611 Nicolae Titulescu, op.cit., p.63.

urma să stea la baza unui viitor tratat bilateral de asistenţă mutuală, tratat care nu s-a mai semnat niciodată întrucât Carol al II-lea, nemulţumit de politica ilustrului diplomat, l-a înlăturat din guvern la 29 august 1936.

Nicolae Titulescu, cunoscând necesitatea încheierii unui astfel de tratat înainte ca Germania să pornească un atac împotriva U.R.S.S., sau ca cele două să se înţeleagă între ele, rostea următoarele cuvinte profetice*: „(…) acest tratat trebuie să fie făcut în timp util, altfel apropierea ruso-germană se va face împotriva noastră*”![612]

Fără a scoate un cuvânt despre Protocolul adiţional secret din 23 august 1939, în discursul pe care Molotov l-a rostit în faţa Sovietului Suprem, acesta a spus că „ziua de 23 august (…) trebuie considerată ca o dată de mare importanţă istorică. Pactul de neagresiune constituie un punct de cotitură în istoria Europei şi nu numai a Europei (…).735 Cu o uşoară notă de cinism, la 31 august 1939, el continua ideea, subliniind că „Potrivit Pactului sovieto-german (…), Uniunea Sovietică nu este obligată să lupte nici de partea Marii Britanii, nici de partea Germaniei. Uniunea Sovietică îşi urmează propria ei politică, care este determinată numai de interesele popoarelor U.R.S.S. Şi nu de altceva”[613]

Pentru Stalin – scrie istoricul Florin

612 Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.117.

613 Alexandr Werth, Un englez pe frontul de est, Bucureşti, 1970, p.55

Constantiniu –, perspectiva unui conflict generalizat în lumea capitalistă însemna împlinirea unui obiectiv de mult timp urmărit. El se afla în situaţia avantajoasă de a fi solicitat de ambele părţi aflate în confruntare. Spre deosebire de Marea Britanie şi Franţa, care nu ofereau, practic, nimic în schimbul participării la războiul împotriva Germaniei şi încă pentru a apăra ţări – ca Polonia sau România – considerate de Moscova ca duşmani, Germania se declara dispusă să facă însemnate concesii teritoriale U.R.S.S. ca ea să rămână în afara conflictului. **Pentru Stalin, alegerea se impunea de la sine „dând „lumină verde" planurilor de război ale lui Hitler, dictatorul sovietic deschidea calea celui de-al doilea război mondial**. În timp ce Germania, Italia, Marea Britanie şi Franţa aveau să-şi sleiască forţele, Armata Roşie urma să-şi întărească şi sporească puterea, pentru a interveni şi a dicta combatanţilor epuizaţi o **pax sovietică" P1**

Consecinţele Pactului Ribbentrop-Molotov asupra Europei[614]

au fost grave, complexe şi de durată: declanşarea celui de-al doilea război mondial prin atacarea, urmată la scurt timp de împărţirea între cei doi dictatori, a Poloniei; crearea unor avantaje politico-militare considerabile pentru U.R.S.S., care fără a se implica în război putea trage

614 Emilian Bold, Ilie Seftiuc, op.cit.(n.31).

maximum de foloase posibile; anexarea de către U.R.S.S. a statelor baltice, a Basarabiei, Bucovinei de Nord, Ţinutului Herţei şi a altor teritorii româneşti; trecerea la refacerea conducerii armatei sovietice[615]

împărţirea Europei şi Peninsulei Balcanice în noi „sfere de influenţă”; ş.a.

Germania nazistă, asigurându-se că U.R.S.S.-ul nu o va ataca, a declanşat al doilea război mondial, atacând Polonia, îndreptându-se apoi

740

spre vest.

U.R.S.S.-ul, la rândul său, profitând de conjunctura favorabilă, de prevederile Protocolului adiţional secret, a trecut la atacarea Poloniei, la 17 septembrie 1939 trupele sovietice intrând şi ocupând cu forţa partea răsăriteană a acestei ţări (40% din suprafaţa ei).

La începutul anului 1940, trupele germane au invadat Danemarca, Norvegia şi Luxemburg, ofensiva germană declanşată pe frontul occidental la 10 mai 1940 a dus, rapid, la zdrobirea Olandei şi a Belgiei, la 14 iunie 1940 era ocupat Parisul, opt zile după aceea Franţa capitulând.

La 30 noiembrie 1939 trupele sovietice care atacaseră Finlanda, au suferit grele înfrângeri, abia la 12 martie 1940 această ţară curajoasă

---

615 între 1937-1939, din ordinul lui Stalin au fost executaţi: mareşalul Tuhacevschi - ministrul apărării, 13 din cei 15 comandanţi de armate, 3 din 5 mareşali, 330 din 600 de generali, 80% din numărul coloneilor ş.a.

putând fi îngenuncheată (atacarea Finlandei a constituit motivul pentru care la 14 decembrie 1939 Consiliul Ligii Naţiunilor a adoptat Rezoluţia prin care URSS-ul a fost declarat „stat agresor" şi exclus din Liga Naţiunilor – organism internaţional care avea drept scop menţinerea păcii internaţionale, îngrădirea recurgerii la război, garantarea statu-quo-ului stabilit prin tratatele de la Versailles şi respectarea normelor dreptului internaţional).

La 3,5 şi 6 august 1940, din ordinul lui Stalin, armata sovietică a anexat Lituania, Letonia şi Estonia, comunicatul Moscovei, care falsifica grosolan lucrurile, făcea cunoscut lumii faptul că Sovietul Suprem a satisfăcut *„rugămintea Lituaniei, Letonei şi Estoniei de a intra în componenţa URSS"!*

În strategia anexionistă sovietică, Basarabia urma să fie înglobată U.R.S.S.-ului înainte de atacarea Finlandei, desfăşurarea evenimentelor impunând amânarea temporară a atingerii acestui proiect.

La câteva săptămâni după înfrângerea Finlandei, intenţiile sovieticilor de a anexa Basarabia au fost făcute publice pentru prima dată – după 1924! – , la 29 martie 1940 când, la sesiunea Sovietului Suprem, V.M. Molotov declara: „Printre ţările meridionale vecine este una cu care noi nu avem un pact de neagresiune, România. Aceasta explică existenţa unei chestiuni litigioase nerezolvate, aceea a Basarabiei, a cărei anexare

de către România (sic!) nu a fost niciodată recunoscută de Uniunea Sovietică, cu toate că aceasta n-a pus niciodată chestiunea înapoierii Basarabiei pe cale militară".

Discursul lui Molotov confirma faptul că nu numai gentleman's agreementul Litvinov-Titulescu, dar nici măcar obligaţiile care decurgeau din pactul Briand-Kellogg[616]

semnat la Paris la 27 august 1928 sau din Convenţia de la Londra din 24 mai 1933 (conţinând clauzele de bază ale Ligii Naţiunilor), nu aveau, în ansamblul lor, pentru U.R.S.S., sensul unui pact bilateral de neagresiune.

Aflat în audienţă la Molotov (care cumula funcţia de ministru de externe cu cea de premier al guvernului sovietic), ambasadorul român la Moscova, Gheorghe Davidescu l-a informat (3 aprilie 1940) în legătură cu dezamăgirea Bucureştiului faţă de discursul din 29 martie, l-a care acesta i-a declarat oficial „am ***spus ce trebuia să spun"!***

Pe 9 aprilie 1940, Molotov l-a convocat la Kremlin pe ambasadorul român, prilej cu care i-a remis un memoriu privind unele incidente de frontieră provocate de români (ulterior, verificându-se s-au dovedit a fi mincinoase, lucrurile stând exact invers!), avertizându-l că ***„incidentele depăşesc orice limită"*** şi că

---

616 Serghei Hacman, Aspecte diplomatice ale problemei Basarabiei şi Bucovinei în relaţiile internaţionale (1940), în: ,,APVLVM"(Alba Iulia), XXXIV, 1997, p.611.

„guvernul sovietic nu poate permite repetarea unor astfel de cazuri”.

Terenul pentru anexarea propriu-zisă a Basarabiei era pregătit de către U.R.S.S. pas cu pas, cu o minuţiozitate diabolică.

Eşuarea tratativelor anglo-franco-sovietice de la Moscova, Pactul Ribbentrop-Molotov ş.a. au schimbat radical poziţiile politico-militare ale României, constituind factorii decisivi ai izolării sale pe plan internaţional. Practic, după 23 august 1939, România s-a găsit singură în faţa U.R.S.S.-ului şi a Germaniei, prima vizând anexarea provinciilor sale estice, cea de-a doua, dacă se putea pe cale paşnică, restul!

„România – scria Grigore Gafencu – nu mai era înconjurată ca înainte de două imperii rivale care nu îi mai cereau decât neutralitatea, ci de doi parteneri care nu îi mai cereau nimic, decât să se supuie cu docilitate noii ordini pe care o vor stabili de comun acord”.143

În practica sovietico-germană a vremii, fiecare noua încălcare a statu-quo-ului politic şi teritorial, fiecare nouă agresiune, era precedată de o amplă pregătire politico-diplomatică ce viza atât dislocarea sistemelor de alianţă, cât şi izolarea victimei prin asigurarea aliaţilor acesteia; de fiecare dată, obiectul agresiunii era prezentat ca un ultim obiectiv, de atingerea acestuia depinzând însăşi soarta păcii europene…

Conflictul militar din vest, dintre Germania nazistă şi Anglia şi Franţa, mobilizând forţele

armate ale celor trei puteri, a lăsat estul continentului într-o situaţie care asigura U.R.S.S.-ului deplina libertate de acţiune. Acestei conjuncturi favorabile i se adăuga faptul că eventualele acţiuni germane împotriva U.R.S.S. erau blocate de existenţa Pactului Ribbentrop-Molotov.

Acesta a fost cadrul relaţiilor bilaterale şi contextul internaţional în care U.R.S.S.-ul s-a decis să treacă la transpunerea în practică a art.3 al Protocolului adiţional secret din 23 august 1939 (anexarea Basarabiei), pentru atingerea acestui obiectiv sovieticii fiind decişi să folosească toate mijloacele posibile.

La 23 iunie 1940, contele Friedrich Werner von Schulenburg, ambasadorul Germaniei la Moscova a fost invitat la Kremlin de către Molotov care – aşa cum arăta informarea ambasadorului către Berlin – i-a spus următoarele: Rezolvarea problemei basarabene nu mai suferă nicio amânare. Guvernul sovietic se mai străduieşte încă să realizeze o soluţionare paşnică a acestei probleme, însă este hotărât să folosească forţa în cazul în care guvernul român refuză o înţelegere paşnică. Cererea sovietică se extinde şi asupra Bucovinei, care are populaţie ucraineană (sic!)”. Pentru a-şi justifica poziţiile, Molotov a mai adăugat că „deşi a trecut mult timp de la declaraţia pe care a[m] făcut-o în Sovietul Suprem (29 martie 1940 – n.n.), România nu a făcut nimic pentru realizarea unei soluţionări paşnice a

problemei basarabene. În consecinţă, va trebui să facem ceva acum”.144.

Extinderea pretenţiilor sovietice şi asupra Bucovinei – ceea ce era mai mult decât prevedea „târgul” germano-sovietic din 1939 – a provocat la Berlin nedumerirea dar şi furia căpeteniilor naziste.

Nemulţumirea lui Hitler nu pleca de la faptul că Bucovina aparţinuse între 1775 – 1918 Austriei – a cărei „moştenire istorică” o[617]

„Preluase” (1938) cel de-al III-lea Reich în urma Anschluss[618]

— Ului, că aici trăia o minoritate germană, că avea o anumită importanţă strategică –, furia conducerii germane avea un cu totul alt motiv: în urma evenimentelor de pe frontul de vest, deşi victorioasă, armata germană se resimţea, neputând acţiona în est şi, lucrul cel mai important, Germania nu dorea ca România, o importantă furnizoare de petrol şi materii prime să devină teatru de război ***(„noi acordăm un interes deosebit faptului că România să nu devină un teatru de război”).***

Răspunsul iritat al Berlinului, consemna acordul Germaniei pentru anexarea Basarabiei, dar aprecia revendicarea Bucovinei ca pe „o noutate” faţă de art.3 al Protocolului adiţional

---

617 Grigore Gafencu, Préliminaires de la querre à Pest. De l’accord de Moscou (23 âout 1939) aux hostilités en Russie (22 Juin 1941), Fribourg, 1944, p.261-262.

618 Anshluss - alipire .

secret.

Stalin şi Molotov preocupaţi să nu deterioreze relaţiile sovieto-germane, dar nici să nu lase impresia unei slăbiciuni şi să renunţe complet la Bucovina, au considerat că diplomatic era să-şi reducă pretenţiile anexioniste doar la nordul Bucovinei.

În după amiaza zilei de 26 iunie 1940, Molotov l-a convocat pe Schulenburg la Kremlin, solicitându-i să comunice Berlinului următoarele: „Guvernul sovietic a hotărât să-şi limiteze cererile asupra părţii nordice a Bucovinei împreună cu oraşul Cernăuţi. La declaraţia mea – relatează ambasadorul german – că s-ar putea ajunge la o soluţionare paşnică mult mai uşor în cazul în care guvernul sovietic ar înapoia rezerva de aur a Băncii Naţionale a României, rezervă care a fost transferată pentru păstrare la Moscova, în cursul primului război mondial, Molotov a răspuns că această problemă nici nu se mai pune, deoarece România a exploatat un timp destul de îndelungat Basarabia(sic!) ”.[619]

Iată o „probă” de cinism monstruos, dublat de aberaţii dintre cele mai grosolane!

În fond, îndreptăţi să ceară despăgubiri materiale şi morale erau românii: pentru cele 12 războaie purtate de ruşi pe teritoriul lor; pentru cele 8 ocupări samavolnice ale Principatelor; pentru rapturile de teritorii româneşti şi ceea ce

619 Ibidem, p.63.

au făcut românilor din aceste teritorii; pentru reţinerea ilegală a tezaurului României ş.a.m.d.!

În seara zilei de **26 iunie 1940 (orele 22,00)** – după definitivarea tranzacţiei cu Reichul german şi după încheierea procesului de desfăşurare la graniţa cu România a unor forţe militare impresionante[620]

— Ambasadorul român la Moscova, Gheorghe Davidescu a fost convocat la Kremlin, prilej cu care **şeful diplomaţiei sovietice** i-a comunicat că l-a chemat *„într-o chestiune de importanţă principială pentru dezvoltarea relaţiilor sovieto-române”,* după care **a dat citire următoarei note cu caracter ultimativ:**

„În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei – Basarabia (sic!), călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucraineni, cu Republica Sovietică Ucraineană.

Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forţă a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o singură dată şi deschis în faţa întregii lumi. Acum când slăbiciunea militară a U.R.S.S. a trecut în domeniul trecutului, iar situaţia internaţională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a

---

620 32 div.inf., 2 div.inf.motorizată, 6 div.cavalerie, 11 brigăzi de tancuri, 3 brigăzi de desant aerian, 16 reg.de art., 14 reg.de corp şi 4 divizioane de artilerie (de peste 3 ori faţă de potenţialul militar românesc !....)

chestiunilor moştenite pentru a pune, în fine, bazele unei politici solide între ţări, U.R.S.S. consideră necesar şi oportun ca în interesul restabilirii adevărului (sic!) să păşească împreună cu România, la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei Uniunii Sovietice.

Guvernul sovietic consideră că chestiunea interesând Basarabia este legată în mod organic cu chestiunea transmiterii către U.R.S.S. a acelei părţi a Bucovinei a cărei populaţie este legată, în marea sa majoritate, cu Ucraina sovietică prin comunitatea sorţii istorice, cât şi prin comunitatea de limbă şi compoziţie naţională. Un astfel de act ar fi cu atât mai just cu cât transmiterea părţii de Nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar putea reprezenta, este drept, că numai într-o măsură neînsemnată un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi care a fost pricinuită U.R.S.S. Şi populaţiei Basarabiei prin dominaţia de 22 de ani a României în Basarabia (sic!).

Guvernul U.R.S.S. propune Guvernului Regal al României:

1). Să înapoieze cu orice preţ Uniunii Sovietice Basarabia;

2). Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei potrivit cu frontiera, potrivit cu harta alăturată.[621]

---

621 Molotov i-a înmânat lui Davidescu şi o hartă, pe care noile frontiere erau marcate cu o linie groasă, trasă cu creionul roşu, urma creionului acoperind o porţiune corespunzătoare unui teritoriu lat de 7 mile, astfel că unele localităţi nu se putea şti de

Guvernul sovietic îşi exprimă speranţa că guvernul român va primi propunerile de faţă ale U.R.S.S. Şi că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale paşnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. Şi România.

Guvernul sovietic aşteaptă răspunsul Guvernului Regal al României în decursul zilei de 27 iunie curent".149

Această notă ultimativă semnată de Molotov, expresie tipică a politicii de forţă şi dictat în relaţiile dintre ţări şi popoare, de cinism diplomatic şi falsitate istorică, prin care România era somată în mod ultimativ să renunţe la părţi din teritoriul naţional (Basarabia şi Bucovina de Nord), a întrunit condiţiile unei declaraţii de război autentice!

Gheorghe Davidescu a declarat că fără să prejudicieze cu nimic decizia Bucureştiului, considera de datoria sa ca ambasador al României să declare că ***„argumentele inserate în notă sunt cu totul lipsite de temei"***[622]

după care a expus poziţia şi argumentele României privind drepturile istorice legitime asupra Basarabiei şi Bucovinei, precum şi legitimitatea actelor de unire din 1918, sancţionate în plan juridic internaţional de Conferinţa de pace de la Paris.

V.M. Molotov a respins toate argumentele

---

partea cui cad.

622 Vezi: Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p. 138-139; Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.217-218.

părţii române ca necorespunzând ***„evoluţiei istorice, nici situaţiei de fapt”,*** a contestat autoritatea Sfatului Ţării (1918), despre Tratatul de pace de la Paris (1920) afirmând că, în opinia sa, nu are nicio importanţă internaţională! în ceea ce privea Bucovina, Molotov a declarat că nu era vorba de întreaga Bucovină, ci numai de partea nordică a acesteia, în care majoritatea ***populaţiei este ucraineană***751 (sic!), ***că guvernul sovietic cere această parte a Bucovinei ca despăgubire pentru dominaţia românească de 22 de ani în Basarabia.152 Nota*** – declara Molotov – ***dovedeşte că guvernul său voieşte să rezolve chestiunea pe cale paşnică”.***

Gheorghe Davidescu a răspuns „argumentelor” lui Molotov, în final apreciind că termenul de 24 de ore pentru evacuarea celor două provincii i se părea mult prea scurt pentru ca guvernul său de la Bucureşti să poată lua o hotărâre atât de importantă pentru ţară.

Molotov a respins absolut totul, încheind calm cu cuvintele: ***„va judeca istoria”*!**

Situaţia era şi dramatică dar şi clară: dacă nu se accepta ultimatumul, în seara zilei de 27 iunie 1940 România urma să aibă de înfruntat atacul militar al U.R.S.S.-ului, caz în care era posibil ca noua frontieră să nu mai ajungă a fi fixată pe Prut, ci pe Carpaţii Orientali!

Consultarea guvernului german, italian, turc, grec şi iugoslav, a primit un singur răspuns: cedaţi! Wilhelm Fabricius, comunica la 27 iunie lui

I. Giugurtu, ministrul Afacerilor Străine, o notă verbală din partea lui Ribbentrop în care era subliniat faptul că ***„acceptarea ultimatumului dat de guvernul U.R.S.S. este singurul lucru ce rămâne de făcut”!***

La 27 iunie, orele 16.00, Schulenburg a cerut lui Molotov extinderea termenului în care guvernul român urma să dea răspunsul la nota ultimativă sovietică, cerere la care Molotov a răspuns că ***în lipsa unui răspuns pozitiv, trupele sovietice vor începe operaţiunile la miezul nopţii”.***

În aceeaşi zi, regele Carol al II-lea[623]

a semnat Decretul de mobilizare generală a armatei române, concomitent cu o febrilă activitate politică (răstimpul de până la darea răspunsului se scurtase la doar 16 ore, întrucât timp de 8 ore sovieticii au întrerupt legăturile telefonice şi telegrafice dintre Ambasada României şi Bucureşti!).

La Consiliul de Coroană (27 iunie, orele 12,00) prezidat de rege, alături de care participa Gheorghe Tatarescu – prim-ministru şi Ion Giugurtu – ministrul de externe, 6 din cei 26 de

---

623 Ultimatumul sovietic a surprins forurile conducătoare din România, inclusiv pe rege care va declara: ”Această ştire m-a trăsnit ca o lovitură de măciucă şi m-a revoltat în cel mai înalt grad. Este un lucru aşa de oribil, încât nici o minte românească nu poate s-o conceapă”! (Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, România după Marea Vnire.Vol.il, partea a Il-a, noiembrie 1933-septembrie 1940, Bucureşti, 1988, p.1114).

membri ai Consiliului **(N. Iorga**[624]

V. Iamandi, S. Dragomir, Tr. Pop, Şt. Ciobanu şi E. Urdăreanu) s-au pronunţat pentru rezistenţă armată – gest care l-a făcut pe rege să noteze în „Memoriile" sale că ***gumele lor merită să fie înscrise cu litere de aur în cartea demnităţii româneşti"?55***

Concepţia majorităţii membrilor Consiliului de Coroană din ziua dramatică de 27 iunie 1940, a fost sintetizată de Gheorghe Tatarescu în următoarele cuvinte: „Trecutul istoric stă mărturie că actele de cotropire săvârşite împotriva neamului nostru n-au lăsat urme durabile pe pământul românesc şi întreaga noastră istorie ne-a învăţat că procesele deschise prin forţa asupririi nu se sfârşesc decât prin triumful Dreptului, iar izbânzile silnice nu au fost decât popasuri trecătoare, care au pregătit izbânda cea de pe urmă a Dreptăţii" 156.

Cu 20 de voturi pentru, s-a hotărât acceptarea ultimatumului.

În noaptea de 27/28 iunie 1940, Gheorghe Davidescu, ambasadorul României la Moscova, a înmânat lui V.M. Molotov răspunsul guvernului român:

„Guvernul U.R.S.S. a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940 la ora 10 seara, de către Excelenţa Sa domnul Molotov, Preşedintele Comisarilor Poporului al

624 Nicolae Iorga declara: ‚JVe batem, blestem pe noi dacă nu ne batem"!

Uniunii Sovietice şi Comisar al Poporului pentru afacerile străine, excelenţei Sale domnul Davidescu, ministrul României la Moscova.

Fiind însufleţiţi de aceeaşi dorinţă ca şi guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînţelegere între U.R.S.S. Şi România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat şi în spiritul cel mai larg la discuţia amicală şi de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic.

În consecinţă, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul şi data ce doreşte să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român îşi va desemna delegaţii şi nădăjduieşte că conversaţiile cu reprezentanţii guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relaţii trainice de bună înţelegere şi prietenie între U.R.S.S. Şi România”?51

În opinia istoricului german **A. Hillgruber,** răspunsul „nu însemna acceptarea ultimatumului sovietic, dar nu putea fi privit nici ca un refuz”.

Era, în ultimă instanţă, o abilă încercare diplomatică de a câştiga timp, în speranţa – iluzorie! – că Germania, celelalte state occidentale, vor lua poziţie, se vor opune actului Moscovei, partea română neexcluzând din calcule eventualitatea unor negocieri bilaterale cu agresorul de la răsărit.

După primirea răspunsului de la Bucureşti, în

aceeaşi noapte de 27/28 iunie 1940 Molotov a remis ambasadorului român a doua notă ultimativă, cu următorul conţinut:

„Guvernul U.R.S.S. consideră răspunsul guvernului regal al României din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primeşte propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia şi partea de nord a Bucovinei. Însă cum ministrul României la Moscova, domnul Davidescu, a explicat că răspunsul menţionat al guvernului regal al României înseamnă accedarea la propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic, primind această explicaţie a domnului Davidescu, propune:

7 Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op. cit., p.139.

1. În decurs de patru zile, începând de la ora 14, după ora Moscovei, la 28 iunie, să se evacueze teritoriul Basarabiei şi Bucovinei de trupele româneşti.

2. Trupele sovietice în acelaşi timp să ocupe teritoriul Basarabiei şi partea de nord a Bucovinei.

3. În decursul zilei de 28 iunie, trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuţi, Chişinău, Cetatea Albă.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce priveşte păstrarea şi nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive şi vagoane, podurilor, depozitelor, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, uzinelor electrice, telegrafului.

5. Să numească o comisie alcătuită din

reprezentanţi ai guvernului român şi U.R.S.S., câte doi din fiecare parte, pentru lichidarea chestiunilor în litigiu în legătură cu evacuarea armatei române şi instituţiilor din Basarabia şi partea de nord a Bucovinei.

Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerea sus-menţionată nu mai târziu de 28 iunie, ora 12 ziua (ora Moscovei)".[625]

La **28 iunie 1940,** orele **1**1,00, ambasadorul român primea la Moscova **răspunsul guvernului român,** pe care acesta l-a înmânat pe cale diplomatică lui Molotov:

„Guvernul român pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit[626]

să primească condiţiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic.

Guvernul român ar dori totuşi ca termenele de la punctul unu şi doi să fie

---

625 Ioan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, op.cit., p.409. Vezi şi: Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.139-140.

626 Gheorghe Tatarescu declara la 2 iulie 1940 ca"(...) am luat această hotărâre sub presiunea forţei, într-unul din cele mai grele momente ale istoriei noastre (...); la sfârşitul lunii iunie 1940, ambasadorul Germaniei la Roma îi declara lui Raoul V.Bossy, ministrul României în Italia că "Toată lumea ştie că cedaţi în faţa unor forţe covârşitoare şi numai spre a evita măceluri şi distrugeri zadarnice". Vezi: Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, România după Marea Unire. Vol.II, partea a Il-a, op.cit., p. 1136, respectiv 1122.

prelungite, deoarece evacuarea teritoriilor ar fi foarte greu de adus la îndeplinire în patru zile din pricina ploilor şi inundaţiilor care au stricat căile de comunicaţie.

Comisia mixtă, instituită la punctul cinci, ar putea discuta şi rezolva această chestiune. Numele reprezentanţilor români în această comisie vor fi comunicate în cursul zilei”.[627]

Terminologia diplomatică a avut şi are subtilităţile ei.

Termenul „***evacuare***” din „Răspunsul guvernului român, nu era (şi nu este) sinonim cu ***„cedare”*** | Pe această cale, se preîntâmpina ca pe viitor U.R.S.S.-ul să-şi aroge (făurească) „drepturi istorice” pe motivul că la 28 iunie 1940 ar fi fost vorba de o cedare de teritorii româneşti de către Guvernul Regal al României (articolul 2 al Constituţiei din 27 februarie 1939, în anul 1940 în vigoare, prevedea imperativ că ***„Teritoriul României este inalienabil***”, că nimeni nu avea dreptul să înstrăineze nimic din teritoriul ţării!).

Istoricul A. Boldur – care îşi încheia „Istoria Basarabiei” cu cuvintele: „Basarabia este şi rămâne pururi românească”! – , referindu-se la notele ultimative sovietice, aprecia că „Mişeleşte, pândind momentul de strâmtoare externă a României, comunismul rusesc ne-a răpit din nou Basarabia, Basarabia voievozilor Moldovei, acel colţ al pământului românesc, unde fiece piatră

627 Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.140.

vorbeşte de trecutul lui”[628]

Cele două note ultimative sovietice nu pomeneau în nici un fel Insula Şerpilor!

Prin „dictatul de la Moscova” România a pierdut Basarabia[629]

partea de nord a Bucovinei[630]

şi Ţinutul Herţa[631]

respectiv 50.762 kmp şi 3.900.000 locuitori.[632]

---

628 A.Boldur, op.cit., p.524.

629 Vezi pentru acest subiect: Nicolae Titulescu, op.cit.; Ciachir Nicolae, op.cit., ; Mihail Bruhis, Rusia, România şi Basarabia. 1812-1918,1924,1940, Chişinău, 1992; ş.a.

630 Vezi: Ion Nistor, Istoria Bucovinei, Bucureşti, 1991; Ciachir Nicolae, Din istoria Bucovinei (1775-1944), Bucureşti, 1993; ş.a.

631 Ţinutul Herţei (compus din târguşorul Herţa şi alte 9 comune locuite numai de români), cu o suprafaţă de cca.400 km2, a aparţinut dintotdeauna Moldovei şi cu toate că nu a apărut menţionat în art. 3 al Protocolului adiţional secret Ribbentrop-Molotov şi nici în cele două note ultimative sovietice din iunie 1940, U.R.S.S.- ul, cu de la sine putere, l-a anexat!...

632 Florin Constantiniu, op.cit., p.376.

(După voi.*** Geopolitica, vol, I)

Ziua de 28 iunie 1940 rămâne – ca să-l parafrazăm pe cronicarul Miron Costin – una de *„cumplită cumpănă a pământului nostru şi nouă”.*

În ziua de 28 iunie, trupele Armatei a 9-a sovietice au trecut Nistrul prin 5 puncte, începând ocuparea teritoriilor româneşti menţionate.

Nordul Bucovinei, Ţinutul Herţa (anexat deşi acesta nu apărea consemnat în notele ultimative sovietice!) şi partea de nord şi de sud a

Basarabiei au fost încorporate de Moscova R.S.S. Ucrainene (devenită peste noapte riverană Dunării); restul Basarabiei a fost unit cu o parte a R.S.S. Moldoveneşti, din stânga Nistrului (cealaltă parte a fost şi ea integrată Ucrainei) şi au constituit R.S.S. Moldovenească (2 august 1940),

act ce marca dezmembrarea Basarabiei, care-şi pierdea astfel unitatea teritorială.

Sursele documentare aflate la dispoziţie, atestă faptul că după cele trei rapturi teritoriale, U.R.S.S.-ul era decis să atace şi să ocupe întregul teritoriu al României, dorind să aplice şi aici „modelul" ţărilor baltice, România urmând „ca de bunăvoie" să devină o nouă republică unională a colosului sovietic.[633]

Dreptul forţei (sovietice) a triumfat şi de această dată asupra forţei dreptului (internaţional).

Rapturile sovietice din iunie 1940 au avut consecinţe dramatice asupra României: au dezorganizat-o din punct de vedere economic; au slăbit capacitatea de apărare a ţării; devenind riverană Dunării, U.R.S.S.-ul va căuta să-şi consolideze poziţiile în această zonă pe toate căile, inclusiv prin noi rapturi teritoriale; au declanşat procesul de dezmembrare teritorială a României Mari; ş.a.

De ce nu s-a opus rezistenţă militară? iată o întrebare legitimă, la care s-au dat răspunsuri şi pro şi contra.

Adepţii rezistenţei armate, consideră că fie ea şi de scurtă durată, ar fi avut în timp valoare de simbol, ar fi demonstrat unitatea şi coeziunea întregului popor român.

Adversarii acestui punct de vedere, mai

633 Vezi: „R.I.M.", Bucureşti, 1(29), 1995, p.10.

numeroşi şi mai realişti, iau în calcule poziţia şi situaţia geopolitică a României anului 1940, subliniind că adoptându-se această cale s-a evitat distrugerea statului român şi a armatei sale, păstrându-se intacte speranţele că viitorul va permite refacerea României Mari.[634]

O rezistenţă armată în acele grele condiţii ar fi dus, cu certitudine, la sfâşierea teritorială a României de către vecinii săi revizionişti (U.R.S.S., Ungaria şi Bulgaria) iar ulterior, de asemenea cert, refacerea teritorială a ţării ar fi fost sub 237.500 kmp!

România anului 1940 s-ar fi putut apăra de un atac, fie şi concomitent, ungaro-bulgar, cu condiţia ca acestea să nu fi beneficiat de sprijinul direct al Germaniei sau U.R.S.S.-ului, dar nu şi unei agresiuni convergente, pe trei sau mai multe direcţii.

Tâlhăria teritorială la care s-au pretat sovieticii, înainte ca România să fi fost antrenată în cel de-al doilea război mondial, ne-a aruncat printre victime, nu în rândul vinovaţilor. Precedentul sovietic a avut darul să incite şi să încurajeze cercurile politice revizioniste de la Budapesta şi Sofia, în a anexa şi ele părţi din teritoriul României.

În cadrul acestor demersuri, un rol şi o

---

634 Vezi şi: Constantin I.Stan, Ultimatumul sovietic din iunie 1940, prolog al
dictatului de la Viena, în: „Acta Musei Napocensis” (Cluj Napoca), 32. Istorie. II. 1996, p.336.

contribuţie nefastă a revenit Germaniei naziste şi Italiei fasciste, cointeresate de Ungaria şi Bulgaria să le sprijine în demersurile lor anexioniste.

La 15 iulie 1940, Hitler îi adresa regelui Carol al II-lea o scrisoare ultimativă, prin care îi cerea cu brutalitate ca România să se încadreze definitiv pe linia politică a Reichului şi să consimtă la cedări teritoriale în favoarea Ungariei şi Bulgariei.

Dintre statele revizioniste vecine, un apetit anexionist deosebit a manifestat Ungaria horthystă.

La 14 martie 1940 a ocupat şi anexat Ucraina Subcarpatică, ceea ce nu a îndrăznit să facă şi în cazul Transilvaniei, întrucât armata română, net superioară, ar fi înfrânt din faşă o astfel de încercare.

În şedinţa guvernului ungar din 27 iunie 1940, s-a hotărât să se acţioneze pe toate căile pentru ca România să fie ***„constrânsă să satisfacă pretenţiile teritoriale ungare***la rândul său, Consiliul Suprem al Apărării Naţionale a declarat mobilizarea generală, deplasând mari unităţi militare spre graniţa ungaro-română.

Cum o tentativă militară nu avea sorţi de izbândă, revizionişţii unguri au apelat la revizionişţii germani şi italieni – emblematici pentru Europa acelui timp – care, prin presiuni deosebite asupra României au reuşit s-o determine (forţeze) să înceapă „tratative” cu Ungaria horthystă.

„În dorinţa de a se ajunge la reglementarea pacifică a tuturor problemelor care pot să despartă România de vecinii săi, şi în nădejdea de a crea în această parte a lumii o aşezare politică nouă, bazată pe o convieţuire şi colaborare prietenească a tuturor popoarelor, România a hotărât să deschidă discuţii cu Ungaria”.[635]

Comunicatul oficial din 16 august 1940, prin care se anunţa începerea tratativelor româno-ungare de la Turnu Severin, preciza că ele vor demara în dimineaţa acelei zile, cele două părţi fiind reprezentate de Andre Hory, consilier intim şi ministru plenipotenţiar, respectiv Vaier Pop, ministru plenipotenţiar şi fost ministru secretar de stat. Ce nu putea el preciza era faptul că aceste tratative erau rodul jocurilor ungare pe lângă Hitler, respectiv presiunilor infernale ale Germaniei asupra României, aceasta fiind somată să cedeze în faţa pretenţiilor anexioniste ale protejaţilor lor.

La 24 august 1940, printr-un alt comunicat oficial, guvernul român făcea publică întreruperea acestor „tratative” – avuseseră loc trei runde de convorbiri, pe 16,19 şi 24 august – ***„Deoarece nu s-a putut găsi o bază comună pentru tratative”***.7 O în realitate, dincolo de motivaţia diplomatică unei atari situaţii, cauza întreruperii tratativelor au constituito pretenţiile exagerate formulate de către partea ungară (69.000 kmp, cu

635 loan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smareea, op.cit., p.410.

o populaţie de 3.900.000 locuitori, din care peste 2.200.000 erau români!).

Sigură că evenimentele vor evolua în favoarea sa, aroganta Ungarie horthystă a pus capăt tratativelor, concomitent cerând Berlinului să intervină în favoarea sa.

În timp ce aceste evenimente se derulau, la graniţa de est sovieticii au masat noi unităţi militare care s-au pretat la dese provocări în zona de graniţă; concomitent, la graniţa de vest avea loc masarea de trupe ungare, care s-au pretat şi ele la provocări la adresa statului român.

În seara zilei de 27 august 1940, ministrul de externe al României, Mihail Manoilescu, a primit invitaţia de a se prezenta pe 29 august 1940 la Viena, având depline puteri din partea guvernului român. El era invitat pe un ton ultimativ să accepte „arbitrajul”, în caz contrar România urma să devină obiectul unei agresiuni armate, finalizată prin invadarea şi ştergerea ei de pe harta Europei! Cu acelaşi prilej, germanii promiteau că dacă România accepta „arbitrajul” germano-italian, cele două puteri vor fi cele care vor garanta noile frontiere.

Tot pentru ziua de 29 august a fost invitat la Viena şi ministrul de externe al Ungariei.

Germania nazistă şi Italia fascistă şi-au asumat funcţia de „arbitru” – fără a fi solicitate expres în acest sens de către nici una dintre părţi! – , Joachim von Ribbentrop şi Galeazzo Ciano constituindu-se peste noapte într-un „tribunal

arbitrai”, un organism fără temeiuri juridice internaţionale.

La 29 august, la Viena, Manoilescu i-a comunicat lui Ribbentrop că România n-a cerut şi nici nu primeşte un arbitraj într-o problemă atât de importantă, la care ministrul de externe al Reichului i-a răspuns că este autorizat de Hitler să comunice că în cazul în care România refuza să accepte „arbitrajul”, aceasta va fi considerată duşman al Axei.

În noaptea de 29/30 august 1940, orele 03,00, Consiliul de Coroană a acceptat (cu 21 de voturi pentru, 10 contra şi o abţinere) dictatul fascist de la Viena. Dintre cei care au luat cuvântul cu acest prilej, merită a fi citat Al. Vaida-Voievod: „Să nu ne facem iluzii, suntem la cheremul lui Hitler şi al lui Mussolini şi apoi al lui Stalin. Şi atunci domnilor, oricât de greu îmi cade (era originar din Transilvania, participant activ la făurirea României Mari – n.n.), oricât sunt de mâhnit şi de zguduit, pledez ca, fără amânare şi cât se poate mai curând din punct de vedere tehnic, să ne pronunţăm, ca nu cumva să venim cu întârziere şi după aceea să ispăşim „.771

La 30 august 1940, orele 15,00, în palatul „Belvedere” din Viena, Ribbentrop, în numele puterilor Axei, a impus României

71 Titu Georgescu, op. cit., p.152.

semnarea unui document numit în mod oficial

„arbitraj”, în realitate un veritabil dictat,[636]

În urma căruia Ungaria horthystă a anexat partea de nord-vest a României – o suprafaţă de 43.492 kmp cu 2.667.007 locuitori[637] (peste 1,9 milioane fiind români).

Aşa-zisul „Arbitraj de la Viena” – care nu a avut (nu are) nimic comun cu instituţia bine cunoscută şi respectată a arbitrajului internaţional! – , a fost, în fapt, un act de dictat[638]

politic, de tip fascist, o măsură samavolnică întreprinsă de Ungaria şi aliaţii ei împotriva ţării noastre, aflate într-un moment de grea cumpănă.

„Ungurii – relatează Galeazzo Ciano referindu-se la „ceremonia” semnării dictatului –, văzând harta geografică, nu mai pot de bucurie. Rezultatul obţinut, depăşea cele mai optimiste aşteptări ale revizionişti lor horthyşti „,[639]

La rândul său, reputatul istoric englez Selon Watson, în emisiunea din 30 august 1940 a

---

636 Vezi: A[urică] Simion, Dictatul de la Viena, Editura Dacia, Cluj, 1972; Mihail Manoilescu, Dictatul de la Viena. Memorii. Iulie-August 1940, Bucureşti, 1991. Pentru textul dictatului din 30 august 1940, vezi: loan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, op.cit., p.412-413; Dr. Traian Bunescu, Lupta poporului român împotriva dictatului fascist de la Viena (august 1940), Bucureşti, 1971, p.111-112.

637 Vezi: Florin Constantiniu, op.cit., p.379; Dr. Traian Bunescu, op.cit., p.1'21 (1.307.903, respectiv 50, 2% români); ***Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul Transilvaniei, septembrie 1940 - octombrie 1944, Bucureşti, 1985, p.17.

638 Vezi, pe larg: A.Simion, op.cit.(n.72).

639 Apud Al.Gh.Savu, Dictatura regală (1938-1940), Bucureşti, 1970, p.413.

postului de radio Londra, arăta că „Ziua de astăzi poate să fie considerată ca o zi a patimilor pentru neamul românesc, una din zilele cele mai negre prin care a trecut ţara. Azi s-a săvârşit la Viena o nouă şi monstruoasă ciuntire a frontierelor României prin dictatul puterilor Axei „,[640]

În timp ce în Ungaria horthystă se jubila, în Transilvania aveau loc mari demonstraţii, la care se striga: ***„Jos cu Hitler”, „Jos cu Mussolini”, „Nu dăm Transilvania”***! Unităţile militare române de pe graniţa de vest, potrivit informaţiilor serviciului de spionaj german, ***„nu vor să părăsească poziţiile şi cer să lupte”.***[641]

Nici U.R.S.S.-ul, stat revizionist, duşman declarat al României, nu a fost străin de cele întâmplate, încurajând şi incitând Ungaria horthystă împotriva ţării noastre. La 5 iulie 1940, ca să menţionăm o dovadă în acest sens, Molotov declara reprezentantului diplomatic al Ungariei horthyste la Moscova că ***„el considera revendicările Ungariei la adresa***

României tot aşa de juste ca [şi] revendicarea de către ruşi a Basarabiei (sic!)”.[642]

Legat de dictatul fascist de la Viena, pertinente şi lucide corelaţii istorice făcea americanul **Milton G. Lehrer,** un atent observator al realităţilor europene ale timpului:

---

640 *** Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul Transilvaniei, septembrie 1940 - octombrie 1944, op.cit., p.36.

641 Titu Georgescu, op.cit., p.153.

642 Dr.Mircea Muşat, op.cit., p.100.

„problema Transilvaniei a fost definitiv soluţionată prin Tratatul de la Trianon, care obliga deopotrivă pe români ca şi pe unguri

Deşi semnatară a Tratatului de la Trianon (4 iunie 1920), Ungaria, care l-a contestat, fără întrerupere, din chiar ziua semnării sale, n-a făcut economie nici de bani, nici de mijloace, pentru a ajunge în cele din urmă la revizuirea acestuia şi a graniţelor României.

După anexarea părţii de nord-vest a Transilvaniei, Ungaria horthystă a insaturat în acest teritoriu românesc o teroare cruntă, ţinta predilectă a acesteia reprezentând-o românii şi evreii. Timp de 4 ani de zile aici a funcţionat cea mai cruntă dintre terori le lumii![643]

„Programul" de exterminare fizică a populaţiei româneşti din acest teritoriu răpit, a fost teoretizat într-o broşură intitulată***, îl ines Kegyelem" („Fără îndurare"***!), apărută încă din 1939, având ca autor semnat pe un anume **Dücsö Csaba.**

Iată câteva dintre confesiunile şi „îndemnurile" acestui autor pentru conaţionalii săi: „Eu nu aştept să vină răzbunarea. Nu aştept! Voi suprima pe fiecare valah ce-mi iese în cale! Pe fiecare îl voi suprima! Nu va fi îndurare. Voi

643 Vezi pe larg: ***Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul Transilvaniei, septembrie 1940 - octombrie 1944, op.cit. ; Conf.univ.Mihai Fătu, Biserica românească din nord- vestul ţării sub ocupaţia horthystă.1940-1944. Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 1985; ş.a.

aprinde satele noaptea – satele valahe! Voi trage în sabie toată populaţia; voi otrăvi toate fântânile şi voi ucide până şi copii din leagăn (...). Nu va fi pentru nimeni nicio milă. (...) nici pentru mama care va naşte un copil. (...)".7S0

Aceasta a fost una dintre minţile bolnave ale Ungariei horthyste, dar ceea ce a urmat în partea de nord-vest a Transilvaniei – astăzi fapt bine probat documentar – a fost o nebunie şi mai mare, redarea acesteia făcând să plângă până şi hârtia pe care au fost aşternute dovezile acestor fapte abominabile.

Încurajată de „succesele" revizionismului sovietic şi ungar, Bulgaria – cel de-al treilea stat limitrof revizionist – a considerat că sosise momentul pentru a formula (şi ea) revendicări teritoriale la adresa României.

În atingerea obiectivului său, Bulgaria a fost sprijinită de alte două puteri revizioniste fruntaşe în Europa acelor vremuri, U.R.S.S.-ul şi Germania nazistă.

Încă din octombrie 1939, **Molotov** – într-o discuţie purtată la Moscova cu ministrul de externe al Turciei, Săracioglu –, făcându-i cunoscute acestuia pretenţiile teritoriale sovietice faţă de România, a adăugat că ţara sa ***„propune Bulgariei să pretindă întreaga Dobroge de la România, căci ea o va susţine"*.**[644]

Într-un articol publicat de „Pravda", la 13

644 Dr. Mircea Muşat, op.cit., p.47.

august 1940, se aprecia că revendicările Bulgariei sunt juste şi de deplin fundamentate, recunoscându-se pe faţă că ***„Uniunea Sovietică a stat întotdeauna şi continuă să stea pe poziţia sprijinirii acestor cereri ale Bulgariei faţă de România”*.**

Legaţia română din Sofia, într-o sinteză privind perioada 19401944, concluziona că erau destule referirile „din care rezulta că URSS a sugerat guvernului bulgar să revendice întreaga Dobroge, pentru a ajunge astfel la o graniţă comună”.[645]

La 4 mai 1940, în timpul convorbirilor cu care Clodius – împuternicitul economic al Reichului pentru Europa de sud-est –, **Boris al III-lea al Bulgariei,** după ce i-a făcut cunoscută convingerea că ţara sa îşi va putea îndeplini ***„obiectivele naţionale”*** numai alături de Germania nazistă, în final a ţinut să-şi facă publică speranţa ***„că acest război nu se va termina fără ca Bulgaria să-şi fi realizat cel puţin una din aspiraţiile sale naţionale, şi anume Dobrogea de Sud”*.**[646]

La 26 iunie 1940 ţarul Boris al III-lea se

---

645 Dr.Marian Cojoc, Repere cu semnificaţie geostrategică în ţinutul românesc dintre Dunăre şi Mare, după al doilea război mondial, în: “A.M.M.R.”, 2001, Tom IV, Constanţa, 2002, p.325.Vezi şi : *** Armata română în al doilea război mondial. Volumul I. Eliberarea Basarabiei şi a părţii de nord a Bucovinei (22 iunie-26 iulie 1941), Editura Militară, Bucureşti, 1996, p.33.

646 Ibidem, p.57.

adresa direct Berlinului, arătând că guvernul său doreşte să primească sudul Dobrogei de la Germania şi, dacă nu se va putea pe această cale, atunci de la U.R.S.S!

Premierul Bogdan Filov s-a adresat şi el atât Germaniei cât şi U.R.S.S.-ului, ţinta acestui demers fiind tot Dobrogea de sud (judeţele Durostor şi Caliacra).

La scurt timp după impunerea dictatului de la Moscova şi a celui de la Viena, la 19 august 1940, la Craiova, au început tratative românobulgare[647]

ca rezultat al somării de către Hitler (la sfârşitul lumii iunie 1940) a României, de a preda Bulgariei întregul Cadrilater, inclusiv oraşele Silistra şi Balcic.

Constrânsă şi atacată din toate părţile, lipsită de aliaţi, România a fost silită, în cele din urmă, să cedeze Bulgariei întreaga Dobroge de Sud, prin aceasta sperând ca măcar la graniţa de sud să-şi asigure liniştea.

La 7 septembrie 1940 la Craiova, Georges Meitani, din partea română, şi Th. Papazoff, din partea bulgară, au semnat tratatul dintre cele două ţări (cuprinde 7 articole).

Era pentru a treia oară în ultimele două luni şi jumătate când dreptul forţei învingea forţa dreptului, era pentru a treia oară când România pierdea din teritoriul său ca urmare atât a presiunilor revizioniştilor vecini, cât şi ca urmare

647 loan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea , op.cit., p.411.

a amestecului în aceste chestiuni a Germaniei naziste şi Italiei fasciste, de fiecare dată în detrimentul României.

Noua frontieră bulgaro-română, declarată „definitivă şi perpetuă”, a fost stabilită astfel încât urma traseul pe care l-a avut în 1912.

În art. Îl părţile contractante declarau în mod solemn că pe viitor nici una dintre ele nu va mai formula pretenţii teritoriale la adresa celeilalte.

În art. III se stipula că în termen de trei luni de la ratificare (România a făcut acest lucru la 10 septembrie 1940) să înceapă – procesul urmând a dura un an – schimbul obligatoriu între populaţia românească din sudul Dobrogei (judeţele Durostor şi Caliacra) şi cea bulgară din judeţele Constanţa şi Tulcea (alte articole din tratat priveau bunurile rurale ş.a.).

În urma Tratatului de la Craiova din 7 septembrie 1940, România a pierdut Cadrilaterul[648]

Bulgaria fascistă primind sudul Dobrogei (judeţele Durostor şi Caliacra) în suprafaţă de 7.726 kmp, cu o populaţie de 425.000 locuitori (40% români, cca. 30% bulgari, restul procentelor

---

648 Cadrilaterul - partea de sud a Dobrogei - a fost atribuit prin Tratatul de la San Stefano (1878) României, pentru ca în acelaşi an, Congresul de pace de la Berlin să-l atribuie Bulgariei! în anul 1913 Cadrilaterul (7.609 km2 şi 289.131 locuitori) a revenit României - ca un fel de garanţie faţă de faptul că Bulgaria revendica întreaga Dobroge! -, “problema” acestuia înveninând relaţiile româno-bulgare decenii la rând.

fiind acoperite de turci ş.a.).[649]

În luna ianuarie **1941, Bagreanov,** ministrul agriculturii în guvernul bulgar, recunoştea deschis că „în timpul tratativelor de la Craiova, am fost mereu presaţi din partea Rusiei să nu fim indulgenţi şi să cerem chiar ca frontiera noastră cu România să fie la Tulcea şi Sulina", ajungându-se la o frontieră directă între Bulgaria – URSS.[650]

Între 26 iunie – 7 septembrie 1940, pe durata a doar 74 de zile, România a devenit o ţară schilodită teritorial, pierzând în cascadă: Basarabia – 44.442 km2 şi 3.190.000 locuitori, Nordul Bucovinei – 5.220 kmp şi 596.000 locuitori, nord-vestul României (Transilvaniei) – 42.350 kmp şi 2.600.000 locuitori şi Dobrogea de Sud (Cadrilaterul) – 7.726 kmp şi 425.000 locuitori. Total pierderi: 99.738 kmp şi 6.811.000 locuitori (ajungându-se de la 295.649 kmp şi 20.050.000 locuitori în anul 1918, la 195.911 kmp şi 13.239.000 locuitori în anul 1940!), ceea ce însemna 33,73% din teritoriu şi 33,97% din populaţia României Mari.[651]

Anul 1940 a fost şi rămâne unul dintre anii

---

649 Titu Georgescu, op.cit., p.153.

650 Dr.Marian Cojoc, op.cit, p.326.

651 Vezi şi : Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.71; Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.7 (Basarabia, Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţei - 50.762 km2 şi 3.915.000 locuitori); *** Anuarul statistic al României, Bucureşti, 1940, p.30-32 (50.500 km2 şi 3.700.000 locuitori); alte surse scriu : 34, 3% din teritoriu şi 33, 3% din populaţie.Vezi pentru alte detalii vol.VIII (p.589) al Istoriei Românilor (99.926 km2 şi 6.829.547 locuitori).

cerniţi ai istoriei României!

„Meritul" acestor „realizări istorice" revine U.R.S.S.-ului, Germaniei naziste, Italiei fasciste, Ungariei horthyste şi Bulgariei fasciste, respectiv dictatelor de la Moscova (26/28 iunie 1940), Viena (30 august 1940) şi Craiova (7 septembrie 1940) – „acte" care rămân în istoria relaţiilor internaţionale ca „modele" ale politicii brutale, de forţă şi dictat, de încălcare grosolană, fără scrupule, a normelor şi relaţiilor normale dintre statele şi popoarele lumii.

După 7 septembrie 1940, România Mare ca realitate geografică, etnică, politică şi economică, a încetat să mai existe!

În contextul dramatic în care se afla România în toamna anului **1940,** îngrijorată de soarta acesteia, **Martha Bibescu** nota în „Jurnalul" său: „Ce va mai rămâne din ţara asta? Deocamdată este un trunchi schilodit. Să credem în bulbul din care va răsări stejarul".[652]

Evenimentele anterioare şi ulterioare lunii septembrie 1940, au confirmat – din nefericire – spusele istoricului **Ranke***: „Într-o viaţă plină de mari încercări, se ivesc şi mari nenorociri"*!

Calvarul pierderilor teritoriale nu luase sfârşit, pierderile din toamna anului 1940 – spre deosebire de cele din iunie, august şi septembrie – fiind considerabil mai mici ca suprafaţă, însă din aceeaşi categorie cu cele citate.

---

652 Apud Dr. Mircea Muşat, op.cit., p.176.

Toate ciuntirile teritoriale cărora România le-a căzut pradă (victimă) între 7 septembrie 1940 – 23 mai 1948 au fost „opera” U.R.S.S.-ului,[653]

stat pentru care „politica” lui Petru cel Mare şi a urmaşilor să-i referitoare la Dunăre şi gurile sale, a revenit în toamna anului 1940 între preocupările prioritare sovietice în această parte a Europei. Anexarea gurilor Dunării, urmărită cu o perseverenţă diabolică (şi) de către guvernul sovietic, va cunoaşte în toamna anului 1940 o accelerare a evenimentelor, dovedind că de această dată Moscova era decisă să nu rateze ocazia, pentru atingerea acestui scop fiind dispusă la folosirea oricăror mijloace.

Între 28 iunie-3 iulie 1940, trupele Armatei Roşii au ocupat şi anexat teritoriul românesc dintre Prut – Nistru, partea de nord a Bucovinei şi ţinutul Herţa. Ca urmare a acestor pierderi teritoriale, în raporturile româno-sovietice a mai

---

653 Amintim şi faptul că la începutul anului 1945, minoritarii ucrainieni - sprijiniţi de cei maghiari şi cu acordul tacit al trupelor sovietice din zonă! - au încercat să impună încorporarea Maramureşului la R.S.S. Ucraineană. Această tentativă a eşuat datorită reacţiei viguroase a populaţiei româneşti. Vezi: Florin Müller, Tentative de rapt teritorial şi de sovietizare a regiunii Maramureş în anii 1944-1945, în: „Revista istorică” (Bucureşti), Nr.7-8, 1993, p.699-709.
Aceasta, practic, a fost a doua tentativă, întrucât în luna ianuarie 1919, Maramureşul a fost invadat de trupele ucrainiene (au ocupat Valea Tisei, Sighetul şi zona din dreapta Vişeului până mai sus de Leordina); la 17 ianuarie 1919 armata română zdrobea forţele ucrainene şi ocupa cele două maluri ale Tisei. Vezi: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.88.

apărut o problemă – delimitarea frontierei dintre cele două state.

La 29 iunie 1940 – a doua zi după răspunsul guvernului român la cea de-a doua notă ultimativă sovietică – la Odesa şi-a început lucrările Comisia mixtă sovieto-română care urma să soluţioneze aspectele legate de evacuarea de către trupele române a Basarabiei şi Bucovinei de Nord.

Încă de la primele discuţii, generalul A. Aldea, preşedintele delegaţiei române, a încercat să pună problema purtării de negocieri şi în legătură cu delimitarea liniei de demarcaţie româno-sovietice de după 28 iunie 1940, demers pe care delegaţia sovietică l-a respins, motivând că ***„problema hotarelor nu ţine de competenţa comisiei de la Odesa”.***[654]

După ce delegaţia română s-a întors în ţară (7 iulie), în mod unilateral, sovieticii au stabilit linia de frontieră cu România pe braţul Chilia şi vărsarea braţului Musura în mare!

Anexiunile citate, pasul unilateral al sovieticilor în zona braţului Chilia, demonstrau fără echivoc faptul că U.R.S.S.-ul avea deja pregătit şi al doilea „pas” – intrarea în stăpânirea gurilor Dunării şi a strâmtorilor Mării Negre, pentru ca pe această cale să devanseze planurile germane, să domine Peninsula Balcanică, Marea Neagră, să-şi deschidă larg drumul spre Marea

654 Ion Şişcanu, Traseul frontierei pe Dunăre - obiectivul tratativelor româno- sovietice de la Moscova, 1940, în: „Revista istorică”, Bucureşti, Tom VI, Nr.5-6, Mai- Iunie 1995, p.477.

Mediterană.

La 17 august 1940, V. Decanozov, comisar adjunct la Comisariatul Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice, i-a transmis lui Grigore Gafencu, ministrul român la Moscova, dorinţa guvernului sovietic ca o ***„comisie mixtă să se întrunească cât mai curând la Moscova pentru delimitarea noilor frontiere”.***

Guvernul României a acceptat propunerea, astfel că la 5 septembrie 1940 delegaţia română, condusă de generalul Constantin Sănătescu, a plecat la Moscova pentru ***„a stabili definitiv pe hartă traseul frontierei dintre U.R.S.S. Şi România”***, luând în calcule „linia Molotov” din harta anexă ce însoţea ultimatumul din 26 iunie 1940.[655]

Conform instrucţiilor date de ministrul de externe Mihail Manoilescu la 3 septembrie 1940, delegaţia română era mandatată să ajungă cu partea sovietică la semnarea unui protocol şi la stabilirea măsurii ca în viitor o comisie tehnică mixtă să traseze pe teren linia de frontieră.

Cele două delegaţii – care au purtat convorbiri, cu unele întreruperi, între 6 septembrie – 24 octombrie 1940 – au căzut de acord să poarte discuţii separate privind linia de frontieră în sectorul terestru din Nordul Bucovinei, în sectorul de pe râul Prut, respectiv sectorul de pe Dunăre, Chilia şi braţul Vechiul

655 Ibidem.

Stambul.

Negocierile s-au dovedit din start dificile, întrucât partea sovietică, arogantă şi rigidă, respingând din start toate argumentele juridice, istorice şi tehnice prezentate de partea română, s-a prezentat la negocieri cu pretenţii inadmisibile, vizând excluderea României de la folosirea braţului Chilia.

Din start poziţia delegaţiei sovietice a fost şocantă dar şi relevantă pentru cele ce aveau să urmeze: „***românii au două ieşiri la Mare*** [Sulina şi Sf. Gheorghe] ***şi este drept ca sovieticii să fie stăpâni pe a treia*** [Chilia]”!

La 27 septembrie 1940, dezvăluind obiectivele Moscovei, **Mihail Sturdza** informa guvernul de la Bucureşti că aceasta „***ne contestă graniţa stabilită la 1877 şi 1918 la gurile Dunării, încât practic braţul Chilia nu mai poate fi utilizat***”, sovieticii apelând – concomitent cu negocierile! – la provocări în acest areal maritim.[656]

În ciuda situaţiei tensionate – la care a contribuit şi faptul că sovieticii interziseră ca peste 20.000 de români din Basarabia să se întoarcă în ţară, tot ei fiind cei care cereau ca 250 de comunişti aflaţi în închisorile româneşti să fie eliberaţi pe motivul (fals) că ar fi originari din teritoriile pe care le anexaseră de la români –, partea română şi-a păstrat buna credinţă,

656 Nicolae Ciachir, op.cit., p.271 (şi 478).

disponibilitatea pentru un dialog principial, constructiv.

Dacă problemele liniei de frontieră în cadrul primelor două sectoare au fost rezolvate cu greu, maniera de a pune problemele de către partea sovietică în legătură cu cel de-al treilea sector, s-a dovedit insurmontabilă, ducând în cele din urmă la eşecul negocierilor.

Pentru descrierea frontierei pe braţul Chilia – de aici începând marile diferende între cele două delegaţii –, partea română a venit cu o propunere pertinentă, în sensul că „între Pardina şi Vâlcov, frontiera să urmeze mijlocul talvegului principal de pe Braţul de Mijloc al Chiliei, lăsând ostroavele Câşliţa, Catenca, Maşinca, Solomonov şi Ermacov de partea U.R.S.S.; ostroavele Salangic, Dalerul Mic, Dalerul Mare, Tătarul, Maican, Babina şi Cemeovca de partea României”.794 Această propunere „era unica formulă logică, dreaptă şi naturală; care respecta în mod egal interesele de navigaţie ale ambelor părţi şi care era indicată în mod precis în ultimatumul sovietic, acceptat de România”.[657]

Un alt segment al acestui al treilea sector era cel de la gurile Dunării – adevărat „Cui” al negocierilor de la Moscova –, în special porţiunea unde braţul Vechiul Stambul se vărsa în Marea Neagră.[658]

---

657 Ion Şişcanu, op.cit., p.486.

658 Vezi pentru aceste aspecte: Căpitan-comandor Ion Ionescu, Episodul Stari- Stambul: o tentativă de violenţă a graniţelor

Delegaţia sovietică a cerut – cu o insistenţă bătătoare la ochi! – ca linia de frontieră din această porţiune să treacă pe braţul Musura.

La 27 septembrie 1940, generalul Constantin Sănătescu – care, la fel ca generalul Aurel Aldea, a refuzat utilizarea expresiei ***„frontiera de stat româno-sovietică”,*** obligându-i pe sovietici să o accepte pe cea de ***„linie de demarcaţie româno-sovietică”***! – făcea cunoscut delegaţiei sovietice imposibilitatea guvernului român de a accepta propunerea sovietică, partea română motivându-şi refuzul cu următoarele argumente: acceptându-se nota ultimativă sovietică din 26 iunie 1940, acest fapt implica anexarea de către sovietici a Basarabiei în limitele sale de dinainte de anul 1918, revenindu-se astfel la situaţia stipulată în Tratatul de pace de la Berlin, din 1878 (art. XXXXV stipula fără echivoc că linia frontierei urma „gura Vechiului Stambul”, **braţul Musura neexistând la** 1878!...)

Eventuala mutare a frontierei dintre cele două state pe braţul Musura – act ce ar fi contravenit atât prevederilor Tratatului de la Berlin **(1878)** cât şi notelor ultimative sovietice **(26** şi **28** iunie **1940)** –, ar fi avut urmări grele pentru România, atât în plan economic cât şi militar: s-ar fi lezat interesele navigaţiei României, tăindu-se posibilitatea navelor româneşti de a mai ajunge să navigheze pe braţul Chilia, apoi, se

---

României, în : „R.I.M.”, 2 (48), 1998, p.40-42; Gr. Antipa, op.cit., p.145-183.

pierdea un important avantaj strategic în cazul în care între cele două state s-ar fi ajuns la un conflict militar ş.a.

În baza unor solide consideraţii juridico-istorice şi de natură navală, partea română a venit cu următoarea propunere: ***„Traseul frontierei la vărsarea Vechiului Stambul în mare va urma linia talvegului principal al acestui braţ”.191***

Refuzând cu duritate propunerea părţii române, **generalul M. Malandin,** conducătorul delegaţiei sovietice, declara **(24** octombrie **1940):** ***Aceste pretenţii ale delegaţiei sovietice*** (frontiera pe braţul Musura, apartenenţa insulei Limba la U.R.S.S., neefectuarea altor măsurători privind linia talvegului în zonă ş.a. – n.n.), ***corespundeau ambelor părţi, deoarece frontiera propusă dă posibilitatea României, având braţul Sulina, să-şi asigure completamente navigaţia pe Dunăre”.*** Continuându-şi declaraţia, pe un ton insinuant, în flagrantă contradicţie cu situaţia de fapt, cu prevederile actelor juridice internaţionale la care România era parte, el a spus că România având braţele Sulina şi Sf. Gheorghe, ***„nu are dreptul, în general, să aibă pretenţii asupra braţului Chilia (sic!). Acesta din urmă, în baza dreptăţii, trebuie să fie completamente dat U.R.S.S.”.*** El şi-a încheiat declaraţia oficială subliniind că era sigur (!) că delegaţia română ***„va înţelege toată raţiunea cerinţelor delegaţiei***

sovietice şi, fără a pierde de prisos timpul, va ajunge la o hotărâre justă, propusă de delegaţia sovietică”,[659]

Declaraţia era elocventă nu numai pentru „ce” urmărea partea sovietică, dar şi pentru cele ce urmau să aibă loc.

În acel moment **(24** octombrie **1940),** în faţa delegaţiei române existau trei posibilităţi, trebuind ca în foarte scurt timp să se oprească asupra uneia dintre ele: să refuze încheierea unui protocol final până ce guvernul sovietic nu va recunoaşte poziţia României în legătură cu frontiera în sectorul Chilia şi Vechiul Stambul; să cedeze în faţa pretenţiilor sovietice în acest sector, ceea ce constituia, în fapt, o nouă răpire de teritorii româneşti, peste cele consemnate în ultimatumul din 26 iunie 1940 şi harta anexă a acestuia şi acceptat în final de România; în fine, să încheie totuşi un protocol final în care să se consemneze poziţia României faţă de frontiera în acest sector.

Evident, din considerente pragmatice,

---

659 Ion Şişcanu, Traseul frontierei pe Dunăre...op.cit., p.490.Informativ, amintim faptul că în nota pe care Mihail Kogălniceanu a trimis-o la 16 iunie 1877 agenţiilor diplomatice române din străinătate, între drepturile revendicate faţă de Imperiului otoman, la pct.4 se cerea ”Inviolabilitatea teritoriului român şi delimitarea insulelor Dunării”, iar prin pct.7 cerea “Fixarea graniţei între România şi Turcia la gurile Dunării, luând ca bază calea navigabilă (thalweg) a braţului principal al acestui fluviu [Chiliaf’.Vezi: Constantin Căzănişteanu, M.E.Ionescu, op.cit., p.69.

strategico-diplomatice, s-a optat pentru această a treia variantă, care corespundea cel mai bine intereselor noastre naţionale.

De bună credinţă, delegaţia României a cerut delegaţiei U.R.S.S.-ului să se treacă la redactarea protocolului final, în care să se consemneze linia de frontieră pentru sectoarele unde se ajunsese la un acord, rămânând ca pentru sectorul în litigiu fiecare parte să-şi înscrie poziţia şi punctele de vedere.

Iritată de poziţia delegaţiei române, inflexibilă în ceea ce privea cererea acesteia, delegaţia sovietică a anunţat că răspunsul în legătură cu redactarea unui protocol final îl va da în următoarea şedinţă comună, a cărei dată o va anunţa telefonic până la 25 octombrie 1940.

Sovieticii nu şi-au onorat promisiunea; ei nu au notificat părţii române nici reluarea, nici încheierea discuţiilor din cadrul Comisiei mixte.

Desfăşurarea sinuoasă şi greoaie a lucrărilor comisiei, punctul de vedere sovietic exprimat de generalul M. Malandin, cele întâmplate ulterior cu obiectivele ce compuneau al treilea sector din cursul negocierilor, demonstrează cu claritate că delegaţia sovietică a avut un mandat imperativ: anexarea insulelor de pe braţul Chilia, smulgerea şi anexarea de la România a acestui braţ al Dunării, respectiv mutarea liniei de frontieră pe braţul Musura. Nu conta că erau încălcate drepturile legitime ale României, că se încălcau în picioare prevederile dreptului internaţional,

contau doar interesele U.R.S.S!

Aşa se explică de ce odată cu suspendarea unilaterală a negocierilor de la Moscova, sovieticii au trecut la realizarea prin forţă a obiectivelor pe care nu le putuseră atinge prin negocieri.

În noaptea de 25/26 octombrie 1940 (orele 01,00) – dată la care tratativele sovieto-române se aflau, din punct de vedere oficial, în curs de derulare...! – , trupe sovietice debarcate de pe 4 monitoare au ocupat cu forţa ostroavele Dalerul Mare (3,5 kmp) şi Salangic (după luptele scurte care au avut loc, forţele sovietice fiind superioare numeric, partea română a avut morţi şi prizonieri – 5 marinari şi un grănicer român)[660]

pe 26 octombrie, tot prin forţă, trupele sovietice au ocupat insulele Tătarul Mare (7,5 kmp), Dalerul Mic (2,5 kmp)[661]

şi Maican (O, 25 kmp); pe data de 5 noiembrie, în acelaşi mod a fost ocupată şi insula Limba (10 kmp) – situată între braţul Starîi Stambul şi Musura.[662]

Acestea au fost noile teritorii româneşti (peste 23,75 kmp) pe care sovieticii le-au ocupat şi anexat cu forţa în toamna anului 1940.

---

660 Jipa Rotaru, loan Damaschin, Glorie şi dramă.Marina regală română.1940-1945,
Bucureşti, 2000, p.29.

661 Vezi şi: loan Scurtu, Constantin Hlihor, Complot împotriva României. 1939-1947, Bucureşti, 1994, p.25.

662 Nicolae Ciachir, Din istoria Bucovinei (1775-1944), Bucureşti, 1993, p.133. Vezi şi: Idem, Marile puteri şi România ..., op.cit., p.262.

Pentru România conta atât pierderea acestor insule, consecinţele acestor noi rapturi teritoriale, cât şi maniera agresiv-grosolană în care fuseseră realizate. Era – „pe viu” – un semnal de alarmă pentru apetitul anexionist sovietic care, în ceea ce privea România, nu se va opri aici!

Anexarea acestor insule, a braţului Chilia (cel mai important din cele trei braţe ale Dunării, deţinând 62,5% din debitul fluviiilui) şi mutarea liniei de frontieră, unilateral, pe braţul Musura, totul realizat prin intervenţia brutală a trupelor sovietice, dovedea că Moscova călca în picioare nu doar tratatele internaţionale aflate în vigoare, ci şi propriile declaraţii oficiale, documentele juridice la care era parte!

Acesta a fost contextul în care România a apreciat ca întrerupte definitiv negocierile de la Moscova, anexările teritoriale sovietice arătate făcând ca ţara noastră să nu accepte, semneze sau ratifice niciodată protocoalele 6,7 şi 8, întocmite de sovietici şi discutate în cadrul Comisiei mixte de la Moscova!

În memoriile sale, generalul **Constantin Sănătescu,** fost şef al delegaţiei române în Comisia mixtă de delimitare a frontierei dintre cele două state, nota următoare: „(…) **lucrurile mergeau greu de tot din cauza relei credinţe a ruşilor,** care nu voiau să respecte înţelesul notei ultimative acceptate de guvernul, român. **Intenţiile ruse erau să ne îndepărteze complet de braţul Chiliei,** al cărui talveg, fusese

pe vremuri frontiera dintre cele două state. În luna octombrie, a fost nevoie să ne deplasăm în Delta Dunării pentru a face unele sondaje relativ la talvegul braţului Chiliei şi, deşi toate măsurătorile dovedeau teza susţinută de noi, nu am putut ajunge la un rezultat, din care cauză nu am vrut să închei un protocol scris. Am stat la Moscova până la 16 decembrie, fără a putea să-mi îndeplinesc misiunea" *02

Grigore Gafencu, ministrul român la Moscova, a înaintat în numele guvernului român (13 noiembrie 1940), un protest pe lângă guvernul sovietic, împotriva noilor rapturi teritoriale sovietice, catalogând actul de forţă sovietic drept *„procedeu inadmisibil, tinzând a crea un fapt împlinit înainte ca discuţiile comisiei mixte să fie terminate"*.[663]

În răspunsul dat de către vice-comisarul sovietic pentru afaceri străine, **Andrei Ianuarievici Vîşinski** era exprimată speranţa că *„România nu va stărui în protestul său, pe care guvernul sovietic nu-l poate accepta"*! Potrivit comisarului adjunct al Afacerilor Externe sovietice ocuparea şi anexarea insulelor de pe braţul Chilia nu însemna un gest inamical, o nesocotire a drepturilor sau independenţei României. El aprecia că insulele în cauză nu au nicio importanţă pentru ţara noastră, care rămânea posesoarea braţelor Sulina şi Sf. Gheorghe. *„Pentru U.R.S.S.* –

663 2 Constantin Sănătescu, Jurnal, Bucureşti, 1993, p.23.

sublinia Vîşinski – *întărirea poziţiilor sale pe braţul Chilia prezintă un interes însemnat. Este vorba de un interes defensiv date fiind împrejurările, situaţia internaţională şi unele aspecte ale stărilor politice din vecinătate, ca şi unele legături de prietenie cu Germania* „(se referea la „prietenia" româno-germană – n.n.).[664]

Ocupând prin forţă braţul Chilia, U.R.S.S.-ul devenea o putere dunăreană care, în scurt timp, va formula pretenţii privind participarea ei la o nouă reglementare a navigaţiei pe bătrânul fluviu.

Nu putem încheia consideraţiile noastre legate de activitatea Comisiei mixte de delimitare a frontierei româno-sovietice de după nota ultimativă din 28 iunie 1940, fără a face precizarea că pe întreaga durată a negocierilor de la Moscova *(6* septembrie – 24 octombrie 1940), Insula Şerpilor nu a constituit subiectul nici unei runde de discuţii, ea neapărând nominalizată în nici unul dintre actele convenite în Comisie, fapt ce conduce la o concluzie clară: Insula Şerpilor rămânea pe mai departe pământ românesc, aflat sub suveranitatea României!

Recunoaşterea acestui fapt de către partea sovietică era, de această dată, una implicită.

Confruntările (diplomatice) româno-sovietice privind zona Dunării de Jos, au continuat şi în intervalul 29 octombrie – 20 decembrie 1940, ocazia oferind-o Conferinţa de la Viena privind o

664 Ibidem.

nouă reglementare a navigaţiei pe Dunăre.

La conferinţă au luat parte Germania, Italia, Bulgaria, Ungaria, România, Jugoslavia şi Slovacia.

Iniţiată de Berlin, ea a reprezentat o ilustrare vie a rivalităţii sovieto-germane privind arealul sud-estic al Europei.

Germania a propus desfiinţarea Comisiei Internaţionale a Dunării (cu sediul la Belgrad), fapt transpus în practică rapid; prin această manevră Berlinul a reuşit să înlăture definitiv prezenţa anglo-franceză din zona Dunării fluviale, demersul german atrăgând imediat proteste din partea Moscovei.

V.M. Molotov, invocând faptul că în urma anexării Basarabiei U.R.S.S.-ul devenise stat riveran Dunării, a subliniat că ţara sa nu poate admite ca interesele ei la gurile Dunării să fie ignorate, demnitarul sovietic nepierzând ocazia de a profera ameninţări directe la adresa României. Moscova nu s-a mărginit doar la atât, ci a cerut Reichului german să fie de acord cu suprimarea Comisiei Europene a Dunării (cu sediul la Galaţi), preconizând ca pentru Dunărea maritimă să fie constituită o singură comisie.

Hitler, urmărind să aplaneze pentru moment fricţiunile sovieto-germane, să tergiverseze transpunerea în practică a propunerii sovietice, a fost de acord să fie convocată o conferinţă pregătitoare, ca loc de desfăşurare a acesteia fiind stabilită capitala României.

Încă din ziua deschiderii Conferinţei de la Bucureşti (29 octombrie 1940), Germania, Italia şi România au prezentat un proiect comun (viza desfiinţarea C.E.D. Şi crearea unui Consiliu al Dunării maritime, compus din România, Italia, Germania şi U.R.S.S.) ceea ce nu a convenit Moscovei care, la scurt timp, a venit cu un contraproiect (viza excluderea Germaniei din comisia ce urma a fi înfiinţată, înfiinţarea unei administraţii sovieto-române de la Brăila în aval, cuprinzând şi întreaga Deltă a Dunării, până la Marea Neagră, recunoaşterea pentru vasele de război sovietice a dreptului de a circula pe Sulina până la Brăila ş.a.) – scopul acestuia fiind crearea condiţiilor de a rămâne singura mare putere în zona gurilor Dunării, ceea ce ar fi făcut ca suveranitatea României asupra Deltei Dunării să devină iluzorie, periclitându-se grav posibilităţile de apărare a ţării la graniţa de est.

Prin manevre diplomatice abile sovieticii încercau să adauge ultimatumului din 26 iunie 1940 noi reuşite economice şi strategice.

Delegatul României (Vespasian Pella) a declarat că guvernul român nu poate accepta propunerile sovietice, în timp ce reprezentantul

U.R.S.S. (Arcadii Sobolev) s-a arătat intransigent, cerând adoptarea punctului de vedere formulat de guvernul său.

La 15 noiembrie 1940 Conferinţa de la Bucureşti şi-a întrerupt lucrările, urmând ca acestea să fie reluate la 5 decembrie 1940.

După reluarea lucrărilor, la 11 decembrie 1940, delegatul român a reafirmat cu fermitate punctul de vedere al guvernului său, sovieticii postându-se pe vechile lor poziţii. Încercările delegaţiei sovietice de a atrage de partea sa delegaţia României – la doar câteva luni după atâtea rapturi din teritoriul românesc – au constituit o naivitate, fiind sortite eşecului din start.

Bucureştiul, cu concursul Berlinului, a reuşit să pună capăt acestei conferinţe, fără ca ea să se încheie cu rezultate concrete. Pretextul invocat de Bucureşti a fost necesitatea unei perioade de timp pentru a face o justificare amănunţită a poziţiei guvernului român, lucru pe care Berlinul l-a sugerat să-l facă şi guvernul sovietic.

Deteriorarea raporturilor germano-sovietice a făcut ca această conferinţă să eşueze, lucrările ei nemaifiind reluate după aceea.

Privită global, Conferinţa internaţională de la Bucureşti a demonstrat încă o dată politica agresivă a Moscovei îndreptată constant împotriva României.[665]

Această politică antiromânească, dorinţa de a mai răşlui ceva din teritoriul României, sunt relevate şi de vizita pe care Anthony Eden, şeful

---

665 Vezi pe larg : Dr.Constantin Botoran, Confruntări româno-sovietice la Dunărea de Jos (29 octombrie - 20 decembrie 1940), în: „R.I.M., 2(54), 1994, p.25-28; Luminiţa Giurgiu, Uniunea Sovietică revendică şi gurile Dunării, în: „R.I.M.” , 2(13), 1992, p. 14-15.

Foreign Office-ului a făcut-o la Moscova în cursul anului 1941.

Cu acest prilej, Stalin, secondat de Molotov, a avansat lui Eden o propunere (mai puţin cunoscută) – „Treaty of Establishment of Mutual Agreement Between the U.R.S.S. an the Great Britain in the Solution of Post-War-Questions and on their joint Actions to Maintain Security în Europe after the termination of the War with Germany". În art.9 al Protocolului adiţional (ce purta sigla „Confidenţial"), **Stalin cerea în mod expres *transferul către U.R.S.S. a Deltei Dunării şi al celor trei braţe ale sale*** („9***. În respect of România i tis found expedient: a) four the purpose of ensuring the U.R.S.S. s security to transfer to the Soviet Union the teritory of the Danube estuary and it's three arms;…")!***[666]

În perioada de până la 22 iunie 1941, pe linia de demarcaţie a Prutului şi în Delta Dunării, trupele sovietice, în mod deliberat, au comis aproape zilnic acte agresive împotriva statului român, soldate cu morţi şi răniţi; aceste incidente au fost folosite de sovietici ca pretext pentru a menţine în zonă o situaţie tensionată, care să le permită să ameninţe România că nu vor ezita să „reacţioneze" folosind forţa.

Pentru această situaţie întreţinută unilateral de către sovietici, relevant este memoriul

---

666 Dr. Marian Cojoc, op.cit., p.240 .

mareşalului **Ion Antonescu** (1882 – 1946), înaintat la 15 mai 1946 Tribunalului Poporului: ***„Stâlpii graniţei provizorii, stabilite după acceptarea ultimatumului erau zilnic deplasaţi; se schimbau zilnic focuri; după urma lor cădeau morţi şi răniţi; avioanele ruse făceau zilnic incursiuni până la Carpaţi*** (au violat spaţiul românesc de 265 de ori – n.n.). ***Dl*** [Anatoli L] ***Lavrentiev*** [ministrul U.R.S.S.-ului la Bucureşti, între iunie 1940 – iunie 1941] ***mi-a cerut un condominium la Dunărea Maritimă şi dreptul pentru vasele de război ruse de a pătrunde până la Brăila (...); s-au ocupat cu forţa insulele din braţul Chilia (...) şi s-a încercat să se pătrundă cu forţa în canalul Sulina la 2 ianuarie 1941"***[667] (nouă nave sovietice au încercat să ocupe canalele Starîi Stambul şi Bistia, acţiune eşuată ca urmare a focului deschis de o baterie de 101 mm aparţinând Detaşamentului maritim nr.l – n.n.).

În vederea stopării unor astfel de acţiuni în viitor şi ca protest pentru cele deja întâmplate, în luna noiembrie 1940, Mihai Antonescu, ministru de externe ad-interim, a înaintat Moscovei o notă de protest, dar aceasta a rămas fără răspuns; mai mult, în această perioadă sovieticii şi-au dublat efectivele militare la graniţa sovieto-română (de la 18 – 22 mari unităţi, ajungându-se rapid la 29 – 35

667 Jipa Rotam, loan Damaschin, op.cit., p.31; Vezi şi: „Viaţa Armatei", Nr.6, 1992,
p.18.

mari unităţi), ceea ce dovedea că ei nu considerau încheiat conflictul cu România.

Într-un studiu apărut în periodicul moscovit „Voenno-istoriceskii jurnal", intitulat ***„Fapte încăpăţânate de la începutul războiului"***, se dezvăluie faptul că în vara anului 1941 Armata Roşie se pregătea asiduu să atace România.[668]

La 22 iunie 1941[669]

— Într-un context general cunoscut – **Ion Antonescu** a dat celebrul Ordin de zi: ***„Ostaşi, /Vă ordon: /Treceţi***

Prutul/Zdrobiţi duşmanul din Răsărit şi miazănoapte/Dezrobiţi de jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi... „.81

Obiectivul urmărit prin intrarea României în război era de a recupera teritoriile româneşti anexate de U.R.S.S. În vara şi toamna anului 1940.

Aflat în audienţă la Molotov, Grigore Gafencu prezenta acestuia (la 24 iunie) cea mai exactă motivaţie a actului din 22 iunie: „Prin politica ei urmată în timpul din urmă U.R.S.S.-ul nu a făcut nimic pentru a împiedica, între ţările noastre,

---

668 loan Scurtu, Constantin Hlihor, p.25. După ce în 1927 prevăzuse ca inevitabil un nou război mondial, în anul 1928 Stalin mărturisea că războiul a devenit pentru Uniunea Sovietică o „necesitate absolută\ mareşalul Voroşilov anunţându-1 ca „apropiaţi precizând totodată că prima lovitură va fi dată României. în termen de două săptămâni ! Vezi: *** Geopolitica. I, op.cit., p.139.

669 P rut la ofensiva strategică în cadrul stării de război existente". Vezi: Ion Şuţa, România şi pactul Ribbentrop-Molotov, Bucureşti, 1997, p.129 şi 131.

durerosul deznodământ de azi. Prin brutalul ultimatum din anul trecut, prin care ni s-a cerut nu numai Basarabia, dar şi Bucovina, şi un colţ din vechea Moldovă, prin încălcările teritoriului nostru, care au urmat de atunci, prin actele de forţă ce au intervenit pe Dunăre – chiar în timpul negocierilor pentru stabilirea liniei de demarcaţie – Uniunea Sovietică a distrus în România orice sentiment de încredere şi de siguranţă şi a trezit îndreptăţită teamă că însăşi fiinţa statului român e în primejdie. Am căutat atunci un sprijin în altă parte. Nu am fi avut nevoie de acest sprijin şi nu l-am fi căutat, dacă nu am fi fost loviţi şi dacă nu ne-am fi simţit ameninţaţi".[670] (13 noiembrie 1940)

Războiul cu U.R.S.S.-ul ar fi fost, oricum, inevitabil. Chiar dacă România nu ar fi intrat în război, sovieticii ar fi fost cei care ar fi atacat România, pentru a lovi în primul rând în germani, căutând să le distrugă sursele de aprovizionare cu petrol (Valea Prahovei), cereale, alimente ş.a. Acestui fapt i se adăuga onoarea întinată a armatei române în cursul dramaticului an 1940, care trebuia spălată prin sânge şi foc, moralul ei şi al întregului popor român trebuind a fi refăcut. Prin urmare – aşa cum subliniază istoricul **Florin Constantiniu** – decizia României a fost una

---

670 Jipa Rotaru, Alexandru Duţu, Florica Dobre, Campania din est în ordine de zi (1941-1944). Vol.I, Bucureşti, 1993, p.26 (şi 27). Mareşalul Ion Antonescu a rămas singurul om politic român care, din 1940 şi până astăzi, a încercat să refacă România Mare (statul naţional unitar român, în graniţele sale fireşti).

corectă![671]

Nu pot fi trecute cu vederea nici acţiunile Armatei Roşii din vara anului 1941[672]

după declanşarea operaţiunilor armatei române, în zona de legătură a Dunării cu Marea Neagră, când forţe sovietice de desant au ocupat câteva sate din Delta Dunării (Lascăr Catargiu, Pardina şi Chilia Veche). Reacţia armatei române a fost una pe măsură, patru zile mai târziu inamicul fiind înfrânt şi satele eliberate.

După data de 21 iulie 1941 unităţi militare române aparţinând de Divizia 10 infanterie au trecut Dunărea, intrând în scurt timp în Ismail, Chilia Nouă şi Vâlcov, până la 26 iulie ajungându-se în Cetatea Albă, act ce marca eliberarea sudului Basarabiei de sub sovietici.[673]

Eliberarea teritoriilor româneşti anexate de sovietici, ajungerea la Nistru a armatei române (la 26 iulie 1941), au marcat atingerea obiectivului legitim pentru care România intrase în război.

Redobândirea Basarabiei, nordului Bucovinei şi ţinutului Herţei – arată istoricul Florin Constantiniu – „era la fel de îndreptăţită ca şi redobândirea nord-vestului Transilvaniei, iar continuarea operaţiunilor militare dincolo de Nistru a fost tot atât de necesară, sau chiar mai necesară-având în vedere primejdia reprezentată

---

671 Florin Constantiniu, op.cit., p.398.

672 între 22-26 iunie 1941, din aer şi de pe mare, sovieticii au bombardat Constanţa.

673 loan Scurtu, Constantin Hlihor, op.cit., p.47.

de forţa militară a U.R.S.S. – decât continuarea operaţiilor militare, dincolo de frontiera de vest a României”.[674]

Nu vom stărui asupra desfăşurării războiului – eveniment ce beneficiază de o literatură diversă şi bogată, dar nici nu vom ocoli acele evenimente sau operaţiuni militare în care Insula Şerpilor a fost implicată (direct sau indirect).

În primăvara şi vara anului 1941, Insula Şerpilor a reprezentat, din punct de vedere strategic, un punct important pentru operaţiunile militare vizând bazinul nord-vestic al Mării Negre şi gurile Dunării.

După 22 iunie 1941 (1 august 1941?), Insula Şerpilor a intrat în subordinea Comandamentului german al Mării Negre (Admirai Schwerzes Meer), personalul militar de pe insulă ajungând la valoarea unui pluton şi al unei secţii de artilerie.[675]

Pe durata ***operaţiunilor de convoiere*** (escortarea navelor care transportau muniţii, carburanţi, hrană ş.a. pentru front) insula apare menţionată în mai multe rânduri.

La 9 noiembrie 1941, în rada portului Sulina, s-a format un convoi compus din navele „Ungvar” şi „Tisza”, care urmau să transporte muniţii. Gruparea a fost escortată de nave ale Forţelor Navale Maritime (gruparea de siguranţă-compusă din distrugătoarele „Regele Ferdinand” şi „Regina

674 Florin Constantiniu, op.cit., p.466.
675 Comandor (r) Ion-Dănuţ Toader , op.cit., p.8.

Maria" – condusă de comandorul August Roman) şi deşi în zona Insulei Şerpilor au fost semnalate submarine sovietice, gruparea a ajuns cu bine la Bugaz.[676]

La începutul lunii decembrie 1941, un alt convoi cu muniţii şi carburanţi, a fost atacat în mai multe zone (Şabla, Sf. Gheorghe), inclusiv în zona Insulei Şerpilor, pagubele suferite de convoi fiind, în final, minore.[677]

Necesitatea creşterii siguranţei transporturilor şi a numărului de operaţiuni de convoiere în vederea aprovizionării frontului, au constituit motivele pentru care, la 20 martie 1942, Grupul de Marină Sud (german) a propus Comandantului Marinei Regale Române amplasarea unui baraj de mine în zona Constanţa – Insula Şerpilor – Bugaz. Întrucât propunerea corespundea intereselor româneşti, a fost acceptată, operaţiunea fiind realizată practic de nave aparţinând Grupării de Minare „Locotenent comandor Alexandru Dumbravă", în zilele de 28 martie şi 2 aprilie 1942.e19

În lunile septembrie şi octombrie 1942, submarinele sovietice au devenit foarte active în zona gurii braţului Sulina şi pe traseul spre Odesa. Pentru contracararea acestor pericole, la 1

676 Jipa Rotam, loan Damaschin, op.cit., p.65.

677 Ibidem. Pentru scufundarea unui submarin sovietic M-58 în baia de la Jibrieni, la nord de Insula Şerpilor, în data de 17 decembrie 1941, vezi: Comandor (r) Raymond Stănescu, Operaţia de convoiere „Carpaţi", în: „R.I.M.", 1(12), 1992, p.32.

noiembrie 1942 a fost înfiinţată Flotila de Siguranţă a Sectorului Sulina (ca parte a Detaşamentului Tactic nr.l – Sulina). Între misiunile speciale care au revenit acestei formaţiuni navale, s-a numărat şi apărarea navelor care aprovizionau Insula Şerpilor împotriva atacurilor submarinelor sovietice.[678]

Sovieticii nu au utilizat în arealul Insulei Şerpilor doar submarinele şi aviaţia, ci şi navele de suprafaţă. Astfel, la 1 decembrie 1942, o grupare navală sovietică, formată din crucişătorul „Voroşilov", liderul „Harkov" şi distrugătorul „Soobrazitelnâi", au intrat în apele Insulei Şerpilor, având misiunea de a bombarda Sulina, Insula Şerpilor şi Bugazul. Pentru început s-au apropiat de Insula Şerpilor – au încercat chiar debarcarea unui desant maritim pe insulă[679]

— Trăgând asupra acesteia câteva salve de artilerie, moment în care artileria de coastă şi două monitoare româneşti au ripostat cu foc. Pe timpul misiunii de luptă, la prova crucişătorului „Voroşilov" au avut loc două explozii, situaţie în care comandantul grupării navale sovietice a ajuns la concluzia că zona este minată, şi ca urmare a dat ordinul de întoarcere, fără a putea îndeplini misiunea primită.[680] (Concomitent cu cele

678 Jipa Rotaru, loan Damaschin, op.cit., p.117-128.
679 Dorin Mara, Marina Regală a României în cel de-al doilea război mondial,
Bucureşti, 2000, p.66.
680 *** Veteranii pe drumul onoarei şi jertfei (1941-1945). De la

relatate, sovieticii au pus la cale şi o diversiune în zona Mangalia, unde două submarine au lansat câteva torpile asupra digului de protecţie).

Insula Şerpilor reapare menţionată în legătură cu operaţiunile de convoi ere din luna decembrie 1942.

Legat de convoiul din 5 – 6 decembrie 1942, este de menţionat faptul că în dreptul Insulei Şerpilor, nava „Ţar Ferdinand" care avea o viteză mai mică şi îngreuna marşul convoiului, făcându-l vulnerabil, a fost scoasă din convoi şi trimisă la Sulina, ceea ce a permis convoiului să crească viteza de înaintare, reducându-se posibilităţile de a fi interceptat şi lovit de submarinele sovietice.

În cadrul misiunii de convoiere din 15 – 16 decembrie 1942, navele din compunere care transportau o încărcătură de 9.000 t. (în special muniţii), au fost atacate în baia Jibrieni, la nord de Insula Şerpilor, torpilele submarinelor sovietice căutând în special distrugătorul „Regele

Ferdinand", un adversar redutabil, care încurca, planurile sovietice de distrugere a convoaielor care aprovizionau frontul. 3

Stalingrad la bătălia Moldovei, Bucureşti, 1997, p.568.

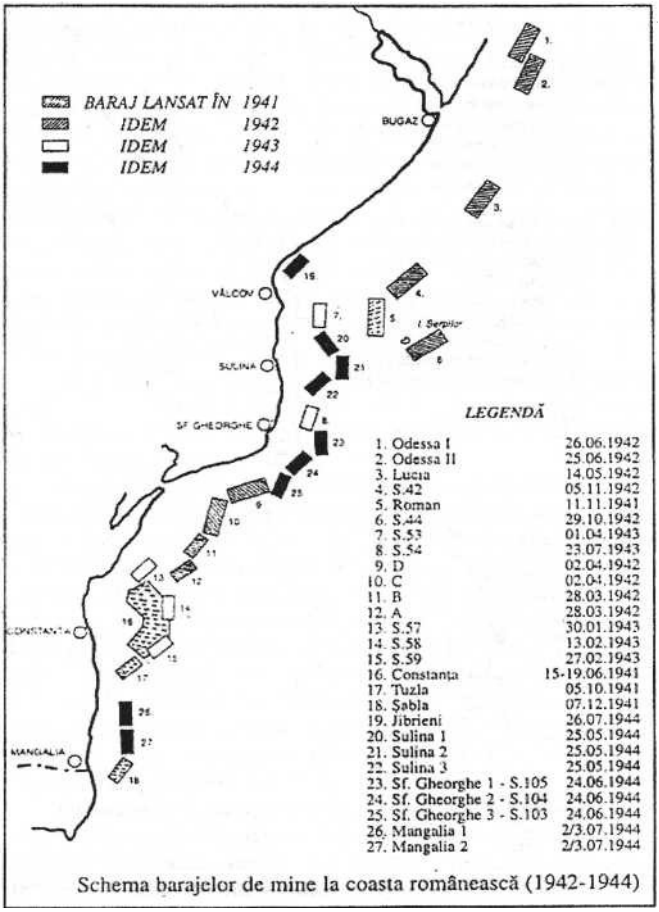

Schema barajelor de mine la coasta românească (1942-1944) (După Koslinski N., Stănescu R.)

Câteva zile mai târziu (19 decembrie 1942), marina sovietică

823 Dorin Mara, op. cit., p.65.

pierdea nava SC-212 (Sciuka), aceasta lovindu-se, lângă Insula Şerpilor de una dintre minele barajului din apropiere.824

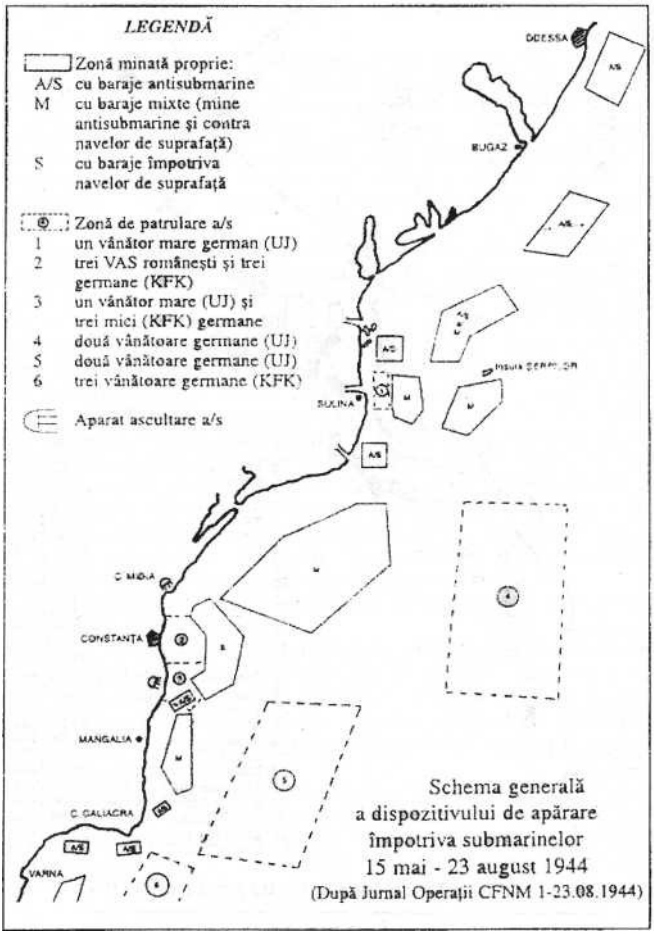

(După Koslinski N., Stănescu R.)

824 Căpitan comandor (r) Nicolae Koslinski, Comandor (r) Raymond Stănescu, **Marina Română în al doilea război mondial (1939 – 1945). Vol. III (1944 – 1945),** Bucureşti, 1998, p.36.

Eficienţa barajelor de mine amplasate în bazinul vestic al Mării Negre şi la gurile Dunării, nevoia de a creşte în continuare siguranţa

operaţiunilor militare proprii în acest bazin, au impus cu necesitate refacerea barajelor de mine amplasate anterior, precum şi montarea de noi baraje de mine. Operaţiunea s-a desfăşurat sub comanda căpitancomandorului Arpad Gheorghe (comandantul distrugătorului „Regele Ferdinand”), la ea luând parte mai multe nave. Un astfel de baraj de mine, cu o lungime de 5,4 Mm (200 de mine împotriva navelor de suprafaţă şi submarinelor, amplasate la o adâncime de 3 m), a fost instalat până la 30 octombrie 1943 în zona de sud a Insulei Şerpilor. În urma unei noi operaţiuni, la 5 noiembrie 1943, a fost instalat încă un baraj de mine la cca. 10 Mm nord de Insula Şerpilor. Potrivit aprecierii specialiştilor, barajele de mine pomenite au contribuit la creşterea siguranţei transporturilor pentru front, atacurile navelor şi submarinelor sovietice diminuându-se.8.5

În primăvara şi vara anului 1944, rolul şi importanţa Insulei Şerpilor în derularea operaţiunilor militare ce vizau gurile Dunării, bazinul vestic al Mării Negre, a crescut considerabil, insula devenind un important punct strategic.

În primăvara anului 1944, ofensiva sovietică de pe frontul de est a impus intensificarea măsurilor de creştere a puterii de apărare a insulei. Aici a fost adusă o companie de peste 100 de infanterişti marini, comandată de un căpitan ce avea în subordine câţiva maiştri militari şi subofiţeri. Insula a fost dotată cu o staţie radio

modernă, plus mijloace luminoase de comunicaţie, specifice marinei.[681]

Pentru creşterea puterii de foc pe insulă a fost instalată o baterie A.A. de 37 mm.[682]

Au mai fost aduse şi instalate tunuri de 121,9 mm şi 76,2 mm (capturate anterior, de la sovietici), realizându-se astfel un adevărat „triunghi de foc" între Sulina-Jibrieni-Insula Şerpilor, acestei puteri de foc adăugându-se şi cea a artileriei de pe monitoarele „Catargi" şi „Brătianu" (aparţinând de Detaşamentul Tactic Vâlcov).[683]

Operaţiunile de construire a amplasamentelor pentru tunuri şi mitraliere – precum şi de reface clădirea din incinta farului, deteriorată de bombardamentele aeriene sovietice – au căzut în sarcina unei subunităţi specializate cantonate la Sulina. *„Sorţii* – scrie maiorul (r) **Silviu Ştefănescu** – *au desemnat plutonul meu* (aparţinând Companiei a 5-a

Sulina, comandată de căpitanul Gheorghe Sacerdoţeanu – n.n.) şi în ziua de 8 iunie 1944, ne-am îmbarcat cu scule, unelte şi materiale pe nava P.T.A. (Ponton Transport Armat) 404. Noaptea, la orele 24,00 însoţiţi de remorcherul „Rândunica" am ridicat ancora cu destinaţia Insula Şerpilor. Dimineaţa la ora 9,00 – 9,30 am ajuns pe insulă. Eram complet izolaţi de restul lumii. Pe insulă nu

681 *** Veterani pe drumul onoarei şi jertfei..., op.cit, p.568.
682 Nicolae Koslinski, Raymond Stanescu, op.cit., p.58.
683 Jipa Rotaru, loan Damaschin, op.cit., p.105.

aveam decât un singur post telegrafic fără fir, de la care aflam foarte puţine veşti”. Cei cca. 50 de genişti din pluton, au avut parte de momente grele, descrise de acelaşi martor ocular: „Ara stat aici până în ziua de 20.08.1944, când printr-o radiogramă am anunţat că nu mai avem mâncare, dar în special apa se va termina în scurt timp, lucru pentru care am dispus raţionalizarea ei”. În ziua de 22 august 1944 – continuă Silviu Ştefănescu – „a sosit la insulă nava P.T.A.404 însoţită tot de remorcherul „Rândunica”, pentru a ne transfera la Sulina, la bază. Am încărcat totul, şi în seara zilei de 22.08.1944, la orele 24,00 navele au ridicat ancora (...). În drum, dimineaţa pe la 5,00 – 5,30 am fost atacaţi de aviaţie. La ora 9,00 – 9,30 ajungeam la Sulina”.[684]

Navele P.T.A. („papuci” cum erau denumite de marinarii români), pe lângă misiunile de veghe şi ascultare antisubmarină în zona gurilor Dunării, o aveau şi pe cea de aprovizionare a Insulei Şerpilor, operaţiune la care au mai luat parte de-a lungul timpului şi remorcherul armat „Mântuirea” (acesta, având un tanc de balast în prova, transporta apă pentru băut), nava „Mureşul” ş.a.[685]

În luna august a anului 1944, situaţia în zonă s-a înrăutăţit datorită înteţirii bombardamentelor aviaţiei sovietice. La 19 august, portul şi oraşul Sulina au fost bombardate intens; la 20 august

684 Maior ® Silviu Ştefănescu, op.cit., p.48.

685 Nicolae Koslinski, Raymond Stanescu, op.cit., p.70 şi 106.

Sulina a fost din nou bombardată, de această dată de două ori; în aceeaşi zi, un submarin sovietic „de buzunar” (fost italian) a patrulat în imersiune, supraveghind zona din jurul Insulei Şerpilor.[686]

Legăturile dintre Insula Şerpilor şi Sulina au fost întrerupte, insula scăpând însă de bombardamente.

La 23 august 1944, România – ca urmare a evenimentelor interne – a încetat de facto orice acţiune militară îndreptată împotriva U.R.S.S.-ului, implicit împotriva celorlalte Puteri Aliate şi Asociate. Cursul războiului purtat de România s-a modificat începând cu data de 24 august 1944 ora 4 a.m., când ţara noastră a trecut de partea coaliţiei antihitleriste.

România a fost prima ţară ocupată de către Armaţa Roşie!

Imediat după 23 august 1944, grănicerii sovietici ***„au ocuvat toate insulele situate la sud de serialul navigabil principal al braţului Chilia, care au avarţinut României”***[687]

Ocupate de sovietici în lunile octombrienoiembrie 1940, eliberate şi reintegrate României după 22 iunie 1941, acum au fost din nou ocupate cu forţa de către sovietici, urmările acestui act resimţindu-se şi astăzi în ceea ce priveşte frontierele României, delimitarea apelor teritoriale şi a platoului continental în Marea

686 Ibidem, p. 104.
687 Ion Şuţa, op.cit., p. 196-197.

Neagră ş.a.

Intervalul de timp cuprins între 23 august-12 septembrie 1944, a marcat o cotitură şi în privinţa situaţiei şi viitorului Insulei Şerpilor.

La 24 august orele 08,55 – se arată în raportul comandorului **Constantin Ulic** (din Detaşamentul Maritim Sulina) – la orizont au apărut câteva nave sovietice; timp de o oră şi jumătate au staţionat paşnic, după care s-au retras pe direcţia nord-est, fără ca forţele române să deschidă focul asupra lor.[688]

În ziua de 25 august 1944, germanii aflaţi în misiune pe Insula Şerpilor au părăsit-o, alipindu-se navelor germane care în aceeaşi zi au părăsit Sulina, navigând în amonte pe Dunăre.

Pe 25 august, între orele 09,00 – 11,00 Sulina a fost atacată violent de aviaţia sovietică, forţele române neripostând. După orele 11,00, timp de 45 Sulina a fost atacată din nou, la acest bombardament luând parte 60 de bombardiere sovietice, trupele române neripostând nici de această dată!

Aceste bombardamente, pregătitoare pentru ocuparea militară a zonei, au încetat după data de 26 august 1944, după ce între militarii români şi cei sovietici au avut loc primele contacte.

Contactul cu primii militari sovietici a avut loc în dimineaţa zilei de 26 august 1944, pe malul stâng al canalului, când o patrulă sovietică a intrat

---

688 Nicolae Koslinski, Raymond Stanescu, op.cit., p.108.

pe traseul Letea-Sulina. Declarând că „nu au cunoştinţă de vreun armistiţiu şi nici de o linie de demarcaţie pentru care să se oprească, dar [că au fost] informaţi că nu vor fi primiţi cu foc ci ca trupe aliate, sovieticii au intrat la ora 17,30 cu un batalion în Sulina „[689]

Trupele sovietice de uscat au ajuns la Sulina tot pe 26 august.

Pe 28 august – când gruparea P.T.A., remorcherele de transport ş.a. (la bord având evacuaţi) părăsiseră deja portul, deplasându-se în amonte pe Dunăre –, în portul Sulina au intrat primele unităţi navale uşoare ale flotei sovietice.[690]

Un aspect controversat în legătură cu Insula Şerpilor, este legat de ziua (data) la care a fost ocupată militar de către forţele navale sovietice.

O primă opinie, susţinută de Constantin Necula şi C. Enăchescu precizează faptul că la 26 august 1944, odată cu ocuparea portului Sulina şi Tulcea, s-a produs şi ocupare militară a Insulei Şerpilor”*36.

Tot Constantin Necula, care face precizarea „sunt adevăruri trăite de mine”, este autorul şi a celei de-a doua opinii: începând cu data de 28 ausust 1944. odată cu sosirea primelor nave

689 Ibidem, p. 140.

690 Ibidem, p. 191. Un alt martor ocular, motoristul de pe nava „Albatros” - capturată de sovietici în postul Sulina - arată ca aceasta avea misiunea ‚jă aprovizionăm cu alimente şi apă pe marinarii militari sovietici de pe Insula Şerpilor (...)•• Tot el precizează că ‚JPersonal românesc n-am văzut pe insulă”! Vezi: „Jurnalul Naţional”, 16/17 septembrie 1995, p.10.

sovietice în portul Sulina, operaţiunea de asigurare a funcţionării farului a fost preluată de marina sovietică, care a interzis accesul navelor noastre la insulă (...) cele câteva unităţi uşoare ale Flotei sovietice au fost aşteptate, întâmpinate şi pilotate în portul Sulina de nave româneşti. În drumul lor spre Sulina unităţile sovietice au debarcat şi ocuvat Insula Servilor cu un mic efectiv de marinari. Pe insulă nu se afla nici un om de-al nostru. Astfel, această operaţiune de ocupare cu forţa militară de către U.R.S.S. a micuţei insule româneşti s-a realizat fără nici un foc de armă. Faţă de această răpire partea română nu a reacţionat în nici un fel"}37

O a treia opinie îl are ca autor pe comandorul (r) Ion-Dănuţ Toader, care scrie: „La 29 ausust 1944 (dată la care flota sovietică intra şi în portul Constanţa – n.n.), pe insulă debarcă, fără a li se răspunde cu foc, efective sovietice (...). Personalul românesc este făcut prizonier (deşi eram aliaţi şi nu ne-am opus debarcării pe insulă) şi internat în lagărul intermediar improvizat în clădirea spitalului din Sulina}3 s în legătură cu acest ultim aspect, Nicolae Koslinski şi Raymond Stănescu au un alt punct de vedere: „Refuzând cooperarea românilor, sovieticii s-au mulţumit deci cu păstrarea armamentului acestora dar le-au îngăduit să plece la reşedinţa unităţii lor fără a-i considera prizonieri ca la Chilia. Tratamentul aplicat şi personalul român de pe Insula Şerpilor, sosit în după amiaza zilei de 30 ausust la Sulina

sub comanda unui subofiţer şi care a plecat de asemenea spre Tulceafără armament şi

839

provizii.

Acestea sunt opiniile unor veterani şi ofiţeri de renume ai Marinei Militare a României.

Deşi sunt diferenţe vizibile privind data (ziua) ocupării militare de către forţele navale sovietice a insulei[691]

— 26,28,29 şi 30 august 1944 –, deşi unele contradicţii sunt evidente, rămân certe câteva concluzii: Insula Şerpilor a fost ocupată cu forţa de către unităţi ale Marinei Militare sovietice; acest act de ostilitate împotriva României (aliate!) a avut loc în ultimele zile ale ultimei decade ale lunii august 1944; s.a.

Cele cinci zile diferenţă între prima şi ultima opinie, ca de altfel şi alte mici inadvertenţe, vor putea fi lămurite în timp, prin consultarea a noi documente şi opinii care, suntem siguri, vor apare. Perioada scursă de la evenimente până astăzi, mai bine de o jumătate de secol, a atras după sine, în chip firesc, mici imprecizii de datare[692]

---

691 Ion Şuţa, România la cumpăna istoriei. August 1944, Bucureşti, 1991, p.287. Pentru modul „cum” s-a negociat armistiţiul, vezi: Gheorghe Buzatu, România cu şi fără Antonescu, op.cit., p.259-271.

692 f arişţii români fiind expulzaţi de pe insulă din nou...;în august 1949 o mare grupare de nave sovietice în apele insulei nu apare consemnată, în timp ce în august 1944 apare; unde au pus piciorul sovieticii, rar au fost scoşi sau au plecat de bunăvoie, după decenii şi decenii, dar nu imediat...;în fine,

deşi pe fond, subliniem acest fapt, opiniile autorilor citaţi coincid.

După 23 august 1944, în noua conjunctură internă şi internaţională, în faţa României se aflau o mulţime de probleme de rezolvat.

La 25 august 1944, printr-o notă, Alexandru Cretzeanu, îl informa pe ambasadorul sovietic în Turcia, că guvernul român doreşte să semneze armistiţiul cu Puterile Aliate.

După o serie de condiţionări venite din partea sovieticilor, din care unele fără obiect, dar mai ales după întâlnirea de la Moscova, din 26 august 1944, dintre V.M. Molotov, reprezentantul U.R.S.S. Şi ambasadorii S.U.A. (Averell Harriman) şi Marii Britanii (Sir Archibald Clark Kerr), s-a stabilit ca tratativele în vederea semnării armistiţiului dintre România şi cele trei puteri să se desfăşoare la Moscova.

În dimineaţa zilei de 29 august 1944, delegaţia guvernamentală română condusă de Lucreţiu Pătrăşcanu, s-a deplasat în capitala sovietică, unde, la 10 septembrie au început discuţiile pe marginea Proiectului Convenţiei de armistiţiu (elaborat de cei trei) 84. Textul său (înmânat delegaţiei române chiar în dimineaţa începerii discuţiilor!...) cuprindea 20 de articole, un protocol şi 6 anexe, prin care se definea statutul juridic internaţional al României până la semnarea tratatului de pace, relaţiile ei cu

---

citarea lunii august 1949 vine în contrazicere flagrantă cu "actele" sovietice din 4 februarie şi 23 mai 1948!

U.R.S.S., S.U.A. Şi Marea Britanie, Convenţia conţinând şi numeroase clauze de natură militară, economică, financiară şi administrativă.

În timpul tratativelor de la Moscova, Molotov care prezida lucrările întâlnirii – după cum nota ambasadorul **Averell Harriman** într-o telegramă datată 15 septembrie 1944 **– *„nu a analizat în detaliu nici un argument şi nicio propunere avansată de români”*!**

Forţată de împrejurări, în condiţiile în care Molotov a impus un adevărat dictat, acceptat de cei doi ambasadori, în noaptea de!2/13 septembrie 1944 delegaţia română a semnat Convenţia de armistiţiu, document care consacra în plan juridic internaţional încetarea ostilităţilor dintre România şi U.R.S.S., respectiv participarea noastră la război (a patra putere) în tabăra coaliţiei antihitleriste.

Acest document – prin care România a devenit o ţară ocupată prin şi cu tratat! a stat la baza statutului juridic al ţării noastre până la încheierea păcii.[693]

Nu vom intra în detaliile acestei Convenţii de armistiţiu, oprindu-ne, pe scurt, doar asupra clauzelor teritoriale, unde „cei trei” au fost nedrepţi cu România.

---

693 Vezi : “Proces verbal al tratativelor de armistiţiu cu România desfăşurate la
Moscova între 10 şi 12 septembrie”, în: Gh.Buzatu, Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial.Vol.I, Bucureşti, 1988, p.336-345.

Art.4 (reluat aidoma şi în viitorul Tratat de pace din 1947!) avea următorul text: „Se restabileşte frontiera de stat între URSS şi România, stabilită prin Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940” (un document inexistent!...).

În art. 1[694]

se stipula că hotărârile „Arbitrajului” de la Viena din 30 august 1940 sunt nule şi inexistente, prevăzându-se – printr-o formulare echivocă! – că în viitor României îi va fi restituită Transilvania fie in integrum, fie parţial! Partea română a protestat împotriva acestei formulări incerte, dar fără rezultat.

Raporturile teritoriale sovieto-romane, în urma rapturilor sovietice din iunie, octombrie şi noiembrie 1940, respectiv august 1944, erau tacit tensionate, sechelele din sufletele românilor fiind încă vii şi dureroase.

Pentru a ameliora raporturile dintre cele două ţări şi pentru a linişti opinia publică din România, **Molotov** a găsit de cuviinţă să declare, la **2 aprilie 1944,** că ***„Guvernul sovietic (...) nu are ca scov ocuparea vreunei vărti a teritoriului românesc sau să schimbe în vreun fel regimul social existent în România”***.[695]

După 23 august 1944, **Molotov** a considerat

---

694 Aurică Simion, op.cit., p.283.

695 Constantin Vişoianu, Misiunile mele (culegere de documente), Bucureşti, 1997, p.243.Vezi şi : *** Politica externă a României, Bucureşti, 1986, p.244.

necesar să reînnoiască această declaraţie, astfel că la **25 august 1944** el preciza următoarele: *„**Având în vedere situaţia din România guvernul Uniunii Sovietice socoteşte de datoria sa să reînnoiască declaraţia pe care a făcut-o în luna aprilie, potrivit*** căreia **armata şi guvernul sovietic nu au intenţia de a anexa nicio parte a teritoriului român, oricare ar fi ea,** sau de a schimba regimul politic sau social al României, sau de a aduce vreo ***atingere independenţei României***[696] (Ce valoare avea această dublă declaraţie o relevă faptul că la câteva zile după ce a fost făcută, trupele sovietice au ocupat militar insulele de pe braţul Chilia şi Insula Şerpilor!...)

La această ultimă declaraţie sovietică au aderat şi cei doi ambasadori, Kerr transmiţându-i lui Molotov, la 27 august 1944, o scrisoare prin care îi făcea cunoscut acceptul de principiu al guvernului englez faţă de declaraţiile făcute.[697]

La 29 august 1944, secretarul de stat american, în instrucţiile pe care le-a trimis ambasadorului Harriman, îl informa confidenţial că „Departamentul de Stat al S.U.A. ar dori (...) amânarea hotărârii definitive asupra disputelor teritoriale până după sfârşitul războiului în Europa, aplicat şi la Basarabia şi Bucovina de Nord. Dar guvernul sovietic a adoptat o poziţie

696 4 5 *** 23 August 1944. Documente 1939-1943. Vol.I, Bucureşti, 1984, p.142

697 Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.36.

fermă că aceste provincii se află în cadrul frontierei de stat sovietice, stabilite în 1940 prin tratatul (sic!) între Uniunea Sovietică şi România, iar de partea românilor se manifestă o dispoziţie de a privi pierderea acestor provincii ca inevitabilă (…) (sic!)”.[698]

În Convenţia de armistiţiu de la Moscova, din 12 septembrie 1944, „problema” Basarabiei şi Bucovina de Nord a fost expediată într-o singură frază (respectiv art.4): ***„Se restabileşte frontiera de stat între U.R.S.S. Şi România, stabilită prin acordul*** (sic!) ***sovieto-român, din 28 iunie 1940,***|848 Convenţia de armistiţiu, reconfirmând prevederile art.3 al Protocolului adiţional secret (Ribbentrop-Molotov) şi nota ultimativă sovietică din 26 iunie 1940, făcea o mare nedreptate României; contrasemănd Convenţia de la Moscova, S.U.A. Şi Marea Britanie au legalizat rapturile teritoriale sovietice în dauna teritorială a României.

Legat de art.4 al Convenţiei de armistiţiu, la care ne-am referit mai sus, adăugăm şi faptul că acesta nu preciza linia frontierei dintre U.R.S.S. Şi România; frontiera pe braţul Chilia şi viitorul regim al Dunării maritime, au rămas şi ele neprecizate.

Despre insulele de pe braţul Chilia şi despre Insula Şerpilor, ocupate cu forţa de către sovietici în august 1944, Convenţia de armistiţiu nu sufla o

698 Ion Şuţa, op.cit., p.281.

vorbă.

Calvarul teritorial, economic, politic şi militar nu luase încă sfârşit pentru România, dimpotrivă, el intra într-o nouă fază extrem de periculoasă pentru viitorul ţării şi al poporului român, la trecerea la această fază rolul decisiv avându-l Sir Winston Spencer Churchill (18741965),[699]

respectiv nefastul „Acord de procentaj" („naughty paper" – „hârtia murdară"), a cărui iniţiator a fost.

La 9 octombrie 1944, la expirarea acordului de 3 luni dintre U.R.S.S. Şi Marea Britanie privind delimitarea sferelor de interes în Europa de sud-est, Churchill sosea la Moscova, unde a fost primit de Molotov şi alte înalte oficialităţi sovietice cu toate onorurile.

În aceeaşi zi (la orele 22,00) la Kremlin a avut loc o primă întrevedere importantă, la care au luat parte Churchill, Eden şi mr. Birse (interpretul), respectiv Stalin, Molotov şi Pavlov (omologul lui Birse).

„(...) cum momentul era propice pentru business [delimitarea sferelor şi procentelor de interes occidental şi sovietic în sud-estul Europei]

---

699 Prim-ministru între 1940-1945 şi 1951-1955, laureat al Premiului Nobel (1953).Discursul aceluiaşi, rostit la 5 martie 1946 la Fulton, în care a formulat acuzaţii grave la adresa URSS- ului, a tendinţelor sale expansioniste, a marcat începutul "războiului rece" !... (Preşedintele Truman, în 1946, declara şi el că "De la Stettin la Baltica la Triest pe Adriatica o cortină de fier a căzut asupra continentului"!). între altele, "războiul rece" iniţiat de Vest urmărea stoparea paşnică a expansiunii sovietice.

– scrie Churchill –, am zis: Hai să aranjăm afacerile noastre în Balcani. În ceea ce priveşte Marea Britanie şi Rusia, ce-ai spune dacă ţi-ar reveni 90% predominare, control în România, iar noi am avea 90% influenţă şi control în Grecia şi am merge 50/50 în Iugoslavia?

În timp ce propunerea mea era tradusă am luat o jumătate de coală de hârtie ***[intrată în istorie sub denumirea de*** *„Acordul de procentaj”]* şi am scris:

România: Rusia 90 la sută – ceilalţi 10 la sută.

Grecia: Marea Britanie 90 la sută (în acord cu U.S.A.) – Rusia 10 la sută.

Iugoslavia: 50 / 50 la sută.

Ungaria: 50/50 la sută.

Bulgaria: 75 la sută Rusia – ceilalţi 25 la sută.

Am împins această hârtie lui Stalin, care, între timp asculta traducerea. A urmat o scurtă pauză. Apoi Stalin a luat creionul său albastru şi a făcut un large tick, un mare O.K. Şi mi-a restituit hârtia. Totul s-a tranşat (sic!) în mai puţin decât ar fi fost necesar să te aşezi pe un scaun.

După aceea a urmat o lungă pauză. Hârtia stătea în mijlocul mesei. În cele din urmă, rupând tăcerea, am zis: Nu va părea oare prea cinic dacă se va afla că am dispus de soarta a milioane de oameni într-o manieră atât de neobişnuită? Hai să ardem această hârtie. Nu, mi-a răspuns Stalin, ţine-o la dumneata”.*50

Propunerile lui Churchill au constituit subiectul negocierilor anglosovietice, în final

stabilindu-se următoarele procentaje: România – 90%[700]

URSS; Grecia – 90% Marea Britanie; Iugoslavia – 50%-50%; Ungaria – 80% URSS; Bulgaria – 80% URSS.[701]

Sir Archibald Clark Kerr, ambasadorul Marii Britanii în Uniunea Sovietică, relatează: „Primul ministru a scris atunci ceea ce el a numit «un document indecent» («a noughty document»), cuprinzând o listă a ţărilor balcanice şi proporţia de interes, în privinţa lor, al Marilor Puteri. El a spus că americanii ar fi şocaţi dacă ar vedea cât de brutal a făcut-o

Churchill a făcut aceste propuneri, acest „târg" incalificabil, fără să fi fost constrâns sau obligat de cineva sau de ceva, din proprie iniţiativă. În felul acesta cei doi dictatori – au pecetluind soarta poporului român – şi a altor popoare din această parte a Europei – pentru multe decenii după aceea!...8.2

La 27 octombrie 1944 în Camera Comunelor, Churchill spunea – despre convorbirile din octombrie de la Moscova – că ***„sunt interese în***

---

700 Dr. Mircea Muşat, op.cit., p.250. Vezi şi: Horia Brestoiu, Memoria frontului secret. Vol.I, Bucureşti, 1991, p.11-13; Florin Constantiniu, op.cit, p.443; Serge Berstein, Pierre Milza, Istoria Europei. Vol.V. Secolul XX (din 1919 până în zilele noastre), 1998, p.211.

701 Vezi: Florin Constantiniu, România şi originile războiului rece, în: "R.I.M.".Nr.l- 2 (69-70), 2002, p.63.Vezi şi : R.J.Crampton, Europa răsăriteană în secolul al XX- lea...şi după, Bucureşti, 2002, p.239-240.

zona Mării Negre şi interese mediteraneene ce trebuie luate în consideraţie. Era clar că se referea la o delimitare precisă: Marea Neagră U.R.S.S.-ului, Marea Mediterană – Marii Britanii.

Nota redactată de către Churchill pentru informarea unui cerc restrâns de colaboratori – membrii Cabinetului de Război – reţine esenţa înţelegerii de la Moscova:

„10 Downing Street
12.10.1944
Whitehall
Memorandum al primului ministru

1. Sistemul de procentaje... este menit să exprime interesul şi sentimentul cu care guvernele britanic şi sovietic abordează problemele acestor ţări, astfel încât să-şi dezvăluie unul altuia gândurile proprii într-un mod inteligibil.

2. În mod foarte firesc, Rusia Sovietică are interese vitale în ţările care mărginesc Marea Neagră... România şi Bulgaria. Marea Britanie consideră just să arate un respect aparte pentru punctele de vedere ruseşti privind aceste două ţări şi pentru dorinţa sovietică de a prelua conducerea într-un mod efectiv, pentru a le ghida în numele cauzei comune.

3. În mod similar, Marea Britanie are o lungă tradiţie de prietenie cu Grecia, o interesează direct, ca putere mediteraneană, viitorul ei... şi doreşte să joace un rol conducător în călăuzirea Greciei în a depăşi actualele greutăţi... înţelegem prin aceasta că Marea Britanie va prelua

conducerea în sens militar… Rusia Sovietică ar fi gata să conceadă această poziţie şi funcţie Marii Britanii, în acelaşi mod în care Marea Britanie ar recunoaşte relaţia intimă dintre România şi Rusia. (…).

5. Având în vedere faptul că armatele sovietice obţin controlul asupra Ungariei, ar fi natural ca o proporţie însemnată de influenţă să le aparţină lor, aceasta din urmă, desigur, urmând a fi aprobată de Marea Britanie şi Statele Unite, care, deşi nu acţionează acum în Ungaria, o văd probabil ca un stat central european şi nu unul balcanic”.

Din punctul de vedere al moralităţii şi al încălcării normelor de drept internaţional, nu există nicio deosebire între ***Protocolul Secret*** semnat la 23 august 1939 de către Joachim von Ribbentrop la Moscova şi ***Acordul Secret*** dintre Sir Winston Churchill şi Stalin, de la 9 octombrie 1944. Cinismul ambelor este completat în aceasta din urmă cu… perfidia Albionului.

„Lunga tradiţie de prietenie cu Grecia „a Marii Britanii şi ***„dorinţa acesteia de a juca un rol conducător în călăuzirea Greciei în a depăşi actualele greutăţi”*** însemna, în termeni strategici, fundamentalul interes colonial britanic în păstrarea controlului asupra Suezului şi Mediteranei. Prin renunţarea la debarcarea aliată în Balcani („varianta Churchill”) şi după actul de la 23 august 1944, calea Armatei Roşii spre Grecia era deschisă. ***„Acordul de procentaj”*** încheiat la

9 octombrie 1944 a realizat pe cale diplomatică ceea ce „varianta Churchill” preconiza a fi realizat pe cale militară. Rezistenţa comunistă din Grecia şi rezistenţa anticomunistă din România au fost zdrobite; o ţară cu vocaţie de stânga – Grecia – a fost silită să-şi păstreze forma de guvernământ monarhică, iar o ţară de vocaţie anticomunistă – România – a fost silită să renunţe la forma de guvernământ monarhică şi să se comunizeze, pentru că aşa o cereau interesele imperiale ale Uniunii Sovietice şi ale Marii Britanii. **Trocul politic zonal: România contra Greciei.**

Procedura instaurării „influenţei” britanice în Grecia nu a fost diferită, în esenţa ei, de cea a instaurării „influenţei” sovietice în România:

„Churchill a ordonat armatei britanice să suprime rezistenţa armată a stângii împotriva Casei Regale de la Atena… Stalin şi-a onorat înţelegerea sa cu Churchill şi a păstrat tăcerea asupra Greciei… Când Stalin a intervenit în România, în februarie 1945, pentru a instala acolo un guvern dominat de comunişti, Churchill nu a intervenit” – scrie istoricul american Albert Resis.

Memoriile lui Churchill şi documentele acelei perioade ne dezvăluie pragmatismul (corect: perfidia şi cinismul!) politicii anglo-americane privind sud-estului Europei şi Balcanii:

„Ţinând seama de modul în care ruşii ne-au sprijinit în ceea ce se întâmplă în Grecia, ceea ce le pune la grea încercare atât sentimentele cât şi structurile, consider că nu este cazul să ne

amestecăm prea mult în România. Amintiţi-vă de procentajele pe care le-am pus pe hârtie”. (12 noiembrie 1944, Winston Churchill către Antony Eden)

„Sunt, de asemenea, foarte conştient că avem în mâinile noastre problema mult mai importantă a Poloniei şi, prin urmare, nu doresc să fac în privinţa României nimic care ar putea prejudicia perspectivele noastre de a ajunge la un acord pentru Polonia”. (18 martie 1945, Churchill către Roosevelt).[702]

Cinismul său faţă de România era mai vechi, fapt pe care-l demonstrează din plin memoriile sale de război: Niciodată n-am simţit că relaţiile noastre din trecut cu România (...) ar putea să justifice un gest sau un sacrificiu din partea noastră”!...

La rândul său, **Stalin** îşi făcea cunoscute adevăratele intenţii în ianuarie 1945, la întâlnirea pe care a avut-o cu delegaţia iugoslavă condusă de I.B. Tito: ***„Acest război nu este precum acela din trecut. Oricine ocupă un teritoriu impune şi propriul său sistem social. Fiecare impune propriul său sistem social până unde armata lui poate ajunge”!***[703]

Prin vizita lui Churchill în Grecia (decembrie 1944-februarie 1945) şi schimbările politice impuse în această ţară (guvernul condus de

---

702 Tiberiu Tudor, op.cit., p. 154-156.
703 Ibidem.

generalul Nikolaos Plastiras), respectiv impunerea de către Stalin a guvernului condus de dr. Petru Groza (6 martie 1945), cei doi n-au făcut altceva decât au tradus în practică acordul de procentaj asupra căruia conveniseră în octombrie 1944 – Churchill mai moderat, Stalin mai brutal.

Dintre evenimentele internaţionale ale acelei perioade, cu mare impact asupra lumii, menţionăm Conferinţa de la Yalta (Crimeea), desfăşurată între 4 – 11 februarie 1945 – cea mai importantă dintre cele trei mari conferinţe: Teheran, Yalta şi Postdam –, la care a luat parte cei „Trei Mari" – I.V. Stalin (U.R.S.S.), W. Churchill (Marea Britanie) şi F.D. Roosevelt (S.U.A.). Aceasta a fost conferinţa care urma să fixeze (dicteze) soarta Europei, a lumii în general, pentru o lungă perioadă postbelică.

Mai vechea opinie potrivit căreia soarta României ar fi fost decisă la Yalta (România inclusă în ***„zona de influenţă rusească")***, trebuie părăsită fără remuşcări, ea fiind eronată! „Soarta" României nu a fost nici discutată nici hotărâtă la Yalta (România apărând abia în documentul final unde era vorba de despăgubirile engleze pentru instalaţiile petroliere din România, demontate şi transportate în U.R.S.S!), soarta României fiind decisă, în realitate, înainte de Yalta, referirile noastre anterioare fiind suficient de clare.[704]

---

704 Vezi : Dr. Mircea Muşat, op.cit., p.251; *** Geopolitica, I, op.cit., p.456; ş.a.

Iată contextul internaţional în care, după desprinderea de Germania, în urma actului de la 23 august 1944 – act care a scurtat războiul cu cel puţin 6 luni de zile!—, câteva luni mai târziu, a urmat demararea procesului de satelizare a României faţă de Moscova[705]

meritul" Occidentului, în primul rând al Marii Britanii, pentru această nenorocire ce a căzut peste români, fără ştirea şi împotriva voinţei acestora, neputând fi contestat sau minimalizat!

Încurajată de atitudinea Marii Britanii, a Occidentului în general, U.R.S.S.-ul a trecut la realizarea în practică a „Acordului de procentaj" referitor la România – care se suprapunea perfect peste planurile sovietice referitoare la ţara noastră! – , încredinţând misiunea de sateliţizare a României în orbita Moscovei lui **Andrei Ianuarievici Vîşinski** (1883 – 1954) – prim-adjunct al comisarului poporului pentru Afacerile Străine, o persoană obedientă faţă de Stalin şi Molotov, care se bucura de o încredere deosebită din partea acestora.[706]

La 27 februarie 1945 acesta sosea la Bucureşti.

La 1 martie 1945, Vîşinski – confirmând încă

---

705 între 1945-1949, în Polonia, Bulgaria, România, Ungaria, Cehoslovacia şi zona de Est a Germaniei au fost impuse regimuri similare regimului sovietic, devenind "sateliţi" ai Moscovei (singurele excepţii - Jugoslavia şi Albania!).

706 Vezi: *** Misiunile lui A.I.Vâşinski în România. (Din istoria relaţiilor româno- sovietice. 1944-1946). Documente secrete, Bucureşti, 1997.

o dată câtă „valoare” au avut declaraţiile oficiale făcute de Molotov la 2 aprilie şi 25 august 1944 – l-a informat pe rege că **Petru Groza** (1884 – 1958) ***„adjunctul lui Rădescu şi candidatul de încredere al ruşilor”***, era ***„alegerea sovietică”*****.** La scurt timp, pe 5 martie, reprezentantul Moscovei în România îi comunica regelui că dacă nu era acceptat un guvern Groza, ***„nu mai putea răspunde pentru existenţa în continuare a României ca stat independent”*****.**[707]

La 6 martie 1945 guvernul dr. Petru Groza[708] era declarat oficial ales (fiind în funcţie până la 24 ianuarie 1953), sovieticii atingându-şi unul dintre principalele obiective privind România.

La 8 mai 1945 era semnat Acordul de colaborare economică dintre România şi U.R.S.S., act prin care economia românească era inclusă în sfera de interese sovietice; s-au înfiinţat „sovromurile”, societăţi mixte prin intermediul cărora sovieticii au jefuit pur şi simplu bogăţiile României; la 19 iulie 1945 era semnată la Bucureşti Convenţia privind înfiinţarea Societăţii sovieto-române de navigaţie; ş.a.

Prezenţa armatei sovietice ca armată de ocupaţie în România, făcea realizabil orice proiect sovietic antiromânesc.

În plan internaţional, Moscova şi-a apărat

---

707 Denis Deletant, România sub regimul comunist, Bucureşti, 1997, p.50 (şi 51).

708 Preşedinte al Consiliului de Miniştri între 6.III. 1945-2.VI. 1952.

marionetele de la Bucureşti cu fermitate, fapt pe care îl ilustrează şi ordinul lui Stalin (12 septembrie 1945) către Molotov – aflat la Conferinţa de la Londra a miniştrilor de externe –: ***„nicio concesie în privinţa României”*** **!**[709]

Molotov a respectat cu sfinţenie ordinul lui Stalin, dar nici occidentalii n-au manifestat un interes deosebit pentru a se schimba starea de lucruri instaurată de Moscova în România.

În toamna anului 1945, Insula Şerpilor era din nou obiect al raporturilor româno-sovietice.

Comandamentul Litoralului Maritim şi Fluvial din Constanţa, l-a trimis la Sulina pe ofiţerul **Constantin Necula**[710]

pentru a asista la operaţiunea de fixare a frontierei maritime dintre România şi U.R.S.S.

„În toamna anului 1945 (...) am fost trimis la Sulina pentru a asista la operaţiunea de fixare a frontierei maritime româno-sovietice. Ajuns la Sulina am identificat doi ofiţeri hidrografi sovietici care, de pe platforma portului, mi-au arătat o geamandură ancorată la circa 1 km nord de căpitănia portului, spunându-mi că frontiera urmează la nord braţul Musura, la sud de geamandură şi apoi spre est”.

---

709 Florin Constantiniu, Doi ori doi fac şaisprezece. A început Războiul Rece în România?, 1997, p.153.

710 Dl.comandor inginer a fost comandant al Flotilei de Dunăre, apoi şef al Direcţiei Hidrografice (octombrie 1954 - octombrie 1958). La aceea dată era comandant al navei „Istria”, de ascultare submarină, supraveghere şi control al sistemelor de semnalizare şi balizaj. Vezi şi: Cristian Ionescu, op.cit., p.5.

„Am asistat – declară acest preţios martor ocular – la fixarea unilaterală a frontierei de către cei doi ofiţeri hidrografi sovietici, fără a fi consultat şi fără a semna vreun document”. Traseul frontierei – arată Constantin Necula – braţul Musura – o geamandură ancorată la cca. o milă marină spre nord de portul Sulina şi apoi spre est… era astfel fixat, ca Insula Servilor să rămână la nordul liniei ce pleca de la geamandură sure estz deci în zona sovietică. În tot timpul întâlnirii de la Sulina nu s-a vomenit nimic despre insulă!…

Am plecat spre Constanţa şi am raportat cele întâmplate, atrăgând atenţia asupra faptului că linia de la geamandură spre est trece pe la sud de Insula Şerpilor, care rămâne astfel în zona maritimă sovietică. Atât şefii mei, cât şi eşaloanele superioare militare şi politice, au evitat orice discuţie şi orice reacţie faţă de acest mod de răpire samavolnică a insulei”…[711]

Ţara se afla la discreţia ocupantului (militar) sovietic, insula fusese deja ocupată militar, partea română ce ar mai fi putut face?

Subliniem că cele întâmplate, după ocuparea militară a insulei, în ultima decadă a lunii august 1944, constituiau **un nou şi important pas spre anexarea „oficială” a acesteia, în cursul anului 1948!**

La întoarcerea din misiunea de la Sulina,

711 8 62..*** Adevăruri despre ... op.cit., p.ll. Vezi şi: Cpt.R 1 (r) Constantin Necula, Aşa a fost răpită ...op.cit., p.19.

ofiţerul român a raportat şefilor să-i noua „manevră” sovietică în legătură cu Insula Şerpilor, dar şefii săi nu s-au pronunţat în nici un fel, sugerându-i tacit discreţie în legătură cu acest nou rapt teritorial. România nu s-a pronunţat oficial în legătură cu acest rapt sovietic înainte de anii 58 ai secolului trecut. Nu era nici „cum” şi nici „cine” s-o facă, ţara noastră trecând în continuare prin momente foarte grele.

Conjunctura a fost nefavorabilă „sorţii” Insulei Şerpilor, dar foarte favorabilă planurilor sovietice privind România, gurile Dunării şi ţărmul vestic al Mării Negre.

Într-o situaţie extrem de grea – armată de ocupaţie sovietică, participarea la război, onorarea clauzelor Convenţiei de armistiţiu, problemele legate de viitorul postbelic ş.a. –, guvernul de la Bucureşti a „scăpat” deliberat din vedere ce se întâmpla cu Insula Şerpilor, nedorind o iritare a raporturilor cu U.R.S.S.-ul. Guvernul de la Bucureşti era dispus la noi concesii, în speranţa că acestea vor contribui la uşurarea drumului spre împlinirea unora dintre dezideratele pentru care de fapt intrasem în război.

La Conferinţa de la Postdam (17 iulie – 2 august 1945) s-a dezbătut (şi) problema încheierii tratatului de pace cu România.

Sarcina încheierii acestuia – şi a altora – a revenit Conferinţei de pace de la Paris (29 iulie – 15 octombrie 1946), eveniment major în viaţa

politică internaţională.[712]

Desfăşurată „sub umbra Yaltei”, Conferinţa de pace de la Paris, a fost condusă la Consiliul miniştrilor de externe (S.U.A., Marea Britanie, U.R.S.S., Franţa şi China).

În afară de „cei 21”, la lucrările Conferinţei au luat parte ca invitaţi şi reprezentanţii ţărilor cu care urma să fie încheiate tratate de pace (Italia, România, Bulgaria, Ungaria şi Finlanda).

Pentru discutarea tratatului de pace cu România au fost constituite trei comisii, cea mai importantă fiind **Comisia politică şi teritorială –** compusă din reprezentanţii S.U.A., Indiei, Australiei, Noii Zeelande, Bielorusiei, Cehoslovaciei, Canadei, **Ucrainei,** Franţei, **U.R.S.S.-ului,** Marii Britanii şi Uniunii Sud – Africane –, **prezidată de reprezentantul Ucrainei, M.D. Manuilski.**

Pentru o mai bună desfăşurare a lucrărilor, delegaţia României, a fost împărţită pe comisii, în Comisia politică şi teritorială intrând Pătrăşcanu, Voi tec şi Frânasovici.

Încă de la început, delegaţia română s-a confruntat cu o serie de probleme nodale: teritoriale, intrarea noastră în războiul antihitlerist (12 septembrie 1944, ziua semnării Convenţiei de armistiţiu, aşa cum preconizau Puterile Aliate, sau 24 august 1944 ora 4 a.m. aşa

712 „la 29 iunie 1946, F.Brovko, preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.Moldoveneşti, a semnat documentul „Cm privire la reuniunea întregului popor

cum o demonstrau faptele), problema cobeligerantei ş.a.[713]

În cadrul Comisiei politice şi teritoriale, delegaţia sovietică a prezentat ca document de lucru o hartă („Karta Rumânii") tipărită la

Moscova, la scara de 1/1.500.000 (la această scară 1 mm de pe hartă corespundea cu 1,5 km de

---

713 m oldovenesc într-un stat sovietic moldovenesc unitar", prin care se propunea „să se pună în faţa C.C. al P.C. (b) din U.R.S.S., a guvernului Sovietic Unional şi tovarăşului Stalin problema reuniunii poporului moldovenesc şi pământurilor sale străvechi într-un stat moldovenesc unitar, eliberându-l de sub jugul boierilor şi capitaliştilor români ". în concepţia sovieticilor, „statul moldovenesc unitar" trebuia să cuprindă „Moldova de peste Prut cu judeţele Covurlui, Tecuci, Putna, Bacău, Tutova, Fălciu, Vaslui, Roman, Neamţ, Iaşi, Baia, Botoşani, Dorohoi, cu o populaţie de aproape 2, 5 milioane de locuitori; toată Bucovina cu judeţele Suceava, Câmpulung, Rădăuţi, Storojineţ şi Cernăuţi cu o populaţie de 853.009 locuitori, judeţele Maramureş şi Năsăud din Transilvania de nord cu o populaţie de 305.706 locuitori care constituia leagănul populaţiei moldoveneşti

Readucerea în atenţia cercurilor politice de la Chişinău a ideii de dezmembrare a statului român, lansată de Stalin încă din anul 1943, în momentul finalizării documentelor Tratatului de Pace nu urmărea impunerea unor noi răşluiri din teritoriul naţional, ci stoparea oricărei iniţiative a delegaţiei române la Conferinţa de Pace, vis-a-vis de problema teritoriilor anexate în vara anului 1940. înţelegerile dintre Marile Puteri privind aranjamentele teritoriale şi sfera de influenţă în Europa erau deja încheiate." Vezi: loan Scurtu, Constantin Hlihor, Complot împotriva României. *** Basarabia, Nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa în vâltoarea celui deal doilea război mondial, Bucureşti, 1994, p.196.

864 Vezi: Ştefan Lache, Gheorghe Ţuţui, România şi Conferinţa de pace de la Paris din 1946, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p!254.

pe teren!) care, aşa cum au demonstrat experţii români (mr. I. Vasiliu Răşcanu ş.a.) avea mai multe „nepotriviri" care acopereau, în principal, porţiunile din teritoriul românesc luat de U.R.S.S. În nord-estul ţării şi în Delta Dunării după anul 1944. Harta cuprindea şi alte „nepotriviri".

În consecinţă, delegaţia română a adresat Secretarului general al Conferinţei o notă (nr. 102) în care era exemplificată doar o eroare la graniţa cu Iugoslavia (Ostrovul Corbu, de la sud de Turnu Severin) nepomenind nimic de „nepotrivirile" din partea de nord-est şi din Delta Dunării! Demersul românesc a avut drept rezultat retragerea de către sovietici a primei hărţi; au venit cu o nouă hartă, tot la scara 1/1.500.000, care corecta doar „nepotrivirile" de la graniţa româno-iugoslavă, restul frontierei rămânând neschimbată, fără ca delegaţia română să protesteze!

Potrivit acestei hărţi, Insula Şerpilor era, în continuare, parte a teritoriului românesc.

La 26 septembrie 1946, orele 21,30, într-o sală aproape goală, în cadrul Comisiei teritoriale, s-a discutat harta ce trebuia să însoţească tratatul de pace.

Delegaţia engleză a subliniat, în mod pertinent, că „nepotrivirile" de la graniţa româno-iugoslavă au fost într-adevăr corectate, dar cele din zona frontierei româno-sovietice nu. Delegaţia australiană, realistă, a scos în relief faptul că pentru indicarea exactă a liniei frontierei românosovietice era necesară o hartă la o scară

mai mare. Luând cuvântul pe marginea celor două obiecţii, reprezentantul U.R.S.S.-ului (Bogomolov) a susţinut că harta în cauză reprezintă clar frontierele româneşti existente la 1 ianuarie 1941 (minus frontiera româno-ungară). ***„Frontiera românosovietică*** – declara el – ***a fost fixată prin acordul sovieto-român din 1940 (sic!) şi traseul stabilit prin acest acord a fost acceptat de Consiliul celor patru. Pe de altă parte, nici delegaţia română n-a ridicat nicio obiecţie”!...?65***

În judecarea observaţiei acestuia, a celor ce aveau să urmeze, trebuie avut neapărat în vedere că activitatea delegaţiei române s-a desfăşurat în limitele permise de sovietici (de Molotov în primul rând)! Molotov a mers până acolo încât i-a convocat pe I. Gh. Maurer şi Al. Bârlădeanu spunându-le că fără acceptul Moscovei delegaţia română să nu mai aibă nici un fel de contracte cu delegaţiile occidentale şi, în primul rând, cu cele ale S.U.A. Şi Marii Britanii...![714]

Atât dr. Petru Groza cât şi Gheorghe Tatarescu, au evitat abordarea spinoaselor probleme teritoriale româno-sovietice.[715]

Dacă Groza spera că în schimbul insulelor de pe braţul Chilia sovieticii ne vor restitui Ţinutul Herţei şi localităţile pe unde trecea linia de cale ferată Şiret – Halmei, şeful diplomaţiei române, la

---

714 loan Scurtu, Constantin Hlihor, op.cit., p.200.
715 Ibidem, p.196.

rândul său, spera ca România să-şi recapete insulele luate de către sovietici cu forţa în toamna anului 1940, reluate prin aceleaşi mijloace imediat după 23 august 1944. Nici unul dintre cei doi n-a ridicat oficial aceste chestiuni, ele rămânând dorinţe tacite, speranţe nerostite, care în aceea conjunctură internă şi internaţională nu aveau cum să se îndeplinească!

Consiliul miniştrilor de externe ai celor patru state – spune Molotov – a pregătit tratatele de pace, proces de elaborare la care U.R.S.S. „A ***luat cea mai activă y arte”*61*** Despre Tratatul de pace cu România, acelaşi Molotov a spus că „***are o mare importanţă pentru întreaga problemă a restabilirii păcii în est şi, în special în partea sud-estică a Europei***”, a evidenţiat contribuţia României la războiul antihitlerist şi necesitatea unei rezolvări juste a problemei părţii de nord-vest a Transilvaniei ş.a., dar despre „problemele” teritoriale bilaterale nu a suflat nicio vorbă!

Rezultat al contribuţiei decisive a marilor puteri, Proiectul Tratatului de pace dintre Puterile Aliate şi România a fost publicat simultan la Paris, Londra, Moscova şi Washington, la 31 iulie 1946, câteva zile mai apoi (3 august 1946) el fiind adus la cunoştinţa opiniei publice din România de către presa din capitală.

La 6 august 1946, pe masa Conferinţei de pace a fost depus Memoriul general intitulat „***România în faţa Conferinţei de pace”*** **–**

redactat în engleză şi franceză, însoţit de 4 anexe şi 6 hărţi (cele cu nr. 5 şi 6 referindu-se la Delta Dunării, respectiv Insula Şerpilor). După o amplă introducere privind perioada 1877 – 1946, în Memoriu erau abordate concret o serie de probleme ca aceea a frontierelor României în zonele de nord-vest, de est şi de sud a ţării (...)".[716]

La 9 august 1946 acest document românesc a fost înmânat reprezentanţilor statelor participante la Conferinţa de pace.

La 11 august 1946, delegaţia României – 73 de membrii, 13 delegaţi principali, 22 de consilieri tehnici, cărora li s-au adăugat secretari, cartografi şi ziarişti –, în frunte de Gheorghe Tatarescu a plecat la Paris.

La 14 august 1946 Gheorghe Tatarescu rostea în faţa reprezentanţilor celor 21 de state participante la Conferinţa de pace de la Paris, cuvântarea intitulată „România şi Tratatul de pace" (ideile de bază ale acestei cuvântări regăsindu-se şi în expozeul pe care acesta l-a făcut mai apoi în faţa Comisiei politice şi teritoriale).[717]

Tot el este cel care l-a informat pe şeful guvernului român despre începerea lucrărilor Comisiei politice şi teritoriale pentru România (lucrările propriu-zise au început pe 24 august, odată cu începerea analizării Preambulului viitorului Tratat de pace cu România).

---

716 Ştefan Lache, Gheorghe Ţuţui, op.cit., p.250.

717 Gheorghe Tatarescu, Mărturii pentru istorie, Bucureşti, 1996, p.401-408 şi 409- 429.

Discuţiile generale asupra Tratatului de pace cu România s-au desfăşurat pe 10 octombrie 1946, în cea de-a 37-a şedinţă plenară a Conferinţei – prezidată de şeful delegaţiei sovietice, V.M. Molotov! – , după care s-a trecut la votarea lui pe articole (lucrările s-au desfăşurat între orele 10,05 – 01,40 cu unele întreruperi). În final, Tratatul de pace cu România cuprindea un Preambul, 40 de articole (grupate în 8 părţi) şi 6 anexe.

Odată finalizat, Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi România a fost dat publicităţii mai întâi la Washington, la 17 ianuarie 1947, pe 20 ianuarie el fiind semnat de către J.F. Byrnes, din partea Departamentului de Stat al S.U.A. La 29 ianuarie el era semnat de V.M. Molotov în numele U.R.S.S., iar la 4 februarie era semnat şi de Bevin, şeful Foreign Office-ului.

La 24 ianuarie 1947, J.P. Bancour, reprezentantul Franţei la Bucureşti, a remis primului ministru invitaţia guvernului său pentru delegaţia română care urma să fie abilitată să semneze Tratatul de pace.

Prin Decretul regal nr. 129/30 ianuarie 1947, au fost desemnaţi plenipotenţiarii români împuterniciţi să semneze în numele României acest Tratat de pace: Gheorghe Tatarescu – vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, Ministrul Afacerilor Străine şi Ministrul de Finanţe adinterim, Lucreţiu Pătrăşcanu – Ministru Justiţiei, Ştefan Voi tec – Ministrul Educaţiei Naţionale şi generalul Dumitru Dămăceanu –

subsecretar de stat la Departamentul Războiului.

După 10 luni de discuţii şi incertitudini, la 1 februarie 1947 Guvernul României a decis să semneze Tratatul de pace, cu toate că acesta conţinea multe nedreptăţi şi inexactităţi.

Ceremonia semnării Tratatului de pace a avut loc în după amiaza zilei de 10 februarie 1947. La orele 15,10 secretarul Conferinţei de pace. Dupare, a invitat delegaţia României în sala Orologiului de la Quai d'Orsay, unde prezida G. Bidault, ministrul de externe al Franţei. La orele 15,20 a venit rândul delegaţiei române să semneze Tratatul. Trei minute mai târziu[718]

şedinţa a fost ridicată.

Pe Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi România, alături de semnăturile delegaţilor români, **se regăsesc semnăturile reprezentanţilor următoarelor state: U.R.S.S.,** Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, S.U.A., Republica Sovietică Socialistă a Bielorusiei, Canada, Cehoslovacia, India, Australia, Noua Zeelandă, **Republica Sovietică Socialistă a Ucrainei** şi Uniunea Sud-Africană.

Tratatul de pace a fost ratificat de Adunarea Deputaţilor – cu unanimitate de voturi (224) – la 23 august 1947[719] (**Prezidiul Sovietului Suprem**

---

718 Ştefan Lache, Gheorghe Ţuţui, op.cit., p.302 (scriu că ceremonia a durat 23', între 15,00-15,23).

719 Ratificarea s-a făcut prin Legea nr. 304/25 august 1947, promulgată cu nr.1786 şi publicată în „Monitorul Oficial" nr. 199/30 august 1947.

al U.R.S.S.-ului ratificându-l la 29 august 1947).

Partea I-a (Frontiere) – articolele 1 şi 2 privind problemele teritoriale –, conţine mai multe vicii juridice, precum şi unele aspecte discutabile.

Spre deosebire de fazele pregătitoare ale altor tratate de pace, Conferinţa de pace de la Paris, în ceea ce privea frontierele României, a marcat un pas înapoi[720]

Întrucât probleme atât de importante pentru poporul român şi viitorul acestuia, au fost expediate în mod inexplicabil în doar 2 articole, care făceau trimitere la un „acord" (din 28 iunie 1940) inexistent, ceea ce marca o nouă şi mare nedreptate făcută ţării noastre.

În loc să fie amendate consecinţele teritoriale ale art.3 al Protocolului adiţional secret (Ribbentrop – Molotov) – acesta din urmă prezida chiar lucrările Comisiei care discuta frontierele României!... – , Conferinţa de pace de la Paris dimpotrivă, le-a confirmat, dându-le gir juridic, ceea ce ridică mari semne de întrebare în cel puţin două privinţe: cum a fost posibil să se confirme (indirect, este adevărat) consecinţele unui Protocol secret, pe care sovieticii nu l-au

720 Tratatele de pace încheiate la sfârşitul primului război mondial cuprindeau o descriere amănunţită a graniţelor României (şi a altor state), în timp ce Tratatul de pace din 1947 expedia acest lucru prin trimiterea la un document inexistent, la "Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940", în realitate un ultimatum formulat în baza Pactului Ribbentrop-Molotov !...

ratificat niciodată, apoi, Germania nazistă odată învinsă, nu era normal ca toate Protocoalele şi Pactele secrete ori nesecrete să fie anulate şi să se revină la situaţia anterioară semnării lor?!

Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că, în practica juridică internaţională era în uz includerea – în cazul tratatelor prin care se stipulau sau recunoşteau modificări de teritorii – unor precizări absolut necesare: privind noua frontieră; schimbările de naţionalitate (dreptul de opţiune); soarta bunurilor publice şi private; drepturi şi servituţi de drept public şi privat; repartizarea datoriei publice; reglementarea afacerilor oficiale; regimul apelor; transferul arhivelor, al registrelor cadastrale ş.a., în scopul de a pune statul în cauză precum şi individul la adăpost de arbitrarul celui căruia i s-a dat câştig de cauză. În cazul Tratatului de pace cu România, în cuprinsul art.l şi 2 aceste precizări lipsesc!…

Rapturile U.R.S.S.-ului, în baza notelor ultimative (dictatului) din iunie 1940, a folosirii forţei în octombrie-noiembrie 1940, respectiv august 1944, în cazul insulelor de pe braţul Chilia, au fost omise complet, rămânând intangibile!

În Partea I-a (Frontiere), art.l, Tratatul de pace din 10 februarie 1947[721]

stipula următoarele: ***Frontierele României indicate pe harta anexată Tratatului de faţă***

721 Pentru textul tratatului, vezi : Prof.univ.dr.Dumitru Mazilu, Tratat privind teoria şi practica negocierilor, Bucureşti, 2002, p.294-313.

(Anexa 1 – Harta frontierelor României – n.n.) ***vor fi cele care erau în fiinţă la 1 ianuarie 1941, cu excepţia frontierei româno-ungare care este definită în art.2 al Tratatului de faţă. Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940*** (sic!) ***şi cu acordul sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945***".[722] (în urma căruia Cehoslovacia a pierdut teritoriul cunoscut sub numele de Ucraina subcarpatică iar fosta frontieră românocehoslovacă devenise frontiera româno-sovietică – n.n.).

Art.l este discutabil din mai multe motive.

Trimiterea la frontierele ***„care erau în fiinţă la 1 ianuarie 1941"*** este total eronată întrucât la 10 februarie 1947 nu exista nici un document oficial româno-sovietic în care să apară precizat traseul liniei de frontieră dintre cele două state

---

722 Gheorghe Gheorghe, Tratatele internaţionale ale României. 1939-1965. III. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 100-110 (Nr.65); Ştefan Lache, Gheorghe Ţuţui, op.cit., p.325. Vezi şi: Nicolae Ciachir, op.cit., p.359. Dr.Aurel Preda, Mătăsaru (op.cit., p.115), subliniază că: ‚Nedorind să apară în faţa opiniei publice internaţionale şi a «proletarului mondial» ca stat anexionist, care-şi adjudecă printr-un tratat de pace teritorii aparţinând unui stat învins, în cazul de faţă, România. U.R.S.S. - «primul stat al muncitorilor şi ţăranilor», vrincivalul arhitect al acestui Tratat - recurge la metoda bine cunoscută în drept a trimiterii la un acord anterior, la un pretins acord, care s-ar fi încheiat între U.R.S.S. si România. la 28 iunie 1940, si căruia rusii au voit, în redactarea art.l, alineat 2, să-i dea caracterul unei înţelegeri clasice. liber consimţite

(lucrările Comisiei mixte fuseseră întrerupte, sine die, la 23 septembrie 1940).

Linia de demarcaţie între România şi U.R.S.S. a fost numită pe nedrept şi în mod fals frontieră de stat („***Frontiera sovieto-română***…”), justificarea (motivarea) că guvernul român a recunoscut-o printr-un „acord” („… ***Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940***…”) denaturează realitatea, este o minciună vicleană, o monstruozitate juridică întrucât nu au avut loc tratative bilaterale pentru stabilirea frontierei, iar un Acord, convenţie sau Tratat nu a existat (semnat) la data menţionată; în ***„Răspunsul guvernului român din ziua de 28 iunie 1940” se specifica clar că „(…) ventru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit să accente condiţiile (…) „de evacuare a*** unor părţi a pământului românesc; prin urmare, referirea la „acordul” din 28 iunie 1940 era lovită de nulitate absolută, întrucât actul juridic de care se face vorbire nu exista, ceea ce face calificarea unui răspuns oficial drept Acord juridico-diplomatie drept caducă, în contradicţie cu normele dreptului internaţional.

La Paris, atât în cursul lucrărilor Conferinţei de pace, cât şi al redactării textului Tratatului de pace, s-a „scăpat” faptul că Basarabia, Nordul Bucovinei, Ţinutul Herţei – care nici nu apărea menţionat în notele ultimative sovietice din 26 şi

28 iunie 1940!… – , respectiv insulele de pe braţul Chilia, braţul în sine şi mutarea liniei frontierei în mod unilateral pe braţul Musura ş.a., au intrat în posesia U.R.S.S.-ului nu în urma unui acord liber negociat, ci în urma unui dictat sovietic (ultimatum, declaraţie de război în toată regula) respectiv prin ocuparea cu forţa în octombrie-noiembrie 1940 şi reocuparea prin aceleaşi mijloace în perioada de după 23 august 1944. Ori, folosirea forţei sau ameninţarea cu forţa, sunt procedee incriminate în dreptul internaţional, contravenind dreptului poporului român de a dispune în mod liber de teritoriile strămoşeşti. „Pretenţiile” sovietice asupra acestor teritorii româneşti anexate cu forţa, erau lipsite de legitimitate deoarece (repetăm!) ***Nemo suo jure male uti debet!***

Americanii, britanicii ş.a., ştiau foarte bine că semnarea Tratatului de pace la 10 februarie 1947 s-a făcut în timp ce România se afla sub ocupaţie militară sovietică, că semnarea era făcută de către un guvern impus de ocupant, un guvern nereprezentativ, rezultat în urma falsificării alegerilor din 1946 ş.a., caz în care ar fi trebuit ca în virtutea normelor juridice internaţionale în uz, să invoce cel puţin viciul de consimţământ!

Evident că n-au făcut nimic, lucru ce era de aşteptat încă de la început dacă avem în vedere că Molotov a fost investit să prezideze tocmai Comisia teritorială în care se analizau frontierele României! Semnatar al Pactului Ribbentrop-

Molotov, el era semnatar şi al Tratatului din 10 februarie 1947!

Este ştiut apoi faptul că un tratat de pace există cu adevărat doar atunci când el are la bază şi respectă principiile de justiţie internaţională.

Tratatul din 10 februarie 1947 trebuia, obligatoriu, să respecte şi să includă în cuprinsul celor două articole invocate, prevederile teritoriale cuprinse în Charta Atlanticului (14 august 1941), Declaraţia Naţiunilor Unite (1 ianuarie 1942) şi Charta Naţiunilor Unite.

Liderii americani şi britanici – ca să ne referim doar la Charta Atlanticului – şi-au asumat obligaţia de a nu tolera *„**nicio modificare teritorială care să nu fie de acord cu** voinţele liber exprimate ale popoarelor interesate „*[723]

Din păcate în cazul României acest lucru a fost trecut cu vederea în mod deliberat, întrucât Marile Puteri doreau cointeresarea şi cooperarea sovieticilor la edificarea securităţii generale postbelice.

La 10 februarie 1947 între România şi U.R.S.S. nu exista nici un acord privind trasarea liniei de frontieră. În consecinţă, acest lucru implica nevoia unei hărţi (invocată textual în art. 1, fără să se spună că era la scara 1/1.500.000) la o scară mult mai mare, iar trasarea liniei de frontieră trebuia stabilit să fie realizată sub egida

723 Gheorghe Buzatu, Secretele Protocolului secret von Ribbentrop-Molotov, în
(revista): »Moldova" (Iaşi), Anul II, Nr.3(8), Iunie 1991, p.4-5.

unei comisii internaţionale, nu bilaterale. Consiliul miniştrilor de externe ar fi trebuit să nu admită ca Molotov, semnatarul Pactului Ribbentrop-Molotov (şi al Protocolului adiţional secret), în baza cărora noi am pierdut teritorii din trupul ţării, să conducă tocmai Comisia teritorială care trebuia să analizeze şi clarifice aceste chestiuni (şi alte rapturi de teritorii româneşti). De ce nu s-a dorit înlăturarea suspiciunilor şi a abuzurilor?[724]

Recunoscând anexarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord – ilegalitatea răpirii de către sovietici a Ţinutului Herţei nici măcar n-a fost discutată! – , Puterile Aliate, în primul rând S.U.A. Şi Marea Britanie, au comis o mare şi gravă eroare, recunoscând pe această cale dreptul U.R.S.S.-ului de a beneficia în continuare de consecinţele teritoriale ale art.3 al Protocolului adiţional secret (Ribbentrop-Molotov) şi ale acordului de procentaj Churchill-Stalin, din octombrie 1944. Ceea ce, culmea, Moscova a evitat să ratifice, au ratificat (indirect) Puterile Aliate, ceea ce constituia o nedreptate (teritorială) făcută României, o nedreptate (politico-juridică) făcută lumii postbelice, prin nesancţionarea drastică a Pactului Ribbentrop-Molotov (Hitler-Stalin) lăsându-se deschise răni sângerânde la scara Europei, România – ca să citǎm un exemplu tipic – având şi astăzi de suferit de pe urma greşelilor Puterilor Aliate.

724 Vezi, pe larg: Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.135-137 ş.u.

Din cele trei dictate din vara anului 1940, doar unul singur, cel de la Viena din 30 august 1940, a fost anulat (nu trebuie scăpat din vedere că la 25 octombrie 1944 trupele române eliberaseră teritoriul românesc al Transilvaniei).

Art.2 al Tratatului de pace stipula că: ***Hotărârile Sentinţei*** (o „Imprecizie" de formulare, documentul purtând titulatura de „arbitraj", în fapt un dictat din toate punctele de vedere – n.n.) ***din 30 august 1940 sunt declarate nule şi neavenite. Frontiera dintre România şi Ungaria este restabilită prin articolul de faţă, astfel cum exista la 1 ianuarie 1938"s"*** (aşa cum fusese stabilită prin Tratatul de pace din 4 iunie 1920, de la Trianon).

În ceea ce privea „tratatul" de la Craiova, din 7 septembrie 1940, prevederile sale au rămas în vigoare (aşa cum se stabilise şi pe 8 mai 1946, la Conferinţa miniştrilor de externe), ceea ce însemna validarea de către Puterile Aliate a unei hotărâri luate sub presiunea Axei, iniţiată de Hitler!

În afara problemelor teritoriale, Tratatul de pace cu România, din 10 februarie 1947, conţinea şi alte neajunsuri.

În Preambul – unde se proclama încetarea stării de război cu Naţiunile Unite, sprijinul pentru intrarea României în O.N.U. (înfiinţată în 4 aprilie 1949, România a fost admisă că membru şase ani mai târziu, la 15 decembrie 1955), dreptul său

ulterior de a adera la orice convenţie încheiată sub auspiciile Organizaţiei mondiale, acestea constituind hotărâri juste, pozitive – nu se consemna declaraţia de război făcută de România Ungariei horthyste la 7 septembrie 1944 şi, mult mai grav, alăturarea României coaliţiei antihitleriste era fixată începând cu data de 12 septembrie 1944, data semnării Convenţiei de armistiţiu, şi nu cu ziua de 24 august 1944 ora 4 a.m., aşa cum o demonstrau faptele, de altfel bine cunoscute de toţi cei în cauză.

O altă hotărâre injustă la adresa României a privit cobeligeranţa acesteia, deşi într-o primă fază ea fusese recunoscută oficial prin[725]

articolele 1,11 şi 19 ale Convenţiei de armistiţiu![726]

---

725 Aurică Simion, op.cit, p.283. Menţionăm faptul că plecând de la modul de formulare a problemei Transilvaniei în Convenţia de armistiţiu din 12 septembrie 1944, la Conferinţa de pace de la Paris Ungaria a formulat cererea de a i se atribui 22.000 km2 din teritoriul românesc. Guvernul Groza, de acum recunoscut de S.U.A. şi Marea Britanie, aflat (şi) în fata organizării alegerilor parlamentare, cum era şi firesc, a respins hotărât această cerere aberantă. Ungaria s-a repliat, reformulându - şi cererea, noile revendicări teritoriale vizând de această dată doar 4.000 km2 (care includeau oraşele Arad, Oradea, Cărei şi Satu Mare). Şi această cerere a fost respinsă, nord-vestul Transilvaniei, anexat samavolnic la 30 august 1940 fiind reintegrat României.

726 „Art.l:”Cw începere de la 24 august 1944 ora 4 dimineaţa, România [...] a rupt relaţiile cu Germania şi sateliţii săi, a intrat în război şi va duce războiul alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei şi Ungariei [...]', Art. 19 [...] Guvernul sovietic este de acord ca forţele sovietice să ia parte, în acest scop, în operaţiuni militare, conjugate cu România, contra Germaniei şi Ungariei

Deşi în Preambul apărea consemnată starea de război dintre România şi Germania nazistă, iar în art.8 şi starea de război dintre România şi Ungaria horthystă (fapt ce trebuia să figureze tot în Preambul!), deşi nu exista absolut nici un motiv de a nu se recunoaşte cobeligeranţa, în cele din urmă cobeligeranţa nu ne-a fost recunoscută începând cu ziua de 24 august, aceasta fiind o altă mare nedreptate făcută ţării noastre!

Se repeta situaţia de la Congresul de pace de la Berlin când, după o campanie victorioasă, ca „recompensă" România a ajuns să fie amputată teritorial cu girul marilor puteri, care au avut însă grijă să-şi adjudece rapid avantajele şi atuurile de învingătoare, inclusiv pe seama statelor mai mici, fie ele chiar aliate.

Faptele, singurele în măsură să probeze veridicitatea oricărei afirmaţii, dovedesc că Puterile Aliate se deciseseră să „trateze" România ca pe o ţară învinsă (despăgubirile de război stabilite în sarcina României erau enorme, iar maniera de onorare a acestora înrobitoare...), călcându-şi astfel în picioare nu numai promisiunile, ci şi numeroasele declaraţii oficiale[727] (unele de răsunet – România era a patra ţară a coaliţiei antihitleriste, prin contribuţia ei războiul s-a scurtat cu cel puţin şase luni de zile

---

Asemenea prevederi nu se regăsesc în nici una din convenţiile de armistiţiu încheiate de Naţiunile Unite cu ţările foste în Axă !

727 Vezi: *** 23 August 1944. Documente. 1939-1943. Voii, op.cit., p.LI, LII ş.a.

ş.a.).88

„Când va lua cunoştinţă de Tratat, în ansamblul său – conchidea cu amărăciune Grigore Gafencu în documentul „Observaţii asupra Tratatului de Pace cu România", remis Conferinţei de pace la 7 octombrie 1946 –, poporul român nu va găsi motive pentru a se bucura. El va constata cu regret că tratamentul care i-a fost aplicat depăşeşte în severitate pe acela rezervat altor state învinse şi că nimic nu-l pune la adăpostul ameninţărilor care apasă asupra independenţei sale, ameninţări care l-au scos deja, odată, de pe drumul normal al politicii sale" zil

Acum ca şi altă dată, la fel ca şi în cazul altor popoare mici sau mijlocii, de câte ori a ajuns la o răscruce a istoriei sale, poporul român nu s-a aflat în situaţia de a-şi hotărî singur soarta, trebuind de fiecare dată să tragă consecinţele jocurilor de interese ale marilor puteri.

Recunoscând importanţa şi rolul pe care Tratatul de pace din 10 februarie 1947 l-au avut pentru destinele ulterioare ale României, nu cădem în greşeala de a-l fetişiza, de a-l considera tabu; a-i sublinia limitele sau neajunsurile, cu obiectivitate, sine ira et studio, este o necesitate istorică impusă de însăşi mersul lucrurilor. A critica ceva din el, a nu fi pur şi simplu de acord cu anumite prevederi, nu înseamnă a-l nega in integrum, ci a da dovadă de luciditate, a fi ancorat în realitate, a fi constructiv în numele viitorului, pentru ca atât noi cât şi alţii de după noi să nu mai

ajungem (ajungă) în situaţia de a greşi sau de a suporta greşelile altora!

În ceea ce privea Insula Şerpilor, ea nu a făcut obiectul discuţiilor în Comisia politică şi teritorială, nu a apărut menţionată expres nici în documentele Conferinţei de pace şi nici în art.l şi 2 ale Tratatului de pace din 10 februarie 1947.

Ea apare înscrisă în Anexa nr. 6 a Memoriului României înaintat Conferinţei de pace şi în Anexa nr. 6 a Tratatului de pace, documente care făceau (şi fac!) dovada întinderii drepturilor teritoriale ale României.

Pe harta la care face referire art.l al Tratatului de pace (Anexa 1). frontiera dintre România şi U.R.S.S. În sudul Basarabiei era fixată pe braţul Chilia până la vărsarea acestuia în Marea Neagră, apoi în largul mării la nord de Insula Şerpilor, ceea ce constituia o recunoaştere juridică internaţională a faptului că Insula Şerpilor era parte integrantă a teritoriului României. Practic, se menţinea. În continuare, statutul ei juridic stabilit prin Tratatul de pace de la Berlin (1878). recunoscut prin Tratatul de pace de la Paris (1920). nemodificat în urma celor două note ultimative sovietice (26 şi 28 iunie 1940). care nici măcar nu o menţionau.

Semnarea Tratatului de pace din 10 februarie 1947 de către România, pe de o parte, şi Puterile Aliate, pe de altă parte – între acestea numărându-se U.R.S.S. Şi Ucraina! – , ratificarea acestui Tratat de către Prezidiul Sovietului Suprem al

U.R.S.S.-ului, precum şi de către celelalte state semnatare ale Tratatului, **sunt tot atâtea recunoaşteri ale faptului că în anul 1947, de jure. Insula Şerpilor aparţinea României.**[728]

Aceasta era situaţia *de jure* a Insulei Şerpilor, **de facto, între august 1944 – februarie 1947 insula s-a aflat sub ocupaţie militară sovietică,** fapt pe care delegaţia României la Conferinţa de pace de la Paris – având în vedere statutul U.R.S.S.-ului în cadrul Conferinţei, presiunile făcute asupra delegaţiei române, jocul promoscova făcut de americani şi britanici (în special), ocupaţia militară sovietică asupra României, tratarea noastră între învinşi nu între învingători ş.a. – nu l-a ridicat oficial (având multe alte lucruri, realmente mai importante, de rezolvat), şi chiar dacă l-ar fi ridicat („soarta" Basarabiei, Nordul Bucovinei, Ţinutul Herţei, braţului Chilia şi a insulelor de pe acest braţ ş.a. fiind elocventă pentru modul „cum" au rezolvat Puterile Aliate „problemele" teritoriale româno-sovietice), tot nu ar fi obţinut câştig de cauză!

Zarurile fuseseră deja aruncate, istoria îşi urma cursul său inexorabil...

---

728 Vezi şi: Dumitru Mazilu, Insula Şerpilor: statut juridic, evoluţii istorice, implicaţii în delimitarea spaţiilor maritime, în: „Azi", Bucureşti, sâmbătă-duminică, 28-29 octombrie 2000, Seria 4, nr.2284, p.10.

5. Anexarea Insulei Şerpilor de către U.R.S.S. În anul 1948 – un nou rapt teritorial în dauna României

Harta care însoţea Tratatul de pace din 10 februarie 1947 – Anexa nr.l (Harta frontierelor României) –, nu preciza în detaliu ci la modul general traseul frontierei de stat dintre România şi U.R.S.S., ceea ce constituia o lipsă gravă, care impunea cu necesitate precizarea şi descrierea amănunţită a acesteia printr-un document oficial bilateral.

În practica internaţională stabilirea traseului frontierei de stat constituie un dintre cele mai complexe şi pretenţioase operaţiuni de evidenţiere a teritoriului de stat, acest lucru realizându-se prin tratative bilaterale complexe, finalizate printr-un document acceptat de comun acord.

Întrucât Tratatul de pace intrase deja în vigoare (la 15 septembrie 1947), prevalându-se de art.l al acestuia, sovieticii s-au grăbit să încheie cu partea română un Protocol privind precizarea parcursului frontierei de stat dintre cele două părţi.

În urma invitaţiei Kremlinului, o delegaţie română condusă de primul ministru dr. Petru Groza[729]

a purtat negocieri la Moscova între 24 februarie 1948.

La 3 februarie 1948, între Stalin ***(„omul de***

729 3 Prim-ministru între 6 martie 1945-24 ianuarie 1953.

oţel”) şi dr. Petru Groza ***(„rumânskipervâipapuşcik”***, cum îl numea cu ironie Stalin) a avut loc o convorbire ale cărei detalii nu sunt cunoscute nici astăzi, cert rămânând, după părerea noastră, că între subiectele abordate nu puteau lipsi tocmai cele pentru care delegaţia română se afla în capitala U.R.S.S.-ului.

În cadrul discuţiilor dintre cele două delegaţii – la baza cărora a stat conţinutul art.l al Tratatului de pace –, partea sovietică a invocat cu insistenţă includerea în discuţii a Protocoalelor nr. 6/14 septembrie 1940,7/16 septembrie 1940 şi 8/19 septembrie 1940 – în fond doar proiecte de Protocoale, elaborate de către sovietici şi care, datorită faptului că prin conţinutul lor lezau interesele României, nu au fost acceptate, semnate sau ratificate de către partea română niciodată! – , demers care contravenea normelor dreptului internaţional.

Dacă la data semnării Tratatului de pace (10 februarie 1947) între România şi U.R.S.S. ar fi existat unul sau mai multe documente oficiale care să ateste parcursul exact al frontierei de stat sovieto-române, atunci cu siguranţă că acest lucru şi-ar fi regăsit reflectarea şi în art.l al Tratatului de pace, fapt ce ar fi făcut inutile tratativele de la Moscova.

Invocarea repetată de către partea sovietică a Protocoalelor nr. 6,7 şi 8/1940, nu constituia o eroare, ci o abilă şi deliberată manevră juridică,

sugestivă pentru „rezultatele” cu care sovieticii erau decişi să încheie aceste tratative.

Contextul intern şi internaţional în care se desfăşurau aceste tratative de la Moscova, era favorabil U.R.S.S.-ului şi net defavorabil României: la cârma ţării se afla un guvern marionetă, impus de sovietici şi aservit în totalitate acestora; ministru de externe era Ana Pauker (Hannah Rabinsohn) – agentă a N.K.V.D.-ului, agenta nr.l a Kremlinului în România –, ***„una dintre figurile politice cele mai detestate de poporul român, cu o răspundere personală şi decisivă pentru comunizarea României şi transformarea ţării într-un satelit al U.R.S.S.”***[730]

caracterizată de **Reuben H. Markham** drept ***„O evreică slujind Moscova împotriva României” SS5***; România se afla sub ocupaţie militară sovietică;

„Specialiştii” sovietici împânziseră ţara, subordonând-o, pe toate planurile, intereselor Moscovei; U.R.S.S.-ul, aureolat de statutul de martir dar şi de prim învingător în război, după ce primise „cadou” de la Occident răsăritul Europei, continua în pas grăbit opera de sovietizare şi sateliţizare a ţărilor din acest areal geografic, sub ochii neputincioşi ai foştilor aliaţi; Occidentul, interesat de participarea U.R.S.S.-ului la realizarea unei noi securităţi postbelice, n-a fost preocupat (decât formal) de drama ce se petrecea

730 Gheorghe Buzatu, România. Războiul mondial din 1939-1945, Iaşi, 1995, p.316.

cu popoarele din această parte a lumii, sacrificându-le fără scrupule de altarul propriilor interese; ş.a.

Ce ar fi putut face România într-o atare conjunctură?

De bună credinţă şi fideli Tratatului de pace din 10 februarie 1947, românii s-au simţit îndreptăţiţi să spere că măcar noile graniţe de stat, aşa ciuntite cum fuseseră fixate de către Conferinţa de pace de la Paris, vor rămâne intangibile, la adăpost de noi rapturi teritoriale.

Din nefericire, în contextul intern şi extern arătat, cu un vecin aşa cum era imperiul sovietic, speranţele românilor erau iluzorii, soarta ne fusese pecetluită, în atingerea noilor (vechilor!) obiective teritoriale sovieticii nevăzând nici un impediment din încălcarea grosolană a proaspătului Tratat de pace.

În plus, la aceea dată, U.R.S.S.-ul acumulase o „tehnică" şi o viclenie practică care îi permitea să ocolească cu abilitate sau, dacă nu izbuteau pe această cale să-şi atingă „obiectivele", să încalce tratatele existente, fără ca Occidentul să reacţioneze major.

Acesta a fost contextul în care U.R.S.S.-ul, fără a o declara deschis, a trecut la transpunerea în practică a operaţiei de anexare a Insulei Şerpilor, singura insulă a României în Marea Neagră.

Deşi posedau o mulţime de insule de-a lungul ţărmurilor, sovieticii au râvnit şi nu s-au lăsat până

nu au smuls românilor singura lor insulă maritimă.

La baza acestui nou rapt teritorial n-a stat numai arhaica lăcomie teritorială a urmaşilor lui Petru cel Mare, a cărui „politică” o continuau la o altă scară dar cu aceleaşi mijloace brutale, ci şi o serie de noi interese strategice, politice, militare şi economice, pe termen mediu şi lung.

„Tratativele” de la Moscova, desfăşurate într-un ritm alert, sub bagheta unui maestru internaţional al rapturilor teritoriale, V.M. Molotov, erau „faţada” oficială în spatele căreia românii erau puşi în faţa unui nou dictat, în situaţia de a accepta fără crâcnire satisfacerea rapidă a pretenţiilor teritoriale ale U.R.S.S.-ului.

În condiţiile unor presiuni infernale făcute de puternica dictatură stalinistă, ca urmare a vicleniei diplomaţiei sovietice (să ne reamintim de „replica” lui Gorceakov făcută plenipotenţiarilor români la Berlin, în anul

1878, când aceştia au invocat înţelegerile oficiale dintre români şi ruşi!…) dar şi a trădării intereselor teritorial-naţionale ale României de către guvernanţii de la Bucureşti („uneltele” docile în slujba Moscovei), s-a ajuns ca în foarte scurt timp să se semneze un **Protocol** care poate fi numit, fără rezerve, **„al trădării naţionale”!**

La 4 februarie 1948, la Moscova, cele două delegaţii au semnat două documente oficiale.

Primul dintre ele a fost **„Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală dintre Uniunea Republicilor Sovietice**

Socialiste şi Republica Populară Română”, valabil timp de 20 de ani.[731] (Nu a fost singurul tratat de acest gen, în cursul aceluiaşi an U.R.S.S.-ul semnând tratate similare şi cu celelalte ţări comuniste „frăţeşti”, respectiv cu Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia şi Ungaria, documente care au marcat un prim şi important pas în înregimentarea României şi a celorlalte ţări citate, din punct de vedere militar şi economic, în blocul sovietic).[732]

Al doilea document – pregătit de V.M. Molotov împreună cu Ana Pauker, ministrul de externe al României[733]

!... – , document care a marcat apariţia pe harta politică a Europei a primului stat postbelic revizionist (U.R.S.S.), a fost un **„Protocol referitor la precizarea parcursului liniei frontierei de stat între Republica Populară Română şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste”,** act pe care-l redăm în continuare in extenso, moţ à moţ:

„În conformitate cu art.l al Tratatului de pace cu România, intrat în vigoare la 15 septembrie 1947, Guvernul Republicii Populare Române, pe

---

731 Vezi: *** Relaţiile internaţionale postbelice. Cronologie diplomatică. 1945-1964,
Bucureşti, 1984, p.72.

732 Denis Deletant, op.cit., p.64.

733 Vezi: Gheorghe Buzatu, Românii în arhivele Americii, Iaşi, 1992, p.32-36 („Caré-ul trădătorilor: Pauker, Groza, Dej, Bodnăraş”).

de o parte, şi Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, pe de altă parte, au convenit asupra celor ce urmează:

1. Frontiera de stat între România şi U.R.S.S. indicată pe hărţile anexate la prezentul Protocol (Anexele I şi II), are următorul parcurs a. Conform Anexei I:

de la punctul de întâlnire a frontierelor U.R.S.S., României şi Ungariei până la muntele Stog urmează linia fostei frontiere româno-cehoslovace; de la muntele Stog până la borna de frontieră Nr. 56, a fostei frontiere româno-polonă, ce se află la 4,9 km, la sud de izvoarele râului Ceremuşul Negru, urmează linia fostei frontiere dintre România şi Polonia; de la borna de frontieră Nr. 56 a fostei frontiere româno-polone până la râul Prut, la marginea de vest a localităţii Orofteana-De-Sus, trece astfel cum e convenit şi descris în Protocolul Nr. 6 al Comisiei Centrale Mixte Sovieto-Române de la 14 septembrie 1940; de-a lungul râului Prut până la vărsarea în Dunăre şi mai departe pe Dunăre până la localitatea Pardina trece astfel cum este convenit şi descris în Protocolurile nr. 7 din 16 septembrie şi Nr. 8 din 19 septembrie 1940 ale Comisiei Centrale Mixte Sovieto-Romane.

b. Conform Anexei îi dea lungul fluviului Dunărea, de la Pardina la Marea Neagră, lăsând insulele Tătaru Mic, Daleru Mic şi Mare, Maican şi Limba de partea Uniunii R.S.S., iar insulele Tătaru Mare, Cemovca şi Babina de partea României;

Insula Servilor, **situată în Marea Neagră, la răsărit de şurile Dunării**, **intră în cadrul Uniunii R.S.S.**

2. În caz de neconcordanţă între descrierea frontierei din text şi cea din hărţi, descrierea din text va fi considerată cea justă.

3. Pentru demarcarea frontierei în conformitate cu punctul 1 al Protocolului de faţă, va fi instituită o Comisie Mixtă Sovieto-Română de Frontieră, cel mai târziu în termen de o lună din ziua semnării Protocolului.

4. Prezentul Protocol intră în vigoare în ziua semnării sale.

Întocmit în două exemplare, ambele în limbile română şi rusă, cele două texte având putere egală.

Moscova, 4 Februarie 1948”.[734]

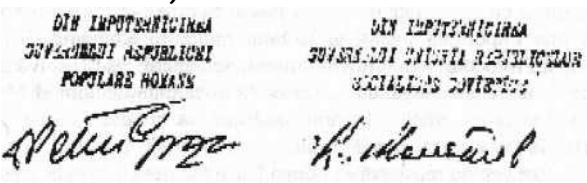

Deşi Protocolul făcea referire la Tratatul de pace din 10 februarie 1947, el modifica situaţia teritorială a României consemnată de acesta, stabilind fără nicio bază sau legitimitate istorico-juridică, că Insula Şerpilor *„intră în cadrul Uniunii R.S.S.”!*

---

734 *** Culegere de tratate. Convenţii, acorduri, înţelegeri şi protocoale încheiate între Republica Socialistă România şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul frontierei de stat, Bucureşti, 1977, p. 11-12.

O ilegalitate flagrantă a fost ridicată la rangul de legalitate!

Deşi aveau rang diplomatic diferit şi potrivit uzanţelor internaţionale şi unei minime morale ar fi trebuit să fi fost scutiţi de o nouă umilinţă, Moscova a decis ca Protocolul să fie semnat de către **dr. Petru Groza** (1884 – 1958) – **prim-ministru al României890** şi **V.M. Molotov – ministrul de externe al U.R.S.S.-ului** (între 19391949).

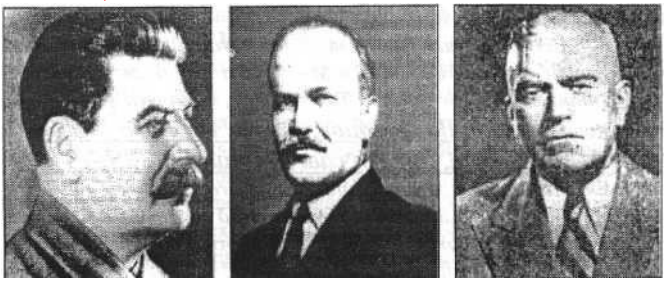

I.V. Stalin V.M. Molotov Petru Groza

Petru Groza a fost mâna care l-a semnat, în virtutea calităţii oficiale în care fusese numit891, dar el nu a putut decide nimic, supunându-se unei hotărâri a Biroului Politic al C.C. al P.C.R. – format din 4 persoane: Hannah Rabinsohn (Ana Pauker), Luka Laslö (Luca Vasile), Burach Tescovici (Theohari Georgescu) şi Gheorghe Gheorghiu-Dej –, hotărârile luându-se cu majoritate de voturi, primii trei membrii citaţi fiind totodată cei mai importanţi agenţi ai Cominternului în România! Faptul că a semnat Protocolul, chiar în circumstanţele arătate, nu-l absolvă de vina în sine, la aceasta adăugându-se faptul că în calitate

de „om al Moscovei”, el a ştiut bine „cine” a hotărât totul, „ce” a hotărât, „de ce” a hotărât astfel, în favoarea/defavoarea „cui”!…

Ceea ce nu reuşiseră să obţină (ruşii) sovieticii în cele şapte decenii anterioare, în urma a doua conflagraţii mondiale, în urma a doua note ultimative, prin Convenţia de armistiţiu, la Conferinţa de pace de la Paris (unde însuşi Molotov condusese lucrările Comisiei teritoriale ce fixase graniţele României, în cadrul cărora Insula Şerpilor rămânea în continuare pământ românesc!), în urma Tratatului de pace de la Paris

890 Preşedinte al Consiliului de Miniştri între 6.III.1945 – 2.VI. 1952).

891 *„Groza* – scria Reuben H. Markham – *îl slujea pe Stalin în România cu atâta supunere, de parcă ar fi fost pus să conducă o întreprindere sovietică*”. Vezi: Reuben H. Markham, op. cit., p.131. (art. 1), au reuşit să obţină foarte rapid şi uşor, prin şantaj, constrângere politico-militară şi trădarea unei conduceri de partid şi de stat iresponsabile (instalate la Bucureşti de Moscova, formate în mare parte din străini – şi de neam şi de interesele României).

Cu prilejul ceremoniei oficiale care a urmat după semnarea Protocolului (şi a amintitului tratat bilateral), **V.M. Molotov,** ministrul de externe al U.R.S.S.-ului, l-a felicitat călduros pe *„domnul Prim-Ministru”* Groza, după care, cu nedisimulată satisfacţie, a subliniat că *„în ţara noastră toată lumea vede în aceasta un nou succes al politicii*

externe staliniste[735]

„Cadoul" făcut de Groza & co., reprezenta – chiar sub masca unui document bilateral – o nouă anexare de teritorii româneşti, un nou „succes" al politicii stalinisto-molotoviste, care se adăuga celorlalte „cadouri" pe care sovieticii şi le făcuseră singuri, prin forţă, din trupul României, în iunie 1940, toamna lui 1940 şi august 1944.

La mai puţin de patru luni (109 zile), **la 23 mai 1948, era semnat –** ironia sorţii! – **chiar pe pământul Insulei Şerpilor, un proces verbal de predare-primire a insulei.** Semnatarii acestui „act" au fost **Eduard Mezincescu** – ministru plenipotenţiar, reprezentantul Ministerului Afacerilor Străine (un nume parcă predestinat pentru aceea perioadă: prin componenţă, dar mai ales prin „politica" dusă, acest minister a fost într-adevăr al „afacerilor străine" de România!) şi **Nicolai Pavlovici Şutov –** prin secretar al Ambasadei U.R.S.S.-ului la Bucureşti, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al U.R.S.S.

Acest document cu caracter tehnic avea (are) următorul conţinut:

„Anul 1948, luna Mai, ziua 23.

Noi subsemnaţii Nicolai Pavlovici Şutov, Prim Secretar de Ambasadă, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste şi **Eduard**

735 V.M.Molotov, Probleme de politică externă. Discursuri şi declaraţii. Aprilie 1945 - Iunie 1948, Bucureşti, 1951, p.597.

MEZINCESCU, Ministrul Plenipotenţiar, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Republicii Populare Române, în virtutea şi în executarea Protocolului Sovieto-Român semnat la Moscova la 4 februarie 1948, **am încheiat prezentul proces verbal, constatând că astăzi la ora 12 (ora locală) Insula Servilor** sau Zmeinâi, situată în Marea Neagră la 45 grade, 15 minute, 18 secunde latitudine Nord şi 30 grade, 19 minute, 15 secunde longitudine Est de Greenwich, **a fost înavoiată Uniunii Sovietice de către Republica Populară Română şi încadrată în teritoriul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste89 j.**

Prin semnarea prezentului Proces – Verbal s-au îndeplinit formele legale de predare a insulei.

Făcut pe insula Zmeinâi în două exemplare, fiecare în limbile rusă yx v", 894

şi romană.

Prin acest proces-verbal, formularea din 4 februarie 1948, *„**intră** în cadrul Uniunii U.R.S.S"*. a fost înlocuită cu o alta, *„**înapoiată** Uniunii Sovietice"*, o formulare incredibilă, fără acoperire juridică sau legitimitate istorică, menită să genereze credibilitate şi legitimitate ulterioară (noi n-am anexat, am primit înapoi.

Prin acest „referat de cedare" – cum îl caracteriza (16 februarie 2004) istoricul (senatorul) Gheorghe Buzatu – nu era vorba de o punere în posesie! Acest teritoriu a fost pur şi simplu luat printr-un act revizionist, de către

primul stat revizionist postbelic.

Dincolo de pierderea de noi teritorii, Protocol din 4 februarie 1948 era un act de trădare naţională, iar în ceea ce-i priveşte pe sovietici, el constituia un nou rapt teritorial din trupul României.

Curioasă dar şi deranjantă ne apare „reacţia" lui Eduard (Mezinger) Mezincescu, la un articol publicat în presa postdecembristă (1990), purtând semnătura bine informatului Neagu Cosma.[736]

Mezinger, corelegionar, mâna dreaptă şi omul de casă a lui Hannah Robinsohn, cel care după evenimentele din decembrie 1989 reuşise să se strecoare chiar în C.P.U.N., astăzi se află în Israel.

Deşi n-a scăpat „ocazia" de a-l ataca dur pe mareşalul Ion Antonescu,[737]

despre faptele sale din anul 1948 – şi nu numai despre acestea! – nu a găsit de cuviinţă să scrie (fapt explicabil!) decât tangenţial şi atunci când s-a simţit „atins" de aspectele consemnate în amintitul articol la adresa sa.

JRolul meu **– scria Mezinger în articolul replică, căutând să se disculpe –** a fost să asist **în calitate de Secretar General al Ministerului Afacerilor Externe (corect: Străine! – n.n.) pe Ministrul Lucrărilor**

---

736 Nu se putea înapoia unui stat un teritoriu care nu i-a aparţinut niciodată, asupra căruia acesta nu a avut nici un titlu juridic!

737 Eduard Mezincescu, Mareşalul Antonescu şi catastrofa României, Bucureşti, 1993.

Publice, profesorul Profiri, încredinţat de guvern cu misiunea de a preda insula reprezentanţilor guvernului sovietic şi să contrasemnez procesul verbal întocmit în primăvara anului 1948, când s-a efectuat predarea”.[738]

Din păcate Eduard Mezinger (Mezincescu) escamotează adevărul, rolul şi contribuţia pe care a avut-o în actul de trădare naţională în urma căruia României i-a fost răpită Insula Şerpilor, pozând, după 42 de ani, într-o biată victimă a împrejurărilor, când, datorită funcţiei deţinute ar fi avut doar rolul decorativ de a asista la acest rapt teritorial sovietic şi de a-l contrasemna.

Simpla lectură a textului procesului verbal din 23 mai 1948 limpezeşte lucrurile, nominalizat apărând Eduard Mezincescu şi nu profesorul Profiri! Apoi, nu trebuie scăpat cu vederea, faptul că în dreptul semnăturii lui Nicolai Pavlovici Şutov, ca primă semnătură, apare cea lui Mezincescu!

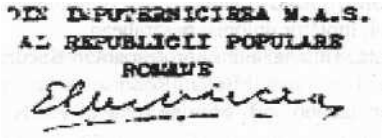
DIN PUTERNICIREA M.A.S.
AL REPUBLICII POPULARE
ROMANE

Neasumarea răspunderii reale pentru faptele săvârşite, după trecerea a mai bine de patru decenii, perioadă în care nu a suportat în nici un fel consecinţele faptelor (actelor) sale, ducând-o mersi bine, ni se pare o laşitate, o atitudine

738 „Zig Zag”, Bucureşti, Nr.36, din 12-18 noiembrie 1990, p.2.

dezonorantă, care ne scuteşte de alte comentarii.

În legătură cu actul de forţă al anexării Insulei Şerpilor de către U.R.S.S., în literatura de specialitate sunt vehiculate alte încă câteva opinii, pe care le vom menţiona din dorinţa de a informa cât mai corect.

O primă opinie susţine că actul prin care U.R.S.S.-ul a răşluit România de insulă, a fost semnat de către malefica **Ana Pauker**[739]

aserţiune care, pe baza documentelor aflate la dispoziţie şi menţionate în lucrare, o putem aprecia ca, neavând acoperire. Are Ana Pauker „meritele" sale incontestabile în răşluirea pământului românesc în anul 1948, dar de semnat nu a semnat nici unul dintre cele două documente citate.

Venind vorba de această persoană, credem că sunt necesare câteva precizări privind omul Ana Pauker, cât şi activitatea antiromânească pe care aceasta a desfăşurat-o în România.

Ana Pauker (Hannah Robinsohn, numită de către Centrala Cominternului şi ***„Dolores Ibarruri a României"*)**, s-a născut la 1/13 decembrie 1893 în comuna Codăeşti, judeţul Vaslui şi a murit la 3 iunie 1960 la Bucureşti, fiind înmormântată în cimitirul evreiesc din capitală. Părinţii săi au fost Sura (n. Şofer) şi Herş Kaufmann Robinsohn (Rabinovici). De profesie croitoreasă, a avut o viaţă aventuroasă, în cursul

739 Vezi: Gheorghe Fecioru, op.cit., p.7.

căreia a contractat mai multe căsătorii, cea mai cunoscută fiind cea cu ing. Marcel Pauker (la 1 iunie 1921, la Zürich, în Elveţia), căruia i-a luat nu numai numele dar şi zilele (l-a denunţat ca troţkist, fiind împuşcat în 1938 din ordinul lui Stalin!). Ambii au fost activişti ai Internaţionalei Comuniste.

În 1936 a fost condamnată în România la 10 ani închisoare; a scăpat în urma unui acord româno-sovietic, fiind schimbată cu Ion Codreanu arestat de sovietici, luptător unionist basarabean.

Au avut o fată, Tatiana, ajunsă profesoară în Bucureşti.

Hannah avut o soră, Bella Robinsohn, căsătorită cu Seno Iakobovits (Eugen Iacobovici), prim secretar al P.C.R. Între anii 19341936.

Ca femeie i-a plăcut foarte mult viaţa, biograful ei Marius Mircu scriind despre ea, între altele, că era ***„deosebit de elegantă, căci se îmbrăca la Paris (şi se dezbrăca la Bucureşti) …”***.[740]

A urmat şcoala de cadre „V.I. Lenin” a Cominternului, fiind membră a Biroului Politic al P.C.R***. „De peste hotare”.***

A jucat un rol important în formarea diviziei „Tudor Vladimirescu” (din prizonierii români aflaţi în lagărele sovietice)

Făcută colonel al armatei sovietice de către „ţarul roşu” de la Kremlin, ea a venit în România

740 Marius Mircu, (în colaborare cu Mihai Stoian), Dosar Ana Pauker, Bucureşti, 1991, p.125.

împreună cu armata sovietică de ocupaţie (16 septembrie 1944), ajungerea sa la Bucureşti coincizând cu începutul unei fulminante cariere politico – diplomatice.

În timpul crizei interne din febmarie-martie 1945, împreună cu Vasile Luca, s-a adăpostit în clădirea reprezentanţei sovietice de la Bucureşti.[741]

Din ordinul lui Stalin şi Molotov – ambii având pentru aceasta o mare slăbiciune[742]

— Vîşinski a introdus-o în guvernul instalat de sovietici la 6 martie 1945.[743]

Tot pe linie de stat, între 6 noiembrie 1947 – 11 iulie 1952, a fost pusă în fruntea Ministerului Afacerilor Străine901.902[744] (prima femeie din lume ajunsă ministru de externe![745]

), în locul înlăturatului Gheorghe Tatarescu.

În această funcţie a avut ca „adjuncţi" pe Grigore Preoteasa, Nicolae Cioroiu (ambii cu soţii evreice) şi Eduard Mezinger, corelegionar; toţi cei

---

741 *** Misiunile lui A.I.Vâşinski în România ... op.cit., p.126.

742 După mărturia lui Dej, ea se bucura de "mare încredere şi simpatie (...) în special din partea lui Molotov". Vezi: V.Frunză, Istoria stalinismului în România, Humanitas, Bucureşti, 1990, p.404.

743 Reuben H.Markham, op.cit., p.160.

744 între 22 ianuarie 1862-13 aprilie 1948 a purtat denumirea de Ministerul Afacerilor Străine, apoi Ministerul Afacerilor Externe.

745 Marie Costin, în spatele Cortinei de fier - Prima femeie ministru de externe: Ana Pauker, aşa cum am cunoscut-o, în: (Voi.): Gheorghe Buzatu, op.cit., p.37-42 (Cap.III).

11 directori din minister erau evrei, aduşi fie din U.R.S.S., fie din Occident. Ca secretară particulară a avut-o pe Ilka Wassermann (cu putere de decizie în minister!), de ajutat în îndeplinirea sarcinilor primite de la Moscova ajutând-o Ghizela Voos (şefa secţiei „Externe" din C.C. al P.C.R.) şi Ida (Szillagy) Felix (şefa de cadre a ministerului). În câteva luni, Ana Pauker şi ajutoarele sale au adus în minister, numai pe funcţii de conducere, 112 evrei (peste 50% din aparatul instituţiei).[746]

Practic, întreaga politică externă a României se afla pe mâna Anei Pauker, în cele din urmă a Moscovei!

Ea s-a aflat în permanentă legătură cu Kremlinul, fiind singura persoană din România care putea comunica prin telefon direct cu Stalin.[747]

În fine, tot pe linie de stat, Ana Pauker a fost pusă în funcţia de al doilea vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, funcţie pe care a ocupato între 16 aprilie 1949 – 24 noiembrie 1952.

Pe linie politică, graţie tot Moscovei, lucrurile au stat şi mai bine.

Ana Pauker a fost o proeminentă agentă a N.K.V.D.-ului, implicit a Corni ternului (1919 – 1943) – un partid al partidelor comuniste, un mod de a întrebuinţa şi exploata partidele comuniste

---

746 Apud Neagu Cosma, Dominaţia comunistă. 1944-1989. I. Contribuţia unor minorităţi naţionale la bolşevizarea României, 1996, p.40.

747 Gheorghe Buzatu, op.cit., p.40.

din diversele ţări ale lumii potrivit intereselor de mare putere şi ţelurilor imperiale urmărite de U.R.S.S. Încă de la constituirea sa. S-a dorit să fie aşa ceva şi a ajuns, în cele din urmă, o filială a Partidului Comunist (b).

Pe timpul *„ţarului roşu”* Cominternul devenise *„Stalintem”*.[748]

N.K.V.D.-ul (din 1954 – K.G.B.) era instrumentul prin care U.R.S.S.-ul era condus iar politica externă înfăptuită (pe durata existenţei sale, Cominternul a fost doar o agentură a organizaţiei de spionaj sovietice). În perioada la care ne referim, Ana Pauker s-a aflat (şi) în subordinea lui Lavrenti Pavlovici Beria (a condus N.K.V.D.-ul între 1938 – 1953).

Ana Pauker, pion esenţial al Moscovei în România, fost „aleasă” în Biroul Politic al C.C. al P.C.R. alături de Luka Laszlo, Burach Tescovici şi Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Ce rol a avut Ana Pauker în cadrul P.C.R. ne spune fostul rabin şef **Mozes Rosen: *„(...) Dej şi Luca erau socotiţi formal, primii, [însă] toată lumea ştia că ea era numărul unu (...)”***.908 Acest fapt îl confirmă şi fişa pe care i-a întocmit-o **Vladimir Lesakov,** supervizor de la Moscova, venit în control la Bucureşti, în care se specifică că ***„ea conduce toată activitatea generală a*** C.C. ***al P.C.R”.***[749]

---

748 Jacques de Launay, Istoria secretă a Cominternului. 1919-1943. Eşecul unei speranţe, Bucureşti, 1993, p. 11.

749 *8 Apud Neagu Cosma, op.cit., p.10.*

Între Dej şi grupul alogenilor a fost o continuă rivalitate, fiecare căutând să se afle în graţiile lui Stalin. Edificator în acest sens este rivalitatea dintre Dej – Ana Pauker pentru funcţia de secretar general al P.C.R. Cu toate că Molotov o sprijinea pe Ana Pauker, **Stalin** i-a spus acestuia, într-un moment când la Moscova se afla şi Dej, următoarele: ***„Dragă Viaceslav Mihailovici, Ana este o tovarăşă bună, de încredere, dar vezi tu, ea este evreică şi de origine burgheză, iar partidul din România are nevoie de un conducător din rândurile clasei muncitoare, un adevărat român”.*** După care, Stalin s-a apropiat de Gheorghe Gheorghiu-Dej, i-a strâns mâna şi i-a spus***: „fim decis. Îţi urez succes, tovarăşe secretar general”*** **!**[750]

Deşi ajuns în această înaltă funcţie pe linie de partid, întrucât în Biroul Politic hotărârile se luau cu majoritate de voturi, Dej nu a putut avea cuvântul hotărâtor, „tripleta” Hannah Robinsohn-Luka Laszlö Burach Tescovici având câştig de cauză, în cadrul acesteia „tovarăşa Ana” fiind cea care conducea şi dirija totul!

Din 1946, în repetate rânduri, Dej a încercat să o înlăture, dar fără succes, voinţa lui necoincizând cu cea a Moscovei.

Atât pe linie politică cât şi pe linie de stat, ca om de bază al Moscovei în România, Ana Pauker a

---

750 Florin Constantiniu, op.cit., , op.cit., p.451-452.Dej a fost secretar general al PCR între 1945-1954, respectiv prim-secretar al CC al PCR între 1955-1965.

fost ***„un agent de execuţie extraordinar, ca o maşină infernală”***[751]

Aflată în aceste înalte funcţii de partid şi de stat, „cu armata sovietică în ţară şi cu poliţia organizată în manieră teroristă, nu avea de ce să se teamă şi putea trece în mod deschis, la acţiune. Putea demonstra, prin politica sa, faptul că era înainte de toate patriotă sovietică şi că U.R.S.S.-ul şi expansiunea acesteia erau mai importante decât teoriile comuniste şi mai ales decât aspiraţiile românilor, pe care îi ura în mod deschis, fapt pe care nu căuta să-l ascundă”.[752]

În luna mai 1952 – cu acordul lui Stalin care declanşase campania antisemită!

— Ana Pauker (Hannah Robinsohn), Luca Vasile (Luka Laszlo) şi Theohari Georgescu (Burach Tescovici) au fost înlăturaţi din funcţiile deţinute pe linie de partid şi de stat. Era târziu, până la acea dată „cei trei” făcuseră enorm de mult rău ţării şi poporului român.

A fost arestată în februarie 1953 dar a scăpat cu viaţă în urma morţii lui Stalin; nu a mai revenit pe scena politică niciodată, în ultimii ani ai vieţii fiind doar o colaboratoare a Editurii Politice (pentru traducerile din clasicii marxism-leninismului).

Aceasta a fost Ana Pauker[753]

---

751 Gheorghe Buzatu, Românii în arhivele Americii, op.cit., p.33.

752 Ibidem.

753 Vezi: *** Evreica Ana Pauker în faţa Justiţiei Militare,

cea care din umbră s-a aflat în spatele rapturilor sovietice din anul 1948.

Potrivit unei alte opinii, Corneliu Mănescu ar fi relatat cu câţiva ani în urmă, că în anul 1950, în urma repetatelor cereri adresate de ambasadorul U.R.S.S.-ului la Bucureşti guvernului român, între cele două state comuniste „surori" s-ar fi încheiat un Tratat secret „prin care România ceda Uniunii Sovietice Insula Şerpilor, fără nici un fel de compensaţie sau pretenţie în viitor Aceeaşi sursă afirmă că acest ipotetic (deocamdată!) tratat a fost semnat de către adjuncţi ai miniştrilor de externe ai celor două state, el „urmând să intre în vigoare după ratificarea sa de Marea Adunare Naţională şi Sovietul Suprem. Din motive neclare tratatul nu a mai fost înaintat spre ratificare, nici de partea română, nici de partea sovietică, iar instrumentele de ratificare nu au mai fost schimbate".[754]

Dacă informaţia este adevărată (?), atunci concluzia de fond se degajă cu uşurinţă: conştienţi de „fragilitatea" şi ilegalitatea Protocolului din 4 februarie 1948 şi dorind să păstreze în continuare Insula Şerpilor, sovieticii au căutat să „legalizeze" anexarea acestei insule printr-un tratat secret!

De ce un nou „tratat" şi de ce unul secret, nu

Bucureşti, 1936, p.80; Marius Micu (în colaborare cu Mihai Stoian), Dosar Ana Pauker, op.cit. (n.16); Gheorghe Buzatu, op.cit., p.33-42 ş.a.; Idem, Comuniştii din România în slujba organismelor sovietice secrete, în : „R.I.M.", 1(47), 1998, p.24-29; ş.a.

754 Apud Adrian Brişcă, op.cit., p.4.

este greu de răspuns!

Revenind asupra *Protocolului de la Moscova* (4 februarie 1948)[755] şi asupra *procesului verbal de predare-primire de pe Insula Şerpilor* (23 mai 1948), prezentăm în cele ce urmează consideraţiile noastre în legătură cu legalitatea şi validitatea celor două documente.

Mai întâi câteva cuvinte despre denumirile şi locul unor astfel de documente în practica dreptului internaţional.

Art.2. al Convenţiei de la Viena (1969) a stabilit că prin tratat se înţelege „un acord internaţional încheiat în scris între state şi guvernat de dreptul internaţional, fie că este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe şi oricare ar fi denumirea sa particulară”[756]

Specialistul britanic **McNair** menţiona că expresia **„tratat”.**

„Desemnează un genus care include mai multe nume ale unor instrumente, prin care statele sau şefii de guvern şi de stat sau departamentele guvernamentale încheie acorduri internaţionale”.[757]

---

755 La aplicarea lui s-a trecut începând cu ziua de 12 februarie 1948.

756 Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, Dreptul tratatelor, Bucureşti, 1995, p.14.

757 Ibidem, p.16. Vezi şi : *** “Convenţia de la Viena cu privire la dreptul tratatelor” (semnată la 23 mai 1969) - art.2, pct.l

În practica dreptului internaţional „sunt utilizate numeroase denumiri pentru a desemna tratatele internaţionale”, între care amintim: tratat, convenţie, pact, acord, declaraţie, protocol, schimb de note, compromis, modus vivendi, act general (act final), statut, carta, gentlemans agreement, comunicat comun ş.a.”. Aceste denumiri – apreciază dr. Grigore Geamănu – nu reprezintă semnificaţie juridică specială şi n-au nici un fel de influenţă asupra forţei juridice a tratatelor”.[758]

Din cele arătate se poate constata cu uşurinţă că **procesul verbal** de predare-primire (a Insulei Şerpilor) nu face parte din categoria tratatelor internaţionale, nefiind altceva decât un simplu act, cu caracter tehnicoadministrativ, în completarea unui act anterior.

„(…) este important să fie reţinută ideea pe care o relevă Lauterpacht, în sensul că un tratat, fiind un contract, nu trebuie să fie confundat cu diverse documente care au o legătură cu tratatele dar care nu sunt ele însele tratate, şi anume un memoriu, o propunere, o notă verbală sau un proces verbal”[759]

---

lit.”a”;*** Dictionnaire de la terminologie de Droit international, Paris, 1960, p.607; Prof.univ.dr. Dumitra Popescu, Conf. univ.dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, Drept internaţional public, Ediţie revăzută şi adăugită, Bucureşti, 1994, p.205; ş.a.

758 Dr. Grigore Geamănu, Dreptul internaţional contemporan, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965, p.463.

759 Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.15.

În ceea ce priveşte termenul juridic „protocol”, în dreptul internaţional „este o denumire fără un conţinut precis, aplicată celor mai diferite acte şi înţelegeri internaţionale. În general, protocolul este un act accesoriu la un tratat preexistent[760]

În scopul de a-l aplica, de a-l prelungi, de a-l interpreta, de a-l completa sau de a-l modifica. Termenul de protocol poate desemna însă şi o înţelegere de sine stătătoare între state (...). În afară de aceasta, în practica conferinţelor internaţionale se dă denumirea de protocol unor procese verbale privind dezbaterile conferinţei, dacă aceste procese verbale sunt semnate de participanţii la conferinţe. Termenul de protocol este folosit şi pentru constatarea schimbului sau depunerii instrumentelor de ratificare, alternând (sinonim – n.n.) cu expresia proces verbal”[761]

sau minuta.

Dr. Grigore Geamănu, Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu ş.a., subliniază faptul că „protocolul”, în practica dreptului internaţional, este un accesoriu al unui tratat preexistent.

Analiza situaţiei Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948, demonstrează fără echivoc, faptul că el nu a fost accesoriul nici unui tratat bilateral preexistent. În consecinţă, în lumina sublinierilor anterioare, el poate fi apreciat ca o

760 Ibidem, p.17.

761 Dr. Grigore Geamănu, op.cit., p.465.

înţelegere bilaterală, cu precizarea: impusă României de către sovietici.

În dreptul şi practica internaţională, astăzi fapt arhicunoscut, tratatul internaţional trebuie să conţină serie de elemente esenţiale – de fond şi de formă – indispensabile pentru validitatea" sa juridică, elemente care, la rândul lor, trebuie să îndeplinească o serie de condiţii.

În doctrina şi practica statelor, pentru încheierea de tratate sau înţelegeri bilaterale, era (este) necesar să fie îndeplinite toate procedurile stipulate în dreptul internaţional şi aflate în uz, pentru ca acestea să devină obligatorii între părţi şi să intre în vigoare. Aceste **proceduri obligatorii (condiţii esenţiale de validitate) erau: negocierea, exprimarea consimţământului (voinţei) părţilor, obiectul tratatului, ratificarea, schimbul instrumentelor de ratificare şi înregistrarea oficială la Secretariatul General al O.N.U.**

În cazul Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948, nu se poate vorbi de o negociere reală (adevărată, în sensul prevăzut de dreptul internaţional), de la guvern la guvern, ci de o negociere pur formală, menită să salveze aparenţele (rezultatele erau hotărâte şi cunoscute pe partea sovietică, înainte de a începe „negocierea" din 2 – 4 februarie 1948!).

Echipa de „negociatori" români era condusă de dr. Petru Groza (omul Moscovei, „***alegerea sovietică***" – după cum declara Vîşinski la 1 martie

1945), primul ministru al unui guvern impus românilor de către sovietici, guvern în care cele mai importante funcţii erau deţinute de alogeni impuşi de Moscova prin presiuni, şantaj şi ameninţare cu forţa; Ministerul Afacerilor Străine era condus de cea mai importantă agentă a N.K.V.D.-ului şi Kremlinului în România, Ana Pauker, care îi ura pe români în mod deschis şi fără fereală; România se afla sub ocupaţie militară sovietică; ca urmare şi a „Acordului de procentaj" Churchill – Stalin, România era o ţară abandonată de Occident în braţele imperiale sovietice; negocierile se purtau la Moscova, cei numiţi de Moscova la Bucureşti veniseră în capitala sovietică pentru a „trata" cu cei care îi numiseră[762] ş.a.

Judecând cu obiectivitate condiţiile interne şi externe din aceea perioadă, natura raporturilor dintre Moscova – Bucureşti ş.a., concluzia care se degajă este clară: **nu a fost vorba şi nici n-au avut loc negocieri adevărate,** aici desfăşurându-se un simplu şi rapid simulacru de negocieri, o

---

762 Gh.Buzatu, op.cit., , p.263: la 1 august 1946 într-un studiu-sinteză întocmit pentru Departamentul de Stat al S.U.A. şi preciza: „Guvernul actual al României (suvernul dr. Petru Groza, impus de sovietici, care a fost caracterizat de către Statele Unite şi Anglia drept < nedemocratic şi nereprezentativ > şi care a rămas în aceeaşi postură, e liber să facă tot ce vrea în interesul unilateral al Puterii care l-a impus României (U.R.S.S.)..."

922 Dr. Ion M.Anghel, Dreptul tratatelor.Vol.I, Bucureşti, 1993, p.2.

mascaradă diplomatico-juridică, dincolo de care trebuie să decelăm duritatea şi consecvenţa poziţiilor sovietice, faptul că nu şi-au abandonat vechile proiecte teritoriale, urmărindu-le cu perseverenţă şi îndeplinindu-le în cele din urmă, indiferent prin ce mijloace. La Moscova delegaţia română s-a aflat în ingrata poziţie de a accepta fără comentarii tot ceea ce fusese stabilit deja de partea sovietică.

Delegaţia română condusă de primul ministru dr. Petru Groza a fost invitată (chemată) deliberat la Moscova, dar ea a ajuns acolo fără a avea autorizarea Parlamentului României de a face cesiuni teritoriale. Dr. Petru Groza a semnat Protocolul, deşi Constituţia ţării prevedea obligaţia de a-l supune discuţiilor şi ratificării parlamentare.[763]

„Un tratat – subliniază dr. Ion M. Anghel – nu este obligatoriu pentru părţile contractante decât atunci când a fost încheiat de organele competente şi, când toate dispoziţiile de drept constituţional care guvernează încheierea tratatelor au fost observate”?2A Completând ideea, dr. Grigore Geamănu precizează că „un tratat încheiat fără respectarea procedurii constituţionale interne nu poate produce efecte pe plan internaţional şi nici nu poate angaja statul parte”.[764]

Că a fost vorba de negocieri formale şi în

763 Ibidem, p.232.
764 Ibidem, p.231.

fugă, o demonstrează şi alte elemente: Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948, la clauzele finale, nu are fixată durata de valabilitate (fără durată de valabilitate nu erau decât tratatele de pace!), o prevedere „clasică" pentru orice tratat încheiat cu bună credinţă, prin exprimarea liberă a voinţei părţilor; nu cuprinde nici un fel de clauze privind condiţiile de cesiune (cu sau fără despăgubiri) ş.a.

„Scăpările" sovietice din Protocol – acestea nefiind singurele, la altele ne vom referi în continuare – s-au datorat, în opinia noastră, nu atât „vitezei" cu care s-a „negociat", cât mai ales euforiei postbelice care cuprinsese vârfurile conducătoare de la Kremlin, care călcau în picioare prevederile dreptului internaţional ori de câte ori interesele lor o impuneau. Dreptul forţei şi nu forţa dreptului prima la Kremlin în 1948! Apoi, convinşi că „noua ordine" din răsăritul Europei, peste care tronau dictatorial, va dăinui cât lumea, nu-şi făceau procese de conştiinţă din încălcarea legislaţiei şi tratatelor internaţionale în vigoare, unele aspecte – tratate ca „amănunte" nesemnificative – neglijându-le în mod deliberat.

În literatura juridică de specialitate, fie română, fie străină, se specifică faptul că prima condiţie a validităţii unui tratat internaţional o constituie **existenţa voinţei părţilor,** exprimată fără echivoc, **tratatul trebuind să fie liber consimţit.**

Se poate vorbi în cazul Protocolului de la

Moscova de respectarea acestei cerinţe fundamentale a dreptului internaţional?

Răspunsul este, desigur, negativ, în formularea lui avându-se în vedere condiţiile obiective şi subiective în care au avut loc „negocierile”, „unde” s-au purtat, „cine” cu „cine” a negociat, „obiectul” negocierilor ş.a.

Protocolul de la Moscova nu a fost încheiat în condiţii de deplină viabilitate. Voinţa reală a ţării noastre nu a fost nici solicitată şi nici exprimată, documentul în sine neexprimând voinţa liber consimţită a părţii române, ci doar pe cea a părţii sovietice. În ultimă instanţă, Protocolul a fost o „afacere” între Moscova şi oamenii numiţi de ea să conducă o ţară aflată sub ocupaţia militară a aceleiaşi Moscove. Indiferent de context şi de cele întâmplate atunci la Moscova, un lucru rămâne mai presus de toate: drepturile istorice ale fiecărui popor rămân imprescriptibile!…

Protocolul de la Moscova a fost **un act ilegal,** pe cale de consecinţă ***nule-quod ab initio nullum producit efectum.*** Nulitatea unor astfel de documente – care rămâne imprescriptibilă şi, ca atare, ea nu poate fi acoperită prin scurgerea timpului – este efectul[765]

765 în literatura de profil, între cauzele nulităţii (lipsirii de validitate) sunt citate : caracterul ilicit, caracterul inegal, vicierea consimţământului unei din părţi, nerespectarea voinţei unui popor, dolul (datorat conduitei frauduloase a uneia dintre părţi), coruperea reprezentantului uneia din părţi, constrângerea uneia dintre părţi ş.a.

firesc al manierei şi contextului în care au fost impuse, constrângerii ţării noastre, lipsei voinţei poporului român; prin acest Protocol, o parte (U.R.S.S.) obţinea numai avantaje, în timp ce cealaltă parte (România) obţinea numai dezavantaje (teritoriale, economice, strategice ş.a., atât de moment cât, mai ales, în perspectivă).

Orice convenţie sau înţelegere contrară unui comandament ai dreptului internaţional imperativ este, prin definiţie, nulă, deoarece este ilicită, obiectul său fiind ilicit.

Contextul şi condiţiile interne şi internaţionale, „maniera" de negociere şi semnare a Protocolului, unde şi cine l-au semnat, reprezentau un grav viciu de consimţământ, care, în practica internaţională, a atras după sine, în mod automat, nulitatea înţelegerii parafate.

În literatura de profil se precizează clar faptul – valabil şi pentru situaţia României anul 1948 – ca un viciu de consimţământ este constrângerea exercitată asupra statului, ***„când statul învins este nevoit să accepte anumite clauze impuse de statul învingător"?21***

În art.49 al Convenţiei de la Viena cu privire la dreptul tratatelor (semnată la 23 mai 1969 şi intrată în vigoare la 27 ianuarie 1980) – principalul izvor ai dreptului tratatelor[766]

766 Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.13: „Convenţia de la Viena cu privire la dreptul tratatelor" (semnată la 23 mai 1969; a intrat în vigoare la 27 ianuarie 1980, după ratificarea ei de 35 state; în 1991 66 state deveniseră părţi la

— Se stipulează că dacă un stat a fost pus în situaţia de a încheia un tratat prin comportamentul fraudulos al altui stat, tratatul poate fi invalidat.

Analiza pertinentă a tuturor circumstanţelor în care s-a ajuns la parafarea Protocolului de a Moscova, dovedeşte faptul că partea sovietică a avut o atitudine frauduloasă, determinând delegaţia română se semneze un document ale cărui clauze fuseseră prestabilite de Moscova! (însăşi discuţia în doi, Stalin-Groza, ale cărei detalii nu se cunosc nici astăzi, poartă amprenta fraudei, întrucât fiind vorba de soarta poporului român, discuţiile şi hotărârile secrete prestabilite trebuiau să lipsească).

Partea sovietică invocând în Protocol art.l al Tratatului de pace a avut, din start, un comportament dolosiv, apelând cu viclenie la un act şi procedeu inacceptabil între părţi de bună credinţă; a invocat Anexa 1 (Harta frontierelor României) care nu era decât harta sovietică (la dolosiva scară de 1: 1.500.000), prezentată de delegaţia sovietică pe timpul Conferinţei de pace şi însuşită de Comisia teritorială care fixa graniţele României, comisia condusă de acelaşi V.M. Molotov care acum „negocia” cu partea română!

Este indubitabil că Protocolul a fost nul ab

Convenţie); potrivit art.4 (op.cit., p.164) , Convenţia se aplică exclusiv tratatelor încheiate între state după intrarea ei în vigoare faţă de aceste state!

initio şi dintr-un alt motiv: s-a „negociat” şi semnat sub ameninţare militară, în condiţiile în care ţara se afla sub ocupaţie sovietică, aceasta fiind cealaltă parte contractantă. Apoi, primul ministru conducea un guvern impus de Moscova prin şantaj şi ameninţarea cu forţa, peste o ţară care se afla la discreţia Armatei Roşii. În aceste condiţii, nulitatea absolută a Protocolului nu mai trebuia invocată pentru a-l lipsi de validitate, el fiind ilegal din chiar momentul semnării lui.

În „cazul” 4 februarie 1948 nu se poate vorbi de voinţa liber exprimată a poporului român, după cum nu se poate vorbi nici de buna credinţă a părţii sovietice, ceea ce făcea ca Protocolul de la Moscova să fie lipsit de forţă juridică.

Protocolul de la Moscova – în aceeaşi situaţie aflându-se şi procesul verbal din 23 mai 1948! – **a avut un caracter profund ilicit,** întrucât prin conţinutul lui, prin anexarea de către sovietici a Insulei Şerpilor şi a unor insule de pe braţul Chilia, s-a încălcat grav textul şi spiritul Tratatului de pace din 10 februarie 1947, act cu mare forţă juridică internaţională, aflat în uz şi astăzi; ca atare Protocolul de la Moscova, prin prevederile teritoriale menţionate, trebuie văzut şi judecat ca fiind un act contrar, incompatibil, cu Tratatul de pace de la Paris.[767]

Caracterul său ilicit este scos în evidenţă şi de un alt fapt: în Protocol sunt incluse (punctul 1,

767 Vezi: Dr.doc.Alexandru Bolintineanu, Conf.univ.dr. Adrian Năstase, Dreptul internaţional comparat, Bucureşti, 1995, p.39.

litera „a”, alin.3) ca „argumente” de bază privind traseul frontierei de stat dintre U.R.S.S. Şi România, proiectele protocoalelor nr. 6,7 şi 8/septembrie 1940 care, aşa cum am subliniat, nu au fost acceptate, semnate sau ratificate de către partea română! în context, în mod mincinos se specifică (de două ori!) *„cum e convenit şi descris”* traseul frontierei, când, în fapt, în septembrie 1940 între U.R.S.S. Şi România nu s-a convenit nimic oficial!…

La scurt timp după semnarea Tratatului din 10 februarie 1947 (inclusiv de către U.R.S.S!) S.U.A. a acuzat statele de democraţie populară că nu execută în mod corect prevederile acestuia, la care port drapelul noului „sistem”, U.R.S.S.-ul, a atestat *expressis verbis* că dimpotrivă, aceste state le execută cu scrupulozitate! Cinismul proverbial al acestei puteri primea o nouă confirmare.

Un principiu fundamental ai dreptului internaţional era (este) *„Pacta sunt servanda”*, el obligând toate statele să respecte riguros prevederile tratatelor şi convenţiilor internaţionale, în caz contrar viaţa internaţională ar deveni dominată de haos, dezordine şi instabilitate.

Protocolul de la Moscova a fost, totodată, un act contrar dreptului internaţional imperativ, al cărui concept de bază *jus cogens* are ca efect nulitatea înţelegerilor internaţionale incompatibile cu normele sale. **Un tratat devine nul** *ab initio*

dacă el conţine obligaţii (clauze) contrare celor stipulate în alte tratate internaţionale.

Punctul 1 litera „b" din Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948 – prin care U.R.S.S.-ul smulgea şi anexa de la România Insula Şerpilor ş.a. – era contrar clauzelor teritoriale referitoare la Insula Şerpilor, insulele de pe braţul Chilia ş.a., prevăzute în tratatele de la Berlin – 1878 şi Paris – 1920 şi 1947. Noile rapturi sovietice veneau în contradicţie şi cu obligaţiile pe care U.R.S.S.-ul şi le asumase semnând la 10 februarie 1947 Tratatul de pace de la Paris, respectiv ratificându-l la 29 august 1947.

Teritoriul României, atât cât rămăsese după 10 februarie 1947, nu putea constitui obiect de tratative, indiferent cine şi la ce nivel de reprezentare le-a purtat. În consecinţă, orice „protocol" („aranjament", prin care se trădau interesele naţionale, se încălca Constituţia ţării, se răşluia pământul românesc) este şi rămâne neconstituţional, fiind lovit de nulitate absolută.

Dr. Petru Groza, primul ministru al României – inclusiv Eduard Mezincescu – în mod direct, iar Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general la P.C.R. Şi dr. Constantin I. Parhon, preşedintele R.P.R. (între 30 decembrie 1947 – 12 iunie 1952)[768]

— Indirect, tacit „au încălcat prevederile constituţionale române: Constituţia din 28 martie

768 La 4 februarie 1948 ministru al apărării era gen.Emil Bodnăraş (23.XII. 1947- 3.X. 1955), iar ministru de interne Teohari Georgescu (6.III. 1945-28.V. 1952).

1923 – promulgată prin Decretul din 28 martie 1923 şi publicată în „Monitorul Oficial” nr. 282/29 martie 1923 –, era structurată în 8 titluri, primul dintre ele fiind „Despre teritoriul României”, care era declarat sacru şi intangibil (art.2 – „nealienabil”); suspendată prin Constituţia lui Carol al

II-lea din anul 1938[769]

şi mai apoi prin normele cu putere constituţională din septembrie 1940, ea a fost repusă în vigoare prin Decretul nr. 1626/31 august 1944; Legea nr. 363/30 decembrie 1947 – de înlăturare a monarhiei şi proclamare a Republicii Populare Române – nu a modificat Titlul I referitor la teritoriul naţional; Legea nr. 364 din aceeaşi zi, a consacrat numirea membrilor Prezidiului R.P.R., Parlamentul României având pentru prima oară calitatea de organ suprem al puterii de stat.

Subliniem încă o dată faptul, deosebit de important, că delegaţia condusă de dr. Petru Groza la Moscova, nu a avut aprobarea Parlamentului României de a face cedări din trupul ţării.

Potrivit art. 8 al Convenţiei de la Viena (1969) – faptul fiind perfect valabil şi pentru dreptul internaţional aflat în uz la 1948 – dacă un tratat este (a fost) semnat de o oficialitate cu depline puteri, acesta trebuie (trebuia) aprobat apoi de

769 Titlul I („Despre teritoriul României”)art.l.preciza că Regatul României este un stat naţional, unitar şi indivizibil ”, iar art.2 - că acest teritoriu este”inalienabil ”.

statul care a mandatat oficialitatea respectivă să-l semneze, **înainte** ca tratatul să devină obligatoriu pentru acel stat, ratificarea fiind un act intern, de suveranitate a statului (dreptul său constituţional).

Ratificarea, „este actul organului de stat competent prin care acesta conferă forţă juridică obligatorie tratatelor semnate de plenipotenţiarii săi (...). Prin urmare numai ratificarea tratatelor în condiţiile arătate le conferă acestora eficacitate juridică. Până la ratificare, ele nu au decât valoarea unor simple proiecte”![770]

În practica dreptului internaţional a existat (există) un principiu unanim admis – ratificările şi nu simpla lor semnătură dau tratatelor valoare juridică.[771]

Altfel spus, ratificarea are în vedere un tratat care nu a intrat încă în vigoare. El intră în vigoare nu de la data negocierii şi semnării lui, ci de la data ratificării.

Întrucât obiectul şi subiectul Protocolului din 4 februarie 1948 îl reprezenta frontiera de stat

---

770 Dr. Grigore Geamănu, op.cit, p.502. Vezi şi: Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit, p.33. Charles Rousseau definea ratificarea ca fiind „aprobarea dată unui tratat de către organele interne competente pentru angajarea internaţională a statuluiApud Prof.univ.dr.Marţian I. Niciu, Dreptul internaţional public, Bucureşti, 1997, p.36.

771 Amintim că obligaţia ratificării apare înscrisă încă din tratatul din 561, dintre împăratul bizantin Justinian cu Chosroes regele Persiei;la nivelul Ţărilor Române este de menţionat tratatul din 1389 dintre Mircea cel Bătrân şi regele polon Vladislaviş.a.

dintre U.R.S.S. Şi România, respectiv modificarea teritorială a uneia dintre părţile contractante, se impunea cu necesitate ca el să fie ratificat de Marea Adunare Naţională şi Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.-ului, să fie înregistrat la Secretariatul

General al O.N.U. Şi publicat de acest organ, pentru a fi cunoscut de opinia publică internaţională.

Deşi România era condusă de un guvern obedient faţă de Moscova, acesta a avut in extremis descemământul de a nu supune spre ratificare Parlamentului ţării acest Protocol.

Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948, prin care U.R.S.S.-ul ne-a smuls şi anexat Insula Şerpilor, nu a fost dezbătut niciodată în Parlamentul României; acest Protocol nu a fost ratificat nici de Parlamentul român şi nici de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.-ului!

Curtea Internaţională de Justiţie, încă de la 1 iulie 1952, a adus la cunoştinţa tuturor statelor lumii că *„ratificarea nu este o simplă formalitate, ci un act de importanţă esenţială”*.[772]

În baza celor deja subliniate, se poate constata că **Protocolul de la Moscova a rămas un simplu proiect.** Nefiind ratificat niciodată, el nu beneficiază de recunoaştere internaţională, condiţii în care anexarea şi deţinerea Insulei Şerpilor de către sovietici a fost un act ilegal, în

772 Vezi: Dr.Ion M.Anghel, op.cit., p.387; Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., d.34.

contradicţie cu normele dreptului internaţional.

Pe lângă ratificare, procedura de intrare în vigoare a tratatelor cuprindea şi **schimbul instrumentelor de ratificare** între părţile contractante.

„Pentru a produce efecte pe plan internaţional, actul de ratificare adoptat de organul competent, potrivit Constituţiei statului care ratifică tratatul, se încorporează într-un instrument de ratificare ce se comunică, se schimbă sau se depune”[773]

Date fiind circumstanţele arătate, este evident faptul că în cazul Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948, nu s-a comunicat, schimbat sau depus nici un instrument de ratificare! Logic, neratificându-se niciodată, nu se puteau schimba instrumentele de ratificare.

Din aceste motive evidente şi din altele subînţelese, **Protocolul de la Moscova nu a mai ajuns să fie înregistrat la Secretariatul General al O.N.U.**, obligaţie stipulată în art. 102 din Carta ONU (potrivit ei numai între 1945 – 1978 au fost înregistrate 25.000 de tratate).

Instituţia înregistrării tratatelor de către organizaţiile internaţionale este anterioară anului 1945, drumul fiind deschis prin art. 18 din Pactul Ligii Naţiunilor – conform căruia tratatele se înregistrau într-un registru special, apoi publicate

---

773 Dr.Grigore Geamănu, op.cit., p.502. Vezi şi: Prof.univ.dr. Dumitra Popescu, Conf.univ.dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, op.cit., p.207.

prin grija secretarului general al Ligii. În cazul neînregistrării unui tratat în sistemul Pactului, consecinţele erau foarte grave, tratatul în cauză neputând deveni obligatoriu înainte de a fi înregistrat.[774]

După înfiinţarea ONU (1945), printr-un regulament adoptat de către Adunarea Generală în anul 1946, a fost instituită obligaţia statelor de a înregistra tratatele internaţionale la Secretariatul General al acestei organizaţii mondiale.

Înregistrarea tratatelor după 1946 era o operaţiune extrem de importantă sub aspectul publicităţii şi opozabilităţii faţă de terţi a textelor cuprinse în tratatele internaţionale; totodată, tratatele înregistrate şi publicate de către Secretariatul General al ONU, permitea un control al opiniei publice mondiale privind legalitatea şi validitatea tratatelor, dacă respectau sau încălcau normele dreptului internaţional şi tratatelor existente.[775]

Art. 102 din Cartea ONU prevede obligaţia statelor membre – obligaţia regăsindu-se şi în art.80 punctul 1 al Convenţiei de la Viena (1969) – de a trimite spre înregistrare tratatele şi acordurile internaţionale la Secretariatul General al ONU, obligat la rândul lui a le publica.

Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948, nu a fost înregistrat la Secretariatul General

774 Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.53.
775 Ibidem, p.52.

al ONU! Nu numai că nu a fost publicat, dar el a fost ţinut secret![776]

Potrivit art. 102 punctul 2 din Carta ONU, neînregistrarea tratatelor nu afectează, sub nicio formă, forţa lor obligatorie pentru părţi, ci le lipseşte de opozabilitate faţă de organele ONU, în sensul că un tratat neînregistrat nu va putea fi invocat în faţa vreunui organism al ONU.

Punctul 2 al articolului menţionat, face răspunzător U.R.S.S.-ul pentru încă două încălcări ale normelor dreptului internaţional: mai întâi, este de observat că U.R.S.S.-ul a încălcat cu bună ştiinţă obligaţia stabilită de Adunarea Generală a ONU în anul 1946, referitoare la înregistrarea tratatelor la această organizaţie mondială; în al doilea rând, prin actul său U.R.S.S. a ocolit deliberat ONU, pentru că opinia publică mondială să nu ia cunoştinţă de anexarea Insulei Şerpilor,

776 în luna august 1948 , declară motoristul şi în acelaşi timp comandantul cuterului Rompescaria nr.2 (de fabricaţie suedeză), având 3 bărci la remorcă, am ieşit la pescuit de calcan în mare. Am plecat noaptea (la sugestia unui pescar) spre Insula Şerpilor unde credeam că vom găsi mai mult calcan; farul nu se vedea; am ancorat totuşi pe la mijlocul nopţii, adâncimea apei fiind propice. Dimineaţa ne-am trezit cu o şalupă cu grăniceri şi marinari sovietici lângă noi. Au controlat cuterul dar n-am găsit nimic deosebit.

M-au întrebat dacă cunoşteam că Insula Şerpilor a devenit sovietică. Le-am răspuns că am fost pe mare de o lună şi că n-am aflat că Insula Şerpilor a fost cedată lor.

Am fost luat pe insulă, 3 zile şi 3 nopţi am stat (în detenţie!) în far, apoi am fost atenţionat ca pe o rază de 12 Mm să nu mai intru în apele teritoriale ale Insulei Şerpilor. Vezi; ’’Jurnalul Naţional”, din 16/17 septembrie 1995, p.10.

să nu cunoască această gravă încălcare a Tratatului de pace de la Paris, din 10 februarie 1947 (la mai puţin de un an de la semnarea acestuia.

Să se fi gândit U.R.S.S.-ul la lipsirea în timp a României de posibilitatea de a apela la un organism al ONU, respectiv Curtea Internaţională de Justiţie? Teoretic este posibil, practic mai puţin probabil din moment ce nici una dintre părţi nu l-a ratificat.

Toate celelalte tratate sovieto-române de după 1948, care s-au referit direct sau indirect la Insula Şerpilor, au fost acte subsecvente unui „act" (4 februarie 1948) lipsit de validitate, lovit de nulitate absolută ab initio.

Oricât ar părea de incredibil, „lanţul" abuzurilor şi anexărilor sovietice din trupul României nu a luat sfârşit odată cu 4 februarie sau 23 mai 1948!

Dacă ne oprim asupra lor în continuare o facem nu numai pentru că ne obligă faptele, ci şi pentru a reliefa, odată în plus, varietatea mijloacelor şi procedeelor prin care U.R.S.S.-ul ne-a răşluit teritoriul naţional; ne oprim apoi asupra acestor aspecte, întrucât ele sunt strâns legate de „soarta" Insulei Şerpilor, a insulelor de pe braţul Chilia, a braţului citat.

Ca urmare a punctului 3 al Protocolului din 4 februarie 1948, între 24 octombrie – 29 decembrie 1948, la Bucureşti, la Oficiul hidrografic şi aerofotogrametric – compartiment al Ministerului

Aerului şi Marinei – s-a constituit Comisia mixtă sovieto-română (însăşi denumirea acesteia încălca vizibil regulile convenţionale şi de protocol!), care avea ca sarcină delimitarea frontierei dintre cele două state, în zona braţului Chilia şi la Marea Neagră.

Comisia mixtă sovieto-română avea două subcomisii de lucru: subcomisia nr. 1, care urma să delimiteze frontiera de stat pe braţul Chilia[777]

şi pe Dunăre, între membrii acesteia numărându-se, din partea română, şi comandorul Ovidiu Limbide, şeful Serviciului Hidrografic Maritim90 (între noiembrie 1939 – noiembrie 1949); subcomisia nr. 2, care avea sarcina de a stabili frontiera pe Prut, între membrii acesteia, din partea română, aflându-se şi căpitanul locotenent Gheorghe Ion. În cadrul primei subcomisii, comandorul Ovidiu Limbide s-a ocupat de partea „Amonte" a braţului Chilia, iar **căpitanul comandorul Constantin Copac,** şeful Oficiului hidrografic şi aerofotogrametric, de partea „Aval" a aceluiaşi braţ, care cuprindea şi o porţiune „sensibilă", respectiv Gârla Musura-Ostrovul Dalnic.

În cadrul lucrărilor subcomisiei nr. 1, din

777 în judecarea acestei probleme trebuie avut în vedere şi faptul că în urma Convenţiei de la Belgrad (1948), URSS - ul a reuşit să scoată de sub regimul internaţional braţul Chilia, rămânând internaţionalizat (cf.art.l) doar braţul Sulina, care curgea exclusiv pe teritoriul României! Vezi: Nicolae Ciachir, op.cit., p. 118-119.

rândul delegaţiei române s-a remarcat, printr-un înalt profesionalism, competenţă, probitate, principialitate şi ataşament pentru cauza ţării sale, căpitan comandorul Constantin Copac.

În intervenţiile sale pertinente, prin apelul la argumentele istorice şi probele juridice (Tratatul de pace de la Berlin – 1878, Tratatul de pace de la Paris – 1920 şi 1947), el a demonstrat părţii sovietice că insulele (Tătaru Mare, Daleru Mare, Daleru Mic, Maican şi Limba) invocate de partea sovietică, erau pământ românesc, aparţineau României. Acelaşi specialist de talie internaţională făcea cunoscut părţii sovietice maniera corectă de lucru, principiile ştiinţifice şi modalităţile practice care trebuiau să stea la baza stabilirii frontierei de stat dintre cele două părţi în zona Mării Negre.

„Drama" căpitan comandorului Constantin Copac – care era în fapt drama întregului popor român, excepţie făcând de la aceasta un număr redus de persoane, majoritatea dintre aceştia aflaţi în conducerea superioară de partid şi de stat a României!... – a constat în faptul că el nu a cunoscut existenţa Protocolului din 4 februarie 1948 şi a procesului verbal de predare-primire a Insulei Şerpilor din 23 mai 1948!

Ca în orice furt, lucrurile erau ţinute secrete!

Ofiţerul de marină român, expert hidrograf de mare prestigiu intern şi internaţional, nu a cunoscut deci punctul 1 litera „b" a Protocolului de la Moscova, prin care cele cinci insule de pe braţul Chilia şi Insula Şerpilor fuseseră anexate

„de partea U.R.S.S.”. În consecinţă, plecând de la faptul că el ştia că insulele erau parte componentă a teritoriului României şi de jure şi de facto, a avut o poziţie corectă şi principială, susţinând drepturile României cu probitate şi argumente indubitabile.

Nu ştim dacă comandorul Eugeniu Săvulescu sau viceamiralul Emil Grecescu, comandanţii Marinei Militare între anii 1946 – 1948, respectiv 1949 – 1952, au cunoscut sau nu existenţa Protocolului şi procesului verbal, ştim sigur însă că ofiţerii de marină care au condus Serviciul Hidrografic Maritim au aflat despre ele destul de târziu, primul dintre comandanţii acestei instituţii care a aflat de existenţa celor două documente, detalii despre ele, fiind dl, ing. C. Enăchescu, ***„care a luat la cunoştinţă de ele de la Ministerul Afacerilor Externe, atunci când a participat ca specialist la tratativele cu partea sovietică pentru delimitarea platoului continental din Marea Neagră a celor două ţări”.9****[778]

În cadrul discuţiilor din Comisia mixtă sovieto-română, la un moment dat delegaţia sovietică a înaintat părţii române o „minută” a frontierei pe gârla Musura, pe „mijlocul geometric” al suprafeţei apei, lucru respins de către partea română întrucât se încălcau normele juridice internaţionale în uz; în practica timpului,

778 ** ** Adevăruri despre ... op.cit., p.ll.*

în astfel de situaţii frontiera fixându-se pe talweg. Căpitan comandorul Constantin Copac, respingând punctul de vedere sovietic (propunerea avansată), cu eleganţă şi tact diplomatic a informat partea sovietică că în această chestiune va solicita decizia expresă a guvernului român precum şi agrementul Comisiei Internaţionale a Dunării, al cărui membru era în calitate de expert hidrograf.

Două săptămâni mai târziu, în ianuarie 1949, când s-a trecut la delimitarea apelor teritoriale la mare, delegaţia sovietică a prezentat o hartă (întocmită încă din 1948!) în care Insula Şerpilor apărea încorporată între graniţele U.R.S.S.-ului, având totodată stabilită o limită a apelor teritoriale de 12 Mm!... Căpitan comandorul Constantin Copac a văzut-o dar a refuzat să o analizeze, rămânând să facă sau nu acest lucru în viitor, în funcţie de decizia pe care o va lua guvernul român, pe care urma să-l solicite şi în această chestiune importantă; în acelaşi timp, făcând recurs la drepturile istorice şi juridice ale poporului român asupra Insulei Şerpilor, el a relevat părţii sovietice că aceste drepturi fuseseră recunoscute juridic pe plan internaţional prin Tratatele de pace din 1878,1920 şi 1947, că primul şi ultimul dintre ele fuseseră recunoscute (semnate) şi de către partea rusă/sovietică.

Ca urmare a incidentului apărut în legătură cu Insula Şerpilor, s-a intrat într-un mare impas, care a dus în cele din urmă la suspendarea

lucrărilor Comisiei mixte sovieto-române, aceasta amânându-şi lucrările pentru un viitor neprecizat.

Situându-se ferm pe poziţiile arătate, dând dovadă de probitate, în încercarea de a obţine un punct de vedere oficial privind chestiunile în litigiu cu partea sovietică, el s-a adresat printr-un raport Ministerului Afacerilor Străine, cerând precizări în legătură cu pretenţiile sovietice şi limita apelor teritoriale de 12 Mm anunţată de sovietici ş.a. Evident, nu a primit nici un răspuns, pe care nu-l putea primi de altfel din partea Anei Pauker, a lui Eduard Mezincescu & co.

Gh. Gheorghiu Dej şi Ion Gh. Maurer primindu-l pe U. Thant, secretarul general al O.N.U., la Palatul Consiliului de Stat din Bucureşti

Ca „răsplată” pentru activitatea şi poziţiile avute în cadrul Comisiei mixte sovieto-române până la suspendarea sine de a lucrărilor acesteia, pentru verticalitatea şi principialitatea de care a dat dovadă, pentru modul exemplar în care a ştiut să apere interesele teritoriale ale României, la 5 martie 1949 căpitan comandorul de marină Constantin Copac a fost arestat[779]

Fără să fi fost judecat vreodată (!), a executat 16 ani de închisoare, din „periplul” ce i-a fost

779 Comandorul Limbide a avut mai mult noroc, fiind trecut în rezervă... !

oferit de către autorităţile promoscovite ale timpului nelipsind Serviciul de Informaţii al armatei, Malmaison, Ministerul de Interne, Jilava, precum şi „tratamentul” administrat celor aduşi aici ca adversari ai Moscovei.

La 30 iulie 1964, la cererea lui U. Thant, Secretarul General al ONU – solicitat să intervină în favoarea ofiţerului hidrograf român de către prinţul Principatului Monaco –, a fost eliberat din închisoare. Cu acordul guvernului român – dat ca urmare a împrejurărilor speciale generate de intervenţia liderului ONU –, căpitan comandorul Constantin Copac a părăsit România, stabilindu-se în Principatul Monaco, la Monte Carlo, unde s-a bucurat de sprijinul şi respectul princiar, acolo stingându-se din viaţă înjurmă cu puţini ani.[780]

Încă din luna martie 1949, în cercul celor apropiaţi şi avizaţi a existat convingerea că acest brav ofiţer român – catalogat datorită convingerilor sale, punctelor de vedere exprimate, drept „antisovietic”! – a fost arestat abuziv pentru că a „deranjat” pe sovietici, care-l voiau în continuare cât mai departe de lucrările Comisiei mixte sovieto-române. Referindu-se la acele momente tragice pentru destinul omului, ofiţerului şi hidrografului Constantin Copac, comandorul (r) ing. **C. Enăchescu,** are următoarea opinie: ***Apreciez că partea sovietică, nefiind***

780 Vezi şi: Dominuţ I.Pădureanu, Rapturile teritoriale sovietice şi drama căpitan- comandorului Constantin Copaciu, în : „R.I.M.”, 1(41), 1997, p.40-41.

mulţumită de eşuarea tratativelor din ianuarie-martie 1949 datorită exigenţei şi competenţei căpitanului comandor Copac Constantin, a aşteptat până s-au întocmit alte documente, de alte comisii care să recunoască (legalizeze) graniţa pe Musura, ocuparea celor cinci insule, ocuparea Insulei Şerpilor şi fixarea graniţei la mare care dezavantajează enorm partea română"?[781]

Lucrările Comisiei mixte sovieto-române de demarcare a liniei frontierei de stat dintre U.R.S.S. Şi România, desfăşurate pe parcursul anilor 1948 – 1949, s-au încheiat la 27 septembrie 1949, la 25 noiembrie 1949, la Moscova – tot la Moscova!... – semnându-se ***Tratatul asupra regimului frontierei de stat sovieto-române*** şi ***Convenţia de frontieră dintreguvernul U.R.S.S. Şi R.P.R.***[782]

În sectorul maritim, la cca. 750 m de stâlpul de frontieră 1437/1, în prelungirea canalului Musura, pe direcţia sud-est, a fost plantată în mod arbitrar o geamandură care avea să devină semnul de frontieră 1438 („micile ciupeli" teritoriale au fost practicate de ruşi/sovietici cu orice prilej de acest geni). Între semnul 1438 şi 1439 (o baliză, distrusă în timp de valurile mării şi aruncată aiurea...), lungimea tronsonului de frontieră s-a

781 C.R.l(r) ing.C.Enăchescu, op.cit., p.8.

782 Cristian Popişteanu, Cronologie politico-diplomatică românească. 1944-1974,
Bucureşti, 1976, p.102.

fixat la 21,750 km (de ce nu 12 Mm x 1852 m/mila = 22,224 km?...), cu orientarea generală pe azimutul 102°30 (de ce nu 90°?).

Insula Şerpilor era anexată teritoriului U.R.S.S.-ului (apele teritoriale ale insulei însumând cca. 1090 kmp), membrii celei de-a doua Comisii mixte sovieto-române evitând cât mai mult apropierea de Insula Şerpilor, respectiv „iritarea" Moscovei.[783]

În cursul anului 1949 U.R.S.S.-ul a testat „vigilenţa" şi „reacţia" organismelor maritime internaţionale, apelând la un mic vicleşug: a trimis acestora noile hărţi ale U.R.S.S.-ului (întocmite încă din cursul anului 1948!...), care consemnau două lucruri grave: încălcarea grosolană a literei şi spiritului Tratatului de pace de la Paris, respectiv modificarea frauduloasă a frontierelor României prin anexarea Insulei Şerpilor, a celor cinci insule de pe Chilia, a graniţei pe braţul Musura ş.a.

Deşi lumea europeană asista la o încălcare brutală a dreptului internaţional, a dreptului natural şi istoric al poporului român, nu a existat nicio reacţie internaţională, jocul diabolic al sovieticilor având câştig de cauză şi de această dată!

„Cazul" 1948 dovedeşte posterităţii faptul că URSS-ul nu a avut nici un fel de scrupule în atingerea „ţintelor" sale, chiar bătându-şi joc de

783 Vezi: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.133; Comandor (r) Ion-Dănuţ loader, op.cit., p.7; *** Cartea pilot ...op.cit., p.126; ş.a.

obligaţiile ei internaţionale, conjunctura internaţională a vremii favorizând realizarea planurilor sale teritoriale, fără teama unei „reacţii” din partea Occidentului.

În acelaşi timp, cele petrecute cu Insula Şerpilor în cursul anului 1948, demonstrează fără echivoc consecinţele ocupaţiei militare sovietice asupra României, ce „performance” putea atinge un guvern obedient în cel mai înalt grad posibil faţă de Moscova, faptul că trădarea intereselor naţionale pe altarul prieteniei faţă de URSS, dorinţei de a nu o irita, era trecută în categoria faptelor fireşti.

Trădarea naţională era ridicată la rangul de politică de stat, urmările acestor două acte nefaste (februarie şi mai 1948) consemnând nu doar un act de revizionism clasic, ci şi încălcarea deliberată a Tratatului de pace din 1947.

Urmările acestei mari potlogării comuniste s-au resimţit din plin începând cu 1948, s-au accentuat după 1964, s-au acutizat după 1968, au cunoscut o întorsătură spectaculoasă după 1991, astăzi şi în perspectivă ele făcându-se simţite din ce în ce mai acut.

VII. INSULA ŞERPILOR – ÎNTRE FORŢA DREPTULUI ŞI DREPTUL FORŢEI

1. Insula Şerpilor – bază militară sovietică (1948 – 1991) şi ucraineană (după 1991).

Între întrebările legitime pe care şi le poate pune orice om de bună credinţă în legătură cu Insula Şerpilor, nu pot lipsi următoarele: „de ce” a

dorit atât de mult U.R.S.S.-ul să-şi anexeze insula încât, pentru atingerea acestui obiectiv, a trecut peste toate obstacolele istorice, juridice, diplomatice şi morale?; „de ce” a ţinut U.R.S.S.-ul să anexeze fraudulos unica insulă a României în Marea Neagră, o insulă mică, aridă, lipsită de apă potabilă, nelocuită, greu abordabilă de pe mare, neexploatabilă din punct de vedere economic?; „de ce” U.R.S.S.-ul a încălcat cu brutalitate nu numai interesele legitime ale României – proprietarul de jure şi de facto al insulei –, ci şi Tratatul de pace din 1947, pe care nu se uscase încă semnătura pe care sovieticii (şi ucrainenii!) şi-o puseseră…?

Între motivele acestui demers, în afara apetitului anexionist rus/sovietic, trebuie menţionat şi faptul că Stalin[784]

voia cu orice preţ ca U.R.S.S.-ul să dispună de un „brâu” de securitate care să cuprindă Finlanda, ţările baltice, aceea parte a Poloniei anexată în septembrie 1939 şi România (împreună cu Insula Şerpilor).

Călcând în picioare cu brutalitate forţa dreptului, utilizând cu predilecţie dreptul forţei, sovieticii au ocupat şi anexat abuziv Insula Şerpilor în cursul anului 1944, după care au căutat să-şi „legitimeze” raptul în plan internaţional, (re) anexând-o „oficial”, la 4 februarie 1948.

---

784 9 7 Decedat la 5 martie 1953, ca urmare a unei hemoragii cerebrale.

Anexând fraudulos insula, sovieticii i-au îndepărtat pe români de pe ea şi din arealul ei maritim, românii fiind puşi în trista situaţie de a nu se mai putea apropia de ea, de a nu o mai putea vizita fizic!

Aşa au ajuns românii, din foşti proprietari, „străini" faţă de propria lor insulă!

Dintr-o insulă legendară, paşnică – o oază de linişte şi pace, un adevărat „paradis" al păsărilor migratoare –, insula a fost deturnată de la scopurile ei fireşti, dintr-un punct de reper maritim ea a fost transformată într-un puternic şi performant complex militar[785]

Ulterior anului 1948, între importanţa militară a insulei şi suprafaţa sa a fost, constant, o flagrantă disproporţie!

După abuzurile şi ilegalităţile săvârşite de sovietici în cursul anilor 1944 şi 1948, după ce interesele de moment şi de perspectivă ale României au fost grav lezate, forţa – sub multiplele ei aspecte – a fost cea care a dominat destinul insulei, sovieticii transformând-o rapid într-o bază militară cheie pentru sistemul lor geostrategic.

Această transformare, realizată în mod sistematic, într-un ritm alert, a avut consecinţe dureroase pentru oricine se apropia voit sau

---

785 Cu mai puţin de un secol în urmă, Rusia declara oficial că nu acordă. "nici o importanţă (...) militară (...) "acestei insule, declaraţie în totală contradicţie cu politica ei ulterioară faţă de acest colţ de pământ românesc!Vezi :*** Românii la 1859.. .op.cit., Vol.II, p.132.

fortuit de insulă – era rapid reperat, apoi interceptat de vedetele militare rapide aparţinând pazei grăniceresti, care somau cu duritate, fiind gata să deschidă focul în orice moment.

Considerând insula un pământ anexat pentru vecie, tot ceea ce au făcut sovieticii în plan militar pe insulă, l-au făcut de pe poziţiile de mare putere militară a lumii, de principală forţă în cadrul Tratatului de la Varşovia.

Astăzi este absolut cert că în anul 1948 sovieticii au urmărit, în primul rând, interese strategico-militare, fără a neglija, aşa cum vom arăta pe parcurs, interesele economice de perspectivă.

Retrospectiva perioadei 1948 – 2004 demonstrează fără echivoc faptul că importanţa militaro-economică a Insulei Şerpilor a cunoscut mutaţii semnificative, definitorii: importanţa militară mare în trecut a devenit ceva mai redusă astăzi, în timp ce importanţa sa economică, simbolică în trecut, a devenit foarte mare în zilele noastre!...

Beneficiind de o poziţie geografică şi strategică de excepţie – pentru zona gurilor Dunării, pentru bazinul nord-vestic al Mării Negre, pentru această mare în ansamblul său –, importanţa militară a insulei, în deceniile care au urmat după anexarea ei, a sporit continuu, acest proces cunoscând o oarecare diminuare abia în

ultimii ani.[786]

La creşterea spectaculoasă a importanţei militare a insulei au contribuit îndeosebi radarele (radiolocatoarele) de mare putere, cu rază mare de acţiune, precum şi alte tipuri de instalaţii militare de dirijare şi control a armamentului clasic şi convenţional, amplasate de sovietici pe suprafaţa sa.

Luând în calcule interesele economice de moment şi, mai ales, pe cele de perspectivă, fără a purta tratative sau consultări cu România, ale cărei interese militaro-economice se aflau în joc, în cursul anului 1949[787]

sovieticii au fixat unilateral limita apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor la 12 Mm.

Întrucât între ţărmul românesc şi Insula Şerpilor distanţa era de cea.22 Mm, prin actul unilateral al sovieticilor, ţara noastră a pierdut din apele sale teritoriale cea.3 Mm!

Pe de altă parte, anexarea insulei şi fixarea apelor sale teritoriale la 12 Mm, i-au apropiat militar pe sovietici mult prea mult de ţărmul românesc[788]

---

786 Potenţialul militar al insulei rămâne, indiferent de instalaţiile militare sau lipsa acestora de pe arealul expoziţia geostrategică a insulei fac ca potenţialul său militar latent să poată fi valorificat, la nevoie, rapid şi eficient.

787 Rusia şi-a stabilit limita apelor sale teritoriale la 12 Mm încă din 1909;abia peste 21de ani, la Conferinţa de la Haga (1930)...a susţinut adoptarea limitei de 12 Mm!

788 Distanţa dintre Sevastopol - Sulina este de 175 Mm, iar cea dintre Sevastopol - Constanţa de 210 Mm.

Este drept că din anul 1948 până în anul 1958, când trupele sovietice de ocupaţie au părăsit România, consecinţele strategice ale noului statut juridic al insulei s-au resimţit mai puţin asupra ţării noastre.

Având în vedere rolul ulterior al insulei, se poate aprecia că ceea ce au făcut sovieticii în legătură cu insula în anii 1948 – 1949, a fost un pas extrem de benefic pentru ei şi, în acelaşi timp, o grea pierdere pentru noi.

În opinia noastră, după ocuparea şi anexarea prin forţă a Insulei Şerpilor, fixarea limitei apelor teritoriale ale acesteia la 12 Mm, a fost a doua mare „lovitură" pe care sovieticii au dat-o României în cursul anilor 1948 – 1949.

Insula Şerpilor, devenită peste noapte un important obiectiv militaro-strategic sovietic, tot peste noapte a devenit un mare „ghimpe" în coasta estică a României. Această garanţie de securitate în plus pentru sovietici, a devenit pentru ţara noastră un motiv de insecuritate, de serioasă îngrijorare.

În primele două decenii după anexarea insulei, când importanţa sa economică nu devenise încă un element de dispută între proprietarul de drept şi cel care se voia proprietar, interesul sovieticilor faţă de aceasta a fost (şi a rămas) preponderent militar.

Apariţia postbelică a celor două blocuri militare opuse, controlul Mării Mediterane de către N.A.T.O. Şi al Mării Negre de către Tratatul

de la Varşovia, în mod practic de către S.U.A. Şi U.R.S.S., poziţia geografică şi potenţialul militar al statelor celor două blocuri militare, planurile geostrategice ale acestora, declanşarea şi exacerbarea războiului „rece” şi, nu în ultimul rând, a cursei înarmărilor[789]

au fost factori care au contribuit la creşterea simţitoare a importanţei strategicomilitare a insulei, a importanţei geopolitice a Mării Negre şi zonelor sale adiacente.

Această mică insulă stâncoasă din arealul vestic al Mării Negre, n-a rămas în afara cursei înarmărilor ci, dimpotrivă, dată fiind poziţia şi rolul ei geostrategic, a devenit un obiectiv militar „cheie” din cel puţin două motive: mai întâi, deţinerea acestei insule bine echipată militar cu instalaţii de urmărire aero-navală, de dirijare a zborurilor militare şi a altor categorii de armament de la bazele din partea de sud a actualei Ucraine, permitea urmărirea atentă a mişcărilor aero-navale din flancul sudic al N.A.T.O, mişcările adversarului în bazinul sud-estic al Mării Negre (Turcia şi Grecia au devenit membre ale pactului la 18 februarie 1952); în al doilea rând, deţinând acest veritabil cap de pod, sovieticii controlau coastele estice ale României, Bulgariei, respectiv bazinul vestic al Mării Negre, gurile Dunării şi întregul trafic de pe bătrânul fluviu.

Napoleon aprecia Dunărea (2862 km, al

789 La 29 august 1949 sovieticii au detonat prima bombă atomică, reducând avansul luat de ameficani în acest domeniu.

doilea fluviu ca lungime din Europa, ce traversează 10 ţări) drept ***„regele fluviilor europene”*** fiind de părere că ***„cine stăpâneşte gurile Dunării, stăpâneşte întregul fluviu”!***

Importanţa acestui segment al fluviului, a fost subliniată şi de către istoricii C.C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu: „Cine stăpâneşte Dunărea în bazinul ei inferior şi mai ales gurile ei, acela joacă un rol şi are o răspundere nu numai în istoria locală, dar şi în cea continentală”.[790]

Potrivit unor informaţii recente – care, din păcate, nu au putut fi verificate – după anexarea abuzivă a insulei, sovieticii au distrus cea mai mare parte a clădirii farului şi a construcţiilor anexe, nu din considerentul că erau „româneşti”, ci datorită distrugerilor pe care le suferiseră în timpului celui de-al doilea război mondial (autorii acestora, în cea mai mare măsură, fiind tot sovieticii!), precum şi din considerentul că nu corespundeau proiecte militare sovietice referitoare la locul şi rolul geostrategic al acesteia.

Între anii 1950 – 1960, sovieticii au construit şi amplasat pe insula un radar de mare putere, dotat tehnic de-a lungul timpului cu tot ceea ce era mai nou şi mai performant în domeniu; pe insulă au fost amplasate staţii de bruiaj şi staţii de ascultare a convorbirilor (în sistem fonic şi cele prin cablu); au montat un cablu telefonic

790 C.C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu, Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi, Bucureşti, 1971, p.22.

subacvatic între insulă şi Odesa; au construit un chei pentru acostarea navelor uşoare de patrulare; au curăţat o porţiune din zona imersă din apropierea coastelor insulei cu ajutorul scafandrilor militari, asigurând astfel o cale de acces din larg spre cheiul insulei.

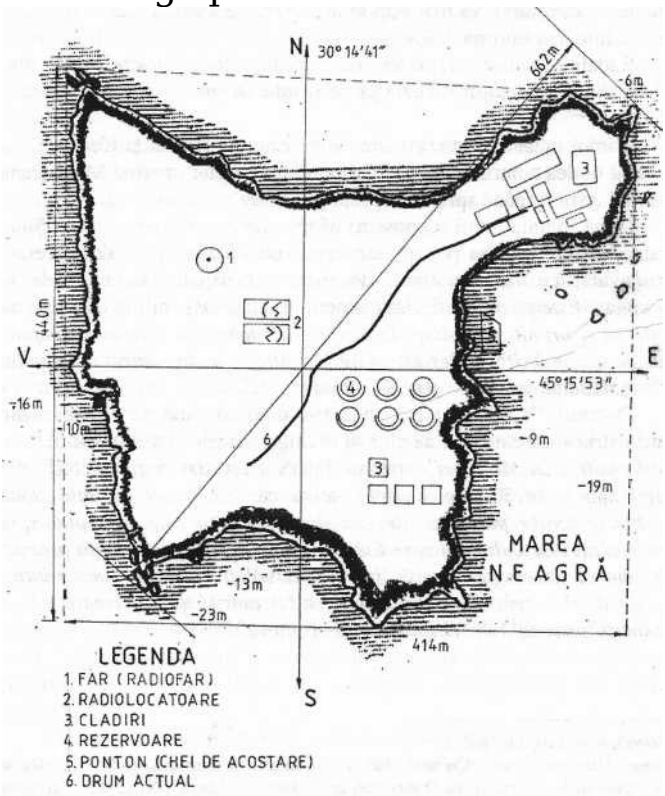

La toate obiectivele militare, precum şi la construcţia infrastructurii din insulă (clădiri, anexe, căi de acces ş.a.) au fost folosiţi, în principal, deţinuţi din batalioanele disciplinare.

În deceniul al şaptelea al secolului trecut, sub directa supraveghere a K.G.B.-ului, insula a fost

integrată într-un proiect militar secret de experienţe cu delfini, program care a funcţionat până în anul 1991, când Ucraina a anunţat oficial stoparea lui.

Potrivit unor informaţii (de după 1990), la o dată neprecizată, pe insulă a fost amplasat un al doilea radar, cu performanţe tehnico-militare deosebite, insula fiind înglobată în sistemul unic de apărare antiaeriană sovietic[791]

devenind cel mai important centru de ascultare al U.R.S. „S.-ului din întreaga Europă de Est.

Radarele sovietice erau de tipul celor folosite de către S.U.A. (National Security Agency) pe insula Diego García din Oceanul Indian.

Primul radar sovietic urmărea zona Europei de Est şi Centrale, iar cel de-al doilea zona Balcanilor, Orientului Apropiat, parţial Mediterana şi nordul Africii (până spre Libia)[792]

După opinia unui cunoscut ofiţer român, dl, gen. (r) Ion Şuţa, aceasta a fost structura pe care s-a constituit sistemul unic de cercetare aero-navală, cu radiolocatoare de mare putere, al Tratatului de la Varşovia. ***„Este posibil*** – declară generalul citat – ***ca staţiile din această insulă să fi primit şi misiuni de dirijare a rachetelor***

---

791 Vezidon Şuta, op.cit., p.202.

792 Ap ud Vladimir Alese , Cu mai bine de 70 de ani în urmă, Kremlinul punea la
punct planul unei Cecenii în Dobrogea, în : "România liberă”, Nr.2388, 4 februarie 1998, p.2.

intercontinentale, ceea ce a conferit insulei un mare rol strategic în cadrul sistemului militar al statului sovietic şi al Ucrainei **95**

Domnul „V.Z.”, fost comandant al unui batalion de voluntari din Transnistria – care a cerut să nu i se divulge numele „car timp K.G.B.-ul este la putere în Moldova într-un interviu acordat ziarului „NU” din Cluj Napoca, la 30 august 1993, arăta că „pe insulă se află două emiţătoare foarte puternice de radiolocaţie. Unul este îndreptat spre Africa, altul este îndreptat spre Europa, de pe insulă fiind ţinută practic, sub control, întreaga Europă, în special valea Dunării. Unii militari consideră că centrul de dirijare electronică şi sistematizare a informaţiilor se află în subsolul cetăţii Tighina” 951

Potrivit aceluiaşi interlocutor, instalaţiile militare de pe insulă, deosebit de puternice şi performante, pot contribui (şi) la dirijarea ***„rachetelor balistice în capul oricui”.***

Din punct de vedere geostrategic, Insula Şerpilor a fost o componentă de bază a sistemului militar subteran ascuns de sovietici (Armata a 14-a) sub cetatea Tighina, sistem din care mai fac parte bazele militare speciale de la Artaz şi Tiraspol.

Sub cetate se află situat un centru de dirijare a rachetelor balistice pe direcţia flancului sud-estic al NATO, spre Balcani, Turcia, Grecia ş.a.

Rolul strategic al instalaţiilor militare de pe insulă este de a urmări şi, la nevoie, de a alerta

sistemele de rachete strategice ascunse în arealul Tighinei.

Reprezentând un obiectiv strategic important, insula a fost (este) bine apărată militar, atât de aproape (câteva submarine uşoare, nave tip fregată şi de patrulare, vedete grănicereşti ş.a.), cât şi de departe (unităţile speciale de la uscat, aviaţie, rachete ş.a.).

Aprovizionarea insulei cu materiale şi echipamente militare, carburanţi, alimente, apă ş.a., era (este) făcută curent, fie pe calea apei, cu navele, de la Odesa sau Sevastopol, fie pe calea aerului, cu elicopterele.

După ce albanezii au reuşit performanţa de a evacua submarinele atomice sovietice staţionate în portul Vlora, importanţa strategică a Insulei Şerpilor a devenit şi mai mare.

Întrebat ce relaţii directe poate avea insula şi instalaţiile ei militare cu uscatul, amintitul domn" V.Z.", în interviul citat, declara: „Eu cred că relaţii bine puse la cale între insulă şi unitatea militară cu destinaţie specială de la Bolgrad [Cetatea Albă], care avea ca obiectiv Balcanii, Africa şi Orientul Apropiat. Fiind vorba de o divizie de trupe speciale, ea trebuie prima aruncată în luptă. Această divizie înarmată până-n dinţi, fiind dotată cu renumita maşină de luptă a paraşutiştilor, B.M.B., numită „Bateria a II-a" cu şenile şi cu tunul automat NONA, de calibrul 32, o armă foarte scârboasă", care-şi lărgeşte şi schimbă la comandă diametrul, care poate trage şi cu rachete

şi cu obuze de diferite calibre”.[793]

Pentru a complica şi mai mult lucrurile, eventualitatea restituirii insulei către România, sovieticii au făcut militarilor care au deservit puternicele radiolocatoare de pe insulă şi paznicilor de la far, „***buletine*** *de Insula Şerpilor*”, pentru ca pe această bază să poată susţine că insula era locuită.[794]

Din momentul ocupării şi anexării oficiale a insulei şi până la destrămarea U.R.S.S.-ului, insula a fost încorporată administrativ în graniţele acestui conglomerat multinaţional şi integrată sistemului militar sovietic.

Până în decembrie 1991, exceptând litoralul sudic al Mării Negre, controlat de Turcia[795] (stat membru al NATO), Marea Neagră a fost controlată militar de U.R.S.S.

Dispariţia U.R.S.S.-ului de pe harta politică a lumii (8 decembrie 1991) a avut consecinţe teritoriale inclusiv asupra României întrucât, după ce Federaţia Rusă a anunţat dreptul la „succesiune”, o serie de teritorii româneşti – sudul Basarabiei, nordul Bucovinei, ţinutul Herţa şi Insula Şerpilor – au ajuns (1991) sub stăpânirea

---

793 Ibidem..

794 Petre George, Eseu despre ieşirea la Mare - Insula Şerpilor; proprietatea României asupra platoului continental, în: ’’Marea Noastră”, An 7, Nr.22, ianuarie- martie 1997, p.ll.

795 Existenţa a 3 flote puternice (rusă, ucraineană şi turcă) constituie un factor de echilibru pentru arealul Mării Negre, la stabilitatea acestui raport de forţe aducându-şi contribuţia şi flotele română şi bulgară.

Ucrainei – cel mai mare şi mai puternic dintre actualii noştri vecini.

Rapturilor teritoriale sovietice din perioada 1940 – 1948, în loc să li se pună capăt, să se facă dreptate istorică, în loc ca teritoriile răşluite românilor să fie restituite României *(restitutio in integrum),* au fost preluate în mare fugă de Ucraina, transferul lor implicând şi transferul de responsabilitate istorico-juridică aferentă.

„Proprietarul" unui bun furat devine copărtaş la acel furt, cu toate consecinţele juridice ce decurg din acest act condamnabil. Furtul rămâne furt în orice împrejurări iar bunul, la rândul său, rămâne *de jure* al celui de la care a fost furat.

După destrămarea U.R.S.S.-ului, între Federaţia Rusă şi Republica Ucraina a avut loc o aprigă şi lungă dispută vizând, între altele, împărţirea „moştenirii" lăsate de fostul imperiu în arealul Mării Negre (cea mai importantă mare pentru Rusia europeană, care îi deschide calea spre sud, spre centru Europei prin intermediul Dunării, singura dintre mările controlate de fosta U.R.S.S. care nu îngheaţă niciodată, în arealul căreia această mare putere deţinuse porturi militare strategice, Insula Şerpilor ş.a.).

În anul 1992 la Dagomis (aproape de Soci), în 1993 la Moscova, în 1994 la Yalta (în Crimeea) şi în 1995 la Soci, între Ucraina şi Federaţia Rusă au avut loc runde de negocieri privind împărţirea flotei sovietice din

Marea Neagră (cea mai importantă dintre

flotele deţinute de fosta U.R.S.S.).

Interesantă şi semnificativă este (şi) ştirea apărută în ziarul moscovit „Sevodnia" din 2 noiembrie 1996 care, citând surse confidenţiale ale Statului Major al flotei militare ruse, a dezvăluit faptul că în timpul ultimei runde de negocieri ucraineano-ruse privind împărţirea flotei Mării Negre, Ucraina a solicitat un important număr de vedete rapide purtătoare de rachete, ***„cerere al cărui scop este constituirea unei flote militare de intimidare a României"***,[796]

În acelaşi sens, este specificată chiar o declaraţie a viceamiralului ucrainean Vladimir Bezkorovonâi, făcută în cursul negocierilor, care menţiona că „vedetele rapide de tip R-109 sunt necesare flotei ucrainene deoarece.e constituie cel mai eficient mijloc de intimidare a României, stat care, în opinia ofiţerului ucrainean, are pretenţii teritoriale asupra Insulei Şerpilor din Marea Neagră".[797]

Un prim acord, de principiu, a fost stabilit la Yalta (1994): Federaţiei Ruse i-a revenit 85% din flotă, iar Ucrainei 15%, însă „problema" controlului portului Sevastopol, revendicat atât de Moscova cât şi de Kiev, a făcut să nu se ajungă la un acord definitiv.

La Soci, în iunie 1995, s-a ajuns la un nou acord, cele 833 de nave (din care 300 de mare

---

796 Apud ''Jurnalul Naţional", joi 14 noiembrie 1996, p.16.
797 Ibidem.

tonaj[798]

fiind împărţite astfel: 81,7% au revenit Federaţiei Ruse, iar 18,3% Ucrainei (se stipula că navele care reveneau acestui stat vor ***„staţiona separat”***, fără a se face precizarea în care port anume).[799]

În 1996 Leonid Kucima, preşedintele Ucrainei – în ciuda unei puternice opoziţii interne –, a plecat într-o vizită la Moscova, întâlnindu-se cu omologul său rus, cu care a discutat probleme legate de semnarea Tratatului de prietenie şi colaborare. Preşedintele Ucrainei, declara ulterior că a fost o vizită utilă şi că speră ca problema flotei Mării Negre să fie rezolvată cât de curând.

La scurt timp după demersul ucrainean, la Kiev era aşteptat să sosească Victor Cemomârdin, primul ministru al Federaţiei Ruse.

Legat de această vizită, Vladimir Gorbulin declara că „Toate problemele privind Flota Mării Negre, în afară de împărţirea infrastructurii şi a unor detalii în principiu, sunt convenite „(deci până la aceea dată, părţile ajunseseră la o anume înţelegere). Atât Leonid Kucima cât şi Vladimir Gorbulin, au subliniat, în mai multe rânduri, că fără compromisuri această problemă nu va putea

---

798 Valoarea estimată a Flotei Mării Negre era de cca.150 miliarde $, din care 70-80 miliarde $ reveneau celor aproape 300 de nave principale citate, celelalte 70-80 miliarde $ reprezentând contravaloarea bazelor navale şi costul întreţinerii acestora.

799 “Cotidianul”, Bucureşti, Anul V, Nr.134 (1179), Luni 12 iunie 1995, p.7.

fi rezolvată.

„Ce” anume era dispusă Federaţia Rusă să cedeze, nu se ştia încă precis.

În ceea ce privea Ucraina, era cunoscută doar concesia propusă de **Constantin Zatulin** într-un interviu acordat ziarului „Deni”: ***„Sevastopolul, de-jure, este oraş ucrainean, de facto, oraş rusesc, cu plată simbolică pentru arendă***

La 31 mai 1997, preşedinţii Federaţiei Ruse şi Ucrainei au semnat ***Tratatul de bază*** dintre cele două state, precum şi ***Acordul privind partajarea flotei Mării Negre.***

Acordul bilateral (pe 20 de ani) privea condiţiile de dislocare şi mărimea unităţilor militare ruse dislocate în Ucraina. Acordul stipula că flota rusă urma a fi bazată în Sevastopol (principala bază militară sovieto/rusă) şi golful Karantinaia, golful Streletskaia urmând a fi folosit în comun. În afara bazelor din Crimeea, flota rusă mai deţine bazele de la Teuriuc şi Novorissisk.

Pentru a fi o putere globală, Federaţia Rusă are nevoie de ieşirea la Marea Neagră, acest obiectiv strategic fiind urmărit cu prioritate şi perseverenţă.

Compunerea flotei Ucrainei era următoarea: submarine – 3; nave de luptă: 4 fregate (1 Krivak **II,** 2 Krivak **III,** 1 Petya), nave de patrulare – 9 (3 tip Gri şa, 1 Pauk, 4 Matka, 1 Sokol), nave dragoare – 3 (2 tip Yurka, 1 Ievghenia), nave amfibii – 7 (1 tip Aligator, 1 Ropucia, 4 Pomomik, 1 Plosni); nave auxiliare: nave de cercetare – 3

(Kamciatka), nave de aprovizionare – 5 (2 tip Vitegrales **II,** 1 Lama, 1 Moma, 1 Primore), navă instalare geamanduri – 1 (Kastan); aviaţie maritimă: 32 MIG 29,69 su17,44 su25,39 TU-22 M; batalioane de infanterie marină – 2 (1250 militari); ş.a.

Forţelor militare ucrainene citate li se adaugă şi unităţile marinei ucrainene grănicereşti afectată zonei maritime. Paza în acest sector este îndeplinită cu ajutorul navelor de pază costiere (Brigada maritimă Odesa), elicopterelor, aviaţiei de cercetare şi staţiilor de radiolocaţie amplasate pe litoral.

Conducerea forţelor maritime şi fluviale este asigurată de un comandament unic, cu specificarea faptului că la nivelul Comitetului de

Stat pentru problemele pazei de frontierei de stat funcţionează o Direcţie maritimă.[800]

Ucraina deţine în Marea Neagră următoarele baze navale: Sevastopol, Donuzalov, Odesa[801]

Nikolaev, Feodosia, Izmail, Balaklava, Kerci şi Insula Şerpilor.

Întâlnirile bilaterale, ucraineano-ruse la nivel înalt, au continuat, un loc aparte în cadrul acestora ocupându-l chestiunile de natură

---

800 Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.109.

801 Odesa este fostul port Kociubei, întemeiat de lituanieni la sfârşitul secolului al XIV- lea.

economică.

După temeinice pregătiri, între 26 februarie-l martie 1998, a avut loc vizita oficială a preşedintelui Ucrainei în Federaţia Rusă, prilej cu care a fost semnat ***„Acordul privind cooperarea economică dintre Federaţia Rusă şi Ucraina în perioada 1998 – 2007***, precum şi câteva protocoale anexă.

În opinia analiştilor s-a creat un spaţiu economic comun rusoucrainean, iar în opinia preşedintelui Boris Elţîn, „Rusia şi Ucraina au depăşit faza cea mai dificilă încă de anul trecut, cu ocazia semnării Tratatului de bază şi a Acordului privind partajarea Flotei Mării Negre împărţirea fostei flote sovietice din Marea neagră, mărimea părţii care a revenit Federaţiei Ruse din aceasta, dislocarea unităţilor de marină pe teritoriul noii Ucraine, în arealul Mării Negre, poziţia ruşilor faţă de extinderea NATO spre Est ş.a., sunt suficiente elemente care demonstrează fără echivoc că regiunea Sud-Est europeană a rămas vitală din punctul lor de vedere, în păstrarea minimului necesar de prerogative de mare putere. Este ca atare de presupus că plecând de la această bază, Federaţia Rusă va căuta ca prin utilizarea a diverse forme, căi şi metode – inclusiv a „armei" economice (petrol, gaze naturale, materii prime şi materiale, armament ş.a.) – să-şi extindă „armonica" rusă din nou.

„Detaliile" disputei dintre cele două protagoniste privind „moştenirea" militară

sovietică, dat fiind obiectul secret al acesteia, nu ne sunt cunoscute în întregime, cunoscut rămânând faptul că între problemele în dispută s-a numărat şi cea a Insulei Şerpilor, că în final aceasta a revenit, cu acordul Federaţiei Ruse, Ucrainei!

Asemeni secolului al XIX-lea, când în dispută s-au aflat Imperiul ţarist cu cel otoman, şi acum ca şi atunci „târgul” s-a făcut cu pământ românesc.

S-a hotărât ceva fără noi, cu ceva ce era al nostru!

Federaţia Rusă, falsa posesoare a Insulei Şerpilor (în anul 1948 insula a fost răpită şi anexată ilegal de către U.R.S.S., nu de Federaţia Rusă!), nu putea ceda Ucrainei un străvechi pământ românesc, asupra căruia nu avea nici un titlu istoric sau juridic!

Nici Ucraina, în condiţii normale politico-juridice, nu putea accede la ceva ce nu i-a aparţinut niciodată, la ceva ce ştia că nu aparţinuse fostei U.R.S.S. Şi cu atât mai puţin noii Federaţii Ruse!...Ucraina acceptând să intre în posesia unui pământ smuls de către sovietici de la români printr-un abuz, a devenit complicea acestui act fraudulos.

Aşa a ajuns Ucraina (1991) stăpână pe Insula Şerpilor.

În anul 1996 (dacă nu cumva şi anterior acestui an) Ucraina a executat pe Insula Şerpilor o serie de lucrări de reconstrucţie, din cauza – după cum s-a comunicat oficial – uzurii falezelor şi a

diferitelor mijloace de tehnice aflate pe insulă, toate calificate de oficialii ucraineni **(Oleksandr Cealâi,** ambasadorul Ucrainei la Bucureşti) drept simple lucrări de reparaţii impuse de deteriorarea infrastructurii din insulă.[802]

Valerii Şmarov, ministrul apărării din Ucraina – în cadrul discuţiilor avute la Suceava (1996) cu Gheorghe Ţinea, ministrul apărării din România –, declara între altele că „în sensul militar, toate obiectivele existente în insula Şerpilor sunt destinate culegerii şi transmiterii de informaţii precum şi apărării antiaeriene [a hotarului sudic al Ucrainei]. Nu s-au făcut alte investiţii sau măriri de efective, care să schimbe situaţia din Insula Şerpilor”[803]

Geografic România se situează în sud-estul Europei Centrale, la limita de nord a Peninsulei Balcanice[804]

Între 43°15.07”48°15.07” lat. N şi 20°15.44”29°4V24”long. E. Suprafaţa sa (237.500 km2970, cea.22 mii, locuitori) situând-o pe locul 73 în lume, respectiv 11 în Europa.

Având ca puncte de reper Dunărea inferioară (1075 km), litoralul vestic al Mării Negre (245 km), Munţii Carpaţi (950 km lungime pe teritoriul

802 Vezi : “Ziua”, nr.531, din 15 martie 1996, p.4.

803 Vezi : ’’Baricada”, din 23 aprilie 1996, p.26.

804 Cu sens geografic, termenul de Peninsula Balcanică a fost folosit pentru prima dată de către geograful german Adolph Zeune, în anul 1808.Cea mai potrivită şi obiectivă denumire este însă cea de „Europa de sud-est”!

românesc), România are o lungime totală a frontierelor de 3159,9 km, repartizate după cum urmează: la E, N-E ŞI N – 245 km, cu Marea Neagră; la E şi N – 1328,8 km, cu Republica Moldova şi Ucraina; la V – 442 km, cu Ungaria şi, la S – 590,9 km, cu Bulgaria.

Potrivit schemei analitice geostrategice elaborate de către Harfold Mac Kinder, România se află situată la răscrucea marilor zone geografice mondiale – o zonă de contact între Europa şi Asia, între Occident şi Orient, între creştinism şi islamism –, iar din punct de vedere politicoeconomic, la intersecţia sferelor de interese ale puterilor bătrânei Europe.

Elementele geografice definitorii pentru statutul geopolitic actual al României sunt: lanţul Munţilor Carpaţi, gurile Dunării şi litoralul său vest-pontic (ultimele două definind spaţiul dobrogean).

Ultimul dintre elementele citate, evocat înainte de 1989 mai mult ca o simplă sintagmă geografică, a devenit în ultimul deceniu o realitate cu un mare potenţial politic, economic şi militar, aceasta, la rândul ei, influenţată major (şi) de relaţia Dunăre-Marea Neagră.[805]

Posedând gurile Dunării, România – un producător şi furnizor de stabilitate europeană – facilitează comerţul pe apă înspre şi dinspre ţările central – europene riverane Dunării. Realizarea

805 Vezi pe larg: Dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.4 ş.u.

legăturii pe Dunăre cu Marea Nordului, prin canalul Rhin-Main şi, în viitor, cu Marea Baltică, prin canalul Main-Elba, creşte considerabil rolul Mării Negre, implicit al României, ca zonă de acces a statelor occidentale spre pieţele asiatice şi nu în ultimul rând spre zona petrolieră a Mării Caspice.

Poziţia geografică şi deopotrivă oportunităţile complexe oferite de zona Mării Negre, au atras şi atrag din ce în ce mai mult interesul organizaţiilor europene şi transoceanice, consecinţa directă a acestui fapt constituind-o o mai atentă analiză a situaţiilor din zonă, mai întâi de către statele riverane, apoi şi de către statele care prin interesele lor geostrategice sunt legate de această zonă.

Acest interes este motivat de următorii factori obiectivi: „zona Mării Negre" se afla situată la interferenţa a trei zone „cheie" pentru securitatea şi stabilitatea lumii (Europa de Est, Balcanii şi Orientul Mijlociu); este situată totodată în extremitatea nordică a flancului sud-estic al NATO[806]

fiind totodată un segment al graniţei sudice a Federaţiei Ruse; este străbătută de mai multe rute pentru transportul petrolului şi gazelor naturale între Marea Caspică/Asia Centrală şi Occident; include trasee pe care se transportă stupefiante

806 Este de reţinut că din aprilie 2004 România este stat membru NATO, cu toate consecinţele care decurg din acest statut.

(din Asia Centrală şi Orientul Mijlociu), arme (din statele ex-sovietice) şi emigranţi (din Est către Vest); posedă cel mai important port comercial al Mării Negre; dispune de un litoral cu un potenţial turistic ridicat (chiar dacă insuficient pus deocamdată în valoare), de mari şi complexe bogăţii submarine, ceea ce-i măreşte atractivitatea economică, facilităţile de cooperare în viitor având un mare grad de atracţie; reprezintă o zonă importantă pentru extinderea cooperării dintre statele din acest areal cu NATO ŞI S.U.A., facilitând un parteneriat complex; ş.a.

În acest cadru general trebuie incluse şi judecate şi consecinţele noului statut juridico-militar al Insulei Şerpilor, consecinţele militare şi, mai ales, economice ale acestui statut, asupra României, relaţiilor sale externe dar şi intereselor geostrategice în Marea Neagră.

Ucraina, unul dintre noile state independente apărute pe „ruinele" fostei U.R.S.S., dispune de un mare potenţial uman (peste 52.000.000 locuitori) şi o suprafaţă apreciabilă (603.700 kmp). Datorită acestor realităţi, precum şi armamentului nuclear moştenit (la un moment dat a fost a III-a putere nucleară a lumii), Ucraina a beneficiat de substanţiale ajutoare şi concesii din partea Occidentului, de un interes aparte atât din partea statelor vest-europene cât şi a S.U.A.

Pentru exemplificare amintim faptul că în anul 1994 Ucraina, Federaţia Rusă, S.U.A. Şi Marea Britanie, au semnat un Acord multilateral,

în baza căruia sau înfiinţat mecanisme politice în vederea folosirii lor pentru reglementarea paşnică a unor posibile conflicte. Acordul stipulează faptul că Ucraina poate iniţia un ciclu de consultări cu participarea tuturor părţilor în cazul apariţiei vreunui pericol (în primul rând rus!...) pentru securitatea sa.

Capacitatea flotei militare ucrainene era de natură (încă din perioada 1997 – 1998) să ţină sub control marea teritorială, să impună respectarea drepturilor suverane în marea exclusivă. Intransigenţa constantă a Ucrainei de a discuta statul Insulei Şerpilor până în 1997 şi, cu atât mai mult după aceea, lăsa încă de pe atunci loc să se întrevadă că Ucraina va căuta să-şi consolida prezenţa militară în Insula Şerpilor[807]

şi zona adiacentă.

În loc ca insula – o relicvă a „războiului rece" să fie demilitarizată, lucrurile au luat o turnură opusă, Ucraina fiind încurajată (indirect) de atitudinea binevoitoare de care s-a bucurat – la un moment dat – din partea Occidentului, a NATO şi a altor organisme internaţionale.

În perioada de după 1991, pe Insula Şerpilor s-a aflat o garnizoană militară, cu mai multe subunităţi independente (antiaeriană, grăniceri, radiolocaţie ş.a.). Insula a avut în dotare: un far,

---

807 Vezi pe larg: Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.209-210, 213.

staţii puternice de radiolocaţie, staţii de bruiaj şi ascultare a convorbirilor fonice şi a celor prin cablu, un heliodrom, un miniport militar, depozite, instalaţii energetice ş.a. Numărul real al militarilor de pe insulă nu se cunoaşte, el fiind ţinut secret.

Încă din anul 1995, înainte cu doi ani de semnarea Tratatului cu România, Ucraina intenţiona să-şi consolideze infrastructura din Insula Şerpilor ceea ce, logic, presupunea şi mărirea efectivelor staţionate aici.[808]

Că aşa stăteau lucrurile, o confirma postul de televiziune NTV – citat de Mediafax – care, într-o emisiune din noaptea de vineri 1 martie 1996 însera şi informaţia potrivit căreia Ucraina intenţiona să-şi suplimenteze trupele staţionate pe Insula Şerpilor.

În urmă cu ceva timp, în Insula Şerpilor a sosit în vizită un grup de personalităţi politice şi militare ucrainene – numit de presă ***„un veritabil comando”*** – care, dincolo de obiectivele specifice unei astfel de vizite, au dorit să sublinieze apartenenţa teritorială a insulei la Ucraina

Cum Ucraina se află într-o zonă tampon, între două mari alianţe politico-militare – alianţa euro-atlantică (NATO) şi cea euro-asiatică, reprezentată de Federaţia Rusă şi aliaţii ei – se poate spune că Insula Şerpilor a ajuns o componentă importantă a

808 Vezi şi : ’’Adevărul”, joi 21 decembrie 1995, p.10.

sistemului de securitate al Ucrainei[809]

Anul 2002 a fost unul relativ bogat în privinţa informaţiilor militare legate de insulă, de perspectivele ei în acest domeniu.

Într-o conferinţă de presă, **Evgheni Marciuk** – secretarul Consiliului Securităţii şi Apărării Ucrainei – a făcut cunoscut faptul că în viitor **insula va fi demilitarizată, urmând ca trupele şi materialul militar aferent să fie retrase**. Între trupele existente pe insula, oficialul ucrainean a menţionat şi o companie de artilerie antiaeriană. La finalul conferinţei de presă, Evgheni Marciuk a ţinut să sublinieze că Insula Şerpilor constituie într-adevăr o ***„problemă strategică*** dar că – în opinia sa – ***„nu vor exista probleme cu România în această privinţă***[810]

După cum vom vedea pe parcurs, oficialii militari ucraineni care au abordat subiectul „Insula Şerpilor" s-au contrazis între ei, deliberat sau nu, lăsând în urma intervenţiilor lor mai multe confuzii.

Nikolai Litvin ***– preşedintele Comitetului de Stat pentru securitatea frontierei Ucrainei –, tot într-o conferinţă de presă, a ţinut să sublinieze (în contrazicere cu predecesorul său care anunţa demilitarizarea insulei!) că***

---

809 în Acordul conex (1997), art.3 se stipulează că "Ucraina se va angaja să nu amplaseze mijloace militare ofensive pe Insula Şerpilor, (...)".

810 Lilia Traci, Mirosul de petrol al Insulei Şerpilor, în : ''Lumea magazin", Bucureşti, An X, Nr. 10(114), 2002, p.ll.

„Totuşi, **trupele de grăniceri vor rămâne** pe loc (…) Insula Şerpilor reprezintă un teritoriu transfrontalier, **este o insulă ucraineană, pe care** noi am efectuat şi vom efectua în continuare serviciul de apărare a graniţei”.

Acelaşi înalt oficial ucrainean a arătat că în conformitate cu o decizie adoptată nu de mult de Rada Supremă de la Kiev (Parlamentul Ucrainei), Insulei Şerpilor i-a fost atribuită calitatea de unitate administrativ-economică în cadrul raionului Chilia, regiunea Odesa!…

Potrivit lui Litvin, documentul privind demilitarizarea insulei era deja finalizat, forţele artileriei antiaeriene urmând a fi retrase de pe insulă.

El a mai anunţat că **pe insulă se amenajează (2002) un nod de telecomunicaţii,** că la ţărmul insulei **va fi construit un miniport** prin care se va face aprovizionarea cu toate cele necesare, inclusiv cu apă potabilă (recunoscându-se deci că insula nu are surse de apă potabilă!…)

Dincolo de contrazicerile evidente între cei doi oficiali ucraineni, conferinţa de presă ţinută de preşedintele Comitetului de Stat pentru securitatea frontierei Ucrainei este relevantă pentru eforturile pe care Ucraina le face de a prezenta această insulă – practic nelocuită! drept o unitate economico-administrativă, pentru a evita şi pe această cale aplicarea prevederilor Convenţiei de la Montego Bay (1982) care

precizează clar că insulele care nu au populaţie stabilă şi nu îndeplinesc condiţiile pentru a fi locuite, care nu au surse proprii de apă potabilă, care nu au viaţă economică proprie, nu beneficiază de platou continental.

Un alt înalt oficial militar ucrainean, **Pavel Şişolin** – adjunctul preşedintelui Comitetului pentru frontiera de stat şi şeful Statului Major al trupelor de grăniceri din Ucraina – a consolidat confuziile anterioare, adăugându-le altele noi.

El a anunţat că în paralel cu demilitarizarea insulei, **efectivul grănicerilor de pe insulă se va mări** la 50 de militari, întrucât actualul lor număr este insuficient pentru apărarea graniţei sudice a Ucrainei!

Pe lângă aceştia – îl completa şeful său direct, Nikolai Litvin – **pe insulă vor rămâne şi alţi militari pentru *„îndeplinirea unor funcţii specifice”*** formulare care în opinia ziarelor independente din Ucraina înseamnă acţiuni de spionaj!).

Ulterior, preşedintele Comitetului pentru frontiera de stat a Ucrainei a revenit asupra celor declarate până atunci, dând asigurări că de pe insulă **au fost retrase trupele de artilerie antiaeriană.**

Serghei Azârkin – şeful serviciului de presă al Forţelor antiaeriene ucrainene – informa opinia publică că pe insulă rămăsese o companie de radiolocaţie care, până la sfârşitul anului 2002, urma a fi redislocată pe continent, **sistemul de**

radiolocaţie din insulă urmând a fi demontat!

Unitatea de radiolocaţie din Insula Şerpilor – declara Azârkin a îndeplinit sarcini specifice când Ucraina a oferit coridor aerian pentru intervenţia în Afganistan”.

El a nuanţat apoi declaraţiile anterioare, precizând că din insulă vor fi retrase „***doar unităţile ale căror funcţii se suprapun***”. Iată dovada clară a faptului că oficialităţile ucrainene intenţionează să menţină în continuare trupe pe insula declarată de ele „***demilitarizată” 911***

Kievul a (mai) anunţat că intenţionează să transforme insula într-un obiectiv turistic!

O serie de observatori au văzut îşi aceste declaraţii o „stratagemă” ucraineană menită să temporizeze demersurile României legate de această insulă.

Practica de până acum lasă să se întrevadă faptul că aceste declaraţii nu au fost conjuncturale, că proiectul Insula Şerpilor – obiectiv turistic va fi susţinut de partea ucraineană nu doar până la momentul când va vedea semnat (şi) Tratatul privind frontiera cu România.

Poate fi vorba de turism pe această insulă aflată – potrivit declaraţiilor oficialilor ucraineni – în curs de demilitarizare, pe care rămân totuşi, în continuare, trupe şi armament ucrainean?

În ceea ce ne priveşte avem serioase rezerve privind adevăratele intenţii ucrainene, pentru că faptele acestora de după 1997 dovedesc că una

spun şi alta fac!

Abordarea acestor probleme este o chestiune delicată, iar informaţiile vehiculate au în ele o anumită doză de aproximare – obligatoriu mai mică decât realitatea!...—, totul generat de faptul că acest domeniu este supus secretului militar, intoxicării cu informaţii nereale ş.a. Prin urmare, în afara chestiunilor de principiu, care îşi păstrează întreaga valabilitate, alte chestiuni care privesc de exemplu numărul de subunităţi, elemente de tehnică militară, ele pot să nu fie exacte sau actuale (2004). În aceste circumstanţe au fost scrise rândurile de mai sus, autorul luându-şi cuvenitele precauţii, explicând totodată cum stau lucrurile, pentru a nu fi interpretat greşit.

Rămâne ca pe viitor noi date şi informaţii – care se vor aduna ca urmare a unor comunicate oficiale ucrainene, a lucrărilor de specialitate care vor apare, a informaţiilor care vor fi vehiculate de mijloacele mass-media din cele două ţări ş.a. – să completeze sau să clarifice aspectele prezentate în acest subcapitol, pe care l-am caracteriza „delicat” prin însăşi natura sa[811]

811 Ibidem.

(După ziarul „Ziua”, 24 iunie 2003)

2. Legislaţia internaţională şi românească referitoare la marea teritorială, zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă. Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic asupra drepturilor economice ale României în Marea Neagră.

Date istorico-statistice privind situaţia lăţimii mării teritoriale româneşti în perioada dintre anexarea Dobrogei de către Imperiul otoman (1484) şi anexarea Basarabiei de către Imperiul ţarist (1812), nu se cunosc.

Între 1812 – 1856 cele două imperii îşi stabiliseră lăţimea mării teritoriale la 6 Mm (11,112 km).

În anul 1856, odată cu retrocedarea sudului Basarabiei (Cahul, Izmail şi Bolgrad) Moldovei, aceasta a devenit riverană la mare – între lacul Bumaz – canalul Stârâi Stambul –, la teritoriul ei

adăugându-se pe lângă cu cele trei judeţe şi o fâşie a mării teritoriale lată de 6 Mm, corespunzătoare litoralului de sud-est a Bugeacului.

Prin Protocolul reprezentanţilor puterilor semnatare ale Tratatului de pace de la Paris, din 6 ianuarie 1857, era recunoscut faptul că Insula Şerpilor era o dependenţă a Deltei Dunării, fapt cu consecinţe deosebite asupra limitelor mării teritoriale româneşti.

În urma hotărârilor Congresului de la Berlin, din 1878, României i s-a luat pentru a doua oară, de către Rusia ţaristă, sudul Basarabiei şi marea teritorială corespunzătoare acesteia, dar a reintrat în posesia Dobrogei şi implicit a mării teritoriale corespunzătoare – situată între Vama Veche şi canalul Starîi Stambul (de pe braţul Chilia), precum şi în jurul Insulei Şerpilor –, lăţimea ei de 6 Mm fiind cea stabilită anterior de către cele două imperii.

În luna noiembrie 1896 marele savant dr. Grigore Antipa termina elaborarea lucrării *„Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice”* în care, se ocupa atât de delimitarea mării teritoriale, cât şi de modul cum trebuia făcută aceasta[812]

Tratatului de pace de la Bucureşti, din 10 august 1913, a făcut ca lungimea mării noastre teritoriale să se extindă către sud, odată cu

812 8 Dr.Grigore Antipa, op.cit., p.183-185, respectiv 185-191.

litoralul dobrogean, până la 6 mile travers Ecrene.

În urma unui plebiscit (1918), Basarabia s-a unit cu ţara mamă (act recunoscut de Puterile Aliate şi Asociate prin Tratatul încheiat la Saint Germain en-Laye, la 10 septembrie 1919), ca urmare marea teritorială a

României s-a extins către nord-est până la 6 mile travers de gura limanului Nistrului.

Între 1918 – 1940 lungimea frontierei maritime a României a fost de 500,224 km (11,112 km cu Bulgaria şi Uniunea Sovietică, 80 km în jurul Insulei Şerpilor, la 6 Mm distanţă de marginile ei, şi 398 km cu marea liberă).

Prin Decretul nr. 296 din 28 februarie 1934, s-a stabilit că lăţimea oficială a mării noastre teritoriale să fie de 6 Mm.

Pierderile teritoriale din vara-toamna anului 1940, au atras după sine pierderea mării teritoriale corespunzătoare litoralului dintre vărsarea canalului Stârâi Stambul în Marea Neagră – gura limanului Nistrului şi a litoralului dintre Ecrene-Vama Veche.

Insula Şerpilor, cu pertinenţele ei marine, a rămas în marea teritorială a României.

După încheierea celui de-al doilea război mondial şi semnarea Tratatului de pace de la Paris (10 februarie 1947), în urma Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948 – una dintre concretizările politicii „micii ciupeli” practicată de colosul de la răsărit de-a lungul frontierelor sale – marea teritorială a României a suferit noi

amputări (o fâşie din partea sa nordică), frontiera fiind mutată mai la sud, de pe braţul Starîi Stambul pe canalul Musura, acum pierzându-se şi Insula Şerpilor cu spaţiile sale marine adiacente![813]

Lezată grav teritorial şi juridic prin răpirea şi anexarea frauduloasă a Insulei Şerpilor, actul abuziv al U.R.S.S.-ului nu era din păcate sfârşitul unui calvar ci începutul altuia, ale cărui urmări sau resimţit imediat după nefastul an 1948, se resimt şi astăzi şi, cu certitudine, se vor resimţi şi în viitor!

Între aceste urmări nefaste pentru România, se numără în primul rând cele juridico-economice legate de marea teritorială, zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă.

La scurt timp după anexarea insulei (1948), în cursul anului 1949 sovieticii au făcut României o nouă (a doua) mare nedreptate fixând limita apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm[814]

Întrucât distanţa Sulina – Insula Şerpilor era de cea.22 Mm, România a fost frustrată făţiş în ceea ce privea marea sa teritorială (de 6 Mm),

---

813 Vezi: Sever Neagoe, Teritoriul şi frontierele în istoria României, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1995, p. 151-152 ; Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr. Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin , op.cit., p.161-162.

814 Această practică a fost uzitată de Rusia ţaristă încă din anul 1909!

ajungându-se la anormala situaţie în care o mică insulă nelocuită avea ape teritoriale mai mari ca ale ţării căreia, de jure, îi aparţinea (12 Mm, respectiv 9 Mm)!...

Până după cel de-al doilea război mondial, dacă trecem cu vederea încercarea nereuşită de delimitare după al doilea război balcanic (1913), România nu a stabilit, de comun acord, cu nici unul dintre vecinii săi, limitele mării teritoriale, traseul maritim al frontierei de stat, iar de fixarea în teren a liniei acesteia nici n-a fost vorba.

Conceptul de mare teritorială a fost codificat prin Convenţia de la Geneva din 1958[815]

aceasta constituind, pentru întâia oară, prima instituţie a dreptului mării.

Potrivit dreptului maritim, marea teritorială[816]

este aceea zonă maritimă care se întinde de-a lungul litoralului unui stat şi este supusă suveranităţii sale; lăţimea ei (de 12 Mm – 22.224 m) „măsurată de la liniile de bază, considerate ca fiind liniile celui mai mare reflux de-a lungul ţărmului său, după caz, liniile drepte care unesc punctele cele mai avansate ale ţărmului „[817]

În practica statelor, lăţimea mării teritoriale a variat de la 3 – 200 Mm[818] (la 1 ianuarie 1997

---

815 Ratificată de România prin Decretul 253/1961, publicat în : ''Buletinul Oficial", nr.25/1961.

816 Această noţiune a apărut prin secolele XIII-XIV.

817 Prof.univ.dr.Dumitra Popescu , Conf.univ.dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, op.cit., p.148.

818 Discutarea şi acceptarea noţiunii de mare teritorială

existau 16 state care aveau pretenţii la o mare teritorială de peste 12 Mm: Angola – 20 Mm; Nigeria şi Togo – 30 Mm; Siria – 35 Mm; Camerun – 50 Mm; Benin, Congo, Ecuador, Salvador, Liberia, Nicaragua, Panamá, Sierra Leone, Somalia şi Umguay – 200 Mm).

Începând cu prima Conferinţă ONU asupra dreptului mării[819] (UNCLOS I[820]

de la Geneva, din 24 februarie – 27 aprilie 1958[821]

---

datează din Evul Mediu.Primele criterii privind delimitarea mării teritoriale faţă de marea liberă au apărut în secolul al XVI-lea, când lăţimea preconizată a mării teritoriale era de 60 Mm; în secolul al XVII- lea această limită s-a redus la 30 Mm; în secolul al XVIII-lea criteriile de bază au variat: ’’bătaia tunului” (menţionat de juristul, diplomatul şi filosoful Hugo de Groot, zis şi Grotius;în „Mare liberum”-1609), ’’linia orizontului”, regula celor 3 Mm (stabilită în 1782, de Ferdinand Galiani); Conferinţa de la Haga (1930) şi cele două conferinţe de la Geneva (1958 şi 1961) n-au reuşit să soluţioneze aceste chestiuni, ele fiind soluţionate abia în anul 1982.

819 a doptarea la 10 decembrie 1982 a “Convenţiei Naţiunilor Unite asupra dreptului mării”- un adevărat “Cod al mării” (320 de articole şi 9 anexe cu numeroase articole).

820 UNCLOS II, deschisă în martie 1960 a eşuat în încercarea de a rezolva problemele rămase nerezolvate în legătură cu marea teritorială şi pescuitul.

821 Cu acest prilej (29 aprilie 1958) au fost adoptate 4 convenţii internaţionale de codificare a dreptului mării, în uz şi astăzi, şi anume: ”Convenţia asupra mării teritoriale şi zonei contigue”, ”Convenţia asupra platoului continental”, ”Convenţia asupra largului mării” şi “Convenţia asupra pescuitului şi conservării resurselor vii ale largului mării'. România a ratificat primele două convenţii, prin Decretul nr.253 din 31 august 1961.

continuând[822]

cu Convenţia Naţiunilor Unite asupra Dreptului mării, semnată de la Montego Bay (Jamaica), la 10 decembrie 198.2[823] (art. 232,47 – 49,121 – 122), au fost adoptate documente maritime de o deosebită importanţă juridică şi practică în domeniu.

Art.2/2 al Convenţiei din 1982 stipulează că suveranitatea statului riveran „se întinde asupra spaţiului aerian de deasupra mării teritoriale, precum şi asupra fundului acestei mări şi subsolului ei”.

Potrivit art.3 „Orice stat are dreptul de a fixa lăţimea mării sale teritoriale; această lăţime nu depăşeşte 12 mile marine, măsurate de la liniile de bază stabilite în conformitate cu prezenta Convenţie” (în baza acestor prevederi s-a ajuns ca la 31 decembrie 1990,105 state să aibă o mare

---

822 Eforturile internaţionale reunite de a rezolva chestiunile de drept al mării rămase nerezolvate de UNCLOS I ŞI II, au început cu adevărat în decembrie 1973, după 9 ani de negocieri UNCLOS III a ajuns la un consens, concretizat în Convenţia ONU din 1982 asupra dreptului mării (LOSC a intrat în vigoare la 16 noiembrie 1994; la 1 ianuarie 1997 era deja semnat de 110 state).

823 Vezi art.2-32, 47-49 şi 121-122.România a semnat Convenţia de la Montego Bay la 10 decembrie 1982.1ntrată în vigoare în anul 1994; ratificată de peste 60 de state.; ratificată şi de România şi devenită normă de drept intern prin Legea nr. 110/10 octombrie 1996;adoptată de Senat la 27 iunie 1996 şi de Camera Deputaţilor la 23 septembrie 1996; promulgată prin Decretul nr.492 din 10 octombrie 1996, ea a fost publicată în : ’’Monitorul Oficial”, nr.300/21 noiembrie 1996.

teritorială de 12 Mm).

Următorul articol (4) precizează lăţimea exterioară a mării teritoriale: „Limita exterioară a mării teritoriale este constituită de o linie având fiecare punct la o distanţă egală cu lăţimea mării teritoriale, din punctul cel mai apropiat al liniei de bază”.[824]

Art. 15, referitor la delimitarea mării teritoriale dintre statele care au ţărmurile adiacente sau faţă în faţă, stipulează că „în cazul în care ţărmurile a doua state sunt adiacente sau situate faţă în faţă, nici unul dintre aceste state nu are dreptul, în lipsa unui acord contrar între ele, să-şi extindă marea sa teritorială dincolo de linia mediană ale cărei puncte sunt la distanţe egale de punctele cele mai apropiate ale liniilor de bază de la care se măsoară lăţimea mării teritoriale a fiecăruia dintre cele două state. Această dispoziţie nu se aplică totuşi în cazul în care, din cauza existenţei unor titluri istorice sau a altor împrejurări speciale, este necesar ca marea teritorială a celor două state să fie delimitată în alt mod”.

În teorie toate bune şi frumoase, în practică lucrurile dovedindu-se a fi mult mai complexe, delimitarea propriu-zisă a limitelor mării teritoriale – îndeosebi între statele aşezate faţă în

824 Marin Voicu, Maria Veriotti, Convenţii maritime internaţionale la care România
a aderat sau pe care le-a ratificat. Vol.II, Editura Ex Ponto, Constanţa, 1999, p.19.

faţă, limitrofe sau concomitent în ambele situaţii – a generat discuţii, controverse, nemulţumiri, avantajarea unora în detrimentul altora ş.a.

Era (este) încă o dovadă a faptului că nu o dată practica dezice teoria, în cadrul căreia este totuşi conturată opinia (a se vedea art. 12 din Convenţia de la Geneva din 1958 şi art. 15 din Convenţia de la Montego Bay, din 1982, citat anterior) că un cazul în care coastele a doua state sunt aşezate faţă în faţă sau sunt limitrofe (cazul României – n.n.), nici unul dintre acestea nu are dreptul, în lipsa unui acord între ele, să-şi extindă marea teritorială peste linia mediană, ale cărui puncte sunt la distanţe egale de punctele cele mai apropiate ale liniilor de bază de la care se măsoară lăţimea mării teritoriale a fiecăruia dintre cele două state”.[825]

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, cu o grabă suspectă – dar calculată! – , cu aproape un deceniu înainte de amintita conferinţă de la Geneva, sovieticii, în mod unilateral, fără nici un fel de consultări (măcar formale, că tot era România o ţară sub ocupaţia militară a U.R.S.S.-ului), au fixat, aşa cum menţionam, limita apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor la 12 Mm. Subliniem faptul că în Protocolul sovieto-român din 4 februarie 1948 (de procesul verbal din 23 mai 1948 nici nu poate fi vorba), nu s-a consemnat

825 Vezi: Dr.Grigore Stamate, op.cit., p. 131 ; Dumitru Mazilu, Dreptul Internaţional Public, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2001, p.31 (vezi şi p.26-28).

nimic în legătură cu limita apelor teritoriale ale insulei, sau limita apelor teritoriale dintre cele două state" frăţeşti"; în perioada 1948 – 1949, între cele două ţări nu s-a semnat nici un acord în această privinţă şi, dacă avem în vedere că în acest interval de timp limita apelor teritoriale ale României era fixată la 6 Mm, este limpede că demersul sovietic a fost unul deliberat, de natură să dezavantajeze România.

România şi-a fixat limitele apelor teritoriale la 12 Mm (22,224 km) pentru prima dată prin Decretul nr. 41 din 14 februarie 1950 şi Decretul nr. 176 din 29 septembrie 1951.Aceeaşi lăţime a mării teritoriale a fost prevăzută şi prin Decretul nr. 39 din 28 ianuarie 1956 (art.l) Apele teritoriale ale României se întind pe o lăţime de 12 mile marine (22.224 m) de la ţărmul mării spre largul ei".[826]

Legea nr. 17 din 7 august 1990 (prin care a fost abrogat Decretul nr. 39/1956 precum şi orice alte dispoziţii contrare în materie), precizează regimul juridic al apelor maritime interioare, al mării teritoriale şi al zonei contigue a României:

„Art.l. Marea teritorială a României cuprinde fâşia de mare adiacentă ţărmului ori, după caz, apelor maritime interioare, având lăţimea de 12 mile marine (22,224 km) măsurată de la linia de bază.

Liniile de bază sunt liniile celui mai mare

826 Dr.Ionel Cloşcă, Războiul naval şi legile lui, Bucureşti, 1991, p.81-82.

reflux de-a lungul ţărmului său, după caz, liniile drepte care unesc punctele cele mai avansate ale ţărmului, inclusiv ale ţărmului dinspre larg al insulelor, ale locurilor de acostare, amenajărilor hidrotehnice şi ale altor instalaţii portuare permanente.

Coordonatele geografice ale punctelor între care sunt trasate liniile de bază sunt prevăzute în anexă.

Limita exterioară a mării teritoriale este linia care are fiecare punct situat la o distanţă de 12 mile marine, măsurată de la punctul cel mai apropiat al liniilor de bază.

Art.2.Marea teritorială a României se delimitează de marea teritorială a statelor vecine prin înţelegeri cu fiecare dintre aceste state, în conformitate cu principiile şi normele dreptului internaţional.

Art.3.Limitele exterioare şi laterale ale mării teritoriale, stabilite conform prevederilor art.l şi 2, constituie frontiera de stat maritimă a României.

Art.4. Suprafeţele de apă situate între ţărmul mării şi liniile de bază stabilite în art.l constituie apele maritime interioare ale României

Liniile de bază (art.l, alin.2) sunt liniile celui mai mare reflux de-a lungul ţărmului său, după caz, liniile drepte care unesc punctele cele mai avansate ale ţărmului, inclusiv ale ţărmului dinspre larg al insulelor, ale locurilor de acostare, amenajărilor hidrotehnice şi ale altor instalaţii portuare permanente. În determinarea acestora,

ţara noastră a ţinut cont de art. 14 al Convenţiei din 1982, de la Montego Bay, care precizează că *„Statul riveran poate determina liniile de bază în mod alternativ, prin oricare dintre metodele menţionate, după împrejurări”*.

Potrivit Legii nr. 17/1990, România a optat pentru metoda liniei celui mai mare reflux şi metoda liniilor drepte stabilind 9 puncte, cu coordonatele lor geografice şi rectangulare între care s-au trasat 8 segmente ale liniilor de bază (A, B, C, D, E, F, G, H) de unde s-a măsurat lăţimea mării teritoriale. Stabilirea celor 9 puncte – care au la bază calcule recunoscute şi acceptate de principiile şi normele dreptului internaţional – sunt foarte importante în stabilirea liniei exterioare a mării teritoriale, care nu este altceva decât traseul dinspre larg al liniei frontierei de stat maritime (art.3 al legii mai sus amintite precizează faptul că ***„limitele exterioare şi laterale ale mării teritoriale... constituie frontiera de stat maritimă a României”).***

În ceea ce privea marea teritorială a României, art.2 al Legii 17/1990 stipula că ea urma să se delimiteze de marea teritorială a statelor vecine prin înţelegeri cu fiecare dintre aceste state, respectându-se cu stricteţe principiile şi normele dreptului internaţional.

După anul 1990 nu s-a putu ajunge cu statele vecine la stabilirea limitelor laterale ale mării teritoriale, motiv pentru care în vigoare a rămas situaţia existentă până la aceea dată.

În ceea ce priveşte marea teritorială a României, aceasta se desparte la nord de apele teritoriale ale Ucrainei conform liniei convenţionale stabilite cu fosta U.R.S.S. prin Protocolul semnat la Moscova, la 4 februarie 1948. În mai 1948, Comisia mixtă sovieto-română a trecut la demarcarea frontierei maritime, „stabilind traseul liniei de frontieră în prelungirea canalului Musura către sud-est, la 750 m (linie dreaptă cu orientarea pe 162 °40/) de stâlpul de frontieră 1437/1 unde s-a plantat semnul de frontieră 1438 (geamandură). De la semnul de frontieră 1438 linia de frontieră este dreaptă (cu orientare pe unghiul de 102 °30 f parcurgând o distanţă de 21.750 în pană la semnul de frontieră 1439 (baliză). De la acest semn de frontieră, traseul liniei de frontieră româno-sovietice parcurge un itinerar circular al limitei mării teritoriale sovietice de 9.950 înspre direcţia sud-est, după care, revine coincidentă limitei exterioare a propriei mări teritoriale în punctul de unde, perpendicular pe linia de bază, are distanţa de 22.224 m (dar totalul lungimii frontierei maritime cu Ucraina este de 31.700 m) ”[827]

La sud, frontiera maritimă româno-bulgară nu a fost şi nu este delimitată şi demarcată. Încercarea făcută în anul 1993 la Sofia, a eşuat, întrucât România a susţinut şi argumentat ca delimitarea să se facă prin metoda

827 Gheorghe Carp, Victor Aelenei, Gabriel Dârmon, Bogdan Ţonea, Dreptul frontierei de stat.Vol.I, Bucureşti, 1999, p.47-48.

perpendicularei pe linia generală a ţărmului, metodă recunoscută în dreptul internaţional şi practicată de o serie de state, în timp ce Bulgaria a susţinut metoda paralelei geografice din punctul în care a fost plantată o geamandură în 1956 – act abrogat de ambele părţi în anul 1978

— Şi nu din punctul de contact al frontierei de uscat cu coasta mării, cum ar fi fost firesc.

Fiecare stat riveran are dreptul la: explorarea şi exploatarea tuturor resurselor naturale (inclusiv pescuitul), reglementarea navigaţiei, luarea măsurilor de securitate necesare, a celor de protecţia mediului, de control vamal, fiscal şi sanitar, dreptul de control al emigrării ş.a., totul în conformitate cu legislaţia internă dar şi cu cea internaţională, cu convenţiile internaţionale la care este parte, ţinând seama de principiile şi normele dreptului maritim internaţional. Fiecare stat exercită în marea sa teritorială drepturile care decurg din propria suveranitate. Aceste drepturi sunt concomitente cu o serie de obligaţii corespunzătoare.

Situaţia creată de sovietici în anul 1949, în mod deliberat, care s-a perpetuat de-a lungul timpului până în zilele noastre, ne-a dezavantajat şi ne dezavantajează în continuare, întrucât stabilirea unilaterală de către U.R.S.S. a limitelor apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor la 12 Mm, a făcut ca ţara noastră să nu poată beneficia de prevederile art.4 şi 8 ale Convenţiei de la Geneva din anul 1958, articole care „***îndrituiesc statele***

să înceapă măsurarea lăţimii mării teritoriale de la liniile de bază drepte care unesc punctele cele mai înaintate în larg ale coastei, suficient legate de domeniul terestru sau de instalaţiile permanente care fac parte integrantă din sistemul portuar şi care înaintează cel mai mult

T» 994

spre larg.

Demersul sovietic din 1949, a creat o situaţie complet nefirească: stabilind Insulei Şerpilor o limită a apelor teritoriale de 12 Mm, când aceasta se afla la cca. 22 Mm de ţărmul românesc, România – care şi-a fixat limita apelor teritoriale ulterior – a fost pusă practic în situaţia de a avea o limită reală mai mică decât cea fixată de sovietici insulei! în unele porţiuni, apele teritoriale româneşti ajung la doar 8 – 9 Mm, fiind mai mici cu 3 – 4 Mm faţă decât era normal şi firesc, faţă de prevederile dreptului maritim internaţional. Aceasta face anacronică reglementarea românească prin amintitul decret din 28 ianuarie 1956 – dat în primul rând ca urmare a „pasului" făcut de către sovietici...—, statul român fiind prejudiciat în realitate cu peste 900 kmp de ape bogate în resurse naturale şi minerale care, în baza Convenţiilor de la Geneva (1958) şi Montego Bay (1982), ar trebui să aparţină, de drept, României.

Dincolo de marea teritorială sau sub aceasta, se află situate o serie de spaţii în care, având la

bază prevederile dreptului internaţional,[828]

statele exercită în mod individual, drepturi suverane. Aceste spaţii sunt: zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă.

Zona contiguă – o zonă intermediară între marea teritorială şi zona economică exclusivă – un spaţiu de mare care se întinde în larg după limita exterioară a mării teritoriale, adiacent acesteia, până la o distanţă de 24 Mm (44,47 km), măsurată de la liniile de bază de la care se măsoară lărgimea mării teritoriale. Apariţia istorică a unor asemenea zone are la bază necesităţi de ordin strategic, economic, politic, social ş.a.

O primă reglementare internaţională a fost stabilită cu prilejul Convenţiei de la Geneva (1958) – ratificată de România prin Decretul nr. 253/1961 – când, în art.2 s-a stipulat că zona contiguă se poate întinde 12 Mm, măsurate de linia de bază a mării teritoriale.

Convenţia din 1982, luând în calcul faptul că majoritatea statelor riverane îşi stabiliseră lăţimea mării lor teritoriale la 12 Mm, a lărgit zona contiguă până la 24 Mm de la linia de bază a mării teritoriale.

Art.24 al acestei Convenţii, consacră juridic următoarele:

„1.Pe o zonă a mării libere contiguă mării sale teritoriale, Statul riveran poate exercita controlul necesar în scopul:

---

828 Dr.Ionel Cloşcă, op.cit, p.82.

a) de a preveni contravenţiile la legile sale de poliţie vamală, fiscală, sanitară sau de imigrare pe teritoriul său sau în marea sa teritorială; b) de a reprima contravenţiile la aceste legi comise pe teritoriul său sau în marea sa teritorială;

2.Zona contiguă nu se poate să se întindă peste 12 mile pornind de la linia de bază care deserveşte ca punct de plecare în măsurarea lăţimii mării teritoriale".[829]

Zona contiguă nu face parte din teritoriul statului riveran, acesta bucurându-se în zonă de anumite drepturi suverane.

România şi-a instituit zona sa contiguă prin Legea nr. 17 din 7 august 1990"6 (documentele româneşti anterioare privind dreptul mării neconsemnând-o):

„Art.6.Zona contiguă a României este fâşia de mare adiacentă mării teritoriale care se întinde spre largul mării până la distanţa de 24 mile marine, măsurată de la liniile de bază stabilite în art.l.

Art. 7.în zona sa contiguă, România exercită controlul pentru prevenire şi reprimarea încălcărilor, pe teritoriul său, a legilor şi reglementărilor sale din domeniul vamal, fiscal, sanitar şi al trecerii frontierei de stat".

O altă mare problemă cu care ne-am

---

829 Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.219.Vezi şi : Dr.Ionel Cloşcă, op.cit., p.85.Prof.univ.dr.Dumitru Mazilu, Dreptul mării. Concepte şi instituţii consacrate de Convenţia de la Montego Bay, Lumina Lex, Bucureşti, 2002, p.54.

confruntat şi ne confruntăm în continuare, strâns legată de celelalte două deja pomenite, priveşte stabilirea limitelor **platoului continental românesc.**

Platforma continentală înregistrează în sectorul românesc al Mării Negre o suprafaţă de 23.000 kmp. Desfăşurarea ei în spaţiu se face până la izobata de 50 m în nord şi 40 m în sud; şelful exterior se extinde până la izobata de 70 m; în zona Deltei Dunării, platforma continentală ajunge să coboare uşor până la adâncimea de 200 m; ea înregistrează o lăţime maximă de 200 km (în dreptul Portiţei); ea se continuă cu taluzul continental până la adâncimea de cca. 1500 m, prezentându-se, în general, accidentat; pe această platformă continentală se află situată şi Insula Şerpilor[830]

Necesitatea unei reglementări juridice internaţionale a aspectelor legate de platoul continental – o problemă deosebit de importantă a lumii contemporane – a apărut după al doilea război mondial, în condiţiile în care între anii 1945 – 1947 S.U.A., Argentina, Chile, Perú, apoi Ecuador ş.a., şi-au proclamat suveranitatea asupra platoului continental.

La prima Conferinţă ONU asupra dreptului mării, ţinută la Geneva, la 29 aprilie 1958, a fost adoptată ***„Convenţia cu privire la platoul***

---

830 loan Popo viei, Grigore Mihai, Marin Ion, Velcea Ion, op.cit., p.67-68.

continental”[831]

la care România a aderat prin Decretul nr. 253/1961[832]

„La conferinţele asupra dreptului mării din 1958 (art.76 – 85) şi 1982 s-a conturat şi definiţia juridică a platoului continental al statelor riverane.

Convenţia asupra dreptului mării de la Geneva din 1958 a definit platoul continental ca fiind „fundul mării şi subsolul regiunilor submarine, situate dincolo de marea sa teritorială, pe toată întinderea prelungirii naturale a teritoriului terestru al acestui stat, până la limita externă a marginii continentale[833]

sau până la o distanţă de 200 mile ***marine***[834]

de la liniile de bază de la care se măsoară lăţimea mării teritoriale, atunci când limita

831 Vezi şi : Roxana Munteanu, Probleme actuale în delimitarea pe plan internaţional a platoului continental, în (Voi.):*** Tendinţe actuale în regimul juridic al mărilor, Bucureşti, 1974, p.46-55.

832 Publicat în : Bul.Of.al MAN, 10, Nr.25, 14 octombrie 1961.Vezi şi: N.Andone, Platoul continental, în: ’’Justiţia nouă”, Bucureşti, Nr.6, 1959, p. 1018-1033.

833 Marginea continentală este prelungirea sub apă a masei terestre a statului riveran; ea este constituită din fundul mării corespunzător platoului, pantei şi povârnişului, ca şi din subsolul acestora (Cf. Art.76/3 al Convenţiei de la Geneva/1958).

834 Regula generală pentru delimitarea platoului continental o reprezintă distanţa de 200 Mm; criteriul special, care combină distanţa cu adâncimea, poate duce la extinderea platoului continental în detrimentul zonei internaţionale, a intereselor altor state.

exterioară a marginii continentale se află la o distanţă inferioară”[835] (era înlocuit criteriul de delimitare vertical – înălţimea coloanei de apă de deasupra lui – cu criteriul orizontal, stipulând că platoul continental se poate întinde până la limita externă a marginii continentale, sau până la 200 Mm, de la linia de bază a mării teritoriale).

Cu alte cuvinte, largile drepturi ale statului riveran îşi află geneza atât în unitatea morfologică cu aria continentală a statului, cât şi în continuitatea geologică.

În cadrul conferinţelor asupra dreptului mării – 1958 (86 de state participante), 1960 (88 de state participante) şi 1970 (ultima ţinându-şi deja 8 sesiuni, după 1973 câte una anual, până la cea din 1979 de la New York), s-au susţinut mai multe puncte de vedere, neajungându-se la o soluţie unanim acceptată.

Pornind de la interesele majore ale comunităţii internaţionale de menţinere a patrimoniului comun al umanităţii şi de valorificare a acestuia în interesul şi folosul tuturor popoarelor, România a susţinut (1979) necesitatea ca limita exterioară a platoului continental să nu depăşească 200 Mm şi doar în

---

835 Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.47.Vezi şi: Viceamiral Muşat loan, Cpt.R.l ing.Enăchescu Corneliu, Cpt.R-.l.Popa Constantin, Cpt.R.l.Ţigănaş Emanoil,
Consideraţii privind platoul continental şi zonele economice exclusive în Marea Neagră, Constanţa, 1988, p.8;Dumitru Mazilu, op.cit., p.37.

cazurile particulare, dar bine justificate, să fie acceptată o depăşire rezonabilă a acesteia.

Având în vedere complexitatea dar şi importanţa acestei chestiuni, diversitatea de situaţii şi interese, consecinţele ei la scară generală dar şi particulară, la cea de-a VIII-a sesiune (a celei de-a III-a Conferinţe ONU asupra dreptului mării), din 1979 (New York) – dominată de controversele legate de stabilirea limitei exterioare a platoului continental, soluţionarea regimului insulelor ş.a. – majoritatea statelor participante au căutat să se ajungă la o delimitare corectă, la stabilirea unor criterii echitabile de fixare a limitelor platoului continental.

În toate dezbaterile internaţionale care au avut ca obiect discutarea acestei chestiuni, s-a relevat necesitatea ca delimitarea platoului continental să se facă pe bază de acorduri între statele riverane, respectându-se normele dreptului (maritim) internaţional.

Un alt moment important în reglementarea aspectelor legate de platoul continental al statelor riverane, l-a constituit Convenţia de la Montego Bay, din anul 1982.[836]

Aceasta, după ce (re) definea conceptul juridic de platou continental şi după ce limita platoul continental la 200 Mm (art.76/1), stabilea totodată drepturile şi obligaţiile statelor legate de el: statul riveran are drepturi suverane asupra

836 Vezi: Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit, p.47-51.

platoului său continental, aceste drepturi fiind exclusive – în sensul că nimeni nu are dreptul de a explora sau exploata resursele naturale existente aici, nici chiar în situaţia în care statul riveran nu dispune de posibilităţi tehnico-financiare de a întreprinde astfel de activităţi (art.77 alini şi 2). Drepturile suverane şi exclusive ale statului riveran – precizează amintita convenţie – sunt independente de ocuparea efectivă sau fictivă a platoului său continental sau de orice proclamaţie expresă cu privire la acesta.

Obiectul drepturilor suverane (cf. art.77) îl constituie explorarea şi exploatarea resurselor minerale, a altor resurse aflate pe fundurile marine şi subsolul acestora, a organismelor vii care aparţin speciilor sedentare.

Având drepturi exclusive asupra tuturor bogăţiilor cuprinse în aria platoului continental, statul riveran are drept de jurisdicţie exclusivă, putând emite acte normative privind respectivul platou continental. Statul în cauză poate permite fie propriilor cetăţeni fie străinilor (persoane fizice sau juridice) să participe la explorarea-exploatarea platoului, păstrându-şi deplinul control asupra tuturor acţiunilor desfăşurate, dreptul de a reprima eventualele infracţiuni.

Potrivit dreptului internaţional al mării (parte a dreptului internaţional public), statul în cauză are dreptul de a construi, întreţine şi folosi tehnica necesară explorării şi exploatării resurselor naturale, putând stabili chiar o zonă de

securitate de maximum 500 m în jurul instalaţiilor utilizate. Toate acestea trebuie obligatoriu să corespundă în totalitate normelor dreptului internaţional în vigoare, să nu contravină în nici un fel dreptului general al mării.

Este de menţionat faptul că statul nu exercită suveranitate, ci drepturi suverane, că acesta nu face parte din teritoriul naţional, ci reprezintă o prelungire naturală a acestui teritoriu, că drepturile statului riveran asupra platoului continental nu pot aduce atingere regimului apelor de deasupra şi nici spaţiului aerian.

România a aderat la Convenţia de la Geneva (1958) asupra platoului continental prin Decretul nr. 257/1961[837]

sub aspectul reglementării juridice, platoul continental al României este guvernat de Decretul nr. 142 din aprilie 1986, iar în legea nr. 17/1990 se regăsesc prevederi ale Convenţiei de la Montego Bay privind această instituţie a dreptului mării.

Dreptul mării, practica juridică internaţională, atestă că pentru delimitarea platoului continental, se folosesc următoarele metode: criteriul distanţei, continuitatea structurii geologice, echitatea şi semiefectul, linia

837 în campaniile din vara anilor 1898-1899, realizate cu bricul ''Mircea" şi şalupa ''Rândunica", în vederea redactării de către Cătuneanu a primei hărţi române de navigaţie pe mare (vezi cap.III), ofiţerii români de marină ambarcaţi pe cele două vase au făcut cercetări hidrografice în premieră atât pe litoral cât şi pe platoul continental al ţărmului românesc (inclusiv zona Insulei Şerpilor).

perpendiculară, proporţionalitatea, circumstanţele speciale şi circumstanţele pertinente[838]

Convenţia din anul 1982 a renunţat la linia echidistantă – consacrată de Convenţia de la Geneva (1958) –, legiferând faptul că delimitarea platoului continental între statele cu ţărmuri limitrofe sau faţă în faţă se va face prin acorduri între statele interesate (art.83, pet.l), echitabil şi în conformitate cu dreptul internaţional în vigoare.

Dacă *„într-un termen rezonabil”* (art.83 alin.2) – lăsat la aprecierea părţilor! – nu se ajunge la un acord, atunci statele interesate vor putea recurge la procedurile prevăzute în partea referitoare la rezolvarea diferendelor.

Convenţia arată (art.83 alin.3) că până la semnarea unui acord între părţi, ele vor putea încheia, prin înţelegere şi colaborare, *„aranjamente practice provizorii*”, care nu vor afecta cu nimic delimitarea finală.

Probleme deosebite în cazul delimitării platoului continental se ridică în cazul existenţei unor insule.

Insulele situate în imediata apropiere a litoralului unui stat, fac parte din teritoriul de stat, situaţii în care delimitarea în exterior a platoului continental se face de la linia de bază trasată de-a lungul litoralului.[839]

---

838 Vezi şi : Dumitru Mazilu, op.cit., p.42-44.

839 Astfel s-a procedat în cazul acordurilor dintre Jugoslavia - Italia (1968) privind insulele adiacente coastei iugoslave, în

În conformitate cu art.121 (alin. 3)) al Convenţiei din 1982, stâncile şi insulele mici care nu simt locuibile şi nu au o viaţă economică proprie, nu au nici zonă economică exclusivă şi nici platou continental.1001 („Stâncile care nu sunt propice locuirii umane sau unei vieţi economice proprii nu au zonă economică exclusivă şi nici platou continental") 100.

În ceea ce priveşte diferendele, conferinţele internaţionale asupra dreptului mării, alte manifestări internaţionale de profil, au statuat obligaţia soluţionării acestora potrivit procedurilor stabilite de Convenţia din 1982 (partea a XV-a), prin apelul la „***Comisia pentru delimitarea platoului Continental***", prin mijloace exclusiv paşnice, indicate de Carta ONU.

Strâns legată de problema mării teritoriale şi a platoului continental, este problema **zonei economice exclusive.**

Zona economică exclusivă este o instituţie juridică nouă a dreptului mării, cristalizată pe durata desfăşurării lucrărilor Comitetului pentru utilizările paşnice ale solului şi subsolului marin dincolo de limitele jurisdicţiei naţionale a statelor, şi consacrată în Convenţia Naţiunilor Unite asupra dreptului mării, Montego Bay (Jamaica), din 10 decembrie 1982 (Partea a V-a art.55 – 75).

Potrivit art.55 „Zona economică exclusivă este o zonă situată dincolo de marea teritorială şi

---

cazul acordului dintre U.R.S.S. - Finlanda (1957), în legătură cu insulele din Golful Finie.

adiacentă acesteia, supusă regimului juridic special stabilit prin prezenta parte, în virtutea căreia drepturile şi jurisdicţia statului riveran şi drepturile şi libertăţile celorlalte state sunt guvernate de dispoziţiile pertinente ale prezentei convenţii".

În baza acesteia, statul riveran are dreptul să-şi lărgească jurisdicţia într-o zonă aflată dincolo de marea sa teritorială şi adiacentă acesteia, întinderea zonei (art.57) nedepăşind 200 Mm calculate de la liniile de bază de la care se măsoară lăţimea mării sale teritoriale.[840]

Zona economică exclusivă a apărut ca o extindere a noţiunilor de platou continental şi ***„zonă de pescuit rezervată",*** în scopul de a asigura statelor riverane stăpânirea tuturor resurselor naturale existente în spaţiul marin adiacent coastelor lor[841]

Zona economică exclusivă (apa mării, solul şi subsolul ei marin) nu face parte din teritoriul statului riveran, dar este supusă jurisdicţiei

---

840 în cazul insulelor populate şi care au o viaţă economică proprie, acestea au platou propriu dar acest lucru poate crea o serie de dificultăţi şi inechităţi atunci când insulele sunt situate în apropierea coastei unui stat, dar aparţin altui stat, situaţie în care s-au aflat : Grecia - Turcia în Marea Egee, URSS - Suedia în Marea Baltică ş.a..Vezi : Prof.univ.dr.Dumitra Popescu, Conf.univ. dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, op.cit., p. 193-194.

841 în zona economică exclusivă a României se află amplasate 7 platforme de exploatare şi foraj marin (început de România în anul 1976) : Gloria, Atlas, Fortuna, Jupiter, Orizont, Prometeu şi Saturn.

acestuia şi drepturilor sale suverane economice.

Potrivit Convenţiei de la Montego Bay, statul riveran are în zona sa economică exclusivă, următoarele drepturi suverane (art.56): dreptul de a explora, exploata, de conserva şi administra a resursele naturale, biologice şi nebiologice; dreptul de a construi sau autoriza construcţii în zonă; dreptul de a reglementa construirea, exploatarea şi folosirea insulelor artificiale din zonă – care nu pot avea mare teritorială în jurul lor; dreptul de a stabili volumul, de pescuit în zonă; dreptul de jurisdicţie asupra instalaţiilor şi folosirii insulelor artificiale, asupra cercetărilor ştiinţifice şi apărării mediului marin al zonei. Aceluiaşi stat riveran îi revin însă şi o serie de îndatoriri între care, pe prim plan se situează cea de a ţine seama de drepturile şi obligaţiile altor state riverane.

Zona economică exclusivă are ca specific şi unele aspecte de mare liberă (având deci un regim juridic mixt): libertatea de navigaţie, de survol şi de aşezare a cablurilor şi conductelor submarine ş.a.

Rezultă aşadar că zona economică exclusivă, o instituţie a dreptului mării, este legată organic nu numai de particularităţile fizico-geografice ale mărilor şi oceanelor, ci şi de interesele economice ale statelor riverane. În ultimă instanţă, este vorba de o afirmare a ponderii pe care o au elementele economice în epoca contemporană în exercitarea drepturilor suverane în spaţii maritime.

România şi-a stabilit zona sa economică exclusivă prin Decretul Consiliului de Stat nr. 142 din 26 aprilie 1986:

„Art.l. spaţiul marin al ţărmului românesc la Marea Neagră, situat dincolo de limita apelor teritoriale şi adiacent acestora, se instituie zona economică exclusivă a Republicii Socialiste România, în care ea exercită drepturi suverane şi jurisdicţie asupra surselor naturale ale fundului mării, subsolului acestuia şi coloanei de apă de deasupra, precum şi în ce priveşte diferitele activităţi legate de explorarea, exploatarea, conservarea şi gestionarea acestora[842]

Art.2.Zona economică exclusivă se întinde în partea ei exterioară până la o distanţă de 200 mile marine de la linia de bază de la care se măsoară lăţimea mării teritoriale; în condiţiile dimensiunilor reduse ale Mării Negre, întinderea efectivă a zonei economice exclusive a R.S. România se determină prin delimitarea acesteia în cadrul negocierilor cu statele vecine ale căror ţărmuri sunt limitrofe situate faţă în faţă cu ţărmul la Marea Neagră. Delimitarea se va face ţinând seama de legislaţia R.S. România, prin înţelegeri cu acele state, cu aplicarea, în funcţie de

842 Prin modificarea prevederilor Legii nr. 17/1990 (a art.26 alin.5 şi a art.43), se conferă navelor şi aeronavelor M.Ap.N. - alături de cele ale M.I. - dreptul de a urmărire şi constrângere a navelor care atentează la interesele României în zona platoului continental şi a zonei economice exclusive. Singurul impediment legat de acestea este lipsa precizării limitelor lor în larg!...

circumstanţele specifice din fiecare sector de delimitat, a principiilor de delimitare general recunoscute în dreptul internaţional şi în practica statelor, în vederea unor rezultate echitabile”.

Numărul ţărilor care şi-au instituit zonă economică exclusivă a trecut deja de 70.

În ceea ce priveşte situaţia din Marea Neagră, în opinia specialiştilor români, delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive trebuie să se facă avându-se în vedere:

particularităţile acesteia, principiile echităţii şi circumstanţelor pertinente generate de situaţiile concrete care apar în zonele de vecinătate. În principal, în vedere trebuie avute[843]

configuraţia generală a coastelor statelor riverane; poziţia coastelor limitrofe, faţă în faţă şi parţial faţă în faţă; lungimea coastelor statelor riverane; evitarea în delimitare a disproporţiilor excesive între întinderea zonei de platou continental aparţinând unui stat riveran şi lungimea părţii pertinente din litoralul său, măsurată pe direcţia generală a coastei; circumstanţele proprii zonei (structura geologică, insule, drepturi istorice, configuraţia geomorfologică a fundului mării, dispunerea izobatelor ş.a.); situaţia frontierei pe uscat şi intersecţia acesteia cu coasta; consideraţii istorice

843 Viceamiral Muşat loan, Cpt.R.l ing.Enăchescu Corneliu, Cpt.R.l.Popa Constantin, Cpt.R.l.Ţigănaş Emanoil, op.cit., p.13-15.

şi economice[844]

ş.a.

Analizând dispunerea platoului continental în bazinul de vest al Mării Negre, respectiv configuraţia litoralului şi distanţele dintre coastele opuse, pot fi sesizate unele elemente caracteristice: delimitarea platoului continental, care în cele mai multe cazuri depăşeşte lăţimea apelor teritoriale, impune rezolvarea complexelor situaţii pe care le generează acest fapt prin negocieri bilaterale sau multilaterale; configuraţia coastelor nord-vestice şi orientarea lor este deosebită în raport cu restul mării, delimitarea urmând a fi făcută între două state cu litoral limitrof şi litoral faţă în faţă, între două state cu litoral faţă în faţă, între state cu litoral limitrof, după caz.

Plecând de la realitatea că statele riverane, prin legislaţia lor internă, au declarat zonele lor exclusive cu extindere de până la 200 Mm şi că acestea – spre limitele lor exterioare – se suprapun1, se impune de la sine o reglementare prin negocieri bi – sau multilaterale.

Delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive trebuie să pornească, în primul rând, de la direcţia în care se continuă frontierele de stat pe mare, până la limita apelor

844 Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.168.

teritoriale între state limitrofe, situaţie care la nivelul Mării Negre urmează a fi rezolvată în viitor.

În opinia specialiştilor români – formulată în perioada 1967 – 1987 şi cristalizată într-o lucrare de sine stătătoare în cursul anului 1988 – pornindu-se de la frontiera de stat de atunci (pe uscat şi pe apă) dintre România şi U.R.S.S., de la criteriile la care ne-am referit pe parcurs, se aprecia că „platoul continental, continuare a litoralului maritim românesc, s-ar putea delimita prin următorul contur: punctul de frontieră de pe gârla Musura – frontiera maritimă a apelor teritoriale – circumferinţa limitei apelor teritoriale de 12 Mm ale Insulei Şerpilor până la intersecţia cu paralela punctului de frontieră gârla Musura – paralela respectivă spre est, până la mediana distanţei dintre teritoriul României şi U.R.S.S. – spre sud, pe segmente de dreapta echidistanţate faţă de litoralele celor două state, până la un punct stabilit prin înţelegeri cvadrilaterale între statele riverane (…)”.[845]

Necesitatea unei astfel de delimitări – în opinia autorilor citaţi – lua în calcul următoarele considerente:

— Platoul continental românesc constituie din

---

845 Un exemplu elocvent îl oferă delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive în subbazinul estic al Mării Negre, între fosta U.R.S.S. şi Turcia, prin care cele 200 Mm stabilite cu acel prilej se suprapuneau, spre exterior, peste limitele fixate de către România şi Bulgaria!...

punct de vedere geologic o continuare a litoralului vestic al Mării Negre;

— Platoul continental al Mării Negre în partea de nord-vest constituie o unitate geologică bine conturată, fără forme de relief care să se extindă şi la suprafaţă, cu excepţia insuliţelor, bancurilor şi întinsurilor din imediata apropiere a litoralului;

— În toată partea de nord-vest a acestei mări, adâncimile cresc spre centru dinspre toate punctele litoralului mării, situaţie care confirmă existenţa litoralurilor faţă în faţă;

— Insula Şerpilor constituie un simplu accident de relief, nesemnificativă ca suprafaţă, situată pe platoul continental al părţii de nord-vest a Mării Negre; ca atare insula nu are şi nu i se poate atribui platou continental;

— Considerentul juridic general de declarare a apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor, nu poate avea decât un efect simbolic limitat la cele 12 Mm din jurul insulei şi nu poate afecta delimitarea viitoare a platoului continental;

— Configuraţia părţii de nord-vest a Mării Negre, platoul continental al celor trei state riverane (atunci România, Bulgaria şi Turcia, astăzi – 2003 – numărul statelor riverane crescând de la 4 la 6[846]

— N.n.), conduc, fără echivoc, la considerarea a doua situaţii: state riverane dispuse faţă în faţă

846 România, Ucraina, Federaţia Rusă, Georgia, Turcia şi Bulgaria.

şi în acelaşi timp limitrofe;[847]

În ceea ce privea partea de sud-vest a Mării Negre, se preconiza ca platoul continental al litoralurilor celor trei state riverane (România, Bulgaria şi Turcia) să fie delimitat pe baza criteriului echidistanţei până la un punct orientativ A, stabilit prin înţelegere între toate statele riverane, aflate în situaţii diferite: faţă în faţă, limitrofe şi, simultan, faţă în faţă şi limitrofe.

Cele expuse în paginile anterioare conduc la următoarele concluzii:

— Statutul nefiresc (juridic) al Insulei Şerpilor – pământ românesc aflat sub stăpânirea frauduloasă a U.R.S.S.-ului –, a generat – şi încă generează!...consecinţe nefireşti, în flagrantă contradicţie cu drepturile pe care România ar fi trebuit să le aibă în Marea Neagră legat de marea teritorială, platoul continental şi zona economică exclusivă;

— Nedreptatea istorică a ocupării şi anexării insulei de către sovietici (1948) a fost dublată rapid (1949) de încă una: fixarea unilaterală a apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm, prejudiciind grav drepturile României (o mică insulă stâncoasă, nelocuită, a ajuns să aibă ape teritoriale mai mari ca ale României, proprietara de drept a acesteia);

— Este evident că toate aceste acte antiromâneşti au fost făcute de către sovietici

847 Ibidem.

deliberat, în condiţiile în care România se afla sub ocupaţia militară a U.R.S.S.-ului; imperiul sovietic, la curent cu problema platoului continental vehiculată la nivelul anului 1948, dar şi din considerente militare, s-a grăbit, cu gândul la viitor, să răpească şi să anexeze această insulă românească;

— Altfel spus, această mică insulă (românească până în 1948) ne-a creat în perioada 1948 – 1990 mari probleme militare, politice şi economice, şi cu certitudine, în viitor ne va crea probleme şi mai mari, de această dată economice, juridice, politico-diplomatice şi militare;

3. Locul şi rolul Insulei Şerpilor în cadrul negocierilor româno-sovietice dintre anii 1967 – 1987, privitoare la delimitarea platoului continental şi a zonei maritime exclusive

Importanţa juridică şi practică a aspectelor legate de platoul continental în general, implicaţiile economice de moment şi de perspectivă, practica internaţională a statelor riverane de a-şi limpezi şi preciza juridic, prin acorduri bilaterale, drepturile în acest domeniu, evoluţia dreptului mării după cel de-al doilea război mondial şi noile sale prevederi în materie, situaţia existentă în Marea Neagră în domeniu, retragerea trupelor sovietice de ocupaţie din România, raporturile româno-sovietice de după anul 1963 – 1964[848]

848 La puţini ani după retragerea trupelor de ocupaţie sovietice din România (1958), a început o amplă campanie de

ş.a., au fost principalele elemente favorizante care au permis României să iniţieze începerea de negocieri diplomatice cu U.R.S.S.-ul, în vederea ajungerii la semnarea unui acord privind delimitarea platoului continental al celor două state.

Un atare demers nu putea fi făcut înainte ca trupele sovietice de ocupaţie să fie retrase din România, moment asupra căruia considerăm necesar să stăruim puţin.

După cum se cunoaşte, în perioada care a urmat după anexarea Insulei Şerpilor de către U.R.S.S., România a fost forţată de împrejurări să „adere" la o serie de organisme economico-militare înfiinţate şi conduse de Moscova: în anul 1949 a devenit membră a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.[849]

— Deşi era „cuprinsă" în sfera de interese

derusificare, care a culminat în 1963 cu închiderea tuturor instituţiilor create între 1946-1948 (Institutul" Maxim Gorki, muzeul Româno-Rus, Institutul Româno-Sovietic, ''Analele Româno-Sovietice", revista "Timpuri Noi", editura "Cartea Rusă"), reducerea ponderii limbii ruse în şcolile româneşti, schimbarea numelor ruseşti al străzilor, cinematografelor, instituţiilor ş.a..în primăvara lui 1964 neînţelegerile româno - ruse au devenit publice (Moscova lansa "planul Valev"...), puţin mai târziu la Bucureşti fiind făcută publică rezoluţia "istorică" a C.C."din aprilie", un document care denunţa practic relaţia de vasalitate faţă de Moscova! Rolul Bucureştiului în aplanarea diferendului chino-sovietic, a atras simpatia şi sprijinul nu numai al chinezilor (faţă de problema retrocedării Basarabiei către România), ci şi a Occidentului, care vedea în manifestările Bucureştiului o breşă în "sistemul socialist" de până atunci.

849 Desfiinţat în anul 1991.

economice a U.R.S.S.-ului încă din mai 1945 lin anul 1955

a devenit membră a Tratatului de la Varşovia[850] (în condiţiile în care, începând cu august 1944, s-a aflat sub ocupaţie militară sovietică).

Pretextul invocat de Moscova pentru staţionarea trupelor sale în România, l-a constituit menţinerea liniilor de comunicaţie cu trupele sovietice din zona de ocupaţie din Austria, totul petrecându-se cu acordul Marii Britanii şi al S.U.A.

Prin Tratatul de pace de la Paris, sovieticii se angajau oficial ca în termen de 90 de zile de la data semnării acestuia (10 februarie 1947), să-şi retragă trupele din România. Cum era de aşteptat, ei nu şi-au respectat angajamentul luat, acesta fiind pur formal, britanicii şi americanii nefăcând nimic substanţial pentru a pune capăt acestei situaţii abuzive.

Efectivele militare sovietice staţionate în România sau ridicat la mărimea a doua divizii (cea.30.000 de militari), acestora adăugându-se alţi 2000 de militari din trupele de securitate.

Prima discuţie legată de „delicata" problemă a retragerii trupelor sovietice din România, a avut loc în august 1955, între Emil Bodnăraş şi Nikita Hruşciov, care făcea o vizită în România[851]

---

850 Pactul de la Varşovia şi-a încetat activitatea începând cu data de 31 martie 1991.

851 El a mai vizitat România şi între 18-25 iunie 1962.

La reşedinţa lui Dej de pe malul lacului Herăstrău, Emil Bodnăraş („bun prieten al Uniunii Sovietice, un vechi bolşevic”, ***după aprecierea lui Hruşciov), fără nicio introducere, l-a întrebat pe liderul de la Moscova, direct, în limba rusă:*** „Ce aţi crede despre retragerea trupelor sovietice din România?”[852]

Liderul de la Kremlin, neplăcut surprins de acest demers, l-a respins furios: „Ce spui? Cum poţi sugera un asemenea lucrul” ***Revenindu-şi din surprindere, Hruşciov a declarat că Moscova considera staţionarea trupelor sovietice în România o necesitate imperioasă, de această dată pretextând – pretextul „Austria” căzuse (ca urmare a***

---

852 Colonel dr.Alexandru Oşca, colonel (r)dr.Alesandru Duţu, Prima retragere a trupelor sovietice din imperiul ’’exterior”, în : nr.3 (71), 2002, p.24. în legătură cu intervenţiile oficialilor români pe lângă cei sovietici, se vehiculează şi alte variante, între care una este legată de Gheorghe Gheorghiu Dej. Se spune că Dej - care inaugurase epoca ’’naţionalismului” ofensiv românesc, militând pentru independenţă faţă de Kremlin (“gesturi” de la care i s-a tras în cele din urmă moartea...!) - a făcut asupra lui Hruşciov un şantaj de natură emoţională spunându-i că Molotov jignise grav conducerea de partid din România în momentul când afirmase că dacă trupele sovietice părăseau România, P.M.R.- ul nu va mai rămâne la conducere nici o săptămână, ceea ce - continua Dej cu inteligenţă - nu este adevărat, partidul aflându-se la conducerea României datorită încrederii de care se bucura din partea poporului! în plină epocă a “războiului rece” stratagema lui Dej a reuşit, din iunie 1958 trupele sovietice începând retragerea din România.

Tratatului de stat pentru restabilirea unei Austrii independente şi democrate, semnat la 15 mai 1955, de SUA, URSS, Marea Britanie şi Franţa) – că „inamicul ar putea veni oricând să invadeze România, aducând forţe de debarcare în Marea Neagră”.[853]

În „Memoriile” sale, Hruşciov declară că nimeni din conducerea de la Kremlin nu se gândise la acest pas, că dimpotrivă, U.R.S.S.-ul avea în plan noi măsuri de întărire a apărării ***„graniţelor comune”*!**

Angajamentul legat de cele 90 de zile fusese dat uitării de către sovietici, asupra lui impunându-se, deliberat, o tăcere generală.

Ca urmare a planurilor Kremlinului, la 15 aprilie 1957 – după 13 ani de ocupaţie militară asupra României – Moscova a impus Bucureştiului „oficializarea” continuării acestei ocupaţii, prin semnarea unui „Acord” privind staţionarea „temporară” a trupelor sale în România. Era o formalitate abilă, care viza mai multe scopuri: să legalizeze juridic prezenţa în continuare a trupelor sovietice în România; să elimine posibilitatea ca Occidentul să reproşeze ceva pe această temă U.R.S.S.-ului; să liniştească opinia publică din România în legătură cu durata acestei staţionări;

---

853 Apud Dr.Marian Cojoc, op.cit., p.328. Subliniem faptul că datorită acestei strategii, anterioară faţă de anunţarea ei de către Hruşciov, o treime din totalul trupelor de ocupaţie sovietice din România erau cantonate în “garnizoana Constanţa”.

să se asigure că România şi relativ schimbata conducere de le Bucureşti nu va devia de la „via” Moscova, că România va merge în continuare pe drumul prestabilit de Moscova ş.a.

La 17 aprilie 1958, Hruşciov a adresat o scrisoare lui Dej, în care, subliniind o oarecare slăbire a încordării internaţionale, precum şi capacitatea trupelor române de a da o ripostă hotărâtă ***„provocărilor imperialiştilor”***, îl anunţa că Moscova considera că ***„nu mai este necesară şederea trupelor sovietice pe teritoriul Republicii Populare Române”,*** invitându-l pe liderul român la discuţii ***„în timpul cel mai apropiat***

La 23 aprilie 1958 Dej l-a informat că este gata pentru aceste discuţii.

Pe 24 mai 1958, Comitetul Politic Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varşovia a avizat şi el decizia Moscovei. Imediat s-a încheiat un acord la Moscova, între Ministerele Apărării din R.P.R. Şi U.R.S.S, hotărându-se ca retragerea trupelor sovietice din România să aibă loc în perioada 15 iunie-15 august 1958.[854]

Interesant rămâne pentru posteritate faptul că în momentul debarcării de la conducere a lui Hruşciov (14 octombrie 1964), acestuia i-a fost imputată deschis (şi) retragerea trupelor sovietice de ocupaţie din România!

Între anii 1948 – 1958 Insula Şerpilor a fost

854 Colonel dr.Alexandru Oşca, Colonel (r) dr.Alesandru Duţu, op.cit., p.26.

un subiect „tabu” la toate nivelele din România.

În acest interval de timp, Bucureştiul nu a putut pune în nici un fel „problema” insulei întrucât ţara se afla sub ocupaţie militară sovietică, prima grijă a guvernului român era „cum” să scape de trupele de ocupaţie; la rândul lui, Kremlinul avea toate motivele şi interesul să păstreze tăcere asupra insulei, întrucât o anexase pe nedrept, încălcând grav atât Tratatul de pace de la Paris cât şi drepturile legitime ale României asupra acesteia, o transformase într-o importantă bază militară sovietică şi, în plus, sovieticii (ruşii) n-au dat niciodată înapoi, de bunăvoie, teritorii pe care le anexaseră cu forţa.

Slăbirea controlului sovieticilor asupra sateliţilor să-i răsăriteni după moartea lui Stalin (martie 1953), după epurarea alogenilor din conducerea P.M.R. (începând încă din anul 1952) şi formarea unei baze indigene a puterii, combaterea teoriilor referitoare la apartenenţa românilor la „lumea slavă” şi accentuarea latinităţii, respingerea „planului Valev” care viza accentuarea subordonării economice a României, punerea în discuţie a actelor de forţă ale dictaturii staliniste, inclusiv a celui din 4 februarie 1948[855]

ş.a., au fost momente şi realităţi care au stimulat manifestările naţionale, odată cu acestea apărând şi accentuându-se şi neînţelegerile româno-sovietice.

855 Opiniile noastre privind acest act se regăsesc pe parcursa, pe larg.

Declaraţia din aprilie 1964, politica externă prooccidentală şi prochineză, refuzul de a se alătura ţărilor Tratatului de la Varşovia cu prilejul intervenţiei din 1968 în Cehoslovacia ş.a., şi-au pus amprenta asupra acestei perioade din istoria României, acum fiind create condiţiile necesare redeschiderii şi negocierii „dosarului" Insulei Şerpilor.

După câte se spune, primul oficial român care a spart gheaţa, a fost Ion Gheorghe Maurer care, în drumul spre vizita în China (2 – 10 martie 1964), cu prilejul scurtei escale făcute la Moscova, în discuţiile cu oficialii de la Kremlin, a ridicat „problema" Basarabiei şi Insulei Şerpilor. Şocaţi, oficialii sovietici n-au dat curs acestei probleme, ocolind-o diplomatic.

Ulterior, un ziarist american, în temă cu cele întâmplate, remarcând şi apreciind îndrăzneala lui Maurer l-a întrebat: *„Nu v-aţi temut de o arestare la Moscova*?", la care cel în cauză a dat un răspuns antologic *Mi-ar fi făcut onoare"*![856]

La 18 octombrie 1966, Ministerul Afacerilor Externe român se adresa Ambasadei sovietice din Bucureşti, cu propunerea de a se trece la începerea de discuţii bilaterale, la nivel de experţi, în vederea clarificării aspectelor legate de platoul continental şi zona maritimă exclusivă a celor două ţări.[857]

---

856 "Evenimentul", Bucureşti, Nr.52, 29 aprilie-6 mai 1991, p.5.

857 La elaborarea acestui subcapitol, autorul a utilizat pe larg date şi informaţii din lucrarea : Muşat loan, Viceamiral,

Printr-o notă verbală, din 10 decembrie 1966, partea sovietică şi-a făcut cunoscut acordul de începere a discuţiilor în legătură cu delimitarea platoului continental sovietic şi românesc.

Într-o primă etapă (1967 – 1974), între cele două părţi au avut loc trei runde de consultări (între experţii celor două ţări):

— Prima rundă, la Moscova, între 9 – 23 ianuarie 1967, delegaţiile de experţi fiind conduse de directori adjuncţi din ministerele de externe dale celor două ţări;

— A doua rundă, la Bucureşti, între 16 – 21 octombrie 1972;

— A treia rundă, la Moscova, între 12 – 19 februarie 1974; la ultimele două runde delegaţia română a fost condusă la nivelul primei runde de consultări, în timp ce delegaţia sovietică a fost condusă de către un expert-consultant din Ministerul Afacerilor Externe;

Delegaţia română, compusă din 7 – 9 membrii, a cuprins de fiecare dată reprezentanţi ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Apărării Naţionale şi Ministerului Geologiei (Gheorghe Săulescu, Costache Ciubotaru, Iftene Pop, dr. Dumitru Mazilu, Gheorghe Dolgu, comandorul Emilian Munteanu ş.a.).

La 17 noiembrie 1974, în discuţiile avute cu reprezentanţii Ministerului Afacerilor Externe român, adjunctul ministrului Afacerilor Externe al

---

Enăchescu Corneliu, Cpt.R.l ing., Popa Constantin, Cpt.R.l, Ţigănaş Emanoil, Cpt.R.l, op.cit.(cap.VII.2. nota 49).

U.R.S.S.-ului, a făcut cunoscută opinia părţii sovietice ca problema delimitării platoului continental să fie abordată în viitor la nivelul delegaţiilor guvernamentale sau chiar la un nivel mai ridicat. Partea română, la rândul său, a făcut cunoscut faptul că este pregătită să poarte discuţii la nivelul adjuncţilor miniştrilor de externe; revenind, partea sovietică şi-a arătat preferinţa ca şeful delegaţiei să fie desemnat un ambasador cu însărcinări speciale.

A urmat a doua etapă (1975 – 1987), care a cuprins şapte runde de negocieri: Bucureşti – 28 iulie-5 august 1975; Moscova – 28 ianuarie5 februarie 1976; Bucureşti – 25 ianuarie-5 februarie 1977; Moscova – 917 noiembrie 1978; Bucureşti – 15 – 18 mai 1980 (la aceste prime cinci runde, delegaţia sovietică a fost condusă de către un ambasador cu însărcinări speciale); Moscova – 20 – 25 ianuarie 1986 (la cele şase runde de negocieri, delegaţia română a fost condusă de ambasadori din cadrul Ministerului Afacerilor Externe); Bucureşti – 1 – 2 octombrie 1987 (la ultimele două runde de negocieri, delegaţia sovietică a fost condusă de directorul Direcţiei relaţii economice şi externe, tratate şi organizaţii internaţionale din Ministerul de Externe al U.R.S.S.-ului).

În cadrul acestor runde oficiale de negocieri, partea română a înaintat părţii sovietice trei propuneri (pe 30 iulie 1975,2 august 1975 şi 26 ianuarie 1977), propuneri pe care le-a susţinut cu

consecvenţă şi cu argumente solide.

Partea sovietică a avut mai multe propuneri, dar în susţinerea lor a lipsit consecvenţa, prevalând insistenţa: în cadrul primei runde de negocieri, la 29 iulie 1975, a prezentat o primă propunere oficială; la a doua rundă de negocieri, pe 2 februarie 1976, partea sovietică a declarat că îşi retrage propunerea oficială din 1975, pentru a putea reveni la propunerea avansată la Moscova în 1967, dar şi acestei propuneri i s-au adus corective; la cea de treia rundă de negocieri, la 4 februarie 1977, delegaţia sovietică a declarat – neoficial! – părţii române că este dispusă să prezinte o nouă propunere de delimitare a platoului continental, cerând însă ca, în prealabil, partea română să vină cu o altă propunere, care să vină în întâmpinarea celei sovietice; la cea de-a patra rundă de negocieri (9 – 17 noiembrie 1977), partea sovietică a revenit asupra propunerii din 12 ianuarie 1967, refuzând să facă concesii chiar în legătură cu ceea ce ne aparţinea de jure; practic, după 10 runde de negocieri, partea sovietică a revenit la prima ei propunere, căreia, în 20 de ani de discuţii, i-a adus doar câteva mici ajustări!

Negocierile româno-sovietice dintre anii 1967 – 1987, privind delimitarea platoului continental românesc şi sovietic din Marea Neagră, a fost nu numai îndelungi (20 de ani!) dar şi anevoioase, asupra lor punându-şi amprenta, în sens negativ, o serie de factori între care:

— Statutul juridic injust al Insulei Şerpilor –

de jure pământ românesc! şi refuzul categoric al părţii sovietice de a aborda acest subiect delicat;

— Apartenenţa României atât la „sistemul socialist" cât şi la Tratatul de la Varşovia, respectiv „statutul" de lider al U.R.S.S.-ului în cadrul acestora;

— Lipsa de flexibilitate a părţii sovietice, care a negociat de pe poziţii de mare putere, nu de la egal la egal;

— „pericolul" ca odată „limpezite" problemele Insulei Şerpilor, România dar şi alte ţări vecine U.R.S.S.-ului (inclusiv Japonia!), ar fi putut pune pe tapet şi alte chestiuni teritoriale litigioase ş.a; într-un atare context, Insula Şerpilor a devenit „cuiul" în jurul căruia s-au învârtit, direct sau indirect, toate discuţiile referitoare la delimitarea platoului continental între cele două state riverane Mării

Negre. Nesoluţionându-se „problema" Insulei Şerpilor[858]

negocierile româno-sovietice au eşuat, astfel că după 20 de ani de negocieri, acordul nu a putut

858 Dr.Dumitru Mazilu scrie (op.cit., p.133) că între 1970-1980 diplomaţia română a contestat actul din 1948, ca venind în contradicţie cu Tratatul din 10 februarie 1947;tot el arată că, pe baza actelor prezentate de către Ştefan Andrei, ministrul afacerilor externe, "Nicolae Ceauşescu a pus de câteva ori în discuţia organelor superioare de conducere actul dictatorial din 1948 prin care acest teritoriu românesc a fost preluat de URSS";cu aceste ocazii, acest act „a fost dezaprobat şi condamnat cu toată hotărârea de conducerea României din acei ani, relevându-se caracterul său nelegitim, contrar dispoziţiilor Tratatului de pace din 1947".

fi încheiat.

În perioada 1987 – 1990 asupra acestui aspect litigios nu s-a mai revenit.

Poziţiile celor două delegaţii nu sau putut armoniza de-a lungul celor două decenii de negocieri, principalul motiv – bine cunoscut de ambele delegaţii – constituindu-l statutul juridic al Insulei Şerpilor, precum şi altor factori, legaţi într-un fel sau altul tot de această insulă: particularităţile geologice şi geografice ale zonei; factorii istoricojuridici; evoluţia dreptului mării post Geneva; ş.a.

O primă chestiune care a diferenţiat poziţiile celor două delegaţii, a plecat de la **modul de apreciere a litoralului Mării Negre.**

Delegaţia României, plecând de la o realitate greu de contestat, a susţinut că litoralurile celor două ţări sunt limitrofe şi, în acelaşi timp, faţă în faţă; ca atare, situaţia concretă impunea o anumită delimitare în partea de nord, unde litoralurile erau limitrofe, şi alta pentru cele situate faţă în faţă (situaţie generată de faptul că litoralurile celor două state se aflau între aceleaşi paralele, fiind dispuse pe direcţia meridianelor).

Delegaţia sovietică a susţinut că litoralurile celor două ţări sunt doar limitrofe, nu şi faţă în faţă şi că, în ceea ce privea Convenţia de la Geneva, aceasta reglementa juridic delimitarea platoului continental doar pentru situaţiile în care litoralurile se aflau fie limitrofe, fie faţă în faţă, dar nu şi pentru situaţiile în care, se întâlneau,

concomitent, ambele situaţii!

Fapt bine ştiut astăzi, nu numai de lumea juridică, orice legislaţie îşi are imperfecţiunile ei – mai mici sau mai mari –, caz în care se înscrie şi cea adoptată la Geneva, în 1958, care purta totuşi amprenta începuturilor de codificare în domeniul dreptului mării.

Deşi realitatea contrazicea teoria, delegaţia sovietică s-a „agăţat” de prepoziţia „său”, refuzând să ia în discuţii simultaneitatea de situaţii!

Aceeaşi delegaţie a afirmat apoi şi faptul că litoralurile celor două state au forma unui semicerc, cu centrul situat la jumătatea distanţei dintre Capul Sarâci (U.R.S.S.) şi Vama Veche (România); că, dacă s-ar presupune – refuzându-se o realitate geografico-geologică, relevată de specialişti de prim rang în domeniu, făcându-se însă construcţii teoretice ipotetice dar şi inutile… că partea de nord a platoului ar fi adiacentă litoralului unui al treilea stat, şi că n-ar exista Insula Şerpilor, delimitarea ar trebui să ţină seama de lungimea acestui al treilea stat, iar platoul acestuia ar avea limita de sud în chiar centru semicercului.

Delegaţia română a arătat celei sovietice că în Convenţia de la Geneva s-au avut în vedere doar situaţiile tipice – litoralurile limitrofe sau cele faţă în faţă –, dar aceste prevederi nu pot conduce la concluzia că sunt excluse cazurile în care statele se pot afla, concomitent, în ambele situaţii!

Delegaţia română a mai subliniat faptul că poziţia delegaţiei sovietice privind dispunerea geografică a litoralurilor, avea în vedere doar situaţia de „faţă în faţă” între litoralul românesc şi cel al Insulei Şerpilor, situând pe nedrept, pe acelaşi plan, litoralul unui stat cu cel al unei mici insule. În fine, partea română a precizat că dispunerea litoralurilor în zona ce ne interesează nu este un semicerc, ci faţă în faţă, lucru evident la o simplă privire asupra unei hărţi a zonei, că, dacă s-ar accepta totuşi ipoteza că platoul din partea de nord ar fi adiacent unui al treilea stat, iar Insula Şerpilor nu ar exista – existând totuşi, cui anume folosea o ipoteză fantezistă, contrară oricăror evidenţe!?...—, delimitarea platoului adiacent litoralului nostru cu cel al ipoteticului stat, din nou s-ar face pornind de la punctele cele mai apropiate de liniile de bază ale mării teritoriale, lipsind împrejurările speciale (linia de delimitare ar fi urmat să aibă o formă aproape dreaptă pe direcţia paralelei geografice).

O a doua chestiune în care opiniile celor două delegaţii au fost divergente, au avut ca obiect **criteriile de ordin geologic.**

Delegaţia română a subliniat că din punct de vedere geologic, avem de a face cu un platou continental neîntrerupt, în fapt o continuare a litoralurilor celor două ţări.

Delegaţia sovietică a susţinut că platoul continental din această parte a Mării Negre ar fi un masiv unic, reprezentând continuarea

litoralului Crimeii, iar Insula Şerpilor ar avea un platou propriu.

Delegaţia română a arătat că nu poate fi vorba de o continuare a coastelor Crimeii, întrucât sensul de evoluţie a reliefului marin a fost de la vest către est; fiind vorba de un platou ce continuă sub apă teritoriul celor două state, nu poate fi vorba de un platou continental propriu al Insulei Şerpilor, mica insulă stâncoasă fiind situată în cadrul platoului continental al litoralului de vest al Mării Negre, că prin urmare nu se poate vorbi de un platou propriu în cazul unei (unor) insule izolate decât în acele situaţii în care între platoul litoralurilor continentale şi acesta ar exista totuşi zone întinse cu adâncimi mari, această situaţie nefiind specifică şi Insulei Şerpilor!

O a treia chestiune litigioasă între cele două delegaţii a avut ca obiect **poziţiile celor două părţi privind lungimea coastelor.**

Delegaţia sovietică a susţinut că lungimea coastelor ar constitui o particularitate a zonei în discuţie, un factor de care trebuia să se ţină cont în delimitarea platoului continental al celor două părţi, lucru ce rezultă din interpretarea art.l al Convenţiei de la Geneva (că între platou şi litoral există un raport de dependenţă, în sensul că la coaste mai lungi se cuvine un platou continental mai întins). Partea sovietică avea în vedere că din lungimea coastelor dintre Crimeea – Vama Veche, litoralului sovietic îi reveneau 4/5 iar celui românesc doar 1/5! Asta însemna ca din cei

52.000 kmp câţi erau de delimitat, părţii sovietice i-ar fi revenit 39.000 kmp, iar părţii române 13.000 kmp, deci un raport de aproximativ 3/1).

Partea română a replicat că lungimea coastelor nu poate constitui un factor al delimitării platoului continental, cu atât mai mult cu cât un atare fapt lipseşte din textul Convenţiei de la Geneva; nu este corect şi echitabil ca lungimea coastelor dintr-o anumită parte a Mării Negre să-şi pună amprenta asupra delimitării platoului adiacent litoralului dintr-o altă zonă.

A patra chestiune litigioasă între cele două delegaţii a avut ca subiect **direcţia generală a litoralurilor.**

Partea sovietică a susţinut că acest lucru este o altă particularitate de care trebuia ţinut cont în delimitarea platoului continental al celor două state.

Reprezentând un „argument" pentru teoria părţii sovietice, că litoralurilor celor două state nu ar fi faţă în faţă, partea română a respinso, pe baza mai multor considerente: nu-şi găseşte aplicabilitate în practica convenţională; nu apare menţionată în Convenţia de la Geneva; şi, chiar ca ipoteză, nu poate fi acceptată de către partea română, având în vedere consecinţele negative, inechitabile, pe care le-ar fi avut pentru România.

A cincea chestiune litigioasă între cele două delegaţii a plecat de la **factorii istorico-juridici.**

Partea română, pornind de la faptul că Insula Şerpilor nu are un platou continental propriu, a

susţinut încă din anul 1967 că ceea ce nu există geologic, nu poate fi recunoscut în plan juridic. În anul 1972, la cea de-a doua rundă de consultări, a arătat că astfel de ridicături stâncoase, ca Insula Şerpilor, ar fi normal să nu aibă nici măcar ape teritoriale, că regimul juridic al acestei insule este neclar, apartenenţa ei teritorială trebuind să fie corelată cu prevederile Tratatului de pace de la Paris, din 10 februarie 1947, nu cu alte acte ulterioare.

La a treia rundă de consultări, din 1974, partea română a susţinut necesitatea reexaminării întregii situaţii din partea de nord-vest a Mării Negre, ca urmare a faptului că delimitarea apelor teritoriale şi a spaţiului maritim al Insulei Şerpilor s-a stabilit în anul 1949, când apele teritoriale ale României erau de doar 6 Mm.

Partea română a mai declarat că Insula Şerpilor este o împrejurare specială de care se poate prevala doar România (este o insulă stâncoasă, fără apă potabilă, fără viaţă economică şi nepopulată, caracterizată de anumite considerente de natură istorico-juridică).

În cadrul celor şapte runde de negocieri oficiale (1975 – 1987), partea română şi-a susţinut poziţiile cu argumente solide: delimitarea unilaterală de către sovietici a apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor în anul 1949, nu trebuie să aibă efecte similare şi în privinţa delimitării platoului continental; punctul 1438 din dreptul gârlei Musura – de la care s-a pornit delimitarea

apelor teritoriale – nu a fost corect ales (punctul corect de delimitare a frontierei maritime ar fi trebuit să fie confluenţa imediată dintre Musura şi mare); următorul reper pe graniţa maritimă, punctul 1439 este fixat arbitrar şi nu se justifică în nici un fel; faptul că Insula Şerpilor are ape teritoriale nu poate duce în mod automat şi la atribuirea de platou continental acesteia; limita apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor ar trebui repusă în discuţie, în caz contrar aceasta nu pot fi luate în consideraţie ca punct de plecare în delimitarea platoului continental, iar dacă s-ar fi luat – cum ar fi dorit partea sovietică! – s-ar fi ajuns la o delimitare inechitabilă, în contradicţie cu legislaţia maritimă internaţională; în fine, partea română a reiterat necesitatea ca România să aibă ape teritoriale pe o întindere de 12 Mm iar Insula Şerpilor ar trebui să le respecte, raporturile fiind de la stat la o mică insulă; ş.a.

În acelaşi interval de timp şi tot în legătură cu factorii istoricojuridici, partea sovietică a subliniat că întrucât Insula Şerpilor are ape teritoriale, trebuie să aibă şi platou continental, iar punctul 1429 (ultimul punct al liniei de demarcare a apelor teritoriale dintre cele două state), trebuie să constituie elementul de bază, reflectarea lor trebuind să se regăsească în trasarea liniei de delimitare a platoului continental.

Referitor la Insula Şerpilor, partea sovietică s-a referit la Convenţia de la Geneva, arătând că

aceasta nu face distincţie între coastele continentale şi insule şi între categorii de insule.

În legătură cu punctul de vedere exprimat de către partea română referitor la delimitarea apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor şi schimbarea apartenenţei juridice a acesteia, partea sovietică a susţinut că: la ultima consultare, din 1974 şi prima rundă de negocieri, din 1975, a afirmat că obiectul negocierilor se limitează strict la delimitarea platoului continental şi nu are competenţa să discute şi alte probleme (acelaşi punct de vedere, concretizat într-o declaraţie, va fi reafirmat şi la ultimele trei runde de negocieri, din 1980,1986 şi 1987); frontiera a fost stabilită prin Tratatul de pace de la Paris, din anul 1947, prin documente bilaterale ulterioare şi a fost confirmată prin procesele verbale din anii 1949,1961 şi 1962 ale Comisiei mixte de demarcare a frontierei; este nedumerită (sic!) de faptul că partea română ridică astfel de chestiuni, care vin în contradicţie cu Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din 1970 şi cu Actul final al Conferinţei de la Helsinki (1975); în componenţa U.R.S.S. intră şi teritoriul insulelor, iar apele teritoriale ale Insulei Şerpilor nu sunt despărţite de apele teritoriale continentale sovietice, ele formând un tot unitar.

Legat de aceste poziţii, de punctul de vedere al părţii sovietice privind Insula Şerpilor, partea română a subliniat că situaţia creată în anul 1948 (nu din considerente de drept maritim!), nu poate

deveni element central în jurul căruia să graviteze soluţia delimitării, căci efectele pentru România ar fi negative şi mari; în 1948, dacă s-ar fi respectat principiile de drept maritim, delimitarea ar fi trebuit să se facă printr-o linie dreaptă, apele teritoriale ale Insulei Şerpilor n-ar fi trebuit să ajungă mai mari ca ale României, spaţiul maritim al Insulei Şerpilor n-ar fi trebuit să se întindă în faţa platoului continental al litoralului românesc; în legătură cu modul „cum" a părăsit Insula Şerpilor teritoriul României, cu documentele bilaterale încheiate ulterior – discutabile din punct de vedere juridic –, partea română a susţinut că ceea ce s-a făcut atunci şi cum anume s-a făcut, nu poate constitui o „bază" pentru ceea ce urmează a fi făcut acum; delimitarea platoului continental nu poate fi abordată făcând abstracţie de Insula Şerpilor!…

Al şaselea element litigios între cele două delegaţii l-a cu constituit divergenţele dintre ele în legătură cu legislaţia internaţională referitoare la chestiunile în discuţie.

Pornind de la realitatea că litoralurile celor două state sunt concomitent limitrofe şi faţă în faţă, partea română a susţinut că în ceea ce priveşte partea nordică a platoului continental, aceasta se încadrează în art.6 (pet.2) al Convenţiei de la Geneva, delimitarea urmând a fi făcută nu pornindu-se de la punctele cele mai apropiate de liniile de bază de la care pleacă apele teritoriale, ci de la orice puncte, asupra cărora, între cele

două părţi trebuie să se ajungă la un acord, iar în ce privea restul platoului, situaţia se încadra în art.6 (pet.l), delimitarea urmând a fi făcută pe mediană.

Partea sovietică a susţinut că: delimitarea trebuie să pornească de la confluenţa apelor teritoriale; art.6 pomenit de partea română se referă la delimitarea platoului continental nu a litoralului propriu-zis, deci a platoului aparţinând statelor respective şi ca atare este necesar să se aibă în vedere toate teritoriile statelor, nu numai cele continentale; deci Insula Şerpilor trebuia luată în considerare (în delimitarea platoului cu Norvegia U.R.S.S.-ul s-a situat pe poziţii exact opuse!… – n.n.).

Răspunzând „argumentelor” avansate de către delegaţia sovietică, delegaţia română a subliniat că: prevederile referitoare la Convenţia de la Geneva, invocate de partea sovietică, nu au susţinere în textul acesteia; propunerea părţii sovietice în legătură cu punctul de la care să pornească delimitarea are în vedere, în realitate, delimitarea platoului continental între litoralul României şi Insula Şerpilor.

Al şaptelea element litigios între cele două delegaţii a plecat de la poziţiile diferite privind Insula Şerpilor ca o „circumstanţă specială”.

Încă de la începutul discuţiilor, partea română a declarat că Insula Şerpilor constituia o „împrejurare specială” – în sensul că, având în vedere suprafaţa ei mică, că nu este populată şi nu

are viaţă economică, ea nu poate produce efecte în privinţa delimitării platoului continental. Delegaţia română a prezentat numeroase şi solide argumente, desprinse din lucrările pregătitoare ale Conferinţei de la Geneva, din textul Convenţiei din 1958, din practica statelor, jurisprudenţă, dezbaterile celei de-a III-a Conferinţă ONU pentru dreptul mării[859]

şa., toate pledând pentru ca astfel de insule să nu influenţeze delimitarea platoului continental.

Partea sovietică a venit cu următoarele considerente: Insula Şerpilor are ape teritoriale şi trebuie să aibă şi platou continental; Insula Şerpilor a servit ca punct pentru delimitarea apelor teritoriale sovietice şi trebuie să servească ca punct de plecare şi pentru delimitarea platoului continental; la 17 octombrie 1972, partea sovietică a declarat că important nu este faptul dacă Insula Şerpilor are platou continental propriu, ci să se recunoască că de la ea se măsoară apele teritoriale sovietice; Convenţia de la Geneva prevede expres că insulele au platou continental, în ea nefăcându-se distincţie între litoralurile continentale şi cele ale insulelor sau între diferitele categorii de insule; Insula Şerpilor este mică, dar ea are un far, un radiofar, o bază pentru pescari şi un punct grăniceresc şi, ca atare, nu se poate spune că este nelocuită; argumentele

859 0 9 Vezi şi : D.Mazilu, op.cit, p.48-49.

părţii române, decurgând din lucrările Conferinţei din anul 1958, au o semnificaţie istorică, nefiind transpuse în reguli de drept internaţional ş.a.

Ca răspuns la consideraţiile sovietice, partea română a subliniat că art. 1 al Convenţiei de la Geneva asupra platoului continental nu poate fi interpretat în sensul că orice insulă are platou continental, stabilirea prezenţei sau lipsei acestuia fiind lăsate la latitudinea părţilor interesate; Insula Şerpilor nu poate avea platou continental, ea însăşi fiind un relief pozitiv al platoului continental al coastelor limitrofe; din punct de vedere juridic nu i se poate recunoaşte platou continental, căci el nu există şi din punct de vedere geologic; Insula Şerpilor are o suprafaţă foarte mică, nu este populată permanent şi nu are pe ea o activitate economică permanentă; art.6 al Convenţiei de la Geneva nu poate fi interpretat în sensul că dacă o insulă are ape teritoriale, trebuie neapărat să i se recunoască şi platou continental; în diferendul din Marea Nordului privind delimitarea platoului continental, Curtea Internaţională de Justiţie a precizat că la delimitarea acestuia nu trebuie să se ţină seama de roci şi insuliţe; eventualele spaţii maritime ale Insulei Şerpilor nu pot afecta spaţiile ce revin litoralului românesc; în timp ce Insula Şerpilor are ape teritoriale de 12 Mm, apele teritoriale ale statului român nu au o asemenea întindere (prevăzută de legislaţia internă în conformitate cu dreptul internaţional); în 1975 s-a comunicat

delegaţiei sovietice că dacă Insula Şerpilor ar fi fost la o distanţă de 12 Mm, ea ar fi intrat în liniile de bază, dar acolo sunt peste 20 Mm şi cu apele teritoriale ale insulei sunt 36 Mm; când se vorbeşte de „împrejurări speciale”, acestea trebuie analizate sub toate aspectele – geologic, geofizic, juridic şi istoric.

Încă de la prima rundă a consultărilor (1967), partea română a menţionat între considerentele de care trebuie ţinut cont la delimitarea platoului continental în Marea Neagră, principiile echitabile. Echitatea, în cazul în speţă, impune: recunoaşterea situaţiei de fapt, că litoralurile celor două state sunt limitrofe şi faţă în faţă; să se evite situaţia creată în 1948 în legătură cu apele teritoriale ale Insulei Şerpilor şi cu schimbarea apartenenţei teritoriale a acesteia, în sensul ca această situaţie să nu producă în continuare efecte negative, defavorabile României.

Partea sovietică a declarat că şi ea este pentru soluţionarea problemei delimitării platoului continental pe baze echitabile, că acest principiu apare şi în Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din anul 1970. Principiul echităţii presupune depunerea de eforturi de ambele părţi pentru a se angaja la o delimitare reciproc acceptabilă, prin concesii reciproce, că eforturile în această direcţie trebuie să fie întreprinse în mod egal de ambele părţi.

Între metodele curente de delimitare a platoului continental avute în vedere de partea

română dar neacceptate de partea sovietică, s-au numărat: echidistanţa şi mediana (concomitent subliniindu-se caracterul neştiinţific şi nejudicios al punctelor convenţionale 1438 şi 1439!), paralela geografică, prelungirea frontierelor terestre perpendiculare pe coastă.

Cele arătate până aici demonstrează fără echivoc că în problema delimitării platoului continental din Marea Neagră, între România şi U.R.S.S., toate discuţiile (negocierile) s-au învârtit – direct sau indirect – în jurul Insulei Şerpilor.

„Problema" apartenenţei teritoriale a Insulei Şerpilor înainte şi după 1948, consecinţele anexării insulei de către sovietici, au marcat şi propunerile de delimitare a platoului continental avansate de cele două delegaţii.

Prima variantă posibilă de delimitarea platoului continental, prezentată de partea română la 20 ianuarie 1967, prevedea: pentru partea de nord – o linie care pornea din punctul convenţional 1439, în direcţia paralelei geografice, cu excluderea apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor, spre est limita platoului mergând până la jumătatea distanţei dintre punctele opuse cele mai apropiate de la care este măsurată marea teritorială a celor două state; pentru litoralurile opuse – linia de nord-sud porneşte din punctul aflat la distanţă egală între punctele opuse cele mai apropiate de la care este măsurată lărgimea apelor teritoriale dintre cele două state.

Prima propunere oficială, prezentată de

partea română la 30 iulie 1975, prevedea că pe latura de nord, linia orizontală care porneşte de la confluenţa gârlei Musura în Marea Neagră să evite apele teritoriale ale Insulei Şerpilor după care să se continue pe paralela geografică. Pentru platoul litoralelor opuse – să se folosească mediana, ca în varianta prezentată la 20 ianuarie 1967.

A doua propunere oficială, prezentată de partea română la 2 august 1975 prevedea că „Platoul continental al României se delimitează plecând de la punctul de frontieră Gura Canalului Musura urmând frontiera maritimă până la geamandura 1438 şi baliza 1439 (cp – 45° 09V; = 29° 5713), apoi limita de 12 mile marine a apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor până la paralele Gura Musura, extinzându-se spre est până la mediana distanţei dintre teritoriul României şi teritoriul U.R.S.S. pe această paralelă (linia mediană şi echidistanţa sunt indicate în dreptul internaţional al mării). Se coboară apoi pe medianele punctelor de egală măsură dintre cele două ţări până la paralela graniţei dintre România şi Bulgaria”.[860]

860 Apud “Marea Noastră”, Anul XII.Nr.3 (14), iulie-septembrie 2002, p.22.

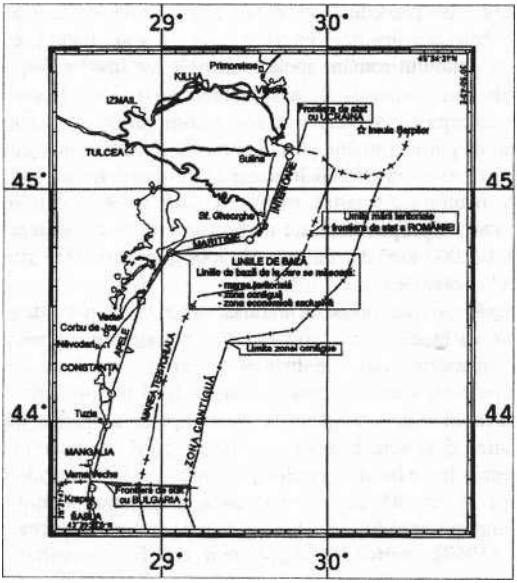

(După col, drd. Ioan Ţesu)

A treia propunere oficială, prezentată la 26 ianuarie 1977, prevedea ca linia de demarcaţie să aibă fiecare punct situat la o distanţă egală cu cele mai apropiate puncte de pe litoralul sovietic şi român.

Faţă de propunerile oficiale ale părţii române, partea sovietică a prezentat următoarele considerente: propunerile părţii române din 1975 şi cele ulterioare constituie o dare înapoi faţă de varianta prezentată în faza consultărilor (cu care partea sovietică nu a fost de acord!...); delimitarea nu se poate face pp mediană, litoralurile celor două state nefiind faţă în faţă şi că, dacă totuşi ar fi vorba şi de mediană, aceasta ar avea un caracter cu totul secundar, depinzând de punctul terminus al delimitării, care porneşte de la apele

teritoriale ale Insulei Şerpilor; propunerile părţii române nu au ţinut cont de particularităţile regiunii de delimitare, de atracţia masivului principal al litoralului către coasta U.R.S.S., de configuraţia geografică a coastelor şi lungimea acestora; nu s-ar ţine seama de Convenţia de la Geneva şi de practica internaţională; stabilirea limitei platoului – potrivit variantelor propuse de partea română – ar duce la o situaţie fără precedent, când apele teritoriale ale U.R.S.S.-ului (e vorba de cele ale Insulei Şerpilor în.n.) s-ar alătura nu platoului sovietic, ci platoului român; apele teritoriale ale Insulei Şerpilor nu sunt separate de cele ale coastelor continentale sovietice, ele constituind un ansamblu compact, fapt care ar fi conform dreptului internaţional şi recunoscut de partea română prin documente bilaterale în vigoare.

Partea sovietică (având în vedere că între delimitarea avansată de ea şi cea avansată de partea română era un raion cu o suprafaţă de cea.7500 kmp) a propus la rându-i trei variante de delimitare a platoului continental (2000 kmp din 6.000 kmp,3.000 kmp din 6.000 kmp, respectiv 4.000 kmp din 6.000 kmp).

Prima variantă, propusă la 12 ianuarie 1967, prevedea că linia de demarcaţie să înceapă de la punctul de intersectare a apelor teritoriale sovietice (respectiv cele ale Insulei Şerpilor – n.n.) cu cele române, mergând pe bisectoarea unghiului format din limita exterioară a apelor teritoriale

româneşti şi tangenta la cercul apelor teritoriale sovietice din jurul Insulei Şerpilor; bisectoarea merge până la punctul aflat la o distanţă egală între Insula Şerpilor şi insula Sacalin, de unde îşi schimbă direcţia pe o dreaptă care merge până la punctul aflat la jumătatea distanţei dintre capul Sarici (sudul Crimeii) şi Vama Veche. La aceeaşi întâlnire (1967), partea sovietică şi-a rectificat poziţia, schimbând punctul de confluenţă a apelor teritoriale de la semnul de frontieră nr. 1439, mai la sud-est.

A doua variantă, propusă de partea sovietică la 19 octombrie 1972, avea acelaşi punct de pornire, iar direcţia avută apoi în vedere ar reflecta concesiile făcute părţii române; faţă de prima propunere, prin aceasta platoul continental românesc urma să se mărească cu cea.1.000 kmp.

A treia variantă, propusă la 20 iulie 1975, prevedea acelaşi punct de pornire şi susţinea că pe această cale platoul continental românesc era „mărit” cu alţi 845 kmp.

Necorespunzând intereselor României, partea română a respins cele trei propuneri sovietice.

La 2 februarie 1976, partea sovietică declara că îşi retrage propunerea din 20 iulie 1975 şi revine la propunerea iniţială din 12 ianuarie 1967, care ar reprezenta o delimitare echitabilă. Se anulau astfel „concesiile” (făcute din platoul continental românesc!...) în variantele propuse în anul 1972 (de 1.000 kmp) şi 1975 (845 kmp). Linia de delimitare – conform acestei propunerii

sovietice din 1976 „porneşte din punctul de intersecţie al limitei mării teritoriale a României (determinată de la extremitatea digurilor canalului Sulina) cu apele teritoriale sovietice ale Insulei Şerpilor, urmează apoi bisectoarea unghiului format de linia limitei exterioare a apelor teritoriale româneşti şi tangenta cercului apelor teritoriale sovietice din jurul Insulei Şerpilor. Bisectoarea merge până la punctul aflat la o distanţă egală între Insula Şerpilor şi insula Sahalin, de unde îşi schimbă direcţia pe o dreaptă care merge până la punctul aflat la jumătatea distanţei dintre Capul Sarici (sudul Crimeei) şi Vama Veche”.[861]

S-a făcut o corectare a liniei iniţiale, care începea la confluenţa apelor teritoriale ale României cu cele ale Insulei Şerpilor în partea mai de sud-est a cercului apelor teritoriale ale insulei. După părerea părţii sovietice în acest mod se ţinea cont de dorinţa părţii române de a asigura litoralului român ape teritoriale de 12 Mm. Totodată, partea sovietică a reamintit că direcţia liniei de delimitare ar reprezenta echidistanţa între Insula Şerpilor şi insula Sahalin din faţa braţului Sf. Gheorghe.

Faţă de variantele propuse de partea sovietică, partea română a făcut cunoscute următoarele: variantele propuse nu au la bază principii şi criterii general acceptabile; ele nu au

861 Ibidem.

în vedere o delimitare a platoului pornind de la linia de bază sau puncte de pe litoral de la care s-ar măsura apele teritoriale; taie platoul care aparţine litoralului românesc; se întemeiază pe înţelegerile realizate în anul 1948 şi, de aceea, sunt defavorabile părţii române; nu ţin seama de evoluţia dreptului mării în materie de delimitare şi cu privire la insuliţe şi roci, care nu sunt puse pe acelaşi plan cu statele riverane, atunci când e vorba de spaţiul maritim; Insulei Şerpilor i s-au fixat în anul 1948 apele teritoriale la 12 Mm, dar de aici nu se poate trage concluzia că ea ar constitui punctul cel mai avansat al litoralului sovietic, insula aflându-se la peste 20 Mm de coastă; împrejurările istorice şi considerentele juridice în legătură cu schimbarea apartenenţei Insulei Şerpilor sunt elemente care pledează în sensul că ea să nu afecteze delimitarea platoului; spaţiul maritim din jurul Insulei Şerpilor afectează spaţiul ce se cuvine litoralului român şi împiedică aplicarea echitabilă a oricărei metode de delimitare a platoului continental; în legătură cu „concesiile” părţii sovietice şi mutarea punctului de confluenţă al apelor teritoriale mai la sud, partea română a subliniat că ar fi trebuit ca cele 12 Mm pentru apele teritoriale româneşti să fie avute în vedere în linie dreaptă; în ceea ce priveşte declaraţia părţii sovietice din 1977, partea română a subliniat că dacă partea sovietică ar veni cu o propunere în care Insula Şerpilor nu ar fi luată în considerare şi s-ar ţine seama de

principiile dreptului internaţional şi de echitate, partea română o va analiza cu atenţie şi va manifesta flexibilitate.

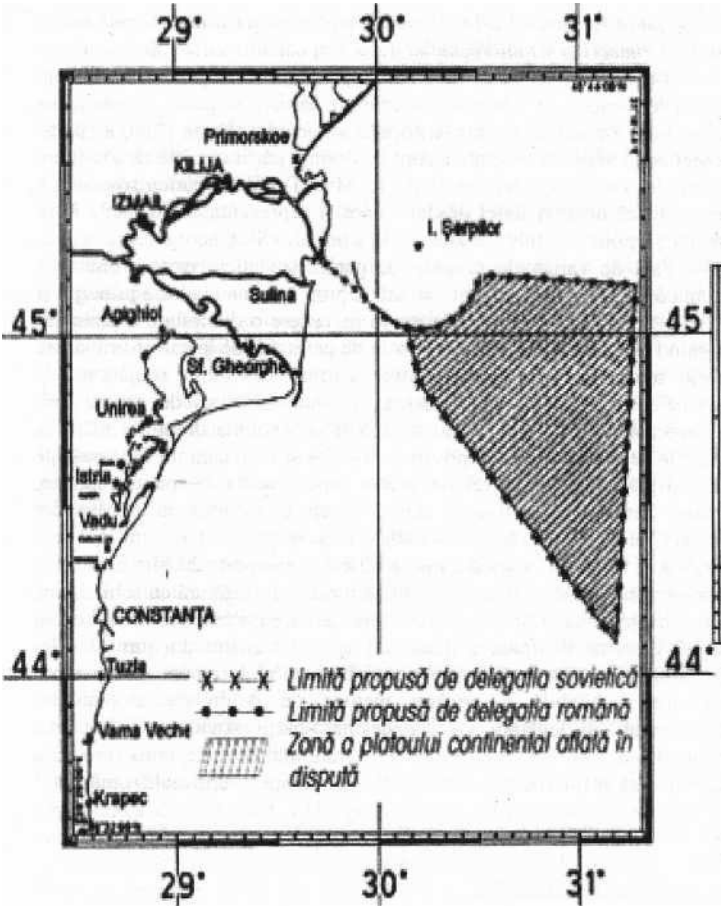

(După „Marea Noastră, înlie-septembrie 2002)

La remarcile părţii sovietice că aceeaşi linie de delimitare s-ar justifica şi fără luarea în considerare a Insulei Şerpilor, delegaţia română a arătat că este un fapt că toate variantele prezentate de partea sovietică pornesc de la Insula Şerpilor.

Anexarea Insulei Şerpilor de către sovietici (Protocolul din 1948 fiind în contradicţie flagrantă cu Prevederile Tratatului de Pace de la Paris, din 1947!), stabilirea unilaterală a limitelor apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm şi diminuarea întinderii mării teritoriale a României, considerarea de către sovietici că insula era un teritoriu locuit şi locuibil, care ar avea o economie proprie, pretenţia U.R.S.S.-ului (de-a lungul celor 20 de runde de negocieri) ca delimitarea dintre cele două state să se facă nu între litoralul românesc – litoralul sovietic, ci între litoralul românesc – Insula Şerpilor, ceea ce ar fi făcut ca insula să aibă drept nu numai la cele 12 Mm, ci şi la platou continental şi zonă economică exclusivă. (în flagrantă contradicţie cu noile prevederi ale dreptului internaţional al mării[862]

pe baza căruia partea română solicita să se facă delimitarea spaţiului maritim) ş.a., au fost motivele care au dus la suspendarea (eşuarea) negocierilor româno-sovietice privind delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive în Marea Neagră.

Nu se poate nega astăzi faptul că pe parcursul celor 10 runde de negocieri se ajunsese la o relativă armonizare a poziţiilor celor două părţi, că teritoriul aflat în dispută se redusese

862 Convenţia din 1982 a abrogat prevederile Convenţiei din 1958 care la delimitarea spaţiilor maritime prevăzuse să se ia în calculele linia mediană şi echidistanţa faţă de linia de bază ale celor două ţărmuri.

(1987) cu cea.1/3, dar cu toate acestea până la încheierea corectă, reciproc avantajoasă, a negocierilor era încă un drum lung, iar „succesele" arătate, rodul" a 20 de ani de eforturi diplomatice erau, totuşi, mult sub nivelul aşteptărilor.

Cuiul" în jurul căruia s-au învârtit aceste negocieri, din cauza căruia în cele din urmă ele au şi eşuat, l-a constituit statutul juridic al Insulei Şerpilor, pretenţia sovieticilor ca delimitările spaţiului maritim să aibă ca reper fundamental pentru ambele părţi tocmai această insulă!…

Chintesenţa poziţiilor (intereselor) sovietice a fost exprimată într-o propunere făcută de delegaţia sovietică coparticipantă la verificarea traseului frontierei de stat dintre cele două state, în cursul anului ***19 $2" întindeţi-vă cât vreţi, dar să nu afectaţi limita mării teritoriale a insulei sovietice Zmeinâi"*** **!…**[863]

Până la dispariţia de pe scena istoriei a U.R.S.S.-ului (8 decembrie 1991) alte tratative pe acesta temă nu s-au mai purtat, practic platoul continental şi zona economică exclusivă a celor două state rămânând nedelimitată în întreaga perioadă 1948 – 1991!…

Dezmembrarea U.R.S.S.-ului nu a pus capăt acestor probleme, ci doar le-a prelungit în timp.

---

863 Dr.Grigore Stamate, op.cit., p. 151 (n.10).

4. Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României.

Tratatul cu Ucraina – 2 iunie 1997 (Neptun) – şi prevederile sale referitoare la Insula Şerpilor şi frontiera româno-ucraineană

După decembrie 1989, în intervalul de timp cuprins între apariţia pe scena politică a lumii a Ucrainei (1991) şi semnarea de către aceasta şi România a Tratatului de bază (2 iunie 1997, Neptun), problema" Insulei Şerpilor – statut juridic, consecinţele anexării sale de către U.R.S.S. (1948) şi Ucraina (1991) ş.a. –, sau aflat în atenţia puterii legislative (Parlamentului României), puterii executive (Guvernului) şi celei de-a patra puteri în stat, presei.

În plan extern, un moment de o deosebită importanţă, cu ample rezonanţe internaţionale, l-a constituit condamnarea la 24 decembrie 1989 de către Congresul al II-lea al Deputaţilor Poporului (Moscova), a „Protocolului adiţional al Tratatului din 1939 şi a altor înţelegeri cu Germania".

Acest Congres a dat o apreciere politică şi juridică diferită Pactului de neagresiune sovieto-german, respectiv Protocolului adiţional secret:

„(...). 3.Congresul consideră că încheierea Pactului de neagresiune nu a ieşit din cadrul normelor dreptului internaţional...Însă, atât la încheierea pactului cât, în acelaşi timp cu Pactul, a fost semnat şi „Protocolul adiţional secret" care fixa sferele de influenţă ale părţilor semnatare, de la Marea Baltică la Marea Neagră, din Finlanda

până în Basarabia (...).

5.Congresul constată că Protocolul din 23 august 1939 şi alte protocoale secrete semnate cu Germania în anii 1939 – 1941 (...) contravin, din punct de vedere juridic, drepturilor de suveranitate şi independenţă ale unor state terţe. (...).

7.Congresul apreciază protocoalele secrete ca fiind lipsite de orice bază juridică, nule din momentul semnării lor.

Protocoalele (...) au fost utilizate de către Stalin şi acoliţii săi pentru acte de forţă şi ultimatumuri adresate altor puteri (...)".[864]

Declarând Pactul adiţional secret din 23 august 1939 nul şi neavenit ab initio, toate statele care au avut de suferit de pe urma lui, au aşteptat măsurile reparatorii impuse de această condamnare fermă, cu atât mai mult cu cât la acest Congres au luat parte toate republicile unionale care compuneau U.R.S.S.-ul, context în care răspunderea pentru această condamnare şi pentru deciziile aferente luate, era a tuturor participanţilor la acest important forum.

Participantă la cel de-al II-lea Congres al Deputaţilor Poporului de la Moscova, Ucraina şi-a asumat prin votul deputaţilor să-i condamnarea oficială din 24 decembrie 1989 in integrum!

După destrămarea U.R.S.S.-ului, republicile unionale componente au devenit peste noapte

---

864 Tiberiu Tudor, op.cit., p. 149-150.

state independente, ele considerându-se sine die moştenitoarele defunctului imperiu doar în acele privinţe în care erau direct interesate, fără să întreprindă nimic de natură să anuleze consecinţele Pactului Ribbentrop-Molotov, a Pactului adiţional secret, astfel că pentru unele state europene (România, Polonia şi Finlanda) Pactul adiţional secret din 23 august 1939 a rămas în vigoare!…

Deşi formal el a fost abolit, el există totuşi pentru că există încă consecinţele sale; fapt extrem de grav, condamnabil, este că statele „succesoare" fostei U.R.S.S. nu vor să renunţe la avantajele teritoriale, economice, militare ş.a., pe care le au ca urmare a celor două documente sovieto-germane din 1939; ele se comportă aşa cum au învăţat (văzut) pe timpul imperiului sovietic, încălcând grav normele dreptului internaţional.

Necesitatea anulării consecinţelor înţelegerilor dintre Stalin şi Hitler, depăşeşte aria de interese a României, interese similare având şi alte state europene, ceea ce face ca această „problemă" să fie de interes internaţional, o necesitate stringentă pentru reaşezarea relaţiilor dintre statele europene pe baze solide şi corecte.

Este evident faptul că un eveniment de importanţă politică majoră în viaţa politică europeană, cum a fost amintitul congres de la Moscova, hotărârile sale istorice, nu putea să nu fie salutat cu satisfacţie de către partea română.

În Declaraţia Ministerului Afacerilor Externe al României, se preciza: „Împărtăşim, pe deplin Hotărârea Congresului Deputaţilor Poporului ai U.R.S.S. adoptată la 24 decembrie 1989, potrivit căreia Protocolul adiţional secret la Pactul Ribbentrop-Molotov, referitor la împărţirea „sferelor de influenţă" în Europa de sud-est, din 23 august 1939 şi alte înţelegeri secrete încheiate cu Germania, sunt lipsite de fundament juridic şi de valabilitate din momentul semnării lor".[865]

Din păcate România nu a ştiut să fructifice la timp, cu operativitate şi curaj, conţinutul acestui document extrem de important. Aşa cum vom vedea, tergiversarea paşilor normali într-o astfel de conjunctură, se vor întoarce mai apoi împotriva României, alte state ştiind să fructifice cu adevărat acest moment crucial.

La **5 iulie 1990,** cu prilejul discutării în Senatul României a proiectului Legii privind regimul juridic al apelor maritime internaţionale şi al zonei contigue a României, **a fost ridicată – pentru prima oară în Parlamentul României – problema statutului juridic al Insulei Şerpilor, a consecinţelor acestui statut.** Cu acest prilej, senatorul (F.S.N.) **Romulus Vulpescu,** a declarat următoarele: „Înainte de a trece la discutarea unor paragrafe din proiectul de lege în dezbatere, vreau să pun o întrebare

865 Diacon Vasile, Reântregirea.Basarabia, Bucovina şi Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României, Editura Unirea, Iaşi, 1992, ...p.238.Vezi şi : "R.I.M ", 4 (10), 1991, p.4.

preliminară, menită să-mi limpezească o nedumerire sau să-mi spulbere ignoranţa legată de o chestiune de politică internaţională, mai bine zis de drept internaţional. (...). Eu, cel de astăzi – fiind (vorba cronicarului) „supt vremi" – sunt obligat să ţin seama de nişte triste şi revoltătoare realităţi istorice. Sunt, adică, obligat să nu iau în calcul toate teritoriile răşluite de ruşi şi de bulgari, adică tot ceea ce a dispărut, tot ceea ce a fost furat. Într-o vreme, prin 1961 – 1962, cred, mă mândream că am găsit o formulă foarte expresivă, când spuneam că „singurul vecin în care putem avea încredere este Marea Neagră". Numai că atunci nu ştiam încă unde dispăruse Insula Şerpilor. Şi-aş vrea să aflu. Poate că întrebarea mea naivă trebuie adresată Ministerului de Externe, pentru ca acesta să dispună declanşarea unor cercetări (...) unor investigaţii (...) să afle care-i tâlharul care şi-a însuşit Insula Şerpilor" }036

În aceeaşi şedinţă parlamentară, alt senator (F.S.N.), **Mihai Iacobescu,** completa: „(...) printr-un telefon de la Moscova şi prin acceptul Anei Pauker, Insula Şerpilor a fost cedată ruşilor (...) această cucoană – adusă cum spunea Marin Preda, în „furgoanele armatei sovietice". Da, această amantă a ofiţerilor ruşi şi această transfugă, care a stat câtăva vreme acolo la Moscova, a cedat ruşilor Insula Şerpilor, fără acceptul guvernului şi fără consultarea poporului român. Şi astfel, Insula Şerpilor a fost transformată în bază militară

sovietică. Ar fi spre onoarea Senatului ca în acest climat nou în care imperiul lui

Stalin pârâie din toate încheieturile, să pună la Haga sau la Geneva problema retrocedării insulei, dacă este nevoie. (…) Pentru Insula Şerpilor, însă nu există nici un act istoric, este pur şi simplu un abuz, care trebuie înlăturat tocmai fiindcă ne aduce mari dificultăţi în prezent. Căci cum vom continua explorarea Mării Negre pentru obţinerea petrolului, rămânând Insula Şerpilor ca bază militară sovietică? Vom avea mari dificultăţi în apărarea propriu-zisă a teritoriului. Şi cred că domnul Romulus Vulrescu a făcut un act foarte potrivit că a ridicat această problemă" 103.

Incitat de problema aflată în discuţie, de luările de poziţii ale colegilor parlamentari, Romulus Vulpescu, revenea, arătând: „Eu cam ştiam lucrurile astea; era o întrebare retorică, pur „academică". Le ştiam foarte bine. (…) constat că frauda, escrocheria continuă şi în celălalt capăt al lumii. Se încearcă acelaşi matrapazlâc şi în chestiunea insulelor Kurile, pe care ştiţi cum le-au „rostuit"[sovieticii] de la japonezi; (…). În ceea ce ne priveşte, lucrurile ar trebui să devină clare. Trebuie să punem piciorul în prag. Pentru totdeauna. Oricum, marea şandrama pârâie, dar nu din cauza asta trebuie să fim fermi. Ci pentru că „anexarea „Insulei Şerpilor, ştergerea ei de pe hărţile româneşti, este un furt calificat. Nu pentru că celălalt – cel de la 23 august 1939 – furtul Basarabiei şi al Bucovinei – n-ar fi tot o hoţie, dar

măcar a fost luat cu „acte – false! – în regulă”! După cum se vede, 23 august a cam fost malefic în istoria românească, când ne-au luat, şi-al doilea, când ne-au adus: comunismul pe tancuri”[866]

În cursul anului 1991, seria discursurilor parlamentare în care au fost abordate şi chestiuni referitoare la Insula Şerpilor, a debutat pe 27 martie. În aceea zi, deputatul (F.S.N.) Diacon Vasile arăta următoarele: „Prin pacea de la Adrianopole din 1829 Rusia anexează Delta Dunării şi Insula Şerpilor, stabilind frontiera pe braţul Sf. Gheorghe, situaţie ce va dăinui până în 1856 (...). Insula Şerpilor care, în urma semnării Tratatului de pace de la Paris din 1947, a continuat să rămână a României. Insula Şerpilor ne-a fost luată în urma semnării la 4 februarie 1948 a Protocolului referitor la precizarea traseului liniei frontierei de stat dintre România şi U.R.S.S... Lapidaritatea textului ne lipseşte de orice replică (...). Trebuie să facem precizarea că acest protocol nu a fost ratificat niciodată de către Parlamentul României şi, ca atare, de jure Insula Şerpilor este pământ românesc”.[867]

Tot pe 27 martie 1991, în discuţii a intervenit şi Octavian Dan Căpăţână: Interesele reale ale Moscovei şi ale noastre sunt aceleaşi şi anume: raporturi sigure, durabile, prieteneşti, pentru că, pe veci, ne este dat să fim vecini (sic!). Or, pentru ca aceste raporturi să fie o realitate, o certitudine,

866 Ibidem, p.24-25.
867 Ibidem, p.45-46.

este foarte important ca între aceste ţări să nu mai existe nici un motiv de neîncredere. Or, atât timp cât tezaurele României nu vor fi aduse acasă, nu se va [relstabili suveranitatea asupra Insulei Şerpilor şi a Ţinutului Herţei şi nu va fi respectat dreptul moldovenilor de a hotărî singuri în Republica Suverană Moldova, aceste raporturi senine şi prieteneşti, care nu pot să aducă decât satisfacţie ambelor părţi, vor fi umbrite şi otrăvite" 1.40.

În anul 1991 Ministerul Afacerilor Externe al României a transmis părţii sovietice un Aide-mémoire în care a fost subliniată poziţia oficială a României privind traseul liniei frontierei de stat româno-sovietice pe braţul Chilia şi în sectorul maritim, precum şi în legătură cu viciile de consimţământ care au existat la semnarea Protocolului din 4 februarie 1948 v în cursul aceluiaşi an au avut loc, între 3 – 5 aprilie 1991, la Moscova, convorbiri oficiale între preşedintele României, Ion Iliescu, şi preşedintele U.R.S.S.-ului, Mihail Gorbaciov, a căror moment culminant l-a constituit semnarea „Tratatului de bună vecinătate, colaborare şi amiciţie" dintre cele două state.

Cu acest prilej – precum şi cu prilejul întâlnirilor dintre miniştri de externe ai celor două părţi – a fost abordată oficial, între alte chestiuni, şi „problema" Insulei Şerpilor. Mihail Gorbaciov a declarat că nu este la curent cu problemele respective, dar să angajat să le studieze cu

obiectivitate în ideea degajării unei soluţii convenabile ambelor părţi.

Partea sovietică – şi apoi cea rusă – a declarat ulterior, constant, că nu a studiat „problema”, evitând astfel „diplomatic” discuţiile pe fond privind Insula Şerpilor, tezaurul României, arhivele româneşti ş.a.

Câteva zile mai târziu, la 10 aprilie 1991, problema Insulei Şerpilor a constituit subiectul unei noi intervenţii parlamentare, din partea senatorului Romulus Vulpescu: „Şi acum să revin la întrebarea cu pricina. (...): dacă mai stăm mult pe gânduri ca să denunţăm Pactul Ribbentrop-Molotov, pentru că, din câte sunt eu informat, guvernul sovietic acasă la el l-a denunţat. În ori ce caz Guvernul Republicii Moldova a făcut-o! Şi noi ce aşteptăm? Guvernul nostru ce aşteaptă? (...) pactul trebuie denunţat pentru că este o ruşine. Şi legat de aceasta, dacă vă amintiţi că anul trecut printre primele întrebări pe care le-am pus eu aici, în această sală, am întrebat: cine este hoţul care a furat Insula Şerpilor şi atuncea am făcut aluzie şi la Kurile, la japonezi ş.a.m.d. Iată că japonezii nu încheie tratatul de pace cu Uniunea Sovietică până când nu rezolvă chestiunea Kurilelor şi ruşii or să dea înapoi Kurilele, ştiţi că asta este situaţia! Noi ce păzim cu Insula Şerpilor (...). Insula Şerpilor este pur şi simplu furată, adică şterpelită ca de nişte borfaşi ordinari. Aceasta este întrebarea!”.1041

Cu o întârziere condamnabilă – de peste un

an şi jumătate!...—, după pierderea unui moment deosebit de important pentru viitorul românilor (Hotărârea Congresului al II-lea al Deputaţilor Poporului, fusese luată la Moscova, la 24 decembrie 1989!) perioadă în care scăpându-se din vedere prioritatea imperativului unităţii naţionale, românii au fost orbiţi de lupta pentru putere, împuşcându-se, la Bucureşti, între ei, marile imperative naţionale fiind trecute pe locul secund! – , **la 24 iunie 1991** – Doamne cât de târziu, când primul nostru act de politică externă ar fi trebuit să-l constituie condamnarea Pactului adiţional secret din 23 august 1939, ralierea fermă la Hotărârea de la Moscova, din 24 decembrie 1989!...—, a fost făcută publică **„Declaraţia Parlamentului României privind Pactul Ribbentrop-Molotov şi consecinţelor acestuia pentru ţara noastră”,** document pe care îl redăm in extenso:

„Evocăm în aceste zile momentele tragice trăite de România în iunie şi august 1940, la numai două decenii după împlinirea aspiraţiei de veacuri a poporului român – reîntregirea neamului prin Marea Unire din 1918 şi crearea Statului naţional unitar român în hotarele lui fireşti, din punct de vedere istoric, etnic, social, politic, juridic şi cultural.

Evocăm acele dureroase evenimente, când părţi importante din trupul ţării au fost rupte cu forţa şi anexate samavolnic prin implicarea directă sau complicitatea puterilor semnatare ale

pactului, a politicii lor agresive, de revizuire a tratatelor de la Versailles, de schimbare a ordinii politice europene instaurate după primul război mondial.

În contextul acestor evoluţii din Europa, de la sfârşitul deceniului al patrulea, nu doar sistemul de tratate şi alianţe ale României, construit cu migală şi inteligenţă românească de ilustrul său exponent, Nicolae Titulescu, dar şi sistemul general al Societăţii Naţiunilor s-au dovedit fragile.

În faţa forţei brutale, a politicii agresive din Est şi din Vest, încercarea de înţelegere şi de preîntâmpinare a conflictelor s-a dovedit inoperantă sau fără, efect.

Atitudinea de cedare a unor ţări în faţa politicii statelor agresive a făcut posibile Pactul Ribbentrop-Molotov şi Dictatul de la Viena. În baza lor, Uniunea Sovietică anexa Basarabia, Ţinutul Herţei şi Nordul Bucovinei, iar Ungaria horthystă anexa o treime din Transilvania – sfinte pământuri româneşti.

Prin jertfa de sânge a poporului român, unul dintre acele odioase aranjamente – Dictatul de la Viena – a fost abolit. Celelalte teritorii româneşti continuă să fie înstrăinate.

Nici un fel de politică, nici chiar cea stalinistă de înstrăinare a populaţiilor din aceste teritorii, nu a putut anihila conştiinţa apartenenţei Basarabiei, Nordului Bucovinei şi Ţinutului Herţei la România.

Pactul Ribbentrop-Molotov, prin care U.R.S.S.

Şi Germania îşi stabileau „sferele de interese „de la Marea Baltică la Marea Neagră – hotărând, cu de la sine putere, destinele unor state suverane, între care şi România –, contravine în mod flagrant principiilor şi normelor fundamentale ale dreptului internaţional.

În consecinţă, în numele poporului român, Parlamentul condamnă acest pact ca fiind ab initio nul şi neavenit Tot astfel trebuie să fie considerată şi consecinţa directă a acestor înţelegeri secrete dintre Stalin şi Hitler – Notele ultimative ale Guvernului sovietic din 26 şi 27 iunie y urmate de ocuparea cu forţa la 28 iunie 1940 a Basarabiei, Nordului Bucovinei şi Ţinutului Herţei, împotriva voinţei populaţiei din aceste străvechi teritorii româneşti, acţiune care a reprezentat o încălcare brutală a suveranităţii, independenţei şi integrităţii teritoriale a României.

Pactul Ribbentrop-Molotov a fost şi este repudiat de cancelariile multor state. La 24 decembrie 1989, Congresul Deputaţilor Poporului din U.R.S.S. a condamnat „semnarea Protocolului adiţional al Tratatului din 1939…şi a altor înţelegeri secrete cu Germania” şi a recunoscut că acestea sunt, din punct de vedere juridic, lipsite de temei şi valabilitate, din momentul semnării lor”, venind” în contradicţie cu suveranitatea şi independenţa unor state terţe”.

Împărtăşim aprecierea din Hotărârea Congresului Deputaţilor din U.R.S.S., potrivit căreia protocoalele sovieto-germane „au fost

folosite de Stalin şi anturajul său pentru a da ultimatumuri şi a exercita presiuni, prin recurgerea la forţă asupra altor state, încălcând obligaţiile juridice asumate faţă de acestea".

Privite retrospectiv, aceste acte constituie o pregnantă manifestare a politicii imperiale de anexiuni, a dictatului şi agresiunii făţişe, expresia cea mai gravă a încălcării moralei internaţionale şi a dreptului internaţional, cea mai condamnabilă conduită în relaţiile internaţionale.

Noile realităţi şi evoluţiile pozitive ce au loc în Europa şi în lume creează premise favorabile pentru identificarea modalităţilor vizând înlăturarea pe cale paşnică a consecinţelor nefaste ale actelor nedrepte ce au la bază protocoalele secrete ale Pactului Ribbentrop-Molotov, în consens cu principiile statuate în Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa şi Carta de la Paris pentru o nouă Europă, cu normele moralei şi dreptului internaţional.

Parlamentul României afirmă hotărât poziţia sa de a aborda cu deplină responsabilitate această problemă. În acest sens, solicită Preşedintelui ţării, Guvernului României, tuturor forţelor politice din ţara noastră să acţioneze în spiritul acestei declaraţii, în vederea împlinirii năzuinţelor legitime ale populaţiei din teritoriile româneşti, anexate cu forţa în urma înţelegerilor secrete stabilite prin Pactul Ribbentrop-Molotov.

Parlamentul României îşi exprimă convingerea că deplina afirmare a aspiraţiilor

legitime ale românilor – astfel cum istoria, justiţia şi morala le consacră de drept – trebuie să reprezinte o misiune nobilă şi înălţătoare pentru toate forţele responsabile ale ţării, indiferent de opţiunea lor politică”.1042

Această declaraţie – semnată de preşedintele Senatului, academician Alexandru Bârlădeanu, şi preşedintele Adunării Deputaţilor, Marţian Dan – a fost adoptată cu unanimitate de voturi, în şedinţa din 24 iunie 1991.

Intre cei care au luat cuvântul cu acest prilej s-a numărat şi actualul Prim-Ministru al României, **Adrian Năstase.** Referindu-se (şi) la luările de cuvânt din Parlamanetul României de-a lungul ultimei perioade, de către unii senatori şi deputaţi, el a spus: „Putem înţelege abordările emoţionale ale unor forţe politice de la noi, dar nu le împărtăşim, deoarece implicaţia lor imediată este aceea de a emite pretenţii teritoriale asupra Basarabiei şi a celorlalte teritorii româneşti, considerate la timpul anului 1940. O asemenea abordare nu este în spiritul principiilor pe care le-am amintit şi, mai mult decât atât, este şi utopică şi contraproductivă. Ea este, din punct de vedere politic cât şi sub aspect concret, nerealistăf...).

Aş mai sublinia, în încheiere, importanţa unor acţiuni concertate a forţelor politice din ţară şi armonizării poziţiilor lor atunci când, aşa cum este cazul în chestiunea pe care o discutăm astăzi, este vorba de interesele supreme ale ţării şi ale

poporului nostru”.[868]

Cele arătate pe parcurs ne întăresc convingerea că zarva hiperemoţională nu este productivă, dar tăcerea umilă este de-a dreptul periculoasă, cu consecinţe nevindecabile!

Între 26 – 28 iunie 1991, la Chişinău, a avut loc o Conferinţă internaţională pe tema „Pactul Ribbentrop-Molotov şi consecinţele sale pentru Basarabia”.

În Declaraţia adoptată la încheierea lucrărilor Conferinţei, se arăta: „Ne exprimăm totodată încrederea că procesele complexe pe care le cunosc în prezent popoarele din URSS vor asigura posibilitatea deplinei realizări a dreptului imprescriptibil de libertate şi demnitate naţională a românilor din Basarabia, Nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa”.[869]

Legat de Pactul Ribbentrop-Molotov şi Protocolul adiţional secret, ambele semnate la Moscova, la 23 august 1939, trebuie subliniat faptul că (şi) la nivelul anului 1991:

— Erau ab initio, lovite de nulitate, fiind contrare normelor şi principiilor fundamentale ale dreptului internaţional;

— Erau nule şi neavenite ipso facto că erau în conflict cu o normă imperativă de drept internaţional, jus cogens, de la care statele nu pot deroga printr-un acord inter se;

— Acordul de la Moscova era (este) nul şi

868 Ibidem, p.77-79.
869 Apud 4 (10), 1991, p.41.

inexistent şi prin faptul că el încălca Pactul Societăţii Naţiunilor, Tratatul de la Paris din 27 august 1928 (Pactul Briand – Kellog) şi Convenţiile de la Londra, din 3 – 4 iulie 1933 – elaborate şi semnate de N. Titulescu, M. Litvinov şi reprezentanţii altor state, prin care s-a definit agresiunea şi teritoriul statului asupra căruia nu s-ar putea exercita;

— Cele două documente purtând semnătura lui Molotov şi Ribbentrop, sau anulat sine die, odată cu declanşarea războiului dintre Germania-URSS;

— Anexarea Basarabiei, Bucovinei de nord şi Ţinutului Herţei de către URSS în iunie 1940, reprezintă un caz tipic de folosire a forţei şi şantajului interstatal, de încălcare grosolană a acordurilor bi şi multilaterale. Dreptul internaţional nu recunoaşte nicio situaţie, nici un tratat, nicio anexiune teritorială obţinută pe căile mai sus amintite, impunându-se cu necesitate restabilirea situaţiei anterioare, statu-quo ante”;[870]

anularea acordului nul şi ilicit ale cărui dispoziţii nu au forţă juridică şi a consecinţelor sale este o necesitate imperioasă pentru restabilirea legalităţii internaţionale şi repararea unei vădite ilegalităţi juridice şi nedreptăţi istorice, pentru înlăturarea unor situaţii tensionale şi desfăşurarea unor relaţii normale şi amicale

870 Dr.Ion Grecescu, Nulitatea acordului Molotov-Ribbentrop şi a consecinţelor sale asupra Basarabiei, în (Vol.):NicolaeTitulescu, op.cit, p. 110.

între statele implicate;

— Şi în anul 1991 – ca şi până atunci, dar şi după aceea!...—, anularea Pactului de neagresiune şi a Pactului adiţional secret, semnate între URSS şi Germania, a fost (şi rămâne!) un imperativ al vieţii politice internaţionale, repararea unei vădite ilegalităţi juridice şi nedreptăţi istorice fiind o obligaţie a tuturor popoarelor iubitoare de pace, dreptate şi justiţie internaţională; trebuie anulate consecinţele dramatice teritoriale, demografice, economice ş.a., rezultate în urma aplicării deliberate a celor două odioase „acorduri”, dintre cei doi mari dictatori ai lumii interbelice;

În cursul anului 1991, luările de poziţii în Parlamentul României în legătură cu Insula Şerpilor, au continuat. Un exemplu îl constituie intervenţia lui Vasile Rădulescu: „Nu trebuie uitat că ceea ce discutăm astăzi este strâns legat de Tratatul româno-sovietic ce ne va fi prezentat spre ratificare şi care trebuie să cuprindă obligatoriu şi aspecte – dacă nu în totalitate – ale problemelor Tratatului Ribbentrop-Molotov. Declaraţia Parlamentului României privind Pactul Ribbentrop-Molotov şi consecinţele acestuia pentru ţara noastră nu include nicio referire privitoare la retrocedarea teritoriilor româneşti, ocupate prin agresiune, către ţara noastră. De asemenea, nu include nicio prevedere referitoare la încorporarea prin forţă şi ameninţare cu forţă a Deltei Chiliei, a trei grinduri pe Braţul Chilia (...). Conform tezelor Constituţiei noastre aprobate

aici, aceste prevederi se regăsesc practic în toate constituţiile statelor, teritoriul nu este şi nu poate constitui obiect de tratative la orice nivel statal de reprezentare. În consecinţă, orice aranjament din partea oricărui organism privitor la teritoriul ţării este anticonstituţional şi, deci, lovit de nulitate juridică

Legitimarea invocată de Uniunea Sovietică asupra teritoriilor româneşti ocupate prin acte de război, prin forţă sau ameninţare cu forţa nu poate avea nicio valabilitate juridică, întrucât se invocă legitimitatea graniţelor Imperiului colonial ţarist, constituit tot prin acte de război şi sistemele coloniale au fost şi sunt declarate, prin toate reglementările internaţionale, de către toate statele lumii, inclusiv de către Uniunea Sovietică, ca fiind formaţiuni ce nu au nici un fel de bază legitimă şi, ca atare, trebuie să fie desfiinţate, statele constituente declarându-se independente.

De reamintit faptul că teritoriile româneşti încorporate prin forţă de Uniunea Sovietică nu se identifică cu teritoriul Moldovei ca urmare a ciuntirii Basarabiei, Bucovinei şi ţinutului Herţei de către Stalin şi atribuire de teritorii româneşti Republicii Unionale Ucrainene. În ceea ce priveşte populaţia din zonă, trebuie făcută remarca unor modificări prin acte criminale, exterminări şi deportări de populaţie etnică românească şi aducerii în zonă de populaţie de altă etnie.

Despăgubirile pretinse de către ruşi pentru perioada – 1918 – 1940, perioadă invocată de

Molotov! – cât România a avut în componenţa sa Basarabia, sunt pe cât de nejustificate, pe atât de revoltătoare. Normal, România ar trebui să pretindă despăgubiri materiale şi morale pentru toate consecinţele raptului de teritorii şi crimelor săvârşite asupra populaţiei româneşti în teritoriile ocupate şi întreg teritoriul României, precum şi reţinerii tezaurului ţării noastre în băncile ruseşti „1046

La 21 noiembrie 1991, asupra „problemei" Insulei Şerpilor se opreşte **Diacon Vasile:** „Cw ocazia unei întâlniri neoficiale cu parlamentarii din diferite ţări europene care a avut loc la Zagreb în zilele de 31 octombrie-3 noiembrie 1991, am cerut sprijinul acestora în recunoaşterea dreptului poporului român asupra teritoriilor care au fost rupte din trupul ţării, ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov, şi care astăzi nu se găsesc sub jurisdicţia Chişinăului, ele fiind înstrăinate prin voinţa criminală a Moscovei şi făcute, în mod arbitrar, parte componentă a Ucrainei. Este vorba de nordul Bucovinei, ţinutul Herţei, Bugeacul, la care se adaugă Insula Şerpilor. Mi-a răspuns domnul deputat Vladimir Moskovka de la Kiev, care a precizat că ţara sa are probleme teritoriale cu Rusia, dar nu a făcut nicio referire la problemele teritoriale cu România. Din discuţiile pe care le-am avut cu diferiţi parlamentari din diverse ţări, s-a degajat ideea că a sosit momentul ca Guvernul român să acţioneze pe lângă Guvernul de la Kiev în sensul retrocedării

teritoriilor care au făcut parte din România anului 1940 şi care, în prezent, sunt încorporate de Ucrainaf...). Este de neînţeles, în acest context istoric, tendinţa Ucrainei, care ea însăşi a avut parte de împilarea seculară a Moscovei şi care acum traversează acelaşi drum ca şi vecinii săi, drumul emancipării naţionale şi etnice. Este de neînţeles, cum am spus, domnilor, ca o fostă victimă să se erijeze în stăpân peste ceea ce nu-i aparţine şi procedând ca fostul împilător să refuze cu încăpăţânare nu numai să retrocedeze, dar chiar să discute problematica teritoriilor incluse cu forţa în componenţa Ucrainei, dar care aparţin de drept României, Poloniei şi Cehoslovaciei. (...).

Ce rămâne aşadar de făcut? Considerăm că este cazul să intervină Guvernul de la Bucureşti pentru a obţine reglementarea apartenenţei

1.6 Vasile Diacon, op. cit., p.94 – 95.

teritoriilor respective, pentru că acest guvern, în iunie 1940, a acceptat evacuarea acestor teritorii în urma presiunilor URSS, iar, în contextul prăbuşirii imperiului sovietic, situaţia trebuie soluţionată pe cale oficială, de la stat la stat, între Bucureşti şi Moscova, sau între Bucureşti şi succesorii Moscovei, în speţă Ucraina.

Având în vedere aceste considerente, cerem guvernului român să procedeze la iniţierea tuturor acţiunilor cerute de imperativul acestui timp, a tuturor acelor demersuri diplomatice de natură să-i facă pe partenerii ucrainenii să înţeleagă că Bucureştiul nu va renunţa la teritoriile evacuate în

iunie 1940 de către România sub presiunea baionetelor ruseşti. Este de datoria guvernului român să-i facă, totodată, să înţeleagă pe guvernanţii de la Kiev că stabilirea unor relaţii de bunăvecinătate, durabile, între ţările noastre nu se poate concepe fără repararea nedreptăţii istorice săvârşite în iunie 1940 de care, desigur, nu se face vinovat poporul ucrainean. Permanentizarea acestei situaţii de către conducerea actuală a Ucrainei nu ar putea fi înţeleasă de către poporul român şi ar putea să compromită, în mod inutil, cursul istoric al relaţiilor dintre cele două ţări, altminteri cu interese şi perspective comune. O asemenea acţiune a României ar trebui să fie dezvoltată şi la alte nivele cu folosirea corespunzătoare a tuturor mijloacelor: diplomatice – ONU, Curtea de Justiţie de la Haga – economice şi desigur, propagandistice, care să faciliteze în actualele condiţii de prăbuşire a imperiului sovietic, România Mare a tuturor românilor şi să dovedească lumii întregi că Bucureştiul este ferm ataşat concluziei categorice afirmate în iunie 1991 cum e pactul Hitler-Stalin este nul şi neavenit ab initio”.[871]

Cele arătate pe parcurs şi, mai ales, cele ce vor urma, necesită, credem, câteva sublinieri în legătură cu evoluţia statală a Ucrainei (denumirea „Ukraina”[872]

871 Ibidem, p.190-193.

872 , în legătură cu această denumire, istoricul Ion I.Nistor

a fost adoptată destul de târziu, spre sfârşitul secolului al XIX-lea, de către austrieci, din considerente politice)…

La 18 ianuarie 1654 Ucraina a fost înglobată de către Rusia ţaristă, rămânând o provincie a acesteia timp de 263 de ani, până în 1917.

Între 1917 – 1922 ea a avut o existenţă dual㠄 mai întâi ca Republica Sovietică Ucraineană[873]

apoi ca Republica Democratică Ucraineană.

Evenimentele din octombrie-noiembrie 1917 din Rusia sunt astăzi bine cunoscute, la fel de cunoscut fiind şi faptul că victorioasa revoluţie rusă a proclamat dreptul tuturor popoarelor din fostul imperiu la autodeterminare (samoupredlenâi), drept (re) confirmat atât la 26 septembrie cât şi la 5 decembrie 1917.

În baza acestuia, la dorinţa populaţiei Basarabiei – majoritar românească –, s-a trecut la repararea marii nedreptăţi istorice din 1812, prin care această parte a pământului românesc a fost anexată de Rusia ţaristă. La 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Ţării din Chişinău hotăra unirea Basarabiei cu România, ţara-mamă.

Reacţiile Kievului şi ale Moscovei au fost prompte dar, din păcate, contrare proclamatului drept la autodeterminare.

(Problema ucraineană în lumina istoriei, Rădăuţi, 1997, p.17) scria următoarele: ” ’’Ucrainâ”, adică marcă de hotar, că asta înseamnă în slavoneşte Ucraina ”.

873 Din 1940 a inclus şi Hotin, Cetatea Albă, Ismail şi nordul Bucovinei.

La 2/15 februarie – 24 februarie şi 16 martie 1918 – Ucraina (Colegiul Superior autonom – Rumcerodul – din Odesa) a dat României ultimatumuri, urmate de câteva note diplomatice – 12 aprilie şi 5 mai –, al căror leit motiv era că ea nu recunoaşte actul legitim al unirii Basarabiei cu România.

La 1 mai 1919, după ce anterior rupsese relaţiile diplomatice cu România, Rusia sovietică dădea şi ea un ultimatum ţării noastre, somând-o să abandoneze Basarabia![874]

Iată cum a privit şi primit Moscova şi Kievul dreptul popoarelor la autodeterminare, voinţa românilor dintre Prut şi Nistru de a se uni cu fraţii lor.

Ţelurile expansioniste ucrainene au avut câştig de cauză mult mai târziu, graţie tot Moscovei. Astfel, în urma notelor ultimative din iunie 1940, teritoriile luate de sovietici cu forţa – mai puţin Insula Şerpilor! – , au fost încorporate de URSS la teritoriul Ucrainei![875]

Deşi răpirea şi anexarea acestor teritorii

---

874 Vezi.r.Valeriu Florin Dobrinescu, .op.cit., .p.74, 77 şi 79.

875 Interesantă este operaţia de redenumire şi redistribuire administrativă a unor teritorii de către sovietici, în intervalul 1945-1947: Basarabia şi celelalte teritorii locuite de români de la est de Nistru - au devenit Republica Socialistă Moldovenesască; partea sudică a Basarabiei, de la nord de Delta Dunării, a fost încorporată la regiunea administrativă Odesa; Bucovina de Nord împreună cu Galiţia - au devenit Ucraina de vest; Rutenia subcarpatică - a devenit Ucraina Transcarpatică; Prusia de est - a devenit Provincia Kalinin; ş.a.

românești s-a făcut prin forță și șantaj, deși nu s-a ținut cont de voința românilor din aceste teritorii, deși notele ultimative din 26 și 28 iunie 1940 reprezentau în mod evident o încălcare gravă, flagrantă, a integrității, suveranității și independenței României, deși reprezentau o expresie directă și brutală a „dreptului forței" în relațiile internaționale – la acel moment nu se putea pune problema unei opuneri militare împotriva colosului sovietic!—, deși normele dreptului internațional au fost călcate în picioare deliberat, nimic n-a contat în afara „obiectivului" Moscovei. De aceste teritorii a beneficiat ilegal Ucraina, care nu a avut nimic de zis, încorporându-le în fugă, deși nu avea nici un fel de drepturi asupra lor!

Situația acestor teritorii se va modifica din nou pe timpul mandatului președintelui Mihail Gorbaciov (1985 – 1991) 1, care a contribuit decisiv la producerea de mari schimbări atât pe plan intern cât și pe plan internațional.[876]

În martie 1990 Lituania și-a declarat independența.

Tot în martie 1990, cele trei țări baltice (Estonia, Letonia și Lituania) au boicotat referendumul organizat de Moscova, referitor la

876 La 11 martie 1985 a fost ales secretar general al PCUS. Câteva luni mai târziu lansa un program reformist, ale cărui cuvinte cheie au fost restructurare (perestroika) și transparență (glasnost). La 15 martie 1990 este ales președinte al U.R.S.S.-ului, pentru ca un an mai târziu mandatul său să înceteze.

menţinerea U.R.S.S.-ului.

La 16 iulie 1990, Ucraina îşi făcea publică Declaraţia de independenţă.

La 3 iunie 1991 doar 8 republici din cele 15 (Ucraina, Bielorusia şi alte 6 republici din Asia Centrală), au acceptat să semneze cu Rusia un acord privind o uniune a Republicilor Sovietice Suverane – o ultimă tentativă a.lui Mihail Gorbaciov de a păstra coeziunea blocului sovietic.

Puciul conservatorilor (19 – 21 august 1991) a grăbit sfârşitul U.R.S.S.-ului.

În mod paradoxal, o tentativă de lovitură de stat a conservatorilor, va conduce la venirea la putere a lui Boris Elţîn şi la sfârşitul U.R.S.S.-ului. Astfel, la 19 august 1991, un „Comitet de stat" condus de vicepreşedintele Ianaev a pus mâna pe putere, ţinându-l prizonier pe Gorbaciov la reşedinţa acestuia de vacanţă din Crimeea; Elţîn, primul preşedinte al Rusiei – principala republică a U.R.S.S. –.—ului –, ales prin vot universal (15 iunie 1991), a ridicat populaţia Moscovei împotriva puciului, care eşua în seara zilei de 21 august; această lovitură de stat marca ieşirea de pe scena politică a reacţionarilor din P.C.U.S. Şi a K.G.B.-ului (desfiinţat în octombrie 1991), antrenând după sine căderea lui Gorbaciov, care dizolva C.C. al P.C.U.S., din care a şi demisionat. Pe 25 decembrie 1991 el demisiona şi din funcţia de preşedinte al U.R.S.S. care, practic, nici nu mai exista.

Între 20 – 31 august 1991, Estonia, Letonia,

Bieloruşi a (devenită Belarus), Moldova[877] (R.S. Moldova a fost înfiinţată la 2 august 1940), Azerbaidjan, Kirghizstan şi Uzbekistan, foste republici ale URSS-ului, şi-au proclamat independenţa. A urmat Armenia, în septembrie, apoi Cecenia şi Tatarstan (foste republici autonome ale U.R.S.S.-ului).

La 8 decembrie 1991, Rusia, Ucraina şi Belarus proclamau oficial sfârşitul U.R.S.S.-ului – creaţie a „tripletei" Lenin-Troţki-Stalin –, locul ei pe harta politică a lumii luându-l ca state independente, fostele „componente" ale colosului de la răsărit.

În chiar ziua destrămării U.R.S.S.-ului, în apropiere de Minsk, preşedinţii Federaţiei Ruse (Boris Elţîn), Ucrainei (Leonid Kravciuk) şi Belarusului (Stanislav Şuşkevici) puneau bazele Comunităţii Statelor Independente (C.S.I.), concepută de ei ca o „succesoare" a fostei U.R.S.S.Î. La 21 decembrie 1991 (data oficială a

---

877 La 31 august 1989 limba română a fost decretată limbă de stat şi s-a reintrodus alfabetul latin; pe 27 aprilie 1990, Tricolorul a fost adoptat ca Drapel de Stat; pe 23 iunie 1990 Parlamentul Moldovei a adoptat Declaraţia de suveranitate (prin care şi-a redobândit drepturile sale legitime uzurpate şi a declanşat procedura de anulare a consecinţelor Pactului Ribbentrop - Molotov, din 23 august 1939, în conformitate cu art.65, 67 şi 69 a Convenţiei de la Viena, din 23 mai 1969);pe 3 noiembrie 1990 a fost adoptată o nouă stemă de stat cu însemnele Moldovei tradiţionalele 23 mai 1991 denumirea de R.S.S.Moldovenească este abolită, .adoptându-se denumirea de Republica Moldova;.la 27 august 1991, .Parlamentul de la Chişinău a proclamat independenţa Republicii Moldova.

înfiinţării, la Alma-Ata, C.S.I.) acestui organism i se alăturau alte 8 din cele 15 republici ale fostei URSS (refuzând să facă acest lucru cele trei ţări baltice – Letonia, Estonia.

Lituania – şi Georgia).

După înfiinţare sau făcut mai multe încercări de a organiza o piaţă comună a statelor comunităţii. În practică această comunitate s-a dovedit a fi mai mult o idee decât o uniune funcţională.

În plan internaţional, politica" lui Mihail Gorbaciov a avut ca rezultat, între altele, atât unificarea Germaniei – în urma tratatului din iulie 1990, dintre Gorbaciov-Kohl –, cât şi căderea rând pe rând a puterilor comuniste din fostele ţări satelite Moscovei.

Ucraina anului 1991 nu era alta decât fosta Republică Sovietică Socialistă Ucraineană din perioada 1922 – 1991, principala beneficiară a rapturilor şi anexărilor de teritorii româneşti de către sovietici.

Începând cu 1991, cu de la sine putere, Ucraina s-a considerat unic „succesor" al fostei U.R.S.S. În ceea ce privea teritoriile româneşti răpite şi anexate cu forţa de către aceasta, şi, ca atare, s-a grăbit să-şi anexeze nordul Bucovinei, sudul Basarabiei, Ţinutul Herţei şi Insula Şerpilor, teritorii româneşti smulse şi anexate cu forţa de U.R.S.S. În cursul anilor 1940,1944 şi 1948.Iute de mână, invocând dreptul său de succesoare, Ucraina şi-a anexat atât insula cât şi celelalte

teritorii româneşti fără a avea nici un titlu legal!

Legat de Insula Şerpilor, trebuie subliniat faptul că în condiţii normale, de respectare a moralei internaţionale, a dreptului internaţional, după dispariţia U.R.S.S.-ului ca subiect de drept internaţional şi realitate geopolitică, respectiv a Tratatului de la Varşovia (14 mai 1955 – 1 iulie 1991), insula trebuia să revină României, restabilindu-se situaţia juridică a acesteia, consacrată prin Tratatul de pace din 1947.

În presa de la Kiev, în luările de poziţii ale unor oficiali ucraineni, inclusiv ale membrilor delegaţiei ucrainene care a negociat cu partea română încheierea Tratatului de bază, s-a invocat nu odată succesiunea Ucrainei la fosta U.R.S.S., care, i-ar conferi drepturi asupra teritoriilor româneşti citate.

Analiza pertinentă a lucrurilor demonstrează că susţinerile ucrainene sunt discutabile din următoarele considerente:

— Actul care a stat la baza creării Rusiei sovietice, respectiv U.R.S.S.-ului, nu cuprinde nicio clauză de transmisibilitate de către U.R.S.S. către vreuna dintre componentele sale; lipsa unei clauze succesorale nominale face ca Ucraina să nu poată invoca nici un drept juridic în baza căruia să justifice anexarea de teritorii româneşti;

— Odată cu destrămarea U.R.S.S.-ului – „titulara” notelor ultimative din iunie 1940, a Pactului Ribbentrop-Molotov şi Protocolului adiţional secret, ambele din 23 august 1939–,

acordul" dintre Stalin şi Hitler a căzut, el neputând constitui o bază pentru anexarea sau revendicarea de către Ucraina a teritoriilor româneşti care au făcut obiectul criminalelor acte citate; astfel de „târguri" odioase între dictatori, nu pot genera „drepturi istorice" nici pentru autorii acestora şi nici pentru „urmaşii" lor;

— Actele citate sunt nule şi neavenite ab initio; nulitatea lor a fost făcută public atât de U.R.S.S. (şi Ucraina, ca parte componentă a acesteia) în decembrie 1989, cât şi de către România; invocarea actelor dictatoriale din 1940 şi 1948 este incriminată de practica şi teoria dreptului internaţional;

— În anul 1991 a avut loc o schimbare radicală a condiţiilor în care amintitele acte au fost semnate; potrivit dreptului internaţional, orice tratat (acord, protocol ş.a.) încetează în cazul schimbării fundamentale a împrejurărilor în care au fost încheiate (clausa rebus sic stantibus); semnificaţia juridică a acestei clauze este următoarea: nu se poate impune menţinerea unui tratat dacă împrejurările politice, economice, sociale, existente în momentul încheierii tratatului respectiv s-au schimbat de aşa natură şi independent de voinţa părţilor încât, dacă noile împrejurări ar fi existat în momentul încheierii tratatului, părţile nu ar mai fi convenit la încheierea acestuia[878]

878 5 Dr.Grigore Geamăna, op.cit, p.531.Vezi şi : Prof.univ.dr.Marţian I.Niciu, op.cit., p.46; Nicolae Ecobescu,

— Un tratat bilateral îşi încetează valabilitatea dacă una din părţile contractante dispare ca subiect de drept internaţional[879]

în dreptul internaţional este stipulat clar faptul că „toate tratatele încheiate între două state devin nule ca urmare a dispariţiei uneia din părţile contractante, cu excepţia cazului când ele trec în sarcina statului care succede celui dispărut" 1051;

— Art.61 al Convenţiei de la Viena, din 23 mai 1961, stipulează faptul că *„Un tratat poate fi denunţat când condiţiile se schimbă în aşa fel încât aplicarea tratatului este imposibilă"*; în condiţiile pierderii valabilităţii unui tratat

---

Victor Duculescu, op.cit, p.92. în decursul timpului, metoda invocării schimbării fundamentale a împrejurărilor pentru a determina încetarea unor obligaţii convenţionale, a fost folosită de numeroase ţări (care au invocat sau nu în mod expres clauza rebus sic stantibus): nota din 19/31 octombrie 1870 a Guvernului Imperial Rus, semnată de prinţul Gorceakov, adresată tuturor puterilor semnatare ale Tratatului de pace de la Paris din 30 martie 1856, susţinea că datorită schimbării circumstanţelor, el se consideră exonerat de obligaţiile pe care tratatul le conţinea cu privire la neutralitatea Mării Negre şi limitele forţelor militare pe care Rusia le putea întreţine în această mare; tot Rusia, printr-un ucaz din 23 iunie 1886, a pus capăt statutului de porto franco al portului Batumi din Marea Neagră, motivând că datorită schimbărilor intervenite în comerţul din Caucaz, Batumi devenise un simplu port de import, ceea ce făcea aproape fără obiect valoarea sa pentru statele străine, creând în plus o obligaţie oneroasă pentru Rusia; ş.a. *

1056 Prof.univ.dr.Marţian I.Niciu, op.cit., p.47.

879 1 057 Mihai Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit, p.90.

1058 "Ziua", Bucureşti, Nr.523, 6 martie 1996, p.3.

(caducitate), părţile pot hotărî anularea lui, anularea fiind actul unilateral prin care un stat face cunoscut altui stat poziţia lui oficială faţă de validitatea şi valabilitatea acestuia, faptul că renunţă la el; în primăvara anului 1996, dl. **Marcel Dinu,** secretar de stat în M.A.E. al României, a declarat oficial că *„încă din 1991 România s-a pronunţat faţă de Guvernul U.R.S.S., în ce priveşte Insula Şerpilor, care a devenit parte a U.R.S.S. În urma unui protocol impus” 105S*\ drepturile şi revendicările României asupra Insula Şerpilor au fost aduse, oficial, la cunoştinţa Ucrainei, în aprilie 1993, precum şi în cursul anului 1994; Convenţia de la Viena – lucru ştiut atât de fosta U.R.S.S. cât şi de către Ucraina – menţionează între cauzele care duc la încetarea (suspendarea) unui tratat şi lipsa expresă a prevederilor privind încetarea acestuia (situaţie în care se înscrie şi Protocolul din 4 februarie 1948);

— Ucraina se consideră „moştenitoarea” Insulei Şerpilor, un titlu juridic discutabil şi, în plus, din acesta nu se poate face un izvor de alte drepturi şi obligaţii; preluarea din mers a unui act ilegal (4 februarie 1948) de către „succesoarea” Ucrainã, duce la perpetuarea abuzului şi ilegalităţilor legate de acest act, cu toate consecinţele de rigoare pentru statul „succesor”;

— Că în 1991 sau după aceea între U.R.S.S. (Federaţia Rusă) şi Ucraina s-a semnat un „tratat” care a vizat Insula Şerpilor şi celelalte teritorii româneşti răpite de Moscova în iunie 1940, este

lipsit de semnificaţii: art.34 al Convenţiei de la Viena (din 23 mai 1969) asupra dreptului tratatelor, care a confirmat normele de drept internaţional în vigoare la data încheierii acordului, învederează că: „un *tratat nu creează nici obligaţii, nici drepturi pentru un stat terţ, fără consimţământul său*”!;

— Ucraina nu putea accede la Insula Şerpilor, pe care U.R.S.S.-ul a deţinut-o de facto, de jure insula a aparţinut tot timpul României; „succesiunea” invocată de Ucraina nu poate nici consolida nici legitima ceea ce s-a preluat de la fosta U.R.S.S.; Ucraina era obligată de normele dreptului internaţional – pe care l-a invocat doar atunci când acest lucru i-a convenit şi interesele i-au cerut-o!…—, să-şi respecte semnătura de pe Tratatul de pace de la Paris, semnat la 10 februarie 1947.; declarându-se „succesoarea” unor înţelegeri care au încălcat flagrant litera şi spiritul Tratatului din 1947, Ucraina a devenit, deliberat, copărtaş la „actele” din 1948, încălcând cu bună ştiinţă principii juridice internaţionale de bază – pacta sunt servanda şi bona fide ori, încălcarea normelor dreptului internaţional nu conferă drepturi celui ce îndrăzneşte să comită astfel de fapte blamabile ci, lucru ştiut din practica internaţională, atrage răspunderea acestuia!…

— În fine, se scapă din vedere că U.R.S.S.-ul nu a avut un singur „succesor”, ci mai mulţi; „de ce” tocmai Ucraina, un succesor ca mulţi alţii (şi

nu Republica Moldova, un „succesor” cel puţin la fel de îndreptăţit ca şi Ucraina, sau Federaţia Rusă, principalul succesor al U.R.S.S.-ului?!) s-a grăbit să se declare unic „succesor” şi să-şi anexeze toate teritoriile smulse de sovietici cu forţa de la România – în iunie 1940, în toamna lui 1940, în august 1944 şi februarie 1948?...; la „masa succesorală” – teoretico-juridic discutând – trebuiau să participe toţi „succesorii”, altfel luatul „pe sub mână” nu are valabilitate juridică, fiind nul sine die; ş.a.

Revenind asupra chestiunilor, după cum se ştie, pentru data de 1 decembrie 1991, în Ucraina fusese preconizat să se desfăşoare un referendum privind independenţa acestei ţări, act pe care Parlamentul României l-a salutat.

Avându-se în vedere faptul că Ucraina stăpânea o serie de teritorii româneşti, Parlamentul României şi-a făcut cunoscut punctul de vedere oficial în legătură cu această posesie ilegală.

La 28 noiembrie 1991, cu unanimitate de voturi, a fost adoptată „Declaraţia Parlamentului României privind Referendumul din Ucraina, din 1 decembrie 1991”, declaraţie ce are următorul conţinut:

„1. Parlamentul României a luat cunoştinţă de hotărârea autorităţilor de la Kiev de a organiza la 1 decembrie 1991 un referendum asupra independenţei Republicii Ucraina.

Profund ataşat principiilor fundamentale ale

respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului şi ale popoarelor de a-şi hotărî soarta, Parlamentul României salută hotărârea autorităţilor ucrainene de la Kiev de a organiza un referendum privitor la independenţa Republicii Ucraina.

Având în vedere că acest referendum ar urma să se desfăşoare şi pe teritoriile româneşti – Bucovina de Nord, Ţinutul Herţa, Ţinutul Hotin, precum şi judeţele din sudul Basarabiei –, Parlamentul României declară solemn că aceste teritorii au fost rupte din truvul tării, iar Pactul Ribbentroy-Molotov a fost declarat nul şi neavenit ab initio, de URSS la 24 decembrie 1989 şi de Parlamentul României la 24 iunie 1991.

Desigur este dreptul Ucrainei să organizeze un referendum pentru independenţa sa, dar acest referendum nu voate avea valabilitate în privinţa teritoriilor româneşti anexate abuziv de fosta U.R.S.S., teritorii care nu au aparţinut niciodată Ucrainei şi sunt de drept ale României. (…).

2. Parlamentul României reiterează ataşamentul faţă de prevederile Actului final a Conferinţei C.S.C.E. de la Helsinki, care admite posibilitatea modificării frontierelor pe căi paşnice, diplomatice.

3. Parlamentul României declară solemn că referendumul organizat de autorităţile de la Kiev în teritoriile româneşti încorporate cu forţa în cadrul U.R.S.S. – respectiv în Bucovina de Nord, Ţinutul Herţa, Ţinutul Hotin, precum şi în judeţele

din sudul Basarabiei – este nul şi neavenit, precum şi consecinţele acestuia.

4. Parlamentul României cere parlamentelor şi guvernelor tuturor statelor care vor recunoaşte independenţa Ucrainei să declare expres că această recunoaştere nu se extinde asupra teritoriilor româneşti menţionate.

5.Parlamentul României se pronunţă pentru începerea unui dialog cu Parlamentul de la Kiev în vederea examinării împreună, a problemelor stabilirii unor relaţii de bună vecinătate şi colaborare între România şi Ucraina şi invită, în acest scop, o delegaţie parlamentară ucraineană să efectueze o vizită la Bucureşti, cât mai curând posibil o Parlamentul României solicită Guvernului ţării să înceapă de urgenţă negocieri cu autorităţile de la Kiev în problema teritoriilor româneşti anexate cu forţa de către U.R.S.S.”.[880]

Această declaraţie a fost adoptată de Parlamentul României în şedinţa din 28 noiembrie 1991, cu unanimitate de voturi.

În cursul anului 1992, problema Insulei Şerpilor a fost ridicată în Parlamentul României doar de un singur parlamentar, deputatul (P.U.N.R.) Alin Mihai Dumitru Drugă, la 16 martie: „După cum se ştie, Insula Şerpilor – singura insulă a Mării Negre, aflată la circa 42 km de litoralul românesc a urmat, de regulă, soarta gurilor

880 Diacon Vasile, op.cit., p. 199-200.

Dunării. Din anul 1878, Congresul de la Berlin a recunoscut că Insula Şerpilor, ca şi întreaga Dobroge sunt teritorii româneşti şi aparţin definitiv României.

Problema Insulei Şerpilor nu a fost pusă în discuţie nici la sfârşitul primului război mondial, nici în ultimatumul defunctei U.R.S.S. din 28 iunie 1940, prin care în urma pactului sovieto-german s-a răpit României Basarabia şi Bucovina de Nord, ea fiind unanim recunoscută ca teritoriu românesc. Ca urmare, Insula Şerpilor nu a constituit obiect de discuţie nici la Conferinţa de pace de la Paris, din anul 1947.

Cu toate acestea, printr-un protocol semnat la 4 februarie 1948 de Petru Groza, primul ministru al guvernului marionetă de la Bucureşti, şi Viaceslav Molotov, ministrul de externe din aceea vreme al puternicului stat bolşevic de la răsărit, urmat de un proces verbal, semnat la 23 mai 1948, Insula Şerpilor a fost cedată, în mod abuziv, fostei U.R.S.S…

Domnule Ministru de Externe, având în vedere aceste considerente, faptul că acest teritoriu românesc, care deşi măsoară doar câteva hectare, 17 mai precis, deşi nu are o valoare economică în sine, este deosebit de important pentru securitatea maritimă a României, având în vedere şi dispariţia celeilalte părţi contractante – U.R.S.S. – cu care guvernanţii comunişti ai României au pus la cale ciuntirea teritoriului naţional, vă rog să informaţi Camera Deputaţilor,

sau eventual să-mi comunicaţi în scris ce demersuri a făcut în ultimul timp Ministerului de Externe pentru ca acest teritoriu răpit din trupul ţării, prin ameninţare, dictat pe de o parte şi trădare pe de alta, să revină la România,1060 w

Pe data de 7 februarie 1993, o delegaţie a Ministerului Afacerilor Externe, conduse de şeful Departamentului Europa şi America de Nord, secretarul de stat Ion Gonţa, a plecat la Moscova pentru a purta convorbiri cu oficialii ruşi conduşi de Vitali Ciurkin (fostul nr. 2 al diplomaţiei sovietice).

Intre problemele care au făcut obiectul acestor tratative, s-au numărat: tratatul româno-sovietic de colaborare şi bună vecinătate (cea mai dificilă „problemă" a reprezentat-o reticenţa părţii ruse faţă de sintagma *„eliminarea consecinţelor Pactului Ribbentrop-Molotov",* tratatul nu a fost supus ratificării Parlamentului român datorită principalei clauze prin care părţile se angajau să nu aibă pretenţii teritoriale una faţă de cealaltă! ...); restituirea tezaurului României de la Moscova; restituirea arhivelor româneşti confiscate de sovietici din România şi aflate pe teritoriul Federaţiei Ruse şi, în fine, clarificarea statutului juridic al Insulei Şerpilor.

În legătură cu Insula Şerpilor, partea rusă a făcut cunoscut părţii române, pe un ton tranşant că „Insula Şerpilor aparţine actualmente Ucrainei şi că orice negociere trebuie purtată exclusiv cu

această republică”!…[881]

Adrian Moţiu, vicepreşedintele Comisiei senatoriale de politică externă, declara pe bună dreptate că „Dacă va fi nevoie vom merge şi la Haga. Eventual putem avea pretenţii de la U.R.S.S. sau de la succesor să ne plătească despăgubiri pentru folosirea acestei insule atâţia ani”![882]

La 4 decembrie 1995, senatorul P.N.L. Emil Tocaci a făcut o interpelare parlamentară pentru a afla care era atitudinea pe care şi-a propus-o diplomaţia românească în legătură cu delicatul subiect Insula Şerpilor.

La câţiva ani după apariţia pe scena politică a lumii a noului stat ucrainean, România şi-a declarat disponibilitatea (1995) de a începe negocieri în vederea semnării unui tratat privind regimul frontierei de stat, ambele părţi fiind de acord cu faptul că Tratatul încheiat cu defuncta U.R.S.S. În anul 1961, îşi pierduse orice valabilitate, că era necesară o nouă delimitare a traseului frontierei de stat între cele două state.

---

881 Andon Alexandra, Tezaurul stă deocamdată…acolo. Insula Şerpilor tot aşa, în : ’’Adevărul”, Bucureşti, Anul IV, Nr.318, 16 februarie 1993, p.l.Vezi şi : .Zidaru Irina, La consultările de la Moscova delegaţia rusă a concluzionat: Problema retrocedării Insulei Şerpilor este de competenţa Guvernului Ucrainei, în : :”Evenimentul Zilei”, Bucureşti, Anul 2, Nr.195,15 februarie 1993, p.9.

882 Dan Gheorghe, Ne vom judeca la Haga pentru Insula Şerpilor, în: ’’Flacăra”, Bucureşti, Anul IV, Nr.30, 28 iulie-30 august 1993, p.7.

Oficial, negocierile[883]

la nivel de experţi, între România şi Ucraina, în vederea reglementării raporturilor bilaterale, au demarat în luna martie 1995, convenindu-se asupra următoarelor documente politico-juridice: Tratatul cu privire la relaţiile de bună vecinătate şi cooperare; Declaraţia comună a preşedinţilor celor două state; Document cu privire la principiile şi liniile directoare pentru Tratatul referitor la regimul frontierei de stat comune, inclusiv pentru înţelegeri corespunzătoare pentru delimitarea spaţiilor marine.

Aceste documente bilaterale, în viziunea părţii române, trebuiau să pună în termeni reali raporturile dintre România şi Ucraina, conform dorinţei părţii române, exprimate fără echivoc încă din perioada 19901991.

Semnarea – pe lângă Tratatul politic de bază – unei Declaraţii comune a preşedinţilor celor două state, ar fi însemnat o modalitate de înserare în text a problemelor controversate privind frontierele şi Pactul Ribbentrop-Molotov (această Declaraţie nemaitrebuind să fie ratificată de Parlamentele României şi Ucrainei!...). Subliniem faptul că atunci când România a cerut ca în Tratatul politic de bază să fie introduse prevederi

---

883 Negocierile - potrivit prof.univ.dr.Dumitru Mazilu (Tratat privind teoria şi practica negocierilor, Bucureşti, 2002, p.46) - pot fi definite ca „unproces complex, cu caracter competitiv, în care părţile urmăresc găsirea unei soluţii adecvate difrendului existent între ele prin convenirea unui acord corespunzător".

prin care să se condamne Pactul Ribbentrop-Molotov, partea ucraineană a interpretat această dorinţă legitimă drept *„pretenţii teritoriale din partea României”!*

Delegaţia ucraineană nu a dorit, opunându-se vehement, iar delegaţia română a acceptat în mod nejustificat, ca în Tratatul bilateral să nu fie denunţat expres Pactul Ribbentrop-Molotov.

Mai mult, partea ucraineană, care în final a avut câştig de cauză, prin glasul unui oficial al M.A.E. ucrainean, a afirmat că insistenţa părţii române de a se denunţa acest document nefast, ascunde pretenţiile teritoriale ale Bucureştiului asupra Bucovinei de Nord, Basarabiei de Sud (Ţinutul Herţa fiind omis cu bună ştiinţă – n.n.) şi Insulei Şerpilor, aflate la acel moment sub controlul Ucrainei.

În replică, ministrul de externe român a declarat că denunţarea Pactului Ribbentrop-Molotov nu are decât „o *valoare politică şi morală*”[884]

omiţând însă să menţioneze că teritoriile româneşti citate nu au aparţinut niciodată Ucrainei!...

Al treilea document era unul de compromis între cele două părţi, partea ucraineană dorind ca odată cu Tratatul politic să fie semnat şi un Tratat de frontieră, în timp ce partea română avea interesul ca traseul liniei de frontieră în sectorul

884 Vezi: ’’Cuget Liber”, Constanţa, Anul VII, Nr.1473, miercuri 31 mai 1995, p.8.

Dunării maritime să fie menţinut pe mijlocul şenalului navigabil principal al braţului Chilia, până la vărsarea acestuia în mare, delimitarea platoului continental urmând să fie făcut în funcţie de configuraţia ţărmului propriu-zis al celor două state, cu ignorarea Insulei Şerpilor.

Încă de la începutul freneziei ce viza încheierea acestui tratat, diverşi oameni politici, sute de intelectuali lucizi şi numeroşi ziarişti români, au atras, în repetate rânduri, atenţia preşedintelui Emil Constantinescu, premierului Victor Ciorbea şi ministrului de externe Adrian Severin, că un asemenea document, fundamental pentru interesele noastre viitoare, trebuia negociat cu maximă luciditate şi prudenţă.

Aceasta cu atât mai mult cu cât, la aceea dată, naţionalismul ucrainean era unul dintre cele mai crâncene din Europa postcomunistă, iar pe teritoriul Ucrainei locuiau numeroşi cetăţeni de etnie română.

Într-un ritm alert, care lăsa (şi a lăsat!) ca asupra lui să planeze o serie de întrebări prea puţin comode, după primele cinci runde de negocieri, experţii celor două părţi au hotărât asupra marii majorităţi a articolelor, în discuţie rămânând doar textul Preambulului, chestiunile de frontiere şi problema Pactului Ribbentrop-Molotov, altfel spus cele mai spinoase aspecte ale raporturilor dintre cele două părţi.

Negocierile care au avut drept obiect principiile şi liniile directoare referitoare la

frontiere şi la delimitarea spaţiilor marine, nu au dus la nici un rezultat din cauza poziţiilor rigide şi intransigenţei părţii ucrainene, care a insistat să fie confirmate toate documentele privind traseul frontierei încheiate de România cu fosta U.R.S.S., prin care linia frontierei pe braţul Chilia a fost trasată în defavoarea României, iar Insula Şerpilor a fost anexată de Moscova!

Delegaţia română a propus ca linia frontierei pe braţul Chilia, până la vărsarea acestuia în Marea Neagră, să urmeze mijlocul şenalului navigabil al braţului principal.

Participant la negocierea Tratatului de bază dintre Ucraina – România, în calitate de şef al delegaţiei de experţi de la Kiev, **Volodimir Vasilenko** – doctor în drept, având rangul diplomatic de ambasador extraordinar şi plenipotenţiar, precum şi rolul de ambasador cu misiuni speciale în cadrul M.A.E. al Ucrainei –, considerat pe timpul fostei U.R.S.S. drept unul dintre cei mai redutabili negociatori sovietici, a avut în ceea ce priveşte România o serie de opinii care stârnesc nu doar mirarea, ci şi indignarea.

Aceste opinii şi le-a expus în studiul (16 pagini) intitulat *„Ucraina şi România. Dimensiunea geopolitică”*, publicat de revista „Politics and the Times”, editată de M.A.E. al Ucrainei şi care exprima deci un punct de vedere oficial.

Şochează opinia tranşantă şi spaţiul important din studiu acordat de Vasilenko

„expansiunii ilegale a României „după primul război mondial, o reluare fără perdea a „tezelor" clasice ale istoriografiei staliniste: ***„Folosindu-se de dezintegrarea Imperiului Austro-ungar şi a Imperiului Rus, precum şi de slăbiciunea noilor state formate,* (România) ocupa ilegal, în 1918, teritoriile etnice ucrainene din sudul Basarabiei şi nordul Bucovinei"!**

Volodimir Vasilenko îşi etalează apoi „argumentaţia": „La începutul anului 1918, violând regulile general recunoscute de drept internaţional, România ocupă Basarabia, o parte a teritoriului etnic ucrainean, care ar fi trebuit să aparţină Ucrainei, ca succesoare a Imperiului Rus. În acelaşi an, România ocupă Bucovina de Nord neţinând seama de dorinţa populaţiei din zonă exprimată prin organele reprezentative Viche şi Rada, încălcând înţelegerile interimare între consiliile naţionale ale României şi Ucrainei, a căror jurisdicţie se întinde până în nordul Bucovinei, în majoritate locuită de ucraineni, şi până în sudul Bucovinei, locuită în majoritate de români".

Volodimir Vasilenko abordează şi schimbările petrecute în Europa deceniului al patrulea al secolului XX, când, îndeosebi ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov, Ucraina îşi **„restabileşte drepturile legitime asupra nordului Bucovinei şi sudului Basarabiei",** fapt pe care Tratatul de pace de la Paris (1947) l-a legitimat.

După oficialul ucrainean, U.R.S.S.-ul care a

„eliberat” în 1940 aceste teritorii, n-a întâmpinat nicio rezistenţă armată, ceea ce înseamnă că era în drept să o facă.

Iată o elogiere pe faţă a Pactului Ribbentrop-Molotov, iată o explicaţie a faptului că partea ucraineană la negocieri, beneficiind de serviciile acestui „expert” în istorie (stalinistă), a refuzat sistematic orice condamnare oficială în textul Tratatului de bază a Pactului dintre Hitler şi Stalin!

Este de necrezut cu ce concepţii – istorice, juridice, politice şi diplomatice – a participat la negocierile româno-ucrainene şi încă în calitate de „şef această persoană, cum de necrezut rămâne şi faptul, că asemeni bolşevicilor de altă dată, fără decenţa minimă necesară, ne-a acuzat pe faţă că am fost un ***„stat imperialist”***, care a ocupat ***„teritorii străine”*!**

Volodimir Vasilenko nu şi-a dezminţit „stilul” ori „concepţiile” antiromâneşti nici atunci când, în acelaşi studiu, a abordat „problema” Insulei Şerpilor. Plecând de la idei preconcepute, diplomatul ucrainean a susţinut, ostentativ, că în 1948 s-a semnat un „protocol sovieto-român”, care a întrunit condiţiile unui „aranjament internaţional”, încât „nu există temei să fie considerat nul în baza faptului că, în acel moment, România a fost sub constrângere”! în „viziunea” acestui diplomat, „încercările României de a declara nul amintitul „protocol” şi o înţelegere din 1961, contravin principiilor şi regulilor de drept

internaţional, precum şi prevederilor Actului final de la Helsinki

Dacă potrivit acestui punct de vedere, Ucrainei, ca succesor (de această dată) al fostei U.R.S.S., nu-i este opozabilă atitudinea abuzivă a fostei U.R.S.S. cu privire la trasarea în 1948 a liniei frontierei de stat sovieto-române, Volodimir Vasilenko ar fi trebuit să recunoască – de ştiut o ştia sigur! că „protocolul" din 4 februarie 1948 excede cel puţin prevederile Tratatului de pace de la Paris din 10 februarie 1947, ca să nu mai invocăm pertinenţa şi respectul faţă de principiile şi normele de drept internaţional, faţă de buna vecinătate, sau faptul că ar fi trebuit să ştie că un conaţional (I. Senin), în numele Ucrainei, şi-a pus semnătura pe amintitul Tratat de la Paris!

La negocierile care au avut loc între 23 – 25 octombrie 1995 la Bucureşti, partea română a propus ca în Tratatul de bază să fie introdusă următoarea prevedere referitoare la frontiere: ***„Părţile nu au şi nu vor avea în viitor pretenţii teritoriale faţă de frontiera comună, aşa cum este ea definită vrin Tratatul de pace din 10 februarie 1947 şi Actul Final de la Helsinki din 1975".*** ***(***Sacrificând Nordul Bucovinei, Sudul Basarabiei şi Ţinutul Herţa – prinse în Tratatul de pace din 1947 ca aparţinând URSS-ului –, România a vrut să „salveze" Insula Şerpilor, anexată fraudulos de sovietici după 1947).

Cum era de aşteptat, partea ucraineană a

declarat că nu are mandat să accepte asemenea specificări, insistând ca formula să fie ***„pretenţii teritoriale fată de actualul traseu al frontierei comune”.***[885]

La 18 noiembrie 1995, după încheierea rundei de negocieri în care partea română a avut în frunte pe **Marcel Dinu,** omologul său ucrainean **Anton Buteiko** – secretar de stat în Ministerul de Externe al Ucrainei – declara: ***„N-am reuşit să cădem de acord asupra tuturor formu***lelor ***(***privind condamnarea în Preambulul Tratatului a Pactului Ribbentrp-Molotov, problema minorităţilor, a Insulei Şerpilor – n.n.) ***şi de aceea nu suntem mulţumiţi”*** | Acelaşi oficial ucrainean declara că statutul Insulei Şerpilor nu este o problemă teritorială![886]

Spre sfârşitul anului 1995, senatorul (P.N.L.) **Emil Tocaci** a făcut o interpelare în Parlament, legată de soarta Insulei Şerpilor.

La 4 decembrie 1995, în şedinţa Senatului României, **Teodor Meleşcanu,** ministrul de externe, şi-a exprimat îndoiala asupra faptului că ***„Insula Şerpilor ar face parte de drept şi de fapt din teritoriul ucrainean***”, făcând public faptul că între România şi Ucraina există discuţii cu privire la apartenenţa şi statutul juridic al acesteia, atrăgea atenţia că partea română este gata ***„să supună acest diferend chiar forurilor***

885 Pentru aceste aspecte vezi : “Adevărul”, Bucureşti, Nr.2453, joi 16 aprilie 1998, p.9.

886 “Evenimentul zilei”, Bucureşti, 20 noiembrie 1995, p.5.

internaţionale, inclusiv Curţii Internaţionale de Justiţie

Două zile mai târziu, la conferinţa săptămânală de presă a M.A.E. al României, consilierul ministrului de externe, **Sorin Ducaru,** explicând conţinutul declaraţiei ministrului de externe român, a ţinut să sublinieze că ***„în prezent nu avem pretenţia ca insula să ne fie retrocedată"*** dar ***„România solicită rediscutarea protocolului din 1948".*** El a spus (6 decembrie 1995) că problematica Insulei Şerpilor este complexă, că acest lucru a dus la eşuarea negocierilor româno-ucrainene privind încheierea Tratatului de bază şi că, în caz că nu se va găsi înţelegere din partea Ucrainei, România se va adresa Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga.

Cele două declaraţii oficiale erau o continuare a poziţiilor României care şi-au găsit reflectarea în notificările M.A.E. al României transmise anterior, în care ţara noastră a declarat unilateral nevalabile Protocolul din 4 februarie 1948 şi Tratatul din 27 februarie 1961 (privitor la regimul frontierei de stat româno-sovietice).

Întrucât sovieticii şi mai apoi ucrainenii s-au prevalat în dese rânduri de conţinutul Tratatului privind regimul frontierei de stat româno-sovietice[887]

887 Demarcarea frontierei de stat sovieto-române a mai făcut obiectul documentelor semnate la 30 iulie şi 27 septembrie 1949.

colaborare şi asistenţă mutuală în probleme de frontieră, semnat la Bucureşti, la 27 februarie 1961[888]

credem necesare câteva sublinieri legate de acesta:

— Art.l stipula că linia frontierei se stabileşte în conformitate cu articolul 1 al Tratatului de pace de la Paris din 10 februarie 1947 şi cu Protocolul din 4 februarie 1948, semnat la Moscova; întrucât Protocolul referitor la Insula Şerpilor constituia o încălcare a prevederilor Tratatului de pace de la Paris privitoare la insulă, ce valabilitate juridică i se poate acorda acestui protocol?; cum a fost posibil ca în art.l să fie menţionate două documente care se exclud reciproc, Protocolul" sovieto-român fiind un act minor, ulterior Tratatului de pace (în uz şi astăzi);

— Art.l lit."e" preciza că linia frontierei urma a fi verificată în comun din 10 în 10 ani; limita de timp era în contradicţie cu textul său, tratatul fiind încheiat pe 10 ani (deci până în 1976), cu prelungirea pe încă 5 ani, dacă nici una dintre Părţile Contractante nu anunţa cu 6 luni înainte încetarea acestuia; caracterul echivoc al limitei de timp citate este pus în evidenţă chiar de următorul tratat bilateral, respectiv de Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală între R.S.R. Şi U.R.S.S., semnat la Bucureşti, la 7 iulie 1970;[889]

---

888 Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.316-317 (Nr.190

889 Era pe 20 de ani; art.7 stipula - ironia soartei ! - că "Părţile declară că una dintre premisele de bază ale asigurării securităţii

— A intrat în vigoare la data schimbării instrumentelor de ratificare, respectiv 27 iunie 1961, la Moscova; în ziua intrării lui în vigoare îşi pierdeau valabilitatea: Tratatul şi Protocolul final, semnate la Moscova, la 25 noiembrie 1949, privind regimul frontierei de stat dintre cele două părţi, precum şi Convenţia, semnată tot la Moscova, la 25 noiembrie 1949, privind reglementarea conflictelor şi incidentelor de frontieră;

— Acest tratat nu poate fi acceptat ca întemeiat juridic, întrucât a validat un Protocol ilegal (4 februarie 1948), cu consecinţe ce afectau interesele României în Marea Neagră, precum şi securitatea sa naţională (acest protocol s-a încheiat în condiţiile în care România se afla sub ocupaţie militară sovietică, la conducerea ei se afla un regim politic impus de Moscova şi aservit acesteia, context în care guvernanţii români nu şi-au putut exprima liber opţiunile teritoriale şi politice); tratatul era un act subsecvent unui protocol lovit de nulitate juridică şi, pe cale de consecinţă, era lovit şi el de nulitate în ceea ce privea Insula Şerpilor;

— Întrucât acest tratat reglementa problemele de frontieră dintre R.P.R. – U.R.S.S.,

---

europene o constituie inviolabilitatea frontierelor de stat, statornicite în Europa după cel de-al doilea război mondial” Dr.Gheorghe Gheorghe, Tratatele internaţionale ale României.l965-1975.Vol.4.Bucureşti, 1986, p.177.

după dispariţia de pe scena istoriei a acesteia din urmă şi apariţia la graniţa de est a României a doua noi state independente – Moldova şi Ucraina –, tratatul a devenit caduc;

— Tratatul din 1961 fapt confirmat de dr. Aurel Preda, directorul adjunct al Direcţiei juridice şi a Tratatelor din MAE (1997) – a fost declarat caduc prin notificările guvernului român adresate Kievului în aprilie 1993 şi repetate în 1994, tăindu-se astfel părţii ucrainene posibilitatea de a se declara „succesoarea" unui tratat încheiat de predecesoarea sa; guvernul Ucrainei a acceptat acest fapt, declarându-se de acord cu începerea de negocieri în vederea elaborării unui acord bilateral în problemele de frontieră;

Revenind la declaraţiile domnului Teodor Meleşcanu şi a consilierului său Sorin Ducaru, subliniem că „reacţia" Ucrainei nu s-a lăsat aşteptată.

Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei a fost împuternicit să declare – în esenţă – următoarele:

— Traseul frontierei ucraineano-române a fost stabilit în linii generale, prin Tratatul de pace de la Paris din 1947 şi precizat în Protocolul din 1948 (fostul punct de vedere sovietic este evident!);

— Între timp prevederile acestui Protocol au devenit parte integrantă a tratatelor între fosta U.R.S.S. Şi România privind regimul frontierei de

stat din anii 1949 şi 1961, tratate care au stabilit definitiv (sic!) traseul frontierei sovieto-române şi au fost ratificate fără nicio rezervă de către Parlamentul României (lucru inexact, Protocolul din 4 februarie 1948 nu a fost ratificat niciodată de către Parlamentul României! – n.n.);

— Prin ele a fost stabilită apartenenţa Insulei Şerpilor la Uniunea Sovietică;

— Conform art. 11 al Convenţiei de la Viena din 1978 privind succesiunea de drept a statelor, referitoare la tratate, Ucraina a moştenit linia frontierei de stat cu România care a existat în momentul destrămării U.R.S.S.-ului;

— Aceeaşi situaţie este valabilă şi în legătură cu apele teritoriale din jurul Insulei Şerpilor;

— Nu există nici un temei pentru diferendul privind apartenenţa teritorială a Insulei Şerpilor, la fel ca şi pentru punerea problemei apelului la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga;

— În legătură cu declaraţia unilaterală a României, precum că Protocolul din 1948 şi Tratatul din 1961 şi-au pierdut valabilitatea, încercările părţii române de a revizui prevederile Protocolului din anul 1948, precum şi statutul teritorial al Insulei Şerpilor, ***„partea ucraineană le califică drept încercare de a înainta pretenţii teritoriale faţă de Ucraina. Ucraina nu are pretenţii teritoriale faţă de nici un stat şi respinge orice pretenţii teritoriale faţă de ea” 107*;** în legătură cu declaraţiile M.A.E. al Ucrainei, se impun câteva observaţii:

— Ele demonstrează faptul că Ucraina a continuat cu fidelitate „linia” dură, obstrucţionistă, a U.R.S.S.-ului/Federaţiei Ruse, fiecare la rândul ei refuzând sistematic, calculat, să discute chestiunea insulei,[890]

pentru a nu se putea clarifica apartenenţa şi statutul juridic al acesteia, pentru că România ar fi avut câştig de cauză!;

— Nulitatea este o sancţiune care se aplică tuturor actelor juridice care s-au încheiat cu nerespectarea normelor de drept (Protocolul secret din 1939, Protocolul din 1948 ş.a.); prin urmare aceste acte fie că nu există din punct de vedere ai dreptului, fie că nu au valabilitate juridică, în ambele situaţii actele subsecvente acestora nu angajează părţile în sensul prevederilor pe care le cuprind, nu pot produce efecte juridice ulterioare;

— Dacă Pactul Ribbentrop-Molotov a fost declarat nul (Moscova, 24 decembrie 1989, de către Congresul Deputaţilor Poporului din U.R.S.S., între care s-au numărat şi reprezentanţii Ucrainei!) şi a devenit nul pentru Ţările Baltice (Estonia, Letonia şi Lituania, sprijinite în acest sens de Occident!), pe cale de consecinţă, juridic el este nul pentru toate ţările care au avut de suferit de pe urma lui, iar Ucraina nu se poate dezice de semnătura sa din 24 decembrie 1989!;

Ghennadi Udovenko, ministrul de externe

---

890 “Azi”, Bucureşti, 15 decembrie 1995, p.3.

al Ucrainei, în timpul vizitei sale în China, fără a mai aştepta întoarcerea acasă, a comentat intervenţia omologului său român în Senatul României, spunând că ea ***„echivalează cu emiterea de pretenţii teritoriale faţă de Ucraina”*** că ***„Ucraina nu va face nici un fel de concesii în legătură cu integritatea sa teritorială”,*** că Ucraina consideră posesiunea sa asupra Insulei Şerpilor ca o chestiune închisă, anunţând rechemarea ambasadorului ucrainean la Bucureşti, Olexandr Cealâi, pentru consultări (un procedeu diplomatic foarte rar folosit, prin el urmărindu-se exercitarea de presiuni asupra guvernului ţării de reşedinţă, chiar o intimidare a acestuia, dovedind şi prin aceasta că sindromul obedienţei faţă de imensitatea estului supravieţuieşte! – n.n.).

Guvernul Ucrainei nu a scăpat prilejul să (re) amintească Protocolul din 4 februarie 1948 – cuvântul ***„intră”[în*** componenţa…] referitor la Insula Şerpilor –, precum şi faptul că dovezile arheologice din insulă îmbogăţesc muzeele ruso-ucrainene şi nu pe cele româneşti! (iată una dintre explicaţiile practicii alerte de scoatere – transportare en gros din insulă, de către/în U.R.S.S. – Ucraina, a urmelor arheologice – n.n.); se scapă din vedere, deliberat, că urmele arheologice invocate nu atestă nici un drept al ucrainenilor asupra insulei…!; în loc ca România (Preşedinţie, Guvern, Ministerul de Externe ş.a.) să se posteze pe poziţii ferme, principiale, de

apărare hotărâtă a drepturilor teritoriale şi a intereselor naţionale, a făcut o dare înapoi, uşor jenantă, dovedind că „mişcările" strategice ale Kievului au avut rezultatul scontat de acesta!

Purtătorul de cuvânt al Preşedinţiei României, **Traian Chebeleu** a calificat poziţia ministrului de externe al României în Senat drept o „improvizaţie" (în fapt improvizaţia, la propriu, era tocmai această luare de poziţie în.n.), adăugând că ***„din 1961 (sic!), insula*** [Şerpilor] ***aparţine fostei Ù.R.S.S. „.***[891]

Pe 9 decembrie 1995, **Teodor Meleşcanu** s-a întâlnit la Londra – cu prilejul Conferinţei internaţionale privind aplicarea Acordului de pace de la Dayton – cu Ghennadi Udovenko, omologul său ucrainean. Cu acest prilej, ministrul de externe român l-a informat pe omologul său ucrainean, că ziariştii români i-ar fi deformat (denaturat) declaraţia făcută în Senatul României[892]

că a transmis imediat după interpelarea din Senat o stenogramă cu intervenţia sale atât Ambasadei Ucrainei la Bucureşti, cât şi Ambasadei României la Kiev. Mai mult, Teodor Meleşcanu şi-a exprimat speranţa ***„ca aceste discuţii să contribuie la accelerarea negocierilor pentru definitivarea Tratatului de bază. Aşa că eu***

---

891 "România Liberă", Bucureşti, Nr.1736, 8 decembrie 1995, p.3.

892 Vezi : "Adevărul", Bucureşti, 11 decembrie 1995, p.l-/'Cotidianul", Bucureşti, 11 decembrie 1995, p.8.

personal, aş spune că Insula Servilor rămâne unde a fost şi noi sperăm să mergem înainte”.

„Întorsătura” guvernanţilor români – o mostră a modului „cum” s-a făcut politica externă în acei ani – are mai multe explicaţii: teama maladivă ca nu cumva să fim etichetaţi în Europa că emitem pretenţii teritoriale la adresa altui stat, că punem în discuţie „ordinea” postbelică („pasul” U.R.S.S.-ului din 4 februarie 1948 cum trebuia/trebuie catalogat de opinia publică internaţională?; a susţinut cineva de peste hotare că prin aceasta U.R.S.S. a încălcat concomitent atât „ordinea” postbelică cât şi Tratatul de pace din 1947?; oare poziţia Japoniei în conflictul cu U.R.S.S./Federaţia Rusă pentru insulele Kurile a catalogat-o cineva în mod greşit? Din contră, este citată ca un exemplu de demnitate statală, de intransigenţă faţă de un abuz juridico-teritorial pe care ar fi trebuit să-l luăm ca exemplu…); poziţia dură, de mare putere nucleară a Ucrainei, care nu s-a sfiit să facă presiuni făţişe asupra României, pentru a o sili să facă paşi înapoi; raporturile bune dintre Ucraina, Marea Britanie şi S.U.A., dorinţa noastră de a nu „deranja”; faptul că rareori au fost momentele în istorie când am ştiut să ne apărăm drepturile istorice aşa cum trebuia, că am fost mereu dispuşi la concesii după concesii fără ca acestea, măcar odată, să se întoarcă în bine asupra noastră…

În timp ce noi ne jenam să spunem răspicat adevărul, atât Ucrainei cât şi întregii lumi, canalul

de televiziune EURONEWS, pe 9 decembrie 1995, deci chiar în perioada în discuţie, a difuzat o ştire privind chestiunea Insulei Şerpilor, arătând că aceasta şi alte teritorii româneşti, au fost acaparate brutal de către Uniunea Sovietică, în prezent aflându-se sub jurisdicţia Kievului!

În cadrul consultărilor din lunile iulie şi decembrie (la nivel de secretari de stat în M.A.E.), se conturase deja posibilitatea convenirii unor formulări de compromis (păgubitor pentru partea română!—n.n.) atât pentru textul paragrafului din Preambul, cât şi pentru articolul referitor la problema frontierelor.

În luna februarie 1996 ziarul „22” a iniţiat (prin Iulian Anghel) o anchetă privind statutul juridic al Insulei Şerpilor şi ce trebuia să facă România legat de insulă. Au răspuns anchetei Dumitru Ceauşu (Directorul Direcţiei Juridice a Tratatelor din Ministerul Afacerilor Externe), Ion Diaconescu (preşedintele P.N.Ţ.C.D.), Emil Constantinescu (preşedintele Convenţiei Democratice), Emil Tocaci (senator P.N.L.), Florin Constantiniu şi Armand Goşu (istorici, ambii de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” Bucureşti).

Pe scurt, iată principalele puncte de vedere ale celor intervievaţi.

Dumitru Ceauşu: frontiera româno-sovietică a fost stabilită prin art.l al Tratatului din 1947; la 4 februarie 1948 URSS-ul a impus României semnarea unui Protocol prin care insula a fost anexată de sovietici, concomitent cu acest act linia

frontierei de pe braţul Chilia, la vărsarea acestuia în mare, a fost deplasată de pe şenalul navigabil spre sud, pe un canal secundar nenavigabil (Musura); Parlamentul României nu l-a abilitat pe primul-ministru să semneze un acord prin care o parte a teritoriului naţional era cedată unui stat străin; Protocolul în cauză nu a fost supus spre ratificare Parlamentului român niciodată; potrivit normelor de drept internaţional, tratatele internaţionale se încheie în baza liberului consimţământ şi al bunei credinţe; ***„Aceste norme au fost codificate în Convenţia de la Viena din 1969 care prevede, la art.46, că un tratat este nul dacă consimţământul unui stat, la încheierea acelui tratat, a fost exprimată cu încălcarea manifestă a unei reguli de importanţă fundamentală a dreptului intern al acelui stat. De asemenea, potrivit prevederilor articolului 52 al aceleiaşi Convenţii, este nul un tratat dacă încheierea lui s-a obţinut prin ameninţare sau prin folosirea forţei”*** (România se afla sub ocupaţia armată a U.R.S.S.-ului, fiind condusă de un guvern impus de Moscova şi aservit acesteia în totalitate).

Acelaşi interlocutor mai arăta că „Această situaţie, care punea România în imposibilitate de a-şi exprima liber voinţa şi de a apăra drepturile şi interesele faţă de U.R.S.S., exista şi în 1961, când protocolul din 4 februarie 1948 a fost menţionat în

Tratatul privind regimul frontierei de stat româno-sovietice şi s-a menţinut practic până la semnarea Protocolului prin care a fost desfiinţat Tratatul de la Varşovia, alianţă politico-militară prin care U.R.S.S. Îşi exercita dominaţia asupra celorlalte state participante”!

Dumitru Ceauşu sublinia apoi faptul că „Ucraina a dobândit calitatea de succesor al Protocolului din 4 februarie 1948, dar a moştenit acest document cu defectele lui congenitale, conform principiului de drept „Nemo plus juris transfere potest quam ipse habet” („Nimeni nu poate transfera altuia mai mult drept decât are el însuşi”) ”!

Diplomatul român îşi arăta mirarea faţă de faptul că Ucraina refuza, de plano, eventualitatea supunerii acestui litigiu (disputa juridică româno-ucraineană legată de „valabilitatea” Protocolului din 4 februarie 1948) judecăţii Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga.

„În această privinţă, este de amintit că articolul 65 al Convenţiei de la Viena privind dreptul tratatelor prevede că statul care consideră că a fost viciat consimţământul său de a fi legat printr-un tratat poate notifica această poziţie celuilalt stat semnatar. În cazul în care acesta din urmă obiectează, atunci se naşte un diferend între cele două state, diferend care trebuie soluţionat prin negocieri sau, în caz de eşec al acestora, prin recurgerea la mijloacele de soluţionare paşnică prevăzute de articolul 33 al Cartei ONU, inclusiv,

deci, prin sesizarea Curţii Internaţionale de Justiţie”.

Dumitru Ceauşu îşi încheia punctele de vedere cu următoarea precizare: „Exprimarea unui punct de vedere la lipsa de valabilitate a unui document internaţional nu poate fi taxată drept „pretenţie teritorială”. În această privinţă, subliniez că partea română a afirmat, în mod repetat, că România nu are nici un fel de pretenţii faţă de teritoriul Ucrainei şi că respectă şi faţă de Ucraina frontiera stabilită prin Tratatul de pace din 10 februarie 1947”.[893]

Din răspunsul dat de Ion Diaconescu, reţinem câteva idei: „după ce insula ni s-a luat pe nedrept în 1948, acum ni se iau şi regiunile zonelor adiacente”; „Când însă se solicită o reparare a unei ilegalităţi notorii, aceasta nu este pretenţie teritorială”; „rezultatele unui abuz grosolan trebuie eliminate”; „Printr-o politică externă bine gândită, care ar putea duce la rezolvarea mai multor probleme româno-ucrainene conexe de aceeaşi natură, luând în seamă interesul reciproc şi folosind căi exclusiv paşnice, prin extinderea spre Est a valorilor şi practicilor democratice, este nu numai posibil, dar chiar şi probabil ca Insula Şerpilor să ne fie retrocedată”.[894]

Emil Constantinescu a declarat, între altele, următoarele: „nu este vorba de o revendicare sau pretenţie teritorială, ci despre o reconsiderare a

893 Vezi: Iulian Anghel, op.cit., p.6.
894 Ibidem, p.7.

împrejurărilor în care Insula Şerpilor a intrat în cadrul U.R.S.S.”; „restabilirea adevărului istoric este totdeauna oportună. În plus, însăşi caducitatea tratatului privind regimul frontierei de stat româno-sovietice impune ca, la negocierea Tratatului de bază cu Ucraina, problema Insulei Şerpilor să fie rezolvată prin recunoaşterea nulităţii Protocolului din 1948 şi a procesului verbal de „predare a insulei” semnat de Eduard Mezincescu”; „Nicio parte a teritoriului naţional, fie ea şi numai de 17 hectare, nu poate fi dislocată, oricât s-ar strădui ocupantul să susţină că ea ar fi prezentat un „mic cadou”; „o asemenea acţiune diplomatică trebuie demarată nu numai pentru a elucida problema Insulei Şerpilor, ci şi problema celorlalte teritorii româneşti incluse prin forţă în fosta U.R.S.S. Este o misiune dificilă, dar, cum adevărul istoric şi dreptul internaţional sunt de partea noastră, cred că, în final, România va avea câştig de cauză”…[895]

Emil Tocaci a susţinut că protocolul din 1948 „nu poate infirma un act normativ de dimensiunea Tratatului de pace, fiindu-i net inferior, cu atât mai mult cu cât în acea perioadă independenţa României era nulă”. Apoi adăuga: „Nu sper ca într-un viitor apropiat Insula Şerpilor să redevină a României. Dar chestiunea trebuie ridicată pentru ca, indiferent de efecte, să se vadă că suntem conştienţi de drepturile noastre, de

895 Ibidem.

nedreptăţile istoriei, cât şi ale efectelor intereselor geopolitice prezente”.

Din intervenţia istoricului Florin Constantiniu reţinem câteva pasaje: „În 1948, într-o perioadă când România fusese integrată zonei de dominaţie sovietică, Moscova a impus instrumentelor sale obediente de la Bucureşti cedarea acestei insule către U.R.S.S. „În esenţă – cred eu –, nu este nicio deosebire între rapturile teritoriale din 28 iunie 1940 (Basarabia, nordul Bucovinei, ţinutul Herţa) şi anexarea Insulei Şerpilor, ca de altminteri şi a insulelor Salangic, Dalerul Mic, Dalerul Mare, Maican şi Musura de pe braţul Chilia, ocupate de trupele sovietice la 26 octombrie 1940. Este vorba de teritorii româneşti luate cu forţa de U.R.S.S.”; Cât despre oportunitatea revendicării Insulei Şerpilor, situaţia României este ilustrarea dilemei autentice, adică a alternativei ai cărei termeni sunt, ambii negativi (de tipul „Banii sau viaţa”). Dacă vrea integrarea în structurile, euro-atlantice, România trebuie să renunţe la teritoriile pierdute prin actul de forţă al U.R.S.S.; dacă vrea să-şi reafirme dreptul asupra acestor părţi ale patrimoniului ei teritorial, ea îşi blochează intrarea în structurile euro-atlantice”; „A declara că renunţăm la teritoriile răpite de U.R.S.S. – inclusiv Insula Şerpilor – mi se pare un preţ prea ridicat pentru obţinerea unor garanţii de a căror valoare mă îndoiesc”.[896]

---

896 Ibidem.

Armand Goşu a susţinut, între altele **PEste de presupus că Ucraina nu va ceda niciodată**, datorită faptului că este o ţară fără mari resurse de petrol, şi de aceea va ţine dinţii de orice teritoriu care i-ar putea aduce ceva”; „A avea acum revendicări, indiferent de ce natură, echivalează cu a-ţi ridica în cap comunitatea internaţională. Pentru că Europa Occidentală şi S.U.A. au interesul să transforme Ucraina într-un stat viabil pentru a o smulge definitiv de sub influenţa Rusiei, făcând astfel imposibilă refacerea imperiului. Din punct de vedere al intereselor actuale ale României, definite festivist de altminteri (integrarea europeană, intrarea în NATO etc), **orice gest care ar putea fi interpretat ca revendicare teritorială face un rău imens României.** Or din moment ce acest gest a fost făcut, nu-mi rămâne să cred decât că, fie politica noastră externă este implicit greşită, fie este rău intenţionată, făcând jocul Moscovei”; „Insula Şerpilor este o ţintă falsă (sic!). Iar astfel de ţinte sunt urmărite de societăţile aflate în criză, cum este şi a noastră”.[897]

Autorul acestei lucrări nu este de acord cu unele dintre punctele de vedere exprimate de interlocutorii citaţi. Nu le-am comentat sau criticat, lăsându-le în starea lor brută, pentru ca cititorii să poată compara aceste declaraţii cu altele, redate de noi pe parcurs, aparţinând unora

---

897 Ibidem.

dintre cei citaţi, să le poată compara mai ales cu ceea ce a urmat…

La începutul primăverii lui 1996, a avut loc cea de-a şasea rundă de negocieri ucraineano-române, în urma căreia **Volodimir Vasilenko,** sublinia cu satisfacţie nedisimulată că: *„Putem spune că suntem foarte mulţumiţi* (…) ”! Era normal să fie foarte mulţumiţi din moment ce partea română, în mod inexplicabil, renunţase la discutarea problemelor teritoriale bilaterale (în loc să însereze în textul Tratatului posibilitatea modificării frontierelor româno-ucrainene pe cale paşnică), precum şi la „aprecierea” asupra Pactului Ribbentrop-Molotov!

Partea ucraineană a respins în cursul negocierilor bilaterale până şi dezideratul minim al părţii române, acela de a se introduce în textul Tratatului o formulă de condamnare a Pactului Ribbentrop-**Molotov**[898]

lucru care în unele medii politice româneşti era considerat *„o reparaţie morală oferită României”*!…Partea ucraineană a susţinut în timpul negocierilor că o condamnare politică a Pactului Ribbentrop Molotov nu are relevanţă pentru situaţia celor două state, întrucât frontierele dintre noi şi fosta U.R.S.S. nu sunt cele stabilite în pactul citat, ci cele stabilite prin

898 Ucraina a condiţionat “anularea consecinţelor Pactului Ribbentrop-Molotov, de anularea unui presupus Tratat Antonescu-Hitler, dar fără să demonstreze existenţa unui asemenea tratat (…)”! Vezi : Ion Şuţa, op.cit., p.205-206.

Tratatul de pace de la Paris, din 10 februarie 1947 (sic!); aceeaşi parte la negocieri, a mai susţinut că o condamnare a Pactului Ribbentrop-Molotov ar implica şi menţionarea altor momente dificile din trecut.

Dincolo de „tertipurile” specifice domeniului diplomatic, este de subliniat că refuzul părţii ucrainene de a însera în Preambulul Tratatului de bază condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, în speţă a Protocolului adiţional secret, este explicabil: R.S.S. Ucraineană în trecut, Ucraina de astăzi, este principala beneficiară a politicii de forţă a U.R.S.S.-ului, politică începută şi făcută posibilă prin semnarea amintitului Protocol. Statu-quo-ul postbelic este o consecinţă a încălcării normelor de drept internaţional de către tandemul Germania – U.R.S.S., iar Tratatul de pace din 1947, din păcate, n-a făcut decât să consfinţească o stare de lucruri nefirească din acest unghi de vedere. Recunoaşterea de către U.R.S.S. a existenţei acestui Protocol secret şi condamnarea lui de către cel de-al II-lea Congres al Deputaţilor Poporului, implica reevaluarea tuturor anexiunilor realizate de către U.R.S.S. Şi ar fi putut să stea la baza unui proces diplomatic care să ducă ia contestarea Tratatului de la Paris din 1947.[899]

Cel de-al II-lea Congres al Deputaţilor Poporului din fosta U.R.S.S., a consimţit că Pactul Ribbentrop-Molotov este în afara legii, Congresul

899 Tiberiu Tudor, op.cit., p.150.

recunoscând totodată că şi ultimatumurile care au decurs din el, sunt în afara legii. Ucraina, prin deputaţii săi, care şi-au pus semnătura oficială pe documentul elaborat de Congres, şi-a asumat acest document, ori, înserarea condamnării Pactului Ribbentrop-Molotov în Tratatul de bază cu România ar fi echivalat cu (re) condamnarea ultimatumului sovietic din iunie 1940, ceea ce ar fi „şubrezit" serios „drepturile" Ucrainei asupra teritoriilor româneşti.

Condamnând Pactul Ribbentrop-Molotov în anul 1989, R.S.S. Ucraineană – poate fără conştiinţa clară a consecinţelor, de care nu credem să-i fi păsat prea mult, din moment ce ea era parte (încorporată) a

U.R.S.S.-ului –, după ce a devenit stat independent (1990) a făcut un pas înapoi, refuzând pur şi simplu să-şi respecte poziţia anterioară!

România a obţinut doar o frază de compromis, în sensul condamnării „actelor injuste ale regimurilor totalitare şi de dictatură militară care, în trecut, au afectat în mod negativ relaţiile dintre poporul român şi poporul ucrainean..."[900] (în acest fel, s-a pus semnul egalităţii între ultimatumul sovietic din iunie 1940 şi ordinul de trecere a Prutului dat de către Ion Antonescu.

„A mai rămas – declara Volodimir Vasilenko – doar articolul doi, cel referitor la recunoaşterea

900 Ibidem, p.151.

liniei de frontieră dintre cele două state şi declararea lipsei reciproce de pretenţii teritoriale”.

„Noi am propus – legat de Insula Şerpilor, adăuga acelaşi oficial ucrainean – să introducem în text prevederile Actului Final de la Helsinki, ai cărui semnatari sunt atât Ucraina cât şi România. Aceasta este calea şi urmând-o, n-ar mai exista pericolul de a se ivi noi probleme”.[901]

În momentul acestor afirmaţii credem că dl. Volodimir Vasilenko fie a avut un lapsus de memorie, fie a fost ironic: împreună cu Ucraina, România şi-a mai pus semnătura şi pe Tratatul de pace de la Paris, din 10 februarie 1947 şi totuşi, noi am avut „probleme”, de cea mai evidentă dintre ele – „problema” Insulei Şerpilor – beneficiind din plin tocmai statul pe care dl. Vasilenko îl reprezenta şi-n numele căruia ne făcea amintita propunere…Să fi uitat iarăşi, dl, expert Vasilenko că în conformitate cu principiul pacta sunt servanda, tratatele în vigoare (ne referim la cel din 10 februarie 1947), adică cele care nu sunt afectate de o cauză de nulitate ori nu şi-au încetat aplicarea, trebuie aplicate de părţi cu bună credinţă, că încălcarea unui tratat (sovieticii în 1948, ucrainenii, succesorii” lor, în 1991…) dă naştere la răspunderea internaţională a statului

---

901 “Ziua”, Bucureşti, luni 4 martie 1996, p.4. în acest Tratat - al concesiilor româneşti pe toate planurile negociatorii ucraineni au reuşit să impună repetarea de 5 ori a faptului că frontierele din 1997 sunt inviolabile!...

care a comis o astfel de încălcare?!…

Din păcate, diplomaţii români n-au ştiut, n-au vrut sau n-au putut să „puncteze”, deşi toate atuurile erau în mâna lor!

Pentru că a venit vorba de Actul Final de la Helsinki, al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, se impun câteva observaţii de principiu.

Prin semnarea acestuia la 1 august 1975[902]

cele 35 de state participante au adoptat principiul inviolabilităţii frontierelor, care nu pot fi modificate prin forţă (Capitolul III – „Inviolabilitatea frontierelor”). Acelaşi document prevede însă posibilitatea modificării frontierelor, în conformitate cu dreptul internaţional, prin mijloace paşnice şi tratative între părţile interesate.

Faptul a fost (re) confirmat prin „Declaraţia privind reglementarea prin mijloace paşnice a diferendelor dintre state”, adoptată de O.N.U. În anul 1982.

Acestea reprezintă tot atâtea confirmări ale faptului că stabilitatea tratatelor internaţionale nu exclude schimbarea paşnică, că ele nu pot fi concepute ca noţiuni rigide.

Aşa cum se arată în literatura de specialitate, „În practica internaţională este admisă regula necesităţii adaptării tratatelor la schimbările care au loc în relaţiile dintre state, subliniindu-se că

902 Pentru textul în limba română, vezi : ’’Buletinul Oficial Nr.92, din 13 august 1975.

forţa obligatorie a tratatelor, respectarea principiului pacta sunt servanda şi exigenţa stabilităţii tratatelor, nu pot avea un caracter absolut”!

Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că Actul Final de la Helsinki se referă la tratatele încheiate între state cu respectarea principiilor dreptului internaţional, ceea ce nu era cazul cu Protocolul din 4 februarie 1948. Altfel spus – fapt „scăpat” din vedere de Ucraina!

— Actul Final de la Helsinki din 1975 a confirmat frontierele europene stabilite la Paris în 1947, nu şi pe cele stabilite fraudulos de U.R.S.S. În 1948 (neratificate de Parlamentul nici unuia din cele două state)!

Carta O.N.U., Actul Final de la Helsinki, Carta de la Paris (1990), documentele Conferinţelor de la Madrid, Stokholm şi Viena ş.a. – care statuează şi consacră principiile dreptului internaţional privind relaţiile obligatorii dintre statele europene –, sunt cele care dau cadrul şi măsura în care se poate acţiona.

În condiţiile în care U.R.S.S.-ul (inclusiv R.S.S. Ucraineană) incriminase oficial Pactul Ribbentrop-Molotov (implicit Protocolul adiţional secret, declarat nul ca act şi efecte ulterioare), după dispariţia acestui stat de pe harta politică a lumii, când între România şi „succesoarea” Ucrainã nu exista nici un tratat privind frontiera de stat, în condiţiile în care Ucraina anexase teritoriile româneşti smulse cu forţa de fosta

U.R.S.S. – Nordul Bucovinei, Sudul Basarabiei şi Ţinutul Herţa, în anul 1940, Insula Şerpilor, în anul 1948 –, în condiţiile în care Tratatul de pace de la Paris, din anul 1947, fusese încălcat grav de fosta U.R.S.S.

ş.a., erau întrunite condiţiile necesare ca România să fie fermă, să apeleze la instanţele internaţionale pentru a i se face dreptate istorică (teritorială)!

Din păcate nu s-a întâmplat nimic din ceea ce ar fi fost normal să se întâmple, România persistând într-o păguboasă politică de cedări pe toate planurile. Slăbiciunea guvernanţilor de atunci este cel mai bine reflectată de prevederile documentelor pe care le-au încheiat în acea perioadă. Deşi lovite de aripa doliului naţional, ele au fost prezentate opiniei publice deformat, cu surle şi trâmbiţe, ca mari „succese" diplomatice.

Oricum am privi lucrurile, dacă în judecarea lor se pleacă de la interesul naţional, de la jertfele înaintaşilor pe altarul intereselor teritoriale româneşti ş.a., concluzia este clară: România a irosit în mod nepermis un prilej deosebit de favorabil pentru închiderea „rănilor" sale teritoriale din 1940 şi 1948.

În ceea ce-i priveşte pe diplomaţii ucraineni aceştia au susţinut cu constanţă şi insistenţă interesele Ucrainei. Sugestiv din acest punct de vedere este interviul dat Agenţiei Rompres de către **dl. Oleksandr Cealâi,** ambasadorul Ucrainei la Bucureşti, în care declara răspicat că

„Nu există probleme teritoriale între Ucraina şi România, deoarece graniţele noastre au fost trasate prin acorduri internaţionale şi acest lucru se referă în opinia noastră, inclusiv la Insula Şerpilor”[903]

Conjunctura internaţională în care s-au desfăşurat negocierile în vederea încheierii Tratatului de bază cu Ucraina a fost, în multe privinţe, defavorabilă României, în sensul că opţiunea occidentală pro Ucraina era bine conturată, cu consecinţele de rigoare pentru ţara noastră.

Aşa cum scria **Natalie Nougayrede** în „Le Monde”, la 19 iunie 1997, pentru Occident păstrarea unei Ucraine despărţite de Rusia era o chestiune de viaţă şi de moarte.

La rândul său, **Zbigniew Brzezinski,** în lucrarea „Marea tablă de şah”, considera Ucraina un element cheie în politica americană de împiedicare a unei eventuale refaceri a U.R.S.S.-ului[904]

Este de presupus că pe altarul propriilor

---

903 “Evenimentul Zilei”, Bucureşti, Anul V, Nr.1265, miercuri 21 august 1996, p.5.

904 Cu astfel de semnale din partea Occidentului, reacţia ucraineană a fost una pe măsură! Astfel, ca să exemplificăm, Roman Zvarici, în ziarul “Deni” (Kiev) scria că ‘Ww e de crezut că marile puteri statale membre ale NATO sau ţările membre ale G-7 ar putea fi de acord cu unele pretenţii teritoriale faţă de Ucraina din partea vecinilor’’ (Cf. ’’Jurnalul Naţional”, Bucureşti, joi 14 noiembrie 1996, p.17). Era vizată, desigur, Federaţia Rusă, dar nu numai aceasta!

interese, occidentalii n-au avut reţineri în a sacrifica (indirect) interesele altor state, printre care şi ale României, încurajând Bucureştiul spre semnarea unui tratat favorabil

Ucrainei[905]

care, în cele din urmă se va dovedi dezastruos pentru interesele noastre naţionale, iar ipoteticele avantaje (intrarea în NATO) s-au dovedit iluzorii. Occidentul ne-a cerut să încheiem tratate de pace şi cu Ungaria şi cu Ucraina, dar nu ne-au cerut să renunţăm la însemnate părţi ale teritoriului românesc!

La mijlocul lunii martie 1997, ministrul de externe al Ucrainei, **Ghannadi Udovenko,** aflat la Bruxelles – cu ocazia negocierilor dintre Ucraina – NATO, pentru stabilirea de „relaţii bilaterale speciale”–, a acuzat faptul că ***„România adoptă o poziţie neconstructivă”*** şi că ***„subminează negocierile”*** privind finalizarea Tratatului bilateral. Prevalându-se de atenţia specială pe care Occidentul o acorda ţării sale, la un moment dat a III-a putere nucleară a lumii, a profitat de situaţie şi a mers mai departe, cerând membrilor NATO să exercite o ***„influenţă pozitivă asupra României, pentru ca aceasta să nu mai aibă revendicări teritoriale”***, altfel spus, ca NATO să facă presiuni asupra României, să se amestece în treburile ei interne, ceea ce potrivit dreptului

905 Vezi: Ion Cristoiu, Un eşec: tratatul cu Ucraina, în: ’’Cotidianul”, Bucureşti, Anul VIII, nr. 102(2147) sâmbătă 5-duminică 6 septembrie 1988, p.l.

internaţional – invocat de Ucraina de fiecare dată când interesele i-au cerut-o!—, era un lucru condamnabil, constrângerea de orice fel fiind incriminată în practica şi dreptul internaţional.

BBC-ul, într-o emisiune din aceea perioadă, conchidea că România nu putea ignora relaţiile tot mai strânse dintre Ucraina şi NATO, ştire căreia noi îi mai adăugăm şi faptul că între condiţiile impuse de NATO pentru aderarea la Alianţă, se număra şi aceea a existenţei unor tratate de bună vecinătate cu toate statele.[906]

La reuniunea de la Davos – unde preşedintele Emil Constantinescu a pomenit pentru prima dată de nefericita sintagmă „sacrificii istorice" (din partea României) –, preşedintele Ucrainei Leonid Kucima declara: „Avem relaţii bune cu toţi vecinii noştri, cu excepţia României, şi credem că dacă nu se semnează un tratat româno-ucrainean în care să fie definită graniţa, România nu poate vorbi de intrarea în NATO"!.../089

---

906 Preşedintele Clinton, cu prilejul vizitei în SUA a ex-preşedintelui Kravciuk, declara că "ţara sa sprijină integritatea teritorială a Ucrainei"! Este adevărat că el se referea la diferendul ucraineano-rus privind Crimeea, dar în politică o astfel de declaraţie înseamnă mult mai mult. Era încă o confirmare a faptului că Occidentul democratic şi umanitar a acceptat tacit consecinţele sinistrului Pact dintre Hitler şi Stalin, în fapt o complicitate prelungită şi vinovată...La sfârşitul lunii octombrie 1995, cunoscutul om politic american Sherman Garett - principalul colaborator la fondul Carnegy ''Pentru pacea internaţională" - declara : "Eu sunt convins că frontierele din această parte a lumii trebuie să rămână nemodificate"\ (Cf."Ziua", Bucureşti, Nr.522, din 5 martie 1996, p.3).

Şantajul abil regizat, susţinut de diplomaţii acestei ţări, începuse mult mai devreme, de această dată în joc fiind implicate (de către partea ucraineană) statele occidentale membre ale N.A.T.O. Grav este nu doar faptul în sine, ci şi faptul că el a adus câştig de cauză Ucrainei, în detrimentul drepturilor şi intereselor legitime ale României.

Într-un interviu acordat postului de radio ucrainean NOVA MOVA, **preşedintele Emil Constantinescu** declara ***suntem dispuşi să recunoaştem graniţele actuale. Această recunoaştere a realităţii va forma, într-adevăr, baza tratatului",*** adăugând (bomboana de pe colivă!) că ***„Insula Şerpilor este teritoriu ucrainean***"!...Este exprimarea lipsită de orice echivoc a conţinutului nefericitei sintagme, rostite de preşedinte la sfârşitul lui ianuarie, la reuniunea de la Davos.[907]

Această sintagmă, a „sacrificiilor istorice", denotă cu elocvenţă incapacitatea puterii de la Bucureşti (instaurată în noiembrie 1996) de a apăra interesele naţionale ale României. Adoptarea ei a dus la perpetuarea nedreptăţii istorice săvârşite de U, R, S, S., a dus la perpetuarea unui statut nedrept pentru românii aflaţi în teritoriile româneşti anexate în 1940. „Sacrificiile istorice" reprezintă, în cele din urmă „o ***concepţie pusă în slujba menţinerii***

907 Tiberiu Tudor, op.cit., p.51-52.

efectelor actelor de forţă la care a recurs Puterea de la Răsărit”.1.91

Tratatul dintre România şi Ucraina – un document de a cărui necesitate nu se poate îndoi nimeni, îndoieli (mari!) existând în legătură cu **graba** negocierii-încheierii lui, a modului **cum** a fost negociat[908]

şi **cu ce rezultate** –, a fost negociat nesocotindu-se temeiurile istorice, juridice şi morale, avându-se în faţa ochilor doar aşa-zisul „sacrificiu istoric” ca preţ al intrării României în NATO, sacrificiu care, în final, şi-a dovedit inutilitatea (din primul „val” de aderare, Madrid 1997, România a lipsit…).

Tratatul bilateral româno-ucrainean a fost parafat la Kiev, la 3 mai 1997, el fiind semnat de ministrul de externe al Ucrainei

Ghennadi Udovenko şi ministrul de externe al României, Adrian Severin[909]

---

908 Negocierea este o profesie dintre cele mai dificile.Negociatorului (competent!) îi trebuie inteligenţă şi flexibilitate (cf.Niccolo Machiavelli), comportament moral şi corectitudine în timpul negocierilor (cf.Harold Nicholson), calm, răbdare, perseverenţă şi comportament diplomatic (cf.prof.univ.dr.Dumitru Mazilu).

909 Nonagenarul preot-scriitor Vasile Ţepordei din Basarabia, mărturisea că “atunci când la botezat pe tatăl ex-ministrului P.D. Adrian Severin acesta purta numele de Skvorniakov, iar bunicul său, fost coleg al celui ce îl botezase , fusese adus la Chişinău din U.R.S.S., fiind rus-rus” .Apud Neculai Staicu-Buciumeni, op.cit., p.53.Am adăuga faptul că nu cunoaştem care au fost cunoştinţele sale în domeniul istorico-juridico- diplomatic, sau cele din domeniul raporturilor teritoriale dintre România, pe de

La 2 iunie 1997, la Neptun[910]

În fosta reşedinţă de vară a lui Nicolae Ceauşescu, preşedintele României Emil Constantinescu şi preşedintele Ucrainei, Leonid Kucima, au semnat oficial Tratatul de bază dintre cele două state.

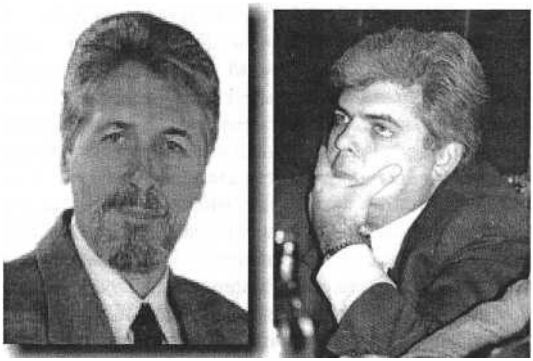

Emil Constantinescu Adrian Severin în flagrantă contradicţie cu poziţia adoptată de România prin Declaraţia din 28 noiembrie 1991, duetul Constantinescu-Severin a semnat acest tratat, contrar, în mare parte, intereselor legitime româneşti.

Prin Tratat semnat sub presiunea grabei, noi am lăsat Ucrainei nordul Bucovinei, sudul

---

o parte, şi U.R.S.S. (Federaţia Rusă) şi Ucraina, pe de altă parte, întrucât ceea ce a făcut legat de acest "tratat" a lăsat multe şi grave semne de întrebare, urmări dintre cele mai dureroase pentru prezentul şi viitorul poporului român!...

910 Este incalificabil gestul de a minţi opinia publică din România prin declararea oficială că Tratatul de bază s-a semnat la... Constanţa, în loc de Neptun! Şi acest fapt spune ''ceva", iar pretextul menajării susceptibilităţii opiniei publice din România rămâne unul pueril. O "făcătură" proastă nu putea sfârşi decât printr-un gest pe măsură!

Basarabiei şi Ţinutul Herţei, iar ea ne-a luat nouă Insula Şerpilor. Altfel spus, noi am dat totul şi nu am primit nimic, în timp ce ucrainenii nu au dat nimic şi au primit totul![911]

Lagat de acest momente triste din viaţa poporului român, istoricul **Florin Constantiniu** scrie următoarele n dorinţa – legitimă şi în perfect acord cu interesul naţional – de a deveni membrii ai Alianţei nord-atlantice, factorii de decizie ai României au hotărât negocierea şi semnarea unui tratat care să netezească drumul spre NATO. El a fost precedat de un tratat similar cu Ungaria (1996), conceput ca expresie a unei „reconcilieri istorice", de tipul celei franco-germane, dar rămas, cel puţin deocamdată, fără suportul de conştiinţă colectivă al celor două naţiuni.

Tratatul cu Ucraina a fost conceput altfel: ca expresia unui „sacrificiu istoric", adică al abandonării drepturilor româneşti asupra nordului Bucovinei, nordului şi sudului Basarabiei, ţinutului Herţei, insulelor de pe braţul Chilia şi Insulei Şerpilor anexate de URSS în 1940 şi 1948 (Insula Şerpilor). **De astă dată nu mai era vorba nici de note ultimative, nici de înfrângeri militare, nici de ocupaţie sovietică, nici de un guvern impus de ocupanţi; Nu! Eram liberi şi stăpâni**

---

911 în acest caz se poate vorbi de respectarea principiilor generale fundamentale ale negocierilor (principiul reciprocităţii, legalităţii - negocierea nu se poate desfăşura cu încălcarea normelor legale naţionale şi internaţionale!-, moralităţii, bunei credinţe - bona fides - şi cooperării) !

pe deciziile noastre. O negociere făcută sub presiunea nemiloasă a timpului (tratatul trebuia semnat înainte de summitul de la Madrid, care avea să decidă asupra noilor membrii), o negociere desfăşurată împotriva regulilor diplomaţiei – căci partea ucraineană ştia dinainte că suntem gata să renunţăm la totul (preşedintele României ceruse poporului român să facă „un sacrificiu istoric") şi nu ne puteam ridica de la masa tratativelor fără [să] semnăm tratatul înainte de reuniunea de la Madrid – a dat Ucrainei un avantaj considerabil şi ea a avut câştig de cauză, fiindu-i recunoscute suveranitatea asupra unor teritorii pe care nu le-a stăpânit niciodată (în afara perioadei sovietice, după actul de forţă stalinist din 1940). **2 iunie 1997 e o dată dureroasă în istoria României.**

Sacrificiul s-a dovedit inutil: România nu a fost admisă în NATO, iar situaţia românilor din Ucraina nu s-a îmbunătăţit.

Apăsat de grija traiului zilnic, românii – cei mai mulţi dintre ei – nu au înţeles că s-a produs un fapt de o excepţională gravitate: am renunţat – acum de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni – la părţi din patrimoniul istorico-teritorial al neamului nostru".[912]

În Tratatul de bază Insula Şerpilor nu apare menţionată, subînţelegându-se ca parte a Ucrainei.

---

912 2 002, p.514.

În ceea ce privea frontiera de stat comună, conform art.l „Părţile Contractante, în concordanţă cu principiile şi normele dreptului internaţional şi cu principiile Actului Final de la Helsinki, reafirmă că frontiera existentă între ele este inviolabilă şi, de aceea, ele se vor abţine acum şi în viitor, de la orice atentat împotriva acestei frontiere, precum şi de la orice cerere sau acţiune îndreptată spre acapararea şi uzurparea unei părţi sau a întregului teritoriu al celeilalte Părţi Contractante”.

Art.”2 prevedea că „Părţile Contractante vor încheia un tratat separat privind regimul frontierei dintre cele două state

Potrivit art.28, Tratatul urma a fi supus ratificării conform procedurilor prevăzute de legislaţia fiecărei Părţi Contractante, el intrând în vigoare din momentul schimbării instrumentelor de ratificare.

În Comisia de politică externă a Senatului României – după cum declara Valentin Corneliu Gabrielescu (în Senat, la 7 iulie 1997) „o *fost o lungă discuţie, de ore şi ore. La sfârşitul ei – nu cu inima uşoară – majoritatea comisiei a votat ventru: 8, contra* 5”;[913]

Tratatul de bază cu Ucraina[914]

---

913 Monitorul Oficial al României .Partea a II-a.Dezbateri parlamentare.Anul VIII.Nr.139, Miercuri 23 iulie 1997, p.24.

914 încheiat (cf.art.27) pe termen de 10 ani [2007], prevăzându-se că el ”se prelungeşte automat pe noi perioade de câte 5 ani, dacă nici una din Părţile Contractante nu va încunoştinţa în

a fost ratificat de Senatul României (prezidat de Petre Roman-ţi. D[915]

.) la data de 7 iulie 1997[916] (cu 65 de voturi pentru, 50 de voturi contra şi 3 abţineri).

Prof, univ, dr. Gheorghe Dumitraşcu (fost senator), referindu-se la cele întâmplate – „s-a comis o mare trădare naţională, scrie: „Afirm cu toată tăria că Ministrul de externe, Adrian Severin, preşedintele Senatului, Petre Roman, au organizat acea şedinţă de ratificare ca pe un puci parlamentar. În istoria parlamentară a României din ultimii 10 ani nu au existat antecedente de o asemenea gravitate antidemocratică şi antinaţională”.[917]

La 14 iulie 1997 în Parlamentul României a fost adoptată Legea nr. 129 pentru ratificarea Tratatului cu Ucraina.

Iată câteva opinii ale oficialilor vremii

---

scris cealaltă parte despre intenţia sa de a-l denunţa, cu cel puţin un an înaintea expirării perioadei de valabilitate respective”.

915 Emil Constantinescu, Adrian Severin, Petre Roman, Victor Boştinaru (ultimii trei de la P.D.) ş.a. s-au numărat între principalii “artizani” ai acestui tratat.

916 Pentru dezbaterile din Senatul României pe marginea ratificării Tratatului (şedinţa din 7 iulie 1997), vezi “Monitorul Oficial al României”... op .cit., , p.23-31.La această şedinţă de pomină a luat parte şi... ambasadorul Ucrainei la Bucureşti! (cf.op.cit., p.24).

917 Senator, prof.univ.dr.Gheorghe Dumitraşcu, Unele aspecte ale relaţiilor româno- ucrainene cu specială privire la tratatul cu Ucraina din 1997, în (voi.) : *** Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru, Constanţa, 2001, p.385, respectiv 386.

(români şi străini) legate de acest Tratat:

— **Adrian Severin,** şeful diplomaţiei române: „Tratatul nu conţine sacrificii istorice”...; în şedinţa Senatului din 7 iulie 1997 el afirma cu seninătate că „prin încheierea lui. România nu vierde nici unul dintre drepturile pe care le avea înainte ca acest Tratat să fie semnat (sic!) 19: acestor puncte de vedere le-a mai adăugat unul, cu acelaşi prilej şi de aceeaşi „valoare”: „nu avem în acest Tratat elemente împotriva cărora să ne pronunţăm (sic!) ”:[918]

— **Petre Roman,** preşedintele Senatului: „Tratatul reprezintă o necesitate şi un lucru util în perspectiva integrării României în NATO, el nu poate fi decât un compromis

— Ion Diaconescu, preşedintele Camerei Deputaţilor: „Semnarea actului de cooperare este cel mai înţelept lucru făcut de tara noastră. Ucraina va susţine integrarea României în NATO”;

— Valeriu Tabără, preşedintele PUNR: „Tratatul are câteva scăpări, printre care denunţarea consecinţelor Pactului Ribbentrop Molotov. PUNR cere organizarea unui referendum naţional”;

— **Romulus Raicu,** deputat PUNR: „Tratatul în forma actuală (...) este una dintre cele mai negre pagini din istoria României” Guvernul a dat dovadă de iresponsabilitate în negocierea încheierii unui asemenea tratat

---

918 Monitorul Oficial al României...op.cit., p.23-24.

— **Nicolae Leonăchescu,** deputat (în Protestul prezentat[919]
): „(...) tratat nedemn (...) înaltă trădare (...) crimă istorică (...) document extrem de periculos (...) ”;

— ***Klaus Kinkel*** *(fost ministru de externe al Germaniei Federale, cu prilejul unei vizite făcute la Kiev):* Tratatul cu privire la relaţiile de bună vecinătate şi cooperare dintre România şi Ucraina nu a rezolvat în mod favorabil, în 1997, intrarea României în NATO, dar a contribuit, în mod decisiv, la întărirea suveranităţii Ucrainei” I[920]

Tot la 2 iunie 1997 (Neptun) a fost semnat şi aşa numitul Acord conex, care nu a fost ratificat de Parlamentul României din simplul motiv că nu a fost prezentat plenului Parlamentului în cursul şedinţelor de ratificare, motivându-se că *„el nu este parte a Tratat*ului în condiţiile în care art.2/2 al Tratatului stipula că *„vor intra în vigoare simultan cu intrarea în vigoare a prezentului tratat*”, puţini parlamentari români din cei care l-au votat (65 la număr) erau la curent cu „ce” conţinea Schimbul de Scrisori!

Acest Acord conex (Schimbul de Scrisori dintre cei doi miniştri de externe) era documentul oficial prin care se recunoşteau frontierele dintre

---

919 Vezi: ’’Monitorul Oficial al României...op.cit., Nr.97, joi 12 iunie 1997, p.6.

920 Apud Constantin Corneanu, în serviciul unui interes major, în: ’’Observatorul militar”, An 14, Nr.24, 18-24 iunie 2002, op.cit., p.9.

cele două părţi, el constituind, în fond, esenţa”, cheia” Tratatului de bază dintre cele două state!

Din acest Schimb de Scrisori menţionăm câteva prevederi:

„(…)!

— Guvernul României şi Guvernul Ucrainei vor încheia, în cel mult doi ani, un Tratat privind regimul frontierei dintre cele două state, pe baza principiului succesiunii statelor în privinţa frontierelor, potrivit căruia proclamarea independenţei Ucrainei nu afectează frontiera de stat existentă între România şi Ucraina, aşa cum a fost definită şi descrisă în Tratatul din 1961 privitor la regimul frontierei de stat româno-sovietice şi în documentele de demarcare corespunzătoare valabile la 16 iulie 1990, data adoptării Declaraţiei privind suveranitatea statală a Ucrainei. (…).3.Ucraina se va angaja să nu amplaseze mijloace militare ofensive pe Insula Şerpilor, care aparţine Ucrainei, potrivit punctului 1 de mai sus”.[921]

Astfel, esenţa „principiilor şi procedurilor convenite prin Schimbul de Scrisori” se rezumă la următoarele:

— Recunoaşterea dreptului de succesiune a Ucrainei asupra teritoriilor româneşti smulse cu forţa şi anexate samavolnic de fosta U.R.S.S. (Bucovina de Nord, Basarabia de Sud şi Ţinutul Herţei – ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov,

921 Apud Tiberiu Tudor, op.cit, p.148.

respectiv notelor ultimative din 26 şi 28 iunie 1940, iar Insula Şerpilor – ca urmare a Protocolului din 4 februarie 1948);

— Renunţarea de către România la efectele notificării din 1993 a caducităţii Tratatului din 1961 privind regimul frontierei de stat românosovietice;

— Renunţarea la efectele Declaraţiei din 28 noiembrie 1991 a Parlamentului României cu privire la referendumul asupra independenţei Ucrainei; în opinia noastră, normal ar fi fost ca acceptarea sau neacceptarea pretenţiilor părţii ucrainene referitoare la frontiera de stat dintre cele două ţări, inclusiv recunoaşterea sau nu a apitenenţei Insulei Şerpilor la Ucraina, să facă obiectul unui **referendum,** prin care poporul român, singurul în măsură să decidă, să se pronunţe.

Nu întâmplător, în acele zile triste pentru România, academician prof, dr. Vasile Gionea spunea: „Pentru toate acestea, judecata istoriei va veni oricum, dar până atunci trebuie să-i judece justiţia!”[922]

Cei care au semnat pe 2 iunie 1997 la Neptun cele două documente, au uitat art.l al Constituţiei României („România este stat naţional, suveran şi independent, unitar şi indivizibil”), art.3/1 {„Teritoriul României este inalienabil”) şi art.50/1 („Fidelitatea faţă de Ţară este sacră”) \...

922 Ibidem, p.149.

Tot ei au uitat (n-au ştiut?) profeticele vorbe ale lui Mihail Kogălniceanu Dreptatea nu piere. Ca trupul lui Hristos ea se poate îngropa, dar întocmai ca şi Hristos Dumnezeu, ea va reînvia”![923]

Informativ dar şi comparativ, prezentăm în cele ce urmează o situaţie asemănătoare – conflictul japonezo-sovietic (rus) în **„problema” insulelor Kurile.**[924]

Parte a unui lanţ ce se întinde din Kamceatka până în Hokkaidō, insulele Kurile, ceţoase şi friguroase, sunt de mult timp un subiect de dispută neîncheiată între japonezi şi sovietici (ruşi).

Un vechi acord, din anul 1875, le-a atribuit Japoniei.

La sfârşitul anului 1945, în baza unei decizii a Conferinţei de la Yalta (4 – 11 februarie 1945), armata sovietică a invadat şi cucerit 4 insule japoneze (Etorofu, Kunashiri, Shikotan şi Habomai), reprezentând partea sudică a lanţului Insulelor Kurile, aducând aici 17.000 de colonişti ruşi şi silind astfel populaţia locală să se refugieze în Japonia – mamă.

Japonia nu a renunţat la insulele Kurile (numite în actualele hărţi japoneze „Teritoriile Nordice”) nici după 59 de ani de la ocuparea lor

---

923 François Jules Simon, membru al Academiei Franţei, sintetiza acest adevăr în următoarele cuvinte : "când o cauză este dreaptă, mai curând sau mai târziu ea va învinge” \

924 Liviu Voinea, Insula Şerpilor, în: ’’Tribuna economică”, Bucureşti, Nr.2, Joi 11 ianuarie 1996, p.ll.

samavolnică de către U.R.S.S., refuzând constant să semneze un tratat cu ocupantul acestor insule.

Pe marginea multor autostrăzi din Japonia sunt afişate pancarte uriaşe, pe care apare scris: ***Daţi-ne înapoi insulele pe care le-aţi ocupat”!***

Hitomi Katō, unul dintre liderii campaniei de revendicare a insulelor, declara următoarele: „Noi suntem acum o ţară paşnică, dar suntem la fel de hotărâţi ca şi orice altă naţiune să recuperăm teritoriile pierdute”![925]

Există analogii şi diferenţe între situaţia Insulei Şerpilor – Insulele Kurile?

Răspunsul este afirmativ, în continuare iată care sunt acestea:

— În cazul românilor este vorba de o insulă, în cazul japonezilor de 4 insule;

— Şi Insula Şerpilor şi Insulele Kurile au fost luate (anexate) de către sovietici în aceeaşi „manieră” utilizând forţa brutală şi speculând conjunctura internaţională;

— Dacă în cazul Insulei Şerpilor a apărut un „succesor „surpriză (Ucraina), în cazul Insulelor Kurile a rămas aceeaşi Marie, cu altă pălărie (Federaţia Rusă);

— Dacă conducerea României din 1997 a renunţat la Insula Şerpilor, japonezii n-au renunţat la Insulele Kurile niciodată şi nici n-au de gând să facă vreodată o astfel de opţiune incalificabilă, şi,

---

925 Liviu Voinea, op.cit., pag. 11. Premierul spaniol Jose Maria Aznar, referindu-se la (stânca) Gibraltar declara oficial : „JS! iciodată Spania nu va renunţa la Gibraltar”!

pentru aceasta, nimeni de pe plan internaţional nu i-a acuzat că ar avea „pretenţii teritoriale”, dreptatea fiind de partea japonezilor;

— Dacă în 1991 URSS-ul ar fi restituit Insula Şerpilor – pentru că declaraţia de independenţă a Ucrainei din 16 iulie 1990 nu le-a căzut în nici un caz bine!…—, s-ar fi creat un precedent care ar fost utilizat de către Japonia în a-şi motiva în plus cererile lor drepte de restituire a Insulelor Kurile;

— În fine, noi n-am fost capabili să fim „japonezi” (sau „spanioli”) nici măcar o zi!…

„Ew ***cred în lecţiile istoriei***”, spunea istoricul belgian dr. **Claude Gautier,** în august 1980, la el de-al XV-lea Congres International de Ştiinţe Istorice.

Şi noi credem în ele, dar faptele istorice, cele arătate pe parcurs, ne-au întărit convingerea în adevărul celor spuse de filosoful francez **Julien Benda,** că ***„experienţa cuiva n-a folosit niciodată altcuiva”!…***

Rămâne pe mai departe ca axiomatic adevărul că un act abuziv, de tipul celor din 1940 şi 1948, îşi păstrează acest caracter indiferent de fluctuaţiile istorico-diplomatice ulterioare până la anularea lui juridică şi restituirea teritoriilor în cauză celor cărora le aparţin „de drept”.

Aşa cum subliniază prof. univ. dr. Dumitru Mazilu – reputat jurist în drept internaţional – „Caracterul abuziv al actului în cauză nu încetează prin „preluarea acelui act de către statul succesor”. Preluarea „actului respectiv de către

statul succesor duce la perpetuarea abuzului şi ilegalităţii, cu toate consecinţele pe care le implică relaţiile dintre statele şi popoarele în cauză, deoarece caracterul profund imoral al unui asemenea act a fost, în toate timpurile, dezvăluit şi condamnat cu toată hotărârea”}110

Indiscutabil – sublinia (2001) un alt jurist –, actul din 1948 a fost „un act de forţă care a afectat teritoriul României şi ale cărei consecinţe nu au fost încă anulate. Dacă pierderea suveranităţii asupra Insulei Şerpilor s-a făcut ca „fapt juridic”, putem afirma că nu este necesar ca România să-şi creeze un nou titlu juridic asupra acestei insule. Acesta a existat şi există încă atâta timp cât Ukraina nu ne poate opune nici unul dintre cele două elemente ale structurii amdice: titlu-izvor (nesotium iuris)! titlu-vrobă (instrumentum

Prof, univ, dr. Dumitru Mazilu, într-o lucrare dedicată dreptului mării (2001), afirma cu convingere şi hotărâre că „Insula Servilor, Bucovina de Nord, ţinutul HerţeU ţinutul Hotin şi alte teritorii „anexate abuziv de fosta URSS” sunt „de drept ale României” iar guvernanţii tării au datoria să afirme aceste adevăruri şi să militeze prin toate mijloacele stivulate în normele dreptului internaţional pentru recunoaşterea drepturilor poporului român (…) ”! iiT2

5. Consecinţele documentelor româno-ucrainene semnate la 2 iunie 1997 şi ale actualului statut juridic al Insulei Şerpilor asupra intereselor

geostrategice ale României în bazinul Mării Negre

Această analiză are în vedere, pe de o parte, prevederile Tratatului de bază şi Acordului conex (schimbul de scrisori), semnate la Neptun, la 2 iunie 1997, iar pe de altă parte, faptul că niciodată după 1997 nu s-a adus oficial la cunoştinţa opiniei publice din România (cu excepţia celei de-a patra puteri în stat şi doar în măsura în care aceasta a dispus de datele necesare!) „bilanţul" integral al modului în care s-au îndeplinit prevederile celor două documente, cu atât mai mult cu cât art. 10/1 al Tratatului de bază prevedea (indirect) această cerinţă anual vor avea loc întâlniri la nivel de şef de stat sau de guvern sau întâlniri ale miniştrilor Afacerilor Externe, cu care ocazie va fi examinată şi îndeplinirea prezentului Tratat".

Cum guvernanţii care au semnat cele două documente oficiale, anesteziaţi" de efectele gestului lor, timp de trei ani n-au prezentat[926]

datele şi răspunsurile aşteptate de opinia publică din România, iar cei de după 2000 au făcut rareori referiri concrete la aceste aspecte (bunăoară conţinutul şi rezultatele negocierilor româno-ucrainene au rămas în bună măsură „top secret"!), ne vedem obligaţi să stăruim asupra „îndeplinirii" Tratatului, cu următoarele precizări: analiza noastră este incompletă întrucât până la

926 Dumitru Mazilu, Drept Internaţional Public..., op.cit., p.575.

ora actuală nu am avut acces la toate informaţiile şi datele pe care ni le-am fi dorit (lipsa lor influenţând nu fondul chestiunilor în discuţie, ci detaliile referitoare la acestea...); din motive uşor de înţeles, în analiza noastră ne vom opri îndeosebi asupra chestiunilor bilaterale litigioase, legate de Dunăre, Marea Neagră şi Insula Şerpilor.

Consecinţele documentelor citate, cele ale actualului statut juridic al Insulei Şerpilor, asupra intereselor geostrategice ale României în zona Mării Negre, sunt multe, complexe şi cu urmări deosebite pentru prezentul şi viitorulţării noastre [927]

Prezentarea principalelor consecinţe va fi aleatorie şi nu va urmări mărimea sau importanţa acestora, tratarea noastră căutând să înlăture o ierarhizare subiectivă, aptă să dea naştere la discuţii inutile.

O primă consecinţă negativă majoră constă în neîndeplinirea prevederii referitoare la încheierea în termen de doi ani a unui Tratat referitor la frontiera de stat dintre Ucraina şi România.

Analiza acestei situaţii ne obligă la câteva referiri privind linia frontierei de stat româno-ucrainene în intervalul 1991 – 17 iunie 2003.

Frontiera dintre România şi Ucraina –

---

927 Vezi şi : Dr.Pădureanu Dominuţ, Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic, în: ''Revista Fundaţiei Colegiului National de Apărare" , Bucureşti, Anul VI, Nr.1,2000, p.57-61.

până la semnarea Tratatului privind regimul frontierei de stat (17 iunie 2003)[928]

— A avut la bază prevederile următoarelor documente (încheiate între România şi fosta U.R.S.S!): Tratatul de pace de la Paris din 10 februarie 1947 (U.R.S.S.-ul şi Ucraina fiind cosemnatare ale acestuia); Protocolul referitor la precizarea parcursului frontierei de stat dintre România şi U.R.S.S., semnat la Moscova, la 4 februarie 1948; documentele de demarcare a frontierei de stat cu U.R.S.S., semnate la 27 septembrie 1949[929]

Tratatul dintre Guvernul României şi Guvernul U.R.S.S. privind regimul frontierei de stat româno-sovietic, colaborare şi asistenţă mutuală în probleme de frontieră, semnat la Bucureşti, la 27 februarie 1961[930]

---

928 Vezi şi : General de brigadă (r) Sever Neagoe, General de brigadă (r) Ilie Tender, General de brigadă (r) dr.Gheorghe Văduva, Istoria grănicerilor şi a începutului poliţiei de frontieră, Bucureşti, 2003, p.501.

929 "linia frontierei de stat de la semnul de frontieră nr.1438 (geamandura), trece pe Marea Neagră, în linie dreaptă pe azimutul 102 °30' până la atingerea marginii exterioare a zonei de frontieră marină sovietică, de 12 Mm din jurul Insulei Şerpilor spre semnul de frontieră nr.1439 (baliză) , frontiera trece pe marginea exterioară a zonei sovietice de frontieră maritimă, lăsând Insula Şerpilor de partea U.R.S.S. ".

930 La 20 iunie 1961, prin Decretul nr.163 al Consiliului de Stat, semnat deGh.Gh.Dej, era ratificat traseul frontierei sovieto-române potrivit căruia Insula Şerpilor intra în componenţa U.R.S.S.-ului, conform „documentelor de marcare din 1948-1949".Tot în cursul anului 1961 (la începutul acestuia), Teodor Jivkov (pentru care

începând cu anul 1966 au fost încheiate noi documente privind sectorul maritim al frontierei, în această perioadă plantându-se baliza de la S.F.1439; între 1969 – 1973 o comisie mixtă a trecut la verificarea şi actualizarea întregului traseu al frontierei de stat (cu datele acestei comisii s-a operat până în luna iunie 2003, fiind penultimele documente de demarcare convenite oficial); ş.a.

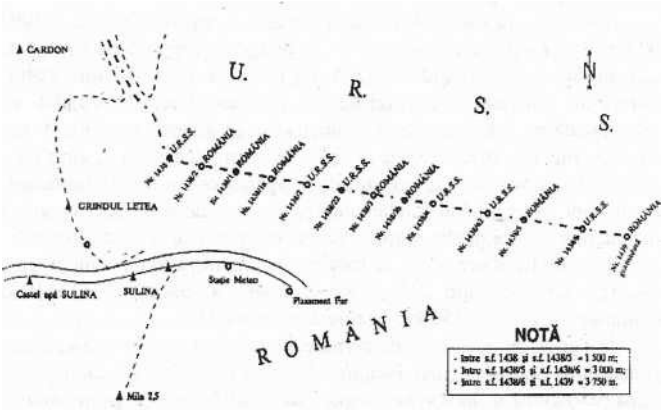

SCHIŢA DE ANSAMBLU CU MARCAREA FRONTIEREI PE MAREA NEAGRĂ PRIN SEMNE DE FRONTIERĂ INTERMEDIARĂ (GEAMANDURI) LA FRONTIERA DE STAT ROMANO-SOVIETICA

Dunărea era un „bun comun” nu o frontieră între România şi Bulgaria), în cursul unei conferinţe bilaterale ţinute la Varna (în urma mai multor refuzuri ale părţii bulgare de a trata cu România problema frontierei pe Dunăre), a cerut „foarte stăruitor” ca România să cedeze Bulgariei cca.6000 ha.şi câteva insule din patrimoniul teritorial românesc!...Vezi : Dr.Marian Cojocaru, Repere cu semnificaţie geostrategică în ţinutul românesc dintre Dunăre şi Mare după al doilea război mondial, în : „Anuarul Muzeului Marinei Române’’.2001 .Tom IV, Constanţa, 2002, p.328.

INTRE SEMNELE DE FRONTIERĂ NR. 1438 (ÇEAMANOURÀ) ŞI NR. 1439 (GEAMANDURĂ) ÎNTOCMITĂ ÎN ANUL 1967 (După dr. Gr. Stamate)

Frontiera româno-ucraineană în sectorul de sud a fluviului Dunărea şi Marea Neagră, anterioară datei semnării Tratatului românoucrainean din 2 iunie 1997 (Neptun), avea la bază cel de-al treilea document, perimat, care, cu cinismul specific epocii de dinainte de 1989, consemna că linia de frontieră avea la bază primele două documente. Ceea ce s-a omis să se precizeze, şi o facem noi cu acest prilej, este faptul că documentele menţionate se exclud unul pe altul din punct de vedere juridic!

Linia pe care s-a aflat frontiera româno-ucraineană între anii 19912003 a fost şi trebuie considerată ca o situaţie de fapt, căreia i-a lipsit o bază juridică solidă şi indiscutabilă, iar ca urmare a dispariţiei statului predecesor, problema frontierei de stat a rămas deschisă, urmând a fi reglementată pe cale negocierilor bilaterale. Încheierea unui tratat care ar prelua într-o formă juridică ceea ce s-a impus cu forţa şi care nu a avut un fundament juridic constituit, ar apărea ca un act de ratificare a acestui fapt, consolidând fundamentarea juridică de care Ucraina are, în prezent, atât nevoie pentru stăpânirea, în continuare, a acestor teritorii.

Traseul frontierei de stat româno-ucrainene a avut o lungime de 650,150 km, din care 273,8 km

frontieră de uscat[931]

343,9 km frontieră pe apă şi 32,450 km frontieră maritimă.[932]

În partea de nord linia de demarcaţie româno – ucraineană pe mare pornea „în larg din gura Braţului Musura până într-un punct de pe limita exterioară a apelor teritoriale din jurul Insulei Şerpilor, unde se găseşte plantată geamandura nr. 1439.

Ar fi normal ca de la jumătatea gurii canalului Musura la ieşirea în Marea Neagră, linia de frontieră să fie proiectată şi marcată către est pe direcţia 90°. Dar, pentru a rupe din teritoriul României Insula Şerpilor cu marea teritorială şi platoul continental aferente acesteia şi pentru ca marina militară sovietică să aibă posibilitatea să se apropie cât mai mult de gura Canalului Sulina în vederea ţinerii lui sub o supraveghere eficace, U.R.S.S. a impus în anul 1948 linia frontierei maritime cu ţara noastră să fie proiectată iniţial pe direcţia 162°40/ până la geamandura 1438 şi apoi pe direcţia 102°32 pe limita exterioară a apelor aferente Insulei Şerpilor, fără nici un

---

931 Vezi pe larg : Sever Neagoe, op.cit., p. 154-155 (“a”şi”c”).
932 Gheorghe Carp, Victor Aelenei, Gabriel Dârmon, Bogdan Ţonea, op.cit., p.71.Lungimea totală a graniţelor României este de 3.190, 313 km, din care 1961, 8 km frontieră pe apă .Vezi: Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf. univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.137.

protest din partea română”.[933]

Condusă de un guvern impus direct de către Moscova, în condiţiile în care România se afla sub ocupaţia trupelor sovietice, un astfel de protest era exclus.

Trasarea frontierei de stat dintre România şi Ucraina, este o altă chestiune nereglementată prin Tratatul de bază din 2 iunie 1997.

În ceea ce priveşte trasarea liniei de frontieră pe braţul Chilia, nu s-a ajuns la un rezultat normal, datorită intransigenţei şi refuzului ferm al părţii ucrainene de a accepta aplicarea unui principiu de drept internaţional – mijlocul şenalului navigabil[934] (lucru pe care predecesorii

933 Ibidem, p.163. Vezi şi : Sever Neagoe, op.cit., p.153. Un specialist de marcă în problema frontierei de stat, dr. Grigore Stamate, vorbind de linia de frontieră în sectorul maritim , arată că ea “(...) urmează mijlocul braţului Stări Stambul având direcţia generală sud-sud-est, lasă de partea Ucrainei insula Ostrovul Cuban, ajunge la s.f nr.1434, unde părăseşte acest braţ şi intră pe braţul Musura urmând mijlocul acestuia, având direcţia generală sud-vest până la s.f Nr. 1435 apoi sud-sud-est, lasă insula Limba de partea Ucrainei şi intră în golful Musura, având direcţia sud, până la s.f Nr. 1438 (geamandură), punctul final al sectorului de apă. De la s.f. nr.1438 linia de frontieră intră în sectorul maritim, trece în Marea Neagră în linie dreaptă pe o lungime de 21.750, 8 metri după azimutul de 102 °30'spre s.f.Nr. 1439 (baliză) iar în continuare descrie un cerc lung de 9.950, 0 metri cu raza de 12 mile marine în jurul Insulei Şerpilor de pe teritoriul Ucrainei, având direcţia generală sud-est” (Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.267).

934 Pe data de 3 august 2001, senatorul P.S.D., dl.Gheorghi Prisăcaru (preşedintele Comisiei de politică externă din Senat) a afirmat că acordul de delimitare a frontierei de stat româno - ucrainene ar putea fi semnat în luna octombrie (pe Chilia linia

lor, sovieticii, l-au respins cu aceeaşi cerbicie).

Dintre cele trei braţe prin care Dunărea se varsă în Marea Neagră, braţul principal, Chilia, are 62,5% din debitul de apă al Dunării (o adâncime de 50 m, ceea ce-i asigură o navigaţie normală), Sulina – 15,5% iar Sf. Gheorghe – 22%.

Cum Dunărea este un fluviu navigabil, în stabilirea frontierei pe Dunăre se aplică principiile dreptului fluvial (principiul şenalului navigabil). În situaţia în care un fluviu are mai multe braţe de vărsare în mare, situaţie în care se înscrie şi Dunărea, legislaţia internaţională precizează că la stabilirea liniei de frontieră se aplică principiul şenalului navigabil pe braţul principal al fluviului, în cazul nostru pe braţul Chilia.

Ucraina a mers până acolo încât a refuzat să recunoască faptul că braţul Chilia este navigabil, implicit aplicarea principiului de drept menţionat!

România s-a văzut pusă în neplăcuta situaţie de a demonstra Ucrainei că braţul Chilia este navigabil (ceea ce, metaforic vorbind, ar echivala cu o demonstrare a faptului că pământul se învârteşte...). Acest fapt a îngreunat şi lungit foarte mult negocierile bilaterale în domeniu, urmările – negative – repercutându-se doar asupra României. Este şi hilar, dar şi dramatic, este însă mai întâi de toate o dovadă până unde au putut ajunge consecinţele Tratatului de bază din 2 iunie 1997!

---

frontierei urmând şenalul navigabil principal). Cf. ’’Cuget Liber” , Constanţa, sâmbătă 4 august- duminică 5 august 2001, p.2.

Un element nou introdus de partea ucraineană în cursul negocierilor, a fost „cazul” navei Rostock, eşuată la gurile Dunării în vara anului 1991.

Nefericita întâmplare[935]

a avut ca urmare scoaterea imediată din traseul navigabil a unei porţiuni din braţul Chilia (sector devenit temporar impracticabil).

Ca urmare a acestei „întâmplări” (?), tratativele româno-ucrainene legate de linia de frontieră pe braţul Chilia au decurs în defavoarea României.

Potrivit dreptului internaţional, orice accident de acest gen, care a avut la bază cauze naturale sau nu, care are drept consecinţă impractibilitatea căii de navigaţie, are ca urmare retrasarea frontierei, care se face în felul următor: frontiera, în principiu, rămâne pe locul vechii căi de navigaţie, iar fluviul devine automat apă interioară a statului pe teritoriul căruia şi-a mutat albia. Cum Dunărea a fost deviată pentru navigaţie pe teritoriul ucrainean, ea a devenit apă interioară ucraineană, unde dreptul fluvial nu operează.

Ramura extrem sudică a braţului Chilia, braţul Starîi Stambul şi gârla Musura[936] (în partea de sud-vest), delimita, pe talvegul scurgerii naturale, graniţa dintre România şi Ucraina.

---

935 Acesteia i se adaugă abordajul navei de pasageri ,,Mogoşoaia”(1989), de către un convoi de nave bulgare.

936 , Aceasta a apărut în cursul anului 1910!

„Ca urmare a aportului de debit solid în suspensie pe braţul Chilia şi a aluviunilor vărsate în mare, se produce o blocare (acoperire) a ieşirii la mare, astfel că România pierde anual, în favoarea Ucrainei, lungimi însemnate din frontul de litoral din Marea Neagră care se cuvin, geografic, României”.

Autorul acestor observaţii, ing. Petre Covacef, semnala că „în anul 1930 microdelta braţului Chilia se afla la nivelul paralelei geografice a satului C.A. Rosetti. Între timp, scurgerea naturală a Dunării şi-a făcut drumul pe baza legilor naturale spre Marea Neagră, iar gârla Musura, deviată din braţul Starîi Stambul, a schimbat traseul frontierei de stat şi a creat premisele colmatării golfiilui Musura!123 [45°12/lat. N;23°40/long. El de la nord de digurile Portului Sulina. Extinderea spre larg a gurii Starîi Stambul refulează aluviunile transportate în suspensie de curent în platforma continentală a României, cu efecte devastatoare mult mai la sud, pe litoral, prin depopularea de nisip a plajei Mamaia şi a tuturor plajelor de pe litoral” (...). Mai departe, în acelaşi ritm de scurgeri lichide şi de depuneri, se pot intersecta jetelele de la gura Sulina, urmând blocarea canalului maritim, chiar de la rădăcina lor”.U2A

Graniţa fluvială cu Ucraina coboară de la Gura Prutului în aval, trece pe braţul Chilia şi apoi pe canalul Musura, până la varsarea în mare.

Depunerile aluvionare fac ca Delta Chiliei să

înaintează anual, către sud şi est, câte 50 – 200 m, ceea ce poate avea drept consecinţă mutarea graniţei fluviale a Ucrainei (gura canalului Musura) până la digul de nord al braţului Sulina, făcând statul vecin riveran la acest braţ.

Iată de ce şi nouă ni se pare oportună introducerea la capitolul frontiere din Constituţie a noţiunii de *„fenomen natural"*, pentru ca pe această bază, statul român să poată negocia cu vecinii rectificarea liniei de frontieră (pe Tisa, Porţile de Fier, Dunărea fluvială, Delta Dunării ş.a.) prin luarea în calcul a modificărilor aduse acesteia de producerea (manifestarea) unor fenomene naturale.

În afara depunerii naturale de aluviuni, în zonă există încă un pericol care vine din partea ucraineană şi care ne-ar leza interesele, provocându-ne mari pagube financiare: intenţiile acestui stat[937]

---

937 Vezi: Dr.ing.Constantin Bondar, Comandor (r) Ion Dănuţ loader, închiderea naturală la Marea Neagră a golfului Musura şi efectele acestui fenomen (I), în :
''Marea Noastră" , Anul XI, Nr. 3(40), iulie-septembrie 2001, p.18 - 19; (II), Nr 4(41), octombrie-decembrie 2001, p.28-29, 44. Cei doi autori fac precizarea că "Ucraina doreşte internaţionalizarea navigaţiei pe braţul Chilia, în vederea dobândirii aceluiaşi statut ca şi al canalului Sulina, stabilit prin articolul I al Convenţiei de la Belgrad din anul 1948 privind navigaţia pe Dunăre (vezi cap.VI.5 nota 49).Această dorinţă a Ucrainei ar aduce prejudicii României. Internaţionalizarea braţului Chilia presupune efectuarea de dragaje pe traseul albiei respective şi la vărsarea în Marea Neagră, care ar influenţa regimul hidrologic prin creşterea debitelor de apă. Pe

de a asigura tranzitul şi operarea navelor maritime pe canalul Stârâi-Stanbul (o ramificaţie a braţului Chilia), intenţii nematerializate deocamdată doar datorită dificultăţilor economico-financiare prin care trece; aceste intenţii contravin proiectelor româneşti de europenizare a canalului Sulina ca ramură secundară şi a canalului Dunăre-Marea Neagră ca ramură principală a coridorului de transport naval.

Concluzionând pe marginea celor arătate pe parcurs, situaţia este foarte clară: între Ucraina şi România au existat diferenţe de principiu foarte mari privind regimul frontierei de stat, Kievul susţinând aplicarea principiului succesiunii statelor, în timp ce Bucureştiul a susţinut (susţine) principiile de delimitare general acceptate în dreptul internaţional.

În art. 1 al Acordului conex (1997) s-a stipulat că „Guvernul României şi Guvernul Ucrainei vor încheia în cel mult doi ani, un Tratat privind regimul frontierei dintre cele două ţări Termenul limită a fost 2 iunie 1999.

Adeptă fermă a aplicării principiului succesiunii, Ucraina s-a opus din răsputeri, a tergiversat nepermis de mult tratativele bilaterale, neconvenindu-i poziţia principială a României care solicita ca la trasarea frontierei fluviale şi maritime să fie aplicate principiile de delimitare

---

restul celor două braţe româneşti acest fenomen ar duce la colmatarea albiilor respective, cu pierderea stabilităţii morfologice pentru navigaţie şi alte folosinţe (op.cit., I, p.19).

general acceptate în dreptul internaţional.

Au trebuit să treacă nu doi, ci peste şase ani (!), să aibă loc 19 runde de negocieri bilaterale, pentru ca, în cele din urmă, să se poată îndeplini prevederile art.l al Acordului conex. (Convenţia de la Viena din 1969 privind tratatele internaţionale, la capitolul referitor la încetarea valabilităţii acestora, consemnează că dacă o parte la un acord bilateral încalcă „o *prevedere esenţială pentru îndeplinirea obiectului sau scopului tratatului*”, cealaltă parte poate denunţa tratatul sau suspenda valabilitatea sa în totalitate sau în parte!...).

Vizita premierului Ucrainei, Anatoli Kinoh la Bucureşti (29 – 30 ianuarie 2002) şi a preşedintelui României, Ion Iliescu la Kiev (17 – 19 septembrie 2002), nu au fost în măsură să urnească negocierile bilaterale din punctul mort în care ajunseseră.

În Declaraţia semnată de preşedinţii României şi Ucrainei

Ion Iliescu

Leonid Kucima la sfârşitul convorbirilor

oficiale, părţile au convenit totuşi asupra unui termen limită până ia care să se reglementeze toate chestiunile privind frontiera comună şi să se semneze un Acord privind regimul frontierei de stat între România şi Ucraina, respectiv 1 iunie 2003!

La conferinţa de presă care a urmat, preşedintele Ucrainei, Leonid Kucima a declarat că discuţiile nu au fost uşoare, că s-a înregistrat un anume progres.

Preşedintele României, a fost mai tranşant, exprimându-şi dorinţa ca vizita sa să fie interpretată drept un semn pozitiv pentru relansarea relaţiilor româno-ucrainene. În continuare, Ion Iliescu a ţinut să precizeze că în situaţia în care cele două părţi nu vor ajunge la un consens până la data limită convenită (1 iunie 2003), spinoasa problemă a delimitării graniţelor maritime şi statutul Insulei Şerpilor vor fi supuse atenţiei unui arbitraj internaţional.

În luna ianuarie 2003, la Kiev, s-a desfăşurat o nouă rundă de negocieri româno-ucrainene pentru convenirea asupra textului Tratatului privind frontiera de stat, colaborare şi asistenţă mutuală în problemele de frontieră şi a Acordului privind delimitarea platoului continental şi a zonelor economice ale celor două state în zona Mării Negre; cu acest prilej partea română a înaintat părţii ucrainene o nouă variantă de text a Tratatului privind regimul frontierei de stat comune, care, în opinia părţii române, corespunde

intereselor ambelor state; s-a sperat că pe baza acestei noi propuneri – în deplină conformitate cu Tratatul politic de bază şi Acordul conex (1997), care preluau şi prevederile relevante ale Tratatului privind regimul de frontieră româno-sovietic (1961) –, partea ucraineană va accepta finalizarea negocierilor.

Demersul românesc a vizat (şi) facilitarea îndeplinirii prevederilor cuprinse în Declaraţia comună semnată la 17 septembrie 2002 la Kiev de cei doi preşedinţi, respectiv de a semna – până la 1 iunie 2003!

— Tratatul privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, inclusiv a Acordului privind delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state în Marea Neagră.

Legat de cel de-al doilea document, delegaţia română a prezentat, la nivel de detaliu, parametrii unei metode de delimitare a platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state, în conformitate cu prevederile dreptului internaţional, cu practicile statelor care au rezolvat astfel de probleme bilaterale, cu jurisprudenţa C.I.J. În materie, astfel încât rezultatul final să corespundă intereselor ambelor părţi.

Un comunicat ulterior, al M.A.E. de la Bucureşti, informa asupra faptului că în ciuda eforturilor părţii române, nu au fost înregistrate progrese substanţiale, negocierile urmând să

continue.

În cursul lunii aprilie 2003, cu ocazia reuniunii de la Atena, consacrată relaţiilor Uniunii Europene cu statele din vecinătatea apropiată, preşedintele României Ion Iliescu a avut o întâlnire cu preşedintele Ucrainei, Leonid Kucima. Cu acest prilej preşedintele României a anunţat că a convenit cu omologul său ucrainean ca tratatul privind regimul frontierei de stat dintre cele două ţări să fie finalizat până la 1 iunie 2003.[938]

Nu putem să nu subliniem, ca fapt pozitiv, că ambele părţi au avut (au) interesul să gestioneze divergenţele existente între ele pe cale diplomatică – cu „mănuşi albe" –, ca relaţiile bilaterale să nu se deterioreze.[939]

În a doua decadă a lunii iunie 2003 (vineri, 13 iunie 2003[940]

), Secretarul de stat în Ministerul român de Externe, **Cristian Diaconescu,** şi subsecretarul de stat în Ministerul ucrainean de Externe,

---

938 Vezi : "Adevărul", Bucureşti, Vineri, 18 aprilie 2003, p.14.

939 Cooperarea economică bilaterală este singurul domeniu în care se poate vorbi de o evoluţie relativ satisfăcătoare. în 2001 volumul schimburilor comerciale a ajuns la 360.000.000$ (Cu 25% mai mari ca în anul 2000), în comerţul exterior fiind menţinut un sold pozitiv. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că Ucraina furnizează părţii române o serie de materii prime industriale, că România este implicată de ani de zile în finalizarea lucrărilor Combinatului de la Krivoi Rog ş.a.

940 Termenul limită (1 iunie 2003), stabilit de comun acord de preşedinţii celor două ţări, a fost depăşit şi de această dată (cu aproape 2 săptămâni), din cauza stilului şi modului de negociere al părţii ucrainene!

Oleksandr Moţik, au parafat, la Kiev, textul Tratatului privind regimul frontierei de stat, colaborare şi asistenţă mutuală în problema frontierei, dintre România şi Ucraina.

Un comunicat al M.A.E. român a făcut cunoscut opiniei publice că prin această procedură şefii celor două delegaţii de negociatori au certificat textul asupra căruia s-a căzut de acord, documentul bilateral fiind pregătit în vederea semnării sale de cei doi şefi de stat.

La încheierea celei de-a 19-a runde de negocieri, la Kiev, purtătorul de cuvânt al Ministerului de Externe ucrainean a anunţat acelaşi lucru.

Într-un interviu acordat agenţiei „France Presse", Cristian Diaconescu, şeful delegaţiei de negociatori români, a ţinut să precizeze că „este vorba de un document deosebit de important, dat fiind că frontiera româno-ucraineană va deveni cea a NATO, şi, în perspectivă, cea a UE".[941]

Acelaşi secretar de stat a mai precizat că în ceea ce priveşte stabilirea efectivă a frontierei pe braţul Chilia, o comisie mixtă va face verificările de rigoare la faţa locului, la sfârşitul cărora va fi întocmit un proces verbal privind noua demarcaţie acolo unde situaţia o va impune. Este vorba de o

---

941 Dumitru Constantin, Deşi n-au căzut de acord asupra delimitării platoului continental al Mării Negre şi a statutului Insulei Şerpilor. România şi Ucraina au parafat Tratatul privind regimul frontierei de stat, în: "Adevărul", Nr.4032, Luni, 16 iunie 2003, p.12.

posibilă trasare a frontierei în zona apelor celor mai adânci, în acele situaţii în care au avut loc modificări naturale în urma schimbărilor din zona Deltei Dunării.

Marţi 17 iunie 2003, la Cernăuţi, preşedinţii României şi Ucrainei, Ion Iliescu şi Leonid Kucima, au semnat Tratatul privind regimul frontierei de stat dintre cele două ţări.

Tratatul cuprinde 40 de articole, grupate în 7 capitole.

Fiind un document tehnic, tratatul cuprinde reglementări privind: evenimentele de frontieră, controlul liniei frontierei de stat, verificările periodice şi eventualele corectări ale traseului frontierei, atribuţiile împuterniciţilor de frontieră şi ale Comisiei mixte de frontieră, acordarea de ajutor în situaţii de urgenţă, modul de returnare a bunurilor şi animalelor care au trecut accidental frontiera. Documentul reia, principiile din reglementările internaţionale în materie de

frontieră pe cursurile de ape, aşa cum au fost menţionate în tratatul româno-sovietic din 1961.[942]

În alocuţiunea sa, preşedintele României, Ion Iliescu, a ţinut să sublinieze că, prin semnarea Tratatului privind regimul frontierei de stat, nu se face o fixare a frontierei, deoarece aceasta s-a făcut prin Tratatul de pace de la Paris, din 1947, ce a fost apoi concretizată prin Tratatul de frontieră încheiat de România cu U.R.S.S., în anul 1961.

Precizăm faptul că atât în Expunerea de motive cât şi în textul Tratatului privind frontiera de stat româno-ucraineană, semnat la Cernăuţi, la 17 iunie 2003, despre Insula Şerpilor nu se vorbeşte!

La doar 48 de ore după semnarea amintitului tratat, după cum relatează ITAR-TASS, preşedintele Ucrainei Leonid Kucima a decis să viziteze Insula Şerpilor!

Aceleiaşi agenţii de ştiri (reluată de Rompres), un oficial al Ministerului ucrainean de Externe i-a declarat că Insula Şerpilor *„nu face obiectul unor negocieri”* între Ucraina şi România, că insula este parte inalienabilă a teritoriului ucrainean, încheind cu precizarea că *„Aceasta este pământ ucrainean şi aşa va fi întotdeauna” (sic!) …*[943]

---

942 Vezi şi: *** La Cernăuţi, Preşedinţii Iliescu şi Kucima au semnat Tratatul privind frontiera de stat româno-ucraineană, în: “Adevărul”, Nr.4034, Miercuri, 18 iunie 2003, p.9.

943 “Adevărul”, Nr.4036, Vineri, 20 iunie 2003, p.l.

Dacă poziţiile oficiale ucrainene îşi au resorturile şi explicaţiile lor, de neexplicat rămân unele luări de poziţii ale oficialilor români.

Astfel, nu cu mult timp înainte de semnarea amintitului tratat, ministrul de externe al României **Mircea Geoană** a acordat un interviu agenţiei „Amos News”, în cadrul căruia a făcut unele afirmaţii care stârnesc mirare şi serioase nedumeriri!

După ce a subliniat că „(…) realitatea politică de după 1990 a consfinţit această insulă la Ucraina”, ministrul de externe al României a declarat că…Nu problema jurisdicţiei asuyra insulei, ci maniera în care aceasta va influenţa asupra delimitării apelor maritime a platoului continental **este importantă”**[944]

Din punctul nostru de vedere o astfel de afirmaţie este regretabilă şi, deopotrivă, suspicioasă, ridicând serioase semne de întrebare privind poziţia oficială a Ministerului de Externe român faţă de acest teritoriu (juridic încă!) românesc.

Din punctul nostru de vedere tocmai această problemă – a jurisdicţiei asupra insulei – este prima dintre „problemele” privind insula, este (cea mai) importantă, ea constituind „cheia” modului cum va fi rezolvată în final chestiunea platoului continental din jurul insulei!

---

944 Dinu Zamfirescu, Insula Şerpilor, pământ românesc ce nu trebuie abandonat, în
: „Ziua”, Anul X, Nr.2743, Marţi 24 iunie 2003, p.2.

Pe data de luni 16 februarie 2004, în Senatul României a avut loc dezbaterea Tratatului româno-ucrainean privind regimul frontierei de stat.

Cu acest prilej, istoricul şi senatorul **Gheorghe Buzatu** a rostit un discurs memorabil, din care se desprind câteva idei forţă[945]

care dau de gândit oricărui român de bună credinţă:

— Între expunerea de motive şi textul propriu-zis al Tratatului există anumite contradicţii; în expunere se face precizarea că acest Tratat priveşte doar stabilirea regimului frontierei de stat continentale, că se exclude platoul Mării Negre, afirmaţie de care senatorul se îndoieşte „Pentru că în Tratat, chiar la art.l, există un paragraf care se extinde, totuşi, la teritoriul maritim. Când e vorba de fixarea traseului, se arată că semnul de frontieră în partea de sud porneşte de la semnul de frontieră 1439 (baliza), pe „limita exterioară a mării teritoriale a Ucrainei, **din jurul Insulei Şerpilor”,** până la punctul cu coordonatele 45: 05: 21 latitudine nordică şi 30: 02: 27 longitudine estică. Aşadar **cu includerea Insulei Şerpilor în spaţiul ucrainean.** Deci, o primă, cred eu, eroare: Insula Şerpilor – despre care, practic, nu se vorbeşte în expunerea de motive şi nu se vorbeşte nici în alte intervenţii – este, totuşi,

945 Apud Gh.Buzatu, Insula Şerpilor = roca noastră, în : „România Mare”, Anul XV, Nr.711, Vineri 27 februarie 2004, p.10.

cuprinsă în acest Tratat. Este adevărat că a survenit precizarea că, numai din momentul în care se semnează acest Tratat, noi putem veni cu o revendicare sau putem să ridicăm problema acestei insule, sau problemele Mării Negre la Tribunalul de la Haga. Da, **dar în momentul acesta tare îmi e teamă că, se recunoaşte în mod direct, indirect nu este posibil, că această insulă nu ne mai interesează”;**

—.prin acest Tratat – culmea! se recunoaşte seria de tratate dintre Federaţia Rusă, dintre fosta URSS şi România, din 1948,1961 şi cedarea din 1990 de către Rusia către Ucraina. Nu este posibil aşa ceva! Nu este posibil, ventru că nu voti să cedezi ceva care nu-ţi avartine! Asta a făcut în 1990 fosta URSS: a cedat Ucrainei ceva care nu i-a avartinut – Insula Servilor

— Subliniind semnificaţiile economice şi, îndeosebi, cele istorice ale insulei, istoricul Gheorghe Buzatu a exprimat constatarea că *la acest teritoriu, noi, astăzi, am impresia că renunţăm mult prea uşor”;*

— Autorul conchide, şi pe bună dreptate, că *„noi nu ştim să ne batem pentru această rocă”*, în comparaţie cu englezii care de peste 200 de ani se bat pentru Gibraltar, aceiaşi bătându-se şi pentru Mal vine – exemplelor citate noi adăugându-l pe cel al japonezilor care se bat pentru insulele Kurile ş.a.

— JEşte Roca [insula] **noastră,** devenită şi recunoscută a ei, a Ucrainei acum, prin acest

„Tratat tehnic” de… frontieră”.Pierderea este, evident, în detrimentul nostru ”;

— În Tratat se face o menţiune care poate să ne sperie „şi anume este vorba de o prevedere care, cel puţin mie, mi se pare mai mult decât stranie. Este vorba de faptul că prezentul Tratat se încheie ve un termen de 10 ani şi se va prelungi automat, ve noi perioade de câte **5** ani, dacă nici una din părţile contractante nu va informa cealaltă parte contractantă în sens contrar. Ace sta este art. 39.Dar penultimul alineat din acest art. 39 prevede: cap.l şi VII se vor prelungi automat, pe noi perioade de **5** ani, şi **nu se supun denunţării.** Asta ce înseamnă? Că situaţia aceasta poate să rămână veşnică?

— Senatorul citat precizează faptul că însuşi Consiliul Legislativ a dat acest avertisment, dar el nu a fost luat în considerare din simplul motiv că „în momentul în care Consiliul Legislativ s-a referit asupra Tratatului, el fusese deja parafat, n-a mai fost timp, nu s-au mai găsit mijloace diplomatice pentru a se corecta ceea ce trebuie să se corecteze. Deci, Tratatul fusese” bătut în cuie”! …

— Pronunţându-se împotriva proiectului de lege pentru ratificarea Tratatului dintre România şi Ucraina privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, istoricul şi senatorul Gheorghe Buzatu şi-a încheiat discursul spunând următoarele: „având în vedere că acest Tratat este intim legat de **Tratatul din** 2 **iunie 1997,** care

este odios, pe care fiecare dintre noi ar trebui să-l respinsă, şi având în vedere prea multele imperfecţiuni – cea mai gravă, după mine, fiind aceea la care m-am referitf...) eu personal mă pronunţ împotriva acestui Tratat (...) ”;

A doua consecinţă negativă majoră, cu repercusiuni dintre cele mai grave asupra României, constă în imposibilitatea încheierii unui tratat cu Ucraina privind delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive în Marea Neagră.

În art.2 al Tratatului de bază s-a stabilit necesitatea încheierii unui tratat separat privind „problema delimitării platoului lor continental şi a zonelor economice exclusive în Marea Neagră pe baza principiilor şi procedurilor convenite printr-un schimb de scrisori între miniştrii de Externe, efectuat odată cu semnarea prezentului Tratat, înţelegerile convenite în acest schimb de scrisori vor intra în vigoare simultan cu intrarea în vigoare a acestui Tratat

Obiectivul apare înscris şi în art.l al Acordului conex (Schimbul de Scrisori).

„Ce” s-a convenit (?), „ce” conţine acest” schimb de scrisori” (?) nu cunoaştem (decât parţial), el nefiind dat publicităţii (nu a fost aprobat de Parlamentul României)!

Ne miră extrem de mult că într-o ţară democratică (România) a fost posibil aşa ceva! Ce „secrete” cuprindea acest „schimb de scrisori” de nici măcar membrii Parlamentului român nu au

avut posibilitatea să le afle la timpul cuvenit?! La fine de secol XX, poporul român nu avea dreptul să ştie întreg adevărul în legătură cu acest document[946]

?...

(După V.A. dr. Traian Atanasiu – coordonator, C.A. dr. Zamba Anatolie, Cdor. (r) prof. univ. dr. Grad Vasile, Cdor, dr. Mihai Cornel, Cdor, conf. univ. dr. Marin Gheorghe)

La scurt timp după semnarea Tratatului de către preşedinţii celor două ţări, la **7** iulie **1997,**

946 Pentru un alt tratat cu ciudăţenii, respectiv compararea situaţiilor, vezi cap.VI.4.

senatorul PDSR **Ghiorghi Prisăcaru** luând cuvântul în Senatul României, în şedinţa de ratificare a Tratatului cu Ucraina – şedinţă la care a luat parte şi ambasadorul Ucrainei la Bucureşti! …—, a declarat următoarele: „(…) cerem Guvernului României să urgenteze negocierile cu Ucraina pentru delimitarea platoului continental, cât şi problema Insulei Şerpilor, precum şi cele referitoare la regimul frontierei de stat pe Braţul Chilia, de natură să permită libera trecere prin acest braţ. Ne provoacă o reală preocupare acest pasaj din textul convenit din schimbul de scrisori dintre cei doi miniştri de externe – român şi ucrainean – potrivit căruia Insula Şerpilor ar aparţine Ucrainei”.

În contrast cu cele de mai sus, înaintea senatorului citat, a luat cuvântul ministrul de externe **Adrian Severin.** Din cuvântul său – catalogat de unul dintre senatori că a cuprins „*simple platitudini*” – ne-a reţinut atenţia următorul pasaj: „(…) ***la data încheierii acestui Tratat şi prin încheierea lui, România nu pierde nici unul dintre drepturile pe care le avea înainte ca acest Tratat să fie semnai mu înainte ca să înceapă negocierile pentru acest Tratat*** (sic!)”.[947]

O atare poziţie, condamnabilă, este totodată

947 Pentru cele două intervenţii în şedinţa extraordinară a Senatului, vezi: ’’Monitorul Oficial al României”. Partea a Il-a. Dezbateri parlamentare. Anul VIII, Nr.139, miercuri 23 iulie 1997, p.23.

şocantă, generând automat susceptibilităţi asupra gradului de responsabilitate al autorului ei, precum şi întrebarea dacă cel în cauză, ministru de externe Adrian Severin, chiar a ştiut „ce” anume a semnat, „ce” cuprindea documentul în cauză şi, mai ales, „care” erau consecinţele imediate şi de perspectivă ale acestuia asupra destinelor României?!...

Declaraţia comună a celor doi preşedinţi, din 17 septembrie 2002, respectiv convorbirile bilaterale de la Atena, din aprilie 2003, stabilirea (de două ori!) a datei limită de 1 iunie 2003 pentru semnarea Tratatului privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, respectiv a Acordului privind delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state în Marea Neagră, nu au putut fi finalizate decât pe jumătate, ultimele două chestiuni rămânând nerezolvate!

Poziţia oficială a Ucrainei privind problema delimitării platoului continental în Marea Neagră este următoarea: Insula Şerpilor este teritoriu ucrainean şi ca atare nu se pot purta nici un fel de discuţii pe această temă[948]

Insulei Şerpilor i se cuvin pe lângă ape teritoriale şi un platou continental **(evident în faţa ferestrei noastre maritime, în defavoarea României).**

---

948 Vezi şi : Colonel drd. Ion Teşa, Insula Şerpilor. Consideraţii istorico-juridice, în
: ’’A.M.M.R.”, Constanţa, 2001, Tom IV, p.278.

Iată una dintre explicaţiile insistenţelor Ucrainei ca prin Tratatul de bază România să-i recunoască integritatea teritorială, inclusiv anexările de teritorii româneşti din 1991.

Cum partea română a satisfăcut toate cererile părţii ucrainene, acum suntem în perioada culegerii „roadelor" unui Tratat care a lăsat în urma lui prea multe semne de întrebare!

Ambasadorul ucrainean la Bucureşti, **Olexandr Cealâi,** declara (1995) corespondentului Agenţiei Associated Press, că numai atunci când România va oferi *„o confirmare clară a integrităţii teritoriale" a Ucrainei, vor putea începe negocierile privind shelful continental }137*

Acelaşi, un an mai târziu, declara agenţiei MEDIAFAX Ucraina consideră Insula Servilor parte inalienabilă a teritoriului său (...) Ucraina nu recunoaşte existenţa unui litigiu în chestiunea apartenenţei teritoriale a Insulei Servilor la Ucraina (...). Problema care într-adevăr există între Ucraina şi România o reprezintă chestiunea privind precizarea liniei de delimitare ce împarte, în Marea Neagră, părţile ucraineană şi românească ale zonei economice şi ale platoului continental Această problemă are un caracter obiectiv, deoarece noi, ca state vecine, avem o ieşire comună la Marea Neagră. Această problemă trebuie să fie rezolvată la masa tratativelor, prin căutarea unor reglementări de compromis. (...). Evident că **negocierile respective pot fi**

începute după semnarea Tratatului politic de bază, care **trebuie să confirme linia existentă a frontierei de stat dintre ţările noastre, atât pe uscat**, **cât şi în apele teritoriale**. Fără aceasta nu pot fi determinate punctele de plecare, pornind de la care va fi posibilă declanşarea negocierilor ucraineano-române privind delimitarea zonei economice şi a platoului continental în Marea Neagră"[949]

Unele luări de poziţii, fie ele chiar oficiale, cum este cazul celor de faţă, sunt atât de grăitoare încât nu mai au nevoie de nici un comentariu!

Cum între România şi fosta U.R.S.S. nu s-a încheiat nici un document privind delimitarea platoului continental al celor două ţări în Marea Neagră, succesoarea" acesteia ar fi trebuit să plece de la această situaţie şi să participe constructiv, nu obstrucţionist, la negocierile bilaterale.

Pentru modul „cum" au decurs cele 19 runde de negocieri românoucrainene de după 1997, ilustrativă este cea de-a 13-a, desfăşurată la Kiev între 11 – 12 noiembrie 2002.

Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei a dat un comunicat, referitor la „lipsa de voinţă politică a părţii române privind confirmarea frontierei de stat între România şi Ucraina", ceea ce ar fi avut ca rezultat „tergiversarea finalizării

949 "Curierul Naţional", Bucureşti, 12 decembrie 1995, p.3.

tratatului privind regimul frontierei de stat şi a platoului continental între cele două părţi”!

Faţă de acest comunicat, Ministerul Afacerilor Externe al României a ţinut să facă cunoscute următoarele precizări: inviolabilitatea frontierei de stat dintre cele două ţări a fost stabilit clar în documentele bilaterale semnate pe 2 iunie 1997 care, totodată, stabilesc şi cadrul în care urmau să se desfăşoare negocierile legate de Tratatul privind regimul frontierei de stat, respectiv Acordul de delimitare a spaţiilor maritime ale celor două părţi în Marea Neagră; în cursul dialogului bilateral românoucrainean – la nivel de preşedinţi, prim-miniştri şi miniştri ai afacerilor externe –, precum şi pe parcursul celor 13 runde de negocieri, s-a reafirmat cu claritate determinarea părţii române privind respectarea suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Ucrainei, inclusiv în privinţa frontierei de stat existente între ele; M.A.E. al României doreşte să infirme categoric declaraţiile oficialilor ucraineni, astfel cum au fost ele redate de agenţiile de presă, cu privire la aşa-zisul diferend teritorial referitor la Insula Şerpilor; de altfel în cadrul rundei de la Kiev, *„partea ucraineană n-a dorit să se angajeze într-o discuţie asupra fondului privind delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive a Mării Negre”.*

Ministerul nostru de Externe a respins acuzele Kievului, conform cărora propunerile României *„sunt potrivnice acordului de bună*

vecinătate şi cooperare” (semnat odată cu Tratatul de bază, la 2 iunie 1997).

Comunicatul precizează faptul că *„de-a lungul dialogului bilateral, partea română a reiterat în mod clar hotărârea de a respecta suveranitatea şi integritatea teritorială a Ucrainei, inclusiv frontiera de stat între cele două ţări”.* Bucureştiul a dorit ca pe această cale, să-şi exprime poziţia faţă de Comunicatul ministerului de Externe al Ucrainei, prin care partea română fusese acuzată că *„împinge în impas tratativele privind frontiera comună”*, acuzaţie lansată la foarte scurt timp după ce cele două delegaţii abia îşi luaseră *„la revedere”…!*

În zilele următoare, partea română nu a mai avut cu cine negocia, Kievul şantajând Bucureştiul (a câta oară?) că *„are revendicări teritoriale, idee incompatibilă cu intrarea în NATO”!*[950]

Mai mult, Kievul a mers cu „jalba în mâini” la Washington şi Bruxelles, unde a primit răspunsul

---

950 Ucraina (în consens cu Moscova) nu s-a sfiit în perioada anterioară integrării României în NATO , să facă presiuni şi chiar să pună piedici în calea aderării noastre la acest organism, speculând faptul că una dintre condiţiile de bază ale aderării era tocmai existenţa relaţiilor de bună vecinătate cu statele din jur.Acuzând România de pretenţii teritoriale (Insula Şerpilor), Ucraina a forţat un diferend teritorial cu România, ştiind că un atare fapt ar alerta NATO, făcând cu bună ştiinţă jocul Moscovei, o oponentă deschisă a extinderii NATO spre spaţiul ex-sovietic, inclusiv România (Vezi pe site-ul Ukraina.ru al Serviciului Naţional rus de ştiri „Strana.ru”, articolul „De ce are interes România pentru Insula Şerpilor ?”).

meritat: înapoi, este o chestiune strict bilaterală![951]

Interesante informaţii şi precizări privind runda în discuţie ne sunt oferite de dl, comandor dr. Laurian Eugen – expert militar în comisia română de negociere! – , într-un interviu luat de Corneanu Constantin şi publicat în „Observatorul militar” (iunie 2002):

— „partea ucraineană a adoptat o poziţie diferită faţă de Uniunea Sovietică, solicitând un spaţiu de platou continental şi zonă economică exclusivă mai întins decât cel reclamat de U.R.S.S.”;

— „În timp ce U.R.S.S. (…) solicita o delimitare pe echidistanţa între litoralul românesc şi Insula Şerpilor, **Ucraina pretinde o linie de delimitare trasată mai aproape de litoralul românesc ”;**

— „Văzând diferenţa de interpretare a prevederilor dreptului internaţional al mării de către cele două părţi, **România a cerut să se recurgă la metodologia aplicată în astfel de cazuri, de către Curtea Internaţională de la Haga.** Această metodologie utilizează un anumit **algoritm,** şi anume: a) se stabilesc punctele de pe litoralul celor două state de la care se măsoară marea teritorială şi de la care trebuie să se măsoare platoul continental şi zona economică

951 Apud Dumitru Constantin, Kievul adoptă poziţia ultimatumurilor defunctei U.R.S.S., în: ’’Adevărul”, Bucureşti, joi 14 noiembrie 2002, p.9.

exclusivă; b) în funcţie de aceste puncte, se determină pe hartă linia echidistantă atunci când ţărmurile sunt adiacente, sau linia mediană atunci când ţărmurile sunt faţă în faţă; c) se analizează care sunt circumstanţele relevante ale zonei aflate în dispută, circumstanţe care ar putea influenţa traseul liniei de echidistanţă şi se acţionează asupra liniei stabilite anterior”;

— La întrebarea reporterului dacă există astfel de circumstanţe în cazul delimitării româno-ucrainene, expertul militar român a spus: „Desigur, existenţa Insulei Şerpilor, la nordul spaţiului maritim ce urmează a fi delimitat, reprezintă o circumstanţă relevantă ce va fi luată în calcul, în mod obligatoriu, şi ea va avea influenţă asupra liniei de echidistanţă. După ce se analizează toate asemenea circumstanţe se trasează linia de delimitare. **Acest algoritm a fost prezentat delegaţiei ucrainene care se menţine totuşi pe linia afişată încă de la prima rundă de negocieri**

— La întrebarea domnului Corneanu Constantin – „Fiind vorba despre principii de delimitare, unanim acceptate pe plan internaţional, de ce Ucraina şi România nu convin asupra aplicării lor?” – dl, comandor dr. Laurian Eugen a răspuns următoarele: „Cele două ţări au convenit deja asupra principiilor încă din 1997, odată cu semnarea Tratatului politic de bază. Printr-un Acord conex acestui tratat s-au evidenţiat aceste principii, dintre care menţionez:

linia mediană, echidistanţa şi proporţionalitatea. **Ceea ce diferă în poziţiile celor două părţi nu sunt principiile, ci modul de aplicare a acestora.** După cum am arătat, partea română susţine aplicarea acestora în deplină conformitate cu practica şi jurisprudenţa internaţională în materie”[952]

Legat de „problema” platoului continental al Mării Negre, subliniem faptul că doar Turcia şi-a delimitat platoul continental cu U.R.S.S.-ul în 1978, iar în 1987, în urma unui schimb de note cu acelaşi stat, şi zona economică exclusivă: după 38 de ani de negocieri între Turcia-Bulgaria, în 1997 între cele două state a fost semnat un Acord de delimitare a spaţiului maritim.

De reţinut că atât în cadrul negocierilor turco-sovietice, cât şi al celor turco-bulgare, la delimitarea spaţiului maritim s-a aplicat metoda liniei echidistante sau a liniei mediane, aşa cum solicită în prezent şi partea română la negocierile cu partea ucraineană!

În literatura de profil a ultimilor ani, au apărut mai multe luări de poziţii şi propuneri pertinente în legătură cu modul cum ar trebui făcută delimitarea acestuia, cum ar trebui rezolvată această chestiune de mare interes naţional.

Viceamiral **dr. Atanasiu Traian** (coordonator), contraamiral dr. **Zamba Anatolie,**

---

952 Vezi ; Constantin Corneanu, op.cit., p.9.

comandor (r) prof. univ. dr. **Grad Vasile,** comandor dr. **Mihai Cornel,** comandor conf. univ. dr. **Marin Gheorghe,** autorii lucrării „Puterea maritimă şi diplomaţia navală” (1998), pe car-e-i citǎm în cele ce urmează in extenso, scriu următoarele CAvând în vedere întregul set de probleme ce decurg din particularităţile fizico-geografice ale subbazinului de vest al Mării Negre şi, în special, în partea de nord-vest a acestuia, exprimăm unele consideraţii asupra delimitării platoului continental şi a zonelor economice exclusive între statele riverane[953]

În partea de vest a Mării Negre platoul continental este continuare a litoralului bulgar şi turc. Panta continentală începe la distanţe de 2030 Mm, cu mult dincolo de limita exterioară a apelor teritoriale.

În ce priveşte zonele economice exclusive, acestea se suprapun pe suprafeţe foarte mari. În plus, apare şi suprapunerea zonei economice exclusive a Ucrainei. Cum aminteam mai sus, limita delimitării bilaterale (turco-ruse) în subbazinul de est este situat în porţiunea de suprapunere.

În partea de nord-vest a Mării Negre platoul continental este o continuare a litoralului român spre sud-est şi o continuare a litoralului ucrainean spre sud şi sud-vest, depăşind cu mult limita apelor teritoriale.

953 Vezi şi : Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.50, respectiv 46-47.

Ţinând seama de frontiera de stat (pe uscat şi pe apă) dintre România şi Ucraina şi criteriile amintite anterior, apreciem că platoul continental, continuare a platoului maritim român, s-ar putea delimita prin următorul contur: punctul de frontieră ve gârla Musura – frontiera maritimă a apelor teritoriale-circumferinţa apelor teritoriale de 12 Mm ale Insulei Şerpilor până la intersecţia cu paralela punctului de frontieră gârla Musura – paralela respectivă spre est, până la mediana distantei dintre teritoriul României şi Rusiei – spre sud, pe segmente de dreapta echidistantate fată de litoralele celor două state, până la un punct stabilit prin înţelegeri cvadrilaterale între statele riverane (...).

Delimitarea de mai sus decurge din următoarele considerente:

— Platoul continental român constituie din punct de vedere geologic o continuare a litoralului vestic al Mării Negre;

— Platoul continental al Mării Negre în partea de nord-vest constituie o unitate geologică bine conturată, fără forme de relief care să se extindă şi la suprafaţă, cu excepţia insuliţelor, bancurilor şi întinsurilor din imediata apropiere a litoralului;

— În toată partea de nord-vest a Mării Negre adâncimile care cresc dinspre toate punctele litoralului mării, situaţie care confirmă existenţa litoralului faţă în faţă;

— Insula Şerpilor constituie un simplu

accident de relief, nesemnificativ ca suprafaţă, situat pe platoul continental al părţii de nord-vest a Mării Negre; ca atare, insula nu are şi nu i se poate atribui platou continental;

— Considerentul juridic general de declarare a apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor nu poate avea decât un efect simbolic limitat doar la cele 12 Mm din jurul insulei şi nu poate afecta delimitarea în continuare a platoului continental;

— Configuraţia părţii de nord-vest a Mării Negre, în acord cu prevederile Convenţiei de la Geneva, şi orientarea frontierei pe uscat dintre cele două state riverane, conduc, fără echivoc, la considerarea a doua situaţii: state riverane dispuse faţă în faţă şi în acelaşi timp limitrofe”/143

Legat de partea sud-vestică a Mării Negre, aceeaşi autori, arată că platoul continental al litoralurilor celor trei state riverane (Bulgaria, România şi Turcia) ***„poate fi delimitat pe baza criteriului echidistanţelor până la un punct orientativ A, stabilit prin înţelegere între toate statele***[954]

riverane, aflate în situaţii diferite: faţă în faţă, limitrofe şi simultan faţă în faţă şi limitrofe”}144

Până la această dată, România nu a putut

954 Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf. univ.dr.Gheorghe Marin , op.cit., p. 169-170.

ajunge la delimitarea nici uneia dintre instituţiile dreptului mării (marea teritorială, platoul continental şi zona economică exclusivă), iniţial din cauza pretenţiilor U.R.S.S.-ului, iar mai apoi din cauza Ucrainei, a cărei rigiditate şi intransigentă vine în contradicţie cu însăşi ideea de tratative diplomatice.

Cheia" acestor nedelimitări a fost, este şi rămâne în continuare Insula Şerpilor!

„Calvarul" produs românilor de schimbarea statutului juridic al Insulei Şerpilor, a început din chiar momentul anexării frauduloase a insulei de către URSS (4 februarie 1948), el amplificându-se pe parcurs; în zilele noastre el a atins un punct critic datorită mizei economice foarte mari (mari zăcăminte de petrol şi gaze naturale descoperite în urma explorării zonei platoului continental din apropierea insulei).

Fără evaluarea corectă, principială, a „problemei" Insulei Şerpilor, a statutului juridic al acesteia între 1948 – 2004, a consecinţelor acestui statut asupra României, nu se vor putea clarifica niciodată aceste chestiuni, delegaţii după delegaţii îmbătrânind purtând negocieri: 10 runde de negocieri inutile cu U.R.S.S.-ul, în perioada 1967 – 1987; alte 19 runde de negocieri cu Ucraina, după 1997 (până la mijlocul lunii iunie 2003), cu acelaşi rezultat…

Nu este mai puţin adevărat că la această situaţie a contribuit şi contribuie inclusiv legislaţia internaţională în materie. Analiza atentă a

dispoziţiilor Convenţiei de la Geneva din 1958, ale Convenţiei de la Montego Bay din 1982, a documentelor Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga ş.a., arată că acestea nu clarifică problema principiilor de stabilire a traseului frontierei în domeniul maritim, că regulile de drept în materie sunt fluctuante. Acest fapt arată cât de importante sunt voinţa părţilor, ca de comun acord, să găsească cea mai echitabilă procedură de delimitare – chiar dacă aceasta lipseşte din legislaţia internaţională, aceasta îmbogăţindu-se pe această cale cu ceva nou şi constructiv, în măsură să folosească şi altora.

Este evident faptul că o soluţie echitabilă poate fi găsită doar atunci când interesele coincid, când ambele părţi sunt înclinate spre un compromis onorabil. În caz contrar, orice extindere a Ucrainei în ceea ce[955]

priveşte platoul continental şi zona economică exclusivă, conduce la reducerea drastică a instituţiilor similare exploatabile de România.

Datele problemei, din păcate, relevă faptul că aceste interese nu coincid, că în cazul Ucrainei (care urmăreşte orbeşte ţiţelul din aceste areale maritime) nu se poate vorbi de o dorinţă constructivă, axată pe ideea unei soluţii echitabile.

În ceea ce ne priveşte, ne exprimăm scepticismul că pe calea negocierilor directe, pe

955 Ibidem, p.171.

cale amiabilă, divergenţele juridice românoucrainene vor putea fi rezolvate vreodată în mod echitabil!

Atâta timp cât Ucraina susţine că insula este locuită, că are viaţă economică, că are dreptul la mare teritorială, platou continental şi zonă economică exclusivă, declarând-o totodată şi zonă de rezervaţie naturală, atâta timp cât orice invocare de către partea română a avatarurilor sau statutului juridic al acestei insule, este catalogată de către partea ucraineană „amestec în treburile interne „sau „pretenţii teritoriale”, atâta timp cât noi negociem corect iar ucrainenii pe teren procedează incorect, contrar celor stabilite de comun acord, atâta timp cât concepţiile antiromâneşti[956] (gen Volodimir Vasilenko) mai persistă în rândul „experţilor” de la Kiev, ne este foarte greu să credem că aceste chestiuni vor putea fi soluţionate pe cale amiabilă, în mod echitabil!…

Se ţine sau nu cont de colţul de stâncă numit Insula Şerpilor în delimitarea apelor teritoriale,

---

956 “Cetatea Hotin a fost construită pentru apărare împotriva invadatorilor români”- se arată (în engleză şi rusă) în pliantul ce poate fi cumpărat la intrarea în cetatea moldovenească construită în sec.XV de către Domnul Moldovei Alexandru cel Bun! Cetăţii i-a fost rescrisă istoria, ştergându-se orice urmă a apartenenţei sale la patrimoniul românesc (până şi stema Moldovei, aflată secole la rând deasupra intrării în incinta fortificată, a fost smulsă, doar locul gol de pe zid mai amintind de ceea ce fusese acolo altădată.Şi “lista” unor astfel de dovezi ar putea continua ... !

platoului continental şi zonelor economice exclusive ale Ucrainei şi României în Marea Neagră? – iată „cuiul” în jurul căruia se învârt toate aspectele juridice şi practice ale negocierilor bilaterale.

Ucraina (la fel ca altă dată U.R.S.S.-ul/Federaţia Rusă) – a susţinut insistent şi rigid „da”, România, în mod constant şi justificat – „nu”!

Şi cum nici una dintre părţi nu a renunţat la poziţiile sale, lucrurile stau – era să spunem ca la început! – în realitate, cu mult mai prost ca la început!…

Şi iată „de ce”: dacă **sovieticii** s-au dovedit, e drept, mai greu, maleabili, cu ei s-a mai putut cât de cât negocia, la un moment dat poziţiile armonizându-se întrucâtva, iar suprafaţa aflată în dispută s-a restrâns cu 1/3 faţă de cea existentă la începutul negocierilor, partea sovietică reclamând o delimitare pe echidistanta între litoralul românesc şi Insula Şerpilor, negocierile **cu ucrainenii** merg foarte prost; ei se consideră „succesori” a tot ceea ce a avut U.R.S.S.-ul în Marea Neagră (Insula Şerpilor, ape teritoriale), solicitând un platou continental şi o zonă economică exclusivă mai întinse chiar decât cele solicitate de sovietici, iar linia de delimitare cer să fie trasată mult mai aproape de litoralul românesc!…

Conştienţi că ulterior integrării României în NATO România va avea mai multe atuuri în negocierile cu Ucraina, ucrainenii încearcă,

forţând nota, să obţină cât mai multe şi cât mai mari avantaje până atunci.

Temporizând excesiv, prin tot felul de subterfugii, negocierile cu românii privind delimitarea platoului continental şi a mării economice exclusive, ucrainenii n-au stat pe loc ci, pragmatici, au trecut la fapte de natură să le consolideze poziţiile în Marea Neagră.

La 16 mai 1995 – la nici trei luni de la demararea negocierilor cu România în vederea semnării Tratatului de bază!…

— Ucraina şi-a stabilit o zonă economică exclusivă de 200 Mm.

Apoi, imediat după ce Ucraina a semnat Tratatul de bază cu România (1997) – cu o grabă ce aminteşte de graba înaintaşilor lor din 1948, care au impus limita apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm –, printr-un decret prezidenţial semnat de Leonid Kucima **în decembrie 1998, Insula Şerpilor a fost declarată zonă de rezervaţie naturală.**[957]

Potrivit acestui act, zona naturală ar urma să cuprindă cea.25% din suprafaţa insulei, precum şi un spaţiu maritim adiacent, în total 252 ha.[958]

A

---

957 Pe 5 iunie 2000, la Bucureşti, România, Moldova, Ucraina şi Bulgaria au semnat proiectul “Coridorului Verde al Dunării Inferioare” (având ca scop coordonarea şi consultarea dintre cele 4 ţări pentru protecţia şi refacerea câmpiilor inundabile şi a zonelor umede de-a lungul fluviului).

958 Apud Comandor (r) Ion Dănuţ loader, op.cit, p.8.

În eventualitatea unei întâlniri bilaterale, de această dată la Haga, Ucraina ar putea invoca acest pas ca argument în favoarea sa – că insula ar fi locuibilă, că ar oferi condiţii pentru turism.

Atunci când **Radu Vasile,** în calitate de prim-ministru, a purtat discuţii cu **Boris Tarasiuk** ministrul de externe al Ucrainei, în legătură cu declararea insulei ca zonă de protecţie naturală – statut ce presupune modificarea situaţiei apelor teritoriale ale Ucrainei de la 22 km la 230 km! – , acesta a afirmat că *„Insula Şerpilor este parte a teritoriului Ucrainei cu toate consecinţele ce decurg din acest lucru”!...*[959]

Zona maritimă în disputa româno-ucraineană nu este mică deloc, porţiunea ei cea mai disputată fiind situată la 12 Mm est de marea teritorială a României şi la 40 Mm sud de Insula Şerpilor, zonă care, prin aplicarea corectă a principiilor internaţionale de delimitare ar trebui să revină ţării noastre. O revendică însă şi Ucraina!

Zona în cauză (platoul continental al Mării Negre, aflat în dispută şi cu sovieticii!) este extrem de importantă – conţine importante resurse de hidrocarburi, gaze naturale, acumulări importante de minereuri grele, concreţiuni feromanganoase şi fosforitice, câmpuri de alge, resurse piscicole ş.a.

Brusc importanţa economică a Insulei Şerpilor a devenit foarte mare.

---

959 “Curierul Naţional”, Bucureşti, 20-21 februarie 1999, p.3.

Prin Tratatul din 2 iunie 1997, părţile au convenit că **nici un stat nu va exploata în mod unilateral resursele acestei zone** lăsându-se totuşi deschisă posibilitatea exploatării în comun a resurselor existente.

La cea de-a noua rundă de negocieri româno-ucrainene privind delimitarea spaţiilor maritime, cele două părţi au hotărât, de comun acord, că se vor abţine de la explorarea şi exploatarea resurselor minerale ale zonei de delimitat, până ce negocierile nu vor fi finalizate.

La scurt timp după această hotărâre principială, compania britanică JKX Oii and Gaz Ple (JKX)[960]

anunţa că a fost informată oficial[961]

de Cemomomeftegaz (o filială a companiei naţionale de gaze a Ucrainei „Neftegaz”) – partenerul ucrainean în Crimean Petroleum Company (CPC) –, că în urma săpăturilor la un puţ stratigrafie, la o adâncime de 2500 m (adăugându-

960 Compania britanică JKX, cotată la Bursa din Londra, are drepturi de licenţă în Ucraina, Georgia, Italia, SUA şi sectorul rus al Mării Caspice. Conducerea societăţii “Neftegaz Ucrainî” avea prevăzut în planurile sale de extragere a ţiţeiului din platoul ucrainean al Mării Negre, semnarea unui acord cu reputata companie braziliană “Petrobras”, beneficiara unei bogate experienţe în domeniu, specializată în exploatarea de zăcăminte aflate la peste 1 km adâncime.

961 Acest lucru a fost adus la cunoştinţa opiniei publice din Ucraina - şi nu numai! - la 18 mai 2001, de către inginerul-şef de la Cernomorneftegaz , într-o conferinţă de presă, deci oficial (în prejma celei de-a 9-a runde de negocieri bilaterale, din iulie 2001)!

se că forările continuă până la 4.000 m), **s-au descoperit rezerve de ţiţei şi gaze *(„extrem de importante”*!) în apropierea zonei Olimpiiskaya din Marea Neagră.**

Relatarea nu menţionează că zona în cauză face obiectul disputei româno-ucrainene, uitând” să precizeze şi faptul că ea se află situată în partea de nord a zonei contigue a României, la cca. 12 km est de marea teritorială şi la 40 km sud de Insula Şerpilor.

Existenţa resurselor descoperite a fost confirmată şi de mijloacele mass-media ucrainene.

Ziarul independent din Odesa „Iug” şi-a intitulat unul dintre articole sugestiv: *„Marea e plină de combustibil”*![962]

Concluziile se degajă de la sine: Ucraina face un joc duplicitar, una negociază (spune) şi alta face[963]

---

962 Apud Dumitru Constantin, Ucraina pune mâna pe petrolul şi gazele din Insula Şerpilor, pe: Internet:file://A:\ insula şerpilor 3.html., p.1-2.

963 Iată încă o ispravă ucraineană : la Mila 61, în aval de zona de competenţă a Ucrainei, în apele internaţionale ale Dunării, în dreptul localităţii Isaccea, ucrainenii au ancorat barja RS 02604 plină cu 1000 t.combustibil (motorină), ce este aprovizionată non-stop de un petrolier de la Odesa;locul de amplasare este, totuşi, de competenţa autorităţilor ucrainene care, deşi uzanţele internaţionale le-o impuneau, n-au informat autorităţile române cu privire la „bomba” de pe Dunăre pe care ei au autorizat-o;fără pavilion (doar un triunghi albastru, ce denotă un transport petrolier) ea constituie un pericol real pentru navigaţie - o furtună ar rupe singura parâmă cu care este ancorată (ea nu are propulsie proprie) consecinţele fiind greu

încalcă atât normele dreptului internaţional cât şi litera şi spiritul documentelor semnate cu România pe 2 iunie 1997 (a se vedea art.2 al Tratatului de bază şi art.l al Acordului conex); Ucraina, în mod sfidător, a încălcat (încalcă) flagrant principiul care trebuia să guverneze negocierile bilaterale şi anume că până la delimitarea spaţiilor maritime, cele două părţi se vor abţine de la explorarea şi exploatarea resurselor minerale ale zonei; ş.a.

După semnarea Tratatului, România, de bună credinţă, nici nu a explorat şi nici nu a exploatat resursele de hidrocarburi ale zonei aflate în disptită; Ucraina, în schimb, a forat cel puţin două

---

previzibile, iar o ciocnire cu un alt vas ar duce la un dezastru ecologic de proporţii;barja nu are baraj de reţinere a reziduurilor;deşi ea aprovizionează cu motorină - fără plata taxelor de export!- nave aflate sub pavilionul Turciei, Rusiei ş.a.'.datorită acestei „benzinării plutitoare" trei porturi româneşti au fost lovite în interesele lor economice, ele nemaiputând face unele operaţiuni de bunkeraj... ! ;poliţia română de frontieră supraveghează permanent „bomba" în discuţie;amplasarea acestei barje sabotoare a intereselor economico-turistice româneşti nu ar fi avut loc dacă comisia mixtă de control ecologic ucraineano-română şi-ar fi intrat în atribuţii...(în septembrie 2003 cele două state au făcut public acordul semnat între ministerele de resort, prin care s-a stabilit formarea unui organ de control care să supravegheze Dunărea de Jos şi Delta Dunării - cca.600.000 ha (inclusiv complexul lagunar Razelm-Sinoe), declarată de Guvernul României rezervaţie naturală în 1990, respectiv prin Legea nr.82/1993 - împotriva poluării).Apud Răzvan Popa, Riscând să transforme zona într-un lac de motorină.Ucrainenii au pus o benzinărie plutitoare de 1000 t.în mijlocul Deltei, în : „Adevărul", Luni 16 februarie 2004, p.10.

puţuri petroliere după semnarea Tratatului cu România!

Conducerea MAE a României a transmis o Notă verbală Ambasadei Ucrainei de la Bucureşti, cerând să se cerceteze dacă sunt reale cele transmise de Agenţia Interfax-Ucraina (ce emite în limba rusă) referitor la cele arătate mai sus, să se ia măsurile necesare pentru încetarea forărilor, urmând ca autorităţile române să fie informate în cel mai scurt timp în acest sens.

După anunţarea ştirii descoperirii ţiţelului (o „greşeală" strategică, informaţia trebuind să rămână secretă) şi ca urmare şi a protestului României, Nikolai Ilniţki a fost nevoit să demisioneze, postul lui fiind ocupat de Igor Franciuk, Schimbarea citată nu a dus şi la sistarea lucrărilor de prospectare, Mai mult, în septembrie 2001, la forumul consacrat resurselor energetice din cadrul C.S.I., Franciuk a anunţat că firma pe care o conduce are în proiect o conductă care va transporta ţiţelul din zona Insulei Şerpilor la ţărmul ucrainean din regiunea Odesa.[964]

Trecând cu vederea demersul românesc, Ucraina şi-a văzut în continuare de treaba începută, punând România în faţa faptului împlinit, ştirbindu-i (şi) pe această cale din prestigiul şi credibilitatea internaţională!

Conducerea politică a Ucrainei – care până în 1997 în mod calculat a minimalizat cu

964 Lilia Traei, op.cit., p,ll,

perseverenţă importanţa economică[965]

şi strategică a insulei –, în noul context a declarat că rezervele de petrol şi gaze naturale existente în subsolul platoului continental din jurul Insulei Şerpilor, constituie rezerve strategice importante pentru suportul energetic al ţării![966]

Experţii în domeniu au evaluat (preliminar) depozitele subterane (cca. 2,5 km adâncime) la cea, 10.000.000 t, ţiţei (eu o rentabilitate industrială de 40%) şi 10.000.000.000 m, c. gaze naturale.

Din cele relatate reiese cu claritate faptul că Ucraina a sfidat deliberat înţelegerile bilaterale şi tratatele internaţionale, adoptând o poziţie inacceptabilă, de forţă, ignorând faptul că negocierile privind delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive erau (sunt) în curs de desfăşurare.

Vom ajunge la Haga? – iată o întrebare legitimă, care până la această dată nu a fost transpusă în practică din varii motive[967]

---

965 “Emblematice” rămân cuvintele ambasadorului acestei ţări la Bucureşti, care declara că “nici noi, nici dumneavoastră nu aţi descoperit comori”.,.Noi (românii), e drept, nu am descoperit, dar ucrainenii da: comorile arheologice ale insulei, aflate astăzi în mare parte în muzeele din Odesa şi Kiev; hidrocarburile la care am făcut referire; ş.a.

966 1 55 Ambasadorul Ucrainei la Bucureşti declara încă din 1996 că “Pentru Ucraina Insula Şerpilor are o importanţă naţională din punct de vedere economic "(“Zim", Bucureşti, Nr.531, din 15 martie 1996, p,4),

967 Având în vedere că suntem în anul 2004, iar tratatul din 1997 cu Ucraina este pe 10 ani, prelungirea lui automată pe alţi

Ca ţară europeană semnatară a Actului final de la Helsinki (1 august 1975), România nu are pretenţii teritoriale faţă de nicio ţară, respectând statu-quo-ul politic instituit după cel de-al doilea război mondial" 57.

În ceea ce priveşte Ucraina, diplomaţia română are o poziţie tranşantă: România nu are pretenţii teritoriale faţă de Ucraina; România a declanşat, în mod firesc, demersurile menite să înlăture sau să diminueze consecinţele negative pe care le poate avea actualul statut juridic al insulei asupra intereselor sale strategice prezente şi viitoare; România doreşte să clarifice statutul juridic al acesteia, să se ajungă ca cele două ţări să ţină cont de prevederile Tratatului de pace de la Paris, din 1947.

Pe cale de consecinţă, România este decisă să respecte prevederile art. 12 din Tratat, care stipulează că „Nici una din prevederile acestui articol nu poate fi interpretată ca implicând vreun drept de a întreprinde vreo activitate sau de a comite vreo acţiune contrară scopurilor şi principiilor Cartei O.N, U., altor obligaţii decurgând din dreptul internaţional sau

5 ani depinzând dacă este sau nu denunţat de vreuna

prevederilor Actului final de la Helsinki[968][969]

şi ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europă, inclusiv principiul integrităţii teritoriale”.

Totodată, lucrul acesta ar trebui să-l înţeleagă şi vecinii noştri, ucrainenii, România nu poate aştepta la nesfârşit o reevaluare a poziţiilor Ucrainei privind locul şi rolul Insulei Şerpilor în delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state în

Marea Neagră, nu poate irosi ani după ani în negocieri sterile, fără perspective.

---

968 d in părţile contractante, teoretic. în 2006 România îl poate denunţa şi cere încheierea unui nou tratat, de această dată de pe alte poziţii, în alte condiţii si cu alţi negociatorii 157 Nu putem să nu constatăm că acest document a fost încălcat în ceea ce priveşte problema frontierelor: ele au fost modificate atât pe cale paşnică (în cazul unificării Germaniei, respectiv separării Slovaciei de Cehia), cât şi pe calea războiului (în cazul dezmembrării Iugoslaviei),Acest ultim aspect a făcut ca unii specialişti să avanseze ideea caducităţii sale juridice!

969 Philippe Moreau Defarges (Instituţiile europene, Timişoara, 2002, p.3Q) afirma că „Declaraţia finală - sau Acordurile - de la Helsinki (1 august 1975) nu constituie un tratat cu forţă juridică, ci un gentlemen's agreement, un document politic”.Cele 35 de state semnatare a acestui Act final, au convenit - potrivit lui Thomas Parrish (Enciclopedia războiului rece, Bucureşti, 2002, p.134) "să recunoască frontierele naţionale est-europene postbelice ca permanente (propunând astfel un tratat de pace care punea capăt celui de-al doilea război mondial) şi să se respecte şi să se protejeze drepturile omului din această regiune (,..).Astfel, în timp ce punea capăt celui de-al doilea război mondial, în special prin stabilirea frontierelor Germaniei, acordurile de la
Helsinki începeau » s-ar putea spune - lichidarea imperiului sovietic din Europa de Răsărit”,

„La un moment dat va trebui să ne oprim”! – spunea (2003) secretarul de stat Cristian Diaconescu.

Potrivit legislaţiei internaţionale, diferendele dintre state trebuie soluţionate pe cale paşnică[970]

fără a fi pusă în pericol pacea şi securitatea internaţională; în cazul în care nu se ajunge la o soluţie, părţile pot să caute un mijloc reciproc acceptabil pentru a stinge diferendul.[971]

Între mijloacele paşnice (nejurisdicţionale) de rezolvare a diferendelor dintre state, se numără: negocierile directe, bunele oficii şi mediaţiunea, ancheta internaţională (procedură folosită în diferendul dintre Suedia – Norvegia pentru insulele Aaland), concilierea internaţională; dintre mijloacele jurisdicţionale amintim: arbitrajul internaţional, jurisdicţia internaţională permanentă (instanţele judiciare internaţionale – Curtea Internaţională de Justiţie, Tribunalul pentru dreptul mării, Arbitrajul special ş.a.).

Având în vedere cele afirmate în ultimii ani de o parte a oficialilor români, se pare că, dacă va fi silită de împrejurări, România va apela în cele din urmă la Curtea Internaţională de Justiţie de la

---

970 Art. 3/2 al Tratatului cu Ucraina stipulează (şi el) că “Orice problemă şi diferende dintre Părţile Contractante vor fi soluţionate exclusiv prin mijloace paşnice, în conformitate cu normele dreptului internaţional”.

971 Vezi: Adrian Năstase, Documente fundamentale ale dreptului internaţional şi ale relaţiilor internaţionale.la, Bucureşti, 1997, p. 131.

Haga[972]

Această opţiune (cale) se regăseşte şi în textul Acordului conex la Tratatul din 2 iunie 1997, cu menţiunea că „ambele părţi pot recurge la jurisdicţia Curţii [Internaţionale de la Haga] cu respectarea încheierii Tratatului de frontieră sau, în cazul neîncheierii lui, dacă se constată că aceasta se datorează vinei uneia dintre părţi”.[973]

Art.l al „Convenţiei europene pentru reglementarea paşnică a diferendelor” (1957), a instituit obligaţia pentru părţile ei contractante de a supune Curţii Internaţionale de Justiţie, toate diferendele de natură juridică care se pot ivi între ele.

Conform art.92 din Cartă, C.I.J. este organul principal judiciar al ONU – având un Statut (parte integrantă din Carta ONU) adoptat încă din 1946 –, hotărârile sale fiind obligatorii pentru părţile aflate în litigiu.

Semnalele româneşti, în sensul că la nevoie se va face apel la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga au fost timpurii, partea ucraineană exprimându-şi şi ea punctul de vedere.

Încă din anul **1995, Teodor Meleşcanu,** ministrul de externe de atunci, anunţa, în principiu, că „partea română, la rigoare, s-ar putea adresa Curţii Internaţionale de Justiţie de la

---

972 Pentru declanşarea procedurilor şi judecarea cauzei, vezi pe larg : Prof.univ.dr. Marţian I.Niciu, op.cit., p.353-359.
973 Constantin Corneanu, op.cit, p.9.

Haga”[974]

dar aceasta numai „după epuizarea tuturor eforturilor părţii române

Olexandr Cealâi, ambasadorul Ucrainei în România, declara **(1996)** că ţara sa „nu va fi de acord cu examinarea acestei chestiuni [apartenenţa Insulei Şerpilor şi a litigiului generat de aceasta] de către Curtea Internaţională de justiţie a ONU sau de către orice alt organ de arbitraj internaţional”!

Acelaşi diplomat ucrainean, legat de problema delimitării prin tratative şi compromis a platoului continental şi a zonei economice exclusive, la un moment dat a susţinut contrariul: din punct de vedere teoretic nu este exclus ca, în cazul în care nu vom ajunge la un compromis la nivel bilateral, cu acordul reciproc părţile ar putea să se adreseze Curţii Internaţionale de Justiţie a ONU. Aceasta reprezintă o formă pe deplin civilizată”.[975]

Apelul la această instanţă internaţională este o soluţie civilizată la care au făcut apel diverse state aflate în litigiu – SUA-Canada (diferendul legat de golful Maine), Malta-Italia, Malta-Libia, Bahrain-Qatar, Tunisialamahiria Arabă Libiană ş.a. – fără ca prestigiul internaţional al acestora să aibă de suferit; dimpotrivă, ele şi-au rezolvat problemele, ajungându-se la stingerea unora

974 “Adevărul”, Bucureşti, 7 decembrie 1995, p.8.
975 “Azi”, Bucureşti, 16 februarie 1996, p.10.

dintre litigii. În toate aceste diferende, C.I.J. a judecat procesele făcând apel la metoda echidistanţei şi a circumstanţelor relevante!

În opinia noastră, probabilitatea de a se ajunge la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga este foarte mare şi va creşte sau nu în funcţie de rezultatele viitoarelor tratative bilaterale; dacă se va ajunge totuşi la apelul la această instanţă internaţională, acest lucru nu se va datora părţii române, ci părţii ucrainene, poziţiilor rigide adoptate de aceasta în problemele aflate în dispută, la care se adaugă, de la sine, miza economică considerabilă aflată în loc.

Până la eventualul apel la C.I.J., apreciem că trebuie negociat cu multă luciditate şi atenţie, depuse eforturi stăruitoare pentru găsirea unor soluţii corecte, evitate alte greşeli!

Problema trebuie prezentată Ucrainei în aşa manieră încât aceasta să cadă de acord asupra faptului că este vorba de o problemă de bună vecinătate, că relaţiile bilaterale, interesul comun şi colaborarea multilaterală în zona Mării Negre, impun părăsirea oricăror poziţii obstrucţioniste, dorinţa şi efortul de a găsi o soluţie amiabilă, echitabilă.

Rezolvarea bilaterală a diferendelor juridice româno-ucrainene ar fi în folosul stabilităţii în zonă şi a celei internaţionale, ar contribui, cert, la creşterea prestigiului ambelor state.

Cu prilejul semnării de către preşedinţii Ion Iliescu şi Leonid Kucima, la 17 iunie 2003, a

Tratatului privind regimul frontierei de stat dintre cele două ţări, ei au ţinut să sublinieze că semnarea acestuia reprezintă un moment istoric, exprimându-şi speranţa că ne baza prevederilor sale, va putea fi finalizat în cursul anului 2004, Acordul pentru delimitarea spaţiilor maritime ale României şi Ucrainei.

Preşedintele Ion Iliescu a precizat că rămân a fi negociate problemele legate de delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive, precum şi faptul că România vede în semnarea Tratatului privind frontiera de stat româno-ucraineană un factor favorizant pentru găsirea unui consens în aceste chestiuni sensibile, pentru impulsionarea negocierilor bilaterale, pentru reducerea tensiunilor generate de disputele legate de aceste probleme delicate dar extrem de importante pentru ambele părţi.

Preşedintele României a menţionat şi faptul că, în caz de nevoie, există posibilitatea tehnică de a sesiza Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga pentru delimitarea spaţiilor maritime ale celor două ţări dacă nu se va ajunge la un consens prin negocieri directe.

Această soluţie juridică a fost apreciată de Ion Iliescu, ca fiind contraproductivă.

Următoarea rundă de negocieri româno-ucrainene, privind Acordul pentru delimitarea spaţiilor maritime – document în cadrul căruia a fost analizată şi problematica relevanţei juridice a Insulei Şerpilor –, a avut loc în luna septembrie

2003, ea fiind precedată de întâlniri ale grupurilor de experţi ai celor două delegaţii, prima dintre ele desfăşurându-se în luna iulie 2003, în România.

Şi de această dată rezultatul negocierilor a fost sub aşteptări.

Dacă în cele din urmă problemele bilaterale nu vor putea fi rezolvate pe cale amiabilă, prin negocieri directe, şi se va ajunge la Haga, bătălia decisivă se va purta în legătură cu a demonstra dacă Insula Şerpilor **este sau nu este locuită** (aşezări rurale/urbane stabile, locuire în sens clasic, nu formal), **dacă are sau nu viaţă economică proprie, dacă are sau nu surse proprii de apă dulce,** de soluţia (răspunsurile) la aceste probleme (întrebări) depinzând dacă insula va avea sau nu marea teritorială, platou continental şi zonă economică exclusivă.

Din punct de vedere istorico-moral, având în vedere că insula a fost pur şi simplu anexată cu forţa (august 1944) şi furată (1948) de sovietici, cum a intrat Ucraina în posesia acesteia (1991) ş.a., normal şi echitabil ar fi – dacă putem vorbi de aşa ceva în cazul de faţă ea existenţa insulei să fie pur şi simplu ignorată în calculele delimitării platoului continental şi a zonelor economice exclusive din Marea Neagră. Dacă nu s-a ajuns la demilitarizarea totală şi neutralitatea insulei, la un condominium asupra ei, ignorarea ei ar fi o soluţie decentă şi pentru cei care în momentul de faţă o deţin (autorul acestor consideraţii teoretice nu-şi face iluzii că partea ucraineană, în practică, ar fi

dispusă să ţină seama vreodată de astfel de soluţii…[976]

).

Judecând situaţia după normele dreptului internaţional, Insula Şerpilor nu este locuită, nu are aşezări rurale/urbane stabile (nu este locuită în sensul clasic al termenului), nu are apă potabilă şi nu are viaţă economică proprie. Pe cale de consecinţă insula nu are drept la mare teritorială de 12 Mm. la platou continental şi mare economică exclusivă.

Situată pe poziţii opuse, partea ucraineană susţine cu insistentă şi inflexibilitate că: insula este teritoriu ucrainean, este locuită, are drept la mare teritorială, este o formaţiune geologico-geografică aparte de litoralul românesc, are dreptul la platou continental, zonă economică exclusivă ş.a.

În timp ce românii negociază, în speranţa soluţionării diferendelor juridice pe cale paşnică, prin tratative, ucrainenii negociază dar şi acţionează, pregătind terenul pentru ca, la nevoie, să poată demonstra instanţelor internaţionale că insula este locuită: declararea insulei ca zonă de protecţie naturală; construirea pe insulă a unui ansamblu de clădiri pentru garnizoana din insulă (pentru a face din ea o suprafaţă locuibilă!); transferarea unor civili de pe continent, pe insulă;

---

976 în momentul scrierii acestui capitol, ne-am amintit inteligenta remarcă a lui Tache Ionescu, potrivit căreia „cert este doar că nimic nu este definitiv”'....

emiterea de acte de identitate de Insula Şerpilor; extinderea activităţii micii cherhanale de la ţărmul insulei ş.a.

A treia consecinţă negativă rezultă din faptul că după semnarea Tratatului de bază româno-ucrainean, situaţia românilor din Ucraina s-a înrăutăţit1

Art. 13 al Tratatului de bază dintre Ucraina şi România, semnat la 2 iunie 1997, la Neptun, legat de minorităţile naţionale română şi ucraineană – conţine următoarele prevederi:

„1.în scopul protecţiei identităţii etnice, culturale, lingvistice şi religioase a minorităţii române din Ucraina şi a minorităţii ucrainene din România, Părţile Contractante vor aplica normele şi standardele internaţionale prin care sunt determinate drepturile persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale şi anume acele norme şi standarde care sunt cuprinse în Convenţia-cadru a Consiliului Europei privind protecţia minorităţilor naţionale, precum şi documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinţei asupra dimensiunii umane a Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, din 29 iunie 1990, Declaraţia Adunării Generale a ONU asupra drepturilor persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale sau etnice, religioase şi lingvistice (Rezoluţia 47/135) din 18 decembrie 1992 şi Recomandarea 1202 (1993) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la un Protocol adiţional la Convenţia Europeană a

Drepturilor Omului, referitor la drepturile minorităţilor naţionale, cu înţelegerea că această Recomandare nu se referă la drepturile colective şi nu obligă Părţile Contractante să acorde persoanelor respective dreptul la un statut special de autonomie teritorială bazată pe criterii etnice. (…).

3. Părţile Contractante se angajează să adopte, dacă va fi necesar, măsuri adecvate în vederea promovării, în toate domeniile vieţii economice, sociale, politice şi culturale, a egalităţii depline şi reale între persoanele aparţinând minorităţilor naţionale şi cele aparţinând majorităţii populaţiei. (…).

4. Părţile Contractante reafirmă că persoanele la care se referă acest articol au, îndeosebi, dreptul, exercitat individual sau împreună cu alţi membrii ai grupului lor, la libera exprimare, la menţinerea şi dezvoltarea identităţii lor etnice, culturale, de limbă şi religioase, dreptul de a-şi menţine şi dezvolta propria lor cultură, la adăpost de orice încercare de asimilare, împotriva voinţei lor. Ele au dreptul să-şi exercite pe deplin şi efectiv drepturile omului şi libertăţile fundamentale, fără nicio discriminare şi în condiţii de deplină egalitate în faţa legii. Persoanele aparţinând acestor minorităţi au dreptul de a participa, în mod efectiv, la treburile publice, inclusiv prin reprezentanţi aleşi potrivit legii, precum şi la viaţă culturală, socială şi economică.

5. Părţile Contractante vor crea pentru

persoanele aparţinând minorităţii române din Ucraina şi pentru cele aparţinând minorităţii ucrainene din România aceleaşi condiţii pentru studierea limbii lor materne. Părţile Contractante reafirmă că persoanele sus-menţionate au dreptul să fie instruite în limba lor maternă, într-un număr necesar de şcoli şi instituţii de stat pentru învăţământ şi specializare, situate ţinând seama de răspândirea geografică a minorităţilor respective. Ele au, de asemenea, dreptul lor de a folosi limba lor maternă în raporturile cu autorităţile publice, în conformitate cu legislaţia naţională şi cu angajamentele internaţionale ale Părţilor Contractante.[977][978]

6. Părţile Contractante recunosc că, în exercitarea dreptului la asociere, persoanele aparţinând acestor minorităţi naţionale pot înfiinţa şi menţine, în conformitate cu legislaţia internă, propriile organizaţii, asociaţii, precum şi instituţii sau aşezăminte de învăţământ, culturale şi religioase.

7. Părţile Contractante vor respecta dreptul persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale de a avea acces, în limba maternă, la informaţie şi la

---

977 Art 19/5 stipulează : ”Părţile Contractante vor încuraja studierea limbii române în Ucraina şi a limbii ucrainene în România, şi vor crea în acest scop, condiţii şi posibilităţi adecvate, îndeosebi prin sprijinirea pregătirii profesorilor şi a organizării învăţământului”!

978 Monitorul Oficial al României.Partea a II-a.Dezbateri parlamentare, An VIII,
Nr.139, Miercuri 23 iulie 1997, p.24.

mijloace de comunicare în masă, precum şi de a schimba liber şi de a difuza informaţii. Ele nu vor crea obstacole în ceea ce priveşte înfiinţarea şi utilizarea de către aceste persoane, în cadrul legislaţiei interne a fiecărei Părţi, a propriilor mijloace de informare în masă. Persoanele la care se referă acest articol au dreptul de a menţine contacte între ele şi peste frontiere cu cetăţeni ai altor state şi de a participa la activităţile organizaţiilor ne guvernamentale, atât la nivel naţional cât şi internaţional.

8. Părţile Contractante se vor abţine să ia măsuri care, modificând proporţiile din zonele locuite de persoane aparţinând minorităţilor naţionale, urmăresc limitarea drepturilor şi libertăţilor acestor persoane, care decurg din standardele şi normele internaţionale

13.Părţile Contractante, în scopul de a coopera în urmărirea îndeplinirii angajamentelor prevăzute în acest articol, vor crea o comisie mixtă intersuvemamentală, care va ţine cel vutin o sesiune anuală”.

În şedinţa Senatului României din 7 iulie 1997, în cadrul dezbaterilor pe marginea ratificării Tratatului cu Ucraina, luând cuvântul, ministrul de externe Adrian Severin a motivat necesitatea ratificării lui cu mai multe „argumente” personale, între care s-a numărat şi acela potrivit căruia Tratatul *„ne deschide nouă, României şi românilor, posibilitatea de a proteja drepturile comunităţilor româneşti care trăiesc în*

*Ucraina, cu alte cuvinte de a consolida identitatea lor etnică, lingvistică, religioasă, culturală şi istorică”.116**

După semnarea Tratatului de bază româno-ucrainean, era de aşteptat ca situaţia românilor din Ucraina (cca. 500.000, a treia minoritate a acestei ţări după criteriul numeric[979]), să se schimbe simţitor, în bine.

Cu atât mai mult cu cât, la un moment dat, ministrul de externe ucrainean Boris Tarasiuk a declarat eu emfază că minorităţile din Ucraina se bucură de drepturi potrivit standardelor Consiliului Europei!...

În **„Psaltirea neadormită”** (un adevărat memorandum privind situaţia românilor din Ucraina – regiunea Cernăuţi, apărut sub egida P.A.R.) se arată (16 p.) că între puţinele drepturi câştigate după „democratizarea” fostei republici sovietice, s-au numărat: reîntoarcerea – în şcoli, publicaţii şi cărţi – la grafia latină, înfiinţarea de societăţi culturale şi civice româneşti, câteva ore pe lună la televiziunea şi radioul de stat, posibilitatea de a studia şi a vizita România, o editură şi câteva ziare cu apariţie neregulată.[980]

---

979 Documentele oficiale ucrainene vorbesc de 324.500 de “moldoveni” şi 134.800 de români, aşadar 459.300 de români, cifra reală a acestora fiind, cu certitudine, ceva mai mare!

980 Cristina Zărnescu, în Sudul Basarabiei limba română a murit, în Nordul Bucovinei se închid şcolile româneşti. Tratatul româno-ucrainean se dovedeşte, la un an şi jumătate de la semnare, nul şi neavenit, în: “Cotidianul”, Bucureşti, Anul VIII, Nr.102 (2147), sâmbătă 5 - duminică 6 septembrie 1998, p.3.

În „Psaltirea neadormită”, în urma documentaţiei la faţa locului, se arată clar că românii din Ucraina nu beneficiază de drepturile ce decurg din „Legea cu privire la minorităţile naţionale din Ucraina”!

Numeroase ziare din România, senatori şi deputaţi din Parlamentul României, au informat opinia publică românească şi forurile conducătoare ale statului, că (şi) în această privinţă Ucraina încalcă cu bună ştiinţă prevederile Tratatului de bază, obligaţiile pe care şi le-a asumat.

Unul dintre aceşti ziarişti, cunoscutul **Ion Cristoiu** – autorul a numeroase şi pertinente opinii legate de situaţia generală a Insulei Şerpilor, Tratatului cu Ucraina ş.a. – a pus şi de această dată punctul pe „i „: Ucraina a văzut în Tratatul semnat cu România nu un document aparţinând lumii modeme, ci *„un cec în alb ventru promovarea naţionalismului împotriva românilor”*!

Datele situaţiei concrete a minorităţii române din Ucraina relevă, fără echivoc, că (şi) sub acest aspect, Tratatul de bază româno-ucrainean este un eşec dureros: Ucraina a sfidat şi sfidează prevederile acestuia fără să-i pese de nimeni şi de nimic; limba română în Ucraina este o limbă ostracizată (în 1997 a fost legitimată „limba moldovenească” o creaţie a ideologilor sovietici![981]

981 Cu “sprijinul” autorităţilor, în regiunea Odesa a luat fiinţă “Asociaţia naţională a moldovenilor din Ucraina” (o astfel de iniţiativă având loc în raionul Noua Suliţa, din nordul

); şcolile româneşti sunt închise sistematic, clasele cu predare în limba română sunt desfiinţate, iar cadrele didactice din aceste instituţii urmărite şi şicanate pe diverse căi, sub o diversitate de forme (prin măsurile luate ucrainenii readuc în actualitate metodele staliniste de altă dată!); în alte şcoli de la sate nu se poate învăţa în limba română; transporturile de cărţi din România sunt confiscate la graniţă şi aruncate în depozite ale uitării; cărţile româneşti din şcolile cu predare în limba română sunt sistematic confiscate; publicaţiile româneşti nu primesc fonduri în vederea apariţiei lor; minoritatea română din Ucraina (Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţei) este supusă unui proces de asimilare forţată; prigoana religioasă este în toi (limba română este interzisă în biserici; bisericile ortodoxe româneşti sunt subordonate Patriarhiei de la Moscova); presa scrisă în limba română traversează o perioadă foarte grea; programele televiziunii centrale ucrainene (posturile TU 1 şi TU 2) nu includ emisiuni speciale, difuzate în limba maternă, destinate minorităţilor naţionale; posturile de televiziune şi radio din Cernăuţi, Odesa şi Ujgorod, deşi transmit săptămânal scurte emisiuni în limba română, acestea sunt nereprezentative pentru viaţa socioculturală a comunităţii româneşti; comunitatea românească este confruntată cu o criză economico-financiară

Bucovinei).

de amploare; românii sunt foarte puţin reprezentaţi în structurile de conducere administrative (la alegerile din anul 2002, cu mare greutate, abia au reuşit ca să ocupe câteva locuri de deputat în Consiliul Regional – fără statutul de reprezentanţi ai minorităţilor din care provin!); ş.a.

Acestea sunt dovezi indubitabile ale unui genocid cultural şi etnic, prezent în Ucraina şi înainte de 1997, dar exacerbat după semnarea tratatului dintre aceasta şi România.[982]

În vara anului 1998 lucrurile stăteau atât de prost încât, în urma semnalelor transmise la Kiev, Bucureşti şi organismelor europene, acestea din urmă au intrat în alertă.

În buletinul de informare al F.U.E.N.-ului (Uniunea Federalistă a Minorităţilor din Europa), o pagină întreagă a fost dedicată grelei situaţii a românilor din Ucraina.

Volodimir Vasilenko, despre ale cărui opinii – revoltătoare la adresa românilor! – am mai avut prilejul să pomenim, are încă una, sfidătoare şi antologică în acelaşi timp *Incontestabil, drepturile minorităţii române din Ucraina sunt mult mai bine protejate decât cele ale minorităţii ucrainene din România”!1173 (sic!)*

„Tonul” acid, rupt de realitate dar şi de

---

982 în chiar anul semnării tratatului bilateral (1997), ucrainenii îl numeau pe Ştefan cel Mare şi Sfânt „ucigaş de ucraineni”'....Evident, şi de această dată, Bucureştiul a tăcut mâlc!...

uzanţele diplomatice, s-a păstrat la oficialii ucraineni în raporturile cu cei români şi în cursul anului 2003.

Astfel, în cadrul unei vizite oficiale în România – respectiv la Senatul României (13 noiembrie 2003) –, Volodimir Litvin, preşedintele Parlamentului (Radei Superioare) din Ucraina, a acuzat pe faţă autorităţile române că nu respectă – în opinia sa! cum trebuie drepturile minorităţii ucrainene.

Cu acest prilej el a spus că în Ucraina există" 94 de şcoli cu predare în limba română, trei universităţi care pregătesc cadre didactice pentru aceste şcoli, bibliotecile locale au literatură în limba română, televiziunea oferă 450 de ore pe an de emisie în limba română şi 106 parohii ţin slujbe religioase în română".

Tabloul prezentat era înduioşător, singura lui lacună constă în aceea că el exista doar pe hârtie şi pe buzele oficialului ucrainean!

Cu acelaşi prilej – era prima întâlnire după 10 ani între preşedinţii Camerelor superioare ale Parlamentelor din cele două ţări vecine! – , Volodimir Litvin a mai adăugat: „Aş vrea date asemănătoare privind minoritatea ucraineană din România, unde unicul liceu de limbă ucraineană are 15 clase de elevi, care îşi desfăşoară activitatea în 11 încăperi, nu are bibliotecă sau sală de lectură. E cam puţin pentru asigurarea drepturilor minorităţilor

S-a „scăpat" din vedere că ucrainenii din

România sunt reprezentaţi în Parlamentul României, că beneficiază de fonduri speciale de la buget, de diverse facilităţi ş.a.

Din păcate „replica” lui Nicolae Văcăroiu a fost palidă, rezumându-se la a aminti aprecierile Consiliului Europei privitoare la drepturile minorităţilor din România (o reluare a opiniilor şi poziţiilor lui Ion Iliescu care, cu prilejul vizitei din 2002 în Ucraina, sublinia că această ţară ar trebui să adopte „modelul românesc”)[983]

Tactica fluturării prin faţa autorităţilor române de la Bucureşti a „binefacerilor” de care se bucură minoritatea română din Ucraina continuă, un exemplu mai recent furnizându-l ministrul de externe ucrainean Konstyantin Grishcenko care, pe 18 februarie 2004, s-a întâlnit în capitala României cu omologul său Mircea Geoană.

Folosindu-se de acest prilej, oficialul ucrainean s-a plâns autorităţilor române că cei 62.000 de ucraineni din România nu beneficiază de acelaşi tratatment ca minoritatea română din Ucraina!

„Replica” oficialilor români a lipsit, deşi ar fi putut spune foarte multe lucruri pe marginea adevăratei situaţii în care se află românii din Ucraina, ar fi putut face multe observaţii privind „tratamentul” de care se „bucură” conaţionalii noştri din partea autorităţilor ucrainene![984]

983 Cristina Zărnescu, op.cit., p.3.

984 Vezi : Popescu Oana, Budin Loreta, Popa Răzvan, Sfiosul

Bine motivaţi, perseverenţi, dificili în orice tip de negocieri – datorită unei rigidităţi impuse –, oficialii ucraineni sunt într-o continuă ofensivă diplomatică (pragmatică), iar ca urmare a acţiunilor acestora, cu fiecare zi ce trece, cu fiecare nouă încălcare ostentativă a acordurilor bilaterale, cu fiecare nouă construcţie ridicată pe Insula Şerpilor, cu fiecare ucrainean adus de pe continent pe insulă, cu fiecare blocare sau tergiversare a negocierilor cu partea română, poziţiile ucrainene în problemele bilaterale în litigiu – problema Insulei Şerpilor, a mării teritoriale, a platoului continental, a zonelor economice exclusive din Marea Neagră ş.a – se consolidează, în timp ce atuurile şi poziţiile părţii române se şubrezesc încetul cu încetul, pe măsura scurgerii inutile a timpului afectat tratativelor.

Toate datele care care privesc „istoria insulei Şerpilor de după anexarea ei de către Ucraina (1991), relevă fără putinţă de tăgadă că aceasta, cândva dedicată lui Ahile, a devenit deja – şi acest lucru se va accentua şi mai mult în viitor! – *„călcâiul lui Ahile”* în raporturile româno-ucrainene.

---

ministru -Geoană a tăcut mâlc în faţa sfidărilor omologului său ucrainean, în :”Adevărul”, Nr.4240, Joi 19 februarie 2004, p.l, 12.

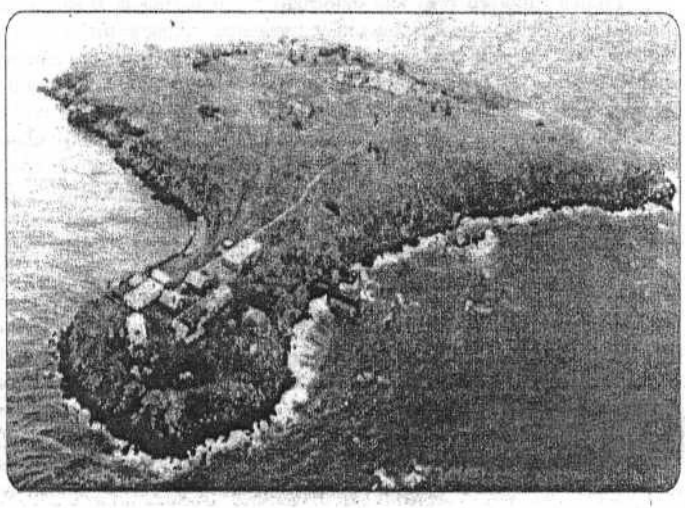

Una dintre imaginile Insulei Şerpilor pe Internet (După „Observatorul militar”, 18 – 24 iunie 2002)

VIII. BIBLIOGRAFIE (selectivă)

1. **Acte şi documente relative la istoria renascerei României,** Publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza şi Dimitrie C. Sturdza. Vol. I, II, III, Bucureşti, 1888,1889,1899.
2. **Adevăruri despre Insula Şerpilor în anii de după război,** Interviu cu dl. Cam. (r) Constantin Necula, veteran de război, fost şef al Direcţiei Hidrografice

Maritime, în: „Marea Noastră”, Anul VII, Nr. 23, Aprilielunie 1997, p. 11.

3. **Affaires étrangerères. Documents diplomatiques. Affaires d’Orient Congrès de Berlin,** Paris, 1878.

4. Alexandrescu Petru. **Insula Şerpilor – pământ românesc odinioară... istoric, cercetare;** interviu eu prof. dr. Petru Alexandrescu, directorul Institutului de Arheologie din Bucureşti, în: „Evenimentul Zilei”, Bucureşti, An 2, Nr,52,29 aprilie-6 mai 1991, p.1,5.

5. Alexe Vladimir. **Miza Insulei Şerpilor nu este petrolul! Insula Şerpilor – cea mai mare staţie de ascultare din Europa de Est,** în: „România Liberă”, Bucureşti, Nr. 1740,13 decembrie 1995, p, 21.

6. Alexe Vladimir. **Cu mai bine de 70 de ani în urmă» Kremlinul punea ia punct planul unei Cecenii în Dobrogea,** în: „România liberă”, Nr. 2388,4

februarie 1998, p.2.

7. Alexiu Virgiliu prof. „Pană Const, coling. **Manual practic de cartografie.** Ediţia a IIA, Craiova,1944.

8. **Ana Pauker: fişe pentru portret şi autoportret,** m (Voi.): Agresiunea comunismului în România, vol. I. Documente din arhivele secrete: 1944 – 1989, Ediţie îngrijită de Dr. Gheorghe Buzatu şi Mircea

9. Andon Alexandra. **Chiriţoiu, Bucureşti,1998, p.34 – 39.**

Tezaurul stă deocamdată... acolo. Insula Şerpilor tot aşa. [Tratative cu Moscova privind retrocedarea], în: „Adevărul", Bucureşti, Anul IV, Nr. 318,16 februarie 1993, p.l,8.

10. Andreescu C. **Aşezări franciscane la Dunăre şi Marea Neagră în secolele XII-XIV, în: „Cercetări istorice",13,1932 – 1933,2, p.151 – 163.**

11. Anghel

Cu laconism despre

1. Gabriela. **Insula Şerpilor – în discuţia M.A.E., în: „România Liberă”, Bucureşti, An 48, Nr. 13.303,10 noiembrie 1990, p.8.**

2. Anghel Iulian. **Un teritoriu răpit: Insula Şerpilor, în: „22”, Bucureşti, An VII, Nr. 7 (313), 14 – 20 februarie 1996, p.6 – 7.**

3. An tipa Gr.dr. **Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice, Bucureşti, 1921.**

4. Antoniu Gabriela. **Dispută pe Insula Şerpilor, în: „Jurnalul Naţional”, an 10, nr. 2843,19 septembrie 2002, p.4;”Cotidianul”, An 12, nr. 236,8 octombrie 2002, p.8.**

5. Atanasiu Andreea. **Dunărea şi Marea Neagră în portulanele italiene şi catalane de ev mediu, în: „Yacht Magazin”, Nr. 8, August 2001, p.46 – 47.**

6. Atanasiu Carmen, Cojoc **Navigaţie şi politică, Constanţa, 2001.**

		Mariana, Atanasiu Andreea.	
17.	1	Atanasiu Traian, Viceamiral drd. (Coordonator), Zamba Anatolie, Contraamiral dr., Grad Vasile, Comandor (r), prof. univ. dr., Mihai Cornel, Comandor dr., Marin Gheorghe, Comandor, conf. univ. dr.	**Puterea maritimă şi diplomaţia navală. Editura Militară, Bucureşti, 1998.**
18.	1	Athanase Napoleon, lt.	**Dobrogea şi gurile Dunării din punctele de vedere fizic – militar şi politic-administrativ, Bucureşti, 1896.**
19.	1	Avril, Adolf d	**De Paris à l’Ile des Serpents, à travers la**

Roumanie, la Hongrie et les B ouches du Danube, par Cyrille, Paris,1876.

20. Banfi Florio. **I paese romeni noi monumenti cartografici italiani de-l rinascimento. Extras din: Buletinul Bibliotecii Române. Vol. II. 1954Vol. III.1955/56.Biblioteca Română Freiburg i. Br. (Germania), 1956.**

21. Banu A.C., Rudescu L. **Delta Dunării, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965.**

22. Bauma nn H. **Aşezări rurale antice în zona gurilor Dunării, T ulcea, 1995.**

23. Baran Dana. **Leuke [eseu], în: „Viaţa medicală”, An 14, nr. 9, l martie 2002, p.5**

24. Băcilă Ioan C. **Stampe şi hărţi privitoare la trecutul Dobrogei, în: „Analele Dobrogei”, Anul IX, Vol. I, 1928, p.247 – 280.**

25. Băcilă I. **Stampe şi hărţi privitoare la Dobrogea. Cernăuţi, 1928.**

26. * * * **Bibliotecă pe Insula**

6. **Şerpilor, în: „Marea Neagră”, An I, Nr. 58,18 noiembrie 1923, p.3**

27. Boardman John. **Grecii de peste mări. Colonizarea greacă şi comerţul timpuriu, Editura Meridiane, Bucureşti, 198.8.**

28. Bocal Mihai. **Insula Şerpilor: între forţa dreptului şi dreptul forţei, în: „Cuget liber”, Constanţa, An 12, nr. 2937,14 martie 2000, p.2.**

29. Bold Emilian, Seftiuc Ilie. **Pactul Ribbentrop – Molotov. Antecedente şi consecinţe, Institutul European, Iaşi, 1998.**

30. Borza A. **Contribuţiuni la cunoaşterea vegetaţiei şi florei Insulei Şerpilor, în: „Buletinul Societăţii Ştiinţifice” (în continuare: B.S.Ş.), duj, B (1924), p.49 – 68.**

31. Borza A. **Nouă contribuţiuni la cunoaşterea vegetaţiei şi florei Insulei Şerpilor, în: B.S.Ş.”, Cluj, II (1925), Fasc.2,1926, p.113 – 132.**

2.	3 Borza A., Bujoreanu G.	**Contribuţiuni experimentale la cunoaşterea problemei originii florei insulare, în: „Buletinul Informativ al Grădinii Botanice şi muzeului Universităţii din Cluj” (în continuare: B.I.G.B.M.U.C.), Cluj, VI (1925), p.42 – 56 şi 73 – 80.**
3.	3 Borza A., Bujoreanu G.	**Observaţii fitosociologice pe Insula Şerpilor, în: întâiul Congres naţional al naturaliştilor din România. Darea de seamă, Cluj,1930, p.78 – 93 {broşură).**
4.	3 Botoran Constantin, Calafeteanu Ion, Campus Eliza, Moisuc Viorica (Coordonator).	**România şi Conferinţa de pace de la Paris (1918 – 1920). Triumful principiului naţionalităţilor, Editura Dacia, Cluj Napoca,1983.**
5.	3 Botoran Constantin	**Confruntări româno-sovietice la Dunărea de Jos**

dr. **(29 octombrie-20 decembrie 1940), în: „Revista de istorie militară” (în continuare: R.I.M.), Bucureşti,2 (54), 1999, p.25 – 28.**

36. Boulatovich S.A. **Monetnye nakhodki na ostrove Levke, în: Materialy pe arkeologii Sevmogo Pritchemomor ja”, Odessa, 7,1971, p.218 ş.a.**

37. Brătescu C., Lăzărescu C. **Două periple ale Mării Negre, în: „Arhiva Dobrogei”. Vol. II (1919), Bucureşti, 1920, p.261 – 299.**

38. Brătescu C. **Delta Dunării. Geneza şi evoluţia sa morfologică şi cronologică, în: „Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie” (în continuare: B.S.R.R.G.), Bucureşti, Tom XLI (1922), Bucureşti, 1923, p.3 – 39. Acelaşi studiu în: Idem, Opere alese, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, p.77 – 111.**

39.	Brătescu C.	**Delta Dunării – schiţă morfologică, în „B.S.R.R.G.”Bucureşti, Vol. XXXIII, Nr.l şi 2,1912, p. 14 – 47.**
40.	Brătescu C.	**Dacia şi Moesia după Ptolemeu (sec. Îl d.Hr.), în: „Analele Dobrogei”, Constanţa, Anul IV, Nr. 3, iulie-septembrie 1923, p.4963.**
41.	Brătescu C.	**Oscilaţiile de nivel ale apelor bazinului Mării Negre, în cuaternar, în: B.S.R.R.G.”, Tomul LXI (1942), p. 1-112.**
42.	Brătianu I. Gheorghe.	**Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană. Vol. I-II, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988.**
43.	Brişcă Adrian.	**Insula Şerpilor. Completări, în Dreptatea”, Bucureşti, Anul XXII (Seria a IV-a, nr. 145), Miercuri 1 august 1990, p.4.**
44.	Buchholtzer Corneliu,	**Istoricul cartografiei. Hărţi vechi referitoare la ţara noastră. Hărţile**

Amiral.
Rotam Petre, Căpitan. **Institutului Geografic Militar, Bucureşti, 1937.**
4 5. Bucurescu Adrian. **Dulful, în: „Strict Secret”, Anul III, Nr. 93,4 – 10 februarie 1992, p.16.**
— Bujoreanu Mircea, România între Rusia, Ucraina şi NATO. [Insula Şerpilor, poziţie geopolitică strategică în bazinul Mării Negre], în: „Baricada”, Bucureşti, An VII, Nr. 17 (327),23 aprilie 1996, p.26.
4 6. Bujoreanu Mircea. **Un arhetip solar: Sf. Gheorghe învingătorul balaurului. Simbolul Cavalerului Trac pe teritoriul Dobrogei; templul lui Apollo de pe Insula Şerpilor, în „Baricada”, Bucureşti, An VII, Nr. 17, (327),23 aprilie 1996, p.27.**
4 7. Buzatu Gh. **Insula Şerpilor = roca noastră, în: România Mare”, Anul XV, Nr. 711, Vineri 27 februarie 2004,**

p. 10.

48. Buzatu Gheorghe dr. **Comuniştii din România în slujba organismelor secrete sovietice, în: „R.I.M.”, Bucureşti,1 (47), 1998, p.24 – 29.**

49. Carp Gheorghe, Aeleneivictor, Dârmon Gabriel, Ţonea Bogdan. **Dreptul frontierei de stat. Vol. I, Bucureşti, 1999.**

50. * * * **Cartea pilot a Mării Negre, Mangalia, 1981.**

51. * * * **Călători străini despre Ţările Române. Vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968; Vol. H, 1970; Vol. III, 1971; Vol. IV,1972; Vol. V,1973; Vol. VI, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976; Vol. VII, 1980.**

52. Călines cu R.I. **Insula Şerpilor. Schiţă monografică (cu 7 planşe şi o hartă de**

Ing. N. Celac), în: „Analele Dobrogei”, Constanţa, Anul XII (1931) Ease.1 – 12, Cernăuţi,1931, p.1 – 62.

3.	5	Călines cu R.I.	**Contribuţiuni sistematice şi zoogeografice la studiul amphibiilor şi Reptilelor din România, în: „Academia Română. Memoriile Secţiunii Ştiinţifice”, Bucureşti. 1931, Seria III, Tomul VII, p. 119 – 289 (extras – p. 1-171).**
4.	5	Căluşiţă-Alecu Mioara.	**Dacia Hiperboreeană. Resturi ale unor tradiţii străvechi, în zona pontică: Templul lui Apollo din Insula Şerpilor, în: Revista fenomenelor paranormale”, Bucureşti, Anul III, Nr. 37 (136), 10 septembrie 1997, p. 8 – 9.**
5.	5	Căplescu Romulus.	**O chestiune vitală: împărţirea platoului continental al Mării Negre, în: „Adevărul”, Nr. 2088,4 februarie 1997,**

p.8;”Tribuna”, An 9, nr. 6,6 – 12 februarie 1997, p.3; „Libertatea”, Nr. 2054,3 martie 1997, p. 11/ Curierul naţional”, An 8, nr. 1819,3 martie 1997, p.5/ Românul”, An 8, nr. 9,3 – 9 martie 1997, p.3.

5 6. Cealâi Alexandr. **Nici români, nici ucraineni nu au descoperit comori pe Insula Şerpilor”:**

Excelenţa Sa Alexandr Cealâi, ambasadorul Ucrainei la Bucureşti (Interviu realizat de Cristina Zămescu), în: „Ziua”, Bucureşti, an 3, nr. 530,14 martie 1996, p.4; nr. 531,15 martie 1996, p.4.

5 7. Ceplea nu Ion. **Flash sur I’de des Serpents, în: „L’economie roumaine magazine”, Bucureşti, Nr. 3, septembrie – decembrie 1997, p.78 – 79.**

5 8. * * * **Gestiunea Dunării. Acte şi documente.**

Editată de Ministerul

Afacerilor Străine, Bucureşti, 1883.

59. Chamoux François. **Civilizaţia greacă. În epocile arhaică şi clasică. Voll, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985.**

60. Chotard Henry. **Le périple de la Mer Noire par Arrien. Paris, 1860.**

61. Ciachir Nicolae. **Marile puteri şi România (1856 – 1947). Bucureşti, 1996.**

62. Cihodaru C. **Litoralul de apus al Mării Negre şi cursul inferior al Dunării de jos în cartografia medievală (secolele XII-XIV), în: „Studii. Revistă de istorie”, Bucureşti, Tom 21, Nr. 2, p.217 – 241.**

63. Cimpoeru Livia, Cehan Sorin. **Ucraina îşi retrage trupele din Insula Şerpilor, în/ Evenimentul zilei”, An 10. nr. 3001,29 aprilie 2002, p.2;”Ziua”, An 8, nr. 2394,29 aprilie 2002, p. 1,3.**

64. Cioacă-Ioanid **Insula Şerpilor – un teritoriu românesc în exil,**

Ştefan. **în: „Curierul Românesc”, Bucureşti, Anul VI, Nr. 12, decembrie 1994, p.19.**

6. Cioban u Rodica, Drăgotescu Corina. **Drumul spre ratificare al Tratatului româno-ucrainean debutează cu un scandal monstru în Parlament. Probleme controversate; prevederile tratatului referitoare la platforma continentală şi Insula Şerpilor, în: „Adevărul”, Nr. 2195, joi 12 iuniel997, p. 2.**

6. Ciorbea Valentin **Istoricul navelor şcoală „Mircea”. Vol. I. Bricul „Mircea”, Editura Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”, Constanţa, 1997.**

7. Cârţână Iulian, Seftiuc Ilie. **Dunărea în istoria poporului român. Bucureşti, 1972.**

8. Coca A.E. **Insula Şerpilor împiedică încheierea Tratatului româno – ucrainean, în: Adevărul”, Bucureşti, Nr. 1739, joi 7 decembrie 1995, p.8.**

6 Coman G. 9. **Kievul încearcă să populeze Insula Şerpilor, în: „Ziua”, An 10, Nr. 2940,17 februarie 2004, p.3.**

7 0. **Comandamentul Marinei Militare. Direcţia Hidrografică Maritimă, Cartea pilot a Mării Negre, Mangalia, 1981.**

7 1. * * * **Comisia Europeană a Dunării (18561949). Inventar arhivistic. 12.Bucureşti,1987.**

7 2. **Commission Européene du Danube. Cartes du Delta du Danube (Atlas), Leipzig, 1874 (şi 1887).**

7 3. **Commission Européene du Danube. Règlement de navigation et de police applicable au bas Danube du 10 Novembre 1911, Galatz,1923.**

7 4. * * * **Conferinţele din Paris, Bucureşti, 1856.**

7 **Congresul din Berlin.**

5.			**Acte şi discursuri ale plenipotenţiarilor înălţimii sale Carol I domnul României, Bucureşti, 1878.**
6.	7	Constantiniu Florin.	**O istorie sinceră a poporului român. Bucureşti, 1997; Ibidem, Ediţia a III-a Revăzută şi adăugită, Bucureşti,2002.**
7.	7		**Contenciosul privind insula Şerpilor. Declaraţia ministrului de externe al Ucrainei, în: „Curierul Naţional”, Bucureşti, Anul VI, Nr. 1453, joi 14 decembrie 1995, p.i.**
8.	7	Corneanu Constantin.	**În serviciul unui interes major major: [interviu cu cdr, dr. Eugen Lauri an, inspectorul-şef pentru Forţele Navale ale României, realizat de Constantin Corneanu], în: „Observatorul militar”, An 14, nr. 24,18 – 24 iunie 2002, p.9.**
9.	7	Corréard S.	**Guide maritime et stratégique dans la Meir**

Noire. Accompagné d'un atlas, Paris, 1854.

80. Corréard S. **Guide de la Mer Noire, Paris, 1856.**

81. Cosma Neagu. **Dominaţia comunistă: 1944 – 1989. Bucureşti, Bravo Press, 1996.**

82. Costin Silvia. **Misterioasa Insulă a Şerpilor şi tainica Manăstire Albă: Refugiu al lui Ahile sau templu al lui Apollo?, în: „Revista fenomenelor paranormale", Anul III, Nr. 38 (137), 26 septembrie 1997, p.8.**

83. Cristes cu Bogdan. **Potrivit cotidianului rusesc „Pravda": România vrea Insula Şerpilor pentru a o închiria NATO, care va instala acolo radare puternice, în: „Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul V, Nr. 1079,13 – 14 ianuarie 1996, p.3.**

84. Cristoiu Ion. **Un eşec: Tratatul cu Ucraina, în:**

Cotidianul”, Bucureşti, Anul VIII, Nr. 102 (2147), sâmbătă 5, duminică 6 septembrie 1998, p.l.

8 5. Croitoru Ion, Cpt. RI (r). **Insula Şerpilor a avut un destin similar şarpelui, în: „Jurnalul Naţional”, Bucureşti, Anul III, Nr. 690,2/3 septembrie 1995, p.8 – 9; Idem, Arestat pe Insula Şerpilor, în: Idem, Anul III, Nr. 702,16/17 septembrie 1995, p.10.**

8 6. Cyrille. **De Paris à File des Serpents, Paris, 1876.**

8 7. Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe. **Insula Şerpilor, Bucureşti, 1991.**

8 8. * * * **Culegere de tratate. Convenţii, acorduri, înţelegeri şi protocoale încheiate între Republica Socialistă România şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul frontierei de stat, Bucureşti, 1977.**

89.	Cumpănă Constantin.	**Insula Şerpilor înveninează relaţiile româno – ucrainene, în: „Independentul”, An 2, nr. 288,18 iulie 2001, p.lO-nr.289,19 iulie 2001, p.10.**
90.	Cuza A.	**Marea Neagră: Statutul politico-juridic al Insulei Şerpilor, în: „Curentul”, Bucureşti, Anul II, Nr. 84 (142), Sâmbătă 11-Duminică 12 aprilie 1998, p.20.**
91.	Damian George.	**Nici România şi nici Ucraina nu renunţă la Insula Şerpilor, în: „Ziua”, An 10, Nr. 2942,19 februarie 2004, p.3.**
92.	Dan Gheorghe	**Ne vom judeca la Haga pentru Insula Şerpilor, în: „Flacăra”, Bucureşti, Anul IV, Nr. 30,28 iulie-30 august 1993, p. 7.**
93.	Danesco Grégoire [Dănescu Grigore].	**L’de des Serpents, m (Voi.): Idem, Dobrogea (La Dobroudja). Étude de géographie physique et etnographique, Bucureşti, 1903, p.76 – 78.**

9 4. Daşcovici N. **Politica rusească la gurile Dunării şi în Marea Neagră, Bucureşti, 1942.**

9 5. David Sergiu. **Insula Şerpilor: evoluţia contextului juridic şi efectele împărţirii spaţiilor maritime, în: „Naţiunea”, an 12, nr. 87,7 – 13 martie 2001, p.8.**

9 6. Dăscălescu Nicolae. **Pe Insula Şerpilor s-au aciuat viperele (1 – 7), în: „România Mare”, Bucureşti, An X, Nr. 445,22 ianuarie 1999, p.21; Nr. 446,29 ianuarie 1999, p.7; Nr. 447,5 februarie 1999, p.9; Nr. 448,12 februarie 1999, p.15; Nr. 449,19 februarie 1999, p.7; Nr. 450,26 februarie 1999, p.7; Nr. 451,5 martie 1991, p.7.**

9 7. Densuşianu Nicolae. **Dada preistorică, Bucureşti, 1913 (Cap. IV, V şi VI; p.70 – 129).**

9 8. **Dezbaterea şi adoptarea proiectului de lege pentru ratificarea Tratatului cu privire la**

relaţiile de bună vecinătate şi cooperare între România şi Ucraina, în:

„Monitorul Oficial al României”.Partea a IIA. Dezbateri parlamentare. [Stenograma şedinţei Senatului – 7 iulie 1997]. Anul VIII, Nr. 139, Miercuri 23 iulie 1997, p.23 – 31.

9. Diacon Vasile. **Reîntregirea. Basarabia, Bucovina şi Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României, Editura Unirea, Iaşi, 1992.**

100. **Diaconescu Cristian, Secretarul de Stat în Ministerul de Externe, responsabil pentru negocierile cu Ucraina, este tranşant: Ne vom judeca la Haga pentru delimitarea platoului continental al [Mării Negre], în: „Gardianul”, Nr. 418,7 octombrie 2003, p.4.**

01.	1		**Din nou despre insula Şerpilor. Punct de vedere M.A.E., în: „Azi”, Bucureşti, Nr. 1061, vineri 15 decembrie 1995, p.3.**
02.	1	Dobrinescu, Valeriu Florin.	**România şi organizarea postbelică a lumii (1945 – 1947), Bucureşti, 1988.**
03.	1	* * *	**1878 – 1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească, Bucureşti, 1928.**
04.	1	* * *	**Documente oficiale din corespondenţa diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878. Prezentate Corpurilor legiuitoare în sesiunea 18801881, Bucureşti, 1880.**
05.	1	* * *	**Documente oficiale. Din corespondenţa diplomatică de la 2/14 septembrie 1877 până la 16/28 iulie 1880, Bucureşti, 1880**
06.	1	* * *	**Documente privind istoria României. Războiul**

pentru independenţă. Vol. IX, Bucureşti, 1955 (p.370385)

1 07. Dogaru Petre. **Insula Şerpilor – o parte a pământului românesc. Istorie şi legendă, în: „Tineretul liber”, Bucureşti, Anul IV, Nr. 707, Vineri 24 iulie 1992, p.5.**

1 08. Dogaru Petre Prof. **Insula Şerpilor în calea rechinilor, în: Formula AS”, Bucureşti, Anul IV, Nr. III (12), Martie 1994, p.8 – 9.**

1 09. Dogaru Petre. **Insula Şerpilor străvechi pământ românesc. Consideraţii istorice, în: Tribuna învăţământului”, Bucureşti, Nr. 31 – 32,8 august 1994, p. 12 (I); Nr. 33 – 34,22 august 1994, p. II (II).**

1 10. Dogaru Petre. **Misterele din Insula Şerpilor: Enigme nedezlegate, în: „Formula AS”, Bucureşti, An 6, Nr. 196,15 – 22 ianuarie 1996,**

p.8,9.

11. Dogaru Petre. **Insula Şerpilor în calea rechinilor. Ediţia a II-a, necenzurată şi augmentată, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, Bucureşti, 1996.**

12. Dragalina, Virgil Alexandru. **Insula lui Achile, în: „Noi Tracii”. Anul I, Nr. 9, mai 1975, p.1 – 6; Anul II, Nr. 1, septembrie 1975, p. 15 – 20.**

13. Dragomir Silviu. **Insula Şerpilor – pământ românesc – aparţinând Dobrogei până la 1940, în: Dreptatea”, Bucureşti, An 22, Nr.127, ÎI iulie 1990, p.l.**

14. Dragomir Silviu. **Insula Şerpilor – pământ românesc, în: Dreptatea”, Bucureşti, Anul XXIII, Nr. 354,30 aprilie 1991, p.l.**

15. Dragomir Silviu. **Ostrovul furat – o istorie completă a Insulei Şerpilor, în: „Cotidianul”, Bucureşti, An 7, nr. 283,6 – 7 decembrie 1997, p.4 – 5.**

16. Drăghic escu Mih. [aillltcol. **Istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisei până la Mare şi pe coastele Mării de la Varna la Odesa. Bucureşti, 1943 (Cap. XII, p.488 – 494: „Insula Şerpilor”).**

17. Drost R. **Über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Meer, Friedländer Sohn, Berlin, 1930.**

18. Drost R. **Forschungen über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Mer, „Forschungen und Fortschritte”, VI (1930), p.278 ş.a.**

19. Drost R. **Observaţii asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra Insulei Şerpilor, în: Buletinul Meteorologic lunar”, Seria II, Vol. IX, Nr. 7 (iulie 1930), p. 155 – 156. Acelaşi studiu în: „Analele Dobrogei”, Anul XI, 1930,**

Pasc. l-12, p. 188 – 191.

20. 1 Drugă Ovidiu. **Pentru că forează după petrol lângă Insula Şerpilor...Ucraina încalcă făţiş Tratatul cu România. [Notă de protest adresată Ambasadei ucrainene la Bucureşti de către Ministerul român al Afacerilor Externe], în: „Curentul”, An 5, nr. 142,20 iunie 2001, p.1,3; „Adevărul”, nr. 3425,21 iunie 2001, p.l; „România liberă”, nr. 3422,22 iunie 2001, p.2; „Observator”, Constanţa, An 5, nr. 1235,18 octombrie 2001, p.6.**

21. 1 Gheorghe Dumitraşcu, Senator, prof. univ. dr. **Unele aspecte ale relaţiilor românoucrainene cu specială privire la tratatul cu Ucraina din 1997, m (vol.): ”** Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru, Constanţa, 2001, p.380 – 387.**

22. 1 Dumitriu Anton. **Cartea întâlnirilor admirabile, Editura**

Eminescu, Bucureşti, 1981 (p.285 – 291).

23. Dumitriu Anton. **Insula Şerpilor este un străvechi pământ românesc (1 – 20), în: „România Mare”, Bucureşti, An 7, Nr. 287,5 ianuarie 1996, p.19 – An 7, Nr. 305,10 mai 1996, p.7.**

24. Dumitru Constantin **Ambasadorul V. Vasilenko, negociatorul – şef al tratatului ucraineano-român din 1997: După 1918, România s-a extins ilegal, în: „Adevărul”, Bucureşti, Nr. 2453,16 aprilie 1998, p.9.**

25. Dumitru Constantin. **Ucraina pune mâna pe petrolul şi gazele din Insula Şerpilor pe: Internet: file: //A: \insula şerpilor 3.html., p.1 – 2.**

26. Dumitru Constantin. **Fără să se refere la declaraţia oficialului de la Cernomorneftegaz. Ambasada Ucrainei la Bucureşti acuză presa română pentru ceea ce se întâmplă lângă Insula**

			Şerpilor, în: „Adevărul”, Bucureşti, Nr. 3425, joi 21 iunie 2001, p.l.
27.	1	Dumitru Constantin.	**Kievul adoptă poziţia ultimatumurilor defunctei U.R.S.S., în: „Adevărul”, Bucureşti, Joi 14 noiembrie 2002, p.9.**
28.	1	Ecobescu Nicolae, Duculescu Victor.	**Dreptul tratatelor»Bucureşti, 1995.**
29.	1	Egere.	**Inscription de l’de de Leuce, în: „Bulletin de correspondence Hellénique”, IX, 1885, p.375 ş.a.**
30.	1	Enăchescu C., Cpt. R.l (r), Duşa A., Cpt. R.l (r) ing.	**Să-l ajutăm pe Gorbaciov. Aceasta este Insula Şerpilor, în: „Democraţia”, Bucureşti, Anul II, Nr. 67, Nr.l, din Mai 1991, p.8.**
31.	1	Enăchescu C., Cpt. R.l (r) ing.	**Insula Şerpilor – străvechi pământ românesc, în: „Democraţia”, Bucureşti, Anul II, Nr. 68, Nr. 2, din Mai 1991, p. 8.**
	1	* * *	**Enciclopedia**

32. **civilizaţiei greceşti, Editura Meridiane, Bucureşti, 1970.**

33. 1 Encules cu P. **Contribuţiuni la vegetaţia fanerogamică a Insulei Şerpilor”, în: „B.I.G.B.M.U.C.”, IV (1924), p. 89 – 95.**

34. 1 Eskena sy Victor. **Izvoare cartografice medievale despre teritoriul românesc. Observaţii pe marginea unei lucrări recente, în: „Revista de istorie”, Bucureşti, Tom 33, Nr. 4,1980, p.759 – 766.**

35. 1 Eskena sy Victor. **Note la istoria litoralului vest-pontic, în: Anuarul Institutului de Istorie” A.D. Xenopol”, Iaşi, Tom XX, 1983, p.419 – 423.**

36. 1 Fecioru Gh. **Să-l ajutăm pe Gorbaciov. Insula Şerpilorstrăvechi pământ românesc. Date privind insula, statutul ei, în: „Democraţia”, Bucureşti, An 2, Nr. 65,4 aprilie 1991, p. 78; An 2, Nr. 67,**

mail991, p.8; An 2, Nr. 68, mai 1991, p.8.

37. 1 Gagiu Sabin. **Tratatul româno-ucrainean va călca pe o „mină”, în: „Jurnalul Naţional”, Bucureşti, An IV, Nr. 1058,14 noiembrie 1996, p. 16,17**

38. 1 Geamănu Alexandru. **România va apela în ultimă instanţă la Curtea Internaţională de la Haga, în: Telegraf, Constanţa, Anul IV, Nr. 287,7 decembrie 1995, p.3.**

39. 1 Geamănu Grigore dr. **Dreptul internaţional contemporan. Bucureşti, 1965.**

40. 1 * * * **Geografia României. I. Geografia fizică. Editura Academiei, Bucureşti, 1983.**

41. 1 George scu Teodora, Purcăreanu Lucian. **Insula Şerpilor a avut un destin similar şarpelui, în: „Jurnalul Naţional”, Bucureşti, An 5, nr. 1 l95,5 mai 1997, p.16 – 17.**

42. 1 Géraud, Michel de Pierredon. **Istoria politică a Ordinului Suveran al Sf. Ioan de Ierusalim (Ordinul**

de Malta).
Editura Universităţii, Bucureşti, 1993.

143. Gheorghe Dan. **Ne vom judeca la Haga pentru Insula Şerpilor, în: „Flacăra” Bucureşti, Nr. 30,28 iulie – 3 august 1993, p.7.**

144. Gheorghe Gheorghe. **Tratatele internaţionale ale României. 1939 – 1965. Texte rezumate, adnotări şi bibliografie, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti,1983.**

145. Gherman Ion, Prof, dr, doc. **Cartea albă a unor vechi teritorii româneşti condamnate la înstrăinare.**
Editura Cema, Bucureşti, 1999.

146. Gheaţă Anca. **Toponimie şi geografie istorică în Dobrogea medievală şi modernă, în:**
Memoriile Secţiei de ştiinţe istorice”. Academia Română, Bucureşti, Seria IV, Tomul V.1980, p.29 – 61.

147. Giuresc **Ştiri despre populaţia**

47. u Const. C. **românească a Dobrogei în hărţi medievale şi moderne. Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea, Constanţa, 1966.**

48. 1 Giurescu, Dinu C. **România în al doilea război mondial (1939 – 1945), Bucureşti, 1999.**

49. 1 Gogeanu Paul dr. **Dunărea în relaţiile internaţionale. Bucureşti, 1970.**

50. 1 Govor, Anca Cristina. **Insula Şerpilor era odată considerată parte din Dobrogea. Acum se află sub stăpânire ucraineană, în „Jurnal de Constanţa”, An 3, Nr. 94,21 august 2003, p. 11.**

51. 1 Graur Valeriu. **Bufonada cu Insula Şerpilor. Tratatul cu Ucraina, în: „România liberă”, Bucureşti, Nr. 1763, Marţi 16 ianuarie 1996, p.2.**

52. 1 Grămadă N. **La Scizia minore nelle carte nautiche de-l medio evo. Contribuzione alia topografia storica della Dobrogea, în: „Ephemeris**

Dacoromâna”, IV, 1930.

53. 1 * * * **Harta Dobrogei ridicată (de Marele Stat Major al Armatei) pe scara 1: 10.000 în anii 1880 – 1883, Bucureşti, 1887 (include şi planul Insulei Şerpilor la scara de 1: 10.000).**

54. 1 Harasim Adriana. **Istorie românească: Dunărea şi M. Neagră. I-la Şerpilor, în: „România Liberă”, Bucureşti, Anul XLIX, Nr. 491,21**

septembrie 1991, p.4.

55. 1 * * * **Harta care ne doare. Documentar „Cuget Liber” Mediafax, în: „Cuget Liber”, Constanţa, Anul VII, Nr. 1599,25 octombrie 1995, p.7.**

56. 1 * * * **Harta Insulei Şerpilor executată de ing. N. Celac în aprilie 1931; Vedere de ansamblu**

a Insulei Şerpilor; Farul văzut dinspre vest, fotografiat în 1931 de R.I. Călinescu; Latura nordică a Insulei Şerpilor... în:

Telegraf, Constanţa, An 6, nr. 43,24 februarie 1997, p.10.

1 57. Hartley Charles A. **Sulina Mouth River Danube, lui y 1877 {include planul Insulei Şerpilor).**

1 58. Herghelegiu Marius, Turturică Dan Cristian **Prin cenuşa unui imperiu. 1. În căutarea, Insulei Şerpilor. Reportaj periculos, în: Expres", Bucureşti, Anul 3, Nr. 47 (147),2430 noiembrie 1993, p. 8 – 9; Prin cenuşa unui imperiu. 2. KGB-ul ştie că insula e doar un monument natural, Anul 3, Nr. 48 (148), l-7 decembrie 1993, p. 7; Prin cenuşa unui imperiu. 3. Pe Insula Şerpilor se află o splendoare de radar, Anul 3, Nr. 49 (149), 8 – 14 decembrie 1993, p.8 – 9.**

1 59. Homer. **Iliada. În româneşte de G. Mumu. Bucureşti, 1955.**

1 60. Hormonea **Insula Şerpilor: insula şarpelui. Opinii asupra**

		Dragomir.	**drepturilor teritoriale ale României, în: „Lumea magazin”, Bucureşti, Nr. 3,1996, p. 42 – 44.**
61.	1	Iliescu Vera.	**Problema apartenenţei Insulei Şerpilor – rezolvabilă prin negocieri, în: „Jurnalul Naţional”, Bucureşti, Anul III, Nr. 773,9/10 decembrie 1995, p. 13.**
62.	1	* * *	**Important seminar organizat de Fundaţia Colegiului Naţional de Apărare – Neptun mai 2000, în: „Cotidianul”, Bucureşti, an 10, nr. 2670,22 mai 2000, p.5; „Cuget liber”, Constanţa, an 12, nr. 2995,22 mai 2000, p.3; „Curierul Naţional”, Bucureşti, An 11, nr. 2801,22 mai 2000, p.9.**
63.	1	Inalcik Halil.	**Imperiul otoman. Epoca clasică. 13001600, Bucureşti, 1996.**
64.	1	* * *	**Insula Şerpilor, în: „Curierul Sulinei”, Sulina, Anul I, Nr. 43,28**

noiembrie 1926, p. 1 (1); Anul I, Nr. 44,5 decembrie 1926, p.l (II). Semnat: „Un dobrogean”.

65. 1 * * * **Insula Şerpilor, în: „Marea Noastră”. Revista Ligii Navale Române, Anul IV, Nr. II, Noiembrie 1935, p.165.**

66. 1 * * * **Insula Şerpilor. Vizita I.P.S.S. Episcopul Dunării de Jos. Proiectul de înălţare a unui schit şi al unei staţii de salvare, în: „Marea Noastră”. Revista Ligii Navale Române, Anul V, Nr. 10, octombrie 1936, p.185.**

67. 1 * * * **Insula Şerpilor în actualitate, în: „Strict Secret”, An I, Nr. 34,11 decembrie 1990, p.5; An I, Nr. 35,18 decembrie 1990, p.10.**

68. 1 * * * **Insula Şerpilor, un teritoriu uitat de români (Documentar „Cuget Liber” Mediafax), în: „Cuget liber” Constanţa, Anul VI, Nr. 1228, Marţi 9**

august 1994, p.7.

1 69. * * * **Insula Şerpilor nu a aparţinut niciodată U.R.S.S., [Andrei Ştefan] în: „Totuşi iubirea”, Anul VI, Nr. 31 (254), 27 iulie-3 august 1995, p.3.**

1 70. * * * **Insula Şerpilor – obiect de dispută româno-ucraineană. Conferinţa de presă la M.A.E. – decembrie 1995, în: „Cuget Liber”, Constanţa, Anul VII, Nr. 1636,7 decembrie 1995, p.8.**

1 71. * * * **„Insula Şerpilor rămâne unde a fost”, declară ministrul Meleşcanu, în: Cotidianul”, An V, Nr. 289 (1334), 11 decembrie 1995, p.8.**

1 72. * * * **Insula Şerpilor rămâne unde a fost, în: „Adevărul”, Bucureşti, Anul III, Nr. 884, luni 11 decembrie 1995, p.3.**

1 73. * * * **Insula Şerpilor. Garnizoana militară: Legenda, în: „Evenimentul**

zilei”, An V, Nr. 1086,22 ianuarie 1996, p.3.

1 74. * * * **Insula Şerpilor: Excursionişti la far; Insula Şerpilor: [...] epava vasului „Conigsliffe” [fotografii]; Sistemul [...] peninsular din aria Deltei Dunării; Insula Şerpilor văzută de Nicolae Densuşianu: [hărţi]; Insula şi templul lui Achile [facsimil], în: „Cotidianul”, Bucureşti, An 7, nr. 283,6 – 7 decembrie 1997, p.4 – 5.**

1 75. * * * **Insula Şerpilor. Ofiţeri în excursie şi epava vaporului „Conigsliffe”[foto], în: Magazin de filatelie, cartofilie şi numismatică”, An.3, nr. 4, aprilie 1997, coperta I.**

1 76. * * * **Insula Şerpilor: între experimente şi paranormal, în: „Observator”, An III, Nr. 458,7 aprilie 1999, p.10.**

1 77. Ionescu Cristian. **Insula Şerpilor. (Martor ocular –**

Comandor (r) ing. Constantin Necula – fost comandant al Flotilei de Dunăre-referitor la ocuparea insulei), în: „România Liberă, Bucureşti, Nr. 1,1282,16 iunie 1994, p.5.

78. 1 * * * **Insula Şerpilor. Aspecte luate pe ţărmul de nord al insulei (foto: Institutul de Geografie din Cluj); Vedere de ansamblu a Insulei Şerpilor (foto: Institutul de Geografie din Cluj), în: „Cuget liber”, Constanţa, an 12, Nr. 2995,22 mai 2000. p.16.**

79. 1 * * * **Insula Şerpilor – aşa cum arată ea pe Internet: [foto]Imagine din satelit, în: „Observatorul militar”, An 14, nr. 24,18 – 24 iunie 2002, p.9.**

80. 1 Ionescu M.D., lt. **Insula Şerpilor, în: „Ovidiu”, Constanta, Anul I, Nr.13,15 martie 1899, p.195 – 199; Anul I, Nr. 17,15 iunie 1899, p.265 –**

266; Anul I, Nr. 18,1 iulie 1899, p.286 – 288; Anul I, Nr. 19 – 21,25 august 1899, p.311 – 313.

81. 1 Ionescu M.D., Cpt. **Insula Şerpilor, m (Voi.): ”** ** **Dobrogea în pragul veacului al XX – lea, Bucureşti, 1904 (Cap. VI), p.305 – 318).**

82. 1 Ionescu Dobrogeanu, Colonel. **Spicuiri şi tălmăciri din Herodot. În legătură cu regiunea vecină gurilor Dunării, în: „B.S.R.R.G.”, Bucureşti, Tomul XLII,1923, p. 235 – 241.**

83. 1 Ionescu Mircea. **Insula păsărilor albe şi a sufletelor de eroi, în: „Marea Noastră”. Revista Ligii Navale Române, Anul III, Nr. 17, Noiembrie 1940, p.272 – 273.**

84. 1 Iordache Dom. **O explicaţie geostrategică a unui diferend cu implicaţii militare: staţiile de radiolocaţie de pe Insula Şerpilor bat până pe coastele libiene, în: „Evenimentul Zilei”, An V, Nr. 1086, luni 22 ianuarie**

1996, p.3.

185. Iordache Constantin, Viceamiral (r). **Unele aspecte ale problematicii maritime şi fluviale româneşti, Constanţa,2001.**

186. Iorga N. **Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, Bucureşti, 1899.**

187. * * * **Istoria Românilor. Vol. I. Moştenirea timpurilor îndepărtate, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001.**

188. * * * **Întâlnire româno-ucraineană la nivel de premieri, în: „Adevărul”, Bucureşti, Nr. 1742,11 decembrie 1995, p.l.**

189. * * * **În zona Insulei Şerpilor s-a descoperit ţiţei – dar îl exploatează ucrainenii. Anunţ făcut de compania petrolieră engleză ce forează în platforma continentală din apropierea Insulei Şerpilor, în: „Cuget liber”, Constanţa, An 13, nr. 3346,13 iulie 2001, p.l,3;**

			„România liberă”, Nr. 3340,13 iulie 2001, p.l;”Curentul”, An 5, nr. 162,13 iulie 2001, p.l,2; „Independentul”, An 2, nr. 162,13 iulie 2001, p.16 – An 2, nr. 164,16 iulie 2001, p.16;”Ziua”, An 8, nr. 2152,14 iulie 2001, p.3.
90.	1	Jajlenko V.P.	**Graffiti Lévki, Berezani I Ol vii, în: Vestnik drevnei istorii” (în continuare: V.D.I.), Moscova, 2,1980.**
91.	1	Karysh kovskij P.O.	**Ol vijkie monety, najdennye na ostrove Levke, Materialy pe arkheologii Sevemogo Pritchemomor ja, Kiev, 1983, p. 158 – 176.**
92.	1	Kernba ch Victor.	**Dicţionar de mitologie generală, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.**
93.	1	Klejma n I.B.	**Terrakoty o Levka (Belogo ostrova) i svjatilisheha Akhilla Pontarkha, Terrakoty Severnogo Pritcchrnomor**

ja, în: „Svod Arkheologischeskikh Istochnikov”, Moscova, 1976, Vyp. G.I-II-T.l, p.24 ş.a.

1 94. Köehler H.K.E. **Mémoire sur les iles et courses consacrées à Achille dans le Pont Euxin, în: Mémoires de l’Academie imperiale des Sciences de St. Petersbourg”, Tom X, 1826, p.531 – 716.**

1 95. Lache Ştefan, Ţuţui Gheorghe. **România şi Conferinţa de pace de la Paris din 1946, Editura Dacia, Cluj Napoca,1978.**

1 96. * * * **La Commission Européene du Danube et son ouvre de 1856 a 1931, Paris, MCMXXXI.**

1 97. Lari Iorga Leonida, Ursa George. **Tratatul criminal cu Ucraina – cea mai mare porcărie revărsată în capul Poporului Român de Emil Constantinescu şi troika trădătoare C.D.R. – U.S.D. – U.D.M.R. Aprecieri la prevederile Tratatului**

referitoare la Insula Şerpilor şi Braţul Chilia, în: „România Mare”, Bucureşti, An VIII, Nr. 360,6 iunie 1997, p.1213.

198. Lévêque Pierre. **Aventura greacă. Vol. I, Editura Meridiane, Bucureşti, 1987.**

199. Lovinescu Vasile. **Dacia hiperboreeană. Ediţia a II-a, Editura Rosmarin, Bucureşti, 1996 (Cap. I, p. 14 – 29).**

200. Mara Dorin. **Marina Regală a României în cel de al doilea război mondial, Bucureşti, 2000.**

201. Maraveleas A. Gheorghios. **Războiul troian, Editura Militară, Bucureşti, 1993.**

202. Marcu Nicolae, Cpt. R.l (r). **Insula Şerpilor – Reportaj monografic, în: Marea Noastră”, Constanţa, Anul II, Nr. 6, Serie nouă ianuarie-martie 1993, p.18 – 19.**

203. Maria. Regina României. **Insula Şerpilor, Editura Arania, Braşov, 1991.**

204. Maria, regină a **Poveşti, Vol.1,1996 (Vezi p.91 – 124).**

României.

2005. Marin Viorica. **România cere rediscutarea Protocolului din 1948, în: „Cronica Română”, Bucureşti, An III, Nr. 881, joi 8 decembrie 1995, p.4.**

2006. Mazilu Dumitru. **Insula Şerpilor: statut juridic, evoluţii istorice, implicaţii în delimitarea spaţiilor maritime (l), în: „Azi” 7 – 8 octombrie 2000, Seria 4, Nr. 2366, p. 10; (2), în: „Azi”, 21 – 22 octombrie 2000, Seria 4, Nr. 2378, p.10; (3), în: „Azi”, Bucureşti, Sâmbătă Duminică, 11 – 12 noiembrie 2000, Seria 4, Nr. 2384, p.10; (4), în: „Azi”, Bucureşti, Sâmbătă-Duminică, 11 – 12 noiembrie 2000, Seria 4, Nr. 2396, p.10.**

2007. Mazilu Dumitru. **Insula Şerpilor: statut juridic, evoluţii istorice, implicaţii în delimitarea spaţiilor maritime, în: „Dosarele istoriei”, An 6, nr. 2, februarie 2001, p.50**

– 54.

08.	2	Mazilu Dumitru.	**Insula Şerpilor [Referire la reglementările internaţionale], în: „Palatul de justiţie”, Nr. 10,2002, p.4.**
09.	2	Mazilu Dumitru, Prof, univ.dr.	**Dreptul mării. Concepte şi instituţii consacrate de Convenţia de la Montego Bay, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002 (Capitolul II, p. 127 – 136: Insula Şerpilor – statut juridic; evoluţii istorice; implicaţii în delimitarea spaţiilor maritime).**
10.	2	Măcriş Anatol.	**Insula Şerpilor nu aparţine U.R.S.S., în: Naţiunea”, Anul II, Nr. 30 (3), ianuarie 1991, p.7.**
11.	2	Meleşc anu Teodor.	**România şi problemele ei externe cele mai apropiate: Tratatul cu Ucraina şi Insula Şerpilor. Interviu cu dl. Teodor Meleşcanu, ministru de externe (I-II), realizat de Constantin Ciochină, în: „Cuget liber”, An 8.**

nr. 1780, 1 – 2 iunie 1996, p.1,8; nr. 1781,3 iunie, p.1,4.

12. 2 Meruţiu V. **O excursie în Delta Dunării. Dare de seamă, în: „Lucrările Institutului de Geografie al Universităţii din Cluj”. Vol. II (1924 – 1925), Cluj,1926, p.23 – 33 (p.25 – 27: despre Insula Şerpilor).**

13. 2 Mezinc escu Eduard. **Insula Şerpilor a fost cedată de Petru Groza?, în: „zigzag”, An I, Nr. 36,12 – 18 noiembrie 1990, p.2.**

14. 2 * * * **Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării. Acte şi documente. Bucureşti, 18.83.**

15. 2 Mircu Marius. **Dosar Ana Pauker, Bucureşti, 1991.**

16. 2 * * * **Misiunile lui A.I. Vîşinski în România. (Din istoria relaţiilor româno – sovietice, 1944 – 1946). Documente secrete, Bucureşti, 1997.**

17.	2 Miţiline u M.	**Colecţiune de tratate şi convenţiile României cu puter Fe străine, Bucureşti, 1874.**
18.	2 Mogoşa nu Alexandru.	**Insula Şerpilor între legendă şi adevăr, în: Jurnal internaţional", Bucureşti, Anul I, Nr. 28, Sâmbătă 24 noiembrie 1990 (Caiet săptămânal, Duminică 25 noiembrie 1990), p.1 – 4.**
19.	2 Mogoşa nu A.P. dr.	**Insula Şerpilor (2), în: „R.I.M.", Bucureşti, 3 (9), 1991, p.40 – 41.**
20.	2 Mourza kevitch N.N.	**Monety otyskannye na ostrove Levke în Fidonisi, în: „Zapiski Odesskogo Obshchestva Istorii i Drevnostei" (în continuare: Z.O.O.I.D.), Tom 111,1853.**
21.	2 Mourza kevitch N.N.	**Pijezdka na ostrovo Levke în Phidonisi, în: „Z.O.O.I.D.", T. 1,1844, p.549 – 562.**
22.	2 Muntea nu Ion, lt, col.	**Consideraţii de ordin geostrategic asupra evoluţiei Dobrogei în cadrul „Problemei**

		orientale”, în: „Anuar. Studii de politică de apărare, teorie, doctrină, artă şi istorie militară”, Editura Vasile Cârlova, Bucureşti, 1996, p.58 – 69.
23.	2 Murgoci Gheorghe.	**Cercetări geologice în Dobrogea nordică. Cu privire specială la rocile paleozoice şi eruptive, în: „Anuarul Institutului Geologic al României”, Bucureşti, V (1911), Fasc. II, Bucureşti, 1914, p.307 – 494 (p.313 – 315: „Insula Şerpilor”).**
24.	2 Muşat Ioan, Viceamiral, Enăchescu Corneliu, Cpt. R.l ing. Popa Constantin, Cpt. R.l, Ţigănaş Emanoil, Cpt. R.l.	**Consideraţii privind platoul continental şi zonele economice exclusive în Marea Neagră, Constanţa, 1988.**

25	2	Muşat M.	**Drama României Mari, Bucureşti, 1992.**
26	2	Müller A., Ebner A.	**Contribuţiuni la cunoaşterea faunei Insulei Şerpilor, în: „Întâiul Congres naţional al Naturaliştilor din România”, Cluj 1930, p. 337 – 344**
27	2	Năstase Adrian.	**Documente fundamentale ale dreptului internaţional şi ale relaţiilor internaţionale 1 a., Bucureşti, 1997.**
28	2	Năsture l Petre Ş.	**Izvoare scrise privind aşezările dobrogene de pe malul Dunării în secolele XI-XIV, în: Revista de istorie”, Bucureşti, Tom 34, Nr. 2,1981, p.311 – 345.**
29	2	Neagoe Sever.	**Teritoriul şi frontierele în istoria românilor, Editura Ministerului de Interne, 1995.**
30	2	Neagu Cosma.	**U.R.S.S. stăpâneşte ilegal insula Şerpilor, în:**

„zigzag”, An I, Nr. 35,5 – 11 noiembrie 1990, p.l.

2 31 Necula Constantin, C-dor (r). **Aşa a fost răpită Insula Şerpilor, în: Marea Noastră”, Constanţa, Anul VII, Nr. 12, Iulie – Septembrie 1994, p.19.**

2 32 Necula Constantin. **Insula Şerpilor – victima diplomaţiei forţei, în: „Marea Noastră”, An 9, nr. 32, iulie – septembrie 1999, p.22 – 23.**

2 33 Necula Constantin. **Insula Şerpilor. Z. Ce s-a întâmplat după 23 august 1944, în: „Timona” Constanţa, Anul VIII, Nr. 86, decembrie 2003, p.2.**

2 34. **Negocierile româno – ucrainene s-au împotmolit la frontiere. Nici un cuvânt despre Insula Şerpilor. Interviu cu Volodimir Vasilenko, şeful delegaţiei ucrainene de negociatori [Cristina Zămescu], în: „Ziua”, Bucureşti, An 3, Nr. 521,4 martie 1996, p.4.**

2 Negrea **Éléments magnétiques**

35. nu M.D. **en Roumanie, în: B.S.Ş", Bucureşti, Anul VII, Noiembrie – Decembrie 1898, p.435 – 453.**

36. 2 Negruş a D. **Incursiune în istorie, geografie şi mitologie, în: „Dimineaţa", An 11, nr. 87,15 februarie 2001, p.8.**

37. 2 **„Nici români, nici ucraineni nu au descoperit comori pe Insula Şerpilor": Excelenţa Sa Alexandr Cealâi, ambasadorul Ucrainei la Bucureşti (II) [Interviul, în: „Ziua", Bucureşti, Anul III, Nr. 531,15 martie 1996, p.4.**

38. 2 Nistor Ion I. **Problema ucraineană în lumina istoriei. Rădăuţi, 1997.**

39. 2 Nistrea nu Andrei. **Cum a devenit Insula Şerpilor" Zmeinâi Ostrov". Repere politico-juridice privind contenciosul frontierei de stat dintre Ucraina şi România, în: „România Liberă", Bucureşti, Miercuri, 13**

decembrie 1995, p.21.

40. 2 Nistrea nu Andrei. **Un „moft” diplomatic?: Insula Şerpilor, în: România Liberă”, Bucureşti, Nr. 1758,10 ianuarie 1996, p.8; 16 ianuarie 1996, p.2.**

41. 2 Niţu Iulian. **Radu Vasile a discutat cu ministrul de externe ucrainean [Boris Tarasiuk] problema Insulei Şerpilor, în: „Curierul Naţional”, Bucureşti, An X, Nr. 2418,20 – 21 februarie 1999, p.3.**

42. 2 * * * **Noul statut al Dunării. C.I.D. Şi C.E.D. Bucureşti, 1921.**

43. 2 Nuielea nu Iulia, Iosef Marius. **Ucraina scoate viaţă din piatra seacă a Insulei Şerpilor [Guvernul ucrainean încearcă să demonstreze că insula este locuită, pentru a obţine extinderea apelor teritoriale], în: „Curentul”, An 6, nr. 48,27 februarie 2002, p.2.**

2 Okhotni **The sanctuary of**

44. kov S.B., Ostroverkhov A.S. **Achilles on Lenke Island. Kiev, 1993.**

45. 2 Okhotnikov S.B., Ostroverkhov A.S. **— L'de de Lenke et le culte d'Achille", în: Pontica, Constanţa, XXIV, 1991, p.53 – 74.**

46. 2 Oprea Ion. **Insula Şerpilor – pământ românesc. [De vorbă cu prof, dr. Petre Alexandrescu, directorul Institutului de Arheologie din Bucureşti], în: „Evenimentul", Bucureşti, Anul II, Nr. 52,29 aprilie-6 mai 1991, p.1,4**

47. 2 **Ordinul Suveran de Malta în România, în: Palatul de Justiţie".Serie nouă, Bucureşti, Nr. 6 – 7, Iulie 1992, p.12 (I), Nr. 8 – 9, Septembrie 1992, p.12 (II); Nr. 10 – 11, Noiembrie 1992, p.12 (III).**

48. 2 * * * **Ostrov Levka, în: „Arkheologija Ukrainskoj S.S.R."5.T.n, Kijev,1986, p.328 – 329.**

2 Pădure **Când şi cum a fost**

49.		anu Dominuţ.	**răpită Insula Şerpilor, în: „Marina Română”, Constanţa, Anul IV, Nr. 26,1994, p.14 – 15.**
50.	2	Pădure anu Dominuţ.	**Insula Şerpilor. Documentar, în: „Revista Istorică”, Bucureşti, Tomul 6,1995, septembrie-octombrie, p.825 – 845.**
51.	2	Pădure anu Dominuţ.	**Consideraţii generale privind Insula Şerpilor, în: Buletinul celei de-a XIV-a sesiuni de comunicări ştiinţifice a cadrelor didactice din Academia Navală „Mircea cel Bătrân” Constanţa,25 – 27 mai 1995. Vol. III, Constanţa, 1995, p.401 – 408.**
52.	2	Pădure anu Dominuţ.	**Insula Şerpilor între forţa dreptului şi dreptul forţei (I), în: „Buletinul Marinei Militare”, Constanţa, 1,1995, p.77 – 94.**
53.	2	Pădure anu Dominuţ.	**Istoria unui jaf: Insula Şerpilor, în: „Cuget Liber”, Constanţa, Anul XII, Nr. 2995, Luni 22 mai 1995, p.**

16.

54.	2 anu	Pădure Dominuţ.	**Rapturile teritoriale sovietice şi drama căpitan – comandorului Constantin Copac, în: „R.I.M.”, Bucureşti, 1 (41), 1997, p.40 – 41.**
55.	2 anu	Pădure Dominuţ.	**Consideraţii privind farul din Insula Şerpilor, în: „Anuarul Muzeului Marinei Române” (în continuare: A.M.M.R.), Constanţa, Tomul 111/2,1999, p.121 – 134.**
56.	2 anu	Pădure Dominuţ.	**Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic, în: „Revista Fundaţiei Colegiului Naţional de Apărare”, Bucureşti, Anul VI, Nr.l, 2000, p.57 – 61.**
57.	2 anu	Pădure Dominut, dr.	**Descoperirile arheologice din Insula Şerpilor (secolele XIX-XX), m (Vol.): A XXIX-a sesiune de comunicări cu participare internaţională „Tehnologii modeme în secolul XXI”, organizată**

de Academia Tehnică Militară, Bucureşti, 2001, (volum) p.73 – 77 (extras şi pe CD).

58. 2 Pădure anu Dominuţ, dr. **Consideraţii privind atestarea Insulei Şerpilor în cartografia secolelor îi XX, în: „A.M.M.R.”, 2001, Tom IV, Constanţa, 2002, p.281 – 294.**

59. 2 Pârvan Vasile. **Dacia, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.**

60. 2 Pârvan V. **Începuturile vieţii romane la gurile Dunării, Ediţia a II-a, Bucureşti, 1974.**

61. 2 Pânzaru Mircea. **O geografie spirituală – Insula Şerpilor, în: Telegraf, Constanţa, An 6, nr. 91,21 aprilie 1997, p. II.**

62. 2 **„Pentru Ucraina, semnarea Tratatului cu România are importanţă strategică”: Insula Şerpilor este parte inalienabilă a teritoriului său”. Declaraţiile ambasadorului Ucrainei,**

Alexandr Cealâi, prezent la Bucureşti, în: „Curierul naţional”, Bucureşti, An 7, Nr. 1500,14 februarie 1996, p.4.

63. 2 **Pentru Ucraina, semnarea Tratatului cu România are importanţă strategică. Interviu Mediafax – Răspunde Excelenţa Sa Alexandr Cealâi, ambasador la Bucureşti, în: „Azi”, Bucureşti, Nr.l 109,16 februarie 1996, p.9.**

64. 2 **Periplul Pontului Euxin (aparţinând unui geograf bizantin), în: „Arhiva Dobrogei”. Vol. II (1919), Bucureşti, 1920, p.261 – 299.**

65. 2 Perfil Pavel. **Cui mai aprţine insula Şerpilor?, în: Curierul Românesc”, Bucureşti, Anul V, Nr. 12, decembrie 1993, p.16.**

66. 2 Perfil Pavel. **Un furt autorizat: insula Şerpilor, în: Tinerama”, Nr. 262,20 – 26 decembrie 1995, p.3.**

67.	2	Perfil Pavel.	**Venin pe marginea unei cărţi... în: Tinerama", Bucureşti, Nr. 278,16 – 22 aprilie 1996, p.8.**
68.	2	Petre George.	**Eseu despre ieşirea la Mare – Insula Şerpilor; proprietatea României asupra platoului continental, în: „Marea Noastră", An 7, Nr. 22, ianuarie-martie 1997, p.ll Nr.23, aprilieiunie 1997, p.23.**
69.	2	Petre Georgescu.	**Aspecte ale negocierilor românoucrainene în legătură cu delimitarea platoului continental, în: „Marea Noastră". Serie nouă. Anul XII, Nr. 3 (44), iulieseptembrie 2002, p.21.**
70.	2	Piatych eva N.V.	**Arkeologitcheskoje obstedovanije ostrova Levki (o Zmeinyi) osen ju 1964 g., Trudy GIM, No.40,1966, p.58 – 70.**
71.	2		**Platformă marină în derivă...; „Apa Albă"**

fotografiată din elicopter; Delfini antrenaţi pentru misiuni militare; OZN-uri deasupra Insulei Şerpilor, în: „Formula AS”, Bucureşti, An 6, Nr. 196,15 – 22 ianuarie 1996, p.8,9.

72. 2 Pop Luciana. **Insula Şerpilor: Ucraina doreşte rezolvare Bilaterală cu România. [Afirmaţii ale Ambasadorului demisionar al Ucrainei la Bucureşti, Anton Buteiko], în: „Azi”, Nr. 3259,1 octombrie 2003, p.4.**

73. 2 Popa [-Lisseanu], George. **ΛΕΥΚΗ. Insula Şerpilor, în: „Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie” (în continuare: R.I.A.F.), Bucureşti, Vol. VII, 1894, p.390 – 416.**

74. 2 Popa-Lisseanu, George. **Insula Şerpilor, în: „Analele Dobrogei”, Constanţa, Anul IV, Nr. 2, aprilie-iunie 1923, p.270 – 287.**

2 Popa-

Romanica. Studii

75. Lisseanu G. **istorice, filologice şi arheologice, Bucureşti, 1926 (Cap. III, p. 115153: ΛEYKH Insula Şerpilor).**

76. 2 Popa Răzvan. **Riscând să transforme zona într-un lac de motorină. Ucrainenii au pus o benzinărie plutitoare de 1.000 t.în mijlocul Deltei, în: „Adevărul”, Luni 16 februarie 2004, p. 10.**

77. 2 Popescu Oana. **Aflat în vizită la Bucureşti. Preşedintele Parlamentului ucrainean acuză România de nerespectarea drepturilor minorităţilor în: „Adevărul”, vineri 14 noiembrie 2003.**

78. 2 Popescu Oana, Budin Loreta, Popa Răzvan. **Sfiosul ministru Geoană a tăcut mâlc în faţa sfidărilor omologului său ucrainean, în: „Adevărul”, Nr. 4240, Joi 19 februarie 2004, p. 1,12.**

79. 2 Popescu Caşin. **Insula lui Achile, Leuce. Localizare şi precizări istorice, Casa de presă şi Editură Anotimp.**

Editura Abaddaba, Oradea, 2000.

2 80. Popescu Cristache, General. **Excursia filialei Chişinău pe Dunărea Maritimă şi la Insula Şerpilor, în: „Marea Noastră”, Anul VIII, Nr. 9, septembrie 1939, p.242 – 246.**

2 81. Popescu – Spineni, Marin. **România în istoria cartografiei. Până la 1600.L, Bucureşti, 1938.**

2 82. Popescu – Spineni, Marin, Dr. **România în izvoare geografice şi cartografice. Din antichitate până în pragul veacului nostru, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti,1978.**

2 83. Popovici Ioan, Grigore Mihai, Marin Ion, Velcea Ion. **Podişul Dobrogei şi Delta Dunării. Natură, om, economie, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984.**

2 84. Preda-Mătăsaru, Aurel, dr”. **Forţa cinismului şi cinismul forţei.**

Bucureşti, 1995 (Cap. V, p.95 – 101: „Insula Şerpilor”).

85.	2 Preda Aurel dr.	**Statutul politico-juridic al Insulei Şerpilor, în: „Lumea Magazin”, Bucureşti, An IX, Nr. 8 (100), 2001, p.36 – 37**
86.	2 Preda Aurel, dr.	**Statutul politico-juridic al Insulei Şerpilor, în: http://www.lumeam.ro./nr. 8.2001/ /statutul.html – top, p.1 – 3.**
87.	2 Prouglo V.L.	**Ostrov Levka – Antitchnyje gosudarstra Severnogo Pritchernomor ja. Moscova, 1984.**
88.	2 Rădules cu Adrian. Bitolea nu Ion.	**Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare. Dobrogea, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.**
89.	2 Rădules cu Adrian, Bitoleanu Ion.	**Istoria Dobrogei, Editura Ex Ponto, Constanta, 1998.**
90.	2	**Relaţiile României cu Ucraina ameninţate de disputa privind Insula Şerpilor [Associated**

Press], în: „Curierul Naţional”, An VI, Nr. 1451, marţi, 12 decembrie 1995, p.3.

2
91. **„România şi problemele ei externe cele mai ardente”. [Tratatul cu Ucraina şi Insula Şerpilor. Interviu cu dl. Teodor Meleşcanu, ministru de externe (I-II)]. (Constantin Ciochină), în: „Cuget liber”, Anul VIII, Nr. 1780, 1 – 2 iunie 1996, p.1,8 – Anul VIII, Nr. 1781,3 iunie 1996, p.1,4.**

2
92. **România şi Ucraina încep disputa asupra Insulei Şerpilor. [Negocieri privind delimitarea platoului continental în Marea Neagră, 14 – 16 ianuarie 1998], în: „Jurnalul Naţional”, Bucureşti, Anul VI, Nr. 1409,15 ianuarie 1998, p.6.**

2
93. **România ar putea sesiza Curtea de la Haga în cazul exploatărilor**

ucrainene din Marea Neagră/ (...). Tratatul cu Ucraina; Negocierea platoului continental al Mării Negre; Declaraţie a Primului – ministru Adrian Năstase la Forumul Presei Române de Pretutindeni, în: „Cuget liber”, Constanţa, An 13, nr. 3430,19 octombrie 2001, p.3 f’ Curentul”, An 5, nr. 246,19 octombrie 2001, p.lO-nr.251,25 octombrie 2001, p. II.

94. 2 Români a. Direcţia Hidrografică Maritimă. **Cartea farurilor, semnalelor de ceaţă şi radiofarurilor din Marea Neagră şi Marea Marmara, Constanţa, [f.a.].**

95. 2 Roşea Stănescu, Sorin. **„Nu a mai rămas nici un şarpe pe Insula Şerpilor”. Ghenadi Korzh, redactor al cotidianului „Independenţa” din Kiev, argumentează de ce România nu are drept la provinciile anexate de Ucraina (1 – 8), în: „Ziua” Anul III, Nr. 522,5 martie**

1996, p.3 – Anul VIII, Nr. 529,13 martie 1996, p.3.

2 96. Rousjaeva A.S. **Ostrov Levka, în: „Arkheologija Ukrainskoj S: S: R: „Kijev, Tom 11,1986, p.328 – 329.**

2 97. Radu Sergiu, Ruba. **Singura ţară din Europa rămasă divizată. În: „Phoenix”, An I, Nr. 37,15 – 21 octombrie 1990, p.12.**

2 98. Radu Sergiu, Ruba. **O.N.U. – problema teritoriilor române ocupate.../Cu referiri la Insula Şerpilor, în: „Tinerama”, Nr. 43,6 – 12 septembrie 1991, p.n.**

2 99. Răuţiu Cristian. **De ce nu vom avea înapoi niciodată Insula Şerpilor, în: „Cotidianul”, Anul V, Nr. 207 (1252), Marţi 5 septembrie 1995, p.3.**

3 00. Rus Dumitru. **Teritorii locuite de români în afara graniţelor ţării, Deva, 1997 (Cap. V, p.233248: „Insula Şerpilor”).**

3 **Scrisoare deschisă: Un**

01. **grup de 12 societăţi culturale cer preşedintelui [Ion] Iliescu şi Guvernului să nu încheie Tratatul de bază cu Ucraina. Replica cotidianului „Azi” la serialul „Nu a mai rămas nici un şarpe pe Insula Şerpilor”, dată ziariştilor din Kiev, în: „Ziua”, Bucureşti, An III, Nr. 540,26 martie 1996, p.3.**

02. 3 Schliemann Heinrich. **Pe urmele lui Homer. Vol. I-H, Editura Meridiane, Bucureşti, 1979.**

03. 3 Seişanu Romulus. **Dobrogea, Gurile Dunării şi Insula Şerpilor, Schiţă monografică. Studii şi documente, Bucureşti, 1928, Editura ziarului „Universul”, Bucureşti, 1928 (Partea I-a p.79 – 82: „Insula Şerpilor”).**

04. 3 Simionescu L. **Insula Şerpilor, m (Vol.): Idem, O ţară de poveşti. I. Dobrogea, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1928, p.49 – 52.**

05.	3	Sîrbu Marian, Lt.cdor, drd., Petru Maria, Lect, univ, drd.	**Incursiunea crucişătorului german „Breslau” împotriva Insulei Şerpilor – iunie 1917, m (Vol.): A XXVIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională, organizată cu ocazia sărbătoririi a 50 de ani de la înfiinţarea Academiei Tehnice Militare, Bucureşti, 1999, p.88 – 95.**
06.	3	Sîrbu Marian.	**Marina română în primul război mondial. Editura Academiei Navale „Mircea cel Bătrân” Constanţa, Constanţa, 2002.**
07.	3	Solovyov S.L.	**Ancient Berezan. The Architecture, History and Culture of the First Greek Colony in the Northern Black Sea, Brill. Leiden Boston-Köln,1999.**
08.	3		**Speranţe pentru Insula Şerpilor. Simpozion organizat de Liga Navală Română şi Muzeul Militar Naţional din Bucureşti, în:**

„Capital”, An 5, Nr. 39,3 octombrie 1996, p.12.

309. Spratt Thomas, Captain. **Remarks of the Serpents Island. London, 1857.**

310. Staicu-Buciumeni. Neculai. **Basarabia, Bucovina şi Ţinutul Herţa străvechi pământ românesc, Editura Vasile Cârlova, Bucureşti, 1999.**

311. Stamate Grigore, dr. **Frontiera de stat a României, Editura Militară, Bucureşti, 1997.**

312. Stan, Constantin L. **Unirea Basarabiei cu România în contextul relaţiilor româno-ucrainene (1917 – 1918), în: „Sargetia”, Deva, XXVIE2,1997 – 1998, p.405 – 422.**

313. Stănciulescu Oana. **Ucraina ţine cu dinţii de insula Şerpilor pentru uriaşul rezervor petrolifer din adâncuri, în: „Ziua”, Bucureşti, Anul II, Nr. 426.7 noiembrie 1995, p.5.**

314. Stănescu G. Gabriel. **Şerpii din insulă să-i mănânce! în: „Ziua”, Bucureşti, Anul II, Nr. 455,11 decembrie 1995,**

p.3.

315. Stănescu Raymond, Crăciunoiu Cristian. **Marina română în primul război mondial. 1916 – 1918, Editura Modelism, Bucureşti, 2000.**

316. Stoica Victor. **În atenţia Parlamentului României. Motive de meditaţie înaintea ratificării noului Tratat cu U.R.S.S., în: „România Liberă”, Bucureşti, Anul XLIX, Nr. 379 (14.413), 17 aprilie 1991, p.5.**

317. Sturdza D. **Recueil de documents relatifs à la liberté de navigation du Danube, publiés par Berlin, 1904.**

318. Szlavik Monica. **Deşi au trecut doi ani de la semnarea tratatului româno-ucrainean, statutul Insulei Şerpilor nu a fost încă soluţionat – declară dr. Dominuţ Pădureanu [de la] Academia Navală „Mircea cel Bătrân” din Constanţa, în: „Curierul Naţional”, Bucureşti, An 11, nr.**

2803,24 mai 2000, p.9.

319. Şelariu Octavian, dr. **Despre Insula Şerpilor, în: „Marina Română”, Constanţa, Anul H, Nr. 7, August 1991, p.19.**

320. Şişcanu Ion. **Traseul frontierei pe Dunăre – obiectivul tratativelor româno-sovietice de la Moscova, 1940, în: „Revista de istorie”, Bucureşti, Nr. 5 – 6 (Mai Iunie), 1995, p. 477 – 496.**

321. Şişcanu Ion. **Uniunea Sovietică – România. 1940. (Tratative în cadrul comisiilor mixte).**

Editura ARC, Chişinău, 1995.

322. Ştefănescu Silviu, Maior (r). **Am fost pe Insula Şerpilor, în: „R.I.M.”, Bucureşti, 3 (31), 1995, p.48.**

323. Taitbout de Marigny E. **Portulan de la Mer Noire et de la Mer d’Azov, 1830 (Avec atlas).**

324. Taitbout de Marigny E., Taitbout **Atlas de la Mer Noire, Odesa,1850.**

Atlas – Hidrographie

25. de Marigny E. **de la Mer Noire et de la Mer d'Azov. Description topographique et archéologique de leurs côtes depuis anciens jusqu'à nos jur, Trieste, 1856 (în foaia a Vlî-a apar redate Delta Dunării şi Insula Şerpilor).**

26. 3 Teodorescu Aurelian, Prof, dr. **Insula Şerpilor. Între forţa dreptului şi dreptul forţei / 06 octombrie 1999, Internet – „Go Top".**

27. 3 Teodorescu M. Emil. **Obiectele Muzeului din Odesa referitoare la trecutul României, în: „R.I.A.F.", Bucureşti, Vol. VII,1894, p.240.**

28. 3 Teodorescu C. Gh. **Mărturii geografice despre ţările noastre de la Heorodot până la Wilkinson (450 î.Hr. – 1820), Buzău, 1942.**

29. 3 Teşa Ion, Lt.col, de justiţie, drd. **Insula Şerpilor din perspective istorice, geografice şi juridice, m (voi): "** Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru, Constanţa,2001, p.388 – 394.**

30. Teşa Ion. **Insula Şerpilor. Consideraţii istoricojuridice, în: „A.M.M.R.”, Constanţa, Tom IV, 2001, p.273 – 279.**

31. Teşa Ion, Colonel dre±. **Controverse în cadrul negocierilor româno-sovietice privind delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive, în: „Marea Noastră”. Serie nouă. Anul XII, Nr. 3 (44), iulie-septembrie 2002, p.20 – 21.**

32. Teulescu P. **Congresul din Paris. Protocoale şi Tratatul de pace. Publicate după Monitorul francez, Bucureşti, 1856.**

33. Ţinu Dumitru. **Şerpăria din Insula Şerpilor, în: Adevărul”, Bucureşti, sâmbătă 9 decembrieduminică 10 decembrie 1995, p.l.**

34. Toader Ion – Bănuţ, Comandor **Insula Şerpilor-un copil abandonat... în: Marea Noastră”,**

(r). **Constanţa, Anul XII, Nr.l (42), ianuarie-martie 2002, p.6 – 8; „Independentul”, An 3, nr. 526,20 septembrie 2002, p.l,5.**

35. Tocilescu Grigore. **Dacia înainte de romani, Editura Academiei, Bucureşti,1880.**

36. Toma Virgiliu. **Totul despre Insula Şerpilor: „Cuiul lui Pepelea” din Marea Neagră poate fi recuperat de România, în: „România Liberă”, Bucureşti, Nr. 1675,27 septembrie 1995, p.19.**

37. Traci Lilia. **Mirosul de petrol al Insulei Şerpilor, în: Lumea magazin”, An 10, nr. 10 (114), octombrie 2002, p. 10 – 11.**

38. Tudor Tiberiu. **Istoria dramatică a teritoriilor româneşti ocupate. Tratatul cu Ucraina-1997, Editura „Ion Creangă”, Bucureşti, 2000.**

Ucrainenii încearcă să

39. **demonstreze că insula Şerpilor este locuită. Declaraţii ale lui Ghiorghi Prisăcaru, preşedintele Comisiei de politică externă a Senatului, în: „Azi”, Nr. 3247,17 septembrie 2003, p.2; „Adevărul”, Nr. 4124,1 octombrie 2003, p.15.**

3 40. **Un teritoriu răpit: Insula Şerpilor.**

[Anchetă de Iulian Anghel]. Opinii: Dumitru Ceauşu, Directorul Direcţiei Juridice şi a Tratatelor din Ministerul Afacerilor Externe; Ion Diaconescu, preşedinteşe P.N.Ţ.C.D.; Emil Constantinescu, preşedintele Convenţiei Democratice; Emil Tocaci, senator P.N.L.; Florin Constantiniu, istoric, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”; Armand Goşu, cercetător ştiinţific, Institui de Istorie „Nicolae Iorga”, în:

			„22”, Bucureşti, An 7, Nr. 7,14 – 20 februarie 1996, p.6 – 7.
41.	3	Un an Tudorel.	**Primul examen al noii diplomaţii: Tratatul cu Ucraina – Statutul Insulei Şerpilor şi împărţirea platoului continental, în: Curierul Românesc”, An 9, nr. 1, ianuarie 1997, p. 3,22.**
42.	3	Vasilen ko Volodimir.	**Negocierile româno-ucrainene s-au împotmolit la frontiere: Nici un cuvânt despre Insula Şerpilor. Interviu cu Volodimir Vasilenko, şeful delegaţiei ucrainene la negocieri, realizat de Cristina Zămescu, în: „Ziua”, Bucureşti, An 3, nr. 521,4 martie 1996, p.4.**
43.	3	Vălurea nu U.	**Insula Şerpilor – acasă?, în: „România Liberă”, Bucureşti, Anul 51, Nr. 14923,6 – 7 martie 1993, p.l.**
44.	3	Vinogra dov Y.G.	**A Maiden’s Golden Burial from Berezan, the Island of Achilles, în:**

„Expedition”, 36 (2 – 3),1994, p.18 – 28.

3 45. Vlahuţă Alexandru. **Bijuterii literare: Insula Şerpilor. Fragment din „România pitorească”, în: Românul”, An 9, nr. 39,5 – 11 octombrie 1998, p.10; „Cronica română”, An 9, nr. 2870,24 iunie 2002, p.2.**

3 46. Vlahuţă Alexandru. **România pitorească, Bucureşti, 1996 (p.4244: „Insula Şerpilor”).**

3 47. Voicu Marin, Veriotti Maria. **Convenţii maritime internaţionale la care România a aderat sau pe care le-a ratificat. Vol. II, Editura Ex Ponto, Constanţa, 1999.**

3 48. Voinea Liviu. **Insula Şerpilor, în: „Tribuna Economică”, Bucureşti, Nr. 2, Joi 11 ianuarie 1996, p.71.**

3 49. Zamfirescu Dinu. **Insula Şerpilor, pământ românesc ce nu trebuie abandonat, în: „Ziua”, Anul X, Nr. 2743, Marţi 24 iunie 2003, p.2.**

3 Zămesc **Tratatul româno-**

50. u Cristina. **ucrainean se dovedeşte, la un an şi jumătate de la semnare, nul şi neavenit, în: „Cotidianul”, Bucureşti, Anul VIII, Nr. 102 (2147), 5 – 6 septembrie 1998.**

3 Zămesc u Cristina. **p. S.**

51. **În pofida afirmaţiilor ministrului de Externe, există temei legal pentru revendicarea Insulei Şerpilor, în: Cotidianul”, Bucureşti, Miercuri 20 ianuarie 1999, p.5.**

3 Zămesc u Narcis. **Un spaţiu mental, o**

52. **paradigmă culturală, o utopie necesară: Hiperboreea şi Antihiperboreea. Cu referire şi la Insula Şerpilor denumită în antichitate Leuke, în „Viaţa Românească”, Bucureşti, An XCIII, Nr. 4 – 5, mai 1998, p. 101 – 106.**

3 Zi dam Irina. **Se va discuta oficial**

53. **cu partea rusă problema**

tezaurului şi a Insulei Şerpilor. O delegaţie a Ministerului Afacerilor Externe a plecat la Moscova, în:

Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul 2, Nr. 189,8 februarie 1993, p.9.

54. 3 Zidam Irina. **La consultările de la Moscova delegaţia rusă a concluzionat: Problema retrocedării Insulei Şerpilor este de competenţa Guvernului Ucrainei, în:**

Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul 2, Nr. 195,15 februarie 1993, p.9.

55. 3 Zidaru Irina. **România se opune extinderii apelor teritoriale ucrainene în jurul Insulei Şerpilor, în: „Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul IV, Nr. 1053,7 decembrie 1995, p.2.**

56. 3 Zidaru Irina. **Ucraina nu vrea să ne dea înapoi Insula Şerpilor, în: „Evenimentul Zilei",**

Bucureşti, Anul IV, Nr. 1039,20 noiembrie 1995, p.5.

57. 3 Yailenko V.P. **Graffiti from Leuke, Berezan and Olbia, în: „V.D.I.”, Moscova, 2,1980, p.89 – 99.**

58. 3 Yailenko V.P. **Graffiti from Leuke, Berezan and Olbia, în: „V.D.I.”, Moscova, 3,1980, p.75 – 116.**

59. 3 Xenopol A.D. **Războaiele dintre ruşi şi turci şi înrâurirea lor asupra ţărilor române. Editura Albatros, Bucureşti, 1997.**

IX. ANEXE DOCUMENTARE – DOCUMENTE DIPLOMATICE PRIVITOARE LA STATUTUL JURIDIC AL INSULEI ŞERPILOR.

ANEXA A.

Tratatul de pace de la Bucureşti între Imperiul Ţarist şi Imperiul Otoman, încheiat la 16/28 mai 1812 (extrase).

„Art. IV. (…) Prutul din punctul unde acest râu pătrunde în Moldova şi până la confluenţa sa cu Dunărea – apoi pornind din acest loc, malul stâng al acestui ultim fluviu până la Chilia şi la vărsarea sa în Marea Neagră, vor forma frontiera dintre cele două imperii (…). **Micile insule ale**

Dunării nelocuite până la începerea ostilităţilor şi care se întâlnesc începând de dincolo de Izmail până la Chilia (...) **nu vor fi sub dominaţia nici uneia din cele două puteri şi nu se vor putea ridica de acum înainte acolo fortificaţii nici întăriri de niciun fel ci ele vor rămâne pustii (...). Insulele mari** situate în faţa Izmailului şi a Chiliei, **de asemenea, pustii** la distanţă de o oră, luând ca punct de plecare marginea malului stâng cel mai apropiat al Dunării (...). Sublima Poartă renunţă la toate drepturile sale asupra teritoriului situat pe malul stâng al Prutului şi îl cedează Curţii Imperiale a Rusiei cu toate cetăţile, oraşele şi localităţile ce se găsesc acolo precum şi jumătatea râului Prut care formează frontiera dintre cele două imperii.”. (*** Acte şi documente relative la istoria renascerei României. Publicate de Ghenadie Petrescu.

Dimitrie A. Sturdza şi Dimitrie C. Sturdza. VoLI, Bucureşti, 1888, p.296 – 297)

ANEXA B.

Tratatul de pace de la Adrianopol încheiat între Imperiul Ţarist şi Imperiul Otoman, la 2/14 septembrie 1829 (extrase).

„Art. III. Prutul va continua să formeze hotarul celor două imperii din punctul unde acest râu atinge teritoriul Moldovei până la vărsarea sa în Dunăre. Din acest loc, linia frontierelor va urma cursul Dunării până la gura Sfântu Gheorghe, în aşa fel încât **să lase în posesia Rusiei toate insulele formate de diferite braţe ale acestui**

fluviu: malul drept al Dunării va rămâne ca şi în trecut Porţii otomane (…)”. (Ibidem, p.319 – 320)

ANEXA C.

Tratatul general de pace între Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia şi Imperiul Otoman, semnat la Paris, la 18/30 martie 1856 (extrase).

„Art. XX. În schimbul oraşelor, porturilor şi teritoriilor enumerate în art. IV din prezentul tratat, şi pentru a asigura mai bine libertatea navigaţiei Dunării, Majestatea Sa împăratul tuturor Rusiilor, consimte la rectificarea frontierei sale în Basarabia.

Noua frontieră va pleca de la Marea Neagră la un km est de lacul Buma Sola (Bumaz), va ajunge perpendicular pe şoseaua Akerman (Cetatea Albă), va urma această şosea până la Valul lui Traian, va trece la sud de Bolgrad, va urca de-a lungul râului Ialpug până la Sărăţica şi va sfârşi la Katamori pe Prut. Mai sus de acest punct vechea frontieră dintre cele două imperii nu va suferi nicio modificare (…).

Art. XXI. Teritoriul cedat de Rusia va fi anexat la principatul Moldova, în suzeranitatea Sublimei Porţi (…)

Art. XXII. Principatele Muntenia şi Moldova vor continua să se bucure, sub suzeranitatea Porţii şi sub garanţia puterilor contractante, de privilegiile şi de imunităţile pe care le au (…).

Art. XXIII. Sublima Poartă se angajează să asigure numitelor principate o administraţie

independentă şi naţională, ca şi deplina libertate a cultului, a legislaţiei, a comerţului şi navigaţiei. (…)”. (Ibidem. Vol, il, Bucureşti, 1889, p.1081 – 1082)

ANEXA D.

Protocol al plenipotenţiarilor marilor puteri, întruniţi în conferinţă, Paris, 25 decembrie 1856/6 ianuarie 1857 (extras).

„(…). Plenipotenţiarii (Austriei, Franţei, Marii Britanii, Prusiei, Rusiei, Sardiniei şi Imperiului Otoman – n.n.) convin că **insulele** cuprinse între diferite braţe ale Dunării la gura sa şi formând Delta acestui fluviu, în loc de a fi anexate la principatul Moldovei, cum se stipulează în art. XXI al Tratatului de la Paris, vor fi puse din nou sub suzeranitatea imediată a înaltei Porţi de care au depins înainte.

Plenipotenţiarii recunosc de asemenea, că Tratatul de la Paris, ca şi tratatele anterior încheiate între Rusia şi Turcia păstrează tăcere asupra sorţii Insulei Şerpilor. Această insulă trebuie considerată ca o dependenţă a Deltei Dunării şi ea trebuie deci să urmeze destinaţia acesteia!…).

Guvernul otoman se angajează să întreţină pe această insula un far (Ibidem. Vol. ÎN, Bucureşti, 1899, p.1031 – 1033).

ANEXA E.

Tratat între Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia şi Imperiul Otoman relativ la delimitarea Basarabiei, Insulei Şerpilor şi Deltei

Dunării, semnat la Paris, la 19 iunie 1857 (extras).

„Art.3.Le traité du 30 Mars 1856, ayant comme les traités conclus antérieurement entre la Russie et la Turquie, gardé le silence sur **Pîle des Serpents,** et les H.P.C. ayant reconnu qu'il **convenait de considérer cette de comme une dépendance du delta du Danube**, să destination reste finée suivant les dispositions de l'article précédent.

Artă Dans l'intérêt général du commerce, la Sublime Porte's engage à entretenir sur l'de des Serpents un phare destiné à assurer la navigation des bâtiments se rendant dans le Danube et au port d'Odessa. La Commision riveraine instituée par l'article 17 du traité du 30 Mars 1856, dans le but d'assurer la navigabilité des embouchures du fleuve et des parties de la mer avoisinantes, veillera à la régularité du service de ce phare". (y/[inişterul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării. Acte şi documente, Bucureşti, MDCCCLXXXIII, p.146).

ANEXA F.

Convenţia româno-rusă privind trecerea armatelor ruseşti prin România, semnată la Bucureşti, la 4/16 aprilie 1877 (extras).

„Art. II. Pentru ca niciun inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii armatelor ruseşti pe teritoriul ei, guvernul Majestăţii sale împăratul tuturor Rusiilor se angajează să determine respectarea drepturilor politice ale statului român aşa cum rezultă ele din

legile interne şi tratatele existente, precum şi să menţină şi să apere integritatea actuală a României (…)”. („Monitorul Oficial al României”, Nr. 91, din 22 aprilie/4 mai 1877, p.2671 – 2672).

Preliminariile de pace de la San Stefano – 19 février/3 martie 1878 (extras).

„Art. 19…Prenant en considération les ambarras financiers de la Turquie, et d’acord avec le désir de S.M. le Sultan, l’Empereur de Russie consent à remplacer le paiement de la plus grande partie des sommes par les cessions territoriales suivantes:

a). Le Sandjak de Toultcha, c’està-dire les districts (cazas) de Kilia, Soulina, Mahmoudié, Isaktcha, Matchin, Babadagh, Hirsovo, Kustendjé et Medjidié, ainsi que les îl es du Delta **et l’de des Serpents.**

Ne désirant pas s-annexer ce territoire et les îl es du Delta, la Russie se réserve la faculté de les échanger contre la partie de la Bessarabie détachée par le traité de 1856 et limitée au Midi par le thalweg du bras de Kilia et l’embouchure du Stary-Stamboul. La question du partage des caux et des pêcheries devra être réglée par une Commission russo-roumain dans l’espace d’une année après la ratification du traité de paix”. (*** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării… op. cit., p.438)

ANEXA H.

Memoriul României înaintat Congresului de pace de la Berlin – 12/24 **iunie** 1878

(redactat de Mihail Kogălniceanu şi Ion Brătianu şi înmânat Cancelarului Germaniei, Otto von Bismarck-preşedintele Congresului).

Memoriul cuprindea următoarele cereri:

„L. Nicio parte a teritoriului actual să nu fie desprinsă de România;

2. Pământul românesc să nu fie supus unui drept de trecere în profitul armatelor ruse.

3. Principatul, în virtutea titlurilor sale seculare, să reintre în posesia insulelor şi gurilor Dunării, inclusiv Insula Şerpilor.

4. Ea să primească, proporţional cu forţele militare pe care le-a trimis în luptă, o despăgubire, într-o formă apreciată ca mai folositoare.

5.Independenţa sa să primească consacrarea definitivă şi teritoriul ei să fie declarat neutru". (Apud *** Documente oficiale din corespondenţa diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878. Prezentate corpurilor legiuitoare în sesiunea 1880 – 1881, Bucureşti, 1880, p.167.Vezi şi: "** România în războiul de independenţă. 1877 – 1878, Bucureşti, 1977, p.382).

ANEXA I.

Extrait du Protocole Nr. II, du 2 Juillet 1878 (extras).

„L'ordre du jour appelle la discussion des articles 12 et 13 du traité de San Stefano relatifs au Danmube et aux forteresses. Le président donne lecture de l'article 12, et le baron de Haymerle présente à la haute assemblée le projet

suivant d’une nouvelle rédaction de cel article:

l. Afin d’assurer, par une nouvelle garanţie, la liberté de navigation sur le Danube, toute la partie du fleuve, à partir des Portes-defer jusqu’aux embouchures dans la mer Noire, est déclarée neutre. Les îl es situées dans ce parcours et aux embouchures **(les îl es des Serpents),** ainsi que les bords de la rivière, **sont compris dans cette neutralité”. (***** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării… op. cit., p.441. Vezi şi: Dimitrie S. Neniţescu.

Studiu asupra fluviilor convenţionale. Dunărea în dreptul internaţional public, Bucureşti, 1903, p.79)

ANEXA J.

Tratatul de pace de la Berlin – 1/13 iulie 1878 (extrase)

„Art.45.Principatul României retrocedează Majestăţii Sale împăratul Rusiei porţiunea teritoriului Basarabiei, despărţită de Rusia în urma tratatului de la Paris din anul 1856, şi care la apus se mărgineşte cu talvegul Prutului, iar la miazăzi cu talvegul braţului Chiliei şi cu gura Starîi Stambulului.

Art.46.Insulele formând Delta Dunării, precum şi Insula Şerpilor, sandgiacul Tulcei, cuprinzând districtele (cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârşova, Küstendjé [Constanţa], Medgidia sunt reunite [„son réunis”] cu România.

Principatul mai primeşte afară de aceasta

ţinutul situat la sudul Dobrogei până la o linie care, plecând de la răsărit de Silistra răspunde în Marea Neagră, la miazăzi de Mangalia. Linia graniţelor se va fixa la faţa locului de Comisia europeană instituită pentru delimitarea Bulgariei (…).

Art.56. La Commission Européenne du Danube's entendra avec qui de droit pour assurer l'entretien du phare sur l'de des Serpents". (*** Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării… op. cit., p.456 şi 438; *** La Commission Européenne du Danube et son ouvre de 1856 a 1931, Paris, MCMXXXI, p.426 – 427; *** România în relaţiile internaţionale. 1699 – 1939, Editura Junimea, Iaşi,1980, p.298)

Annexes au Protocole 382, du 19 Mai 1881, de la Commission Européenne du Danube (extras)

„I. Instruction spéciale. Titre IV. Du service des phares.

29.Le capitaine du port est chargé de surveiller le service des phares embouchures du Danube.

et de *V* Ile des Serpents.

Le personnel de ces phares, nommé par la Commission, est placé sous la surveillance disciplinaire du capitaine de port; la surveillance technique des phares appartient à l'ingénieur de la Commission Européenne.

Le capitaine du port inspecte, une fois au moins par mois, **les phares de l'de des Serpents** et de St. Georges, soit en personne, soit par

l’organe d’un agent. Îl’s entend avec *Y* ingénieur pour tout ce qui serait exigé par le besoins de ce service”. (Ministerul Afacerilor Străine. Gestiunea Dunării… op. cit., p.567)

ANEXA L

Tratatul de la Paris, încheiat între România pe de o parte şi Anglia, Franţa, Italia şi Japonia de cealaltă parte – 28 octombrie 1920 (extrase).

„Art. 1.înaltele Părţi Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina şi Basarabia, şi acest vechi hotar.

Art.2.O cornisiune compusă din trei membrii, dintre care unul va fi numit de principalele Puteri Aliate, unul de România şi unul de Consiliul Societăţii Naţiunilor, pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere de la punerea în vigoare a Tratatului de faţă, spre a fixa pe teren noua linie de fruntarie a României.

Art.3.România se obligă să respecte şi a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1, stipulaţiile Tratatului semnat la Paris la 9 decembrie 1919 de către principalele Puteri aliate şi asociate şi România. Şi anume: a asigura locuitorilor, fără deosebire de rasă, de limbă sau religie, aceleaşi garanţii de libertate şi de dreptate ca şi celorlalţi locuitori din ţinuturile ce fac parte din regatul României. (…).

Art.9.Înaltele Părţi Contractante vor invita Rusia să adere la Tratatul de faţă, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. Ele îşi rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societăţii Naţiunilor toate chestiunile care ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui Tratat, **fiind bine stabilit că fruntariile definite de acest Tratat, precum şi suveranitatea României asupra teritoriilor pe care le cuprinde** [Insula Şerpilor se subînţelege în.n.], **nu vor putea fi puse în discuţie. (...)". (**IStoria României între anii 1918 – 1944. Culegere de documente. Coordonator conf, dr. Ioan Scurtu, lect, dr. Gheorghe Z. Ionescu, lect, dr. Eufrosina Popescu, asist. Doina Smârcea, Bucureşti, 1982, p.36 – 37).

ANEXAM

Protocolul adiţional secret sovieto-german, semnat la Moscova – 23 august 1939 (extrase).

„3.Cu privire la Europa Sud-Estică, partea sovietică accentuează interesul pe care-l manifestă faţă de Basarabia. Partea germană îşi declară dezinteresul politic total faţă de aceste teritorii.

4.Acest protocol va fi considerat de ambele părţi ca **strict secret". (**Dr. Aurel Preda Mătăsaru, Forţa cinismului şi cinismul forţei, Bucureşti, 1995, p.138).

ANEXA N.

Notele ultimative ale guvernului sovietic din 26 şi 27 iunie 1940 şi răspunsurile guvernului român (extrase).

Nota ultimativă a guvernului sovietic, din 26 iunie 1940:

Guvernul U.R.S.S. propune guvernului regal al României:

l. Să înapoieze cu orice preţ Uniunii Sovietice Basarabia.

2.Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele sale potrivit cu harta alăturată.

Guvernul sovietic îşi exprimă speranţa că guvernul român va primi propunerile U.R.S.S. Şi că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale paşnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. Şi România".

Răspunsul guvernului român, din ziua de 27 iunie 1940:

„Fiind însufleţit de aceeaşi dorinţă ca şi guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînţelegere între U.R.S.S. Şi România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat şi în spiritul cel mai larg, la discuţia amicală şi de comun acord, a tuturor problemelor emanând de la guvernul sovietic.

În consecinţă, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul şi data ce doreşte să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului

sovietic, guvernul român îşi va desemna delegaţii şi nădăjduieşte că conversaţiunile cu reprezentanţii guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relaţii trainice de bună înţelegere şi prietenie între U.R.S.S. Şi România”.

Nota ultimativă adresată de guvernul sovietic în noaptea de 27 iunie 1940:

„Guvernul U.R.S.S. consideră că răspunsul guvernului regal al României din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primeşte propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia şi partea de nord a Bucovinei. Însă cum ministrul României la Moscova, d. Davidescu, a explicat că răspunsul menţionat al guvernului regal al României înseamnă accedarea la propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic primind această explicaţie a domnului Davidescu, propune:

1. În decurs de patru zile, începând de la ora 14, după ora Moscovei, la 28 iunie să evacueze teritoriul Basarabiei şi Bucovinei de trupele româneşti.

2. Trupele sovietice în acelaşi timp să ocupe teritoriul Basarabiei şi partea de nord a Bucovinei.

3. În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuţi, Chişinău, Cetatea-Albă.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce priveşte păstrarea şi nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive, vagoane, podurilor, depozitelor,

aerodromurilor, întreprinderilor industriale, uzinelor electrice, telegrafului. (...). Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerea sus menţionată nu mai târziu de 28 iunie ora 12 ziua (ora Moscovei)".

Răspunsul guvernului român, din ziua de 28 iunie 1940: „Guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit să accepte condiţiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic". (*** Istoria României între anii 1918 – 1944...op. cit., p.408 – 410).

Tratat de pace între România şi Puterile Aliate şi Asociate, semnat la Paris – 10 februarie 1947 (extrase).

„Partea I. Frontiere. Articolul 1.

Frontierele României, indicate în harta anexată Tratatului de faţă (Anexa 1), **vor fi cele care erau în fiinţă la 1 ianuarie 1941,** cu excepţia frontierei româno-ungare care este definită în articolul 2 al Tratatului de faţă.

Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din **28** iunie **1940 [document inexistent în.n.]** şi cu Acordul sovieto-cehoslovac din **29** iunie **1945". (**Ştefan Lache, Gheorghe Ţuţui, România şi Conferinţa de pace de la Paris din 1946, Editura Dacia, Cluj-Napoca,1978, p.325,339 – 340).

ANEXA P.

Protocol referitor la precizarea parcursului

liniei frontierei de stat între Republica Populară Română şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, semnat la Moscova – 4 februarie 1948 (extrase).

În conformitate cu art.l al Tratatului de Pace cu România, intrat în vigoare la 15 septembrie 1947, Guvernul Republicii Populare Române, pe de o parte, şi Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, pe de altă parte, au convenit asupra celor ce urmează:

1.Frontiera de stat între România şi U.R.S.S., indicată pe hărţile anexate la prezentul Protocol (Anexele I şi II), are următorul parcurs (...).

b. Conform Anexei îi dea lungul fluviului Dunărea, de la Pardina la Marea Neagră, lăsând insulele Tătaru Mic, Daleru Mic şi Mare, Maican şi Limba de partea Uniunii R.S.S., iar insulele Tătaru Mare, Cemovca şi Babina – de partea României; **Insula Şerpilor, situată în Marea Neagră, la răsărit de gurile Dunării, intră** [şic!] **în cadrul Uniunii R.S.S.". (***** Ministerul Afacerilor Externe. Direcţia juridică şi a tratatelor. Culegere de tratate, privind frontierele de stat ale Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1971, p.313 – 314. Vezi şi: "** Ministerul Apărării Naţionale. Comandamentul Trupelor de Grăniceri, Culegere de tratate, convenţii, acorduri, înţelegeri şi protocoale încheiate între Republica Socialistă România şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul Frontierei de stat, Bucureşti, 1977, p. 11 – 12).

Proces verbal privind predarea Insulei Şerpilor – 23 mai 1948.

„Anul 1948, luna Mai, ziua 23.

Noi subsemnaţii **Nicolai Pavlovici Sutov, Prim Secretar de ambasadă,** în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste **şi Eduard Mezincescu, Ministru Plenipotenţiar,** în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Republicii Populare Române, în virtutea şi în executarea Protocolului Sovieto-Român, semnat la Moscova la 4 februarie 1948, **am încheiat prezentul Proces-Verbal, constatând că astăzi la ora 12 (ora locală), insula Şerpilor** sau Zmeinâi, situată în Marea Neagră la 45 grade, 15 minute, 18 secunde latitudine Nord şi 30 grade, 19 minute, 15 secunde longitudine Est de Greenwich, **a fost înapoiată** [şic!] **Uniunii Sovietice de către Republica Populară Română şi încadrată în teritoriul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.**

Prin semnarea prezentului Proces-Verbal s-au îndeplinit formele legale de predare a insulei”. (Ibidem, p.315, respectiv p.13).

ANEXA S.

Tratat între Guvernul Republicii Populare Române şi Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul frontierei de stat româno-sovietice, colaborare şi asistenţă mutuală

în problemele de frontieră, semnat la Bucureşti – 27 februarie 1961 (extrase).

„Capitolul I. Traseul frontierei, semnele de frontieră şi întreţinerea frontierei.

Articolul 1.1.Linia frontierei de stat între Republica Populară Română şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, fixată în conformitate cu art.l al Tratatului de Pace cu România, intrat în vigoare la 15 septembrie 1947, şi cu Protocolul referitor la precizarea traseului frontierei de stat între Republica Populară Română şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, semnat la Moscova, la 4 februarie 1948, trece pe teren, după cum se arată în: (...)". (Dr. Gheorghe Gheorghe, Tratatele internaţionale ale României. 1939 – 1965.Texte rezumate, adnotări, bibliografie, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p.316 – 317).

Tratat de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală între Republica Socialistă România şi Uniunea Sovietică, semnat la Bucureşti – 7 iulie 1970 (extrase).

„Art.7.Părţile declară că una dintre premisele de bază ale asigurării securităţii europene o constituie **inviolabilitatea frontierelor de stat, statornicite în Europa după cel de-al doilea război mondial" (un** text în contrazicere flagrantă cu răpirea şi anexarea Insulei Şerpilor în 1948, la un an după ce Tratatul de pace de la Paris, din 1947, stipulase că aceasta aparţinea României – n.n.) (Gheorghe Gheorghe, op. cit. p.

176 – 177).

ANEXA T.

Tratat cu privire la relaţiile de bună vecinătate şi cooperare între România şi Ucraina, semnat la Neptun – 2 iunie 1977 (extrase).

„ARTICOLUL 2.

2.Părţile Contractante vor încheia un tratat separat privind regimul frontierei dintre cele două state şi vor soluţiona problema delimitării platoului lor continental şi a zonelor economice exclusive în Marea Neagră pe baza principiilor şi procedurilor convenite printr-un schimb de scrisori între miniştrii de Externe, efectuat odată cu semnarea prezentului Tratat. Înţelegerile convenite în acest schimb de scrisori [al căror text nu a fost făcut cunoscut opiniei publice din România şi nu a fost ratificat de Parlamentul României!...n.n.] vor intra în vigoare simultan cu intrarea în vigoare a acestui Tratat.

ARTICOLUL 3.

2.Orice problemă şi diferende dintre Părţile Contractante vor fi soluţionate exclusiv prin mijloace paşnice, în conformitate cu normele dreptului internaţional.

ARTICOLUL 13.

13.Părţile Contractante, în scopul de a coopera în urmărirea îndeplinirii angajamentelor prevăzute în acest articol, **vor crea o comisie mixtă interguvernamentală, care va ţine cel puţin o sesiune anuală.**

ARTICOLUL 27.

Prezentul Tratat se încheie pe un termen de 10 ani. Valabilitatea lui se prelungeşte automat cu noi perioade de câte cinci ani, dacă nici una din Părţile Contractante nu va încunoştinţa în scris cealaltă Parte despre intenţia de a-l denunţa, cu cel puţin un an înaintea expirării perioadei de valabilitate respective. (Prof, dr, doc. Ion Gherman, Cartea albă a unor a unor vechi teritorii româneşti condamnate la înstrăinare, Bucureşti, 1999, p.138,142 şi 145).

CUPRINS

INTRODUCERE.

I. INSULA ŞERPILOR – STRĂVECHI PĂMÂNT ROMÂNESC.

1. Coordonate geografice generale.

2. Consideraţii de ordin geologic.

3. Consideraţii climatice.

4. Solurile Insulei Şerpilor.

5. Flora Insulei Şerpilor.

6. Fauna Insulei Şerpilor.

II. NUMELE INSULEI.

III. INSULA ŞERPILOR ÎN CARTOGRAFIE (SECOLELE II-XX).

IV. INSULA LUI AHILE – MITOLOGIE ŞI ADEVĂR ISTORIC.

1.Abile – eroul „Iliadei” lui Homer şi al tuturor grecilor.

2. „Insula lui Achille” – Achillea. Templul şi cultul eroului.

3. De la mitologie la realitate. Dovezi arheologice descoperite în Insula Şerpilor.

V. FARUL DIN INSULA ŞERPILOR.

VI. INSULA ŞERPILOR ÎN VÂLTOAREA VITREGIILOR ISTORIEI.

1. Statutul politico-juridic al insulei până la 1812.

2. Insula Şerpilor sub ocupaţie ţaristă (1813 – 1856).

3. Insula Şerpilor sub dominaţie otomană (1857 – 1878).

4. Insula Şerpilor între graniţele fireşti (1879 – 1947).

5. Anexarea Insulei Şerpilor de către U.R.S.S. În anul 1948 – un nou rapt teritorial în dauna României.

VII. INSULA ŞERPILOR – ÎNTRE FORŢA DREPTULUI ŞI DREPTUL FORŢEI.

1. Insula Şerpilor – bază militară sovietică (1948 – 1991) şi ucraineană (după 1991).

2. Legislaţia internaţională şi românească referitoare la marea teritorială, zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă. Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic asupra drepturilor economice ale României în Marea Neagră.

3. Locul şi rolul Insulei Şerpilor în cadrul negocierilor româno-sovietice dintre anii 1967 – 1987, privitoare la delimitarea platoului continental şi a zonei maritime exclusive.

4. Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României. Tratatul cu Ucraina – 2 iunie 1997 (Neptun) – şi prevederile sale

referitoare la Insula Şerpilor şi frontiera românoucraineană.

5. Consecinţele documentelor româno-ucrainene semnate la 2 iunie 1997 şi ale actualului statut juridic al Insulei Şerpilor asupra intereselor geostrategice ale României în bazinul Mării Negre.

VIII. BIBLIOGRAFIE (selectivă).

IX. ANEXE DOCUMENTARE – DOCUMENTE DIPLOMATICE PRIVITOARE LA STATUTUL JURIDIC AL INSULEI ŞERPILOR.

Născut la 11 iulie 1947 în comuna Avram Iancu (jud. Alba) – în „inima” Ţării Moţilor, de unde şi apelativul „Moţul” – autorul a absolvit mai întâi Liceul „Avram Iancu” din Câmpeni (1965), apoi Facultatea de istorie-filosofie a Universităţii „Al. I. Cuza” Iaşi (1973).

După absolvire a fost profesor la Liceul militar de marină „Al. I. Cuza” Constanţa (1974 –

1978), iar din 1978 este profesor în cadrul Academiei Navale „Mircea cel Bătrân” Constanţa.

Este doctor în ştiinţe al Universităţii din Bucureşti.

Coautor a 5 volume, a publicat peste 40 de studii în cele mai prestigioase reviste de specialitate din România şi a prezentat peste 55 de comunicări ştiinţifice la sesiuni ştiinţifice naţionale, inclusiv cu participare internaţională.

Pasionat cercetător al istoriei Ţării Moţilor – are în pregătire 3 volume, care vor fi încredinţate tiparului cât de curând –, dr. Pădurean Dominuţ este, deopotrivă, un asiduu cercetător al istoriei gurilor Dunării şi părţii nord-vestice a Mării Negre, al istoriei marinei române, un loc aparte în preocupările sale ştiinţifice ocupându-l Insula Şerpilor.

Insula Şerpilor – despre care a publicat anterior mai multe studii în premieră naţională, articole în presă, despre care a făcut 3 emisiuni la televiziune – este o mai veche „iubire” a sa, căreia i-a dăruit mai mulţi ani din viaţă cercetând cu atenţie toate sursele documentare disponibile până la această dată.

Lucrarea de faţă – **prima monografie ştiinţifică românească dedicată Insulei Şerpilor** – constituie un eveniment editorial, care sperăm să producă bucurie tuturor iubitorilor lui Clio, tuturor acelora pentru care pământul românesc este sacru, iar dragostea de neam şi ţară o trăsătură definitorie a fiinţei lor.

ISBN 973 – 692 – 038-0